

অসমীয়া ভাষাৰ উদ্ভব সমৃদ্ধি আৰু বিকাশ

ড° উপেন্দ্ৰনাথ গোস্বামী

গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ৰ অসমীয়া-বিভাগৰ অৱসৰপ্ৰাপ্ত মুৰব্বী অধ্যাপক

বকৰা এজেন্সি

গুৱাহাটী-১

Asamiya Bhashar Udbhav-Samriddhi Aru Vikash :

The book dealing with the origin, growth, and development of the Assamese Language is written by Dr. Upendranath Goswami Retired Professor and Head of the Deptt of Assamese, Gauhati University and published by Sri, Mridul Chandra Barua, Barua Agency, Guwahati-1 in the year 1991. Price Rs. 60.00

প্ৰকাশক :

শ্ৰীমৃদুল চন্দ্ৰ বৰুৱা

বৰুৱা এজেন্সি

দীঘলী পুখুৰী পাৰ

গুৱাহাটী-১

বেটুপাত : পাতুনাথ মন্দিৰৰ ভাষ্কৰ্য্যৰ আধাৰত

শ্ৰীপ্ৰদোৎ চক্ৰৱৰ্তীৰ দ্বাৰা অঙ্কিত ।

প্ৰথম প্ৰকাশ : ১৯৯১ চন

মূল্য : ৬০ ০০

হৃদয়ক :

প্ৰেৰক প্ৰিন্টিং প্ৰেছ

দীঘলী পুখুৰী পাৰ

গুৱাহাটী-১

The book has been prepared with financial assistance from the UGC under the scheme "Preparation of University Level Books by Indian Authors".

বিষয়-সূচী

পৃষ্ঠা

প্ৰথম অধ্যায় : অৱতৰণিকা :

১—১৫০

অপভ্ৰংশ ভাষা আৰু অসমীয়া ভাষা। তামৰ ফলিৰ ভাষা। কামৰূপী প্ৰাকৃত।
বিৱিধ প্ৰাকৃত আৰু অসমীয়া ভাষা। অসমীয়া ভাষা আৰু আন মণধীৰ
ভাষা। অসমীয়া ভাষাৰ মূল প্ৰৱাহ। জনজাতীয় ভাষা আৰু অসমীয়া ভাষা।
জনজাতীয় ভাষাৰ অবদান। জনজাতীয় ভাষালৈ অসমীয়া আৰু আন ভাষাৰ
বৰঙণি। অসমীয়া ভাষা আৰু ড্ৰাভিডীয় ভাষা। অসমীয়া শব্দ-মালা।
উপভাষাৰ অধ্যয়ন। অসমীয়া ভাষাৰ উপভাষা। কামৰূপী উপভাষা।
গোবালপৰীয়া দেশী-উপভাষা। কাছাৰী উপভাষা। বিষ্ণুপ্ৰিয়া। উপভাষা-
বোৰৰ বৰঙণি আৰু ভৱিষ্যত।

দ্বিতীয় অধ্যায় : প্ৰত্ন-অসমীয়া ভাষা :

১৫১—১৭৭

চৰ্মা-পদৰ ভাষা। শ্ৰীকৃষ্ণকীৰ্তনৰ ভাষা।

তৃতীয় অধ্যায় : পুৰণি অসমীয়া ভাষা :

১৭৮—২১১

মাধৱ কন্দলীৰ ভাষা, শঙ্কৰদেৱৰ ভাষা, অসমীয়া ব্ৰজবুলি ভাষা, পীতাম্বৰ,
মনকৰ, আৰু মনসা-কবি দুৰ্গাবৰৰ ভাষা।

চতুৰ্থ অধ্যায় : মধ্যযুগীয় অসমীয়া :

২১২—২২৮

আগোম যুগৰ অসমীয়া ভাষা, বুৰঞ্জীৰ ভাষা। বিৱিধ বিহঙ্গৰ পুথিৰ ভাষা।
কথা গুৰু চৰিতৰ ভাষা। অসমীয়া ভাষাৰ চৰম দুৰ্যোগ। মিছনেৰিসকলৰ
আগমন আৰু অসমীয়া ভাষা।

পঞ্চম অধ্যায় : আধুনিক অসমীয়া : আৰম্ভণী কাল :

২২৯—২৪০

অকণোদয় কালৰ অসমীয়া ভাষা। ব্ৰাউনৰ অসমীয়া ব্যাকৰণ।

ষষ্ঠ অধ্যায় : আধুনিক অসমীয়া : মধ্য কাল :

২৪১—২৬০

পটভূমি। লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱাৰ ভাষা। বেণুধৰ শৰ্মাৰ ভাষা। অতুল চন্দ্ৰ
হাজৰিকাৰ ভাষা। অম্বিকাগিৰী ৰায়চৌধুৰীৰ ভাষা। সত্যনাথ বৰাৰ ভাষা।
পদ্মনাথ গোস্বামী বৰুৱাৰ ভাষা।

সপ্তম অধ্যায় : আধুনিক অসমীয়া : যুদ্ধোত্তৰ কাল :

২৬১—২৭২

পটভূমি। অসমীয়া সাহিত্যৰ নতুন দিগন্ত। অসমীয়া ভাষাৰ নৱ নৱ
প্ৰয়োগ। অসমীয়া ভাষাৰ সমৃদ্ধি। অসমীয়া ভাষাত অনুশাসনহীনতা।
অসমীয়া ভাষাৰ ভৱিষ্যত।

অষ্টম অধ্যায় : উপসংহাৰ।

২৭৩—২৭৭

পৰিশিষ্ট : এক :

২৭৭—২৮৬

অসমীয়া ধ্বনি-তত্ত্বৰ ঐতিহাসিক বিকাশ।

পৰিশিষ্ট : দুই :

২৮৬—২৯১

অসমীয়া শব্দৰ ঐতিহাসিক বিকাশ।

এক-পঞ্জী :

২৯১—২৯৪

আগ-কথা

গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ৰ অসমীয়া বিভাগৰ মূৰব্বী অধ্যাপকৰূপে অৱসৰ গ্ৰহণ কৰাৰ (১৯৮৫) কিছুদিন আগতে “ভাৰতীয় গ্ৰন্থকাৰৰ দ্বাৰা বিশ্ববিদ্যালয় পৰ্যায়ৰ গ্ৰন্থ-ৰচনা”ৰ আঁচনি অনুসৰি ‘অসমীয়া ভাষাৰ উদ্ভৱ, সমৃদ্ধি, আৰু বিকাশ’ নামৰ পুথিখনৰ পৰিকল্পনাৰে সৈতে বিশ্ববিদ্যালয়-অনুদান-আয়োগৰ ওচৰত আবেদন কৰে। কেইমাহমানৰ ভিতৰতে অনুদান-আয়োগে মোৰ পুথি-ৰচনাৰ আঁচনি গ্ৰহণ কৰি দুবছৰৰ সময়-সীমাৰ ভিতৰত পুথিখন লেখি দাখিল কৰিবলৈ নিৰ্দেশ দিয়ে। অনুদান-আয়োগৰ নিৰ্দেশ অনুসৰি ততালিকে পুথিখনৰ প্ৰণয়নত মনোনিৱেশ কৰে। অসমীয়া ভাষা সম্পৰ্কে বহুখিনি কথা ইয়াৰ পূৰ্বেও চিন্তা কৰা হৈছিল। সেইবোৰ প্ৰবন্ধ-পাতি-হিছাপে আৰু পুথিহিছাপেও প্ৰকাশ হৈ ওলাইছিল। সেই আটাইবোৰ কথাৰ এটা শৃঙ্খলাবদ্ধ ৰূপ দিবলৈ স্বত্ব কৰা হয়। তাৰ বাবে বহুতো নতুন তথ্য-পাতি সংগ্ৰহ কৰা হয় আৰু আগৰবোৰৰো সংশোধন কৰা হয়। এইদৰে প্ৰভু-স্বৰৰ পৰা বৰ্তমানৰ সময়লৈকে এই বিস্তৃত সময়ছোৱাত অসমীয়া ভাষাটোৰ ইতিহাসৰ পৰিচয় পুথিখনত দিয়া হৈছে। নিৰ্ধাৰিত সময়ৰ ভিতৰত পুথিখন লেখি উলিয়াবলগীয়া হোৱাত বহু কথা সংক্ষেপতে লেখিবলগীয়া হৈছে। অসমীয়া ভাষাৰ জন্ম আৰু বিকাশ সম্পৰ্কে পূৰ্বৱৰ্তী পণ্ডিতসকলৰ চিন্তা-চৰ্চাক শ্ৰদ্ধা সহকাৰে বিচাৰি চাই সেইবোৰৰ আৱশ্যকীয় অংশক পুথিখনত স্থান দিয়া হৈছে। পুথিখন ৰচনা কৰোঁতে বিভিন্ন যুগৰ ৰাজনৈতিক আৰু সামাজিক পৰিস্থিতিৰ প্ৰতিও ধ্যান ৰখা হৈছে।

অসমীয়া ভাষাৰ যুগ-বিভাগ কৰোঁতে ভিন ভিন শতিকাত ভাষাটোৰ ক্ৰমবিকাশৰ দ্বাৰা অনুযায়ী কৰা হৈছে। অসমীয়া ভাষাৰ অপভ্ৰংশ ভাষাৰে সৈতে সম্পৰ্ক, কামৰূপী প্ৰাকৃত, চৰ্মা-পদ আৰু শ্ৰীক্ষককীৰ্তনৰ ভাষা আৰু অসমীয়া ভাষাৰ সৈতে সিহঁতৰ সম্পৰ্ক, অসমীয়া ব্ৰজবুলি ভাষা, ভট্টদেৱৰ ভাষা, মনকৰ, পৌতাৰ আদি কবিৰ ভাষা, বুৰঞ্জীৰ ভাষা, কথা-গুৰুচৰিতৰ ভাষা, অৰুণোদয়-কাকতৰ ভাষা আদিৰ আলোচনাত বহুতো নতুন কথাৰ সমাৱেশ ঘটিছে আৰু সেইবোৰে এতিয়ালৈকে চলি অহা ধাৰণাৰ কিছু সলনি হোৱাত সহায় কৰিছে। এই আটাইবোৰ কথা তথ্য-পাতিৰ ওপৰত ভিত্তি কৰিহে গ্ৰহণ কৰা, অনুভূতিপ্ৰৱণ সমূলি নহয়। অসমীয়া ভাষাৰ সমৃদ্ধিত অসম আৰু অসমৰ আশে-পাশে থকা ৰাজ্যবোৰত প্ৰচলিত জনজাতীয় ভাষাৰ নানা বিষয়ক অৱধান আছে। কিন্তু অসমীয়া ভাষাৰো জনজাতীয় ভাষাবোৰলৈ বৰঙণি নোহোৱা নহয়। অকল অসমীয়া ভাষাই নহয় সংস্কৃত ভাষাৰো জনজাতীয় ভাষাবোৰক কিদৰে

প্ৰভাৱান্বিত কৰিছে তাৰ বিৱৰণ পুথিখনৰ এটা নতুন কথা। আমাৰ আলোচনাই অসমীয়া ভাষাটোৰ প্ৰাচীনত্বৰ নিকৰণত নতুন দিশ মুকলি কৰিছে। প্ৰাচীনত্বৰ উপৰিও অসমীয়া ভাষাটো পৰম্পৰাগত আৰু সমন্বয়ৰ ভাষা এই কথাটোৱে পুথিখনৰ আলোচনাৰ মাজেদি স্পষ্ট হৈ ওলাইছে। ভাষা সংস্কৃতিৰ এটা অঙ্গ। ভাষাৰ সমন্বয়ৰ নিৰ্দেশৰ দ্বাৰা পুথিখনে অসমীয়া সংস্কৃতিৰ সমন্বয়ৰ বাৰ্তাও বহন কৰিছে। আমাৰ আগতে প্ৰকাশিত 'প্ৰত্ন অসমীয়া ভাষাৰ ৰূপতাত্ত্বিক বিশ্লেষণ' আৰু 'অসমীয়া ভাষা আৰু উপভাষা' নামৰ পুথি দুখনৰ বহু কথাই সংশোধিত ৰূপত বৰ্তমানৰ গ্ৰন্থখনত স্থান পাইছে। সেই পুথি দুখন শেষ হৈছে আৰু সেই দুখন পুনৰ প্ৰকাশ কৰা নহয়।

এই গ্ৰন্থখনৰ ৰচনাৰ বাবে অনুদান আগবঢ়োৱা বাবে বিশ্ববিদ্যালয় অনুদান আয়োগৰ ওচৰত মই কৃতজ্ঞ। তদুপৰি গ্ৰন্থখনৰ ৰচনাৰ সম্পৰ্কত গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ৰ ডঃ শৈলেন ভৰালী, ডঃ বাণীকান্ত শৰ্মা, আৰু ডঃ বনমালী নাথৰ পৰা নানা ধৰণৰ সহায়-সহানুভূতি পাইছোঁ। তেখেতসকললৈ মোৰ আন্তৰিক শলাগ আগবঢ়ালোঁ। পুথিখনৰ প্ৰকাশনৰ লগত বিশেষভাৱে জড়িত অধ্যক্ষ ডঃ দয়ানন্দ পাঠক আৰু বৰুৱা এজেন্সিৰ স্বত্বাধিকাৰী শ্ৰীৱদন চন্দ্ৰ বৰুৱা এম.এছ.চি.লৈও মোৰ কৃতজ্ঞতা নিবেদন কৰিলোঁ। গ্ৰন্থখন সমন্বয়তে ছপা ৰূপত দেখিবলৈ পাই অতি আনন্দিত হৈছোঁ। গ্ৰন্থখনে অসমীয়া ভাষাৰ চিন্তা-চৰ্চা কৰোঁতাসকলৰ পৰা আদৰ পালে মোৰ পৰিশ্ৰম সাৰ্থক হ'ব।

গুৱাহাটী

প্ৰীতপেন্সনাথ গোস্বামী

জুলাই, ১৯৯১

অসমীয়া ভাষাৰ উদ্ভৱ, সমৃদ্ধি, আৰু বিকাশ

প্ৰথম অধ্যায়

অৱতৰণিকা

১. পৰম্পৰা একেবাৰে পূৰ্ব-প্ৰান্তত কথিত নব্য-ভাৰতীয় আৰ্য-ভাষাটোৱে অসমীয়া ভাষা। অসমৰ বিস্তৃত ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাত এই ভাষাটো প্ৰধানকৈ কোৱা হয়। অসমৰ ওচৰ-পাজৰত থকা মেঘালয়, নাগালেণ্ড, আৰু অৰুণাচল প্ৰদেশতো অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰচলন আছে। অৰুণাচলৰ বিভিন্ন ভাষা-ভাষীৰ মাজত পাৰস্পৰিক গাঁৱ-বিনিময়ৰ একমাত্ৰ ভাষা হৈছে অসমীয়া। নাগালেণ্ডত অসমীয়াৰ এটা মিশ্ৰিত ৰূপ (নাগামিজ) সাৰ্বজনীন ভাষাৰূপে ব্যৱহৃত হৈছে। ভাষাক সাধাৰণতে নৈৰ লগত তুলনা কৰা হয়। অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰথম প্ৰকাশিত অভিধান-ৰচক মাইলুঙে জন জনে পুথিখনৰ পাতনিতে এইদৰে লিখিছিল: “অচমিয়া ভাষা ব্ৰহ্মপুত্ৰ নদীৰ সোঁতৰ নিচিনাকৈ বাজাৰ মাজত একেদৰে চলি আছে আৰু আগলৈকো চলিব।” এখন নৈৰ এটা মূল প্ৰবাহ থাকে। তাত ঠায়ে ঠায়ে বহুতো উপনৈ আহি লগ লাগি মূল-প্ৰবাহক পৰিপূৰ্ত্তি কৰে। কেতিয়াবা নৈৰ গতিও আনফালে বয়। তেনেদৰে এটা ভাষাৰ মূল-প্ৰবাহৰ লগত আন আন ভাষাৰ প্ৰভাৱ মিহলি হোৱাৰ ফলত ভাষাটোৱে সুকীয়াকৈ ৰূপ লোৱা একো নতুন কথা নহয়। অসমীয়া ভাষাৰ জীতি-শুৰি বিচাৰি গ’লে ইয়াৰ সুন্দৰ প্ৰমাণ পোৱা যাব।

২. নব্য-ভাৰতীয় আৰ্যভাষাহিচাপে অসমীয়া ভাষাটো যথেষ্ট প্ৰাচীন ভাষা। ইয়াৰ প্ৰাচীনত্বৰ বুজ ল’বলৈ হ’লে ভাৰতীয় আৰ্য-ভাষাৰ বুৰঞ্জী চাব লাগিব। ভাৰতীয় আৰ্য-ভাষাৰ বুৰঞ্জীক সাধাৰণতে তিনিটা ভাগত ভগোৱা হয়। (ক) প্ৰাচীন ভাৰতীয় আৰ্য-ভাষা, (খ) মধ্য-ভাৰতীয় আৰ্য ভাষা, আৰু (গ) নব্য-ভাৰতীয় আৰ্য-ভাষা। প্ৰাচীন-ভাৰতীয় আৰ্য-ভাষাৰ সময় খৃষ্টপূৰ্ব দ্বাদশ শতিকাৰ পৰা খৃষ্টপূৰ্ব ষষ্ঠ শতিকালৈ। মধ্য ভাৰতীয় আৰ্য-ভাষাৰ সময় খৃষ্টপূৰ্ব ষষ্ঠ শতিকাৰ পৰা দশম শতিকা পৰ্যন্ত। নব্য-ভাৰতীয় আৰ্য-ভাষাৰ সময় খৃষ্টীয় দশম শতিকাৰ পৰা। মধ্য ভাৰতীয় আৰ্য-ভাষাক আৰু তিনিটা স্তৰত বিভক্ত কৰা হয়। প্ৰথম স্তৰৰ সময় খৃষ্টপূৰ্ব ষষ্ঠ শতিকাৰ পৰা খৃষ্টীয় প্ৰথম শতিকালৈ। দ্বিতীয় স্তৰৰ সময় খৃষ্টীয় প্ৰথম শতিকাৰ পৰা

ষষ্ঠ শতিকালৈ আৰু তৃতীয় শতাব্দীৰ সময় খৃষ্টীয় ষষ্ঠ শতিকাৰ পৰা দশম শতিকালৈ। প্ৰথম শতাব্দীৰ প্ৰধান নিদৰ্শন পোৱা হৈছে অশোকৰ শিলালিপিত, খৃষ্টপূৰ্ব শতিকাৰ আন শিলালিপিত, আৰু বৌদ্ধসকলৰ পালি গ্ৰন্থত। দ্বিতীয় শতাব্দীৰ নিদৰ্শন পোৱা যায় খৃষ্টীয় প্ৰথম তিনি শতিকাৰ শিলালিপিত, সাহিত্যিক প্ৰাকৃতত (মাহাৰাষ্ট্ৰী, শৌৰসেনী, মাগধী, অৰ্ধমাগধী, পৈশাচী), আৰু বৌদ্ধ সংস্কৃতত। তৃতীয় শতাব্দীৰ নিদৰ্শন আছে অপভ্ৰংশ আৰু অপভ্ৰষ্টত।

৭. অপভ্ৰংশ শব্দটো বিভিন্ন পৰিস্থিতিত বিভিন্ন অৰ্থত ব্যৱহৃত হৈছে। ইয়াৰ প্ৰয়োগ পোনপ্ৰথমে পতঞ্জলিৰ (খৃষ্টপূৰ্ব প্ৰথম শতিকা) মহাভাৰতত পোৱা হয়। মাৰ্কণ্ডেয়ই নাগৰ, ব্ৰাহ্মণ, আৰু উপনাগৰ এই তিনিবিধ অপভ্ৰংশৰ কথা কৈছে। পতঞ্জলিৰ মতে সংস্কৃত 'শাস্ত্ৰ-জনাসকলৰ শুদ্ধ ভাষা' আৰু অপভ্ৰংশ 'শাস্ত্ৰ-নজনাবোৰৰ অশুদ্ধ ভাষা'। প্ৰাকৃত বৈয়াকৰণসকলৰ অপভ্ৰংশৰো পতঞ্জলিৰ সংজ্ঞা অনুসৰণ কৰে। গ্ৰিগাৰ্ছনেকে আদি কৰি কিছুমান পণ্ডিতে মধ্য-প্ৰাকৃতৰ শেষ শতাব্দীৰ অপভ্ৰংশ নাম দিছে। "মধ্য-ভাৰতীয় আৰ্য-ভাষাৰ যিটো সাৰ্বজনীন ৰূপ গ্ৰহণ কৰি লোক-সাহিত্যৰ বাহনৰূপে দেখা দিছিল সিয়ে অপভ্ৰংশ বা প্ৰাচীন অপভ্ৰংশ। এই প্ৰাচীন অপভ্ৰংশৰ যি অৰ্ধাচীন ৰূপটো আধুনিক ভাৰতীয় আৰ্যৰ জনক বা পূৰ্বাৱস্থা সিয়ে অপভ্ৰষ্ট বা অৱহট্ট অৰ্থাৎ অৰ্ধাচীন অপভ্ৰংশ।" অপভ্ৰংশই "আত্মীয় উপভাষাৰূপে থকা নিম্ন শতাব্দীৰ পৰা খৃষ্টীয় তৃতীয়-ষষ্ঠ শতিকাত উচ্চ শতাব্দীৰ সাহিত্যিক ভাষাৰূপে ক্ৰমে উন্নতি লাভ কৰে। শতাব্দীৰ পাছত শতাব্দী অতিবাহিত হোৱাৰ লগতে অপভ্ৰংশৰ মৰ্যাদাও বাঢ়ি উঠে আৰু দশম শতিকাত সংস্কৃত আৰু প্ৰাকৃতৰ নিচিনাই সমান মৰ্যাদাপ্ৰাপ্ত হয়।"২

৪. নব্য-ভাৰতীয় আৰ্য-ভাষাবোৰক কিছুমান প্ৰাকৃত বা সেইবোৰৰ পৰৱৰ্তী অপভ্ৰংশৰ পৰা উদ্ভৱ হোৱাভাৱেও দেখুৱা হয়, যেনে—মাহাৰাষ্ট্ৰীৰ পৰা মাৰাঠী; শৌৰসেনীৰ পৰা পশ্চিমী হিন্দী, ৰাজস্থানী, গুজৰাটী; মাগধীৰ পৰা ভোজপুৰী, মৈথিলী, মগহী, বঙলা, উড়িয়া, অসমীয়া; অৰ্ধমাগধীৰ পৰা পূৰ্বী হিন্দী; শৌৰসেনীৰ দ্বাৰা প্ৰভাৱিত পাহাৰী, পাঞ্জাবী আদি। গ্ৰিগাৰ্ছনে "প্ৰত্যেক প্ৰাদেশিক প্ৰাকৃত আৰু আধুনিক কথা ভাষাৰ মধ্যবৰ্তী একোটা 'অপভ্ৰংশ'ৰ কল্পনা কৰি ভাৰতীয় আৰ্য-ভাষাৰ ইতিহাস ৰচনা কৰিছিল।" কিন্তু আটাইবোৰ প্ৰাকৃত বা সেইবোৰৰ পৰৱৰ্তী ৰূপ "অপভ্ৰংশ"ৰ নিদৰ্শন একে পৰ্যায়ত পোৱা জোৱা নাই। বিশেষকৈ মাগধী প্ৰাকৃত

১ সেন, সুকুমাৰ : ভাষাৰ ইতিহাস, ১৯৭৯, পৃষ্ঠা ১৩১

২ Tagare, G. V., *Historical Grammar of Apabhramsa*, 1948, Introduction, p. 9

বা অপভ্ৰংশৰ বিস্তৃত নিদৰ্শনৰ অভাৱ পৰিলক্ষিত হয়। প্ৰত্যেকটো নব্য-ভাৰতীয় আৰ্য-ভাষাৰ পূৰ্বৱৰ্তী একোটা অপভ্ৰংশ-স্তৰ থকা কথ্যটোও সকলো পণ্ডিতে স্বীকাৰ কৰিব নোখোজে। ইপিনে নব্য-ভাৰতীয় আৰ্য-ভাষাবোৰৰ কোনো এটাকে বিশেষ এবিধ প্ৰাকৃত বা অপভ্ৰংশৰ পৰিণতি বুলি কোৱাও টান। “নব্য-ভাৰতীয় আৰ্য-ভাষাবোৰক মধ্য-ভাৰতীয় আৰ্য-ভাষাৰ পৰা উদ্ভৱ হোৱা বুলি ধৰা হৈছে। এনে ধাৰণা বহুল দৃষ্টিৰ পিনৰ পৰাহে সত্য। আমাৰ হাতত থকা তথ্য-পাতিৰ সহায়ত যিকোনো এটা জনা মধ্য-ভাৰতীয় আৰ্য-ভাষাৰে সৈতে কোনো এটা বা অধিক নব্য-ভাৰতীয় আৰ্য-ভাষাক প্লেণপতীয়াভাৱে সন্নিৱিষ্ট বুলি সিদ্ধান্তলৈ আহিব নোৱাৰি।”^৩ এই সন্দৰ্ভত তলৰ উক্তিটোও মন কৰিবলগীয়া : (ক) “অপভ্ৰংশ সাহিত্যক তিনিটা আঞ্চলিক ৰূপত ভাগ কৰা হৈছে; পূব, পশ্চিম, আৰু দক্ষিণৰ অপভ্ৰংশ। বৰ্তমান সময়ত পশ্চিম অঞ্চলৰ অপভ্ৰংশৰ পৰা হিন্দী আৰু গুজৰাটী ভাষাৰ সৃষ্টি হৈছে। বঙলা আৰু আন মাগধী ভাষাবোৰ পূৰ্ব-অপভ্ৰংশৰ অঞ্চলত কোৱা হয়। মাৰাঠী দক্ষিণ-অপভ্ৰংশৰ অঞ্চলত পৰে। প্ৰাচীন কালত ভাষাবোৰৰ মাজত পাৰস্পৰিক ধাৰ এনেধৰণে চলিছিল যে প্ৰাচীন আঞ্চলিক পাৰ্থক্যসূচক বৈশিষ্ট্যবোৰৰ সহায়ত অপভ্ৰংশ-সাহিত্যক বিচাৰ কৰি বৰ্তমানৰ আঞ্চলিক পাৰ্থক্যবোৰ উলিয়াব নোৱাৰি।”^৪ আকৌ “নব্য-ভাৰতীয় আৰ্য-ভাষাৰ উদ্ভৱ-পশ্চিমৰ উপভাষাত ‘ব’ ধ্বনিৰ প্ৰাধান্য আছিল। মাগধী ভাষা প্ৰধানকৈ ‘ল’ ধ্বনিসূক্ত। সময়ত অৰ্থাৎ প্ৰথম মধ্য-ভাৰতীয় আৰ্য-ভাষাৰ যুগত এই উপভাষাই ‘ল’ ধ্বনি সামৰি লয়। তেনেকৈ কিছুমান প্ৰভাৱৰ ফলত মগধীয় ভাষায়ো ‘ব’ ধ্বনি অন্তৰ্ভুক্ত কৰে”।^৫

৫. অসমীয়া ভাষাটোক সচৰাচৰ মাগধী অপভ্ৰংশৰ পৰা উদ্ভৱ হোৱা বুলি কৈ অহা হৈছে। ডঃ বাণীকান্ত কাকতিয়ে লেখিছে : অসমীয়া ভাষাটো বঙলা ভাষাৰ পৰা ওলোৱা নাই নাইবা ই বঙলা ভাষাৰ এটা মৃত্যুমুখী উপভাষাও নহয়। অসমীয়া ভাষাটো বঙলাৰে সৈতে সম্পৰ্ক থকা এটা সুকীয়া ভাষা। বঙলা আৰু অসমীয়া দুয়োটা ভাষাই এক মাত্ৰ মাগধী অপভ্ৰংশৰ উপভাষা।^৬ এনে উক্তিৰ

৩ Sen, S K., *Proto New Indo-Aryan*, 1973, p. 11

৪ Tagore, G.V., *Historical Grammar of Apabhramsa*,

1948, Introduction, p. 25

৫ Srivastava, D., *Nepali Language, Its History and Development*,

1962, p. 65

৬ Kakati, B.: *Assamese, Its Formation and Development*, 1941, pp. 9-10

যাৰ। অসমীয়া ভাষাটোৰ জন্ম-কাল দশম শতিকাৰ পাছৰ বুলি ধাৰণা হোৱাটো স্বাভাৱিক। অসমীয়া ভাষাৰ ইতিহাসে কিন্তু এই কথাটোৰ সমৰ্থন নকৰায়। অসমীয়া ভাষাটো মূলতঃ মগধীয় ভাষা। মগধ-বিদেহ-অঞ্চলৰ পৰা আহি উত্তৰ-বঙ্গৰ মাজেদি আৰ্য-ভাষাই প্ৰাচীন কামৰূপত প্ৰৱেশ কৰে আৰু সপ্তম শতিকামানবে পৰা অসমৰ সুকীয়া ভাষাকপে গঢ় লয়। হিউয়েনচাঙৰ বিৱৰণিয়ে ইয়াৰ প্ৰমাণ : “তেওঁলোকৰ (কামৰূপৰ মানুহৰ) ভাষা মধ্য-ভাৰতৰ ভাষাতকৈ অলপ বেলেগ।” হিউয়েনচাঙৰ এই উক্তিৱে অসমীয়া ভাষাসম্পৰ্কীয় প্ৰথম উক্তি। এই উক্তিৱে অসমীয়া ভাষাৰ মগধীয় ভাষাৰে সৈতে সম্পৰ্ক স্পষ্টভাৱে দেখুৱায়। গ্ৰিগাৰ্ছনৰ ভাষাত “মগধৰ পৰা মগধী প্ৰাকৃত্তে তিনি দিশলৈ গতি কৰিছে। দক্ষিণৰ পিনে ই উড়িষ্যা ভাষাত পৰিণত হৈছে। দক্ষিণ-পূবৰ পিনে ই প্ৰথমতে পশ্চিম আৰু পিছত পূৰ্ব বঙলা আৰু পূবৰ পিনে প্ৰথমতে উত্তৰ-বঙলা আৰু পিছত অসমীয়াৰ ৰূপ লৈছে।”

৬. হিউয়েনচাঙৰ উক্তিৱে মগধীয় ভাষাটোৱে অসমত সুকীয়া গঢ় লোৱা কথাৰ ইঙ্গিত দিয়ে। পিছত প্ৰাচীন কামৰূপৰ হিন্দু ৰজাসকলৰ (ষষ্ঠ-সপ্তম শতিকাৰ পৰা দ্বাদশ শতিকালৈ) তাম্ৰৰ ফলিৰ ভাষাই সেই ভাষাটোৰ ৰূপটো আৰু স্পষ্ট কৰি তোলে। এই তাম্ৰৰ ফলিৰোৰত অসমৰ কিছুমান ঠাইৰ নাম, অসমীয়া কিছুমান গছ-গছনিৰ নাম, মানুহৰ নাম, অসমীয়া আন শব্দ, আৰু অসমীয়া ভাষাৰ বৈশিষ্ট্যসূচক ধ্বনিতাত্ত্বিক আৰু ৰূপতাত্ত্বিক নিদৰ্শন কিছুমান সংৰক্ষিত হৈ অসমত সুকীয়া প্ৰাকৃত এটাই গঢ় লোৱাৰ প্ৰমাণ দাঙি ধৰিছে। পণ্ডিতসকলে ইয়াক ‘কামৰূপী প্ৰাকৃত’ নামেৰে অভিহিত কৰিছে। ইয়াৰ নিদৰ্শন কিছুমান তলত উল্লেখ কৰা হ’ল :

- (১) মানুহৰ নাম-বুজোৱা শব্দ : অনি, টনি, সনি, কালিয়া, পুন্নো, অৱন্ধি, কৈৱৰ্ত্ত।
- (২) ঠাইৰ নাম-বুজোৱা শব্দ : দক্ষিণপাট, মাক্খিয়ান, পণ্ডবী, হাটপ্লেথৰ।
- (৩) পুখুৰী আৰু নৈৰ নাম-বুজোৱা শব্দ : সোৰুড়ি (পুখুৰী), চম্বালা (জান), জোগল (নদী), সিঙ্গড়ি (নদী)।
- (৪) গছ-গছনিৰ নাম-বুজোৱা শব্দ : ওড়িঅম্ম (উৰিঅম্ম) কটোফল (কঁঠাল), কটোৱলড় (বলড় ‘বৰুৱী’), কাশিয় (কাশিফল ‘কুঁহিমলা’), ৰবি, জট (জৰী), পাকটী (পাকৰী), জাটলী, জিন্ননী (জিন্নিনী), বহুআল (উ-টেঙা, বহু > উ), সুৱল্দাক (সোণাক), বৰণ, হিজল, পাৰলি (ফুল), লহচ, লোচন, ডুৱৰী (ডিমক)।

- (৫) অজ্ঞান শব্দ : অৱ, আৱ (আম), কটা (কাম, কটা, কাটা ; মা অস. কাঁইট), কুঁৱা (কুঁৱা), খোড়া 'মূৰ নথকা' (কাম খোড়া-মূৰা), জ্ঞান (জান), জোল (জান), ডোবডি (ডুবি) ডোল, নাক (নাক), ভিঠি (ভোটি), মূতা (মুতা), বেৰ (বেঁকা), সোন্ত (কাম. সতা, মা. অস. সোঁত), হড়ি (হাড়ী)^২ । আকৌ ভটাৰক (প. অস. ভাতাৰ, ভতাৰ), হস্থি (কাম হাথী, মা অস হাতী) ।
- (৬) ধ্বনিমূলক নিদৰ্শন : (ক) স্বৰ-ধ্বনিৰ হৃদ-দীৰ্ঘ ৰূপৰ পাৰ্থক্যহীনতা :
মম্বৰ > মম্বৰ, ঈম্বৰ > ঈম্বৰ, স্বামী > স্বামি । আটাইবোৰ ভাস্কৰবৰ্মাৰ তামৰ কলিত) ; স্থলি > স্থলি (বড়পাল , ঢুকল > ঢুকল (বড়পাল), সুকৰি > সুকৰী (ইলপাল) ; কামৰূপ > কামৰূপ (ধৰ্মপাল) ।
- (খ) স্বৰ-সমীভৱন : পুত্ৰবিণী > পুদ্ৰিবিণী । ভাস্কৰবৰ্মা, ইলপাল, ধৰ্মপাল ।
- (গ) ব্যঞ্জন-সমীভৱন : প্ৰদ্বায় > প্ৰদ্বায়, কৰ্ণসূৰণ > কৰ্ণসূৰণ, ক্ষেত্ৰ > ক্ষেত্ৰ (ভাস্কৰবৰ্মা) ; সৰ্বা > সৰ্বা (ইলপাল) ; সৰ্বান > সৰ্বান (ধৰ্মপাল) ।
- (ঘ) 'ৱ' আৰু 'ব', 'য' আৰু 'জ', 'ড' আৰু 'ব', 'ল, ৱ, স' ৰ এটাৰ ঠাইত আনটোৰ প্ৰয়োগ : ৱীৰ্য > ৱীজ্জ (ইলপাল) ; ৰাগেশ্বৰ > জাগেশ্বৰ (ভাস্কৰবৰ্মা), ৰত্নবেদী > যমবেদী (ইলপাল) ; জীৱৎ > জীৱৎ (বনমাল) ; শনি > সনি, সকল > শকল (ইলপাল , আসক্তি > আশক্তি, নিষেৱিত > নিষেৱিত (বড়পাল), মথেনু > মথেনু (ধৰ্মপাল) ।
- (ঙ) 'ক'ৰ 'খ' ৰূপত ব্যৱহাৰ : ক্ৰিতিমথ > থিমথ (বড়পাল) ।
- (চ) 'ঙ' ধ্বনিৰ ঠাইত 'ভ' ধ্বনিৰ ব্যৱহাৰ : ধোভেশ্বৰ > ধোভেশ্বৰ, কোশিকো > কোশিকো (ভাস্কৰবৰ্মা) । তু সং. ওষধ > কাম. ওষুধ > ওষুধ ।
- (ছ) 'ম'ৰ ঠাইত 'ন' আৰু 'ল'ৰ ঠাইত 'ন' : যোৱনম্ > যোৱনন্ (বৰবৰ্মা) ; মণ্ডলং > মণ্ডনং (হৰ্জবৰ্মা) ।
- (জ) 'হ'ৰ ঠাইত 'ঘ' : সিংহাসন > সিংহাসন (বৰবৰ্মা)
- (ঝ) যুক্ত ব্যঞ্জনৰ লোপ : কুটিম, > কুটিম, ভন্ত > ভন্ত (ইলপাল) ; ইথ > ইথ (বড়পাল) ।
- (ঞ) স্বৰভক্তিৰ সহায়ত যুক্ত ব্যঞ্জনৰ বিভাজন : জী > সিধি (ইলপাল) ।
- (ট) অল্পপ্ৰাণ-ধ্বনিৰ ঠাইত মহাপ্ৰাণ-ধ্বনি : প্ৰান্ত > প্ৰান্ঠ (বড়পাল) ; হতি > হস্থি (ধৰ্মপাল) ।
- (ঠ) মূৰন্ত ধ্বনিৰ ঠাইত দন্ত্য ধ্বনি : বিষ্ণু > বিধ্ণু (বড়পাল) ।

(৭) ৰূপতাত্ত্বিক নিদৰ্শন : কামৰূপী প্ৰাকৃতত ৰূপতাত্ত্বিক বৈশিষ্ট্য তেনেধৰণে পোৱা নাযায়; অৱশ্যে সপ্তম শতিকাৰ ভাস্কৰবৰ্মাৰ তাম্ৰৰ ফলিৰ ‘কালিন্দ্ৰা’ শব্দই অসমীয়া শব্দ-গঠনত ত্ৰিভুক্ত ‘আ’ আৰু বনমালাৰ (নৱম শতিকা) তাম্ৰৰ ফলিত পোৱা কুৰা (নৌকুৰা) শব্দই স্বাৰ্থিক ‘আ’ প্ৰত্যয়ৰ ব্যৱহাৰৰ সাক্ষী বহন কৰিছে। ভাস্কৰবৰ্মাৰ তাম্ৰৰ ফলিৰ ‘কালিন্দ্ৰা’ শব্দটোতে অসমীয়া ভাষাৰ ৰূপতাত্ত্বিক প্ৰথম নিদৰ্শন বৰ্দ্ধিত হৈছে। এইবোৰৰ উপৰি অসমীয়া বহুতো শব্দৰ বিকাশৰ ধাৰা দেখুওৱাত তাম্ৰৰ ফলিৰ ভাষাই যথেষ্ট-ৰূপে সহায় কৰে। উদাহৰণ : সং. বৰু > বেক (তা ফলি ১২ শ) > বেকা > বৈকা : সং. আত্ৰ > আত্ৰ (তা ফলি ৯-১০ শ) > আম্ৰ : সং. কষ্টক-ফল > কষ্টাকল (তা ফলি ১১ শ) > *কষ্টাল > কঠাল > কঁঠাল : সং. নক্ৰ > নাক্ক (তা ফলি ৯ শ) > নাক : সং. উড়ুৱৰ > ডুৱৰী (তা ফলি ৭ শ) > ডুমক > ডিমক।

৭. কুমাৰ ভাস্কৰবৰ্মাৰ নিধনপুৰৰ তাম্ৰৰ ফলিখন (সপ্তম শতিকাৰ আগ ভাগৰ) দৰাচলতে ভেৰ্ডৰ আঞ্জো ককাক ভূতিবৰ্মাৰ (পঞ্চম শতিকাৰ শেষ ভাগ) ফলিৰ নতুনকৈ কৰা প্ৰতিমূৰ্তি। গতিকে নিধনপুৰৰ তাম্ৰৰ ফলিত পোৱা সংস্কৃতৰ পৰা ভিন্ন ৰূপবোৰক পঞ্চম শতিকাৰ বুলি ধৰিব পাৰি।^{১০} ডিব্ৰুগড়ৰ নেওগে নিধনপুৰৰ তাম্ৰৰ ফলিত পোৱা শব্দবোৰত মূল সংস্কৃত ৰূপৰ পৰা ফালগি কাটি অহা অনিৰূপক বৈশিষ্ট্যকেতবোৰৰ উল্লেখ কৰিছে। তলত সেইবোৰৰ কিছুমানৰ উল্লেখ কৰা হ’ল :

- (১) আ > অ : সাৱিত্ৰ > সৱিত্ৰ
- (২) ই > অ : বিহিত > বহিত
- (৩) ঈ > ই : ঈশ্বৰ > ইশ্বৰ
- (৪) উ > উ : সূন > সুন
- (৫) ঐ > অ : দৈবত > দৈবত
- (৬) ও > অ : যশোভূতি > যশভূতি
- (৭) ও > ও : ধোতেশ্বৰ > ধোতেশ্বৰ
- (৮) ং > ও : অংশ > অংশ
- (৯) ত > দ : অনন্ত > অনন্দ
- (১০) অ > ঞ : সম্বন্ধীনেষু > সম্বন্ধীনেষু

৮. ইপিনে পঞ্চম লতিকাৰ অসমৰ প্ৰাচীন শিলালিপিত উমাতলৰ) সংস্কৃতৰ লগত নিমিলা ৰূপ এটা পোৱা গৈছে। সেইটো হৈছে 'স্বামিনাং' শব্দৰ প্ৰয়োগ। ইয়াৰ শুদ্ধ ৰূপ স্বামিনঃ বা স্বামিন হ'ব লাগিছিল।^{১০} বেণীমাধৱ বৰুৱাই তামৰ ফলিবোৰত প্ৰাকৃত-উপাদানৰূপে বহুতো নিদৰ্শন দাঙি ধৰিছে। সেইবোৰৰ বেছি ভাগ নিখনপুৰৰ তামৰ ফলিতে পোৱা যায়। বৰুৱাই উল্লেখ কৰা প্ৰাকৃত উপাদানবোৰ এনে ধৰণৰ :

- (১) দীৰ্ঘ স্বৰৰ হ্ৰস্ব ৰূপ : বাজসনেহী > বাজসনেয়ী (নিধ)
- (২) সংযুক্ত ব্যঞ্জনৰ আগত থকা দীৰ্ঘ স্বৰৰ হ্ৰস্ব ৰূপ : ভাৰ্গৱঃ > ভাৰ্গৱো (নিধ)
- (৩) হ্ৰস্ব-ধ্বনিৰ সাল-সলনি : বিহিত্ত > বহিত্ত (নিধ)
- (৪) সন্ধিৰ অনুপস্থিতি : হবি-অদ্ভুত (নিধ)
- (৫) ব্যঞ্জনৰ লগত যুক্ত 'ব'ৰ অনুপস্থিতি : কাণ্ডপঃ > কাণপো (নিধ)
- (৬) শব্দৰ মাজত ব্যঞ্জনৰ আগম : দিৱাকৰ-ম্-ইয় (হৰ্জবৰ্মা)
- (৭) শব্দৰ শেষত অনুস্বাৰৰ 'ন'লৈ পৰিৱৰ্তন : যৌৱনম্ > যৌৱনন্ (বলবৰ্মা)
- (৮) বিসৰ্গ > ও : ছান্দোগঃ > ছান্দোগো (নিধ)
- (৯) ঈ > জ্জ : বীৰ্য > বীজ্জ (ঈশ্ৰপাল)
- (১০) 'শ, ষ, স'ৰ এটাৰ ঠাইত আন এটাৰ ব্যৱহাৰ : দশিত্ত > দৰ্শিত্ত (নিধ)
- (১১) সন্ধিৰ ক্ষেত্ৰত বিসৰ্গৰ লোপ : যশোভূতি > যশভূতি (নিধ)
- (১২) বেফৰ বৰ্জন : সুৱৰ্ণ > সুৱজ (নিধ)

৯. স্মৃতিভাৱে নিৰীক্ষণ কৰিলে তামৰ ফলিবোৰৰ ভাষাত মধ্য-ভাৰতীয় আৰ্য ভাষাৰ প্ৰথম স্তৰৰ পালি ভাষা, অশোকৰ অনুশাসনৰ ভাষা, আৰু আন প্ৰাকৃত ভাষাৰ বৈশিষ্ট্য ভালখিনি সংৰক্ষিত হোৱা দেখা যায়। অশোকৰ অনুশাসনৰ ভাষাক প্ৰধানকৈ চাৰিটা ভাগত ভগোৱা হয় : (১) উত্তৰ-পশ্চিমা (লাহোৰ-পঞ্জাব আৰু মানসেহৰা অনুশাসন), (২) দক্ষিণ-পশ্চিমা (গিৰীৰ-অনুশাসন), (৩) প্ৰাচ্য-মধ্য (কালসী আৰু আন অনুশাসন), আৰু (৪) প্ৰাচ্য (ধৌলী আৰু জোণড়-অনুশাসন)। তামৰ ফলিৰ ভাষাৰ আদি প্ৰাকৃত বা পালি ভাষাৰে সৈতে থকা সাদৃশ্য কিছুমান এনে ধৰণৰ :

- (ক) ঞ > ক : পালি : কক্ক (বৃক্ষ) ; তামৰ ফলি কৰি (বৃষি)
- (খ) ঠ > ও : পালি : ওপম্মং (উপম্যং) ; ভা. ফলি কোমিকো (কৌশিকো)
- (গ) বিসৰ্গ > ও : পালি : ধান্মা (ধৰ্মঃ) ; ভা. ফলি ভগ্গৱো (ভাৰ্গৱঃ)

- (ঘ) সংযুক্ত বৰ্ণৰ পূৰ্ববৰ্তী দীৰ্ঘ স্বৰ > হ্রস্ব : পালি : ভক্কিকো (ভাৰ্কিকঃ) ;
তামৰ ফলি ভগ্গাৱা (ভাৰ্গৱঃ)
- (ঙ) স্বৰভক্তিৰ ব্যৱহাৰ ' পালি : সিৰী স্ত্ৰী ; তামৰ ফলি সিৰি
- (চ) সং আশ্রঃ > পালি অশ্বো ; তামৰ ফলি অশ্ব
- (ছ) ক > ক্ : পালি : ক্খো (ক্খঃ) ; তামৰ ফলি ক্খিমথ (ক্খিতিমথ)
- (জ) ক > ক্খ : পালি : দক্খিনো (দক্খিণঃ) ; তামৰ ফলি মাৰ্দ্ধিখান
- (ঝ) অ > অ : পালি : লসিকা (লাসিকা) ; তামৰ ফলি সৱিত্ত সৱিত্ত
- (ঞ) ল > ন : পালি : নঙ্গলং (লাসলং) ; তামৰ ফলি মণ্ডনং (মণ্ডলং)

১০. তামৰ ফলিৰ ভাষাত পোৱা অশোকৰ অনুশাসনৰ প্ৰাচ্য-মধ্য আৰু প্ৰাচ্য অনুশাসনৰ বৈশিষ্ট্যকেতবোৰ তলত দিয়া ধৰণৰ :

- (১) শ > শ : সং কাশপঃ > কাশপো (তামৰ ফলি)
- (২) শ > ষ : সং দশিত > দষিত (তামৰ ফলি)
- (৩) ক > ক্খ : সং মক্খিকা : মাৰ্দ্ধিখান (তামৰ ফলি)
- (৪) শ, ষ > স : সং শনি > সনি (তা. ফলি , সং নিষেৱিত > নিষেৱিত (তামৰ ফলি)

১১. প্ৰাকৃত ভাষাৰ আন বৈশিষ্ট্যকেতবোৰেৰে সৈতেও তামৰ ফলিৰ ভাষাৰ সাদৃশ্য ধৰা পৰে। উদাহৰণ :

- (১) প > ব : প্ৰাকৃত : ৰি অপি ; তা ফলি ৰ > প : বাসপা (বাসৱা)
- (২) ভ > হ : প্ৰাকৃত : হোই (ভৱতি) ; তা ফলি সুহ্ৰেব (শুভ্ৰব)
- (৩) ত > দ : প্ৰাকৃত : জানাদি (জানাতি) ; তা. ফলি অনন্দ (অনন্ত)
- (৪) ষ > জ : প্ৰাকৃত : জোগী (যোগী) , তা. ফলি বীজ্জ (বীৰ্য)
- (৫) ক > ঞ : প্ৰাকৃত : ষিত্ত (ক্খিত্ত) ; তা. ফলি ক্খিমথ (ক্খিতিমথ)

১২. ওপৰত উল্লেখ কৰা তামৰ ফলিৰ ভাষাৰ বৈশিষ্ট্যবোৰে পঞ্চম শতিকাৰ শেষ বা ষষ্ঠ শতিকাৰ আগ-ভাগতে প্ৰাচীন কামৰূপত গুৰু লোৱা সুকীয়া প্ৰাকৃত এটাৰ অৱস্থিতিটো উজ্জ্বল কৰি তোলাৰ উপৰি খৃষ্টপূৰ্ব কালৰে পৰা ভাৰতীয় আৰ্য ভাষাটোৱে প্ৰাগজ্যোতিষ-কামৰূপ-অঞ্চলত বিকৃতি লাভ কৰাৰ কথাটোও স্পষ্ট কৰে। “খৃষ্টীয় ষষ্ঠ শতিকাৰ আৰম্ভণিমানত কোশী-নদী প্ৰাগজ্যোতিষ ৰাজ্যৰ পশ্চিমৰ সীমা আছিল। গতিকে প্ৰাগজ্যোতিষ ৰাজ্যই পশ্চিমে বিদেহক (মিথিলাক) ছুইছিল গৈ।” আকৌ “কামৰূপী ভাষাটো মূলতঃ পূৰ্ব-মিথিলীৰ এটা ৰূপ। এই ভাষাটো নিশ্চয়

গোটেই ৰাজ্য জুৰি কথিত আৰ্য-ভাষা আছিল। তেতিয়া গোটেই অসম-উপভাষা আৰু উত্তৰ-বঙ্গৰ উপৰি বিহাৰৰ পূৰ্ণেয়া জিলাও এই ৰাজ্যৰ অন্তৰ্ভুক্ত আছিল।”^{১২} তামৰ ফলিবোৰৰ ভাষাত পোৱা সংস্কৃত ভাষাৰ শুদ্ধ ৰূপৰ পৰা ফালিবি কটা প্ৰয়োগবোৰক ‘অশুদ্ধ’, ‘ভুল’ নাইবা লেখকৰ দোখোৰ-মোৰ বিহকে কোৱা নহওক লাগে, প্ৰকৃতপক্ষে সেইবোৰক সেই সময়ৰ মানুহৰ কথিত ভাষাৰ প্ৰভাৱ বুলি নিঃসন্দেহে ক’ব লাগিব। তামৰ ফলিবোৰত প্ৰাচীন কামৰূপত গঢ় লোৱা প্ৰাকৃত ভাষা এটাৰ নিদৰ্শন ৰক্ষিত হৈছে তাক সিলৈ অসমীয়া ভাষাৰ ইতিহাসৰ প্ৰাচীনতাৰ প্ৰমাণ দাঙি ধৰিছে। এইটোৱে কামৰূপী প্ৰাকৃত। এই প্ৰাকৃত সম্বন্ধে ৰেণীমাধৱ বৰুৱাৰ এই উক্তিটো বিশেষভাৱে উল্লেখ কৰিবলগীয়া: “প্ৰাক-আহোম যুগৰ কামৰূপৰ তামৰ ফলি আৰু শিলা-লেখ-বোৰত প্ৰাকৃতৰ আন কিছুমান নিদৰ্শন আছে। সেইবোৰে খৃষ্টীয় ৬ষ্ঠ—১২ শ শতিকাত প্ৰচলিত উপভাষাৰ স্বৰূপ আৰু প্ৰাকৃতৰ আভাস দাঙি ধৰে বুলি ধৰিব পাৰি। ৰাজকীয় ভূমিদান সম্পৰ্কীয় ফলিবোৰক বিশুদ্ধ সংস্কৃত ভাষাত লেখিবলৈ যত্ন কৰাটো নকৰা সত্ত্বেও কিছুমান অপ্ৰচলিত ৰূপ সোমাই পৰিছিল। ই হয়তো স্থানীয় লেখকসকলৰ নাইবা তক্ষকাদসকলৰ নাইবা দুয়োৰে অসাবধানতাৰ ফল।” (I. H. Q. Sept. 1947)।

১৩. এইখিনিতে প্ৰাচীন অসমীয়া সাহিত্য, বুৰঞ্জী-সাহিত্য, ‘অকণোদই’, আৰু আন সাহিত্য আদিত পোৱা আৰু কামৰূপী উপভাষাৰ বৈশিষ্ট্যৰূপে থকা সংস্কৃতৰ উয় ধ্বনি (শ, ষ, স) ৰ ‘খ’লৈ হোৱা সুকীয়া পৰিৱৰ্তনৰ কথাটোও চাবলগীয়া। এই পৰিৱৰ্তনটো আন প্ৰাকৃতত পোৱা নাযায়। শব্দৰ আৱদ্ধপিত নথকা সংস্কৃতৰ উয় ধ্বনিবোৰ কামৰূপী উপভাষাত সাধাৰণতে ‘খ’লৈ ৰূপান্তৰিত হয়; যেনে, আশা > আখা, দশা > দখা, নাশ > নাখ, গণেশ > গণেখ [তু আদেশ (হে স), বুৰঞ্জী দেখ (দেখ), অকণোদই মানিখা (মাজ নিশা)]; ঋষি > বিৰি, ভাষা > ভাখা [তু বিঃসংখ্যাত (হে স), অকণো. বসখুন]; সংসাৰ > সংখাৰ [তু সংখাৰ (হে স)], অসুৰ > ওখুৰ ইত্যাদি। সংস্কৃতৰ উয় ধ্বনিবোৰৰ বিকাশৰ এই ধাৰাটোৱেও কামৰূপী প্ৰাকৃতৰ অৱস্থিতিৰ আন এটা দিশ উদ্ভাসিত কৰে। ইয়াতে মৈথিলী ভাষাত ‘ষ’, ‘ৰ’ হোৱা লক্ষণটোও মন কৰিবলগীয়া; তু বিৰ > বিখ, দোষ > দোখ।

১৪ কামৰূপী প্ৰাকৃতৰ ওপৰত শুকতু দি ভিবেশ্বৰ নেওগে এনেদৰে লেখিছে: “খৃষ্টীয় পঞ্চম বা ষষ্ঠ শতিকাত পৰা দ্বাদশ শতিকালৈ ৰাজত্ব কৰা কামৰূপৰ ৰজাসকলৰ তামৰ ফলিবোৰৰ অধ্যয়ন কৰিবলৈ লোৱাৰ মুহূৰ্ত্ততে অসমীয়া আৰু ভেনেইক ৰঙলা

আৰু সম্ভৱতঃ উড়িষ্যা ভাষাৰ মূল মাগধী প্ৰাকৃতৰ ভাষণ নাহিকিয়া হৈ যায়।”^{১৩} দেৱানন্দ ভৰাগিৰি ভাষাত “সাধাৰণতে মাগধী প্ৰাকৃতৰ পৰাই অসমীয়া ভাষা ওলাইছে বুলি যি এটা ধাৰণা আছে সেইটো ভুল। তেনেহ’লে অসমত চলা প্ৰাকৃতৰ নাম কি? সেইটো মাগধী প্ৰাকৃততকৈ যে এটা বেলেগ বস্তু সেইটোহে আৱশ্যকীয়। ... মাগধী প্ৰাকৃতৰ উপৰিও দুটা প্ৰাকৃত ভাষাৰ স্তৰ আগেয়ে থকাৰ প্ৰমাণ পাওঁইক। এটাক বুলিব পাৰি ‘সে’মাৰ প্ৰাকৃত’। ই আগেয়ে আসাম আৰু বঙ্গদেশত চলিছিল। এতিয়া তাৰ বিশেষত্বখিনি উজনি আসামত পোৱা যায়। আনটো হৈছে ‘কামৰূপীয়া প্ৰাকৃত’। ইও গোটেই কামৰূপত আৰু পশ্চিমে মাগধী ভাষাৰ সীমা বিহাবলৈকে (গোটেই বঙ্গদেশতে) চলিছিল।”^{১৪}

বিবিধ প্ৰাকৃত আৰু অসমীয়া ভাষা

১৫. অসমীয়া ভাষাতোকৈ মূলতঃ মাগধীয়া ভাষা বুলি উল্লেখ কৰাৰ লগে লগে অসমীয়া ভাষাৰ মাগধীয়া আন আন ভাষা বা মাগধ-অঞ্চলত প্ৰচলিত আন প্ৰাকৃত আদিৰে সৈতে সম্বন্ধ থকা কথাটোও অন্তৰ্ভুক্ত হয়। অসমীয়া ভাষা আৰু ইয়াৰ উপ-ভাষাবোৰত মাগধী প্ৰাকৃতৰ বহুতো নিদৰ্শন সংৰক্ষিত হৈছে। মাগধী প্ৰাকৃতৰ লক্ষণবোৰৰ ভিতৰত এইবোৰ বিশেষভাৱে উল্লেখযোগ্যঃ (ক) সংস্কৃতৰ ‘শ, ষ, স’ ধ্বনিৰ ‘শ’লৈ, (খ) ‘ৰ’ ধ্বনিৰ ‘ল’লৈ, (গ) ‘জ’ ধ্বনি ‘ষ’লৈ, (ঘ) বিসৰ্গযুক্ত পদান্ত অ > এ, (ঙ) ‘ঋ’ ধ্বনিৰ ‘ঞ’লৈ পৰিৱৰ্তন, (চ) অপিনিহিতিৰ অৱস্থিতি, (ছ) স্বাধিক ‘আ’ প্ৰত্যয়ৰ বহুল ব্যৱহাৰ, (জ) শব্দ-বিভক্তিৰ বিলুপ্তি, (ঝ) চতুৰ্থীৰ ঠাইত দ্বিতীয়া বা সপ্তমীৰ প্ৰয়োগ আদি।^{১৫} উদাহৰণঃ

- (ক) অসমীয়া মাত্ৰ ভাষাত শব্দৰ আৱৰ্ত্তিত সংস্কৃতৰ ‘শ, ষ, স’ এই উয় ধ্বনিকেইটা অসংযুক্ত হ’লে ‘স’ ৰূপে উচ্চাৰিত হয়। শব্দৰ আন ঠাইত সিহঁতৰ সাধাৰণতে ‘স’ৰ দৰেই উচ্চাৰণ হয়।^১ কিছুমান শব্দত ‘হ’ আৰু ‘ৰ’ ৰূপেও শুনা যায়। গোৱালপৰীয়া ‘দেশী-ভাষা’ত হ’লে এই ধ্বনিকেইটাৰ তালব্য ‘শ’ ৰূপে উচ্চাৰণ হোৱা উদাহৰণ আছেঃ যেনে, দশ, মানুশ, লাশ (সৰ্প) মৈশ (মহিষ), শেশ (শব)।

১৩. Neog, D., *The Origin and Growth of the Asamiya Language*, 1964, p 50.

১৪. ভৰাগি, দেৱানন্দঃ অসমীয়া ভাষাৰ মৌলিক বিচাৰ আৰু সাহিত্যৰ চানেকি, ১৯৩২, দ্বিতীয় সংস্কৰণ, পৃষ্ঠা ৫২

১৫. Goswami, U, *A Study on Kamrupi, a Dialect of Assamese*, § 251.

- (খ) শৰীল (কাম.), [তু. বুৰঞ্জী শৰীল], লাই (ৰাজিকা), চকল
(চক্ৰ > চকৰ > চকল) ।
- (গ) যজুৰ্বেদী > যমুৰ্বেদী (ইন্দ্ৰপালৰ ভাষ্যৰ ফলি) ।
- (ঘ) প্ৰথমভঃ > প্ৰথমভে (অশোকৰ অনুশাসনৰ প্ৰাচ্য-মধ্য উপভাষাতো এই বৈশিষ্ট্য আছে ।
- (ঙ) পুণ্য > পুণ্ড্ৰ (আমবাৰীৰ শিলা-লিপি : দান পুইঞ সজ) ।
- (চ) সত্য > সেইন্তো, সেইন্ত ; সং. সাধুক > সাউদ, ৰাজ্য > ৰাইজ ।
- (ছ) চকা, চাকা (কাম), কণা, সনা (কাম.), কণা (কাম) ।
- (জ) বিশেষভাৱে নুবুজালে অসমীয়াত দ্বিতীয়া বিভক্তি 'ক' যোগ নহয় ; যেনে, মানুহ / মানুহ মাৰে । অকৰ্মক ক্ৰিয়াৰ কৰ্তাৰ পাছতো সচৰাচৰ প্ৰথম 'এ' বিভক্তি যোগ নহয় ; যেনে, বাম যায় ।
- (ঝ) ক'ক যাহ / ক'ত যাহ (কাম), [তু. বুৰঞ্জী চক্ৰানকাৰ ঠাইক মানুহ পঠালে । পাছে কিংলুঙে এই কথা ৰজাদেৱত ক'লে] । চতুৰ্থী আৰু দ্বিতীয়া বিভক্তি একে লগ হোৱাৰ এটা সুন্দৰ নিদৰ্শন হৈছে অসমীয়া ভাষাত সম্প্ৰদান-কাৰকৰ অনুপস্থিতি । কাৰকক কোনো এটা বস্তু দিয়াটোৱে সম্প্ৰদান । সম্প্ৰদান-কাৰকত সংস্কৃতত চতুৰ্থী বিভক্তি হয় ; যেনে, দৰিদ্ৰায় ধনং দদাতি । অসমীয়াত কিন্তু সম্প্ৰদান-কাৰক নাই । কাৰকক কোনো এটা বস্তু দিয়া অৰ্থত কৰ্ম-কাৰকহে হয় ; যেনে, ভিখাৰীক চাউল দিছে । অসমীয়াত অৱশ্যে প্ৰতি, অভিযুগ, নিমিও আদি অৰ্থত ক্ৰিয়াৰ লগত কিছুমান লকৰ সম্পৰ্ক ঘটে । এইটোক নিমিস্ত-কাৰক বোলা হৈছে । নিমিস্ত-কাৰকত চতুৰ্থী বিভক্তি হয় ; যেনে, ডাঙৰলৈ ভক্তিভাৱ ৰাখিব (প্ৰতি , তেওঁ লিৱসাগৰলৈ গ'ল । অভিযুগ), এইটো তোমা'লৈ আনিওঁ নিমিস্ত ।

- * 'ব' টোৰ 'ল'লৈ হোৱা পৰিৱৰ্তনটো মাজে-সময়ে আন প্ৰাকৃতভাষাতো পোৱা যায় (মাহা. শৌ. দলিন্দ < দৰিদ্ৰ, মুহল < মুখৰ । পালি তলুণো < তকণো) । বৈদিক ভাষাতো ইয়াৰ উদাহৰণ আছে : অলম্ কৃ < অবম্ কৃণোতি, লুচ্ < কচ্ । ... বোধহয় নাটকীয় যাগধৰী এই পৰিৱৰ্তনটো পূৰ্বদেশীয় উপভাষাবোৰৰ বিশিষ্ট ধাৰাৰ পৰম্পৰাগত অভিব্যক্তি— (*Introduction to Prakrit*, ed 2, pp. 59—60) । অশোকৰ অনুশাসনৰ প্ৰাচ্য-মধ্য আৰু প্ৰাচ্য উপভাষাতো 'ব' 'ল' হৈছে ।

১৬. অসমীয়া ভাষাত শৌৰসেনী, অৰ্ধমাগধী, আৰু পৈশাচী উপাদানো নথকা নহয়। অসমীয়া ভাষাটো 'শৌৰসেনী আৰু মাগধী অপভ্ৰংশৰ মিশ্ৰণ' বুলি কালিৰাম মেধিয়ে লেখিছে। সংস্কৃতৰ 'ক্ষ' শৌৰসেনীত 'খ' আৰু 'ক্খ' হৈছে। অশোকৰ অনুশাসনৰ প্ৰাচ্য-মাধ্যৰ উপভাষাত ক্ষ > ক্খ। অসমীয়া ভাষাত সংস্কৃতৰ 'ক্ষ'ৰ 'খ' আৰু 'ক্খ' লৈ পৰিৱৰ্তন হোৱা উদাহৰণ আছে, যেনে, ক্ষিষ্টিমথ > খিমথ (বহুপালৰ তাম্ৰৰ ফলি); মাৰ্দ্ধিখ্যান (ইন্দ্ৰপালৰ তাম্ৰৰ ফলি), সং. ক্ষীণ > অস. খীণ, সং. মক্ষিবা > অস. মাৰ্খী, সং. দক্ষিণ > দোক্খিন/দোখিন (কাম.), মা.অস.দক্খিন, সং. লক্ষী > লোন্ধিখ (কাম), লক্খিখ/লখিমী (মা.অস.).। সং. কাৰ্যম্ > শো. কজ্জো, কাম. কাইজ্জো। শব্দৰ মধ্যৱৰ্তী -ন্ত- কেতিয়াবা শৌৰসেনীত -ন্দ- হয় (সং. হন্ত > হন্দ.).। তাম্ৰৰ ফলিৰ ভাষাত ইয়াৰ নিদৰ্শন আছে; যেনে, অনন্ত > অনন্দ (নিধনপুৰৰ তাম্ৰৰ ফলি)। কেতিয়াবা শৌৰসেনী আৰু মাহাবাহীত -দ- > -ল-; যেনে, বিজ্জুগিতা > *বিদ্ভাতিকা, তু. অস. বিজুলী। সংস্কৃতৰ শব্দৰ শেষত থকা বিসৰ্গৰ 'ও'ৰূপে হোৱা পৰিৱৰ্তনক অৰ্ধমাগধী উপদানৰূপে ধৰা হয়। তাম্ৰৰফলিৰ ভাষা আৰু কামৰূপী উপভাষাত ইয়াৰ নিদৰ্শন আছে: সং. ভাগৱঃ > ভগ্গৱো (নিধনপুৰৰ তাম্ৰৰ ফলি), সং. ধৰ্মঃ > ধৰ্মো (কাম.), তু. পালি ধম্মো। মাহাবাহী আৰু অৰ্ধমাগধীত সং. ষ > ছ; যেনে, ষট্ > ছ; তু. গোবা. ছই। অৰ্ধমাগধীত সংস্কৃতৰ চ- > ত-, যেনে, চিকিৎসা > ভেইচ্ছা; তু. কাম. তিকিচ্ছা। মাহাবাহী প্ৰাকৃতত 'ভ-' আৰু শব্দৰ মাজত থকা উষ্ম ধ্বনিৰ 'হ'লৈ পৰিৱৰ্তন হয়। তাম্ৰৰ ফলিৰ ভাষা, কামৰূপী উপভাষা, আৰু অস. মাগধী ভাষাত এই লক্ষণ বিদ্যমান: উদাহৰণ: সং. ভৱতি > হোই মাহা., হোই (কাম.), হই (হয়) মা.অস. [তু. শুভক্লব > সুহংকৰ তাম্ৰৰফলি]। সং. আকাশ > আকাহ (কাম.), বস > বহ (কাম.), তু. মা.অস. বহবো: বিহ > বিহ, ভিক্ষু > ভিকহ, আতুসিদ্ধি > আহুদি। তেনেকৈ সং. কংস > কাঁহ, সং. হংস > হাঁহ, তু. গোৱা. হাশ। সং. আত্মন > মাহা. অপ্পা, তু. অস. আপোনা। অসমীয়া ভাষাত সংস্কৃতৰ উষ্ম ধ্বনিৰ 'চ'ৰূপে হোৱা পৰিৱৰ্তনৰ উদাহৰণো আছে: যেনে, সৰ্ব > সৰ্ব > চোব, চোপ, চণা (কাম.), [তু. চপাৰাতি]। সং. স্নেহ > সনেহ (চনেহ) > চেনহ, চেনাহ (কাম.) চেনেহ (মা. অস.); সং. চানং > পালি সিনানং চিনানং > চিলান (কাম.)। সং. 'ঘ'ৰ 'খ'লৈ হোৱা পৰিৱৰ্তনক পৈশাচী প্ৰাকৃতৰ এটা বৈশিষ্ট্যৰূপে ধৰা হয়; যেনে, সং. ধৰ্ম > পৈ. ধম্ম, তু. সং. ধুটিকা > অস. খুটি (গৰু বা ঘ'হৰ)।

অসমীয়া ভাষা আৰু আন মগধীয় ভাষা

১৭. অসমীয়া ভাষাৰ বিদেহ-মগধীয় পৰিয়ালৰ ভাষা বঙলা, উড়িষ্যা, ভোজপুৰী, মৈথিলী আদি ভাষাবোৰেৰে সৈতেও সম্বন্ধৰ আঁতৰালি বিচ্ছিন্ন হৈ যোৱা নাই। সেই সেই ভাষাবোৰেৰে সৈতে অসমীয়া ভাষাৰ এটা সম্পৰ্ক আছে, অথচ তাৰ ভিতৰতে অসমীয়া ভাষাই এটা সুকীয়া বৈশিষ্ট্যও ৰক্ষা কৰিছে। ইয়াৰ দ্বাৰাও অসমীয়া ভাষাটো মগধীয় ভাষাহিছাপে প্ৰতিষ্ঠিত হৈছে। তাৰ ফলিৰ ভাষাই অসমীয়া ভাষাৰ চিত্ৰটো স্পষ্ট কৰি তোলে : কিন্তু অসমীয়া ভাষাৰ বিস্তৃত নিদৰ্শন চৰ্ঘা-পদবোৰ (অষ্টম-দ্বাদশ শতিকা) ভাষাতহে পোৱা যায়। চৰ্ঘা-পদৰ পাছত অসমীয়া ভাষাৰ নিদৰ্শন আছে প্ৰাচীন অসমীয়া সাহিত্যত। এই ক্ষেত্ৰত বিশেষ উল্লেখযোগ্য হ'ল মাধৱ কন্দলীৰ (চৈধ্য শতিকা) বামায়ণৰ ভাষা। ইয়াৰ লগত শ্ৰীকৃষ্ণকীৰ্তনৰ ভাষাৰে সৈতে থকা সম্পৰ্কই। শ্ৰীকৃষ্ণকীৰ্তনৰ ভাষাৰ লগত চৰ্ঘা-পদবোৰ সম্পৰ্ক আছে। অসমীয়া ভাষাৰ পূৰ্ব-ভাৰতৰ একেবাৰে মিথিলাৰ ভাষাৰে সৈতে যোগ-সূত্ৰডালি আৰু দৃঢ় কৰি তোলে। চৰ্ঘা-পদৰ ভাষাক মৈথিলী ভাষাৰ উত্তৰপূৰ্বীয় উপভাষা বুলি কোৱা হয়।^{১৬}

১৮ অসমীয়া ভাষাৰ আন আন ভাষাৰ লগত সাদৃশ্য-বৈসাদৃশ্যৰ আলোচনা কৰিবলৈ হ'লে অসমীয়া ভাষাৰ আটাইবোৰ উপভাষাৰ সহায় ল'ব লাগিব। উত্তৰ-বঙ্গৰ ভাষাৰ লগত অসমৰ পশ্চিম-অঞ্চলৰ ভাষাৰ ৰূপতত্ত্বমূলক আৰু শব্দমূলক অনেক সাদৃশ্যৰ উপৰি প্ৰবাদ-বচন আদিবোৰো সামঞ্জস্য বদা পৰিছে। শ্ৰীচাক্ষুৰ সাকালৰ উল্লেখ মতে “দাৰ্জিলিঙৰ শিলিগুৰি মহকুমা, অবিভক্ত জলপাইগুৰি, কোচবিহাৰ, অসমৰ গোৱালপাৰা, আৰু উত্তৰ বংগৰ উপভাষাটো বঙলাৰ এটা ‘স্থানীয় উপভাষা’। দুনীতিকুমাৰ চট্টোপাধ্যায় আৰু সুকুমাৰ সেনে ইয়াক ‘উত্তৰ-পূব বঙলা উপভাষা’ বুলি অভিহিত কৰিছে। প্ৰকৃতপক্ষে ই ওপৰত উল্লিখিত অঞ্চলৰ গাঠনীয় সৌকসকলৰ কথিত (চলিত) ভাষা। এই কথিত ভাষাটোৰ মাত্ৰ কথিত বঙলা ভাষাৰ লগত বহু ক্ষেত্ৰত পাৰ্থক্য আছে”।^{১৭} ইফালে অসমীয়া ভাষাৰ পশ্চিম-অঞ্চলৰ কামৰূপী উপভাষাৰ লগত এই উপভাষাটোৰ ‘বহুক্ষেত্ৰত’ সাদৃশ্য ৰক্ষিত হৈছে। উত্তৰ-বঙ্গৰ

১৬. Jha, S. *The Formation of the Maithili Language*,

1958, pp. 32-42

১৭. Sanyal, C., *The Rajbansis of North Bengal*, 1965, p. 250

ভাষাৰ লগত পশ্চিম-অসমৰ গোৱালপৰীয়া উপভাষাবোৰো সাদৃশ্য প্ৰচুৰ। ত্ৰীসাতালৈ উল্লেখ কৰা উত্তৰ-বস্তৰ উপভাষাবোৰে সৈতে থকা কামৰূপী উপভাষাৰ শব্দমূলক সাদৃশ্য-বোৰ তলত দিয়া ধৰণৰ*।

উত্তৰ বস্তৰ উপভাষা

কামৰূপী উপভাষা

(ক) ঘৰ-দুৱাৰ আৰু আন বস্তু-বাহানিসম্পৰ্কীয় :

আখা	আখা
আয়না	আইনা
আংটি	আউঙ্‌খি তু গোৱা আঙ্‌ঠি
কুলা	কুলা
খিৰ্‌কি	খিৰ্‌কি
খোতা	খতা
গাছা	গাচা
ঘৰ	ঘৰ
খোটি	খোতি
খোসি	খ'হি (বামদিয়া অঞ্চল) তু গোৱা খোশি
চাল	চাল (ঘৰৰ)
ছিপ	চিপ
জাখোই	জাখা, জাখে
ডালা	দালা
ডেগ	দেগ
ডোৰ্‌সি	ডৰ্‌হি, ডহ্‌ৰি
দৰ্‌জা	দৰ্‌জা > দজ্‌জা
দাঙ	দাউ
দুআৰ	দুআৰ
দুন	দুন

* কামৰূপী উপভাষাৰ ৰূপবোৰ দেখুৱাওঁতে সাধাৰণ বাণন পদ্ধতি এৰি কামৰূপীৰ বিশিষ্ট-ধ্বনি অনুযায়ীহে দেখুৱা হৈছে। উত্তৰ-বস্তৰ উপভাষাৰ উদাহৰণবোৰত 'চ, ছ'ক তালব্য স্পৰ্শ-ধ্বনি আৰু 'স'ক উয়-ধ্বনিকৈ ত্ৰীসাতালৈ দেখুৱাইছে।

উদ্ভব-বসব উপভাষা

নোলোক
পিরা
পোইলা
ফুল
বোটিদাও
কআ
হাইমাল
হাতা
হামোদিঙা

(খ) ফল-ফুল, মছলা-পাতিসম্পর্কীয় :

আদা
এ'লাচি
কঠোআল
কলম
খাব'মা
জিবা
ভাম্বু
দালচিনি
বাঙি
বে'ল
বোগাবি
বোন্নি
হাম্বু
হোলদি

(গ) খেতি-বাড়ির সা-সঁজুলি :

কোদাল
জোঙাল
জুআ
ধুব

কামবন্দী উপভাষা

নলক
পিরা
পাইলা
(নাক) ফুল
বোখি তু গোরা বোটি
কআ
ইটহাল
হাতা, হাথা
হামুদিঙা তু গোরা হামু

আদা
এ'লাচি
কথাল তু. গোরা কাঠোল
কলমদানি (এবিধ ধান)
খব'মা (এবিধ ধান)
জিবা
তাঙ'ধু
দালচেনি
বাঙি
বে'ল
বোগ'বি
বন্নি (এবিধ ধান)
হাম্বু
হালখি

কদাল তু. গোরা. কোদাল
জু'লি তু গোরা জোঙাল
জুআ (গরুর গাড়ীর)
ধুব "

নাঙল

নাঙাল / লাঙাল

ফাল

ফাল তু. গোৱা. ফাল

মৈ 'জখলা'

জখলা তু. গোৱা, মৈ

(ঘ) নামৰাচক শব্দ :

আগ্না

আগ্না

আসাক

আহোক

জ্যেষ্ঠা

জ্যেষ্ঠা

দোমাসু

দমোহু

দেবাক

দে'বোক

পুসু

পুহা

ফাগু

ফাউগ্না

বাইসাগু

বৈহোঙ

বুধ

বুহু, বুদা, বুইধা

মাবু

মাবু-আ > মাউধা

মোঙ'লা, মোঙ'লু

মঙ'লা, মঙো'লু

ৰোবিৰাম

ৰৈবা

সারনা

সাউনা

সোইনা

সোইনা

(ঙ) সম্বন্ধৰাচক শব্দ :

আই

আই (মা)

আবো

আবু তু. গোৱা. আবো

কাকা

কাকা

ঘব্'নি

ঘনি

জাঁঞ

জাঁউএ, জাঁউএ

দে'ওৰ

দে'উৰ

টেম্'না

ধে'ম্'না

বাই

বাই

বাপ

বাপ তু. গোৱা. বাপ

বে'টা

বে'তা তু. গোৱা. বেটা সাউআ 'মতা মানুহ'

বেটি

বেতি তু. গোৱা. বেটি সাউআ 'মাইকী মানুহ'

উদ্ভব-বস্তু উপভাষা

বোহিনি
বৈনজীউ
ভাই
ভাতার
মাইআ
মামা
মামী
সালপোইড

(চ) বিবিধবিশয়ক :

অঝা
আঠিআ-কল
আজি
আজ্জার
ইন্দুর
কাক্কা
কানা
কোচু
কিস্নো, কিস্তো
কোইনা
কিলকানি
কামার
কোক্কা
কিৰা
কাপাল
গায়া
গায়া
গোক
গাজা
গয়া

কামতলী উপভাষা

বৈনি তু গোরা বৈনি
বৈনজীউএ, বৈনজীউএ
ভাই তু. গোরা ভাই
ভাতার, ভাতার তু. গোরা. ভাতার
মাইহনাক তু গোরা. মাইআ
মামা, মমা তু গোরা. মামা
মামী তু গোরা মামী
সালপোজি

অঝা
আইধা-কল
আজি
আজ্জার
ইন্দুর তু. গোরা. ইন্দুর
কাক্কা তু. গোরা. কাক্কা
কানা
কোচু
কিচনো তু. বিস্তু (বিকু)
কোইনা
কিলাকোনি
কামার, কমার
কক্কা
কিৰা 'শপত'
কাপাল, কপাল
মাইআ
গভাই 'একেবারে'
গোক
গাজা 'গজাতি'
গয়া

চৰক	চৰাগ 'বজ্জপাত'
চেকোআৰ	চে'কৰ
চোখু	চোখু
চেঙ'ৰা	চে'ঙ'ৰা তু. গোৱা. চে'ঙৰা
✓ চিৰ্	✓ চিৰ্
চোপোৰ (দিন)	চপা (ৰাতি)
চুৰ'নি	চুৰ'নি > চুমি
ছাবন	চাবন
জোখি	জোখি
জোলপৈ	জলপৈ তু. গোৱা জলপাই
তেত'লি	তে'ত'লি
ভিৰি	ভিৰি
ভিন্টা	ভিন্তা
তে	তে 'ভেনেহ'লে'
টিহা	তি'আ (এখিচ চৰাই)
দামুৰা	দামুৰা
দিগুলা	দিহু'লা
হুমুৰ	হুমোক
ডাং	দাং 'দ্বাৰি'
ডিমা	দিমা তু. গোৱা. ডিমা
নুন	নুন
নাউ	লাউ
পাছেৰা	পচ'ৰা, পাচ'ৰা
পহা ভাত	পহা ভাত
পাৰোআ	পাৰা, পাউৰা
পাটা	পাতা 'মৰাপাট' তু. গোৱা, পাটা
লিখিখি	লিখিখি
পাপ'ৰা	পিপ'ৰা
পে'ত	পে'ত
বুৰা	বুৰা

বুবি	বুবি
বৰ	বৰ 'বৰা'
বেঙ	বে'ঙ
বন্ধা	বইআ তু গোৱা. বইআ
বাও	বাউ 'বতাহ'
বালা	বালা 'বালি'
বোঙলা	বোঁগলা
ভাভহোআ	ভাইজেনি 'অন্নপ্রাশন'
✓ভুৰ্কা	✓ভুৰ্কা
✓ভিজ্	✓ভিজ্
ভুই	ভুই
ভোকভোকিআ	ভকভৈকা 'কথকী'
মাক্‌লা বাস	মাকাল বাহ
মুখ ✓ বে'উ	মুখ ✓ বে'জ
মে'থ	মে'থ
মাক্‌বা	মাক্‌বা
লোহা	লহা
লে'ঙলে'ঙা	লে'ঙলেইঙা
লাঙ'টিআ	লাঙতা
সোনা	সনা
সোক	সোক
✓হান্	✓হান্ 'বোঁচ্'
হাবগিলা	হালগিলা
হোট্‌কাৰ	হথাভ্‌কাৰ

১৯. ৰূপ-ভঙ্কৰ ফালৰ পৰা চালেও উত্তৰ-বজ্জৰ উপভাষা আৰু কামৰূপী উপভাষাৰ মাজত যথেষ্ট মিল দেখা পোৱা যায়। উদাহৰণস্বৰূপে ত্ৰীভাচক 'ই, নি' প্ৰত্যয়; বহু-বচনাত্মক গিলা-প্ৰত্যয়; সৰ্বনামৰ ৰূপ কিছুমান; নিৰ্গীৰ্ত্তাৱ্যচক ধান-প্ৰত্যয়; নাস্ত্যৰ্থক কলাহলৰ ক্ৰিয়াৰ আগত ব্যৱহাৰ; তুমুনক ইবাৰ-প্ৰত্যয়; লক-বিভক্তিৰ লংবোণত ব্যৱহাৰ প্ৰকৃতিৰ ঠিৰক ওকাবাত ৰূপ; লক-বিভক্তি; পৰ-সৰ্বৰ ব্যৱহাৰ; বাক্য-বিভাস; ক্ৰিয়া-বিভক্তি; প্ৰতান-ৰূপে আদিৰ সাদৃশ্যলৈ আঙুলিয়াব পাৰি। তলত আটাইবোৰৰ চানেকি দাঙি ধৰা হ'ল:

উদ্ভব-বৰ্ত্তন উপভাষা

কামৰূপী উপভাষা

- (ক) বুৰা, বুৰি ; চোৰ, চুবনি
 (খ) মান্‌সি, মান্‌সি-গিলা
 (গ) মুই, তুই, মোক, তোক, মোৰ,
 তোৰ, কাঁৱ, হামৰা
 (ঘ) কুলা-খান
 (ঙ) নাখাওঁ, নাখানে, নাখুয়ে
 (চ) ফুল তুলিবাৰ গে'লো
 (ছ) খাল, খালো-ত, চাল, চালো-ত
 (জ) মো-ক, মো-ৰ
 (ঝ) পুৰোক নাগিআ, মোৰথাকি
 হতো ।
 (ঞ) পাক্কা না কাক্কা,
 গোকৰ চাৰিটা ঠেঙ আছে,
 গোকৰ ভালগিলা নাম আছে ।
 (ট) মুই জাম, মুই গেইচু, মুই
 গেইছিপু, পিনু ।
 (ঠ) উত্তোৰে ওআ, দোখিনে ধুআ ।
 পুবে হাস, পোজিয়ে হাস ॥
 আছে গোক না বৰ হাল ।
 ডাৰ হুঙো চিবোড কালে ॥
 বাটাড পাইলু কামাৰ ।
 দাঙ গবে দে হামাৰ ।
 বোসিথান জাৰিলে বাটাআ পিৰা ।
 খাইবাৰ জাৰিলে চাউলিলপিৰা ॥

- বুৰা, বুৰি ; চুব, চুব-নি > চুৰি
 মাহনু, মাহনু-গিলা তু. গোৱা. মান্‌শি-ভলা
 , মই, মুই (বামদিয়া-অকল), উই, তুই
 (বামদিয়া-অকল), মোক, তোক, মোৰ,
 তোৰ, কাই (পশ্চিম কাম), হামৰা (মাই-
 হামৰা) তু. গোৱা মুই, তুই ।
 কুলা-খান তু. গোৱা কাশোৰ-খান
 নাখাওঁ, নাখানে, নুখুয়ে তু গোৱা নাখাও
 ফুল তুলিবাৰ গেলু, ভাত খাবাৰ হৈচি ।
 তু গোৱা খাবাৰ ।
 খালো-ত, চালো-ত ।
 মো-ক, মো-ৰ ।
 পুৰোক জেনি, পুৰোক জেনি ; মোৰ
 থাকি > মোৰথাকি সক ।
 পকা না কাকা,
 গোকৰ চাইৰখান থেং আছে,
 গোকৰ ভালগিলা নাউ আছে ।
 মই জাম, মই গেইচু, মই গেইচলু, গেলু,
 গেলু (বামদিয়া-অকল) ।
 পুবে হাঁহ, পোজিয়ে হাঁহ ।
 উত্তোৰে ওআ, দোখিনে ধুআ ॥
 আছে গোক নাৰৈ হাল ।
 হত কে নহই ভাল ॥
 বাডোড পালু কমাৰ ।
 দাঙ গবে দি আমাৰ ॥
 বোহিৰা জাইনুনি বাজিৰা পিৰা ।
 খাই জাইনুনি চাউলৈ পিৰা ॥

২৩. উদ্ভব-বৰ্ত্তন উপভাষাত প্ৰাচীন অসমীয়াৰ আপো নব্যকৃত বৈধি ; মোক-
 -ভলা, -গিলা (ভিৰগিলা), হতে (বামদি হতে), কোবিয়া, কোবিয়া, হিৰিলা, হিৰিলা

ভোহোব, গিভাল, মিলাল, কোবিলেক ইত্যাদি। ভূ. কডো-গলাক (ভট্টদেহ), সাতগোটা কোব (বায়সবহতী), দুভটি সন্ততি (হৰিহৰ বিদ্র), ভোহোব বোলভ (হাধৰ কন্দলী), গীতাল (মনকৰ), স্বৰ্গহন্তে নামিলেক (মনকৰ), কতাসরে পাবিল (হা. কন্দলী), বিশ্বকৰ্মে জামিল (মনকৰ), জানকীক বন্ধা দিল (হা. কন্দলী), কাঠে কবিতা দুৰ্গা হিৰিচিলা কেল (মনকৰ)। উত্তৰ-বঙ্গৰ উপভাষাত হাত অসমীয়াৰ ৰূপ কিছুমানো হুবহুৰূপে পোৱা যায়, যেনে—গোহাতি, বুৰা (দেউতাকৰ ভায়েক), এক, গহ, টিকা, নাবিকল, গুআ (গুৱা) ইত্যাদি। উত্তৰ-বঙ্গৰ উপভাষাৰ লগত পশ্চিম-অঞ্চলৰ অসমীয়া ভাষাৰ অতি ওচৰৰ সম্পৰ্কৰ পৰিচয় দেখা গ'ল। স্বৰ্গ-বিদেহ-অঞ্চলৰ পৰা উত্তৰ-বঙ্গৰ মাজেদি আৰ্ধ-ভাষাই প্ৰাচীন কামৰূপত প্ৰৱেশ কৰাৰ ইয়ে প্ৰমাণ। প্ৰাচীন কালৰ পৰা কোচ-ৰাজ্যৰ শেষলৈকে (মোড়ৰ পতিকা) অসমখন কামৰূপ নামেৰে জনাজাত আছিল। প্ৰাচীন কামৰূপে কোচ বিহাৰকে ৰখি সমগ্ৰ উত্তৰ-বঙ্গ আৰু বঙ্গদেশৰ বংপুৰ আৰু জলপাইগুৰি জিলাকো সামৰি লৈছিল।^{১৮} কালিকাপুৰাণ আৰু ষোড়শীত্মৰ অনুযায়ী কৰতোলা নদী ইয়াৰ পশ্চিমৰ স্থায়ী সীমা আছিল। মুনীন্দিৰুৱাৰ চট্টোপাধ্যায়ে পূৰ্বাঞ্চলী প্ৰাকৃতক চাৰিটা উপভাষাত ভূমাই অসমীয়া ভাষা আৰু উত্তৰ-বঙ্গৰ উপ-ভাষাবোৰক সাত্ৰুৰি 'কামৰূপ উপভাষা' নাম দিছে। বাণীকান্ত কাকতিৰ ভাষাত ক'বল হ'লে "উত্তৰ-বঙ্গ আৰু পশ্চিম-অসমৰ কথিত ভাষাটো মূলতঃ একে আৰু ইয়াক এটা উপভাষাৰ সোঁত মেল লাগে।"^{১৯} "বংপুৰ, মিনাকপুৰ, কোচবিহাৰ প্ৰকৃতি ঠাইৰ ভাষা পৰীক্ষা কৰি চালে কটকটীয়াকৈ দেখি যে সেই ভাষা অসমীয়া ভাষাবহে নিজৰ, আনৰ অসমীয়া ভাষাবহে নিজে বঙ, আজি-কালিৰ বনী বঙলা ভাষাৰ অধিকাৰ ভাত নাই"—বৈজয়ন্তী।

২১. বঙলা ভাষাৰে সৈতে অসমীয়া ভাষাৰ কামৰূপী উপভাষাৰ কোনো কোনো ঠাইত মিল আছে। যেনে ঠাইতে জৰাউচৰীক বন্ধা অক্ষৰ হুঁত 'জা' ৰূপি থাকিব পাৰে; যেনে, ঢাকা হুঁ কাৰ, বঙলা), চকা (হা. অস.)। যেনে ঠাইত নকৰ আদি বা প্ৰথম অক্ষৰত বন্ধাৰাত পৰা হেতুকে মধ্যবৰ্তী অক্ষৰ হুঁত হয়; যেনে, কুৰ্জা, কাক্কা (কাৰ), কুৰ্জা, কাক্কা (বঙলা)। যেনে ঠাইত স্ব-সম্ভাৰি কলত কিছুমান নকহি সমকলৰা লাভ কৰে; যেনে, মধু > মোধু (কাৰ, বঙলা), ব'ধু (হা. অস.)। বন্ধাউ পোৱা চ, জ, ন ই. ত আদি ৰূপি মোড়পৰীয়া উপভাষাত আছে, কিন্তু

১৮. Kakati, B., *Aspects of Early Assamese Literature*, p. 2.

১৯. Kakati, B., *Assamese, Its Formation and Development*, 1941, p. 3.

কামৰূপী আৰু ব্ৰাহ্ম অসমীয়াত নাই। অসমীয়াত সকৰ্মক আৰু অকৰ্মক ক্ৰিয়া অনুযায়ী কৰ্তাৰ পাছত প্ৰথমা বিভক্তি যোগ হয়। বঙলাত এনে নিয়ম নাই। অধিকৰণ-অৰ্হত পৰ-সৰ্গ 'মধ্যে'ৰ ব্যৱহাৰ কামৰূপীত আছে, যেনে, ধৰমধ্যে (ধৰত)। বঙলাত এনে নিয়ম নাই। সৰ্বনাম, শব্দ-বিভক্তি, ক্ৰিয়া-বিভক্তি, বহু-বচনৰ প্ৰত্যয়, ক্ৰিয়া-বিশেষণ, ক্ৰিয়াৰ নান্ধাৰ্থক ৰূপ, প্ৰতিধ্বন্যাত্মক শব্দৰ গঠন-পদ্ধতি, তুমুন্ত ক্ৰিয়া-ৰূপ, অসমাপিকা ক্ৰিয়া-ৰূপ, বিশেষণৰ তুলনা আদিৰ ক্ষেত্ৰত অসমীয়া ভাষাই সুকীয়া ৰূপ ৰক্ষা কৰিছে।

উদাহৰণ : মই (অস.), আমি (বঙলা), মোক (অস.), আমাকে/আমায় (বঙলা), তোমালোক (অস.), তোমুৰা (বঙলা), তাই (অস.), সে (বঙলা), কোন (অস.), কে (বঙলা), সি (অস.), সে (বঙলা), গহত (অস.), গাহে/গাহেতে (বঙলা), ক'লে (অস.), বললো (বঙলা), ধুৱু (অস.), ধোব (বঙলা), গহবোৰ (অস.), গাহুলো (বঙলা), মানুহবোৰ (অস.), লোকগুলো (বঙলা), মাইকী মানুহবোৰ (অস.), স্ত্ৰী লোকগুলি (বঙলা), আকৌ (অস.), আবার (বঙলা), আজি (অস.), আজ (বঙলা), কেতিয়া (অস.), কখন/কবে (বঙলা), ক'ত (অস.), কোথায় (বঙলা); তাত (অস.), সেখানে/ওখানে (বঙলা), ইতা/এইতা (কাম), এতিয়া (মা অস.), এখন (বঙলা), নাচাৰা/নোচাৰা (অস.), চেপ্তা (বঙলা), নথ'ৰা (অস.), বেথো না (বঙলা); লাভ-চাভ (কাম), লাভ-চাঁভ (মা. অস.), লাভ-চাঁভ (বঙলা); খাবলৈ (অস.), খেতে (বঙলা); দি (অস.), দিয়ে (বঙলা), খাই (অস.), খেয়ে (বঙলা), ভোমাতকৈ ভাতৰ (অস.), ভোমাব চেয়ে বড়ো (বঙলা), সকলোতকৈ ভাল (অস.), সব সেয়ে ভাল (বঙলা)।

২.১.১ অসমীয়া আৰু বঙলাৰ মাজত থকা আনকেইটামান পাৰ্থক্য তলত দিয়া ধৰণৰ :

(১) শব্দভুলক :

অসমীয়া	বঙলা
আইতা	ঠাকুৰ বা
উবহ	হাবপোকা
ওচৰত	কাছে
কুঁহিয়াৰ	আখ
ককাকৈউতা	ঠাকুৰ দাদা / দাদামশাই
গোবৰধান	ছুটী
চিলা (উবোতা)	মুড়ি
চুৰুৱীয়া	প্ৰতিবাৰী

চোভাল	উঠান
হোৱালী	মেয়ে
জেষ্ট	টকাটকি / দিবসিটি
ভেউকা	বোলভা
খিন্ন	খাড়া
পথাৰ	মাঠ
বতাহ	হাওলা
বৰহুণ	হুতি
বাঢ়নী	ঝাটা
ভোক	কুখা
মধুবীআম	পেন্সাৰা
মাত্ৰ	ভুখু
বাড়িপুৱা	ভোৰ
বাতি	বাড / বাতি
ল'ৰা	হেলে
লহাপছ	খৰগোস
খিগা	খিকড়
সৈতে	সৰে

(২) বাক্যগঠনমূলক :

ভোমাৰ দেউতাবা কোন ?
 তাৰ মাক ক'ত আছিল ?
 মই ইয়াত আছোঁ ।
 সি ঘৰত আছিল ।
 হাবিত ভালুক থাকে ।
 পানীত কাঠ ওপঙে ।
 ঘৰটো নৈখনৰ পাতিত ।
 নৈখন বহুত দূৰত ।
 মোৰ ভোক লাগিছে ।
 তুমি ক'লৈ যোৱা ?
 জোমাক কি লাগে ?

ভোমাৰ বাবা কে ?
 তাৰ মা কোখাল্ল ছিল ?
 আমি এখানে আছি ।
 সে বাড়িতে ছিল ।
 ভালুক বনে থাকে ।
 কাঠ জলে ভাসে ।
 বাড়ীটা নদীর ধারে ।
 নদীটা অনেক দূরে ।
 আমার খিদে পেরেছে ।
 তুমি কোথায় যাবে ?
 তুমি কি চাও ?

তুমি কি ক'লা?	কি বললে?
মই তাক ক'ম নে?	ওকে বলব কি?
তোমাৰ দেউতাবা ক'ত?	তোমাৰ বাবা কোথায়?
তুমি বিয়া কৰাইছা নে?	তোমাৰ কি বিবাহ হৈছে?
তাক কি লাগে?	ও কি চায়?
ভেকুলীটোৱে টোৰটোৰাই আছে।	ব্যাঙ ডাকছে।
হোৱালীজনী পানী আনিবলৈ গৈছে।	মেয়েটি জল আনতে গৈছে।
আমি দূৰলৈ বাওঁ ব'লা।	চল আমাৰ আৰণ্ড এগই।
সেইটো সঁচা নে?	তা কি সত্যি?

২২. উড়িষ্যা ভাষাৰ লগত অসমীয়া ভাষাৰ বৈসাদৃশ্য কিছুমান এনে ধৰণৰ :

(ক) আধুনিক উড়িয়াত সকলো শব্দ স্বৰান্ত।

(খ) মূৰ্ধন্ত 'ণ' আৰু মূৰ্ধন্ত 'ল' উড়িয়া ধ্বনি-ভিত্তত বিশিষ্ট-ধ্বনি।

(গ) কৰ্তাৰ বচন অনুসৰি ক্ৰিয়া-স্বৰণৰ সলনি ঘটে (মণিস আহি, মণিসমানে অহন্তি)।

(ঘ) উড়িয়াত প্ৰতিধ্বন্যক শব্দৰ গঠন এনেকুৱা : কাঠ-কাঠ, ঘৰ-ঘৰ, ইটা-ফিটা।

(ঙ) উড়িয়াত পঞ্চমী বিভক্তি আছে (বলা-ক 'থকা ঠাইৰ পৰা' গছ-ক গছৰ-পৰা)।

(চ) একে শব্দ কিছুমানৰ দুয়ো ভাষাত অৰ্থৰো বেলেগ বেলেগ; যেনে, ঘৰ (অস ঘৰ, উ. ঘৰ = কোঠা), পৰিয়াল (অস. বৈশী, উ. পৰিয়াল)।

(ছ) সৰ্বমক আৰু অকৰ্মক ক্ৰিয়া অনুযায়ী কৰ্তাৰ পাহত প্ৰথমা বিভক্তি ৰোগ হোৱা বা নোহোৱা প্ৰথা উড়িয়া ভাষাত পোৱা নাযায়।

২৩. উড়িয়া ভাষাৰ লগত অসমীয়া ভাষাৰ সাদৃশ্যও নথকা নহয়। অসমীয়াৰ নিচিনা উড়িয়াতো আৰম্ভণিত থকা সংস্কৃতৰ 'য' আৰু 'ৱ', 'জ' আৰু 'ব' ৰূপে উচ্চাৰিত হয়, যেনে, উড়িয়া জাই-~~ক~~ বাহা; কায় জাই, বা. অস. গৈ। উড়িয়া বাথ < ব্যাথ, অস. বাথ। অসমীয়াৰ নিচিনা উড়িয়াতো নিৰ্দিষ্টভাৱে প্ৰত্যয়—টাৰ ব্যৱহাৰ আছে; যেনে, জম্বু-টা, বল্ল-টা, গাই-টা (অস. জম্বু-টো, বল্ল-টো, গাইজনী, এটা, দুটা)। প্ৰাচীন অসমীয়াৰ বহু-কনৰ প্ৰত্যয় "বানে" উড়িয়াত

বহু-বচনৰ প্ৰত্যয়ৰূপে ব্যৱহৃত হয়, যেনে, মণিসমানে 'মানুহবোৰ'।^{১০} ইফালে মাত্ৰ উড়িয়া আৰু তাৰ পশ্চিমৰ উপভাষাৰ মাজত পক্ষিছুমান পাৰ্থক্য দেখা যায়। সেইবোৰৰ কিন্তু আন আৰ্য-ভাষাৰ লগত মিল আছে। এই উপভাষাটোত সকলো শব্দ স্বৰ্ভাঙ নহয়। মূৰ্ধন্ত 'ল'ৰ ব্যৱহাৰ ইয়াত নাই আৰু উৎসম শব্দত মূৰ্ধন্ত 'ণ' দন্ত্য 'ন'ৰূপে উচ্চাৰিত হয়। পশ্চিম-উড়িয়া উপভাষাৰ লগত কামৰূপী উপভাষাৰ কোনো কোনো ক্ষেত্ৰত সাদৃশ্য ধৰা পৰে : (কামৰূপী আৰু মাত্ৰ অসমীয়াৰ দৰে) পশ্চিম উড়িয়াৰ উচ্চ স্বৰ-ধ্বনি মাত্ৰ উড়িয়াত নিম্ন স্বৰ-ধ্বনিলৈ ৰূপান্তৰিত হয়, যেনে, টপা (প উ), ওলা (মা. উ.)। [তু. তামূল (কাম), তামোল (মা. অস.)]। পশ্চিম উড়িয়াত অপিনিহিতিৰ স্বৰ 'ই'ৰ প্ৰয়োগ দেখা যায়, যেনে, পানী (মা. উ.) > পাইন (প. উ.)। [তু. পানীটোপা (মা. অস.) > পাইন টপা (কাম)]। পশ্চিম উড়িয়াত শব্দৰ মাজৰ অক্ষৰ লোপ হোৱাৰ লক্ষণ আছে ; যেনে, মাকড়সা (মা. উ.), মাকড়া (প. উ.)। [তু. মকৰা (মা. অস.), মাক্ৰা (কাম)]^{১১} ইত্যাদি।

২৪. মাগধী গোষ্ঠীৰ একেবাৰে পশ্চিমৰ ভাষা হৈছে ভোজপুৰী। অসমীয়া মান্য ভাষা, পুৰণি অসমীয়া ভাষা, আৰু বিধেবাক্য কামৰূপী উপভাষাৰ ভোজপুৰী ভাষাৰে সৈতে সৰহ অতি ঘনিষ্ঠ। ভোজপুৰী আৰু কামৰূপীৰ মাজৰ সাদৃশ্যবোৰ এনে ধৰণৰ : ঞইলী (কাম. ঞৈলা), বৰান্ (কাম. বাখান্, মা. অস. বখান্), পুৰাণ ৰেণ, আৰুড়া (কাম. আৰুৰা), ৰঙা, গঙা, পাতি (কাম. পাতি), ঞ্কাই (কাম. কাইক্ৰাল), ভিজ্, সপন, কইলান (কাম. কৈলান), ভবৰ (কাম. ভবাখা), মটুক, দোৰ, ভাখা, মচিলা (কাম. মাইচা), গাঁহ (কাম. গায়), চেমনী (কাম. চেমনী), কপা, নুন (কাম. নুন), লোহা (কাম. লহা), পুৰাঠ, দৰমাহা, গোক-বহক (কাম. গোক-বাচক), ডিন ডিবকা নৰ (কাম. ডিনডিৰকা নউ), ভোহন (কাম. ভুহনা), ভুহাৰ (কাম. ভু'হাৰ)। ভোজপুৰীত পুৰণি অসমীয়া আৰু মাত্ৰ অসমীয়াৰ শব্দও পোৱা যায় ; যেনে, ভিখাৰী, পৰম, জনম, কৰম, মুকৰ, সুকল (মা. অস. ভুল্লা), নগল, দুহাৰ, কসম, পত্ৰ ইত্যাদি। ভোজপুৰীত 'ৰ' ধ্বনিৰ প্ৰাধিক্য দেখা যায় ;

২০. অসমীয়া আৰু উড়িয়া ভাষাৰ বহুল আলোচনাৰ বাবে দ্ৰষ্টব্য : Dutta Baruah, P., *A Comparative Analysis of the Morphological Aspects of Assamese and Oriya* (Ph. D. thesis, under publication)

২১. দ্ৰষ্টব্য : Tripathi, K. B., *The Evolution of Oriya Language and Script*, 1962, pp. 214-17.

যেনে, কোঁৰা (অস. কোলা , কাজৰ (অস. কাজল), বৰধ (অস. বলধ, বলল) ফাৰ (অস. ফাল)। সংখ্যাৱ্যচক শব্দবোৰত ভোজপুৰীত স'ন্ধুতৰ 'ৰ'ৰ যেতিয়া 'হ' উচ্চাৰণ হয়, অসমীয়াত তেতিয়া স(চ) উচ্চাৰণ হয়, যেনে, ৰহু > হৰ, অস. চই (হয়)। ভোজপুৰীত 'ৰ'ৰ যেতিয়া স(চ) উচ্চাৰণ হয় অসমীয়াত তেতিয়া 'স্' উচ্চাৰণ হয়; যেনে, ৰোডল > সোৰহ > সোল (ষোল); ৰক্তি > সাঠি > সাধি (ৰাঠি)। প্ৰতিধ্বন্যাত্মক শব্দবোৰ ভোজপুৰীত এনেকুৱা; হাট-ৰাট, বাসন-ওসন, হাথী-ওথী, তেল-সেল। ভোজপুৰীৰ আন কিছুমান প্ৰয়োগ এনে ধৰণৰ: উ ভাগে চাহতা 'সি পলাবলৈ বিচাৰে', উ জাহে চাহতা 'সি ৰাবলৈ বিচাৰে', আইন্ কবল্ অহা কব', পচল্ কবল্ 'পতা কব', কহল্ কবল্ 'কোৱা কব' ইত্যাদি।

২৫. চৰ্খা-পদৰ ভাষা আৰু অসমীয়া ভাষাৰ সম্বন্ধই অসমীয়া ভাষাৰ বিদেহ-অঞ্চলৰ মৈথিলী ভাষাৰ লগত সম্বন্ধৰ বাতৰি দিয়ে; কিন্তুনো "মৈথিলী ভাষাত বচনা কৰা প্ৰাচীনতম পুথি হৈছে বৌদ্ধ সিদ্ধাচাৰ্যসকলে বচনা কৰা চৰ্খা-পদ নামৰ গীতবোৰ।"^{২৫} অসমীয়া মান্য ভাষা, উপভাষা, পুৰণি অসমীয়া ভাষা আদি বিবিধ স্তৰত অসমীয়া ভাষা আৰু মৈথিলী ভাষাৰ মিল প্ৰকট হয়। অসমীয়াৰ লগত সাদৃশ্য থকা মৈথিলী ধনি, শব্দ আৰু প্ৰয়োগ কিছুমান এই ধৰণৰ: বদীজ (অস. বদিজ), গমছা (অস. গামোচা), ভূখ (কাম. ভুখ/ভুখ), সুকজ অস. সুকজ (সুকজ), হো (কাম.), নুৰী (মা অস. নুৰা, কাম. নুৰী), গাঠি (কাম.), কহুতি (কাম.), ভুখল (পু. অস. ভুখিল), মাৰামাৰি (কাম.), গাৰাগাৰি (কাম. গালাগালি), ঘৰাৱী (অস. ঘৰাৱী), বডোল 'অনাৱন্তক কথা', বৈজক 'কোনো এদিন' (পু. অস.), তুহ (পু. অস. তুহ), তা দেখি (পু. অস. তা দেখি), জাক, জাহেৰি (পু. অস. জাহাৰ) বাটে (পু. অস. বাটে)। ধনিৰ পিনৰ পৰা চালে কামৰণী উপভাষাত 'এ্যা' ধনি [এ'] ধনিৰ সংধনি; কিন্তু মৈথিলীত 'এ্যা' বিশিষ্ট-ধনি। মৈথিলীতো অপিনি-হিতিৰ প্ৰয়োগ আছে: গাৰি / গাইৰ 'গাৰি'।

২৫.১ ভোজপুৰীৰ মিচিনা মৈথিলী ভাষাটোও ব-প্ৰধান ভাষা। উদাহৰণ; যৈ. কপাৰ, অস. কপাল; যৈ. কাজৰ, অস. কাজল; যৈ. গাৰি, অস. গালি; যৈ. চাউৰ, অস. চাউল, যৈ. ডবৰা, অস. ডবলা (ৰেতি-পৰি-বৰ), যৈ. বড়ল, অস. বলল/বলয়। মৈথিলীৰ কিছুমান সুকীয়া প্ৰয়োগে আছে। সেইবোৰ অসমীয়া ভাষাৰে সৈতে নিমিলে:

- (ক) কিছুমান ক্ৰিয়াবিশেষণাত্মক শব্দ : ভোবে 'বাতিপুৱা', ৰাই 'ভংকণাং,
নীচ 'ডলড', উঁচ 'ওপৰড', লম্ব লম্ব 'লাহে লাহে', অস্মিন 'দিনে দিনে'
(খ) দাম-তায় 'টকা-চকা', আয়-তায় 'আয়-চায়'।
(গ) কেষ্ট 'কিমান,' জেষ্ট 'হিমান,' তেষ্ট 'তিমান', এষ্ট 'ইমান'
(ঘ) অসমীয়া ভাষাৰ নিচিনা নাস্ত্যৰ্থক ৰূপটো ক্ৰিয়া-ৰূপৰ লগত লগ লাগি
নাযায় ইত্যাদি।

২৬. ওপৰত দেখুৱা ধৰণৰ সাদৃশ্যই অসমীয়া ভাষাৰ ভাৰতীয় আন আৰ্য-ভাষাৰে
সৈতে সৰহ স্থাপন কৰে আৰু ইয়াৰ বাবে এইটো প্ৰমাণিত হয় যে অসমীয়া ভাষাৰ
প্ৰধান সূঁতিটো পশ্চিম ফালৰ পৰা বোৱা আৰ্য-সূঁতি। অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰধান সূঁতিটো
আৰ্য-ভাষাৰ সূঁতি বুলি কোৱাৰ আন এটা কাৰণ এয়ে যে ইয়াত ব্যৱহাৰ হোৱা
বেছিভাগ শব্দ প্ৰাচীন ভাৰতীয় আৰ্য-ভাষাৰ পৰা ধৰ্ম্মিৰ কিছু সঙ্গতি বাট নাইবা
প্ৰাচীন ভাৰতীয় আৰ্য-ভাষাৰ পৰা মধ্য ভাৰতীয় আৰ্য-ভাষাৰ যাজ্ঞেয়িক বিকশিত
হৈ হোৱা অৰ্থতঃসম আৰু উদ্ভৱ শব্দ। দৈনন্দিন জীৱনত ব্যৱহাৰ কৰা অনেক
অসমীয়া শব্দ (অন্তঃপ্ৰত্যয়চক শব্দ, সংখ্যাচক শব্দ, বিশেষণ-শব্দ, সৰ্বনাম-শব্দ,
ক্ৰিয়া-শব্দ আদি) অৰ্থতঃসম আৰু উদ্ভৱ। এই সংখ্যা ৩৩ ঘৰ, দুৱাৰ, হাত, ভৰি, চকু,
কাণ, নাক, দাঁত, জুই, পানী, বাঘ, ভালুক, হাড়ী, ঘোঁৰা, বক, বাহু, কাছ, গছ,
নৈ, সোঁত, সঁচা, মিছা, ভাল, লীঘল, ঘৰম, চেনেহ, এক, দুই, ন হই, আশি, তুখি,
সি, খা, বা, ক, পঢ় আদি শব্দবোৰ চাব পাৰি। অসমীয়া শব্দ-বিতৰ্কিত আৰু ক্ৰিয়া-
বিতৰ্কিত কিছুমানৰ মূল সংক্ৰান্ত ভাষাত পোৱা যায়। অসমীয়া ভাষাৰ মূল আৰ্য-
সূঁতি আন সূঁতিও আহি মিলিছে। এই ক্ষেত্ৰত অসম আৰু অসমৰ ওচৰ-পাজৰৰ
ৰাজ্যসমূহত প্ৰচলিত অষ্ট্ৰিক আৰু বিশেষভাৱে চীনভিক্তীয় ভাষা-পৰিয়ালৰ ভাষা-
সমূহৰ কথা উল্লেখ কৰিবলগীয়া। অনা-আৰ্য বা জনজাতীয় বা থলুৱা এই ভাষাবোৰৰ
প্ৰভাৱত অসমীয়া ভাষাটোৱে এটা সুকীয়া পদ ল'বলৈ সক্ষম হৈছে। অসমীয়া ধ্বনি-
তন্ত্ৰ, ৰূপ-তন্ত্ৰ, শব্দ-ভাণ্ডাৰ, অসমৰ ঠাইৰ নাম, নদীৰ নাম আদি সকলো দিশতে এই
ভাষাবোৰৰ প্ৰভাৱ আৰু অন্তৰ্ধান প্ৰচুৰ।

২৭. কোনো কোনো পণ্ডিতে অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰাচীনতাৰ ওপৰত গুৰুত্ব আৰোপ
কৰি অসমীয়া ভাষাৰ লগত প্ৰাক-বৈদিক আৰু বৈদিক ভাষাৰ ৰোগ-সূত্ৰ স্থাপন
কৰে। এই ক্ষেত্ৰত কালিৰাম মেধিয়ে অসমীয়া ভাষাত প্ৰাক-বৈদিক উপাদানক কিয়
আলোচনা প্ৰসক্ত অসমীয়া শব্দ, অসমীয়া ধ্বনি, ধ্বনি-তন্ত্ৰ, আৰু ৰূপ-তন্ত্ৰৰ কিছুমান
বৈশিষ্ট্যকৈ আঙুলিয়াইছে। শব্দ-মালাৰ ক্ষেত্ৰত আভা 'ককাপেঙতা', আৰু 'আইতা'.

ওৰ, গেৰি, দেও, দেউতা 'মেঘ', বন 'কাম' আদি শব্দৰ বৰ্ণাক্ৰমে গ্ৰীক অন্ত, গোথিক অন্তন, লেটিন অৱ-উহ, লেটিন ওৰ, গ্ৰীক পেৰ্‌হ, জেন্স দএৱ, গ্ৰীক দেও; গ্ৰীক পোনোহ, বৈ. বন শব্দৰ লগত সৰ্ব্বত দেখুওৱা হৈছে। ধ্বনিৰ ক্ষেত্ৰত অসমীয়াত (কামৰূপী আৰু মাত্ৰ অসমীয়াত) মূৰ্খত ধ্বনিৰ অনুপস্থিতি আৰু সংক্ৰান্তৰ উয় ধ্বনি (শ, ব, স)ৰ এটা ধ্বনিত পৰিণতি [তু গ্ৰীক 'X'], ধ্বনি-তত্ত্বৰ ক্ষেত্ৰত সংক্ৰান্তৰ 'স' ধ্বনিৰ 'হ' লৈ হোৱা পৰিৱৰ্তন [বৈ / সং অসুৰ > অহুৰ (ঈৰানী)]; সং. সম > গ্ৰীক হোমোহ] আৰু সংক্ৰান্তৰ 'ক' ধ্বনিৰ ঈৰানীত 'খ'ৰ ধ্বনি আৰু অসমীয়াত হোৱা 'খ' ধ্বনি, ৰূপ-তত্ত্বৰ ক্ষেত্ৰত বহুবচনৰ প্ৰত্যয় 'ইত' (ঈৰানী হেতি) আৰু অপাদান-কাৰকৰ বাবে ব্যৱহাৰ হোৱা পৰ-সৰ্গ পৰা'ৰ (ঈৰানী পৰা) উল্লেখ কৰা হৈছে। বৈদিক উপাদানৰ ভিতৰত শব্দ-মালাৰ ক্ষেত্ৰত আপি 'হোৱালী', ওত / উত 'এলাহ', এনা / এনে, কুলী চবাই, দাতুৰী, ভেম. মেনা (ম'হ) শব্দৰ বৰ্ণাক্ৰমে বৈদিক আপি, উতি, এনা, কুলীক, দাতুৰী, ভেম, মেনা শব্দেৰে সৈতে সৰ্ব্বত দেখুওৱা হৈছে। আকৌ কিছুমান অসমীয়া শব্দৰ সংক্ৰান্ততকৈ বৈদিক শব্দৰ ৰূপেৰে সৈতেহে ধ্বনিত সৰ্ব্বতো বুজোৱা হৈছে। এই ক্ষেত্ৰত অসমীয়া বাকল / বাকলি, সহ, শকত, চেতন, যথা, বিত আদি শব্দক ক্ৰমে ব্ৰহ্মল, সম, শকত, চেতনম, যথ'স, বীত আদি শব্দৰ লগত সাঙোৰা হৈছে। অসমীয়া সৰ্বনাম শব্দ 'আমি' আৰু 'তুমি'ৰ ক্ৰমে প্ৰাক্-বৈদিক 'অৱে' আৰু 'তুৱে', কাই (কোন)ৰ বৈদিক 'কাৱ', অসমীয়াতকৈ প্ৰত্যয় 'ই' (বৈ দ্বি) আদিৰ উল্লেখো ঘন কৰিবলগীয়া।

২৮. ইকালে দেৱানন্দ ডাবালিয়ে লেখিছে : "আমাৰ মতে অন্ততঃ দ্বিতীয় প্ৰাকৃত-বুলৰ আগতে অসমত এক কৈদ আৰ্বে বসতি কৰিছিল আৰু সেই আৰ্যবিলাকৰ ঘিটো ভাষা আছিল সেইটো এবিধ আৰ্যভাষাতৰ্জীত আৰু প্ৰাকৃত, সেই ভাষা দ্বিতীয় প্ৰাকৃত-বুলত কিছুদূৰ পৰিৱৰ্তিত হৈ বৈষ্ণৱ-বুলত আৰ্যবিলাকৰ পৰা আৰু কিছুমান শব্দ-সম্পদ লৈ বৰ্তমান অসমীয়া ভাষাৰূপে দেখা দিছে। উল্লেখৰ পৰা বুজিব পাৰি যে অসমত বসতি কৰা প্ৰথম আৰ্য-বেল মাগধী আদি ভাষাতীৰ প্ৰাকৃত ভাষা কণ্ঠতা আৰ্যসকলতকৈ পৃথক। দৰ্শী আৰু আৱেষ্ঠিক ভাষা কণ্ঠতা বেলেগ লগত অসমীয়া আৰ্য-বেলৰ ওচৰাউচৰী সৰ্ব্বত আছিল।"২০ মূঠৰ ওপৰত জনা-বৈদিক ভাষা, বৈদিক ভাষা, আদি প্ৰাকৃত ভাষা, মাগধী, অৰ্ধমাগধী, শোৰসেনী, মাহাৰাষ্ট্ৰী, পৈৰাষ্ট্ৰী, কাঞ্চনী আদি প্ৰাকৃত ভাষা, আৰু অসমৰ ওচৰা (অন্যতীৰ) ভাষাৰ দ্বিতীয় উল্লেখৰ সন্নিৱেশত অসমীয়া ভাষাটো বৰ্তি

উঠিছে আৰু সমস্ত সাহিত্যিক ভাষাৰূপে সি সুপ্রতিষ্ঠিত হৈছে। এই ক্ষেত্ৰত দেৱানন্দ ভৰালিৰ এই মন্তব্যটোও মন কৰিবলগীয়া। ভৰালিৰ মতে অসমীয়া ভাষাটো অনা-বৈদিক আৰ্যসকলৰ মুখ্য বা প্ৰথম প্ৰাকৃত ভাষা, বৈদিক আৰ্যসকলৰ সংকৃত ভাষা, মহা-বুগৰ ভাৰতীয় প্ৰাকৃত ভাষা, উত্তৰ ভাৰতৰ আধুনিক ভাষা, আৰু অসমৰ ওচৰে-পাৰে থকা অনা-আৰ্য ভাষাৰ উপাদানেৰে গঠিত।^{৭২}

অসমীয়া ভাষাৰ মূল প্ৰবাহ

২১. সোতৰ শতিকালৈকে কাৰকণ নামেৰে প্ৰসিদ্ধ অসমখনৰ ভাষাটোক কাৰকণী ভাষা বোলা হৈছিল। এই ভাষাটো মূলতঃ দুটা প্ৰবাহৰ সমষ্টি। এটা বৰ্তমানৰ পশ্চিম-অসমৰ উপভাষাই প্ৰতিনিধিত্ব কৰা প্ৰবাহ আৰু আনটো পূব-অসমৰ বান্ধ ভাষাটোৱে প্ৰতিনিধিত্ব কৰা প্ৰবাহ। প্ৰথম প্ৰবাহটো প্ৰাচীন কালৰ পৰা অসমৰ ইমূৰৰ পৰা সিমূৰলৈকে বিস্তৰিত আছে। প্ৰাচীন অসমীয়া সাহিত্যত (বৈষ্ণৱ, জ্ঞান-বৈষ্ণৱ সকলো বচনাত) পশ্চিম-অসমৰ উপভাষাৰ ধ্বনিগত, ৰূপগত, আৰু শব্দগত বৈশিষ্ট্যৰ প্ৰচুৰ নিদৰ্শন আছে। অসমীয়া সাহিত্যৰ আদি-বুগ আৰু মহা-বুগৰ গদ্য-সাহিত্যৰ ভিতৰত প্ৰাচীন চৰিত-পুথি, ভট্টদেৱৰ 'কথাসীতা' আৰু 'কথা-ভাগৱত', আৰু আহোম-বুগৰ বুৰঞ্জীতো পশ্চিম-অসমৰ উপভাষাৰ নিদৰ্শন নাই। আহোম-বুগৰ জ্ঞান গদ্য-বচনৰ মাজতো এই উপভাষাৰ লক্ষ্য বিশেষ স্থান লাভ কৰা দেখা যায়। অসমীয়া সাহিত্যৰ আধুনিক-বুগৰ সাহিত্যিকসকলৰ বচনাতো পশ্চিম-অসমৰ উপভাষাৰ মূলৰ প্ৰয়োগ দেখা গৈছে। প্ৰাচীন অসমীয়া সাহিত্যৰ মুখ্য লেখকসকলৰ বচনাত সংশ্লিষ্ট পশ্চিম-অসমৰ উপভাষাৰ বৈশিষ্ট্য কিছুমান ভলভ দাঙি ধৰা হ'ল :

(ক) ধ্বনিমূলক :

- (১) স্বৰ সমষ্টি : পতি > পোতি, বহুপতি > বোহুপোতি (হে. স.)
- (২) ক > ঙ : পোখি (হে. স.)
- (৩) ঙ, ঙ, স > ঙ : আদেশ, কোৰিপু (হে. স.)
- (৪) ঙ > ঙ : ঙীউ, সৰাশিউ (বা. ক.)
- (৫) বুগৰ 'জ' ধ্বনিৰ অৱস্থিতি : লোহ, লাহল, লোহ (বা. ক.); লুহ, লাহল, লোহ (কা. ক.)
- (৬) অস্বাভাৱীকৰণ : সিমান, ভাট্ট, চোঠ (বা. ক.)
- (৭) সিমূৰ স্ব-ধ্বনিৰ ঠাইত উচ্চ স্ব-ধ্বনিৰ প্ৰয়োগ : দাহুদৰ (হে. স.), সিমূৰ (বা. ক.)

(খ) ৰূপতত্ত্বমূলক :

- (১) নিৰ্দিষ্টভাৱেচক প্ৰভাৱ : খান : প্ৰাণ-খানি (হে. স), বখ-খান (মা. ক) ।
- (২) পৰ-সৰ্গ : (ক -ক লেগি : পু. জ -ক লাগি : উৰ্ধক লাগিলা হৰি খেপিয়া পঠাইলা (হে. স) ; কিৰিছাক লাগি বেগে চলিলা দুন্দুড়ি (মা. ক) . সাংগৰ সিপাৰে যাইবো বগিছক লাগি (দুৰ্গাবৰ) ।
(খ) জাই : নন্দৰ ব্ৰজত মই কি কহিবো জাই (শঙ্কৰদেৱ) ।
- (৩) তুমুনন্ত : ইবাৰ, ইবাক লাগি (কাম ইবাক লেগি) : বাক্সি দিনোত একোতে নমৰে মাৰিবাৰ বৃথি নাই (হে. স.) । তাক মাৰিবাৰ লাগি কৰাহা বতন (হে. স.) ।
- (৪) তুলনা কৰা প্ৰথা : তপ্ত সুবৰ্ণত কৰি অধিকে জলন্তি (হে. স.) ।
- (৫) ক্ৰিয়া-বিভক্তি : (ক) বৰ্তমান কালৰ প্ৰথম পুৰুষৰ-উ (কাম উ) : তেবেজানু সবাতো আহন্ত নাৰায়ণ (হে. স.) । (খ) অনুজ্ঞাৰ দ্বিতীয় পুৰুষৰ (ভূতাত্ম) -উ : পাৰ কৰ বাপু হে পাৰ কৰি থো (মনকৰ)
- (৬) শব্দ-বিভক্তিৰ (ক) চতুৰ্থীৰ ঠাইত সপ্তমী : শীত্ৰে ৰাজ্য লয়োক দেশত নাই স্বাৰ (মা. ক) । (খ) অভিযুখ-অৰ্ধত দ্বিতীয়া বিভক্তিৰ প্ৰয়োগ : আপুন খানক দেৱগণ চলি গৈলা (হে. স.) । সত্বে চলিলো এবো স্বাৰ্গ কিৰিছাক (মা. ক) । তপ এৰি য়াৰি ঘৰক আইল (মনকৰ) । ৰাজ সমাজক জাই তুয়ো গায়ো গীত (শঙ্কৰদেৱ) ।
- (৭) .বহুবচনাৰ্থক তে : আমাঠেৰ ইষ্টদেৱ (শঙ্কৰদেৱ) ।
- (৮) ৰাভু : হাঠ (কাম. হাঠ), লাৰ, আটাস পাৰ, জোৱা (মা. ক); ভিঙ্গ, চতক্ (কাম. চত্ৰ)—দুৰ্গাবৰ), গণ্ (দুৰ্গাবৰ, মাধৱদেৱ) ।
- (৯) জতুৱা ঠাচ : গা খেলা (মা. ক , জান দি (মনকৰ, দুৰ্গাবৰ), জোকৰ মুখত চুণ দি (শঙ্কৰদেৱ), সাং কৰ (মাধৱদেৱ) ।

৩০. প্ৰাচীন অসমীয়া সাহিত্যত পশ্চিম-অসমৰ উপভাষাৰ ধ্বনিতত্ত্বমূলক আৰু ৰূপতত্ত্বমূলক বৈশিষ্ট্যবোৰৰ উপৰি বৰ্তমানত ব্যৱহাৰ হোৱা অনেক শব্দ হ্ৰস্বৰূপে বিভিন্ন লেখকসকলৰ ৰচনাত সোমাই আছে । সেইবোৰৰ কিছুমান এনেদৰে : গল (ডিঙি), বৰ (দৰা), হলি (সন্তান), সুতাৰ (বাট), মৈৰা (ম'ৰা), আধাৰ (চোৰাইৰ আহাৰ), আমৰা (অমৰা), কাহি (গিৰীজি, কাম. কাধি), দুমাট, ডিমা, মহৰি (আঠুৱা), চৰে (চৰাই), কাউৰ (কাউৰী), বেং (ডেকুলা), ভেল (জ্বৰ), লোক (এছাৰি),

কাঠৈ (কনি, কাম কাকে), জোকাৰ (উকলি, কাম জকাৰ), দাক (উৰুধ), দায় (মা, কাম, মাই), চক্ৰি (পখিলা), লেভুৰ (নেভুৰ), চিৰা (ফটা)। পশ্চিম-অসমৰ গোৱালপৰীয়া উপভাষাৰ শব্দ কিছুমানো প্ৰাচীন অসমীয়া সাহিত্যত সোমাই আছে। সেইবোৰৰ কেইটামান এনেকুৱা : কেনে (কিয়) : কেনে মাটি খাইলি অৰে গোপাল (ম. কীৰ্তন), যোকে দেখিলো না কেনে (মা. বৰগীত); আটকুৰা (নিঃসন্তান) : আহিলা জনম আঠকুড়ি (মা. বৰগীত); কেনে (কেনেকৈ), তোৰ (তোমাৰ) : কেনে পাইবো হৰি চৰণ তোৰে মা বৰগীত। ইয়াতে মাধৱদেৱৰ ‘ভেজৰে কমলাপতি’ নামৰ বিখ্যাত বৰগীতটোৰ কথা বিশেষভাৱে মন কৰিবলগীয়া। বৰ-গীতটোত আছে : “ভেজ ৰে কমলাপতি পৰভাত নিন্দ। ভেৰি চান্দ মুখ পেখোঁ উঠৰে গোবিন্দ ॥ ... দাম সুদাম ডাকে ভেৰি লৈয়া নাম। হেৰ দেখা উঠিয়া আসিল বলৰাম। নন্দ গেল বাখানে গোৱাল গেল পাল। সুৰভী চাৰিতে লাগে উঠৰে গোপাল ॥ ক্ষীৰ লৱণ লৈয়া শিঙা বেত বেণু। সকালে মেলিলো বৎস হাত্মালাৱে খেনু ॥ কহয় মাধৱ মাই কিন্তু তপসাইলা। ত্ৰিজগত পতি হৰি বাখোৱাল পাইলা ॥ গীতটোৰ কথাকেইফাকিৰ নিন্দ, চান্দ (চান), ডাকে, গেল, গোৱাল, বাখোৱাল, বাখান, উঠিয়া, লৈয়া, উঠ ৰে, সকালে (শকালে) আদি এখাৰতা শব্দই গোৱালপৰীয়াৰ কথিত শব্দ।

৩১. চৰিত-পুথি, ‘কথা-গীতা’, ‘কথা-ভাগৱত’, আৰু বুৰঞ্জীৰ ভাষাত পশ্চিম-অসমৰ উপভাষাৰ চানেকি এনেধৰণে পোৱা যায় :

- (ক) পাছে শুভ বাৰ চাই উৰ্ব্বশী আপীক বিবাহ দিলে। ... তেওঁ বোলে কি পাঠা পাঠা কৰা ... তেনে কাচক লাগি মানিক ভেজি ... এদিন গৈ জাক সোমাল মাই। দুৰত শুৱালে দেখি লাউৰি গেৰি সি হা হা মাইলে মাইলে কৈ (কথা-গুৰুচৰিত : প্ৰথম খণ্ড)।
- (খ) মনুষ্য সহস্ৰৰ মধ্যতো কোনো জনেসে পুণ্যবশে জ্ঞানক লাগি বহু কৰে। ... এমনে দুৰ্গত জ্ঞানো তুমাত কৃপাৱে কৰোঁ (কথা-গীতা)।
- (গ) যশোদাৱো পুত্ৰক কোলা লৈয়া সুন্দৰ মুখ নিৰখি স্তন পান কৰাইলা। এভেকতে আখাতে দুধ উতলিবাৰ দেখি কৃষ্ণক থৈয়া সত্ৰে গৈলা। পাচে উকলৰ উপৰত বসি বানৰক নৰনীত দিবাৰ শুনি ধীৰে ধীৰে গৈলা (কথা-ভাগৱত, দশম স্কন্ধ, অধ্যায় ১)।
- (ঘ) আকৈ শুনি লক্ষ্মীনাৰায়ণ খিলাক খেদি আছিল। বজালে খাইবাক নাপাই পুত্ৰ ভিতৰতে শুধাই মৰে ... তাহুনাৰ মুখত ... আহুনাৰ সঙ্গে। ভেৰে শুৱাহীত ধৰিলে মাই। ... আৰু অজ্ঞানত মাৰিছাই (কামৰূপৰ বুৰঞ্জী : সোতৰ শতিকাৰ পৰ্য্যন্ত ৰচিত : সম্পাদনা : সূৰ্যকুমাৰ স্কুলা, ১৯৩০ খন)।

(ঙ) তাৰ পাখাৰ ছাত্ৰাত পানস্যাহসকল থাকে। তাৰ ডিম্বাৰ বৰলোকে হোকা কৰে। সি মৰিবৰ সময়ত দুখন ডেউনা খৰ কৰি মাটিতে কোথায়। ... তোৰ মাৰবোক, বেনা কৰি পাৰাই পলাই সাৰ। তোৰে আমাৰ বৰ ঐতি-মিত্ৰতা আছে। ... কাৰ্ছিক অচৰক মাটি আনি বহুৱাই ... খাবাক হুকুম কৰিলে। ... পাচে গোলাম সহিতে ঘৰক আহি গোলামত কহিলেক।

কোন হাবামখোৰ হৈহি তাৰ কথা মোত ক (পানস্যাহ বুৰঞ্জী : ১৬৭০-৮২ খৃত বচিত : সম্পাদনা : সূৰ্যকুমাৰ ভূঞা, ১৯৩৫ ছন।

(চ) এই গজাজল মাহেকত এক-বাৰ নাৱত কৰি অনায়। ... আন দিনত কৰি .. পাছে মোত জনাব। পালেকিৰ বাৰিত ঝানাডৰ গিলিপ দিছে। মই কোন-ধান কৰিব পাৰোঁ চাওঁ (ত্ৰিপুৰা বুৰঞ্জী : ১৭২৪ ছনত বচিত : সম্পাদনা : সূৰ্যকুমাৰ ভূঞা, ১৯৩৮ ছন)।

৩২. আহোম যুগত বচনা কৰা 'ঘোৰা-নিদান' আৰু 'কামৰত-ভদ্ৰ' নামৰ পুথি দুখনত পোৱা পশ্চিম-অসমৰ উপভাষাৰ নিদৰ্শনকেতবোৰ এনে ধৰণৰ : "ঘোৰা-নিদান"ত পোৱা ৰূপ : বৰা, লোম, মাঠ, লেজ, দাপনা, জৰি, পাৰোৱা, মধুফল, বাহা (ওহাৰ), পাচ, শুখান পিপৰা দাক, চানা চনা (মাছৰ), কাৰ্ছিকল (কাম কাইকুৱাল), ঠাৰা খহুৱা ভেকেলি, (গোৱৰ), সূঠা ডিমা বাৰুনা, ধুখুৰা (কাম. মৌখুৰা), ডুমক, কাকুৰা (কৈকোৱা); নাজাই, নাৰাই, কিকে, বাট, গিলি, দুমাই, হৰো, দিবো, নৰে, ডাউৰি কুৰে, ওৰা কৰি, সুখুৱাই, ঠহিহা দেই; জেইদিকি (হিপিনে), পাখি দি (পাখীৰে), অ'কে (ইয়ালৈ), সুখনাই (সুকানকৈ), ভাট কৰি ঘৰোৰ পৰা, তিনি খোজ মানক লগি, পানি হেন। 'কামৰত-ভদ্ৰ'ত পোৱা ৰূপ : হৰে (হৰ), (পোকে) খাৱা, দুবক (খোৱা), আছাৰ (কাম. আতাৰ), মৌদি (মৌৰে), সেৱা বেহাৰ, ভোম্বা (কাম. ভম্বা), বমহেন, চিটা (হুটা), জল (নাগেশ্বৰ, শিহা (শলিতা), ডিলাই, (ম'হৰ) ছাৱা, গল (ভিতি), সোনালু (কাম. সনোলু), ইন্দুৰ, ঠানি (ডাল), মৈৰা, বেঙ, ছাৱা, কাউৰ ইত্যাদি।

৩৩. অসমীয়া সাহিত্যৰ আধুনিক যুগৰ ভোলানাথ দাসৰ 'সীতাইবন-কাব্য', তথাভিৰাৰ বৰুৱাৰ 'ৰামনন্দী' নাট. আৰু হৈৰাজে বৰুৱাৰ বচনাতো পশ্চিম-অসমৰ উপভাষাৰ প্ৰয়োগে স্থান পাইছে। অকলশোদ্ধ-বচনত পশ্চিম-অসমৰ উপভাষাৰ শব্দৰ ব্যৱহাৰ বিশেষভাৱে হ'ল কৰিবলগীয়া। সেইবোৰৰ উপস্থিতিয়ে প্ৰাচীন কামৰূপী ভাষাতোৰ বিত্তিৰ কথাটোকে সোঁৱৰাই দিয়ে। 'সীতাইবন-কাব্য'ত পোৱা ৰূপ : বিত্তিৰূপ এনেকুৱা : শিপৰা, আতাল (আৰ), জেজ, জজ (পাহাৰ), হুন্দৰ, আতাল

আতাহ, ৰাজ্য, ভোইতে (ভইতে), ডাকিলা (মাতিলে)। 'ৰায়নৱমী-নাটক'ত পোৱা ৰূপ : শৰীল, ফুলে (ফুলেশ্বৰী), সিদ্ধিনাথোনেৰে পেৰা, মাজ লাগিল, লগ সমৰীয়া (কাম. লগ সমৰীয়া), ডুকুৱা (কাম. ডুইব'কা), মানুহ হ'ল, বিকচিনা লাগিল, কিয়া আহ'লি, কি শোধাহ, মকাত্মা কৰবা আহ'লো, পুতখা চধৰী গুহেটীৰ পে জানাহ না, এনাই, নৰেই দে, নাজনাহনা, গঁহে (গোসাঁই), ৰায়াত, হুন্দখান নাইতে (তেনেহ'লে). কাকা, আৰ (আক), থাকাৰ (থকাৰ), তনচাইনা, সীহুৰাম (শীতুৰাম) ডিৰী-চলি। হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ 'কানীয়াৰ কীৰ্তন' আৰু 'কোৱাভাতুৰী'ত পোৱা প্ৰায়গ কিছমান এনে ধৰণৰ : বহোক, ধবোক, আহোক, বাপা, পডু', নাও (নাম), বৈষ্টৰ ঠগি (শৰাই), সভাখান, মুখখান, পাং (পাংস), আজৰি হক, বন (কাম) আঁউহী কলা কল . সাহ, আমৰা-গুটি, জাতিলাউ. বেৰা, মাজৰ বেলা ইত্যাদি।

৩৪. কামৰূপী ভাষাৰ দ্বিতীয় প্ৰৱাহটোৱে অকল উজনি-অসমকে নহয়, অসমৰ পশ্চিম অঞ্চল আৰু প্ৰাচীন কামৰূপ-ৰাজ্যৰ পশ্চিম-অঞ্চলকো সিন্ত কৰি তুলিছে। চৰ্মা-পদৰ ভাষাত মাত্ৰ অসমীয়া ভাষাৰ সকলো ধৰণৰ নিৰ্গণন ইয়াৰ প্ৰমাণ। 'উত্পৰি ভোজপুৰী ভাষাতো প্ৰাচীন অসমীয়া আৰু আধুনিক অসমীয়াৰ মাত্ৰ ভাষাৰে সৈতে শব্দগত সাদৃশ্য সংৰক্ষিত হৈছে (ধৰম, জনম, মুকুতি, মুকুখ পদুম, দুৱাৰ আদি)। চৰ্মা-পদৰ ভাষাই মাত্ৰ অসমীয়া আৰু পশ্চিম-অসমীয়াৰ বিশেষকৈ কামৰূপী উপভাষাৰ বিৱিধ বৈশিষ্ট্য সংৰক্ষণ কৰি অসমীয়া ভাষাৰ দুয়োটা প্ৰৱাহৰ প্ৰাচীনতা উজ্জ্বল কৰি ৰাখিছে। দেৱানন্দ ভৰালিয়ে উল্লেখ কৰা 'কামৰূপীয়া প্ৰাকৃত' আৰু 'সৌম্যৰ প্ৰাকৃত'ৰ দ্বাৰা অসমীয়া ভাষাৰ এই দুয়োটা প্ৰৱাহকে বুজোৱা হৈছে। ভৰালিৰ ভাষাত 'কামৰূপীয়া' আৰু 'সৌম্যৰ প্ৰাকৃত'ৰ মাজত বিভিন্নতা কম। 'সৌম্যৰ প্ৰাকৃত'ত দুটা 'আ' অঙ্গাণিচাকৈ নবহে। 'কামৰূপী'ত সি দ্ব্যভাষিক : ৰাজা > ৰজা, মাৰা > মৰা। কিছুমান শব্দত 'কামৰূপী প্ৰাকৃত'ৰ ল'ৰ ঠাইত 'সৌম্যৰ প্ৰাকৃত'ত 'ন' হোৱা দেখি ; ৰেনে, লেজ > নেজ।..... এই 'কামৰূপীয়া' আৰু 'সৌম্যৰ প্ৰাকৃত'ৰ কিছুমান শব্দ উল পৰিল। বাকীৰোৰ আজিলৈকে আছে। ভাঙে আধুনিক যুগৰ বিশেষত্ব যোগ হৈ আৰু সংস্কৃতৰ প্ৰভাৱ পৰি আধুনিক অসমীয়া হৈছে যদিও 'কামৰূপীয়া' আৰু "সৌম্যৰ প্ৰাকৃত"ৰ বিশেষত্বখিনি অসমীয়া ভাষাত দীৰ্ঘ-বানিয়ে সোমাই আছে।... 'সৌম্যৰ প্ৰাকৃত'ৰ বিশেষত্ব উজনি-অসমত স্পষ্ট হৈ জিলিকে আৰু 'কামৰূপী প্ৰাকৃত' বিশেষকৈ নাৰনি-অসমত বৰ্তি আছে।^{১৭} কাছাৰ-জিলাৰ কাছাৰী উপভাষা আৰু

২৫ ভৰালি, দেৱানন্দ : অসমীয়া ভাষাৰ ষোল্লিক বিচাৰ আৰু সাহিত্যৰ চিনাকি,

১৯৩২, পৃষ্ঠা ৬১-৬২

সেই জিলাতে কথিত বিষ্ণুপুৰীয়া বা বিষ্ণুপ্ৰিয়া ভাষাতো (§ ১০৭) অসমীয়া ভাষাৰ দুয়োটা প্ৰৱাহৰ চিহ্ন বিদ্যমান। অসমীয়া ভাষাটোৱে এইদৰে প্ৰাচীন কামৰূপে সামৰি লোৱা কৰতোয়াৰ পৰা দিকৰাইলৈকে বিস্তৃত ভূখণ্ডৰ ভাষাগত ঐক্যৰ স্বাক্ষৰ বহন কৰিছে।

৩৫. অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰচলন মেঘালয়, নাগালেণ্ড, আৰু অৰুণাচল-প্ৰদেশতো আছে। অৰুণাচলৰ বিভিন্ন ভাষা-ভাষীৰ মাজত পাৰস্পৰিক ভাৱ-বিনিময়ৰ একমাত্র ভাষা হৈছে অসমীয়া। নাগালেণ্ডত অসমীয়াৰ এটা মিশ্ৰিত ৰূপ (নাগামিজ) সাৰ্বজনীন ভাষাৰূপে ব্যৱহৃত হৈছে। নাগামিজত অসমীয়া ভাষাৰ আগতে উল্লেখ কৰা দুয়োটা প্ৰৱাহৰ ছাপ দেখা যায়। উদাহৰণস্বৰূপে নাগামিজত ব্যৱহাৰ হোৱা এই ৰূপবোৰ চাব পাৰি : ওৰোচ ‘উৰহ’, তু. গোৱা. ওৰোল; কুম্ৰা ‘কোমোৰা, কাম কুম্ৰা; জাখলা ‘জখলা’; কাম. জাখলা, জখলা; ছেন্দা ‘বিছা’; ধূল ‘ঢোল’, কাম. ধূল; বাপি ‘জাপি’, মিকুৰি ‘মেকুৰী’, লুম ‘নোম’, কাম. লুম; গাহ ‘গহ’, কাম. গাহ; অলছি ‘এলেছৰা’, গোৱা. আলসিয়া; চুআলি ‘ছোৱালী; চোব ‘আটাইবোৰ, সকলো’, কাম. চোব; ওলোপ ‘অলপ’, পুছ ‘হৰিণা’, কাম. পোছ; লিঙুৰ ‘নেজ’, কাম. লেঙুৰ; বোৱা ‘বেৱা’, কাম. বৱা; দাঙোৰ ‘ডাঙৰ’; ধুঙা ‘ধোঁৱা’, গোৱা. ধুঙা; মুক ‘মোক’, মূব ‘মোব’, মোয় ‘মই’; মোয়খান ‘আমি’; ইতু ‘এইটো’, কাম. ইতু; ইতুখান ‘এইবোৰ’; মোয় জাইচে ‘মই গলোঁ’, মোয় জাবো ‘মই ৰাম’, জাবোলে ‘মাবলৈ’, জাবি ‘মোৱা’, জায় ‘মায়’, জায়লে ‘গ’লে’; মোয় বি আহিবো ‘ময়ো আহিম’; নোদি পোৰা ‘নদীৰ পৰা’; তাত জাবি ‘তালৈ যাবি’; ইতু কুকুৰ ‘এইটো কুকুৰ’ ইত্যাদি। অসমীয়া ভাষাৰ বহুবচনাত্মক প্ৰত্যয় বোৰ,—বিলাক,—লোক নাগামিজত ক্ৰমে—বুৰ,—বুলাক,—জুক হৈছে। অসমীয়াৰ নিৰ্দিষ্টতাৱাক প্ৰত্যয়-খান (কাম) নাগামিজত বহুবচনাত্মক প্ৰত্যয়ৰূপে দেখা দিছে : উদাহৰণ : ইবুৰ বোন্ত, নাগাবুলাকোৰ মোবোমতু, আপুনালুকতু কোত জাই আছে; ভূমিখান,, আপুনিখান। নাগামিজতো অসমীয়াৰ পদ্ধতিতে লিঙ্গ-ভেদৰ ব্যৱস্থা কৰা হৈছে : মোতা মানুহ, মাইকি মানুহ; মোতা কুকুৰা, মাইকি কুকুৰা; বাৰা, মাই; লোৰা, চুৱালি; বুৰা, বুৰি; মাস্তোৰ-মাস্তোৰনি। নাগামিজত অপাধান-কাৰক বুজোৱা প্ৰথা এনেকুৱা : কোড/কোৰ পোৰা। নাগামিজৰ আনকেইটামান বাক্যৰ নমুনা তলত দিয়া হ’ল :

(ক) কোত জাইচে ?

(খ) কিবাতু খাইচে নাকি ?

(গ) তুমিখান কি কোৰিচে ?

(ঘ) বালুতু গিৰি জাইচে না ?

(ঙ) ইতু কুন তেৰা কোৰি দিচে হো ?^{১৬}

নাগামিজ নাগালেণ্ডৰ “সকলো ঠাইতে বুজি পোৱা একমাত্ৰ ভাষা। ইয়াৰ শব্দ-মালাৰ মূল অসমীয়া শব্দই। আজি-কালি হিন্দী আৰু ইংৰাজী শব্দকিছুমানে অসমীয়া শব্দৰ ঠাই ল’বলৈ ধৰিছে। কিন্তু ৰূপ-গঠন আৰু বাক্য-বিগ্ৰাস-পদ্ধতি অসমীয়াৰে সৰলীকৃত ৰূপৰ।”^{১৭}

৩৬. এইখিনিতে অসমত বস-বাস কৰা চাহ-বাগিচাৰ বনুৱাসকলৰ ভাষাটোৰ কথাও চাবলগীয়া। অসমত থকা আটাইবোৰ “কোল-গোষ্ঠীৰ লোক অসমত চাহ-বাগান খোলাৰ পাছত বাগানৰ বনুৱাকৈ চালানী হৈ অহা। বিৰাট বিপৰ্যয় আৰু সমস্যাৰ সমাধানৰ হেতু বহু আশা-আকাংক্ষা বুকুত বান্ধি এইসকল গিৰমিট লিখোৱাই অসমলৈ আহিছিল। এই আশাৰ সপোন সপোনতে ৰ’ল। আজি-কালি অসমত থকা সকলো চাহ-বাগিচাৰ বনুৱা আৰু থলুৱা কোল-লোকে অসমীয়া সন্দৰ্ভক ক’ব পাৰে। সকলোবিলাক ল’ৰা-ছোৱালী অসমীয়া স্কুলত পঢ়ে। কোনো কঠিন ভাৱৰ শব্দকে অসমীয়া শব্দ দি প্ৰকাশ কৰে। ঘৰত কথা-বাৰ্তা হওঁতে এটা সানমিহলী ভাষাত কথা পাতে। অসমৰ জলবায়ুৱে বনুৱা জীৱনৰ গীত-মাত, কথা-বাৰ্তাৰ ভঙ্গী সকলোতে নতুন সুৰ দিলে। (এতিয়া) অসম দেশৰ শীতল মাটিৱেই আপোন মাটি—‘অসম দেশৰ শীতলা মাটি, পিচল পৰে পাৰ’।^{১৮} আকৌ “চাহ-মজ্জ দুৰ ডেকা-গাভৰুৱে বিহু-গীত গায়, বিহু-নাচ নাচে। অসমৰ বায়ু-পানী-মাটিবোৰেই নিৰ্মিত আৰু অসমৰ অন্ন খায়েই জীৱিত চাহ-মজ্জদুৰসকলে অসমৰ দুখেই তেওঁলোকৰ দুখ, অসমৰ সুখেই তেওঁলোকৰ সুখ বুলি বিবেচনা কৰে। সেয়েহে তেওঁবিলাকে নিজক অসম-মাতৃৰ প্ৰকৃত সন্তান ভাবি স্পৰ্শভাৱে এই বুলি ক’ব পাৰিছে: আসাম হামনিকে লাগে হামনি আসামকে। জুইল গেলি হামনি আপন দেশকে। সবকুছ সমবলি আসাম দেশকে”।^{১৯} চাহ-বাগিচাৰ এই বনুৱাসকলৰ গীত-মাতৰ ভিতৰত উল্লেখযোগ্য গীত হৈছে কুমুৰ-গীত। এই গীতবোৰৰ ভাষাই অসমীয়া ভাষাৰ দুৱোটা প্ৰবাহ সামৰি থোৱাৰ উপৰি প্ৰাচীন অসমীয়াৰ ৰূপৰো সংৰক্ষণ কৰিছে। উদাহৰণ :

১৬ Borua, Bhimkanta,, Nagamiz kothalaga Niyom, 1985

১৭ Sreedhar, M.V., Naga Pidgin : A Sociolinguistic Study, 1974

১৮ গোহাজি, কমলধৰ : কবয়-পূজা আৰু কুমুৰ-গীত

১৯ কুৰী, হুশীল : চাহ-বাগিচাৰ অসমীয়া সম্প্ৰদায়. ১৯৮৩

ৰাঙা 'বঙা', কাঁচা 'কৈচা' চেপ্তা চেপেটা', ইন্দুৰ 'এন্দুৰ', ছাতা 'ছাতি', গাম্‌চা 'গামোচা', গাছ 'গছ', বিজা 'জিকা', গোৱা, বিঙা, ছাগল 'ছাগলী' গোৱা সাগল, মছলা 'মছলা', সোণা 'সোণ', ৰূপা 'ৰূপ', কাঞা 'কেঞা', গোলা 'দোকান', চানা 'পোৱালি', ভাটাৰ 'গিৰী', সাৰা 'গোটেই', বাস 'গোন্ধ', বাতি চাকি', ডাক মাত' বুলি 'মোনা', কাঁটা 'কাঁইট', চক্ৰা 'ল'ৰা', হৰিণ, ডালিম, বগৰী পাহাৰ পৰ্বত, ডাল-পাত কলী, বগী, গাই, পুখুৰী গোসাঁই, ডুইবে 'বুবমাৰি', ডাল কৰি ডালকৈ', হেমলা 'হেমেলিমা', ভিজ্ 'তিত্', টুং 'ছিঙ্', ঘুমা 'শো', ছাব্ 'এব্', মাগ্ 'খোজ্' তাৰাতাৰি 'সোনকাল', ধানগিলা 'ধানবোৰ', পাৱ 'ভৰি', নাগৰ 'প্ৰিয়', আক্ৰু 'আজি' বৰিষ 'বহৰ', বৰিষণ 'ববৰুণ', বহু 'বোৱাৰী', ভেল 'হ'ল', হেট 'তল', গাছে কাঁঠাল ঠেঠে তেল গছত কাঁঠাল ঠেঠত তেল ইত্যাদি।

৩৭. বিশাল ব্ৰহ্মপুত্ৰই দুই বাহু মেলি গোটেই অসমখন আৰু অসমৰ দাঁতি-কাষৰীয়া ৰাজ্যক সাবটি বখাৰ নিচিনা অসমীয়া ভাষাটোৱে অসম আৰু অসমৰ ওচৰ-পাছৰ সকলো অঞ্চলৰ লোককে সামৰি ৰাখিছে। আকৌ বিশাল ব্ৰহ্মপুত্ৰত ভিন ভিন ঠাইৰ পৰা নানা উপনদী লগ লাগি নদীখনক পৰিপূৰ্ণ কৰাৰ নিচিনাকৈ অসমত অতি প্ৰাচীন কালৰ পৰা বিভিন্ন জনজাতীয় বা থলুৱা ভাষাই অসমীয়া ভাষাৰ বিভিন্ন ক্ষেত্ৰত পৰিপূৰ্ণ সাধন কৰি আহিছে।

জনজাতীয় ভাষা আৰু অসমীয়া ভাষা

৩৮. অসমত অসমীয়া আৰ্য-ভাষাটোৰ উপৰি অনা-আৰ্য ভাষা-গোষ্ঠীৰ বহুতো ভাষাৰ প্ৰচলন আছে। এই ক্ষেত্ৰত চীনতিব্বতীয় ভাষা-গোষ্ঠীৰ ভাষা কিছুমানৰ অৱস্থিতি বিশেষভাৱে গুৰুত্বপূৰ্ণ। বৰ্তমান অসমৰ উপৰি অসমৰ ওচৰ-পাছৰ ৰাজ্যবোৰত প্ৰচলিত ভাষাবোৰৰ প্ৰধানকৈ এই গোষ্ঠীৰ অন্তৰ্ভুক্ত। চীনতিব্বতীয় ভাষা-পৰিয়ালৰ প্ৰধান দুটা শাখা : শ্বামী-চীনা আৰু তিব্বতবৰ্মীয়। শ্বামী-চীনাৰ এটা শাখা টাই। টাই-শাখাৰ অন্তৰ্গত ভাষাৰ ভিতৰত প্ৰধান শ্বাম-শ্বেৰ ভাষা শ্বামী। ইয়াৰ বাহিৰেও আছে লাও, লু, হান, খামটি, নোৰা, ফাকিলাল, আহোম আদি ভাষা। খামটি ভাষা অৰুণাচল আৰু অসমৰ পূৰ্ব-অঞ্চলৰ ভাষা। আহোম ভাষা এসময়ত অসমত কবিত আছিল। তিব্বতবৰ্মীয় শাখাৰ তিনিটা প্ৰধান উপশাখা হৈছে — তিব্বত-হিমালয়ী, উত্তৰ-অসম-শাখা (অৰুণাচল-শাখা) আৰু অসম-বৰ্মা-শাখা। তিব্বত-হিমালয়ীক ভোজী আৰু হিমালয়ী এই দুটা উপশাখাত বিভক্ত কৰা হয়। ভোজী উপশাখাৰ ভিতৰত তিব্বতী, লাডাখী, হিকিম, ভোজী আদি ভাষা আৰু অৰুণাচলৰ একাংশৰ

ভাষা খামা, খামা মোনপা, মেয়া, ছেবদুকপেন আদি ভাষা ধৰা হৈছে। উত্তৰ-অসম শাখা বা অৰুণাচল-শাখাৰ ভাষাবোৰৰ কিছুমান হ'ল : অকা, ডফলা বা নিচি মিৰি বা নিচিমিৰি, মিচিং, মিচমি (ইন্দু, ডিগাক, মিছু), আপাটানি, গালং, মিঞং পালাম, টাগিন আদি। অসম-বৰ্মা শাখাক বড়ো, নগা, আৰু কুকি-চীন এই তিনিটা উপশাখাত বিভক্ত কৰা হৈছে।

৩৯. বড়ো উপশাখাৰ ভিতৰত বড়ো ভাষা-কোৱা লোকৰ সংখ্যা যথেষ্ট বেছি। বড়োৰ আন দুটা নামৰ এটা কছাৰী আৰু আনটো মেচ। আন এটা সবহসংখ্যক লোকে কোৱা বড়ো উপশাখাৰ ভাষা হৈছে গাৰো। এই উপশাখাৰ আনকেইটামান ভাষা হ'ল ৰাভা, ত্ৰিপুৰী, লালুং (তিৱা, ডিমাছা আৰু দেউৰী-চুতীয়া)। ককবৰক আৰু কাৰ্বি ভাষা বড়ো উপশাখাৰে অন্তৰ্গত। প্ৰিয়ার্থনে কোৱা অনুসৰি “বড়ো ভাষা-বোৰৰ ভিতৰত আটাইতকৈ পূৰ্বদেশীয় ভাষা হৈছে চুতীয়া ভাষা। এই ভাষাটো চুতীয়া সকলৰ পুৰোহিত শ্ৰেণীৰ লোকসকলে কয়। ...বড়ো ভাষাৰ অন্তৰ্গত আটাইবোৰ ভাষাৰ ভিতৰত এই ভাষাটোৱে অতি প্ৰাচীন বৈশিষ্ট্যবোৰ সংৰক্ষণ কৰিছে যেন বোধ হয় আৰু ইয়েই মূল ভাষাৰ নিচেই ওচৰ চপা। বড়ো শাখাৰ ভাষাবোৰৰ ভিতৰত চুতীয়া আৰু কছাৰী এই দুটা ভাষাই দুটা সীমাৰ সন্মিত দিছে—এটা আটাইতকৈ কম বিকশিত আৰু এটা আটাইতকৈ বেছি বিকশিত”।^{১০} বড়ো-কছাৰী আৰু দেউৰী-চুতীয়া ভাষাত লক্ষ্য তিনিটাকৈ সুব পোৱা যায়। দেউৰী-চুতীয়া ভাষাত তালব্য স্পৰ্শ চ জ ধ্বনিৰ উপৰিও অসমীয়া মান্য ভাষা আৰু কামৰূপী উপভাষাৰ বিনিষ্ট-ধ্বনি ‘স’ৰ ব্যৱহাৰ আছে। বড়ো-কছাৰীত হ’লে এইবোৰ ধ্বনি নাই। দেউৰী-চুতীয়া ভাষাত মহাপ্ৰাণ-ধ্বনিৰ অনুপস্থিতি এটা বিশিষ্ট লক্ষণ। কিন্তু বড়ো-কছাৰী ভাষাত মহাপ্ৰাণ-ধ্বনি তিনিটা খ, ঘ, ঙ)^{১১} আছে। নগা-শাখাৰ ভিতৰত আজাহী, চেমা, বেংমা, জাও, লোথা, কাবুই, হাও, যাবাম, টাংবুল, কোন্যাক, টাংচা, ৱাকু, নক্টে আদি ভাষা পৰে। কুকি-চীন-শাখাৰ ভাষাৰ ভিতৰত বিশেষকৈ উল্লেখযোগ্য হৈছে মণিপুৰী বা মেইতেই। এই শাখাৰ আনকেইটামান ভাষাৰ ভিতৰত লাথেৰ, লুচাই, বা মিজো আদি ভাষা আছে। এসময়ত অসমৰ ভিতৰত আৰু এতিয়া অসমৰ পাতে লৰা ৰাচিৱা-জয়ন্তীয়া পাহাৰত কথিত ৰাচি ভাষা অষ্টিক ভাষা-গোষ্ঠীৰ।

৩০. L. S. I. Vol I Part. I

৩১. Bhattacharya, P. C. A Descriptive Analysis of the Boro Language.

৪০ অষ্টিক আৰু প্ৰধানভাৱে চীনভিক্ৰতীয় পৰিয়ালৰ বিভিন্ন ভাষাৰ পৰিৱেশনৰ মাজত সোমাই অসমীয়া ভাষাটো বিকাশৰ পথত আগবাঢ়িল। বাণীকান্ত কাকতিয়ে কোৱাৰ নিচিনা “অসমীয়া ভাষাটো বিভিন্ন অনা-আৰ্য ভাষাৰ সাগৰৰ মাজত এটা সৰু বীপৰ নিচিনা।” গতিকে অসমীয়া ভাষাটোৰ ওপৰত এই ভাষাবোৰৰ প্ৰভাৱ ভালকৈয়ে পৰিল। তাৰ ফলত অসমীয়া ভাষাটোৱে এটা সুকীয়া ৰূপ গ্ৰহণ কৰিলে। অসমীয়া ভাষাৰ সুকীয়া ৰূপ বুলি ক’লে প্ৰধানকৈ ধ্বনি-তত্ত্ব আৰু ৰূপ-তত্ত্বৰ ক্ষেত্ৰত দেখা কিছুমান বিশেষত্বৰ কথাই ক’ব লাগিব। ধ্বনি-তত্ত্বৰ পিনৰ পৰা চালে অসমীয়া ভাষাত কেইটামান কথা স্পষ্টৰূপে দেখা যায়। সংস্কৃতত দন্ত্য আৰু মূৰ্ধন্ত ধ্বনিৰ ভিতৰত পাৰ্থক্য আছে। হিন্দী, মাৰাঠী, বঙলা আদি ভাষাতো এই পাৰ্থক্য ৰক্ষিত হৈছে। কিন্তু অসমীয়া মাগ্ৰ ভাষা আৰু কামৰূপী উপভাষাত এই দুয়োবিধ ধ্বনিৰ ঠাইত দন্ত-মূলীয় ধ্বনিহে শুনা যায়। সংস্কৃতৰ তালব্য ধ্বনি সেইদৰে অসমীয়া মাগ্ৰ ভাষা আৰু কামৰূপী উপভাষাত দন্তমূলীয় ধ্বনিত পৰিণত হৈছে (অসমৰ গোৱালপৰীয়া ‘দেশী-ভাষা’ত দন্ত্য-মূৰ্ধন্ত ধ্বনিৰ পাৰ্থক্য ৰক্ষিত হৈছে আৰু তালব্য ধ্বনিবোৰ ব্যৱহাৰ আছে)। অসমীয়া মাগ্ৰ ভাষা আৰু কামৰূপী উপভাষাত সংস্কৃতৰ উষ্ম ধ্বনিবোৰ অসংযুক্ত হ’লে সচৰাচৰ ‘স’ ৰূপে উচ্চাৰিত হয়। গোৱালপৰীয়া ‘দেশী-ভাষা’ত এই ধ্বনি নাই। অসমীয়া মাগ্ৰ ভাষা আৰু কামৰূপী উপভাষাত দেখা এই বৈশিষ্ট্যবোৰৰ গুৰিত তিব্বত-বৰ্মীয় ভাষাৰ প্ৰভাৱ বুলি ভাষাবিজ্ঞানীসকলে মন্তব্য দিছে। “অসমীয়া ভাষাত ত্ৰাৰিড় ভাষাৰ মূৰ্ধন্ত ধ্বনিৰ উচ্চাৰণত বাধা প্ৰদান কৰা প্ৰভাৱৰ ভিতৰত তিব্বতবৰ্মীয় প্ৰভাৱ আছে।”^{৩২} সংস্কৃতত শব্দটো আছিল ‘ঘোটক’। কামৰূপী উপভাষাত শব্দটো ‘ঘৰা’ আৰু মাগ্ৰ ভাষাত হ’ল ‘ঘোঁৰা’। ইয়াৰ নাম স্ততঃ অনুনাসিকীভৱন। এই প্ৰক্ৰিয়াটোক তিব্বতবৰ্মীয় ভাষাৰ প্ৰভাৱ বুলি স্বীকাৰ কৰা হৈছে।

৪১. শব্দৰ গঠন, প্ৰত্যয় আদিৰ ক্ষেত্ৰতো অসমীয়া ভাষাই সুৰীয়া ৰূপ লয়। প্ৰথমতে অসমীয়াত নিৰ্দিষ্টকৈ কোনো বস্তু বা মানুহক বুজাবলৈ ব্যৱহাৰ কৰা নিৰ্দিষ্টভাৱাচক প্ৰত্যয়বোৰৰ কথা ক’বলগীয়া। এই প্ৰত্যয়বোৰৰ কিছুমানক কিছুমান শব্দৰ পাছতহে যোগ দিব পাৰি। কিন্তু তাৰ মাজত এটা বিশেষ নিয়ম থকা বুলি কোৱা টান; যেনে, হাত-খন কাণ-খন, কপাল-খন চকী-খন; মানুহ-টো, আঙুলি-টো, কলম-টো (কিন্তু পেন্সিল-ডাল, হাতী-টো, মাৰী-টো। অসমীয়া ভাষাৰ এই বৈশিষ্ট্যটোত চীনভিক্ৰতীয় ভাষাৰ প্ৰভাৱ আছে। এইখিনিতে দেউৰী-চুতীয়া ভাষাত যোগ হোৱা নিৰ্দিষ্টভাৱাচক

প্ৰত্যয়ৰ কথা মন কৰিব পাৰি ; যেনে, পেমচু-হাচ্চা (এখিলা পাণ), যোগি-কুচ্চা (এখন কটাৰী), গুই-ভিচ্চা (এখন তামোল)। টাই ভাষাটো এই বৈশিষ্ট্য আছে ; চাঙ ছি-টু (হাতী চাৰিটা), নুক-টু (চৰাইটো), ফা হিপ-ফুন কাপোৰ দহখন)।^{১০} অসমীয়া ভাষাৰ নিচিনা আনকি অসমীয়া ভাষাৰে কিছুমান নিৰ্দিষ্টভাৱাকৈ প্ৰত্যয় বড়ো ভাষাত ব্যৱহাৰ হোৱা দেখা যায় ; যেনে, -মুখা, -আখি, -হালি, -জোৰা, -দোখলা ইত্যাদি।^{১১} ডিমাছা ভাষাত নিৰ্দিষ্টভাৱাকৈ প্ৰত্যয় কিছুমান এনে ধৰণৰ : চেমখাইচা 'লোণকণ', চিনিখাইচা (চেনিকণ), বনখাখাই (খৰিকোছা), চামবখাখাই (বাহকোছা), গোৱাইবাজাব 'তামোল থোকা' ইত্যাদি।^{১২} কাৰবি ভাষাত পোৱা যায় : ৰ'-এজন 'চৰাই এটা', ক'ৱে-এপুম 'তামোল এটা', চেক-এফ্ৰাক 'বাহ এটা'।^{১৩} মিচিং ভাষাত কণী, আলু আদিৰ এটা বুজাবলৈ 'আপ', টকা আদিৰ ক্ষেত্ৰত এটকা বুজাবলৈ 'আবৰ', কাগজ আদিৰ ক্ষেত্ৰত এখিলা বুজাবলৈ 'আবৰ', বাঁহ-বেত আদিৰ ক্ষেত্ৰত এডাল বুজাবলৈ 'আচং', গছ আদিৰ ক্ষেত্ৰত এজোপা বুজাবলৈ 'আম্বংক', এবৰ বুজাবলৈ 'কংক' আদি প্ৰত্যয়ৰ সংযোগ ঘটোৱা হয়।^{১৪} বাভা ভাষাত নিৰ্দিষ্টভাৱাকৈ প্ৰত্যয় হ'ল বে' ; যেনে—কান্ন-বে 'মানুহজন', পান-বে 'গছডাল'। গাৰো ভাষাত এই বিধৰ প্ৰত্যয়বোৰ এনেকুৱা : কিতাপ-কিং-ছা 'কিতাপ এখন', গোজো-মিং-ছা 'গজ এটা', মান্দে-চাক-ছা 'মানুহ এজন', গুই-ছি-ছা 'তামোল এখন' ইত্যাদি।^{১৫} ককবৰক ভাষাত নিৰ্দিষ্টভাৱাকৈ প্ৰত্যয় কিছুমান এনে ধৰণৰ : স্নাখলিক কং-চ্চা 'জখলা এপাত', ৰি-কাং-চ্চা 'কাপোৰ এখন', খেভ-কান-চ্চা 'পথাৰ এখন', পাহাৰ-কান-চ্চা 'পাহাৰ এখন', কামি-খুং-চ্চা 'গাওঁ এখন', ৱাখুম-তাং-চ্চা 'কল এটা', খুম-বাৰ-চ্চা 'ফুল এটা'।^{১৬}

৩৩ বক্সা, যিমলাকান্ত : টাই ভাষা, ১৯৭৪

৩৪ Bhattacharya, P.C., *A Descriptive Analysis of the Bodo Language*.

৩৫ বক্সা, নগেন্দ্ৰনাথ : ডিমাছা শিকোঁ আহক, ১৯৭১

৩৬ জেৰাং বংবং : কাৰবি-অসমীয়া পাঠ ১৯৮০

৩৭ পাহুন. নাহেন্স : মিচিং-অসমীয়া পাঠ, ১৯৮১

৩৮. Choudhury, B. N., *Some Cultural and Linguistic Aspects of the Garos*, 1969.

৩৯. Pai (Karapurkar), Pushpa : *Kok borok Grammar*, 1976

৪২. প্ৰতিধ্বন্যাত্মক শব্দৰ ব্যৱহাৰ অসমীয়া ভাষাৰ আন এটা বৈশিষ্ট্য; যেনে—
ভাত-চাত, চেনি-তেনি। দেউৰী-চুতীয়া ভাষাতো এই নিয়ম আছে; যেনে, চিঙ-পিঙ
নিমথ-চিমথ' বিবি-পিবি 'বাটি-চাটি', কিন্তু হু-চু কুকুৰা-চুকুৰা', গে'পা-চেপা 'পাচি-
চাচি'। কাবৰি ভাষাত এই শ্ৰেণীৰ শব্দবোৰ এনেকুৱা: অক-আক 'মাছ-চাছ',
ছক-ছাক ধান-চান' লাং-লুং 'পানী-দুনী'।^{৪০} বড়ো ভাষাত এই শ্ৰেণীৰ শব্দবোৰ
এনে ধৰণৰ: হিনজাৱ-চিনজাৱ 'মাইকী-চাইকী', মকৱ-চকৱ গক-চক' ইত্যাদি।^{৪১}
[তু কঙড : ইম্-হম্পলু ফল-চল', বুল্ল-গিল্ল 'খিউ-চিউ', অঙ্-ডোঙ্ অঁকা-বঁকা']

৪৩. অসমীয়া ভাষাত সম্বন্ধাচক শব্দৰ পাছত বিভিন্ন পুৰুষ অনুযায়ী বিভিন্ন প্ৰত্যয়
যোগ হয়। এই প্ৰত্যয়বোৰক পুৰুষাচক-নিৰ্দিষ্টতাৱাচক প্ৰত্যয় বোলে; যেনে মোৰ
বোপাই, তোৰ বাপেৰ, তোমাৰ বাপেৰা, তাৰ বাপেক। বাণীকান্ত কাকতিয়ে ইয়াত
অস্টিক ভাষাৰ প্ৰভাৱৰ কথা কৈছে; যেনে ছাওঁতালী এজ-এজ মোৰ ম' এজ-ত
তাৰ মাক'। অসমীয়াত আকৌ বয়স অনুযায়ী সম্বন্ধ বুজাবলৈ বেলেগ বেলেগ শব্দ
ব্যৱহাৰ কৰা হয়, যেনে, ককাই-ভাই বাই-ভনী ভিনিহি-বৈনাই। গালং ভাষাত
ককাই-ভাই বাই-ভনী বুজাবলৈ একে ধৰণৰ ব্যৱস্থা দেখা যায়: আচি 'ককাই',
আবিৰ 'ভাই'; আঞ্জি বাই', আবিৰ ঞ্জিয়ে ভনী'।^{৪২} এই সম্পৰ্কত দেউৰী-চুতীয়া
ভাষাৰ এটা বিশেষত্বৰ কথা উল্লিখ্যাব পাৰি। এই ভাষাটোত কোনো এজন লোকক
সম্বোধন কৰা আৰু সেইজনক উল্লেখ কৰি কোৱা পৰিস্থিতি দুটাতে দুটা ভিন্ন শব্দৰ
ব্যৱহাৰ আছে; যেনে, সম্বোধনত 'আজি' (জোঁৱাই), কিন্তু উল্লেখত 'পিজি'।
ভেনে'ক ম' মা, কিন্তু 'মোই'; বা দেউতা', কিন্তু 'চিপা'। মিচিং ভাষাত শোৱা
যায়: বাউ দেউতা', কিন্তু আবু 'দেউতাক'; কাকু 'মোমাই', আকু 'মোমালেক';
ত:ত ককাদেউতা', আত ককাদেউতাক'।^{৪৩}

৪৪. নঞ বা নাস্তি অৰ্থ বুজাবলৈ অসমীয়াত ক্ৰিয়াৰ আগত নাস্তাৰ্থক ৰূপ 'ন'
যোগ হয় আৰু ঋতুটোৰ প্ৰথম স্বৰ-ধ্বনি অনুযায়ী 'ন'ৰ 'অ' স্বৰ-ধ্বনিৰ সমীভৱন
হয়, যেনে নমবে, নামাবে, নেমাবে, নুন্তনে ইত্যাদি। অসমীয়া ভাষাৰ এই বৈশিষ্ট্যটো
সম্পূৰ্ণৰূপে চীন-তিব্বতীয় ভাষাৰ প্ৰভাৱত গঢ়ি উঠা। এই ক্ষেত্ৰত ঝড়া, গাবো,
দেউৰী-চুতীয়া, বাতা, টাই, নগা আদি ভাষাৰ বৈশিষ্ট্যবোৰলৈ আত্মজিজ্ঞাসাৰ পাৰি।

৪০ টেবল, লংকাম: কাবৰি জনগোষ্ঠী, ১৯৭৪

৪১ Bhat Shangkara, D N, Boro Vocabulary, 1968

৪২ বৰুৱা, বাণকচন্দ্ৰ: গাল ভাষা, ১৯৭০

৪৩. পাহুন, নাহেঅ: মিচিং-অসমীয়া পাঠ, ১৯৮১

চীনতিক্ষতীয়া ভাষাবোৰত নাস্ত্যৰ্থক ৰূপ দুই ধৰণৰ। এবিধ সাধাৰণ ৰূপৰ নাস্ত্যৰ্থক আৰু আন বিধ অনুজ্ঞাসূচক নাস্ত্যৰ্থক ৰূপ। বড়ো-কছাৰী ভাষাত অনুজ্ঞাসূচক নাস্ত্যৰ্থক ৰূপ হ'ল দা : যেনে, দা-থাঙ্ 'নাখাবা' আৰু সাধাৰণ ৰূপৰ নাস্ত্যৰ্থক ৰূপ হ'ল—আ; যেনে, আঙহা ফয়চা গয়া 'যোৰ পইচা নাই'। গাবো, ডিমাছা, আৰু দেউৰী-চুতীয়া ভাষাতো অনুজ্ঞাসূচক নাস্ত্যৰ্থক ৰূপ হ'ল দা—; যেনে, গাবো দা-স্ত 'দুই নেপেলাবা'; ডিমাছা দাখাং 'নাখাবা', দাখাং 'নকবিবা'; দেউৰী-চুতীয়া দাছা 'নাখাবা'। বাভা ভাষাত অনুজ্ঞাসূচক নাস্ত্যৰ্থক ৰূপ হ'ল টা—; যেনে টা-বেং 'নাখাবা', টা-খাৰ 'নকবিবা', টা-টং 'নাখাকিবা'।^{৯৪} ককবৰক ভাষাত এই ৰূপটো হ'ল তা—; যেনে, তা-চা-দি 'নাখাবা'।^{৯৫} ডিমা ভাষাতো তা—; যেনে তা-চা 'নেখাবি', তা-লি 'নেখাবি'।^{৯৬} অসমীয়া ভাষাৰ নাস্ত্যৰ্থক ক্ৰিয়া-ৰূপৰ আন বৈশিষ্ট্যটো চীনতিক্ষতীয়া ভাষাত পোৱা যায়। এই ক্ষেত্ৰত বিশেষভাৱে উল্লেখ কৰিবলগীয়া হৈছে আহোম আৰু আও-নগা ভাষা। আহোম ভাষাত নাস্ত্যৰ্থক ৰূপটো অকল ক্ৰিয়া-ৰূপৰ আগতেই নমহে, ধাতুটোৰ প্ৰথম স্বৰ-ধ্বনি অনুযায়ী ভাব সমীভৱনো হয়। উদাহৰণ : মা-ঙঙ > মঙঙ 'নুৱুজোঁ', মা-কিন > যিকিন 'নাখাঙি', মা-লুক > মলুক 'নুঠোঁ'।^{৯৭} আও-নগা ভাষাত অনুজ্ঞাসূচক নাস্ত্যৰ্থক ৰূপ হ'ল তা- আৰু সাধাৰণ নাস্ত্যৰ্থক ৰূপ হ'ল মা-। দুয়োটা ধাতুৰ আগত বহে আৰু ধাতুৰ প্ৰথম স্বৰ-ধ্বনি অনুযায়ী 'আ' স্বৰ-ধ্বনিৰ সমীভৱন হয়। উদাহৰণ : তা-আপু > ভাপু 'নবজাবা', তা-ইম্বা > ভিইম্বা 'আশা নকবিবা', তা-উতান > ভুউতান 'মুজুবিবা'; মা-আপু > মাপু 'নবযায়', মা-ইম্বা > মিইম্বা 'আশা নকৰে', মা-উতান > মুউতান 'নোজোৰে'।^{৯৮} ধাতুত থকা স্বৰ-ধ্বনি অনুযায়ী পূৰ্ব-প্ৰত্যয়ৰ স্বৰ-ধ্বনিৰ সমীভৱন-বীতি বড়ো ভাষাতো আছে; যেনে দেব পে-দেব 'ভাঙব কৰ'; মন, প-মন 'বান্ধ'; হাম, পা-হাম 'যোবামতি কৰ'; জো, পো-জো 'বহুৱা'।^{৯৯}

৯৪ বাভা, বাজেন : বাভা জনজাতি ১১৭৪

৯৫ Pai (Karpurakar), Pushpa : Kokborok Grammar, 1976

৯৬ ডিমা লক-সত্তাৰ : অসম-সাহিত্য-সভা ১৯৮১

৯৭ অসম-সাহিত্য-সভা-পত্ৰিকা : দ্বাবিংশ বছৰ, ১৭ সংখ্যা

৯৮ Gurebasave Gowda, K.S., Indian Linguistics, vol 33

৯৯ Bhat Shankara, D.N., Boro Vocabulary

৪৫ অসমীয়া ভাষাৰ 'বোৰ' আৰু 'বিলাক' এই বহু-বচনৰ প্ৰত্যয়দ্বটাৰ মূল চীনতিব্বতীয় ভাষা : "বিলাক শব্দ মিচমি কা-ফ্লাক (সকলো) শব্দৰ পৰা ওলোৱাটো বেছি সম্ভৱ। কা-ফ্লাক মিজু-মিচমি ভাষাৰ বহুবচনৰ প্ৰত্যয় বা চিন। এনে অনুমান কৰিব পাৰি যে গাৰো 'ফিলাক' আৰু মিচমি 'কা-ফ্লাক' একে শব্দ"।^{১০} 'বোৰ' প্ৰত্যয় বড়ো-কছাৰী 'ফোৰ' প্ৰত্যয়ৰ পৰা অহা, তু বড়ো : মানসি-ফোৰ 'মানুহবোৰ', নো-ফোৰ 'ঘৰবোৰ'। কথা-গুৰুচৰিতত 'ভোৰ' পোৱা যায়, যেনে, সকলভোৰ। বুৰঞ্জীত বোৰ (ইবোৰেও), ভোৰ (ইভোৰে), বোলাক (ইবোলাকে) আদিৰ ব্যৱহাৰ দেখা গৈছে। বোৰ + গিলাক > বোলাক > বিলাক এই ধৰণেও "বিলাক প্ৰত্যয়টোৰ ব্যাখ্যা দেখুৱাব পাৰি। অসমীয়া ভাষাত লিজ-ভেদ বুজাবলৈ অৱলম্বন কৰা তিনিটা উপায়ৰ ভিতৰত এটা হৈছে কিছুমান পুৰুষ আৰু স্ত্ৰী-বুজোৱা মূক্ত-ৰূপৰ ব্যৱহাৰ, যেনে, মতা ম'হ, মাইকী ম'হ; মতা মানুহ, মাইকী মানুহ। এই প্ৰথাটো তিব্বতবৰ্মীয়া কেইবাটাও ভাষাত দেখা যায়। দেউৰী-চুতীয়া ভাষাত এই ব্যৱহাৰটো এনেকুৱা : মুকাণ্ড লে'পেতুৰ 'মতা ছাগলী', মিচিণ্ড লে'পেতুৰ 'মাইকী ছাগলী'। কাৰবি ভাষাত মেথান 'কুকুৰ', মেথান আল 'মতা কুকুৰ', মেথান আপি 'মাইকী কুকুৰ'; মেং আল 'মতা মেকুৰী', মেং আপি 'মাইকী মেকুৰী'। বাভা ভাষাত মাৰা গোৰায় 'মতা ঘোঁৰা', মাজু গোৰায় 'মাইকী ঘোঁৰা'; মাৰা গাধা 'মতা গাধা', মাজু গাধা 'মাইকী গাধা', মাৰা মিংকু 'বোন্দা', মাজু মিংকু 'জাঁই'। মিচিং ভাষাত চিমন আব মতা পন্ত', চিমন আনা 'মাইকী পন্ত'; আঙ আব 'মতা মাছ', আঙ আনা 'মাইকী মাছ'। গাৰো ভাষাত দো বিপা 'মতা কুকুৰা', দো বিমা 'মাইকী কুকুৰা', বিছা 'কেঁচুৱা', মেজা বিছা 'মতা কেঁচুৱা', মেচিক বিছা 'মাইকী কেঁচুৱা'। গালং ভাষাত ইকি 'কুকুৰ', ইকি + আব > কিব 'মতা কুকুৰ'; ইকি + আনে > কিনে 'মাইকী কুকুৰ'।

৪৬ অসমীয়া ভাষাটো প্ৰধানকৈ পৰ-প্ৰত্যয় প্ৰধান ভাষা। কিন্তু হুই-এঠাইত মধ্য-প্ৰত্যয়ৰ ব্যৱহাৰ আছে; যেনে, কিতাপ, কিতাপ-খন, কিতাপ-কেই-খন; মানুহ, মানুহ-জন, মানুহ-কেই-জন, মানুহ-কেই-বা-জন; মানুহ, মানুহ-বোৰ, মানুহ-কেত-বোৰ। অসমীয়া ভাষাত মধ্য-প্ৰত্যয়ৰ ব্যৱহাৰৰ ক্ষেত্ৰত জনজাতীয় ভাষাৰ প্ৰভাৱৰ কথা ক'বই লাগিব। তু. দেউৰী-চুতীয়া : হা-ন্ 'খাম', হা-ক্তি-ন্ 'বাৰে বাৰে ৰাই থাকিম', অসমীয়া ভাষাৰ পেৰাম, লেহেম, লোখোমা আদি শব্দৰ -ম/-মা অংশ; ৰেপেচা,

বঙচুৱা আদি শব্দৰ -চা/-চু অংশ বড়ো ভাষাৰ পৰা অহা। তু. বড়ো : দোয়-মা 'ডাঙৰ নৈ', দোয়-চা 'সৰু নৈ', নো-চা 'সৰু ঘৰ, জুপুৰী'। দুই-এঠাইৰ বাহিৰে অসমীয়াত সচৰাচৰ বিশেষ্য-শব্দটো ত্ৰী-লিঙ্গৰ হ'লেও বিশেষণ-শব্দটো ত্ৰী-লিঙ্গৰ নহয়; যেনে. ভাল ল'ৰা, ভাল ছোৱালী। ইয়াত তিব্বতবৰ্মীয় ভাষাৰ প্ৰভাৱৰ কথা কোৱা হৈছে।^{১১} অসমীয়া ভাষাত পঞ্চমী বিভক্তি নাই। ষষ্ঠী বিভক্তি 'ৰ'ৰ পাছত 'পৰা' এই পৰ-সৰ্গটো যোগ দি অপাদানৰ অৰ্থ প্ৰকাশ কৰা হয়। জনজাতীয় ভাষাত এই বৈশিষ্ট্যটো পোৱা যায়। এই ক্ষেত্ৰত ডিমাছা ভাষাটো মন কৰিবলগীয়া। ডিমাছাত 'আঞ্চা' মানে ল'ৰা, আঞ্চানি 'ল'ৰাৰ', আঞ্চানি প্ৰাং 'ল'ৰাৰ পৰা'; ৰো 'সি', বোনি 'তাৰ', বোনি প্ৰাং তাৰ পৰা'। বড়ো ভাষাত নো 'ঘৰ', নোনি 'ঘৰৰ', নোনি ফাই 'ঘৰৰ পৰা'। ৰাভা ভাষাত আং 'মই', আং-ই 'মোৰ', আং-ই পাৰা 'মোৰ পৰা'; চিং 'আমি' চিং-ই 'আমাৰ', 'চিং-ই পাৰা 'আমাৰ পৰা'।

৪৭. অসমীয়া ভাষাত পৰ-সৰ্গৰ যথেষ্টৰূপে ব্যৱহাৰ হয়। তিব্বতবৰ্মীয় ভাষাতো বিশেষ্যৱ্যচক পৰ-সৰ্গ কিছুমান একে ধৰণৰ : অস বজাৰৰ পৰা, ককবৰক বাজাৰ-নি-থানি; অস. মেজৰ তলত, কক ভে'বুল-নি-তলা; অস মোৰ লগত, কক আ-নি-লগে ইত্যাদি। অসমীয়া ক্ৰিয়াৱ্যচক পৰ-সৰ্গ দে/দেইৰ ক্ষেত্ৰত ডিমাছা ভাষাৰ 'দউ' [জিলাই দউ 'খোৱা দেই'] ৰ কথা মনলৈ আহে। তু মিচিং : ভেই : ন লাংভেই 'তুমি আনাচোন'। অসমীয়া বাক্যৰ শব্দ-ক্ৰমেৰে সৈতে তিব্বতবৰ্মীয় ভাষাৰ বাক্যৰ শব্দ-ক্ৰমৰ মিল দেখা যায়। সাধাৰণতে কৰ্তা-কৰ্ম-ক্ৰিয়া এই ক্ৰমতে বাক্য সজা হয়। তু. মিচিং : ও আপিন্ দদ 'মই ভাত খাওঁ'। অৱশ্যে অসমীয়া ভাষাৰ সকলো বাক্যত ক্ৰিয়া-ৰূপৰ প্ৰয়োগ নহয়; যেনে এইটো কাৰ ঘৰ; তোমাৰ নাম কি? চীন-তিব্বতীয় ভাষাত এই বৈশিষ্ট্যটো পোৱা যায় : দেউৰী-চুতীয়া : নিয় য় দামদি (তোমাৰ নাম কি)। ৰামটি ভাষাত : চি মউ ৱাহিনে (নাম তোমাৰ কি)। বড়ো ভাষাত : আঙ্-অ মানসি (মই মানুহ ; ৰামা গোথো (ৰাম সৰু ল'ৰা); মান্‌সিয়া গাঙ্-বি (মানুহটো বেয়া)। অসমীয়া ভাষাত সংযুক্ত শব্দৰ ব্যৱহাৰ যথেষ্টৰূপে পোৱা যায়। ইয়াতো জনজাতীয় ভাষাৰ প্ৰভাৱৰ কথা চিন্তা কৰিব পাৰি। গালং ভাষাত এই বৈশিষ্ট্যটো আছে। উদাহৰণ : আমবিন্-আম 'ধান-চাউল', হমেন-পেত্‌ভা পন্ত-পক্ষী', জিল-জিয়ে 'ত্ৰী-পুখুৰ', দজি-পল 'চন্দ্ৰ-সূৰ্য', ইটি এয়ে 'জুই-পানী' ইত্যাদি।

জমজাতীয় ভাষাৰ অৱদান

৪৮. ভাষা এটাৰ গঠন-পদ্ধতি যদি ভাষাটোৰ 'মূলকান হাড়-হাল' হয়, তেনেহ'লে শব্দ ভাণ্ডাৰ তাৰ 'ভেজ-মঙহ'। অসমীয়া ভাষাৰ গঠন পদ্ধতিটোক এটা সুকীয়া ৰূপ দিয়াৰ পাছত অসম আৰু অসমৰ ওচৰে-পাৰে পৰ্বতে-ভৈৰামে থকা জনজাতীয় ভাষা-বোৰে অসমীয়া ভাষাক নানা ধৰণৰ শব্দ-সম্ভাৰৰ যোগানেৰে পুষ্ট কৰালে। অসম আৰু ইয়াৰ দাঁতিকাষৰীয়া ৰাজ্যৰ বিভিন্ন ঠাইৰ নাম, নদীৰ নাম, উৎসৱ-পৰ্বৰ নাম, উপাধি, বিষয়া আদিৰ নাম আৰু দৈনন্দিন জীৱনত ব্যৱহাৰ কৰা অনেক শব্দ চীনভিত্তিক ভাষা-গোষ্ঠীৰ ভাষাৰ পৰা অহা। অষ্ট্ৰিক ভাষা-গোষ্ঠীৰ পৰা কিছুমান শব্দ অহাৰ সম্ভাৱনা ডঃ কাকতিয়ে দেখুৱাইছে; যেনে খাচিৰ পৰা অহাঃ কাৰো, খং হেনো জহা (ধান), কোল-মুণ্ডাৰ পৰা অহাঃ এৰা (হয়) লাটুম উবুৰিয়া, মূগা, ডঙুৱা; ছাঁওতালীৰ পৰা অহাঃ টোপ, ঢুমা গোহাৰি পাহাৰ গোড়োৰা; মালয়ৰ পৰা অহাঃ বগা হুটল্ চেলাউৰি চেঙা, সাঁফৰ, ডিঙি, গাহৰি, হোলোঙা জেং, মৈদাম, নাহৰফুটুকী সোলা উই সিঙ্গু ইত্যাদি।^{৫২} ডাং, (মুণ্ডা ডাঙ), দাকুৰা 'ছাগলীৰ ডিঙিত আঁৰি দিয়া কাঠ বা সাঁহৰ টুকুৰা' (মুণ্ডা. টাকু) ডুব (মু. ডুব), আচ'ৰা 'ধান চতিওৱা এবিধ প্ৰথা (মু. আচড়া) আদি শব্দবোৰ মুণ্ডা ভাষাৰ পৰা অহা।^{৫৩} গুণ্ডা, কুৰি, পোন আদি শব্দকো পণ্ডিতসকলে অষ্ট্ৰিক ভাষাৰ পৰা অহা বুলি দেখুৱাইছে। স্থানৱাচক শব্দৰ ভিতৰত প্ৰাকজ্যোতিষপুৰ, কামৰূপ, কামাখ্যা হাৰুগ্ৰন্থৰ আদি শব্দক অষ্ট্ৰিক ভাষাৰ লগত সাঙোৰা হৈছে। শেৰাংশত -ত, -তা, -তু আদি থকা শব্দবোৰ অষ্ট্ৰিক বুলি ধৰা হৈছে; যেনে, কাম-তা, চাম-তা, বক-তা, চাপতগ্ৰাম, ধৰমতুল। চাংচাৰি শব্দটোৰ মূল মুণ্ডা. চানচাডি 'চাৰিচুকীয়া পাচি'। যিবোৰ নদীৱাচক শব্দৰ শেৰাংশত -ঙ -আঙ, -লাও আদি আছে সেইবোৰ অষ্ট্ৰিক; যেনে দিহিং দিবং দিচাং, ডিলাও (ব্ৰহ্মপুত্ৰ)। ডিলাও শব্দৰ পৰাই লাও-তি, লুইত হৈছে গৈ। বুৰঞ্জীত পোৱা অনুযায়ী ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ নাম যদি নাম-তি-লাও হয় আৰু 'লাও' অংশ অষ্ট্ৰিক হয়, তেন্তি হ'লে 'তি' অংশটো মিত্ৰি আৰু 'নাম' অংশটো টাই-আহোম। মিত্ৰ-মিত্ৰমিত 'তি' মানে নৈ।

৪৯. ভিন্নভাষীয়া বড়ো ভাষাৰ পৰা কিছুমান সবল আৰু মিশ্ৰ শব্দ আৰু নানা ভৰহৰ শব্দ আহিছে। ডঃ কাকতিয়ে উল্লেখ কৰা অনুযায়ী এনে শব্দ আৰু শব্দবোৰৰ কিছুমান এনেকুৱাঃ চেলেক্, ৰেপ্, আগচ, গচক্, চেপ; খাম বাহু,

গৰা মাৰ, বিৰ দি ; হাঁফলু, জোং, হেঙাব, হাওঁ-ফাওঁ, লফা, ডাউক আদি। আন কিছুমান ধাতুও বড়ো ভাষাৰ পৰা যে অহা তাত সন্দেহ নাই ; যেনে গমা (অকাৰণত নষ্ট কৰ্ণ. হেৰুৱা), হাঠ (কাম) [তু বড়ো হাছি পু অস. হাঠ] 'খোজ কাচ্', হোৰ্ 'খেদ' (কাম গৰু খেদাত ব্যৱহাৰ হয়), যুদ্ (বড়ো. যুদ্ধ), জোকা (বড়ো. জোছা) ইত্যাদি। বড়ো ভাষাৰ বহুতো শব্দৰ কামৰূপী আৰু গোৱালপৰীয়া উপভাষাৰ শব্দেৰে সৈতে একে ৰূপত পোৱা যায় আৰু সেই শব্দবোৰৰ মূল সংস্কৃত বা আন ভাষাত বিচাৰি উলিওৱাটো কঠিন হৈ পৰে। সেই শব্দবোৰ বড়ো ভাষাৰ পৰাই অসমীয়ালৈ আহিছে বুলি নিঃসন্দেহে ধৰিব পাৰি। তলত তেনে শব্দ-তালিকা এখন দাঙি ধৰা হ'ল।*

বড়ো

কামৰূপী

আগুৰি 'আগুৰ্'	আগুৰ্, মা. অস আগুৰ্
আগুৰা 'এবিধ বন'	আগুৰা
আঙবাঙ 'অৰ্থহীন'	আঙবাঙ
আথা 'এঠা'	আথা
আখিৱা 'সক নৰ্দমা'	আইতা
আনালি 'কষ্ট'	আনালি
আত্ৰা 'একো নজন লোক'	আত্ৰা
আৰ্'লি 'এবিধ বন'	আল্লি
আলায় 'ওলোমা'	আলা
আৰজায় 'আউজ'	আউজ
আলায়জাব্'ৰা অজ্জ	আলায়জাব্'ৰা
উখ্'ৰা খেৰৰ সক জুমুখি'	উক্'ৰা
উবান্ 'পিছৰ ফালে বেছি ওজন	
হোৱা বাবে পিছফাল তললৈ	
গৈ গাড়ীৰ আগৰ অংশ ওপৰলৈ	
উঠা কাৰ্য'	উৰাল্
ওগ্ৰা 'মুঠাৰ আগ-মুঠত মুখত	
দিৱা বস্তু'	অগ্ৰা

- * এই শব্দবোৰ ডঃ ডি. এন. এছ ভট্টৰ 'বৰো ভোকেবুলেৰি', ডঃ প্ৰমোদ চন্দ্ৰ ভট্টাচাৰ্যৰ 'এ ডিহক্ৰিপটিভ এনালিছিছ অৱ ডি বৰো লেজুৱেল', আৰু পূৰ্ণোত্তম ভাষা-সমিতিৰ 'অসমীয়া বড়ো শব্দকোষ' নামৰ পুথিৰ পৰা জোৰা হৈছে।

বড়ো	কামৰূপী
খথিলা 'কঠীয়া'	কৈথা
খবম 'খবম'	খবাম
খল্ল'ৰ 'এবিধ গছ'	খৈৰা
খলমো 'এবিধ শাক'	কসমো
খাঙ্খিলা 'এবিধ মাছ'	কোইকলা
খাদা 'গোৱৰ-জাবৰ পেলোৱা বাঁহেৰে সজা এবিধ পাচি'	খাদা
খাব 'বিশড়াল বেতৰ গোট'	কাব
খাচি 'ধান-কটা কাচি'	কাচি
খাচি 'কঁহুৱা-বন'	কাঁহি
খুখুৰ 'বেৰখন ধৰি ৰাখিবলৈ ভলত দিয়া সৰু খুঁটি	কুকুৰ
খুথি 'শাক-পাচলি কাট্'	কুত্
খুৰখুখা 'কেৰ্কেটুৱা'	কৰকৌতা
খোঙ্গা 'কোঙা'	কঙা
খোদৰা 'আধাৰি'	কধ্ৰা
খোফৰা 'শোৱা কোঠা'	খপ্ৰা
গৰিলা 'হুৱাবডলি'	(হুৱাৰ) গৈৰা
গাঙ্খি 'কামলতি বা ভেনেকুৱা ঠাইত উঠা বিহ-ফোৰা'	গাউতি
গাম্বলা 'এবিধ চৰিয়া'	গাম্বা
গাবখাদা 'জাবৰ আদি পেলাবলৈ ব্যৱহাৰ কৰা বাকছ বা পাচি'	গাবোখৰা 'এবিধ ডাঙৰ নাচি'
গুগলা 'বুগুলা'	বুগুলা
গুন্চা 'বুন্চা-জৰী'	বুন্চা
গেদৰা 'গেদ'	মেদা
গোব্ৰা 'তীত-শালৰ গৰকা'	গব্কা
গমা 'হেকুৱা'	গমা

বড়ো	কামৰূপী
ভাঙ্গন 'টাঙন'	ভাঙান
থিখা 'চিটা'	ডিকা
থিঙ্‌খলি 'টেকেলি'	তে'কলি
থিখিনি 'টিকনি'	ডিকনি
থুথ্‌ৰি 'থু'তৰি'	ধুথ্‌ৰি
থুম্‌ত্ৰা 'ঘূৰণীয়া'	তুপ্‌ৰা
থেখ্‌না 'গৰুৰ গাড়ী এখন দাঙি	
বাখিবলৈ সমুখৰ ফালে দিয়া দুডাল	
বাঁহেৰে সজা সঁজুলি'	থেক্‌না
থেফ্‌লা 'পাত্ৰ আদি কৰবাত	
খুন্দা খাই কোনো অংশ	
বহি যোৱা কাৰ্য'	ভে'প্‌লা
থেমা 'সক পাত্ৰ'	ভে'মা 'টেমা'
থোফা 'টোম'	তপা
থো 'এবিধ পাত্ৰ'	ভো
দৰগ 'এৰাল'	দৰাখ
দৰ্গাই 'ডবা'	দৰ্গা
দল 'পানীত বগাই যোৱা এবিধ ঘ'াহ'	দল
দাঙ্‌ৰি 'ডাঙৰি'	দাঙৰি
দাফ্‌না 'তপিনা'	দাপ্‌না
দাফ্‌চা 'এবিধ বন'	দাব্‌চা
দাবৰ 'চৰিয়া'	দাবাৰ
দামল 'দলং'	দামাল
দামুত্ৰি 'দামুৰি'	দাম্‌ত্ৰি
দালখোলিগা 'এবিধ ডাঙৰ জাতৰ	
নিগনি'	দালসোইলা
দিঙ্‌খি 'চে'কী'	খেকি
দিঙ্‌খিয়া 'চে'কীয়া'	খেইকা
দুখ্‌না 'পটুয়া'	খোউক্‌না 'ভামোল-গছৰ চকুৱা'

বড়ো	কাৰ্বক্ষণী
হুখ্‌লি 'এবিধ পাচি'	হুখ্‌লি
হুমা 'ভাঙৰ'	ধুমা
হুলি 'ডুলি'	হুলি
দেঙ'ক 'সুৰ'	ধে'ক
দেৱনা 'পহু'লি-মুখৰ ডেও দি পাৰ হ'ব পৰা সৰু বেৰ'	দে'উনা
দোখ্‌ৰা 'ডোখৰ'	দখ্‌ৰা
দোঙ'খা 'বিয়া কৰাই ছোৱালীৰ ঘৰতে থকাজন'	ধকা
দোব্‌ৰা 'গাত ফুলি উঠা ফোৰাৰ নিচিনা সৰু সৰু অংশ'	দব্‌ৰা
দোমায়চা 'দুটা ভিন্ন জাতৰ পৰা জন্মা'	দমেইচা
নাৰো 'নাৰ-মাছ'	নাৰা
নাৰ্‌ফিনা 'দুৰ্বল'	নাৰপেইনা
নিচ্‌লা 'এবিধ মাছ'	নিচ্‌লা 'মিচা-মাছ'
ফাখ্‌ৰা 'পখৰা'	পাখ্‌ৰা
ফাগ্‌লা 'পগলা'	পাগ্‌লা
ফাখাখ 'বন্দী-লাল'	ফাতাক
ফাখ্‌ৰা 'পাতল, মিছলীয়া'	ফাতবা
ফান্‌খা 'পঠা'	পাখা
ফান্দি 'ফান্দী'	ফান্দি
ফালেঙ 'পালেং-খাক'	পালাঙ
ফুচ্‌লায় 'ফুচুলা'	ফুইচ্‌লা
ফেবেজা 'ফেবেঙনি'	ফে'ব'ডা
ফেন্দা 'উক'	ফে'ৰা
ফোন্‌খা 'কাঠৰ ছেগেল'	ফন্‌ডা
ফোন্‌খা 'পঁইতা'	পন্‌ডা
বখৰ 'বডৰ'	বতাৰ
বখিয়া 'যেজিড ভবোৱা সূতা'	বৈডা

বড়ো	কামৰূপী
বয়খালা 'এবিধ গালি'	বৈভাল দুই
বৰি বাম মাটি'	বোৰি
বয়গি 'বগবী'	বোগ্‌ৰি
বান্ধা 'লবাই'	বাতা
বুথুৱা 'ভোটা'	বুতা
বন্দা 'মতা মেকুৰী'	বন্দা
বুন্দি 'মাইকী মেকুৰী'	বুন্দি
বাজন্ 'হালবোৱাত লগোৱাৰ আগৰ	
অৱহাৰ মতা গক'	বাজান
বিচ'বায় 'বিচাৰ'	বিচাৰ
বিজলায় 'ঠাট্টাকৰ'	বিজাল ধৰ'
বেচু'বেঙুচু 'এবিধ চৰ্ম-ৰোপ'	বে'উচ
বেলথায় ওপৰৰ পৰা ভললৈ মূৰ	
কৰ. মুখ ঘূৰা'	বেলতা
বেলবুঙ 'মুখ'	বেলবুঙ
মাধু 'ভাঁড়-শালৰ মাকো'	মাকু
মনিয়া 'পূৰ নোহোৱা'	মোইনা
মান্না 'কলেৰা'	মাগ্না
মুখা 'উট-ফুল'	মোকা
মেখা 'বাহী হৈ টেঙা লগা'	মে'কা
মেলা 'মথেকু'	মে'লা
মই 'মৈ'	মৈ
মোনা 'মোনা'	মনা
বেলি 'বেপ'	বে'প'
বাচ 'বাঁচ'	বাহ
কৰা 'দ্বৰ চালৰ সঁজুলি'	কজা
লাখুৱা 'দুই'	লাউখা
লাফা 'লফা'	লাফা
লেবুৰা 'বাঁও হাতেৰে কাম কৰাজন	লে'বুৰা

বড়ো	কাৰ্বক্ষপী
লেঙ্ৰা 'লেঙেৰা'	লে'ঙ্ৰা
চত্থি 'চতি'	চোতি
চাঙ 'চাঙ'	চাঙ
চাফি 'চাপ্'	চাপ্
চাপ্ৰা 'চপৰা'	চাপ্ৰা
চাম্‌নি 'গাখীৰৰ সৰ'	চাম্‌নি
চিয়ান্ন 'ঘৰ ছা'	চিআ
চুলুঙ 'চোব'	চুলুং
চুচ'নি 'কল-গহৰ শুকান পাত'	চচ'নি
চেঙ্ৰা 'ডেকা'	চে'ঙ্ৰা
চোব্‌ফা 'উৰি ফুৰা আৰু জীৱ-জন্তুক কামোৰা এবিধ সৰু পোক'	চব্‌পা
চোহ্‌ৰা 'খোঁকা'	চহ্‌ৰা
জমথ 'থং'	জমক
জাখান্ন 'জাকৈ'	জাখা
জাখ্‌লা 'জখলা'	জখ্‌লা/জাখ্‌লা
জাবৰাঙ 'এবিধ মহলা জাতীয় বস্তু'	জাবৰাঙ
জাৰা 'জৰা-টেঙা'	জাৰা
জালি 'পোৱালি'	জালি (মাগুৰ-মাছৰ)
জাহামালান্ন 'জাহামাল'	জাহামাল্লা
জিনাৰ 'এবিধ জন্তু'	জিনাৰ
জুঙ'থি 'জুমুখি'	জুঙ'তি
জুখি 'সোৱাদ'	জুতি
জেকা 'জেকা'	জেকা
জেঙা 'জেঙা'	জে'ঙা
জেন্‌ৰা 'জেন্‌ৰা'	জেন্‌উৰা
জোলান্ন 'বেগেত'	জলে
হাংথা 'হাঙুটি'	হাউঙ'তা/হাঙ'তা
হাৰাঙ 'অজলা, মুখ'	হাৰাঙ
হাম্‌ফলা 'জাপ'	হাক্‌লা/হাম্‌ফল
হালান্ন 'হাল'	হাল্
হোন্‌খান্ন 'শুই থাকোঁতে নাকেৰে শব্দ কৰ্'	হড্‌ৰা

৫০. স্থানৱাচক শব্দৰ ভিতৰত হাজো, হাকমা, বিহামপুৰ, দিছপুৰ আদিক বড়ো ভাষাৰ বুলি ধৰা হৈছে। শব্দৰ আগত 'দি' নাইবা শেষত 'দৈ' থকা নদীৱাচক শব্দবোৰ বড়ো ভাষাৰ। দিহিং, দিবং, দিখো আদি শব্দৰ আদি অংশ আৰু ভোগ-দৈ, মজল-দৈ আদিৰ শেষৰ অংশ বড়ো। দেউৰী-চুতীয়া ভাষাৰ পৰা বেছি শব্দ অহা নাই। তথাপি ডেকা (দে'কাণ্ড), লেখীয়া (লাকিয়া) শব্দদুটাৰ কথা মন কৰিবলগীয়া। দেউৰী-চুতীয়াত 'ভঙা' শব্দ এটা আছে। তাৰ অৰ্থ গামোচা। অসমীয়া 'টঙালি' শব্দটো ইয়াৰ পৰা আহিব পাৰে।* স্থানৱাচক শব্দৰ ভিতৰত চিৰিংচাপৰি (চিৰিং 'তপিনা') শব্দটো উল্লেখযোগ্য। অসমীয়া বিহু শব্দটো দেউৰী-চুতীয়া ভাষাত 'বিচু'ৰূপে পোৱা যায়। তিব্বাসকলেও বিহুক 'বিচু' বুলি কয়। তিব্বা ভাষাত 'বিচু' শব্দৰ অৰ্থ হ'ল 'বসুমতিৰ পূজা, অৰ্থাৎ ভূমি-পূজা'।^{৫১} বিহুৰ লগত সংশ্লিষ্ট 'গগনা' শব্দটো বড়ো ভাষাত 'গংগনা' ৰূপে পোৱা যায়। অসমীয়াৰ মাঘ-বিহুৰ লগত সংশ্লিষ্ট 'মেজি' শব্দ খুব সম্ভৱ চীনতিব্বতীয় ভাষাৰ অৱদান। ডিব্ৰুগড়ী, কুকি, কাৰ্বি ভাষাত 'মে' মানে জুই; মিজু-মিচিমিত 'মাই' মানে জুই, আজামি আৰু কাছা-নগা ভাষাত 'মি' মানে জুই। গালং ভাষাত এমে' মানে জুই; 'ইচি' মানে খৰি। এমে + ইচি > মেচি; তু. ইকি আৰ > কিব 'মতা কুকুৰ'। মেচি > মেজি। এই শব্দবোৰেৰে সৈতে মিচিং ভাষাৰ শব্দ কেতবোৰো চাব পাৰি; বৰালী (মাছ), বোকা (মি. বুকাদ), কালি 'মাছ-মৰা এবিধ সঁজুলি' (মি কালি), উককা (মি উককা), চেউৰী (মি চেউৰি), টোকাৰী (মি টুকাৰি), তিন্নহ (মি তিন্নহ), পেপা (মি পেপা), মুজুং-মাঙাং (মি. মুজুং 'বুঢ়া'), লব্ 'গেল' (মি লবিনা), আজ্বেবাজ্বে অদৰকাৰী (মি আজ্বে-বজ্বে 'বেছি'), তামোল-ছালি (মি. চালি)।^{৫২} ককৰবক ভাষাৰ শব্দেৰে সৈতে সাদৃশ্য থকা অসমীয়া শব্দ কেতবোৰ এনে ধৰণৰ : জিঙা 'জিকা' তু গোৱা। বিঙা, বান্জি 'বাজী', চুঙা (তু. তিব্বা চুংগা), কমলা 'কমলা-টেঙা'।^{৫৩} অসমীয়া জেং, জাৰৰ থেকেৰা শব্দক গাবো ভাষাত জেং, জাৰোল, আৰু থেঞ্জা ৰূপত পোৱা

* অসম-সাহিত্য-সভাৰ ভূতপূৰ্ব প্ৰধান সম্পাদক ডঃ নগেন শইকীয়াই কথাতো আমাক উদ্ধৃতি দিছে।

৫৪ কোৱৰ অকণ্ঠস্ব : 'তিব্বাসকলৰ বহাগ বিহু', (প্ৰবন্ধ) : দুভ, তৃতীয় বছৰ।
দ্বিতীয় সংখ্যা।

৫৫ পাহুদ, নাহেন্স : মিচিং-অসমীয়া পাঠ, ১৯৮১ আৰু 'অসমীয়া-মিচিং-শব্দ কোষ', ১৯৮২

৫৬ Pai Karapörkar, Pusthp : Kokborok Grammar. 1976.

যায়।^{৫৭} অৰ (ওৰ), আল (আলপৈচান), আলা (আৰি থ) চাংকাল (সোনকাল), চুজি (সুজ্), থৰক (কঁপি থকা), দোৱান, লৰ্ (দৌৰ) আদি শব্দ তিৱা ভাষাত পোৱা যায়।^{৫৮} ডিমাপুৰ, লংকা (ডিমাছা : আলংকা) আদি ঠাইৰ নাম ডিমাছা ভাষাৰ পৰা হোৱা।^{৫৯} ডিগাক মিচিমিৰ ঘৰৰ ভিতৰৰ আটাইতকৈ ওপৰত থকা চাংখনৰ নাম 'হাপু'। নামনি-অসমত 'হাপুৰ দিনৰ' বুলি এৰাৰ কথা আছে। তাৰ অৰ্থ অতি পুৰণি। শব্দটো খুবসন্তৰ মিচিমি শব্দ। নামনি-অসমৰ কোক / কুক 'খালৈ' শব্দটো গাৰো ভাষাত 'কোকচি' ৰূপে পোৱা যায়। ৰাভা ভাষাত পোনা-মাছক পোংৱা বোলে। 'পোনা' শব্দটো তাৰ পৰা আহিব পাৰে। কামৰূপী উপভাষাত ব্যৱহৃত 'চেপন' (ঠেক) শব্দটো ৰাভা ভাষাৰ। তেনেকৈ বাক্সা 'মুকলি-ঠাই' শব্দটোৰ মূল ৰাভা ভাষাৰ 'বাক্সা' শব্দ।

৫১. কালিৰাম মেধিয়ে কুৱাং (কুকুৰ), কাবু, বাখৰ 'বাকুদ', জিতিকাই আদি শব্দ খাচি ভাষাৰ পৰা; আলহী, কেৰেপ, হোৱা 'বোকোচা', কাকদোঙা, কলং (নৈ), লামডিং, মেংকুলি (মেকুৰী) আদি শব্দ মিকিৰ (কাৰ্বি) ভাষাৰ পৰা; কুকুৱা, কেটেঙা, জিক্ হজুৱা, দৰং আদি শব্দ দেউৰী-চুঙীয়া ভাষাৰ পৰা; আই 'মা', দোং, পেংলাই, ফতিকা, ফাইদাং, বৰলা, হোজাই (ঠাই) আদি শব্দ কছাৰী ভাষাৰ পৰা, আৰু চিচি (নৈ) শব্দ মিচিং ভাষাৰ পৰা অহা বুলি দেখুৱাইছে।^{৬০} অসমীয়া লেং (লেং মাৰ্) ৰূপটো কাৰ্বি ভাষাত 'লেং', ক'জো নোহোৱাকৈ গুচি য়। এই অৰ্থত ব্যৱহাৰ হয়। ডিমাছা ভাষাত কটা অৰ্থত 'দাই'ৰ ব্যৱহাৰ আছে। অসমীয়াত সিয়ে কটাৰ পৰা ধান কটা অৰ্থত ব্যৱহাৰ হোৱাটো যুক্তিসংগত। মান্য অসমীয়াৰ 'অজলা' শব্দটো কামৰূপীত 'আজলা / আজালা' ৰূপত আৰু তিৱা ভাষাত 'আজালা' ৰূপে পোৱা যায়। তেনেকৈ চেপেটা' শব্দটো কামৰূপীত 'চেপ্তা' আৰু তিৱা ভাষাত চেপতা ৰূপে আছে।

৫২. টাই-আহোম ভাষাৰ পৰা অহা শব্দ কিছুমান হ'ল : খাং, ফাং 'মিছা কথা' ভূ. ফাং-ফুং, ফাউ, লাং (লাং খাই পৰ্), পাঙ্, পিং, পুং জান (পানী বোৱা), জিন (নিম্বক), বুৰজী, কাৰেং বংঘৰ, জোঙা, টুপ (ঘৰ), লিকচো, চকলং, জাপ্, পম্, ফুট (ধৰ্), থাপ্, হাই, চিপ (ফাঁচ), চুপ্ (চোহ্),

৫৭ মহম্মদাৰ, ধীবেস্ত্ৰ নাৰায়ণ : গাৰো-সংস্কৃতিৰ ৰূপ-বেধা, ১৯৭৪

৫৮ তিৱা শব্দ-সম্ভাৰ : অসম-সাহিত্য-সভা

৫৯ হাগজৈব, নিকপমা : ডিমাছা

৬০ মেধি, কালিৰাম : অসমীয়া ব্যাকৰণ আৰু ভাষা-ভাৱ, ১৯৩৬

থুতৰা (শাক), চোক । বিষয়া বা উপাধি-বুজোৱা কিছুমান শব্দ আৰু আহোম-
সকলৰ মাজত প্ৰচলিত সম্বন্ধৰূপক কিছুমান শব্দ আহোম ভাষাৰ ; যেনে, ফুকন,
চাওতাং, মোহন, নিচাদেউ, এপাদেউ, এনাইদেউ, পুখাও, আখাও, আপুটি ইত্যাদি ।^{৬১}
বিষয়া বা উপাধি-বুজোৱা আন শব্দ কিছুমান আহোম ভাষাৰ অনুবাদহিচাপে ব্যৱহাৰ
কৰা দেখা যায় ; যেনে, হাজৰিকা (ক-বিঙ, ক-মূৰ, বিঙ-হাজাৰ), লইকীয়া
(ক-পাক, পাক-ল , বৰ উৰালী (চাও-জি, চাও-বৰ, জি-উৰাল), বৰুৱা, ফু-কে,
ফু-পুৰু, কে-বুঢ়া), বৰবৰুৱা (ফু-কে-লুঙ, লুঙ - বৰ), স্বৰ্গদেও (চাও-ফা, চাও-
দেৱতা, ফা-স্বৰ্গ) ।^{৬২} অসমীয়াত সচৰাচৰ ব্যৱহাৰ হোৱা আৰু কিছুমান শব্দক আহোম
ভাষাৰ অৱদানস্বৰূপে দেখুওৱা হৈছে ।^{৬৩} শব্দবোৰ এনেকুৱা : আফু, আউনি পাণৰ,
কাকিনী (ভামোল , কেক, খাপ (খলপ ’, খেদ, খোৰোং, চং (ভাও), জাঁই
(উঠ ’, টোম, থাক খলপ ’, ঠন (ধৰ ’, মাইহাং, বাইজাই লাগ্ , চাংমাই, জেঙা
জাঙ’ৰ (খা), টং (কৰ), টাং-টিঙালি, টাং-বাং, টাটবি ’মলি’, টাপলি (মাৰ ’,
টিপ্ (টিপা মাৰ ’, টেৰ (পা ’, টোকোন, টোকোন, থুপ্পাক, দ’ম, পৈ, পম (খেদ),
ফকাম (ঘৰৰ চতিত ঠেকা দিয়া ভাং), ফুকা (জন্ম দি), ফেঁছ (পোৱালি জগাৰ
পাছতে খীৰোৱা গাখীৰ , বিতং, বাপ, বিং, বিহা, লাংচিং, লাই (প্ৰধান), লিগিৰী,
হিলৈ, হেংডান ইত্যাদি । আহোম ভাষাৰ পৰা অহা আন শব্দকেতবোৰ এনে ধৰণৰ :
আ (মেল) তু. আ (কৰ ’, আকা (অকা-জাতিৰ লোক), উক্ (দি ’, টুঙ ’ছিঙ’,
পুলিন আজো ককা’, ফুট ’উতল’, ফেট ’ডাঁজ’, মাম ’ভাত’, জাংফাই, ছা ঢাক’
তু. থৰ ছা, থুক্, থুঙ ’মোনা’ তু. থোঙা, বগ্ ’শব্দ কৰ ’ তু. বৰণা, লিক্খা ’সক ল’ৰা-
ছোৱালী’ তু. লিখা ’সক ওকদি’, লপ্ ’লপলপা’ লম্ ’ওলম্’ তু. লমলমীয়া ’ওলামি থকা’,
চুত ’ওৰ’ তু. কাম চুতান ’অন্ত’. হুক্ ফেকুৰ’, কাট্, কুট ’কপটীয়া’, কাই বয়সত
ভাঙবজন’, চুট ’চপৰা’, তু. গৰুৰ চুট, লিন (যা), আপু ’সোণ-ৰূপ আদি পণ্য’
তু. আওট্ । খামটি ভাষাত ’টি’ মানে ঠাই. ’খাম’ মানে সোণ । গতিকে খামটি
শব্দৰ অৰ্থ হ’ল সোণৰ ঠাই বা সোণৰ ঠাইৰ লোক । এওঁলোকৰ পৰা অসমীয়াতলৈ
অহা শব্দবোৰ এনে ধৰণৰ : ফই ’ভাঙৰ বহী’, ফাঁই (খামটিত ফাই মানে জুই),

৬১ গগৈ, লীলা : টাই-সংস্কৃতিৰ ৰূপ-বেধা, ১৯৮৫

৬২ ৰাজকুমাৰ. সৰ্বানন্দ : আহোম ভাষাত আহোম ৰজাদিনীয়া বিষয়া :

অসম-সাহিত্য-সভা-পত্ৰিকা, দ্বাবিংশ বছৰ, প্ৰথম সংখ্যা

৬৩ বৰুৱা, বিমলাকান্ত : টাই ভাষা

ফাক (দাৰ), মান 'ব্ৰহ্মদেশৰ লোক', মিট (দা), টকৌ (খামটি তংকৌ), লাওপানী (খামটি সকলৰ পানীয়া দ্ৰব্য লাও), বান বাটি (খামটি বন)। টাই-আহোম ভাষাৰ পৰা স্থানৱাচক শব্দ কিছুমান পোৱা হৈছে। উঃ কাকতিয়ে 'অসম' শব্দটোৰ মূল টাই 'ছাম' ধাতু বুলি যুক্তি আগ বঢ়াইছে। টি বা তি আগত থকা স্থানৱাচক শব্দ কিছুমানক আহোম ভাষাৰ বুলি ধৰা হয়, যেনে, টিয়ক, তিপাম, টিৰাপ, টিংখাং, টিপ্ৰিং। আন কিছুমান স্থানৱাচক আহোম শব্দ হ'ল : মাকুম, নাজিৰা, চৰাইদেউ চেপন টিছ টংলা, খোবাং, নামনাততালি (নাননাততাৰি)।^{১৪} পাটকাই, থুমটাই, নামটি, নামকক, হাঙৰেং, চণ্টক, নামডাং, চাৰিং, নামতি আদি শব্দও আহোম ভাষাৰ। আহোম ভাষাত নদীৱাচক শব্দ হ'ল নাম', আদি অংশত নাম' থকা নৈ কেইখনমান হ'ল : নামদাং, নামচাং, নামৰূপ, নামজিন ইত্যাদি।

জনজাতীয় ভাষালৈ অসমীয়া আৰু আন ভাষাৰ বৰঙনি

৫৩. অসম আৰু অসমৰ আশে-পাশে অৱস্থিত জনজাতীয় বা থলুৱা ভাষাবোৰলৈ অসমীয়া ভাষাবোৰ বৰঙনি নোহোৱা নহয়। প্ৰথমতে যদি বড়ো ভাষাৰ কথা কৈ চোৱা যায়, তেনেহ'লে দেখা যায় যে বড়ো ভাষাৰ বহুতো শব্দ অসমীয়া মান্য ভাষা, কামৰূপী, আৰু গোৱালপৰীয়া উপভাষাৰ শব্দকেতবোৰেৰে সৈতে একে বা প্ৰায় একে ৰূপৰ আৰু সেই শব্দবোৰৰ সংস্কৃত বা আন ভাষাৰ পৰা মূল নিৰ্ণয় কৰিব পাৰি। গতিকে সেই শব্দবোৰ অসমীয়া ভাষাৰ পৰাই বড়ো ভাষাত যে সোমাইছে তাক নিঃসন্দেহে ক'ব পাৰি। বড়ো ভাষাৰ কিছুমান শব্দৰ মূল সংস্কৃত শব্দ আৰু কিছুমান শব্দ মূল সংস্কৃত শব্দৰ বেছি ওচৰ চপা (§১১৪, §১১৪.১)। বড়ো ভাষাত প্ৰৱেশ কৰা অসমীয়া শব্দ কিছুমান এনে ধৰণৰ :

বড়ো	কামৰূপী	মান্য অসমীয়া
অথ্ৰাৱ	অথ্ৰ	ওথৰ ওঠৰ'
অঙ্ৰথৰ	আথৰ	আথৰ
আঙ্ৰখাল	আকাল	আকাল
উৰা	উৰাহ	উৰহ
ওনান্ 'তন্'	অনা 'কাণ পাড়'	
খানা	কানা	কনা 'কণা'
খান্খাল	কাখাল / কখাল	কঁখাল 'কঁঠাল'

বড়ো	কামৰূপী	মান্য অসমীয়া
খাফাল	কাপাল / কপাল	কপাল
খুৰি	কুৰি	কুৰি 'বিশ'
খুলু	কুল	কুল
খুচেৰ / খুচিৰ	কুশেৰ (গোৱা), কুঁইহাৰ	কঁহিলাৰ
খোদাল	কদাল	কোৰ
গবৰ	গবাৰ	গোবৰ 'গোৱৰ'
গমুথা	গমুথা	গোমোথা 'গোমোঠা'
গায়েথৈৰ / গাথেৰ	গাথিৰ / গাথেৰ	গাথিৰ 'গাথীৰ'
গুৰ্খিয়া	গুইৰ্খা	গৰখীয়া 'গৰখীয়া'
গোৰায়	ঘৰা	ঘোঁৰা
দেৱ	দেউ	দেও 'দেওবাৰ'
দোখোন	দকান	দোকান
দোন	দুন	দোন 'দোণ'
নমিলা	নমেইলা	নুমলিআ 'নুমলীয়া'
নব	নউ	ন
পোখুৰি	পুখুৰি	পুখুৰি 'পুখুৰী'
বাখাৰ	বাখাৰ	বাখৰ
বাৰাৰ	বাৰ	বাৰ
বিগুনি	বিঘনি	বিঘিনি
বিস্থি	বিৰাচপোতি / বিৰাহপোতি	বৃহস্পতি
বুদ	বুধ	বুধ
ময়ৰা	মৈৰা	ম'ৰা
মোগোল	মঙাল	মঙল
কপা	কপা	কপ, 'কপ', (সোণ-কপ)
লাঙ্খা	লাঙ্তা ; লাঙাত, লাখা	নাঙখ 'নাঙঠ', লখা 'লঠা'
চোকোৰ	চকাৰ	চকৰ
চোয়	চই	চই 'ছয়'
জহ'ৰা	জহ'ৰা	জহৰা
হাঙ্গাৰ	আঙাৰ	এঙাৰ 'এঙাৰ'

৫৪ কিছুমান শব্দ অসমীয়া ভাষাৰ পৰা বড়ো ভাষালৈ যাওঁতে অসমীয়া 'স' ধ্বনিটো 'খ' ধ্বনিলৈ কপাতৰিত হোৱা দেখা গৈছে। তলত সেইবোৰৰ কেইটামান উদাহৰণ দাঙি ধৰা হ'ল :

বড়ো	অসমীয়া
খফনাৱ	সপোন দেখ্
খমন্দিয়া	সমৃদ্ধি। (সমৃদ্ধীয়া)
খয়ন	সৈয় (সৈয়)
খৰিল	সোৰিল, সাঁৰিল (শৰীৰ)
খব্গ	সৰ্গ, চৰ্গ (স্বৰ্গ)
খাগৰ	সাগৰ
খাৰ	সাৰ
খাৰি	সাৰী (শাৰী)
খাচ্খি	সান্তি (শান্তি)
খুথুক	স'তুক (শতুক)
খো	স (শ)
খোখ্ বাৱ	সত্ৰ, সোতৰ
খোদ্	সদ, সোআদ (সোৱাদ)
খোদাগোৰ	সদাগৰ
খোম	সোম
খোমায়	সমাই, সমাই (সময়)
খোল্লাৱ	সল্ল, সোল (ষোল)
খোহায়	সহাই (সহায়)

৫৫. বড়ো শব্দ কিছুমান আৰবী, পাৰদী, তুৰ্কী, হিন্দী আদি ভাষাৰ পৰা লোৱা। উদাহৰণ :

আনজাদ 'ধাৰণা', পাৰ. অনদাজ
 উৰমাল 'কমাল', পাৰ. কমাল
 খাখদ 'কাৰুড', পাৰ. কাগজ
 খেম্টি 'কেঁচী' তুৰ্কী, কেজী
 খোবোৰ 'কবৰ', আৰ. কব্ৰ
 খোখ্খা 'ভক্তা', পাৰ. ভক্তা

থোফি 'টুপী', হি. টোপী
 থোৰ্চি 'ভাত-খোৱা থাল', পাৰ. তলতৰী
 দৰ 'মূদ্য', পাৰ. দৰ
 দাগ 'দাগ', পাৰ. দাগ
 দিহা 'কাগজৰ দস্তা', পাৰ. দস্তা
 দোখোন 'দোকান', পাৰ. দুকান
 ফোচোল 'ফছল', আৰ. ফসল
 বিচানা বিছনা, হি. বিছোন
 ময়দান 'পথাৰ', পাৰ. মৈদান
 চচ্‌মা 'চহমা', পাৰ. চশমা
 চাদৰ 'চাদৰ', পাৰ. চাদৰ
 জিনজিৰিঙ 'শিকলি', পাৰ. জঞ্জীৰ
 হোজোম 'হজম', আৰ. হজম

৫৬ বড়ো ভাষাত ইংৰাজী শব্দ কিছুমানো সোমাই পৰিছে; যেনে, কাথলুঙ (ইং. পেণ্টালুন), ফেনচোল (ইং. পেন্সিল), বেনচি (ইং. বেঞ্চ), ইত্যাদি। বড়ো ভাষাৰ আচাৰ, ভাণ্ডাৰ (আনাৰস), ফাদুৰি (পাদুৰি), বায়নান (গেজি) আদি শব্দ পতু'গীজ ভাষাৰ। বড়ো ভাষাত ধ্বন্যাত্মক শব্দ কিছুমানো আছে; যেনে, দোব্দোফায় (দপদপা), দোৰ্‌ফোৰায় (ধবধব), ফেৰ-ফেৰ (পেৰপেৰ), ফোফায় (ফোপা) ইত্যাদি।

৫৭ মিচিং ভাষাত অসমীয়া ভাষাৰ শব্দকেতবোৰে প্ৰৱেশ কৰিছে। সেই শব্দবোৰৰ কেতিয়াবা অসমীয়া ৰূপটোৰ কোনো পৰিৱৰ্ত্তন ঘটা নাই আৰু কেতিয়াবা সামান্য ধ্বনিগত পৰিৱৰ্ত্তন হৈছে। কেতিয়াবা অসমীয়া 'স' (স) বা 'হ' ধ্বনিটো নাইকিয়া হৈছে; কেতিয়াবা 'ভ' ধ্বনিৰ 'ব' ধ্বনিলৈ পৰিৱৰ্ত্তন হৈছে। কিছুমান শব্দ সংস্কৃতৰ ওচৰ চপা। তলত দিয়া শব্দবোৰৰ পৰা কথাখিনি স্পষ্ট হ'ব :

অসমীয়া	মিচিং
কাম. আৰু 'এক'	আক
ঈশ্বৰ	ইচৰ
কাহু, কাম কাহু	কাহু
কেবাহি	কেবাই
কেবেলা	কেবেলা

অসমীয়া	মিচিং
গুৱা 'ভামোল'	গুৱে
গাখীৰ	গাকুৰ
গোৱৰ	গুবৰ
দোঁৰা	গুৰে
চাকি	চাকি
চালনী	চালনি
জু'অ'লি 'বু'ৱলি, তু কাম জঙ'লি	জুঙলি
তুলসী	তুলকিঃ
তৈ'তলী	তেন'তলি
ধৰ্ম, ধৰম	দৰম
ধুনা	হুনা
ধূপ	হুপ
নাঙল	নাঙল
পঙ্গ 'মাত মৰা সঁজুলি'	পল
পিঠা	পিতা
ভকত	বকত
ভোমোৰা	বুমুৰাঙ
মটনা (চৰাই)	মটনা
মিতিৰ (সং মিতি)	মিতুৰ
মল্ল (সং মল্লম্)	মন'ল'ঙ
মাল'ভোগ	মাল'বুগ
হঁতৰ (সং যন্ত্ৰ)	হন'তৰ
লখিমী	লকিমি
লগুন (সং. লকুন)	চগুন
লক্ষ	অতু'ল'ঙ
লাৰালী, লাৰালী	আৰালি
লালিকী	আলকি
শেন	এঃন
সপ্তাহ	অপ্তাঙ

অসমীয়া	মিচিং
সংক্ৰান্তি	অংকাৰান্তি
সিংহ	ইংগ
সিন্দূৰ	ইন্দুৰ
হাল	আংল
হালধী	আলদি
হুত	উংদু*

৫৮. ৰাভা ভাষাত অসমীয়া ভাষাৰ পশ্চিম-অসমীয়া আৰু মান্য ভাষাৰ বহুতো শব্দ সোমাই আছে। ৰাভা ভাষাত কিছুমান শব্দ সংস্কৃতৰ বেছি ওচৰ চপা। তলত ৰাভা আৰু অসমীয়া ভাষাৰ শব্দ কিছুমান দিয়া হ'ল :

অসমীয়া	ৰাভা
আৰী (মাছ)	আৰি
আৰু তু কাম আৰ	আৰো
এন্ধাৰ তু কাম আন্ধাৰ	হান্দাৰ
কপাল তু কাম কাপাল	কাপাল
কাটৈ তু কাম কৈ	কৈ
কদম (গছ)	কদম
কবৰীৰ (ফুল) তু কাম কৰবিৰ	কুৰ্-বি
খাট	খাট
গাধ তু. কাম গাধা	গাধা
গোহালি তু কাম গোলি	গুলি
ঘোঁৰা	গোৰায়
চিতল	চিতল
ছাতি তু কাম চাতা	চাতা
চুকা (শাক)	চুকা
চোতাল তু কাম চতাল / চাতাল	চাতাল
চম্পা (ফুল) তু. কাম. চাম্পা	চাম্পা

---

* এই শব্দবোৰ খ্ৰীনাঃহস্ত পাণ্ডনৰ 'মিচিং-অসমীয়া পাঠ' আৰু পূৰ্বোক্তৰ ভাষা-সমিতিৰ 'অসমীয়া-মিচিং শব্দ-কোষ'ৰ পৰা লোৱা হৈছে।

অসমীয়া	বান্ধা
জৰা (জৰা-ফুল)	জৰা
জাল	জাল
তৰোৱাল তু. কাম তৰাল	তৰাল
দৈ	দঠ
দাদা	দাদা
নাঙল	নাঙল
ননদ	ননঙ
নেউল	নেউৰাল
নে তু কাম না	না
পলাশ (গছ)	পালাচ
পদ্ম তু. কাম পদ্ম	পদো
পথাৰ তু. কাম. পাথাৰ/পথাৰ	পাথাৰ
পঘা তু কাম. পাঘা	পাঘা
পাৰ (চৰাই)	পাৰক
পৃথিৱী তু. কাম. পিথিৱি	পৃথিৱি
ফাল	ফাল
বগলী তু. কাম. বোংলা	বুংগিলা
বকুল	গকুল
বাঁহ	বা
ভাটো তু কাম ভাটো	বাটো
ভক্তি	ভাতিজা
ভাতিজী	জাতিজি
মইনা	ময়না
মাগুৰ	মাগুৰ
ম'ৰা তু কাম. মৈৰা	ময়ৰা
মামা	মামা
ৰং	ৰং
লাই (লাক)	লাই
সিংহ তু কাম সিংহো	সিংঘ
হালধী তু কাম হালধি	হাল্দি

সংস্কৃত

কুটুম্ব 'কুটুম'
কৰ্কট > কঙ্কড 'কৈকোৰা'
কণ্টক 'কাইটু'
কুহেলিকা 'কুঁৱলী'
ঘৃত 'ঘিউ'
চক্ৰ 'চকা'
ডাডিম 'ডালিম'
দ্বিপ্রহৰ 'দুপৰ'
বেসৱাৰ 'সৰিয়হ'
মৰ্কট 'বান্দৰ'
মন্দাৰ 'মদাৰ'
শঙ্খ 'শঙ্খ'
শাশ্ত্ৰ
শুণ্ড 'শুড়'
শেফালী 'শেৱালী'
হংস 'হাঁহ'

ৰাজ্য

কুম্ভা তু. কাম. কুৰ্মা
কাংকৰ তু. কাম. কাক্ষা
কাণ্টা তু. কাম. কাটা
কুহৰি তু. কাম. কুৰি
ধি
চাৰ্কা 'হাঁহৰ'
দাৰিম
দিফৰ তু. কাম. দিশাৰ
বেচৰ, বেহৰ তু. কাম. বেহৰ/বেহাৰ
মাক্ৰা তু. ডিহা মাটি
মান্দাৰে
চংকো
চাখাৰ 'কাহিলী'
চুৰ
চেপ্লাই
হাংচিং

৫৯. গাৰো ভাষাই অসমীয়া ভাষাৰ বহুত শব্দ গ্ৰহণ কৰিছে। সেইবোৰৰ ভিতৰত কিছুমান শব্দৰ মূলত হিন্দী, আৰবী, পাৰছী, পতু'গীজ আদি ভাষা আছে। তলত শব্দ কিছুমানৰ তালিকা এখন দিয়া হ'ল :

অসমীয়া

অৰ্ধ

আই 'মা'

আলি (পথাৰৰ)

আধা

আনাৰস

আক

আঁৰ

গাৰো

ওৰতো

আই

আলি

আধা

আনাৰচ

আৰো

কৈ

- এই শব্দবোৰ ঐতিহাসিক ৰাভাৰ 'ৰাভা শব্দ-সম্ভাৰ' নামৰ পুথিৰ পৰা লোৱা হৈছে।

অসমীয়া	গাৰো
উট	উত
উকীল	উকিল
ওজা	ওজা
এন্ধাৰ / আন্ধাৰ	আন্দাল
কণা তু কাম. কানা	কানা
কমাৰ তু কাম. কমাৰ / কামাৰ	কামাল
কাম	কাম
কামিজ	কামিচ
কাৰবাৰ	কাৰবাল
কেঁচী তু কাম কেচি	কেচি
কিতাপ	কিতাপ
খাৰ	কাল
গচা তু. কাম গাচা	গাচা
গল্প	গোঞ্জো
ঈৰিয়াল	গোন্ধিআল
চকী	চোকি
ছাবোন	চাবোন
চাকি	চাকি
চাকৰ	চাকৌল
চালাক	চালাক
চিৰা	চিৰা
চিঠি	চিঠি
ছাতি তু. কাম. চাতা	চাতা
টুপী	টুপি
তাম তু. কাম. তামা	তামা
তাৰিখ	তাৰিক
ভেল	ভেল
দাদা	আদা
দাগ	দাগ

অসমীয়া	গাৰো
দোবাত	দোআত
দোকান	দোকান
দুখ	দুক
দৈ	দৈ
পাপ	পাপ
পাপী	পাপি
ফাণ্ডন	পালগুন
বাতি	বাতি
বাৰী	বাৰি
বেজি	বেজি
বেত	বেত
বোজা	বোজা
ভাৰা	বাৰা
মাংখন	মাকোন
লাঠী	লাতি
সল্লা	চোচ্তা
সাগৰ	চাগল
সুখ	চুক
হানি	হানি
হিছাপ তু কাম. হিচাব	হিচাব
কমা তু. কাম. খেমা	কেমা*

৬০. ডিৱা ভাষাত ব্যৱহাৰ হোৱা অসমীয়া শব্দকেতবোৰ উল্লেখ কৰা হৈছে।

অসমীয়া	ডিৱা
আকাশ	আকাচ
আখৰ	আইখৰ
আগ	আগ
আঠ	আত

* দ্রষ্টব্য : Choudhury, B. N., *Some Cultural and Linguistic Aspects of the Garos*, 1969.

অসমীয়া	ডিৱা
আৰ্ছী	আৰ্চি
উ'নশ তু কাম উশ্নিহ	উশ্নিচ
এন্ধাৰ/আন্ধাৰ	আন্দৰ
এঘাৰ	ইগাৰো
ওচৰ তু. কাম অচাৰ	অচৰ
ওঠৰ	আথাৰ
কমাৰ	খমাৰ
কাৱৈ / কৈ	কৈ
গুৱা	গই
গোন্ধ তু. কাম গন্ধ	গন্ধ
ঘোঁৰা	কোৰা
চুমা	চুমা
চোতাল তু কাম চতাল /চাতাল	চাতালি
ছাবোন	চোপোন
ছয়	চুই
জন্ম	জন্ম
জীৱ তু কাম জিউ	জিউ
টকা তু. কাম তাকা	থাকা
তুলসী	থুলচি
দহ / দশ	তচ
দেশ	ভেচ
দেউ	তেউ
নিয়ৰ তু. সং নীহাৰ	নিহোৰ তু. বড়ো নিহিৰ
নেজ তু কাম. লেজ	লেংজাই
পইছা	ফুইচা
পথাৰ	ফাতাৰ
পাণ	ফান
পাপ	ফাপ
পুনৰ	পুনা
পুজা	ফুজা
পৃথিৱী তু. কাম পিথিমি (পিৰথিমি)	ফিৰথিমি

অসহীষ্ণ।	হিষ্ণ।
বল	পল
বটল	পোতোল
বাডবি	বাধবি
বাৰিষা	পাৰিচা
বাৰী	পাৰি
বাৰ্তা তু. কাম. বাজা	পাশ্বা
বুদ্ধি	পুদ্দি
ভালুক	পালুক
মৰম	মোৰোম
মাফ (কৰ্)	মাপ
মেল (সভা)	মেল
মেঘ	মেক
বজা তু. কাম. বাজা	বাজা
বান্ধনি	বান্ধনি
বংশুৰি (হালধী)	বং
কমাল	কমাল
লাজ	লাচ
(এ)-শ	চো
শিতা	চিঙা
সমান	চোমান
সঁচা	ইচা
সাত	চাত
সীমা	চিমা
সুখ	চুক
সোণ তু. কাম. সনা	চোনা
সোভৰ	চাখাৰো
স্বৰ্গ / সৰগ	চোবোক
হাতী তু. কাম. হাখি	হাখি
হাঁহ (সং. হংস)	হাচ
হাজাৰ	হাজাৰ
হিচাপ	হিচাপ

এই শব্দবোৰ ঐক্যমেস্‌জৰ কোঁৱৰৰ 'ভিত্তা শব্দ-সভাৰ' নামৰ পুথিৰ পৰা (১৯৮১) লোৱা।

৬১. বড়ো ভাষাৰ নিচিনা ডিমাছা ভাষাৰো কিছুমান শব্দ (ক) অসমীয়া ভাষাৰে সৈতে একে বা প্ৰায় একে আৰু সেইবোৰক সংস্কৃত বা আন ভাষাৰ পৰা উদ্ভৱ হোৱাকৈ দেখুৱাব পাৰি। সেই শব্দবোৰ অসমীয়া ভাষাৰ মাজেদিয়ে ডিমাছা ভাষাত প্ৰৱেশ কৰিছে। (খ) অসমীয়া শব্দ কিছুমান ডিমাছা ভাষাত প্ৰৱেশ কৰোঁতে এটা বিশেষ ধ্বনি-নিয়ম মানি চলাও দেখা যায়। কিছুমান শব্দ অসমীয়াৰ পৰা ডিমাছা ভাষালৈ বাওঁতে কেতিয়াবা 'হ' ধ্বনিৰ আগম হৈছে, কেতিয়াবা শব্দৰ আদিত থকা ধ্বনিৰ লোপ হৈছে, আৰু কেতিয়াবা 'ড' ধ্বনিৰ 'ব'লৈ পৰিৱৰ্তন ঘটিছে। (গ) ডিমাছা ভাষাৰ কিছুমান শব্দ মূল সংস্কৃত ভাষাৰ বেছি ওচৰ চপা। (ঘ) ডিমাছা ভাষাৰো আৰবী, পাৰছী আদি ভাষাৰ শব্দ সংৰক্ষণ কৰিছে। তলত প্ৰত্যেক বিধৰ শব্দৰ উদাহৰণ দিয়া হ'ল :

(ক) অসমীয়া	ডিমাছা
আখৰ	আইখৰ
উপায়	উপায়
এন্ধাৰ / আন্ধাৰ	আন্দাৰ
কইনা	কইনা
কপাল (ভাগ্য)	খপাল
কটাৰী	খাটাৰি
খন্ডা	খন্ডা
গাখীৰ তু. কাম. গাখৈৰ	গাখৈৰ
ঘোঁৰা	গৰাই
চুণ	চুনি
জগৰ তু. কাম. দাই	দায়
ভাগিন	দালেয়
দান	দান
দুখ	দুখু
ধৰ্ম	ধৰ্ম
পাপ	পাপ
পৃথিৱী (পিবৃথিমি তু. কাম. পিথিমি)	ফিবথিমা তু. কাৰবি পিৰথে
ফাগুন	ফাগোন
বস্তু	বস্তু

বিপদ-আপদ	আপদ
মইনা	ময়না
লাজ	লাজি
সপ্তাহ	হাপ্তা
হাট	হাটাই
(খ) আম্	হাম্
উদং তু কাম উদাঙ	হুদাঙ
দাদা	আদা
ভাদ তু. কাম. ভাদা	বাদাঙ
ভাটৌ তু কাম ভাভো	বাথো
(গ) সংস্কৃত	ডিমাহা
অঙ্ক 'অঙ্ক'	আঙ.খো
অগ্রহায়ণ 'আঘোণ'	আগন
আশ্বিন 'আহিন'	আচিন
গঙক 'গঁড়'	গন্দা তু বড়ো গান্দা
গতু 'গাঁক'	গান্দু তু. বড়ো গান্দু
বজ্জাব 'জোকাৰ্'	জাঙ.জোই
ভিত্তিলিকা 'ভেঁতেলী'	ভিত্তিবি
মাৰ্গশীৰ্ষ 'মাঘ'	মাগ
ষষ্ঠ 'ষৈষ্ঠ'	জৈষথৈৰ' তু. মিটিং. জনুভৰ
শাসন 'শাসন'	চাচোন
জ্যৈষ্ঠ 'জ্যৈষ্ঠ'	চ্ৰাও
সময় 'সময়'	চময়
সিন্ধু 'সেন্ধু'	চিন্দু
সিংহ 'সিংহ'	চিঙ.
দুখ 'দুখ'	চুখ

(ঘ) খৰচ (আব. খৰ্চ), চাৰা (পাৰ. সজা), থিক (হি. থীক), দাকাত (হি. ডাকৈত), বৰ্চাই (হি. মিৰ্চ), বহিলা হি মইনা)।*

* ডিমাহা ভাষাৰ লক্ষ্যবোৰ পূৰ্বোক্তৰ ভাষা-সমিতিৰ দ্বাৰা প্রকাশিত 'অসমীয়া ডিমাহা-লক্ষ্যবোৰ' (১৯৮৬)ৰ পৰা লোৱা হৈছে।

৬২ কাৰবি ভাষাৱো অসমীয়া ভাষাৰ অসংখ্য শব্দ সামৰি থৈছে। অসমীয়া ভাষাৰ শব্দবোৰ কাৰবি ভাষাত সোমোৱাৰ সময়ত অসমীয়া শব্দবোৰৰ ধ্বনিৰ পৰিৱৰ্ত্তন বিভিন্ন ধৰণে হোৱা দেখা যায়। (ক) কেতিয়াবা মূল শব্দৰ আগত 'আ' ধ্বনিৰ আগম হৈছে, (খ) কেতিয়াবা 'ল' ধ্বনি 'ই' হৈছে, (গ) কেতিয়াবা 'জ' ধ্বনি 'চ' হৈছে, ঘ) কেতিয়াবা 'গ' ধ্বনিটো 'ক' ধ্বনিত পৰিণত হৈছে, (ঙ) কেতিয়াবা 'স' ধ্বনিটো 'হ' হৈছে। তলত অসমীয়া আৰু কাৰবি ভাষাৰ শব্দ কিছুমানৰ উল্লেখ কৰা হ'ল :

	অসমীয়া	কাৰবি
(ক)	দৰ 'মূল্য'	আদৰ
	দান	আদান
(খ)	কপাল 'ভাগ্য'	কপাই
	চিতল	চিতই
	নল	নই
	নাঙল	লাঙই
	নাৰিকল	নাৰিকই
	শিউল	শিউই
	য়েল	য়েই
	হাল	হাই
(গ)	জা	অ'চা
	জান (পানী বৈ যোৱা)	চান
	যম	চম
(ঘ)	গাওঁবুঢ়া	কাংবুবা
	জাম (ঘৰ)	কুদাম
	জুক	কুক
	নগৰ	নকৰ
	নগা / নাগা	নাকা
	ধাকুৰ	নাকুৰ
(ঙ)	জুসী	জুসই
	শতক	হকুৰ
	শল (মূতা)	ইল

শাল মাহ)	হাই
শাম	হাম
শিন্নাল	হিছাই
সমান	হমান
সংসাৰী	হংহাৰি
সাকী	হাকি
সিকি	হিকি
সিংহ	হিঙ্‌হ
সুমথিৰা	হমথিৰা
সোণাক	হনাক

৬২.১ কাবৰি আৰু অসমীয়া ভাষাৰ সাহিত্যমূলক আন আন কিছুমান উল্লেখ
দিয়া ধৰণৰ :

অসমীয়া	কাবৰি
আলি 'বাস্তা'	আলি
উট	উভ
কম	কম
কলম	কলম
কল 'মন্ত্ৰ'	কল
কবি 'এবিধ পাচলি'	কবি
কানি 'আয়িহ'	কানি / কাইনি
কাম	কাষ
কাকভ	কভ
কাৰবাৰ	কাৰবাৰ
কিতাপ	কিতাপ
ধৰচ	ধবড
ধাজনা	ধাজনা
ধাট	ধাড
দাৰ ডু কাম. দাৰা	দাৰা
দকী	দকী
চাকি	ছাকি

চাকৰ	ছাকৰ
চান্দৰ	ছান্দৰ
চিকাৰ	ছিকাৰ
চিন	ছিন
চেলেং	ছেলেঙ
জাতি	জাতি
জেপ	জেপ
টাকুৰি	তাকেৰি
টিন তু কাম ভিঙ	ভিঙ
তৰা (গছ). কাম তাৰা	তাৰা
ভাবিখ	ভাবিক
থিৰ	থিৰ
দুখ	দুক
ধন	দহন
নাহৰ (গছ)	নাহৰ
নিম (গছ)	নিম
পৰ (প্ৰহৰ)	পৰ
পাত্	পাত্
বটা 'শৰাই' তু কাম বাতা	বাতা
বৰ 'আশীৰ্বাদ'	বৰ
বহা 'জিৰণি-বৰ'	বহা
বাৰৈ	বাৰই
বিদ্যা	বিদা
বিহ	বি
ভাং	বাহাঙ্
মইলা	মাইন'
মান	মান
মাছৰোকা	মাছবেঙ্
মাজ (বস্তু)	মাৰ
মৈ	মুই
মোহৰ	মহৰ
বণ	বন
জাপ্ত	জাপ
হেপা / হাপা	হাপা
ছহ (চৰাই)	হহ

৬২.২ কাবৰি ভাষাই কিছুমান সংস্কৃত শব্দ প্ৰায় একে ৰূপত সংৰক্ষণ কৰাও দেখা যায়। উদাহৰণ :

সংস্কৃত	কাবৰি
অন্ন 'ভাত'	আন
কপি	কিপি
ভিঙিলি	ভাঙিলি
প্ৰাণ	প্ৰান
মন্ত্ৰ	মিন্তৰ্ 'কু-মন্ত্ৰৰ সহায়ত অনিষ্ট কৰ্'
সংসাৰ	হঙ্‌হাৰ*

অসমীয়া ভাষা আৰু দ্ৰাবিড়ীয় ভাষা

৬৩. অসমীয়া ভাষালৈ দ্ৰাবিড়ীয় ভাষাৰ বৰঙণি সম্পৰ্কে বিশেষ অধ্যয়ন হৈ উঠা নাই। কালিৰাম মেধিয়ে অসমীয়া ভাষাত সংস্কৃতৰ নিচিনা বিশেষত্ব-শব্দেৰে সৈতে একেধৰণে বিশেষণ-শব্দৰ লিঙ্গৰ পৰিৱৰ্তনহীনতাত দ্ৰাবিড়ীয় ভাষাৰ প্ৰভাৱৰ কথা উল্লেখ কৰা আছে। মেধিয়ে আকৌ অসমীয়া শব্দকেইটামানৰ মূল দ্ৰাবিড়ীয় ভাষা বুলি কৈছে; যেনে, আই (বসন্ত), আমৈ, চিনা (জোক), ভেঁউৰ (মিৰি-বেমাৰ), উৰুখ, হোঁপ, নদীৱাচক আৰু / আলু (ভৰলু)। গুণাভিৰাম বৰুৱাৰ 'ৰামনৱমী-নাট' আৰু পদ্মাবতী দেৱী ফুকননীৰ 'সুধৰ্মাৰ উপাখ্যান' নামৰ পুথি দুখনিত 'ইত' অৰ্থৰ বহুবচনাঙ্ক -অক / উক প্ৰত্যয়ৰ ব্যৱহাৰ পোৱা গৈছে; যেনে, যোমাই-অকৰ (ঘৰ), সখীউকৰ (তালৈ); সত্যবানউক, সুধৰ্মাউক। এই প্ৰত্যয়টো দ্ৰাবিড়ীয় ভাষাৰ প্ৰভাৱৰ ফল হ'ব পাৰে। দ্ৰাবিড়ীয়ৰ কুৰি ভাষাৰ লক্ষীপুৰ উপভাষাত বহুবচনাৰ্থক এটা প্ৰত্যয় হৈছে -ক।^{৬২} "জুলি, জ্বি, পুৰ, কুৰ, পুৰি, ভিট, ভিটা আদি স্থানৱাচক নামৰ অন্তত থকা শব্দাংশ দ্ৰাবিড় ভাষাৰ পৰা অহা বুলি অনুমান কৰা হৈছে।^{৬৩} অসমীয়া প্ৰতিধ্বন্যাঙ্ক শব্দেৰে সৈতে দ্ৰাবিড়ীয় ভাষাৰ সাদৃশ্যৰ কথা আগত উল্লেখ কৰা হৈছে (§ ৪২)।

- * কাবৰি শব্দবোৰ জীৱংক ভেৰাঙৰ 'কাবৰি লামতাছাৰ' নামৰ পুথি (১৯৭৪) ৰ পৰা প্ৰধানকৈ লোৱা হৈছে। জীৱাংকিং হাফেৰ 'কাবৰি লামথে' নামৰ সৰু পুথি (১৯৭০) খনো চোৱা হৈছে।

৬৫. Reddy Joy.; *Kurli Grammar*, 1979

৬৬ বৰুৱা, বিধিকিছুমাৰ। অসমীয়া ভাষা আৰু সংস্কৃতি, ১৯৫৭

অসমীয়া শব্দ-মালা

৬৪ অসমীয়া শব্দ-মালাৰ উৎস বিচাৰি গ'লে প্ৰধানকৈ এইকেইটা উৎসৰ কথা মনলৈ আহে : তৎসম আৰু অৰ্ধতৎসম শব্দ, উদ্ভৱ শব্দ দেশী শব্দ ; ভাৰতৰ আন ভাষাৰ শব্দ ; আৰবী, পাৰছী, আৰু তুৰ্কী শব্দ ; ইউৰোপীয় ভাষা আৰু আন ভাষাৰ শব্দ, অনা-আৰ্য-ভাষাৰ শব্দ, ধন্যাঙ্ক শব্দ। যিবোৰ শব্দ সংস্কৃতৰ পৰা অধিকৃতভাৱে আহিছে সেইবোৰ তৎসম আৰু সাধাৰণ ধ্বনি-পৰিৱৰ্তন হৈ অহা শব্দবোৰ অৰ্ধতৎসম। সংস্কৃতৰ পৰা প্ৰাকৃতৰ মাজেদি বিকশিত হৈ অহা শব্দবোৰ উদ্ভৱ। যিবোৰ শব্দৰ মূল সংস্কৃত নাইবা আন কোনো ভাষাৰ পৰা নিৰ্ধাৰণ কৰিব পৰা নহয়, অথচ নব্য-ভাৰতীয় আৰ্য-ভাষাবোৰত পোৱা যায়, সেইবোৰ শব্দ দেশী শব্দ। লেখোঁতে ব্যৱহাৰ কৰা সংস্কৃতৰে সৈতে একে যেন দেখা শব্দবোৰৰ প্ৰায়ভাগেই দেখাত তৎসম হ'লেও অসমীয়া উচ্চাৰণৰ কাৰণে অৰ্ধতৎসমৰ ৰূপ লয় ; উত্থাপি ধৰ্ম, পিতা ঈশ্বৰ আদি শব্দক তৎসম বুলি কোৱা হয়। অৰ্ধতৎসম বুলিলে সচৰাচৰ ডক্ৰিতি < ডক্তি, মুকুতি < মুক্তি, ধৰম < ধৰ্ম, কৰম < কৰ্ম, 'মৰম < মৰ্ম, চেনেহ < স্নেহ, বতন < বন্ধ বতন < বন্ধ, পদুম < পদ্ম আদিক বুজোৱা হয়। প্ৰকৃতপক্ষে অসমীয়াত তৎসম শব্দৰ সংখ্যা নিচেই তাকৰ ; তাৰ তুলনাত অৰ্ধতৎসম শব্দৰ সংখ্যা কিছু বেছি। কিন্তু আটাইতকৈ বেছি সংখ্যাৰ শব্দ হৈছে উদ্ভৱ শব্দ। অসমীয়া ভাষাটো প্ৰধানতঃ প্ৰাচীন-ভাৰতীয় আৰ্য-ভাষাৰ পৰা মধ্য ভাৰতীয় আৰ্য-ভাষাৰ মাজেদি বিকশিত হোৱা হেতুকে উদ্ভৱ শব্দৰ সংখ্যা বেছি হৈছে। অসমীয়া ভাষাত পাণ < পৰ্ণ > পন্ন, কাণ < কৰ্ণ > কন্ন, মাখী < মক্ষিকা > মক্ষিমা, হাতী < হস্তী > হস্তী > হাখী ঘোঁৰা < ঘোটক > ঘোড়জ > ঘোৰা আদি শব্দ উদ্ভৱ। অসমীয়াত উদ্ভৱ শব্দৰ বেছি প্ৰচলন হোৱাৰ আন এটা কাৰণ হ'ল, অসমীয়া সাহিত্যৰ ভেটি-হাপনকৰ্তা প্ৰাক্-বৈষ্ণৱ আৰু বৈষ্ণৱ-যুগৰ সাহিত্যিকসকলে সৰ্ব-সাধাৰণৰ বোধগম্যতাৰ্থে প্ৰয়োগ কৰা জন-সাধাৰণৰ ভাষা। তাৰ পিছত আহোম ৰজাসকলৰ উদ্ভাৱনাত ৰচনা কৰা বুৰঞ্জীবোৰ আৰু ইংৰাজ-যুগৰ আৰম্ভণিত মিহনেবিসকলে চলোৱা 'অকণোদয়' কাকত, ব্ৰনছন হাৰাৰে ৰচনা কৰা অসমীয়া-ইংৰাজী অভিধান আদিয়ে কথিত ভাষাৰ প্ৰতি বিশেষ চকু দিয়া হেতুকে সাহিত্যৰ মাজেদি উদ্ভৱ শব্দ বহুসংখ্যক সংৰক্ষিত হৈছে।

৬৫ দেশী শব্দৰ কিছুমান হ'ল ; ঝাক, জাড়, ডেউকা, খিৰিকী, মাজ, মাড়ী, হাল, জোপা, ইহুৰী, ইন্দী, টিকমি, টোল, জোল, চেঁকী, পেট, পাভল, ভীষ, ডুব, কুল, মোটা, গজা, হাক, হাখিৰাষ, হাখ, ইত্যাদি। ভাৰতৰ আন,

ভাষাৰ পৰা অহা শব্দকেতবোৰৰ ভিতৰত বঙলাৰ পৰা বহুগোৱা, ভেজাল ; শুজবাটীৰ পৰা হৰভাল, হিন্দী ভাষাৰ পৰা কেঁচা, ঠিক, ঠিকা, ডকাইত, পাংখা, ঠাণ্ডা, জোতা, গোল, সন্তা, খালী, ডাবী, 'গধুৰ', পকা (পৰ্কা)। মলায়ম (মূল্যয়ম) ছীথা (সীধা), ধান্দা, ফকৰ, ফালতু, বাডাছা, যিহী, ঠাট্টা, দম-কল, কলপ (চুলিত দিয়া ৰং) আদি শব্দবোৰ অসমীয়ালৈ আহিছে। তেৰ শক্তিকাৰ প্ৰাবল্যৰ পৰা সোতৰ শতিকাৰ শেষলৈকে মোগল-সৈন্যই অসম-দেশ আক্ৰমণ কৰিছিল। প্ৰায় ছাৰ্বিশ-বহুৰ-কাল নামনি অসমত মোগলৰ ৰাজত্ব স্থাপন হৈছিল। জাৰ স্কলত শেউলোকৰ হিন্দুস্থানী ভাষাৰ মাজেদি বহুতো আৰবী, পাৰছী, আৰু তুৰ্কী ভাষাৰ শব্দ অসমীয়াত প্ৰৱেশ কৰিছে। উকীল, আদালত, দৰ্খাস্ত, দলীল, খাজনা, মোকদ্দমা, হাকিম আদি আইন বা শাসনবিষয়ক শব্দৰ উপৰি নানা তৰহৰ নিত্য ব্যৱহৃত শব্দ বহুতৰ মূল আৰবী পাৰছী, আৰু তুৰ্কী ভাষা। পাৰছীৰ পৰা অহা কিছুমান শব্দ হ'ল : আইনা, আৱাজ, আপহোছ, আন্তে-আন্তে, আন্দাজ, ইয়ক, কণব, কাগজ, কাৰবাৰ, কাৰহাজী খৰচ, খুন, খুছী, খোৰাক, খানছামা, কিছমিচ, গপ গৰম, গোলাপ, ছবম, ছবদাৰ, চান্দা, চেইবা, জখম, জানোৱাৰ, জান জীজন), জেগা, জেদী, সন্তা, ডৰ্জ, খুনকা, দৰ্জী, দৰ্হা, দৰ্জা, দস্তুৰ দোকান, দানা, দাগাবাজ, দাৰোগা, দাগ, দালান, দেবী, নৰম, নাৰাজ, নমুনা পছন্দ, পছমী, পোহাক, পাজা, পানা, গিল্লা, ফৰমাস, বৰখাস্ত, বৰবাদ বন্দস্ত, বকছীছ, বাৰীচা, বালিছ, বেছছ, মজা, মহলা, মোহৰ, মম, মেস্তৰ, মোজা, বেহাই লেকাৰ, হাঙ্গাৰা। আৰবীৰ পৰা লোৱা শব্দ কিছুমান হ'ল এনে ধৰণৰ : আফিং, আতল ইজ্জত, ইন্তকা, এলাকা, এজাহাৰ, কাজিৰা, কলম, কেৰোৱা, কিত্তি কিছিম, খডম খবব, খড, খাতিব, গবজ, হাথ, হুখীন, ছবস্ত, ছাকা, ছালাম, ছাকিন ছাবোন, ছবীক, ছহী জাহাজ, জিন্দা, জব্বৰ, ডাবাক, তহমিল, তম্বাহা, তাৰীজ, দখল, দোৱাত নজব নকল, নগদ, নহাৰ নিছা, ফহল, বদল, বাব, বাবদ, বেঈমান ঝামলা-মকদ্দমা, মুবৰী, মছকিল, মেবাসত, মেজাজ, মেগ, মেহনত, বয়্ৰত, বাজী লায়ক, লেকাফা, লেপ, হুদ, হজম, হাৰাৱী, হাৰাৱজালা, হাজাৰ/হেজাৰ, হাৰা, হাজিৰা, হাইবান। তুৰ্কী ভাষাৰ পৰা অহা শব্দকেইটাবান এনেকুৱা : উহ', কেঁচী, কুলী, কোৰ্মা, কাবু, খজুৰ, চিক, চামুচ, তুৰ্ক, জোপ, ভোছক, বোকাচা, বেগম, বাহাছব, বাবুচী, বাবী, বাকল, মোগল, লাহ। পন্তো ভাষাৰ শব্দ কেইটাবান হ'ল : পাঠান, আখবোট, লুচা, নাগাড়া আদি।

৩৬. ইউৰোপীয় ভাষাৰ ভিতৰত ইংৰাজী ভাষাৰ শব্দই বিশেষ ঠাই অধিকাৰ কৰিছে। অসমত ইংৰাজসকলৰ ৰাজত্ব, ইংৰাজসকলৰ প্ৰতি স্থানীয় লোকৰ উচ্চ

মনোভাৱ, ইংৰাজী সভ্যতা আৰু সংস্কৃতিৰে সৈতে যোগাযোগ আদি নানা কাৰণত ইংৰাজী ভাষাৰ শব্দ অসমীয়া ভাষাত সোমাইছে আৰু সোমাই আছে। ইংৰাজী শব্দবোৰৰ কিছুমান সভ্যতা আৰু সাজ-পাৰসূচক, কিছুমান শিক্ষাবিষয়ক কিছুমান বাণিজ্যৰ লগত জড়িত, কিছুমান ক্ৰিয়াসংক্ৰান্ত ইত্যাদি। উদাহৰণ : অফিছ, ফৰম, ফাইল, কৰ্নেল, ডিবেট্টৰ, জজ, জেইল, জুৰি, পুলিছ, ছাইকেল, মটৰ, টান্নাৰ, স্প'ক, বেল, ষ্টেছন, টিকট, ইঞ্জিন, জংছন, হিগনেল, ট্ৰাক, লবি, টিউব, বেটেৰি, হেণ্ডেল, পেট্ৰল, টেলিগ্ৰাম, টেলিফোন, ৰেডিঅ', টি ভি, ফটো, ডাক্তৰ, হছপিটেল, ফাৰ্মাহি, এক্সৰে, ফুইনাইন, ইনজেকছন, পেনিছিলিন, প্লেগ, কলেৰা, মেলেরিয়া, জণ্ডিছ, ডিপ-থেৰিয়া, মিক্সাৰ, লেম্প, লাইট, মাইক, কোট, পেণ্ট, টাই, ট্ৰাউজাৰ, ফ্ৰক, ব্ৰাউজ, ছেণ্ডেল, হিলট, পেন্সিল, স্কুল, কলেজ গ্লোব, মেপ, চেয়াৰ, বেঞ্চ, টেবুল, মাক্টৰ, প্ৰফেছৰ, ছাৰ, ক্লাছ, পাঠ, ফেইল, বি এ, এম এ, বি.টি., ডি. ফিল, পি এইছ. ডি, ডি. লিট., এম. ফিল., ডক্টৰ, ডিভিজন, বেক, চেক, ন'ট, ৰেছন, কণ্ট্ৰোল, ফুটবল, ভলি, বেডমিণ্টন, ক্ৰিকেট, টেনিছ, টেবুল-টেনিছ, ব্ৰিজ, নভেল, ছনেট, ট্ৰেজেডি, কমেডি, কাইল; হাৰমনিয়ম, অৰগেন, থিয়েটাৰ, ষ্টেজ, ছিন, টাইপ, পাইকা, ডিমাই ডবল-ক্ৰাউন, প্ৰফ, কমপজিটৰ; পাটক', ডাইনিংকম, ড্ৰইংকম; ৰোট, কাটলেট চপ, বাটাৰ, ডিনাৰ, ছাপাৰ. বিয়েৰ; জগ, বেছিন, টাৱেল, মিকছাৰ, পেপাৰ, পাউদাৰ ইত্যাদি।

৬৬.১ ইংৰাজী শব্দ কিছুমানৰ উপৰি ইংৰাজী ভাষক কপাতবিত কৰি কৰা কিছুমান অনুবাদ-শব্দ আৰু বিশেষ প্ৰয়োগৰ কথাও মন কৰিবলগীয়া। উদাহৰণ : দৃষ্টিকোণ angle of vision, শ্বেতপত্ৰ white paper, বৰ্ষত জয়ন্তী silver jubilee, স্বৰ্ণজয়ন্তী golden jubilee, হীৰক-জয়ন্তী diamond jubilee, মাল-গাড়ী goods-train, তথাকথিত so-called, অদূৰ ভৱিষ্যত in near future, বিশ্বস্ত-সূত্ৰৰ পৰা জনা গৈছে it is reliably learnt, এই প্ৰসঙ্গত in this context, উদাহৰণস্বৰূপে for example, আপোনাৰ / ভৱনীয় yours, যিমানদূৰ সম্ভৱ as far as possible, পোহৰ পেলা throw light, বঙা ফিটা red tape, বগা হাতী white elephant, সোঁ-হাত (right hand) স্বৰূপ, ক'লা-বজাৰ black market, বিহঙ্গম দৃষ্টি bird's eye view, সুবৰ্ণ-সুযোগ golden opportunity, আনহাতে on the other hand, ভাগ ল'ব take part, প্ৰশ্ন উঠে question does not arise, অভাৱে আৱিষ্কাৰৰ মূল necessity is the mother of invention, বেবৰো কান আছে walls have ears

৬৭. বিভিন্ন ভাষা-ভাষী লোকৰ সংমিশ্ৰণৰ ফলত অসমীয়া ভাষাত পৰ্জুপীৰ শব্দ কিছুমানো সোমাই পৰিছে। তাৰ কিছুমান তলত দিয়া হ'ল : আচাৰ, আনাৰস, আলকাট্টা, আলপিন, আলমাৰি, আৱনা, ইল্লি, ইম্পাট, ইংৰাজ, ওলগাজ, কামিজ, কাজু, কবি, খুঁচান, গিৰ্জা, গামলা, গুদাম, মেজ, চাৰি, ছাত্ৰ, টেঙি, ডাঙু 'ইপাত', নিলাম, পাউকটী, পাতি (হাঁহ), পাহুৰি, পিণা, পিষ্টল, ফৰ্মা, ফিটা, ফটকা, বৰাম, বাৰেণ্ডা, বালটি, বিষ্টি, বিকুট, বটল, বুটাম, বোমা, মাৰ্কা, মাস্তল, মিল্লী, যিহু সন্তবা-টেঙা (কমলা)। ফৰাছী ভাষাৰ কাৰ্ডিজ, কুপন ; ওলগাজৰ ইহকুপ, হিৰ্তন, হৰ্তন, বহিভন, ইক্কাপন ; জাপানী ভাষাৰ বিক্কা, হাৰাকিৰি ; চীনা ভাষাৰ চাহ, লেচু ; ডাচ ভাষাৰ তুকপ, বোম (গাড়ী) আদি শব্দও অসমীয়াত সোমাইছেহি।

৬৮ অনাৰ্য ভাষাৰ শব্দহিছাপে অসমীয়া ভাষালৈ চীনভিত্তিক আৰু অষ্ট্ৰিক ভাষাৰ বৰঙণিৰ কথা আগতে আলোচনা কৰা হৈছে। এইখিনিতে কামৰূপী উপভাষাত নিত্য-ব্যৱহৃত শব্দকেইটামানৰ নেপালী ভাষাৰ শব্দেৰে সৈতে হুবহু মিল দেখা যায়। ডঃ টাৰ্নাৰে নেপালী অভিধানত এনে শব্দবোৰত বিশেষকৈ ভিক্কাভৰ্মীয় ভাষাৰ প্ৰভাৱৰ কথা অনুমান কৰিছে। এনে শব্দকেইটামান তলত দিয়া ধৰণৰ :

কামৰূপী	নেপালী
খত 'নাগ'	খত
খোপ	খোপ
জক (খং)	ঝক
ভাঙনা 'মতা ঘেঁৰা'	টাঙন
ধক 'লাজ'	ধক
খোচ 'শকভ'	টোচে
পোত 'বোকা'	পোত
হালদিয়া 'বৰটোকোলা'	হড়গিল ইত্যাদি।

৬৯. অসমীয়া শব্দ-মালাৰ এক বৃদ্ধিৰ অংশ অধিকাৰ কৰিছে ধ্বনাত্মক শব্দবোৰে। ধ্বন্যাঙ্ক শব্দবোৰ কেতিয়াবা এটা অংশেৰে গঠিত হয় ; যেনে, 'চৰাই কৰে চিউ', 'কাউবীয়ে কৰিবৰ কা', কুকুৰে কুক-ইহে > কুকিহে। ধ্বন্যাঙ্ক শব্দবোৰ সচৰাচৰ দুটা অংশেৰে গঠিত আৰু সিহঁতক তলত দিয়া ধৰণে ভিতৰি ভেদ কৰাৰ পাৰ্থি : (ক) টন-টন, বপ-বপ, বপ-বপ, ফুট-ফুট ; (খ) কক-কক, কেও-মেও, লট-পট, লব-কব ; (গ) আমন-জিমন, ফুক-চামাক, ফুল-ফুল।

উপভাষাৰ অধ্যয়ন

৭০. প্ৰাকৃতিক শোভা-সৌন্দৰ্যেৰে ভৰপূৰ অসম দেশখন ভাষাবিজ্ঞানীসকলৰ বাবেও মনোৰম। ইয়াক তেওঁলোকৰ স্বৰ্গ-ভূমি বুলি অভিহিত কৰা হৈছে। অসমৰ পৰ্বতে ভৈয়ামে নানা ভাষা আৰু উপভাষা জীয়াই আছে। অসম-দেশ ভাষা-উপভাষাৰ উৰাল হোৱা সত্ত্বেও তাৰ প্ৰকৃত বিৱৰণ আজিলৈকে নানা কাৰণবশতঃ পোৱা হোৱা নাই। পৰ্বতীয়া ভাষা-উপভাষাবোৰৰ উপৰি ভৈয়ামতো বিবিধ জনজাতীয় ভাষা-উপভাষা আৰু অসমীয়া ভাষাৰে আঞ্চলিক ৰূপ কিছুমানৰ বিজ্ঞানসন্মত বিস্তৃত আলোচনা হৈ উঠা নাই। এইখিনিতে এটা প্ৰশ্ন স্বাভাৱিকতে মানুহৰ মনলৈ আহে যে এইবোৰৰ বিশ্লেষণ আৰু বিৱৰণৰ পৰা আমাৰ বিশেষ কি লাভ হয়। বৰং যিটো ভাষা বা উপভাষাৰ অলপ কাম যেতিয়াই কোনো এজনে কৰি উলিয়ায়, তেতিয়াই সেই ভাষা বা উপভাষা-কোৱা লোকসকলে তাক স্বীকৃতি দিবৰ কাৰণে এক প্ৰকাৰ আলোড়নৰ সৃষ্টি কৰা দেখা যায়। সেয়ে হ'লে যিমানৈ ভাষা-উপভাষাবোৰৰ চৰ্চা হ'ব সিমানৈ অসমৰ ভাষা-সমস্যা জটিল হৈ পৰিব। এনে দৃষ্টি-ভঙ্গীত ৰাজনৈতিক অনুৰূপ আছে আৰু তাক দূৰদৃষ্টিসম্পন্ন বুলি কোৱাও টান। কোনো এখন দেশৰ সামূহিক কাৰ্যবোৰ চলাবলৈ আৰু দেশখনৰ ঐক্য-সাধনৰ নিমিত্তে যিটো ভাষা দেশখনৰ প্ৰায় সকলো অঞ্চলৰ মানুহে সহজে বুজি পায় সেই ভাষাটো মানি ল'ব লাগিব। অৰ্থাৎ সেই ভাষাটোক ৰাজনৈতিক আৰু সামাজিক মৰ্যাদা দান কৰিব লাগিব।

৭১. ভাষা-উপভাষাবোৰৰ বিশ্লেষণ আৰু বিৱৰণৰ মূল্য ৰাজনৈতিক ক্ষেত্ৰত নহয় ঐতিহাসিক আৰু সাংস্কৃতিক ক্ষেত্ৰতহে। ব্লুমফিল্ডে কৈছে : “ভাষাবিজ্ঞানীৰ কাৰণে স্থানীয় উপভাষাবোৰৰ মূল্য যথেষ্ট। সেইবোৰে তেওঁক কামৰ আছিল। যোগাৰ কাৰণেই অকল মূল্যবান নহয়। মান্য আৰু অৰ্থ মান্য ভাষাৰ মূল আৰু বুৰঞ্জী, আঞ্চলিক উপভাষাবোৰৰ জৰিয়তেহে বুজিব পাৰি।” কে, এ, হাৰ্ড নামৰ পণ্ডিতে ১৯৪৫ ছনৰ ‘ট্ৰেনজাকছনছ অফ্’ ফিল’লজিকেল ছোছাইটি’ নামৰ পত্ৰিকাত উপভাষা-অধ্যয়নৰ পৰা কেনে বিধৰ উপকাৰ হ'ব পাৰে উল্লেখ কৰিছে : উপভাষাৰ অধ্যয়ন আমাৰ ভাষাৰ আগৰ স্তৰবোৰৰ বিষয়ে সম্যক জ্ঞান দান কৰে। ভাষাটোৱে গ্ৰহণ কৰা নতুন নতুন শব্দসমূহৰ সমস্ত শিকণ কৰে। কোনো ভাষাৰ বৰ্তমান-সময়ৰ বিবিধ ৰূপ-বোৰ জিহ্বাতৰূপে থাকিলে উদ্ভিষ্টভাৱে প্ৰৱেশকৰণৰ কাৰণে বহুতথিহি সমল হোৱা হয়। উপভাষাবোৰে কোনো মান্য ভাষাৰ বিকাশৰ প্ৰক্ৰিয়াৰ প্ৰতিনিধিত্ব কৰাৰ লগে লগে মান্য ভাষাত ব্যৱহাৰ নোহোৱা শব্দ কিছুমান সংৰক্ষণ কৰি একোখন

ঠাইৰ সাংস্কৃতিক সৌভৱ গতি-পথ নিৰ্ণয় কৰাত সহায় কৰে। উপভাষা-অধ্যয়নৰ পক্ষ আন কিছুমান লাভো হয়। সাধাৰণতে মানৱ-মানে নতুনাক জানিবলৈ বিচাৰে। ভাষাৰ ক্ষেত্ৰতো কোনো এটা ভাষাৰ কোনো এক অঞ্চলৰ ভাষা আন এক অঞ্চলেৰে সৈতে একে নহয় কাৰণে সেই সেই অঞ্চলৰ ভাষাৰ ধ্বনিগত, ৰূপগত, শব্দগত, বা অৰ্থগত যি কোনো পাৰ্থক্যই নহওক লাগে জানিবলৈ হেঁপাহ জন্মাতো স্বাভাৱিক। উপভাষাৰ অধ্যয়নে এই হেঁপাহ পূৰণত অবিহণ যোগায়। আনহাতে ভাষা সংস্কৃতিৰে এটা আৱশ্যকীয় অঙ্গ হোৱা কাৰণে কোনো ঠাইৰ ভাষাগত পাৰ্থক্যই সামাজিক আৰু সাংস্কৃতিক দিশত বহু কথাৰ ইঙ্গিত দিব পাৰে। কোনো কোনো সমাজত মতা মানুহৰ ভাষা আৰু মাইকী মানুহৰ ভাষাৰ মাজত যথেষ্ট পাৰ্থক্য পোৱা যায়। ইয়াৰ দ্বাৰা দুয়ো জ্ঞেয়ীৰ লোকৰ মাজৰ সম্পৰ্কৰ আভাস পোৱা যায়। বিভিন্ন দল বা গোষ্ঠীৰ লোকেৰে সৈতে ঘনিষ্ঠ সম্পৰ্কৰ বাতৰিও ভাষাৰ পাৰ্থক্য-বোৰে আঙুলিয়াই দিব পাৰে। ভাষাৰ পাৰ্থক্যই কোনো এখন ঠাইৰ আদিম বসতিৰ অনুসন্ধানতো সহায় কৰিব পাৰে। গতিকে উপভাষাৰ অধ্যয়নে নৃতাত্ত্বিক মূল্যও বহন কৰে। উপভাষাৰ অধ্যয়নৰ এটা বাস্তৱিক দিশো আছে। কোনো উপভাষা-কোৱা অঞ্চলৰ কোনো শিক্ষানুষ্ঠানত যদি আন উপভাষা এটা কোৱা শিক্ষক এজনে নিযুক্তি পায়, তেতিয়াহ'লে শিক্ষা-দানত শিক্ষকজনে কিছু অমুবিধাৰ সন্মুখীন হ'ব লগীয়াত পৰিব। কেতিয়াবা ছাঃসকল আৰু শিক্ষকৰ মাজৰ সম্পৰ্কও বেয়াৰ ফালে যাব পাৰে। কিন্তু শিক্ষকজনে সেই অঞ্চলৰ উপভাষাৰ বিষয়ে সম্যক পৰিচয় পালে আৰু সেই অনুযায়ী তেওঁ এটা সমিলমিলৰ মাজত চলিলে পৰিস্থিতি বহুখিনি উন্নত হ'ব গৈ। উপভাষাৰ অধ্যয়নে এই ক্ষেত্ৰত এক উল্লেখ-যোগ্য অবিহণ আগ বঢ়াব।

৭২. অসমীয়া ভাষাৰ কামৰূপী উপভাষাৰ অধ্যয়ন আৰু বিৱৰণে মান্য অসমীয়া ভাষাৰ ইতিহাস, বিকাশ, আৰু পৰিপূৰ্ণতা কিমানখিনি সহায়ক হ'ব পাৰে ভাব অলপ আভাস দাঙি ধৰা হ'ল। দেশী আৰু বিদেশী নানা ভাষাৰ শব্দবোৰ অসমীয়া মান্য ভাষাত সোমাই অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰকাশিকা শক্তি বৃদ্ধি কৰিছে। সেইবোৰক গ্ৰহণ কৰাৰ নিচিনা কামৰূপী উপভাষাৰ শব্দ কিছুমানক অসমীয়াত স্থান দিব পাৰি। তাকে কবিলে হ'লে অৱশ্যে অনেক ঠাইত উপভাষাৰ ধ্বনি-ভঙ্গৰ প্ৰকাশলৈ মান্য ভাষাৰ ধ্বনি-ভঙ্গৰ প্ৰকাশলৈ নিয়মেৰে সন্নিবিষ্ট কৰি ল'ব লাগিব। দুই-এজন অসমীয়া কবি-নাহিড়িকে ইতিমধ্যে কিছুমান শব্দ ব্যৱহাৰ কৰিছে; যেনে, পানীপিললী, শেভেলী, ব'ন পুৱা আদি। জনগণ উন্নত ভাষাধ্যয়ন

একোটা বস্তু বুজাবলৈ কেইবাটাও শব্দ ব্যৱহাৰ কৰা পোৱা যায়। উদাহৰণস্বৰূপে সংস্কৃত ভাষালৈ আঙুলিয়াব পাৰি। তাত অকল পানী বুজাবলৈ, জল, উদক, বাৰী, নীৰ আদি শব্দবোৰ ব্যৱহৃত হৈছে। অসমীয়াতো স্থান অনুসৰি ডেনেদৰে মধুৰী-আম, আনাবস, গাহৰি, দৰা, মিচা-মাছ, ভেঁটফুল আদি শব্দৰ লগত ক্ৰমে সঁফুৰী-আম, সঁফুৰী-কঁঠাল, বৰা, বৰ, নিচলা-মাছ, মকুৱা আদি শব্দৰ প্ৰয়োগ চলাব পাৰি। শব্দৰ উপৰিও কিছুমান বাক্যাংশ, জতুৱা ঠাচ, ফকৰা-যোজনায়ো অসমীয়া ভাষাৰ পুষ্টি-বৰ্ধন কৰিব পাৰে; যেনে, ধল (সং. ধৱল) পুৱা, বৰেৰ পুৱা (দোকমোকালি.) লাক-পাক কৰি (কোনো প্ৰকাৰে), হাজোৱেদি বৰপেটালৈ যা (সহজ পন্থা এৰি কঠিন পন্থা গ্ৰহণ কৰ.), জলম লগা (সজাই ক) ভঠেলি ভাঙ (খাই বৈ শেষ কৰ) সহিৰা (সং. সহিৰ) দি (চিপজৰী লগাই আত্মহত্যা কৰ), গাই দুৱা (সং. দুহ) দি (সকলোখিনি শোষণ কৰ) ইত্যাদি। মান্য ভাষাত সচৰাচৰ ব্যৱহাৰ নোহোৱা শব্দ কিছুমান কামৰূপী উপভাষাত ব্যৱহাৰ হোৱা পোৱা যায়। কুঁৱা বা নাচৰ উপৰিও লান্দ, পাৎকি বা ইন্দৰা; বটা, শৰাই, ঠগিৰ উপৰি কস্তি আদি শব্দৰ ব্যৱহাৰেই এইবোৰৰ উদাহৰণ। কামৰূপৰ ওচৰ-পাজৰৰ ভাষাৰ লগত সম্বন্ধ উলিয়াবৰ বেলিকা এনে শব্দবোৰ স্বৰ্বেষ্ঠ কামত আছে। কামৰূপ-অঞ্চলৰ কিছুমান শব্দৰ মান্য ভাষাত হোৱা অৰ্থৰ পৰিৱৰ্তনৰ দৃষ্টান্ত আমোদজনক। কামৰূপী উপভাষাত চহ (খেতি) যিজনৈ কৰে তেওঁ চহকী। অৰ্থাৎ কামৰূপী উপভাষাত চহকী শব্দৰ অৰ্থ হ'ল 'খেতিয়ক'। কিন্তু মান্য ভাষাত চহকী মানে ধনী। একোটা বস্তু বুজাবলৈ কেইবাটাও শব্দৰ ব্যৱহাৰ আন এটা আকৰ্ষণীয় কথা। মান্য ভাষাত ব্যৱহাৰ হোৱা 'গেদগেদী' মাহক বুজাবলৈ কামৰূপী উপভাষাত ঘুমেখাইতী, কাঞ্চনমতী, ডেঁহেৰী, ধেঁহেৰী, সমূলী, সথাগেলী, বাগুচী আদি শব্দ পোৱা যায়।

৭৩. প্ৰত্যেক শব্দৰ একোটা ইতিহাস আছে। অসমীয়া শব্দ কিছুমানৰ ইতিহাসৰ উদ্ধাৰত কামৰূপী উপভাষাই স্বৰ্বেষ্ঠ 'বৰঙনি' যোগাব পাৰে। তলত কেইটামান উদাহৰণ দিয়া হ'ল: সং. গৰ্ত্ত>গৰ্ত্ত (প্ৰা.)>গাতা (কাম)>গাঁত (মা. অ.), সং. লোমন>লোম (পালি)>লোম (পু. অ.)>লুম (কাম)>নোম (মা. অ.), সং. অপৰ>অৱৰ (প্ৰা.)>ওৰ (হি)>আৰ (কাম.)>আক (মা. অ.) সং. হৃদী>হৃদী (প্ৰা.)>হাৰী (হি)>হাৰী (কাম)>হাৰী (মা. অ.), সং. কাণ + জাক>কাণা (কাম)>কণা (মা. অ.), সং. গজ + জাক>গাহা (কাম.)>গহা (মা. অ.) ইত্যাদি।

৭৪. মগধীয়া আৰু আন আন ভাষাৰ বৈশিষ্ট্য কিছুমানৰে সৈতে কামৰূপী উপ-ভাষাৰ বৈশিষ্ট্য কিছুমানৰ মিল দেখা যায়। সেইবোৰে অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰাচীন স্তৰৰ সন্ধান দিয়াত সহায় কৰে। ডঃ সুনীতি কুমাৰ চক্ৰোপাধ্যায়ে উল্লিখিত দিয়া মতে মগধী প্ৰাকৃতৰ পৰা সৃষ্ট ভাষাবোৰৰ পাৰস্পৰিক মিলনসূচক বৈশিষ্ট্য কিছুমানৰ ভিতৰত এটা হৈছে আপনিহিতিৰ ই-স্বৰ-ধ্বনি। কামৰূপী উপভাষাত অপনিহিতি এটা সৰ্ব-প্ৰযোজ্য নিয়ম। ডঃ সূকুমাৰ সেনে উল্লেখ কৰা মগধী প্ৰাকৃতৰ আনকেইটামান বৈশিষ্ট্য হৈছে ব-ধ্বনিৰ ঠাইত ল-ধ্বনিৰ প্ৰয়োগ, স্বাৰ্ধিক—আ (সং. আৰু) প্ৰত্যয়ৰ ব্যৱহাৰ, বিভক্তি-প্ৰত্যয়ৰ অন্তৰ্ধান, বিশেষকৈ পঞ্চমী বিভক্তিৰ চিহ্নৰ জোপ, দ্বিতীয়া আৰু চতুৰ্থীৰ একীকৰণ আৰু তাৰ ঠাইত প্ৰায়ে সপ্তমীৰ প্ৰয়োগ। এই আটাইবোৰৰ উদাহৰণ কামৰূপী উপভাষাত পোৱা যায়; যেনে, সং. বখ্যা > বজ্জা (প্ৰা.) > লেছা (কাম.) > নেচা (মা. অ.), সং. শৰীৰ > শোৰীল (কাম.), সং. সৌৱৰ্ণক > সণা (কাম.) > সোণ (মা. অ.), সং. বোপ্যক > ৰূপা (কাম.) > ৰূপ (মা. অ.)। অসমীয়া ভাষাত আছিলতে পঞ্চমী বিভক্তিৰ কোনো সূকীয়া চিন নাই। ষষ্ঠী বিভক্তিৰ চিনৰ পিছত ‘পৰা’ পৰ-সৰ্গ লগ লগাই অপাদান-কাৰক কৰা হয়। কামৰূপীত এনে প্ৰয়োগ আছে। আকৌ কো-ক হাহ বা কোত হাহ (কলৈ যায়)। ইয়াত দ্বিতীয়া আৰু চতুৰ্থী বিভক্তিৰ একীকৰণ আৰু তাৰ ঠাইত সপ্তমী বিভক্তিৰ প্ৰয়োগ দেখা গৈছে। অসমীয়া ভাষাত বিশেষভাৱে বুজাবলৈ ন’হলে দ্বিতীয়া বিভক্তিবো প্ৰয়োগ নহয়; যেনে, ‘মানুহ মৰে, মানুহ মাৰে। তু. কাম. হাহনু মৰে, হাহনু মাৰে।

৭৫. উত্তৰ-বঙ্গৰ ভাষা, বঙলা, উড়িয়া, ভোজপুৰী, মৈথিলী আদি ভাষাবোৰে সৈতে অসমীয়া ভাষাৰ সম্পৰ্কৰ বিষয়ে ওপৰত কৰা আলোচনাত কামৰূপী উপভাষাৰ সমলে কিদৰে সহায় কৰিছে দেখুওৱা হৈছে। পূৰ্ব-বঙলাৰে সৈতেও কামৰূপীৰ সম্পৰ্ক দেখা যায়। নোৱাখালি, মৈমনসিং, আৰু চিতাগঙৰ উপভাষাত পোৱা অপিনিহিতিৰ বহুল প্ৰয়োগ কামৰূপী উপভাষাৰ এটা বিশিষ্ট লক্ষণ। পূৰ্ব-বঙলা আৰু কামৰূপীত কৰণ-কাৰকত—দি বিভক্তিৰ ব্যৱহাৰ আছে। যেনে, জোৰী—দি (কাম.), দি দিয়া বানিআ (জৰীয়ে ৰাখি ‘A. F. D § 651)। প্ৰথমাৰ এ-বিভক্তিও দুয়ো ঠাইত একে। “এইটো (—এ) পশ্চিম-বঙলাত অপ্ৰচলিত হৈছে। পূৰ্ব-বঙলা আৰু অসমীয়াত ই এটা জীৱিত ৰূপ” (O. D. B. L § 197)।

৭৬. উপভাষাৰ বিশ্লেষণ আৰু বিৱৰণে আন এটা ডাঙৰ কাম কৰিব পাৰে। কেইবাটাও উপভাষাৰ ভিতৰত যেতিয়া কোনো এটাই বাৰ্জনৈতিক, সাৰাজিক নাইবা সাংস্কৃতিক কাৰণত বৰ্ধাৰা পায় আৰু তাৰ মাধ্যমেৰে সাহিত্য আৰু সংস্কৃতি

প্ৰচাৰ কাৰ্য চলে তেতিয়া আন উপভাষাৰ তুলনাত মান্য উপভাষাটোক উচ্চ বৃত্তি ধৰা হয়। আহলতে ই সুযোগ পাই উদ্ভৱ হোৱা অৱস্থাহে। জ্ঞাপি তেতিয়া আন উপভাষাৰ প্ৰয়োগবোৰ অলপ আচ্ছন্ন বেন বোধ হয় আৰু সেইবোৰৰ প্ৰতি অলপ হেঁচা উৎপন্ন হয়। কিন্তু আন উপভাষাবোৰৰ প্ৰণালীবদ্ধ বিশ্লেষণ আৰু কাৰণবোৰ জানিব পাৰিলে তেনে মনোভাৱৰ বহুখিনি ভীত্ৰতা হ্ৰাস পায় অসমীয়া ভাষাৰ শিৱসাগৰ-অঞ্চলৰ উপভাষা-কোৱা লোকসকলৰ কাৰণে কামৰূপী উপভাষাৰ প্ৰয়োগবোৰ প্ৰথমতে কাণত বাজে। কিন্তু সেইবোৰ প্ৰত্যেকেই একোটা নিয়মবদ্ধ হৈছে হৈছে; যেনে, সং. কুৰুটক > কুৰু (কাম.) > কুৰু (মা. অ.)। ইয়াৰ কাৰণ হ'ল কামৰূপী উপভাষাত বলাঘাত শব্দৰ আদি-অক্ষৰত পৰে আৰু তাৰ ফলত মধ্যৱৰ্তী অক্ষৰ লোপ পাই স্বৰ-ধ্বনিটো নিঃস্ৰুত হয়।

৭৭. মান্য ভাষাৰ কিছুমান শব্দৰ ঠাইত কামৰূপীত সম্পূৰ্ণ নতুন শব্দ একোটা জুনিলেও অলপ কিবা যেন লাগিব পাৰে। কিন্তু সেই শব্দবোৰৰ মূল ক'ত জানিলে মনৰ ভাৱৰ কিছু সলনি হয়। উদাহৰণস্বৰূপে মান্য ভাষাৰ কণীৰ ঠাইত কামৰূপীত ব্যৱহাৰ হোৱা ডিমা (সং. ডিম্বক), মুখ ধোৱাৰ ঠাইত অচা সং. আ-চম), তিতাৰ ঠাইত ডিজ (সং. অভ্যঙ্গ, মাৰাঠী ডিজ্জা, হিন্দী ডিজনা, বঙলা ডিজ), মৈদাৰ ঠাইত বোঠি (সং. উপব্ৰিষ্ট, বঙলা বোঁটা) আদি শব্দ উল্লিখিত পাৰি। শব্দৰ আঁঠি-গুৰিৰে এইদৰে নতুন পথৰ সন্ধান দিয়াৰ উপৰিও কামৰূপী উপভাষাৰ সাধাৰণ-জ্ঞানৰ আন এটা আৱশ্যকতা আছে। প্ৰাচীন অসমীয়া সাহিত্যত কামৰূপী উপভাষাৰ শব্দ, ধ্বনি-তত্ত্ব, আৰু ৰূপ-তত্ত্বই কি অংশ গ্ৰহণ কৰিছে ওপৰত আলোচনা কৰা হৈছে। কামৰূপী উপভাষাৰ নিচিনা গোৱালপৰীয়া উপভাষাৰ পৰিচয়ও অসমীয়া ভাষাৰ ইতিহাসত নতুন আলোকপাত কৰিছে। প্ৰাচীন অসমীয়া সাহিত্যৰ ভাষাৰ লগতো এই উপভাষাটো বিশেষভাৱে জড়িত। গোৱালপৰীয়া উপভাষাৰ সহায়তো অসমীয়া মান্য ভাষাটো নানাভাৱে পৰিপূৰ্ত্ত কৰিব পাৰি। অৰ্থাৎ অসমীয়া ভাষাৰ বিকাশ আৰু ইতিহাসৰ লগত তাৰ উপভাষাবোৰৰ সন্মত বিৱৰণ অপৰিহাৰ্যভাৱে জড়িত। আটাইতকৈ বহুত্বপূৰ্ণ কথা হৈছে ভাষা-উপভাষাৰ বৈজ্ঞানিক পৰিচয় বিভিন্ন ভাষা-ভাষীৰ আন্তৰিক মিলনৰ ভেটি হুচ কৰা কথাটোহে। দেশৰ ঐক্য আৰু সমৃদ্ধিৰ বাবে ইয়াৰ মূল্য অসীম।

অসমীয়া ভাষাৰ উপভাষা

৭৮. কোনো ভৌগোলিক পৰিৱেশৰ ভাষা এটাৰ বিভিন্ন অঞ্চলত বৃত্তি হোৱা স্বকীয়া ৰূপেই হ'ল সেই ভাষাটোৰ উপভাষা। উপভাষাৰ বৃত্তিৰ মূল

কাৰণ হৈছে মানুহৰ মাজত আহ-বাহ বা যোগাযোগৰ অভাৱ। নানা কাৰণত দুটা অঞ্চলৰ মানুহৰ মাজত যোগাযোগৰ অভাৱ ঘটিব পাৰে। কেতিয়াবা প্ৰাকৃতিক বাধাৰ সৃষ্টি হয়। অৱশ্যে প্ৰাকৃতিক বাধাতকৈ সামাজিক বাধাহে উপভাষা-সৃষ্টিৰ কাৰণে বেছি প্ৰভাৱশালী। অসমীয়া ভাষাটো মগধীয় ৰূপৰ পৰা ৰূপান্তৰিত হৈ পশ্চিম পিনেদি অসমত সোমায় আৰু অসমৰ নামনি-অঞ্চলতে সুকীয়া অসমীয়া ভাষাৰূপে গঢ় লয়। পিছত ভাষাটো ক্ৰমে উজনি-অঞ্চলত বিয়পি পৰে। ১২২৮ ছনত আহোমসকলে অসমৰ পূব-অঞ্চল অধিকাৰ কৰি শিৱসাগৰ-জিলাত ৰাজধানী স্থাপন কৰে। লাহে লাহে ভেওঁলোকৰ ৰাজ্য বাঢ়ি গৈ কামৰূপৰ সীমা পায় হি। গতিকে উজনি-অসমখন এক শাসনৰ অধীন হয় আৰু তাৰ ভাষাটোৱে এটা বিশেষ গঢ় লয়। নামনি-অসমখন হ'লে ১৬৮২ ছনলৈকে ৰাজনৈতিক পিনৰ পৰা সম্পূৰ্ণ বেলেগভাৱে আছিল আৰু অতি প্ৰাচীন কালৰ পৰা এই অঞ্চল বিভিন্ন-সময়ত বিভিন্ন ৰজাৰ অধীনত আছিল। ৰাজধানীও একে ঠাইত নাছিল। তদুপৰি বিদেশীসকলে বিশেষকৈ মুছলমানসকলে ১২০৫ ছনৰ পৰা ১৬৮২ ছনলৈকে বহুবাৰ আক্ৰমণ কৰিছিল। ১৬৮২ ছনত নামনি-অসমখন আহোম-ৰাজ্যৰ ভিতৰত হ'লেও বহুতো কাৰণত এটা শান্তিৰ বাতৰিবৰ সৃষ্টি হোৱাত বাধা পৰিছিল। দুয়ো অঞ্চলৰ ভিতৰত যাতায়াতৰ অসুবিধা, কোনো ডাঙৰ মেলা বা কোনো ডাঙৰ ধাৰ্মিক উৎসৱ-পৰ্ব আদিৰ অভাৱ, বিয়া-বাকৰ প্ৰচলন নথকা আদি কাৰণত উজনি আৰু নামনি-অঞ্চলৰ লোকসকলৰ মাজত মিলা-মিচাৰ সুবিধা হোৱা নাছিল। সেই হেতুকে নামনি-অঞ্চলৰ ভাষাটোৱে এটা সুকীয়া সাঁচ ল'বলৈ সুচল পালে। অৰ্থাৎ অসমীয়া ভাষাটোৰ প্ৰধানকৈ দুটা আঞ্চলিক ৰূপ বা উপভাষা পোৱা গ'ল : এটা পূব-অঞ্চলৰ বা উজনিৰ উপভাষা আৰু আনটো পশ্চিম-অঞ্চলৰ বা নামনিৰ উপভাষা। ত্ৰিলাইনে লেখিছে : অসমীয়া ভাষাৰ মান্য উপভাষাটো হৈছে শিৱসাগৰ আৰু তাৰ আশে-পাশে কোৱা উপভাষাটো। অসম-উপত্যকাৰ উজনি-অঞ্চলত ভাষাটোৰ সকলো ঠাইত ৰূপ একেটাই। যিমানেই আমি পশ্চিমৰ পিনলৈ গতি কৰোঁ, সিমানেই এটা স্পষ্ট উপভাষা পাওঁ। যি ডাক পশ্চিম-অঞ্চলৰ অসমীয়া নাম দিছোঁ। এই উপভাষাটো কামৰূপ-জিলা আৰু পূব-গোৱালপাৰাৰ মানুহবোৰে কয়।^{১৭}

কামৰূপী উপভাষা

৭৯. অসমীয়া ভাষাটোৰ পশ্চিম-অঞ্চলৰ উপভাষাক আৰু দুটা ভাগত ভগাব পৰা যায় : অবিভক্ত গোৱালপাৰা জিলাত কোৱা গোৱালপৰীয়া উপভাষা আৰু অবিভক্ত কামৰূপ-জিলাত কোৱা কামৰূপী উপভাষা। পূবৰ পিনৰ মাত্ৰ ভাষা আৰু একেবাৰে পশ্চিমৰ পিনৰ গোৱালপাৰাৰ উপভাষাৰ মাজত আছে কামৰূপৰ উপভাষা। কামৰূপৰ উপভাষা বা কামৰূপী উপভাষাটো অসমীয়া ভাষাৰ এটা প্ৰধান উপভাষা। পূৰ্ব-অসমৰ উপভাষাটোৰে সৈতে ইয়াৰ যথেষ্ট পাৰ্থক্য দেখা যায়। সেই পাৰ্থক্য ধ্বনি-ভেদ, ৰূপ-ভেদ, আৰু শব্দ-মালা সকলো ক্ষেত্ৰতে স্পষ্ট। আনকি ফকৰা-যোজনা জতুৱা ঠাচতো কামৰূপী উপভাষাৰ সুকীয়া ৰূপ ধৰা পৰে। এনে হোৱাৰ কাৰণ হ'ল দুয়ো অঞ্চলৰ মানুহৰ মাজত মিলা-মিচা কৰাৰ সুবিধাৰ অভাৱ। উজনি-অঞ্চলৰ ভাষাত এক প্ৰকাৰ সমৰূপতা বৰ্দ্ধিত হৈছে যদিও ভালদৰে চালি-জাবি চালে পূবৰ ভাষাৰে সৈতে মাজৰ জিলাকেইখনৰ ভাষাৰ পাৰ্থক্য দেখা যায়। কামৰূপী উপভাষাৰ স্থানীয় পাৰ্থক্যবোৰ বেছি স্পষ্ট। এইবোৰ থাকিলেও কামৰূপী উপভাষাৰ বিভিন্ন স্থানীয় পাৰ্থক্যবোৰে ইজনে সিজনক বুজাত অসুবিধা নকমায়। ভালত উজনি-অঞ্চলৰ ভাষা বা মাত্ৰ ভাষা আৰু কামৰূপী উপভাষাৰ মাজত থকা প্ৰধান পাৰ্থক্যবোৰ আলোচনা কৰা হ'ল। সেইবোৰক ধ্বনিসূচক, ৰূপাত্মক, আৰু শব্দসূচক এই তিনিভাগত দেখুৱা হৈছে।

৭৯.১ ধ্বনিসূচক : (১) কামৰূপী উপভাষাত সাধোঁটা বিশিষ্ট স্বৰ-ধ্বনি আছে : [অ, আ, ই, উ, এ, এ', ও]। মাত্ৰ ভাষাত পোৱা [অ'] স্বৰ-ধ্বনিটো ইয়াত পোৱা নাযায়। মাত্ৰ ভাষাৰ বিশিষ্ট স্বৰ-ধ্বনিকেইটা হ'ল [অ, আ, ই, উ, এ, এ' অ', ও]। ব্যঞ্জন-ধ্বনি হ'লে একৈশটা পোৱা যায়। সিহঁতৰ বাৰটা স্পৰ্শ, তিনিটা নাসিকা, এটা পাণ্ডিক, এটা কণ্ঠিত, আৰু চাৰিটা উন্নয়। মাত্ৰ ভাষাতো একে ধৰণৰ একৈশটা বিশিষ্ট ব্যঞ্জন-ধ্বনি পোৱা যায় [প, ফ, ব, ভ, ত, থ, দ, ধ, ক, খ, গ, ঘ ; ম, ন, ঙ ; ল ; ব ; চ, জ, স, হ]

(২) উজনি-অঞ্চলৰ ভাষাত বলাঘাত শব্দৰ শেষৰ আগৰ অক্ষৰত পৰে। কামৰূপীত শব্দৰ আদি-অক্ষৰত পৰে।* তাৰ ফলত কামৰূপীত শব্দৰ মাজত থকা

---

* বিজ্ঞপ্তিবদ্ধ শব্দৰ প্ৰথম অক্ষৰত আৰু দুটাতকৈ অধিক অক্ষৰবদ্ধ শব্দত দ্বিতীয় অক্ষৰত বলাঘাত পৰে।

স্ব-জ্ঞানিবোৰ উচ্চাৰিত নহয় আৰু ওচৰত থকা ব্যঞ্জন-জ্ঞানি হুঠা লগ লাগে ; যেনে, মাত্ৰ ভাষাৰ কুকুৰা, ভোমোৰা, কোবোকা, নিগনি, চকলা > কাম. কুকুৰা, ভম্বা ; কৰ্কা, নিগ্গনি, চক্কা আদি ।

(৩) কামৰূপীত য'তেই সম্ভৱ অপিনিহিতি হয়। মাত্ৰ ভাষাত অপিনিহিতিৰ সংখ্যা বেছি নহয় ।

(৪) একঅক্ষৰযুক্ত শব্দৰ বাহিৰে আন শব্দৰ শেষত থকা মাত্ৰ ভাষাৰ ঙি-স্বৰ ঐ আৰু ঔ কামৰূপীত—ঐ আৰু—ঔ হয়, যেনে, হিলৈ > হিলে, মিঠৈ > মিঠে, কাৰো > কাৰো, ভাঠো > ভাঠো । কিন্তু মো, বো, বো ।

(৫) শব্দৰ আদি-অক্ষৰত অৱশ্যে কামৰূপীত ঙি-স্বৰৰ প্ৰয়োগ তো হৱেই আনকি ঙি-স্বৰো কোনো কোনো ঠাইত জনা যায়, যেনে, ভাৱবীয়া > ভাউ'ৰা, ভাউ'ইৰা, কেতলীয়া > কেউলা, কেউ'ইলা ইত্যাদি ।

(৬) মাত্ৰ ভাষাত শব্দত থকা নিম্ন স্ব-জ্ঞানিৰ ঠাইত সচৰাচৰ কামৰূপীত উচ্চ স্ব-জ্ঞানি হয়, যেনে, ভামোল > ভামুল, কাপোৰ > কাপুৰ, এন্দুৰ > ইন্দুৰ, সেন্দুৰ > সিন্দুৰ, দিছে > দিছি ইত্যাদি ।

(৭) উজনি-অসমৰ ভাষাৰ অল্পপ্ৰাণ-জ্ঞানিও সচৰাচৰ কামৰূপীত মহাপ্ৰাণ-জ্ঞানিৰূপে দেখা যায়, যেনে, জলা > জলা, ভোক > ভক, জুৰ ; শুকান > শুকান ; চাকে > চাখে শিতান > শিখান ।

(৮) মাত্ৰ ভাষাত এটা শব্দত ওচৰাউচৰীকৈ হুঠা আ-জ্ঞানি থাকিলে আগৰ-আ-জ্ঞানিৰ সাধাৰণতে 'অ' বা এলৈ পৰিৱৰ্ত্তন হয়। কামৰূপীত হ'লে হুঠা আ-জ্ঞানি ওচৰাউচৰীকৈ থাকিব পাৰে, যেনে, কাম বজা, চাকা আঙাৰ, আঙাৰ > মা অ. বজা, চকা, এঙাৰ, এঙাৰ ।

(৯) মাত্ৰ ভাষাত হুঠা অক্ষৰযুক্ত শব্দৰ দ্বিতীয় অক্ষৰত থকা অ-জ্ঞানি কামৰূপীত-'আ' হয়, যেনে, দীঘল, গৰম, মৰণ > কাম দীঘাল, গৰাম, মৰাণ ইত্যাদি ।

(১০) মান্য ভাষাৰ দ্বিজকৰযুক্ত শব্দৰ প্ৰথম অক্ষৰত 'ও' আৰু দ্বিতীয় অক্ষৰত আ-জ্ঞানি থাকিলে কামৰূপীত ও জ্ঞানি অলৈ ৰূপান্তৰিত হয় ; যেনে, কোতা, কোলা, খোপা, বোৰা > কাম কতা, কলা, ৰপা, বৰা ।

(১১) মান্য ভাষাৰ 'ন' আৰু ৰ-জ্ঞানিৰ ঠাইত কোনো কোনো শব্দত ল-জ্ঞানি জনা যায় ; যেনে, নোম, নেজ, শৰীৰ > কাম, লুম (সং. লোমল, পালি. লোম. পু.অ. লোম), লেজ (সং. লজ্জ, পু.অ.লেজ), শৰীল ।

(১২) কামৰূপীত দ্বিজকৰযুক্ত শব্দৰ প্ৰতি ধাউতি পৰিলক্ষিত হয়। সেই কাৰণে মান্য ভাষাত পোৱা একঅক্ষৰযুক্ত শব্দৰ পিছত কামৰূপীত কোঁড়িয়া

কেতিয়াবা স্বাৰ্থিক আ-প্ৰত্যয় যোগ দি শব্দটোক দ্বিঅক্ষৰীয় কৰা দেখা যায় ; যেনে কাঁহ, খেল, কপ, সোণ > কাম. কাঁহা, খেলা, কপা সণা ইত্যাদি।

৭৯.২ **কণাঙ্কক** (ক) মান্য ভাষাৰ বহুবচনৰ প্ৰত্যয়—বোৰ,—বিলাক, আৰু—ইতৰ ঠাইত কামকপীত-গিলা, গিলাক, হাত, হানা, হাম্বা, হাম্বা, ছন. আছন, চে, চে ইত্যাদি পোৱা যায়। উদাহৰণ : ল'ৰাইত, ৰামইত, গৰুবোৰ, সখিইত, এওঁলোক > কাম. ছোলিহাত, ৰামহাম্বা হাম্বা), গৰুগিলা, সখিহানা, সখিআছন এহ্না আছন, আহাঁ, ইত্যাদি।

(খ) কামকপীত ক্ৰিয়া-বিশেষণবোৰ মাত্ৰ ভাষাৰ তুলনাত সুকীয়া, যেনে, এতিয়া, অলপতে, এইপিনে, সেইপিনে এনেকৈ > কাম. ইতা, ইয়া অঁহাই, অহেঁ, সঁহাই, সৰ্হেঁ, এওঁকে।

(গ) মান্য ভাষাৰ নিৰ্দিষ্টভাৱে প্ৰত্যয় টো, জন, জনা, গৰাকীৰ ঠাইত কামকপীত টু, ডাল আৰু ফেৰাৰ ঠাইত খোৰ আৰু-খেনি ব্যৱহাৰ হয়। উদাহৰণ : ল'ৰাটো, ছোৱালীজনী, মানুহজনী বা গৰাকী, পথাডাল, জোকডাল, লোণফেৰা > কাম আপাটু, আপাটু, তিৰিটু, পাখাখোৰ, জোকখোৰ, জুকখৰ, নুনখেনি। মা অ জনী > জেনী (কাম); যেনে, সোকজেনী, ডাঙাৰজেনী ইত্যাদি।

(ঘ) মাত্ৰ ভাষাতকৈ কামকপীত নাম-ধাতুৰ প্ৰয়োগ বেছি; যেনে, গাঁথি দি, বাকলি ওচা, ভটিয়াই মা > কাম গাইথা, ছেলা < ছাল, ভাইঠা < ভাটি > ভাঠি ইত্যাদি।

(ঙ) ক্ৰিয়া-বিভক্তিৰোবতো দুয়ো ঠাইৰ ভাষাৰ মাজত কিছু পাৰ্থক্য আছে; যেনে, তই খাৱ, তুমি খোৱা, তই ক, সি খালে > কাম, তই খাহ্-তুমি খ, তই কোঁ, সি খালাক ইত্যাদি।

(চ) শব্দ-বিভক্তিৰ ক্ষেত্ৰত মাত্ৰ ভাষাৰ দ্বিতীয়া আৰু চতুৰ্থীৰ ঠাইত কাম-কপীত কেতিয়াবা সপ্তমী আৰু দ্বিতীয়া বিভক্তি হয়। উদাহৰণ : কলৈ যোৱা, ডাক সোধা > কাম. কোক য, ডাক সুধা ইত্যাদি।

৭৯.৩ **শব্দবহুলক** : মাত্ৰ ভাষা আৰু কামকপী উপভাষাৰ মাজত শব্দবহুলক পাৰ্থক্য কম বুলিব নোৱাৰি। সচৰাচৰ ব্যৱহাৰ কৰা বস্তু কিছুমানকো বুদ্ধাবলৈ দুই অক্ষৰতে ভিন্ন শব্দ ব্যৱহাৰ কৰা হয়। মাত্ৰ ভাষাত কিছুমান সম্বন্ধক সামূহিকভাৱে বুজাবলৈ একোটা সুকীয়া শব্দ নাই। কিন্তু কামকপীত পোৱা যায়; যেনে, ককাই-ভাই, বাই-ভনীৰ ঠাইত কামকপীত সামূহিক শব্দ 'ডাক' আৰু 'বৈনাক' ব্যৱহাৰ কৰা হয়। ল'ৰা-ছোৱালী (সন্তান) বুজাবলৈ কামকপীত 'হলি' শব্দ আছে। আন এটা লক্ষ্য কবিতলগীয়া কথা হৈছে মাত্ৰ ভাষাত অনাৰ্য-ভাষাৰ শব্দৰ যিধৰে প্ৰাচুৰ্য

আছে, কামকণীত ভেনেদবে আববী, পাববী ভাষাৰ শব্দৰ প্ৰাচুৰ্য আছে। যান্ত্ৰ ভাষা আৰু কামকণী উপভাষাৰ মাজত ফুল, ফল, ঘাহ, জীৱ-জন্তু, বাচন-বৰ্তন, সম্বন্ধস্বাক্ষৰ শব্দ, বিয়া-বাক, ভাত শাল; আন বিশেষ্য, বিশেষণ, ধাতু আদিৰ ক্ষেত্ৰত ভিন্ন শব্দৰ প্ৰয়োগ দেখা যায়। তলত প্ৰত্যেকৰে উদাহৰণ দিয়া হ'ল :

যান্ত্ৰ ভাষা

কামকণী উপভাষা

নেমু-টেঙা

তুইল্লা-টেঙা

জলকীয়া

ভোজলুক

অমিতা

মোদফল, মোইদফাল

মধুৰী-আম

উইবাম, সোফ্ৰাম, সোইফ্ৰাম

ববাব-টেঙা

ছকমা-টেঙা, বাঙলা-টেঙা

শেৰালী (ফুল)

পাইনপেলী, পানপিপেলী

গেদগেদী

ঘুমেখাইতী, কাকুনযতী, ভেংহেৰী, ধেংহেৰী,

সখ্গী, সখাগেলী, ঘাগ্গী

মিছা (মাছ)

নিছ্গা

পকরা

পিপ বা, পিপাব, (পু. অ. পিন্দবা)

পখিলা

চক্ৰী < চক্ৰ-ইকা

গাহৰি

বধা, বাবা < ববাহ

পইতা-চোবা

ভেল-ভোকা, ভেল-ভালুকী

পুঁৰৈ (শাক)

পুঁই < পুডিকা

মাটিকাহুৰী

নেখেইনা

কেবাহি

কৰে < কটাহ-ইক, লহ্ৰা < লোহ-ভাঙ

পটা-ঙটি

পাট্ৰু

মৈদা

বোটি < উপবিট

চৰিহা

ভাষাৰ

ককাদেউতা

জাতা

আইজা

জাবু

ল'ৰা

আপা < জাৰু

হাত ভাৰা	কাৰহনী উপভাৰা
হোৱালী	আপী
দৰা	বৰ < বৰ
জোৰা নাম	খিচা গীদ
উকলি পূ. অ. উলাউলি (মনকৰ, দুৰ্গাবৰ)	জকাৰ < জয়-কাৰ, পূ. অ. জয় জকাৰ (মনকৰ)
জোৰোণ	ভেলৰ ভাৰ
দোৰপতি	দহভেনি
টোলোঠা	গাৰি, পূ. অ. গাতি
এলাহ	ওত, উত
নিবালি	কাখি
খিভিব	কুৰ্মা < কুটুমক
দপত	কিৰা < ক্ৰিয়া
চুটী	খাটা
টোপনি	ঘুম্টি < ঘূৰ্মহুত-ইক, পূ. অ. ঘুমটি
বেনী	হেলে
বেগেভ	জলে
সঁচ	বিধান < বীজ + ধাত
টেঁচা	ভেকী
ভাল	ঠানি
খুনীয়া	তৌগা
কোঠা, খোটাংলি	পোলি < প্রাতোনী > প্রা. পতলী
খোনা	বক্ৰা < বৰ্কষক
কুৰ	ভেল < ভেল
বিহনা	শেহ্নী < শেভ-ভজিকা
কুৰ✓ঘো	জা < জা-চহ
✓মেল	কুঁয়া✓হ, কি'য়া✓হ
✓ভিত	✓জিক, ✓জিক
কুৰ ✓জাঁচোৰ	কুৰ✓কু
✓বোঁচ	✓হিংকা < হিং < কুৰ, ইকাৰি

৮০. কামৰূপী উপভাষাৰ কিছুমান আঞ্চলিক ৰূপ পোৱা গৈছে। সেইবোৰক পশ্চিম, মধ্য, আৰু দক্ষিণ-অঞ্চল বুলি তিনিটা ভাগত ভগোৱা হৈছে। বৰখোঁটা আৰু ওচৰ-পাজৰৰ ঠাইবোৰক লৈ পশ্চিম-অঞ্চল, নলবাৰী আৰু ওচৰ-পাজৰৰ ঠাইবোৰক লৈ মধ্য-অঞ্চল, আৰু ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ দক্ষিণ-পাৰৰ হুগলীও-বকৌ অঞ্চল বা দক্ষিণ-অঞ্চল। এই আঞ্চলিক ভেদবোৰ প্ৰধানতঃ ধ্বনিমূলক। কিন্তু মধ্য আৰু পশ্চিম-অঞ্চলত ৰূপমূলক আৰু শব্দমূলক পাৰ্থক্যও দেখা যায়। তলত কেইটামান উদাহৰণ দিয়া হ'ল :

	মধ্য অঞ্চল	পশ্চিম অঞ্চল
(ক) অ : আ :	ককাল	কাকাল
	কপাল	কাপাল
	জ'ৱে	জ'ৱে, জাঙে,
	বৰা	বাৰা
	বতাহ	বাতাহ
অ : উ :	ভথ	ভুথ
	গব	গুব, গুবি
আ : অ :	কঠাল	কঠল
	কলাহ	কলহ
	চতাল	চতল
	জকাৰ	জকব
	পাবা	পাব
আই : আউ	হাইলা	হাউলা
ও : উ :	কোক	কুক
	জোক	জুক
(খ)	লাইলুবা	লালুকা
	ভাউই'বা	ভাউবা
	খাউই'বা	খাউবা
(গ) খান : খেন :	ইখান	ইখেন
খোব : খব :	জোক-খোব	জুক-খব
খোব : খেল	খালা-খোব	খালা-খেল
(ঘ)	শাউহাক 'শাহুয়েক'	শাহেক
	ভায়াক 'ভায়েক'	ভায়েক

	মধ্য অক্ষৰ	পশ্চিম অক্ষৰ
(ঙ) হানা : আহন :	দাদা-হানা	দাদা-আহন
	সোধি-হানা	সোধি-আহন
ঠেৰ : আঁহাৰ	মমা-ঠেৰ	মমা-আঁহাৰ
(চ)	তুহ্না	তুহন
	এহ্না	আহন
(ছ)	তুমি থ	তুমি থাউৱা
	তুমি তনা	তুমি তনা
	তুমি য	তুমি যাউৱা
(জ)	তুই থাইছাহ	তুই থাইছা
	তুই তুইন্থাহ	তুই তন্থা
	তুমি থাইছ	তুমি থাইছা
	তুমি তুইন্থ	তুমি তন্থা
(ঝ)	কোইৰ্বা	কোৰবা
	ধোইৰ্বা	ধোৰ্বা
	জাইন্বা	জান্বা
	চাম	চাইম
(ঞ)	অহাই	অহেঁ
	সহাই	সহেঁ
	এনাই	এনে
	কেনাই	কেনে
	এঙ্কে	এন্কে
	ইভা	এথেন
	কেইভা	কেথেন
(ট)	ভোজলুক	ভিজালুক
	পিপ্ৰা	পিপাৰ
	মেউক্ৰী	মেক্ৰী
	চৰা	চাৰ
	আক	এক
	কৰে, লহৰা	পাইমা

মধ্য-অঞ্চল	পশ্চিম-অঞ্চল
কাথ	আদ্ৰা
কাকৈ	ফণি
চাতি	গেচ
ভিল	হাথা
ঢাকনা	ওৱাৰ
পোভ, পেক	ভকা
সৰঙা	পহ, পইহ
উকা	ভকা, বন্তি
উষা	পথে
সান্দাহ খুল্	সান্দাহ কুত্
চাউল কাব্	চাউল চব্
৮০ ১ মধ্য-অঞ্চল	দক্ষিণ-অঞ্চল
(ক)	টেঙা
	টোৱা
	বাঙা
	বাৰা
	ডাঙাৰ
(খ) জঃ বঃ	জোক
	জাল
	জালা
	ঝালা
(গ) ঠঃ চঃ	মমা-ঠেৰ
	মামা-ঠেৰ
	মামা-চেৰ
(ঘ)	মাক
	মিন্নাক
	ভাক, ভাৱাক
(ঙ)	ভিন্নাক
	সি খালাক
	সি কলাক
	সি কল
(চ)	সোইক্‌বাম
	উইবাম
	জুঙ্‌ডি
	বুঙ্‌দি

৮১ অসমৰ উজনি-অঞ্চলৰ উপভাষাটোৰো সুকীয়া ৰূপ কিছুমান আছে।
 উদাহৰণস্বৰূপে, বোব, ভোব ; বহা, বহাঁ ; বোবা, বোঁবা ; ও→উ (বোবহাট, বুকহাট)

আদি ৰূপমূলক আৰু ধ্বনিমূলক পাৰ্থক্যবোৰলৈ আঙুলিয়াব পাৰি। শব্দমূলক পাৰ্থক্যও ওলাব।

৮২ কামৰূপৰ কোনো কোনো ঠাইত দুটা আঞ্চলিক ৰূপ বা দুটা শাখা উপভাষাৰ বৈশিষ্ট্য মিহলি হোৱা দেখা যায়। কোনো ঠাইত আকৌ তাৰ মাজতে সুকীয়া কিছুমান ৰূপ ধৰা পৰে। তাৰ ভিতৰত বামদিয়া-গাৰে^১ এখন। ইয়াৰ ভাষাত ধ্বনি-ভঙ্গ, ৰূপ-ভঙ্গ, আৰু শব্দ মালাৰ ক্ষেত্ৰত কেইবাটাও বৈশিষ্ট্য আছে। ধ্বনি-ভঙ্গৰ পিনৰ পৰা (ক) 'ন'ৰ ঠাইত 'ল' আৰু 'ল'ৰ ঠাইত 'ন'ৰ প্ৰয়োগ মন কৰিবলগীয়া, যেনে, ম. অ. গেলু > গেলু, ধলু > ধলু, দুখুনী > দুখুলী। (খ) 'উ'ৰ ঠাইত 'ও', যেনে, পূব > পোব, যুগ > যোগ। (গ) আগৰ অক্ষৰত-ই-থাকিলে শেষৰ 'আ'ৰ ঠাইত 'এ' হয়, যেনে, কুইচা > কুইচে, চিকা > চিকে, ইডা > ইডে। কিন্তু বুৰা (বুঢ়া) > বুৰো, উধা > উধো, ভোকা > ভোকো, নাৰা > নাৰো। (ঘ) 'এ'ৰ ঠাইত 'এই' হিলে > হিলেই, আখে > আখেই। (ঙ) শব্দৰ শেষত দ্বি-স্বৰ-ধ্বনি 'ঐ'ৰ ব্যৱহাৰ, যেনে, ধৈহলে > ধলহৈ, খলিহৈ (মা. অ.)। (চ) ল, ব, আৰু 'ন'ৰ 'খ' ৰূপে প্ৰয়োগ, যেনে, আশীবাদ > আখিৰ্বাদ, ঋষি > বিখি, প্ৰসাদ > পৰখাদ। প্ৰাচীন অসমীয়াত বিশেষকৈ হেম সবস্তুতীৰ ৰচনাত এই বৈশিষ্ট্য আছে।

৮২.১ ৰূপ-ভঙ্গৰ ফালৰ পৰা এই অঞ্চলৰ ভাষাৰ বৈশিষ্ট্য কেইটামান হ'ল :

(ক) অসমাপিকাৰ প্ৰত্যয় 'ই'ৰ সংযোগৰ পাছত শব্দটোৰ ৰূপ, যেনে, কোৰি > কোইৰা, কৰিয়া, লৈ > লইয়া, কৈ > কটয়া।

(খ) শব্দ-বিভক্তি যোগ হোৱাৰ আগত মূলৰ পাছত 'এ'ৰ সংযোগ আৰু পূৰ্বৱৰ্তী অক্ষৰত উচ্চ স্বৰ-ধ্বনি থাকিলে তাৰ 'ই'লৈ পৰিৱৰ্তন, যেনে, বাঁহোৰ > বাঁহেৰ, ঘৰোক > ঘৰেক, দিনোড > দিনিত, টেবুলোড > টেবুলিত।

(গ) নিৰ্দিষ্টতাৰাচক প্ৰত্যয়-টা : যেনে, কোইনা-টুক, কোইনা-টাক, কুন-টু > কোন-টা, কোনটো (মা. অ.)

(ঘ) বহুবচনাৰ্থক মাথা-শব্দৰ চুৰা বা পাডা অৰ্থত ব্যৱহাৰ, যেনে, বেজ-চেৰ-মাথা (বেজইডৰ চুৰা)

(ঙ) সৰ্বনামৰ ক্ষেত্ৰত মইৰ ঠাইত মূই, আমূৰ ব্যৱহাৰ। সেইদৰে তই > তুই, এমূৰা (ইইঙ, এওঁলোক), ডেমৰা (ডেওঁলোক), তুমূৰা (তোমালোক)।

৮২.২ শব্দ মালাৰ দৃষ্টিৰে চালেও সুকীয়া শব্দ কিছুমান পোৱা যায়, যেনে, লাৰি (কুঁৱা), গান (ভামোলখুন্দা-মাৰি), ঘোচুকা (গাৰোচা), ঘোপা (নাৰী-ফুল), পোৰু (এৰা-গছ), নৰাগ (বৰাৰ)—টেঙা, দেহুৰ-আলু (মাটিৰ ডলড হোৱা)

বপা বসাল কেঁচাই বোৱা আলু এবিধ), বাতন (বিভবণ); লুচোনি (ঘৰ-মচা লেহা), ভেল-চোবা (পঁইতা-চোবা), ঢেকিলা (ঢেংকীশাল) ইত্যাদি। শব্দৰ অৰ্থৰ পৰিৱৰ্ত্তনৰ দুই-এটা ভাল উদাহৰণ পোৱা যায়; যেনে, সাগৰ-নৈ (তু. গৌৰী-সাগৰ। ইয়াত সাগৰ-শব্দৰ অৰ্থ পুখুৰী)। প্ৰাচীন অসমীয়াত সাগৰৰ নৈ অৰ্থও আছে: “সাগৰৰ টোৱে মোৰ শৰীৰ ভিজিল আহাৰে”— দুৰ্গাবৰ। এইখিনিতে বামদিয়া অঞ্চলৰ ভাষাৰে সৈতে মনকৰ আৰু দুৰ্গাবৰৰ ভাষাৰ দুই—চাৰিটা সাদৃশ্য মন কৰিব পাৰি, যেনে, আতাই মোকে লৈয়া জাব ঘৰে (মনকৰ)। হাবি ঘাটে বৈয়াৰে বেহুলাক পাৰে ডাক (দুৰ্গাবৰ)। কাঁঠে কৰিয়া দুৰ্গা বিৰচিলা কেপ (মনকৰ)।

৮৩ বামদিয়া অঞ্চলৰ পৰা বায়ুল্পী, লাহ, জীহাটি আদিলৈ গ'লে কামৰূপৰ মধ্য-অঞ্চলৰ ভাষাৰ ঠাঁচ বেছি পোৱা যায়। অৱশ্যে মাজে মাজে তাত পশ্চিম অঞ্চলৰ ঠাঁচো যিহলি হৈছে। তথাপি শব্দ-মালাৰ কেন্দ্ৰত সুকীয়া প্ৰয়োগ কিছুমান আছে। তেনে কেইটামান শব্দ হ'ল ৪ সচাঙ < সংসজ (নাম-ঘৰ), মাকক (কলেবা), লোইহা (লহ'ৰা ম. অ, কেৰাহি মা অ.), লুকুমা, ধপা (বৰাব-টেঙা), ডুডা (উক্কা, ম. অ, জুমুঠি মা, অ.), ইভৰ (সাধাবণ), বোলুকা (ভূমিকম্পত ঘাটি ফুটি ওলোৱা বালি, বোকা আদি, ম. অ. ভৰ্কা)। সৰ্বনামৰ ভিভবত ডেম্বা, তুম্বা, তুম্বা আদি ৰূপ পোৱা যায়। এই শব্দবোৰৰ বা-অংশটো য়ে বহুবচনাত্মক ভাৱ সন্বেহ নাই। প্ৰাচীন অসমীয়াতো ইয়াৰ ব্যৱহাৰ আছে। বাম সৰসভৌৰ জংবাসুৰ-বধত ভীষ্ম, অৰ্জুন, আৰু নকুলক জংবাসুৰৰ দূতে কৈছে গৈ: বাজ-আজা মানি জোবা উঠিয়ো তুৰিতে ॥২৬॥ আকো: পৰম ধাৰ্মিক ভোবাসৰ পাণ্ডুগণ ॥১০১॥ ইয়াত দুবাৰ বহু-বচনৰ প্ৰত্যয় যোগ হোৱা দেখা গৈছে।

৮৪ অসমৰ ভিভবত এখন বিখ্যাত গাঁও হৈছে তুৱালকুছি। ইয়াক এখন সৰু গ্ৰহৰ দুলি ক'ব পাৰি। ইয়াত বহুতো জাতিৰ মানুহ আছে। সেইবোৰৰ প্ৰত্যেকৰে ভাষাৰ সুন্দৰ অনুসন্ধান কৰিব পাৰিলে ভাষাৰ পিনৰ পৰা ভাল আলোচনা এটা হ'ব পাৰে। জাতিগত ভাষাৰ কথা এৰি সাধাবণ, গাঁৱত থকা (বাহিৰত বেছি মুকুমা) ব্ৰাহ্মসিদ্ধান্ত, পঢ়া-ভলা-লজনা লোকেৰে সৈতে কথা-বতৰা পাতিলে এই অঞ্চলৰ ভাষাৰ কেইটামান সুকীয়া ৰূপ ওলাই পৰে। ধনি-ভকুৰ কেন্দ্ৰত বিশেষ মন কৰিবলগীয়া কথা হৈছে ‘ব’ আৰু ল-ধনিৰ সলনা-সলনি। কিছুমানৰ ভাষাত ‘ল’ৰ ঠাইত বেছিভাগতে ‘ব’ ভলা যায়; যেনে, লুলা > লুবা, থল > থব। কিছুমানৰ ভাষাত হ'লে ব > ল। তুৱালকুছিৰ বতাব-কবিক আখ্যা দিব পৰা জীৰ্ম্মবী কলিতাব

(ভাউৰা বুঢ়ী) দেহবিচাৰমূলক গীত এটাত পোৱা যায় : হাবিৰ মলা (মৰা) খোৰি, নাৰাজ বেলেকোৰি (বৰকৈ), পুৰিলি হৈ যাই ছাই। মৰাটো ঘোৰিলে নাকান্দ বেলেকোৰি (বৰকৈ), কান্দিলে পাবলৈ নাই। আকোঁ: পৰ্বতৰ কাণে কাণে কোইলা গোলুৰ (গ'ৰুৰ) হালা (হাড়), তুহনাৰ জালোৰ (জাবৰ) দিনোত ঘুমৰাৰ নাই ধাৰ। ধ্বনি-তত্ত্বৰ আন এটা মন কৰিবলগীয়া কথা হৈছে প্ৰায় সকলোৰে মুখত শুনা গেল (gel), এক। চৰ্মা-পদত আছে : সুসুৰা নিদ গেল বহুড়ী জাগঅ (চৰ্মা ২)।

৮৪১ ৰূপ-তত্ত্বৰ ক্ষেত্ৰত বহু-বচনৰ প্ৰভাৱ-চামাৰা (হামৰা ম. অ.) এটা স্পষ্ট প্ৰয়োগ। ব্যক্তিগত নিৰ্দিষ্টতাৱচক প্ৰভাৱৰ ক্ষেত্ৰত পিতক, ভায়েক, জিন্নক, আন্নক, বোইনক আদিৰ প্ৰয়োগ বিশেষ উল্লেখযোগ্য। মনকবতো এনে প্ৰয়োগ আছে: “মায়ক ডক্সিলা ভৈলা মানসাই নাম।” ক্সিলা-বিশেষণ কিছুমানেও সুকীয়া ৰূপ লৈছে, যেনে, ইথন (এতিয়া), তিথন (তেতিয়া), কিথন (কেতিয়া), কিথহা (কেতিয়াহা) কোহা (কোনোহা) ইত্যাদি। শব্দ-প্ৰয়োগৰ ক্ষেত্ৰত আই-ফুল (দোবোণ-ফুল), ফিৰমিতা (ফিৰিঙতি), ভোজ-পাত (মাহপাত ম অ ভোজ-পাত মা. অ), শানিল (শান+শিল), কচোলি (কৰাচ ম. অ হেতা মা. অ), নবজ (গাৰি ম অ টোলোঠা মা অ), দিপচোধু (দীপ চকু, চহমা) ইত্যাদি। শব্দাৰ্থৰ পৰিৱৰ্তনৰ এটা উদাহৰণ হৈছে ‘কোইনা’ শব্দটো। শাহুৱেকে বোৱাবীয়েকক কোইনা বুলি মাতে, যদিও বোৱাবীয়েক সদায় কইনা হৈ নাথাকে।

৮৫ মঙলদৈ অঞ্চলৰ ভাষা : কামৰূপৰ বিভিন্ন অঞ্চলৰ ভাষাৰ কিছুমান সুকীয়া ৰূপ থকাৰ দৰে মঙলদৈ-অঞ্চলৰ ভাষাটোৰো বৈশিষ্ট্য কিছুমান দেখা যায়। ইয়াতো নানা স্থানীয় উপভাষাৰ বৈশিষ্ট্যৰ সংমিশ্ৰণ ঘটিছে। কামৰূপী উপভাষাৰ মধ্য, পশ্চিম, আৰু দক্ষিণ-অঞ্চলৰ কিছুমান বৈশিষ্ট্যৰ মিশ্ৰণৰ উপৰি ইয়াত আছে যান্য ভাষাৰ বৈশিষ্ট্য কিছুমানৰ ব্যৱহাৰ।

উদাহৰণ :

কাম.	মঙল	বা. অ.
ৰাজা	ৰাজা	ৰাজা
আঙাৰ	আঙাৰ	এঙাৰ
আঙাৰ	আঙাৰ	এঙাৰ
চাকা	চকা	চকা

কাম.	মঙল	মা অ.
কাণা	কণা	কণা
দীঘল	দীঘল	দীঘল
মৰণ	মৰণ	মৰণ
কঙা	কোঙা	কোঙা
পাইলা	পানীয়া	পানীয়া
সণা	সোণা	সোণ
কাইজা	কাজিয়া	কাজিয়া

ইপিনে এইবোৰৰ লগত আছে কিছুমান এই অঞ্চলৰ সুকীয়া কণ। সেইবোৰ ধনি-ভদ্ৰ, কণ-ভদ্ৰ, শক-মালা আদি সকলো ক্ষেত্ৰতে সোমাই আছে। তলত তাৰ সংক্ষিপ্ত আলোচনা দাঙি ধৰা হ'ল। কামকৰ্মী উপভাষাৰ মধ্য-অঞ্চলৰ স্থানীয় উপভাষাৰে সৈতে কোনো কোনো ঠাইত মঙলদৈ অঞ্চলৰ ভাষাৰ মিল দেখা যায়। শক-মালাৰ পিনৰ পৰা চালে তুলো ঠাইত কিছুমান একে শব্দৰ ব্যৱহাৰ হয়; যেনে, বিধান, ডিমা, লোক, গোলি, আধেইলা, ছানা (পোৱালি), চাতি (চাকি), বেং, মাৰে (মাইৰ পুজা), হিংকা, বৰা, পন্তক (সময়), তাংথু, মুইহ বৰ (দৰা), হাখী ছোলি (সন্তান), কাখি (বাৰাণ্ডা), ইত্যাদি। কিন্তু কিছুমান শব্দ মঙলদৈ-অঞ্চলৰ সুকীয়া, যেনে, চুৰা (জুলীয়া গুড়), চুঙা-টোকন (খুন্দনা), লুৰা (খেৰৰ জুমুৰি), কাম. উক্ৰা; থুলা (ধপাত থোৱা সঁজুলি), কাম. বেইহা; কোৰা (নাৰিকলৰ কোৰোকা), জগা (গোহালিত দিয়া ধোঁৱা), কাম. থুপা; ভুমুক (ভূমিকম্পত মাটি ফুটি ওলোৱা বালি, পানী ইত্যাদি) কাম. ডৰ্কা; গাটোকা (গামোচা), কাম. মুচ্কা; মাটিখাইতী (গেদগেদী) কাম. সথলী; পিক-বাটি, কাম. পিক-দানি; মহ-খুন্দা কাম. মহোহো. চুৱেনভেলি (চুৰা-পাভনি), কাম. চুৱেইনা ইত্যাদি।

৮৫১ ধনি-ভদ্ৰৰ কালৰ পৰা চালে তুলো অঞ্চলৰ ভাষাৰ মাজত কিছুমান পাৰ্থক্য দেখা যায়। উদাহৰণ:

কাম. মধ্য-অঞ্চল	মঙলদৈ-অঞ্চল
অ : ও	ভাধ
কমাল	কোদাল

এই শব্দবোৰ ঐককণাসিদ্ধ বাজবোৰৰ 'মঙলদৈৰ কথিত ভাষা' নামৰ প্ৰবন্ধটোৰ পৰা লোৱা হৈছে।

কাম. মধ্য-অঞ্চল

মঙলদৈ-অঞ্চল

	তপা (তোম)	তোপা
	চতাল	চোতাল
	পঙা-ভাত	শোঙা-ভাত
অজা : অজ	কঠাল	কঠল (কাম. প. অ কঠল)
জা : এ :	জাক	এক (কাম. প. অ, মা অ. এক)
আজা : অজা :	হাতা (হাতি)	হতা
	পাঠা	পঠা (মা. অ. পঠা)
	মালা	মলা
	খাদা	খদা
	মাখা	মখা (মা. অ. মাখা)
এ' : এ	গে'ল	গেল (কাম. দ. অ. গেল)
জ : ঝ :	জাপি	ঝাপি (কাম. দ. অ. ঝাপি)
	জক্ৰা-ভাত	ঝক্ৰা ভাত
মধ্য-স্বৰ-লোপ :	মধ্য-স্বৰ-আগম :	
	নিচ'লা (মাছ)	নিচিলা
	পিপ্ৰা	পিপিৰা
	কটুৰী	কটেৰী
	কুম্ৰা	কুম্ৰা
মধ্যবৰ্তী আ : অ :	উধান	উধন
	তপাত	তপত

৮৫.২ কপ-তত্ত্বৰ ক্ষেত্ৰত মঙলদৈ-অঞ্চলৰ ভাষা আৰু কামৰূপীয়া মধ্য-অঞ্চলৰ ভাষাৰ মাজত কিছুমান সাদৃশ্য আছে। উদাহৰণস্বৰূপে এই প্ৰত্যয়বোৰ দুয়ো অঞ্চলত একে : বহু-বচনৰ প্ৰত্যয়—হাড, —গিলা, —ঠে ; নিৰ্দিষ্টভাৱে চাক—খান, —খোৰ ; কৰণ-কাৰকৰ বিভক্তি—দি। দুয়ো অঞ্চলৰ কিছুমান পাৰ্থক্যও আছে ; যেনে,

কাম. মধ্য-অঞ্চল

মঙলদৈ-অঞ্চল

নিলাক

নিলা

দিলাক

দিলা

খালাক

খালা

কাম ৰথ্য-অঞ্চল

মঙলদৈ-অঞ্চল

পাবাহ

পাব

কৰে

কৰেই

সুখে

সোখেই

(উই) বাহ

বা

(তুমি) ধ

ধা

৮৫৩ মঙলদৈ-অঞ্চলৰ ভাষাৰ এটা বিশেষত্ব হৈছে তুচ্ছাৰ্থ আৰু মাত্কাৰ্থৰ ক্ৰিয়া-বিভক্তিৰ ক্ষেত্ৰত পাৰ্থক্যহীনতা। এই অঞ্চলৰ ভাষাৰ স্বৰ্ণৰ বিভিন্নতা অনুযায়ী দৰ্কাবোৰৰ ধ্বনিগত ভিন্নতা কিছু আছে। ব্যাস-পাবাৰ 'ঠাৰ' বা শুণ্ড ভাষাটো এই অঞ্চলৰ ভাষাৰ এটা উল্লেখযোগ্য ভাষা*। ওপৰৰ আলোচনাৰ পৰা ক'ব পাৰি যে মঙলদৈ-অঞ্চলৰ ভাষাত অসমীয়া ভাষাৰ কিছুমান স্থানীয় উপভাষাৰ সংমিশ্ৰণ ঘটিছে আৰু আন অঞ্চলৰ কিছুমান স্থানীয় আৰু সুকীয়া বৈশিষ্ট্য থকাৰ নিচিনা ইয়াতো কিছুমান সুকীয়া ৰূপ বৰ্দ্ধিত হৈছে। গতিকে ইয়াক এটা সুকীয়া উপভাষা নুবুলি স্থানীয় উপভাষা বুলি ক'লেহে সমীচীন হ'ব।

গোৱালপৰীয়া দেশী-উপভাষা

৮৬ অসমীয়া ভাষাৰ মূল আৰু বুৰঞ্জী বুজিবলৈ হ'লে অসমৰ অবিভক্ত কামৰূপ আৰু গোৱালপাৰা জিলাৰ কথিত ভাষাৰ অধ্যয়ন অপৰিহাৰ্য। ডঃ কাকতিয়ে অভিন্নত্ব প্ৰকাশ কৰা অনুযায়ী "গোৱালপাৰা জিলাত কথিত ভাষাৰ লগত ৰাজবংশী উপভাষাৰ যথেষ্টৰূপে মিশ্ৰণ ঘটা যেন লাগে। এই ৰাজবংশী উপভাষাটো কোচবিহাৰৰ কোচ-ৰজাসকলৰ দিনত ক্ৰমবিকশিত হৈছিল।^{৮৭} ডঃ বীৰেন্দ্ৰনাথ দত্তই গোৱালপৰীয়া উপভাষা সম্পৰ্কে দাঙি ধৰা বিজ্ঞানসন্মত চমু পৰিচয় এটাত^{৮৮} গোৱালপৰীয়া উপভাষাক দুটা প্ৰধান আঞ্চলিক ৰূপত ভাগ কৰিছে। তাৰ এটা হ'ল পূব-অঞ্চলৰ ৰূপ আৰু আনটো পশ্চিম আৰু দক্ষিণ-পশ্চিম-অঞ্চলৰ ৰূপ। গ্ৰিৱাৰ্ছন হাৰোবে এই ৰূপটোক ৰাজবংশী ভাষা বুলি কৈছে।^{৮৯} ডঃ দত্তই গোৱালপাৰাৰ লোকসকলে এই ভাষাটোক

* ব্ৰহ্মব্যঃ লেখকৰ ভাষা-বিজ্ঞান

৮৬ Kakati, B. A.F.D, 1941 § 34

৮৭ The Assam Academy Review No. 1, 1971

৮৮ "The dialect of western and south western Goalpara is pure Rajbangshi".

‘দেশী কথা’ নাইবা গোৱালপৰীয়া ভাষা বুলিহে কয় বুলি উল্লেখ কৰিছে। গোৱালপাৰা-জিলাৰ স্থানীয় লোকসকলে ভাষাটোক ‘দেশী-ভাষা’ বুলি কোৱাৰে জনা যায়। “পুৰণি কামৰূপ-ৰাজ্যৰ পুৰণি কামৰূপী বা পুৰণি অসমীয়া ভাষাকেই পুৰণি কামৰূপ-ৰাজ্যৰ পশ্চিম-অঞ্চলৰ লোকে দেশী-ভাষা’ বোলে।” গোৱালপৰীয়া ভাষাটোক ৰাজবংশী’ বোলাৰ বিশেষ যুক্তি নাই। গোৰীপুৰ আৰু ইয়াৰ ওচৰ-পাজৰ-অঞ্চলত কোৱা ভাষাটোৱে গোৱালপৰীয়াৰ পশ্চিম-অঞ্চলৰ ৰূপৰ প্ৰতিনিধিত্ব কৰিছে। এইটোৱে ‘দেশী-ভাষা’। এই স্থানীয় ৰূপটো অকল ৰাজবংশী সম্প্ৰদায়ৰ লোকসকলৰ মাজতে সীমাবদ্ধ নহয়, ই সকলো সম্প্ৰদায়ৰ লোকৰ কথিত ভাষা। এই ৰূপৰ প্ৰৱাহটোৱে গোৱালপাৰা-জিলাৰ আন আন অঞ্চলতো বিস্তৃতি লাভ কৰিছে আৰু বিভিন্ন অঞ্চলত সেই ৰূপৰ কিছু পৰিৱৰ্তনে দেখা দিছে। (অবিভক্ত) গোৱালপাৰা-জিলাৰ পশ্চিমৰ পৰা পূবলৈকে এই ভাষাটোৱে গতি কৰি কামৰূপী উপভাষাৰে সৈতে মিলিছে।

৮৭. গোৱালপৰীয়া উপভাষাটোক দুটা ভাগত প্ৰধানকৈ ভাগ কৰিব পাৰি—পশ্চিমৰ গোৱালপৰীয়া আৰু পূবৰ গোৱালপৰীয়া। পশ্চিমৰ গোৱালপৰীয়াই ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ উত্তৰ আৰু দক্ষিণ দুয়ো পাৰ জুৰি আছে। পূবৰ গোৱালপৰীয়াৰ ক্ষেত্ৰতো একে কথা। পূব-গোৱালপৰীয়া বিভাগটো ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ উত্তৰ পাৰৰ বিলাসীপাৰাৰ পৰা আৰম্ভ কৰি বিজনীলৈকে আৰু দক্ষিণ-পাৰৰ লক্ষীপুৰৰ পৰা আৰম্ভ কৰি ধুনৈলৈকে বিয়পি আছে। পূব-গোৱালপৰীয়া আৰু পশ্চিম গোৱালপৰীয়া বিভাগ দুটাৰ প্ৰত্যেককে আকৌ দুটাকৈ ভাগত ভাগ কৰিব পাৰি। পশ্চিমৰ গোৱালপৰীয়াক পশ্চিম-পশ্চিমীয়া আৰু পশ্চিমীয়া আৰু পূব-গোৱালপৰীয়াক পশ্চিমপূৰ্বীয়া আৰু পূৰ্বীয়া বুলিব পাৰি। গোৱালপৰীয়াৰ পশ্চিমৰ বিভাগটো লক্ষীপুৰ, বিলাসীপাৰা, আৰু মুখী গাঁও-অঞ্চললৈকে বিস্তৃত। লক্ষীপুৰ, বিলাসীপাৰা, শালকোচা, চাপৰ, আৰু মুখী গাঁও-অঞ্চল পশ্চিম পূৰ্বীয়া বিভাগৰ অন্তৰ্গত। বাসুগাঁও, বজাইগাঁও, বিজনী, কুকাই, আৰু ধুনৈ—অঞ্চল পূৰ্বীয়া বিভাগৰ ভিতৰত।

৮৮. পশ্চিম গোৱালপৰীয়া বা ‘দেশী-ভাষা’টো এটা মহত্বপূৰ্ণ উপভাষা। কামৰূপী উপভাষা আৰু উত্তৰ-বঙ্গৰ ভাষাৰ লগতো ইয়াৰ নিহিগা সম্বন্ধ,^{১২} কাৰণ

৭১. শ্ৰীভদ্রানন্দ চক্ৰৱৰ্তী : গোৱালপাৰা-জিলাৰ সাহিত্য-চৰ্চা আৰু লিখকগোষ্ঠী:

স্বৰ্ণ-প্ৰবন্ধ, অ. সা. সভা, ধুবুৰী, ১৯৭২

৭২. দ্ৰষ্টব্য : উত্তৰ-বঙ্গ আৰু পশ্চিম-অসমৰ ভাষা

‘প্ৰাচীন কামৰূপে কোচবিহাৰকে ধৰি সমগ্ৰ উত্তৰ বঙ্গ আৰু বংপুৰ আৰু জলপাইগুৰি জিলাকো সামৰি লৈছিল’। অসমীয়া প্ৰাক-বৈষ্ণৱ, বৈষ্ণৱ, অনা-বৈষ্ণৱ আদি সাহিত্যই এই ভাষাটোৰ প্ৰচুৰ চানেকি সামৰি থৈছে। প্ৰাচীন অসমীয়া সাহিত্যৰ প্ৰকৃত অৰ্থ বুজিবলৈ হ’লে গোৱালপৰীয়া ভাষাৰ জ্ঞান অপৰিহাৰ্য। ‘গোৱালপাৰাৰ পুৰণি বিস্তৰণ’ নামৰ প্ৰবন্ধত আনন্দচন্দ্ৰ আগৰৱালাই লেখিছে : “অসমীয়া ভাষা আৰু সাহিত্যৰ ইতিহাসত মহাবাজা নৰনাৰায়ণৰ নাম চিৰকাল সোণালী আখৰেৰে জিলিকি থাকিব। তেওঁৰ ৰাজত্ব কালত ৰচা পুথিবিলাক আজিও আমাৰ সাহিত্য-উন্নয়নত বহুৰ দৰে জিলিকি আছে। সেইবিলাক পুথিৰ ভাষাই প্ৰাচীন কামৰূপৰ ভাষা আৰু সেই ভাষাকে আমি এতিয়া অসমীয়া ভাষা বুলিছোঁ—বংপুৰ, জলপাইগুৰি আৰু কোচবিহাৰৰ মাতৃ-ভাষা প্ৰকৃততে কামৰূপীয়া বা অসমীয়া।”

৮৯ গোৱালপৰীয়া ভাষাৰ অধ্যয়নে অসমীয়া ভাষা সম্পৰ্কীয় বহুত নতুন কথাবোৰ সন্ধান দিছে আৰু অসমীয়া ভাষা সম্পৰ্কে দিয়া বহুতো মন্তব্যৰ সাল-সলনিবোৰ আৱশ্যক হৈ পৰিছে। সাধাৰণতে অসমীয়া ভাষাত ভালব্য ধ্বনি, দন্ত্য-মূৰ্ধন্ত ধ্বনিৰ পাৰ্থক্য আদি নাই বুলি কোৱা হয়। ‘দেশী-ভাষাত’ ভালব্য চ, ছ, জ, ঝ, শ, মূৰ্ধন্ত ট, ঠ, ড, ঢ, ঢ; দন্তমূলীয় ত, থ, দ, ধ, ন, স আদি বিশিষ্ট-ধ্বনি। কামৰূপী আৰু মাজ ভাষাত বহুলৰূপে ব্যৱহাৰ হোৱা ‘স’ ধ্বনি ‘দেশীভাষা’ত নাই। মাজৰী প্ৰাকৃতৰ এটা বিশিষ্ট লক্ষণৰূপে সংস্কৃতৰ শ, ষ, স-ধ্বনিৰ শ ধ্বনিলৈ পৰিৱৰ্তনৰ কথা কোৱা হয়। মাজৰী ভাষা হিছাপে অসমীয়া মান্য ভাষা আৰু কামৰূপী উপভাষাত ইয়াৰ চানেকি পোৱা নাযায়। গোৱালপৰীয়া ভাষাত হ’লে ইয়াৰ অনেক উদাহৰণ আছে; যেনে, শীত, মশক, মনুষ্য, মহিষ, হংস, সৰ্প, আদি শব্দ ‘দেশী-ভাষা’ত ক্ৰমে শিত্, মশা, মানুশ, মান্শি, ঠৈশ, মৈশ, হাশ্, শাপ্ আদি হৈছে। গতিকে অসমীয়া ভাষাৰ আঁঠি-গুৰিৰ সন্ধানত দেশী-ভাষা’ৰ বৰঙণি চুই কবিলে নোৱাৰি। কোনো পুৰণি পুথিৰ পাঠ-উদ্ধাৰৰ ক্ষেত্ৰতো ‘দেশী-ভাষা’ৰ ধ্বনি-তত্ত্বৰ কথা অৱহেলা কৰিলে নচলিব। আনহাতে অসমীয়া শব্দ কিছুমানৰ ইতিহাস আৰু আঁঠি-গুৰিৰ উদ্ধাৰত ‘দেশী-ভাষা’ই সহায় কৰিব পাৰে। অসমীয়া আঁঠু একটোক ডঃ কাকতিয়ে অজীৰণ শব্দৰ পৰা অহা বুলি দেখুৱাইছে। ‘দেশীভাষা’ত আঁঠু বুজাবলৈ হাটু, হাটুআ, হাটু আদি ৰূপ পোৱা যায়। হাটুৰ পৰা আঁঠু, অঁঠু হোৱাটোহে বেছি সম্ভৱপৰ। কিছুমান গীত-পদ, সাধু-কথা আনিত পোৱা কিছুমান শব্দৰ অৰ্থ গোৱালপৰীয়া ভাষাৰ অধ্যয়নে স্পষ্ট কৰি তোলে। আমাৰ সাধু-কথাত এটা ‘শাবো’ শব্দ আৰু ভুলসীৰ নামত এটা

‘চান’ শব্দ পোৱা যায়। গোৱালপৰীয়া ভাষাত শাৰো মানে শালিকা চৰাই আৰু ঠাই এভোখৰক শুদ্ধ বা শুচি কৰিবলৈ ছটিওৱা গোৱাল-পানীৰ নাম ‘সান’। আনন্দচন্দ্ৰ আগৰৱালাই বহু বছৰ আগতে এনে এটা মন্তব্য আগ বঢ়াইছিল : “নামনি-অসমত এনে কিছুমান শব্দৰ ব্যৱহাৰ আছে যিবলোক উজনি-অসমত ব্যৱহৃত নহয়। আমাৰ মনেৰে গোটেই অসমৰ সাহিত্য-ৰাজ্যত পৰা যায় মানে সেইবিলোক শব্দৰ ব্যৱহাৰ হোৱা উচিত; যেনে উজনিৰ মানুহে পল্ল বা কৰ্দমক ‘বোকা’ বোলে। কামৰূপৰ মানুহে ‘পেঁক’ বোলে। গোৱালপাৰাৰ মানুহে কাদং’ বোলে। এতিয়া বোকা, পেঁক’ কাদং এই তিনিওটা শব্দ ব্যৱহাৰ কৰাৰ পৰা আমাৰ একো হানি নহয়। বৰঞ্চ ভাব পৰা আমাৰ শব্দ সম্পদ বাঢ়িব।” ৭৩ ‘দেশী-ভাষা’ৰ শব্দ-মালা, প্ৰদাদ-বচন, সীথৰ আদি চালি-জাৰি চাই উপযুক্ত স্থানত ব্যৱহাৰ কৰিলে অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰকাশিকা শক্তি বঢ়াৰ উপৰিও “অসমীয়া ভাষাই গোৱালপাৰাৰ ওচৰচুবুৰীয়া উদ্ভৱপূৰ্ব-বজৰ ৰাইজকে। আঁকোৱালি ধৰি বাখিৰ পাৰিৰ আৰু সেয়ে হ’লেহে, পুৰণি কামৰূপ ৰাজ্যৰ মূল অংশই অসমক Home-land ‘দেশ’ হিছাপে পুনৰ আঁকোৱালি লৱ।” ৭৪। উল্লভ গোৱালপৰীয়া ‘দেশী-ভাষা’ৰ এটা বিৱৰণ দাঙি ধৰা হ’ল। বিৱৰণটোত ‘দেশী-ভাষা’ৰ বিশিষ্ট-ধ্বনিৰ প্ৰয়োগহে দেখুওৱা হৈছে।

৯০ ধ্বনি-তত্ত্ব : ‘দেশী-ভাষা’ত সাতোটা বিশিষ্ট স্বৰ-ধ্বনি আৰু ঊনত্রিশটা বিশিষ্ট ব্যঞ্জন-ধ্বনি আছে। স্বৰৰ অসুনাংকিতাও বিশিষ্ট-ধ্বনি। সেইবোৰক অসমীয়া আখৰেৰে এনেধৰণে বুজাব পাৰি : অ, আ, ই, উ, এ, ঐ, ও, ঐ ; ক, খ, গ, ঘ, ঙ ; চ, ছ, জ, ঝ, ; ট, ঠ, ড, ঢ, ঢ, ; ত, থ, দ, ধ, ন ; প, ফ, ব, ভ, ম ; ৰ, ল, শ, স, হ।

৯০.১ বিশিষ্ট স্বৰ-ধ্বনিবোৰৰ উচ্চাৰণ :

/ই/ ডিল	/অ/ ডল
/এ/ ডেলচোৰা ‘পঁইতা-চোৰা’	/ও/ চোল
/ঐ/ ডে’ল/ডেল	/উ/ ডুল
/আ/ ডাল	/ঐ/ গাও ‘গা’ ; গাওঁ, ‘গাওঁ’

৭৩ আনন্দচন্দ্ৰ আগৰৱালা : গোৱালপাৰাৰ পুৰণি বিৱৰণ : আগৰৱালা গ্ৰন্থাৱলী ;
অ. সা. সভা

৭৪ শ্ৰীকালীন্দ্ৰ বাখ : গোৱালপাৰা জিলাত অসমীয়া ভাষা : স্মৃতি-গ্ৰন্থ : অ. সা.
সভা, ধুবুৰী. ১৯৭১

৯০.২ বিশিষ্ট ব্যঞ্জন-অনিবোধ্য উদাহরণ :

/ক/ কাক্বা 'কৈকোবা'	/ভ/ ভাল 'ভাল'
/খ/ পাখ্বা 'পখবা'	/থ/ থাল 'থাল'
/গ/ গাস 'গহ'	/দ/ হুগব 'হুগবীরা'
/ঘ/ ঘাশ 'ঘাঁহ'	/ধ/ ধুপ 'ধূপ'
/চ/ চাটি 'চাকি'	/ন/ চান 'জোন', নাতি 'নাতি'
/ছ/ ছাতি 'ছাতি'	/ঙ/ চাঙ 'চাং'
/জ/ জাল 'জাল'	/ষ/ মাটি 'মাটি'
/ঝ/ ঝাল 'জলা'	/প/ পাটা 'ম্বাপাট'
/ট/ পাটা 'ম্বাপাট'	/ফ/ ফাটা 'ফাট'
/ঠ/ পাঠা 'পঠা'	/ব/ বুবা 'বুচা'
/ড/ ভাল 'ভাল'	/ভ/ ভুবা 'ভুব'
হাতি 'হাতি'	/ব/ বঙ 'বং'
/ড়/ হাড়ি 'মাটির ডাঙর পাড়'	/ল/ লঙ 'লং'
	/ন্/ মাস 'মাহ'
/ঢ/ ঢাল 'ঢাল'	/স/ মাস 'মাহ'
	সাতা 'হাতি'
	/হ/ হাতা 'কলর আখি'

৯১ কপ-ভঙ্ক : 'দেশী-ভাষার' কপভঙ্কমূলক বৈশিষ্ট্য কিছুমান উল্লেখ করা হ'ল।

(১) নির্দিষ্টভাষাচক প্রত্যয় :

-খান :	ঘোইখান 'বহীখন'
	কাপোবখান 'কাপোবখন'
	মালাখান 'মালাখাবি'
-ঘব :	মানুশঘব 'মানুহঘব'
-ঢাকা :	আমঢাকা 'আমচকল'
-ঝাক :	পোষিকাক 'চবাইঝাক'
-ঝোপা :	ফুলঝোপা 'ফুলঝোপা'
-টা :	মানুশটা 'মানুহটো'
	হাতিটা 'হাতিটো'
	মাসিটা 'মাসিটো'
	মাসটা 'মহডাল'
	ভিবাটা 'কাঁড়পাড'
	কখাটা 'কখাখাব'
	চাকিটা 'চাকিগহ'

- টুকুৰা : মাসটুকুৰা 'মাহটুকুৰা'
 -বোকা : খোৰিবোকা 'খৰিবোকা'
 -পাল : পোখিপাল 'চৰাইজাক'
 -মুঠা : চাউলমুঠা 'চাউলমুঠি'
 -শাজ : ভাতশাজ 'ভাতসাজ'
 -হাভা : কলাহাভা 'কলআখি'
 -হাল : গোকহাল 'গৰুহাল'

(২) বহু-বচনৰ প্ৰত্যয় :

-গুলান/-গুলা : মানশিগুলান/গুলা 'মানুহবোৰ', চেঙৰাগুলান/গুলা 'ল'বাবোৰ'.
 মাগুলান/গুলা 'মাইত' তু. কাম. মানুহগিলান/গিলা।

(৩) পুৰুষৱ্যচক-নিৰ্দিষ্টতাৱ্যচক প্ৰত্যয় :

'দেশী-ভাষা'ত ইয়াৰ ব্যৱহাৰ পোতা নাহায়; যেনে, মোৰ মা 'মোৰ মা';
 তোৰ মা 'তোৰ মাৰ, তোমাৰ মাৰ'; উজাৰ মা 'তাৰ মাক'; উমাৰ মা 'সিহঁতৰ
 মাক'।

(৪) লিংগ-পৰিৱৰ্ত্তন :

(ক) কোনো শব্দৰ আগত মতা বা মাইকী-বুজোৱা শব্দ ব্যৱহাৰ কৰি; যেনে,
 মাত্ৰা কাউআ 'মতা কাউৰী', মাত্ৰি কাউআ, 'মাইকী কাউৰী'; মাত্ৰা কোইভৰ
 'মতা পাৰ', মাত্ৰি কোইভৰ 'মাইকী পাৰ'।

(খ) প্ৰত্যয় সংযোগ কৰি : আকাৰন্ত শব্দৰ -আৰ ঠাইত-ই বহুৱাই নাইবা
 ই আৰু নি প্ৰত্যয়ৰ সংযোগৰ দ্বাৰা। উদাহৰণ :

আজলা 'অজলা'; আজলি 'আজলী'
 কান 'কণা'; কানি 'কানী'
 ঘোড়া 'ঘোঁৰা'; ঘুড়ি 'ঘুঁৰী'
 চেঙৰা 'লৰা'; চেঙৰি 'ছোৱালী'
 টশা 'কলা'; টোশি 'কালৰী'
 পাড়া 'মতা ম'হ'; পাড়ি 'মাইকী ম'হ'
 পাইবা 'মতা পাৰ'; পাইৰি 'মাইকী পাৰ'
 পাগলা 'পগলা'; পাগলি 'পাগলী'
 লিলা 'পেহা'; লিলি 'পেহী'
 বগা 'বগা'; বগি 'বৰী'
 বামন 'বামুণ'; বামনি 'বামুণী'
 বোটা 'পো'; বোট 'পী'

বোকা 'মতা পাৰ'; বুকি 'মাইকী পাৰ'
 বোন্দা 'বোন্দা'; বুদ্ধি 'বুদ্ধী'
 ভোটা 'মতা কুকুৰ'; ভুট 'মাইকী কুকুৰ'
 মাত্ৰা 'মতা'; মাজি 'মাইকী'
 মাকুন্দা 'মতা হাতী'; মাকুন্দি 'মাইকী হাতী'
 মামা 'মামা'; মামি 'মামী'
 মাউশা 'মহা'; মামি 'মাহী'
 শখা 'সখি'; শোখি 'সখী'
 শত্ৰু 'শত্ৰু'; শত্ৰু 'শত্ৰু'
 শিআল/শিএল 'শিন্নাল'; শিএলি 'শিন্নালী'
 হাশা 'মতা হাঁহ'; হামি 'মাইকী হাঁহ'

(অকল স্ত্ৰীস্বাক্ষৰ শব্দ : চান্ডানি 'মৰে মৰে মাছ বেচা ডিবোতা' : আটকুবা 'বাঁজী') ।

নাউজা 'নাপিত'; নাউজানি 'নাপিতনী'
 ধোবা 'ধোবা'; ধোবানি 'ধুবনী'
 বাগ 'বাঘ'; বাগিনি 'বাঘিনী'
 চোৰ 'চোৰ'; চোৰনি, চুন্নি 'চুৰণী'
 ভুত 'ভুত'; ভুত্‌নি 'ভুতুনী'
 নাতি 'নাতি'; নাত্‌নি 'নাতিনী'
 ঠাকুৰ 'মুৰ্তি'; ঠাকুৰানি 'বসন্ত-দেৱী'

(গ) স্ত্ৰী শব্দৰ আৱেগৰ দ্বাৰা :

জুআন 'ডেকা'; গাবুৰ 'গাভৰু'
 বৰ 'দৰা'; কোইনা 'কইনা'
 বলদ 'বলদ'; গাই 'গাই'
 দাম্‌ৰা 'দমৰা'; বকন 'কাঁচলী'

(৫) কাৰক আৰু শব্দ-বিভক্তি : 'দেশী-ভাষা'টোত কাৰক বৃদ্ধাবলৈ কিছুমান শব্দ-বিভক্তি যোগ কৰা হয় আৰু কোনো কোনো ক্ষেত্ৰত কৰ্ম-কাৰক আৰু সম্বন্ধ-পদৰ শব্দ-বিভক্তিৰ পাছত কিছুমান পৰ-সৰ্গ ব্যৱহাৰ কৰা হয়। কেতিয়াবা কোনো শব্দ-বিভক্তি লগ নালাগে। কেতিয়াবা অকল পৰ-সৰ্গ ব্যৱহাৰ দ্বাৰাত কাৰকৰ বোধ জনোৱা হয়; বেলে, হাত দিয়া 'হাতেৰে', মুখ দিয়া 'মুখেৰে', নাক দিয়া 'নাকেৰে' ইত্যাদি। শব্দ-বিভক্তি মাত্ৰ চাৰিটা : প্ৰথম—এ, দ্বিতীয়—ক, তৃতীয়—ব, আৰু চতুৰ্থ—ড। অসমীয়া মান্যভাষা বা কাৰ্যকৰী উপভাষাৰ নিচিনা 'দেশী-ভাষা'ত অধিকৰণ-কাৰকৰ ব্যৱহাৰ একে নহয়। 'সাপত বিশ্বাস নাই' কথাখাৰি 'দেশী-ভাষা'ত 'সাপেৰ বিশ্বাস নাই' হ'বগৈ। সৰ্বনাশ আৰু আম কিছুমান শব্দত অধিকৰণ-কাৰকৰ ৰূপ পোৱা নাযায়। তলত দিয়া শব্দৰ ৰূপ দিয়া হ'ল :

	মান্শি 'মানুহ'	
কৰ্তা	মান্শি, মান্শি-এ খাই	'মানুহে খায়'
কৰ্ম	মান্শি, মান্শি-ক খাই	'মানুহক খায়'
কৰণ	মান্শি-ৰ দাৰা/ মান্শি-ক দিআ	'মানুহৰ দাৰা' মানুহেৰে
নিমিত্ত	মান্শি-ৰ জোহিমে	'মানুহলৈ'
অপাদান	মান্শি-ৰ থাকি	'মানুহৰ পৰা'
সম্বন্ধ-পদ	মান্শি-ৰ	'মানুহৰ'

	মাস্ 'মাহ'	
কৰ্তা	মাস্-এ, মাসে খাই	'মাহে খায়'
কৰ্ম	মাস্-ক খাই	'মাহক খায়'
কৰণ	মাস্-ক দিআ	'মাহেৰে'
নিমিত্ত	মাসে-ৰ জোহিমে	'মাহলৈ'
অপাদান	মাসে-ৰ থাকি	'মাহৰ পৰা'
সম্বন্ধ-পদ	মাসে-ৰ	'মাহৰ'
অধিকৰণ	মাস-ত	'মাহত'

(৬) সৰ্বনামৰ ভালিকা :

(ক) পুৰুষস্বৰূপক :		তিৰ্যক-ৰূপ
১ম পুৰুষ এক-বচন	মুই 'মই'	মো-
বহু-বচন	আম্বা 'আমি'	আমা-
২য় পুৰুষ এক-বচন	তুই 'তই, তুমি', তোম্বা 'আপুনি'	তো- তোম্বা-
বহু-বচন	তুম্বা 'তইহঁত, তোমালোক' তোম্বাঙলা 'আপোনা- তোম্বাঙলা- লোক'	তুমা- তোম্বাঙলা-
৩য় পুৰুষ এক-বচন	উয়াই 'সি, তাই, তেওঁ, তেখেত' উয়া-	
বহু-বচন	উম্বা 'সিহঁত তেওঁ- লোক, তেখেতসকল'	উমা-

(ଖ) ନିଷ୍କରାଚକ :			ଦ୍ଵିର୍ବକ-କମ୍ପ
ଏକ.	ଇଏ'ଇ, ଏଇ'	ଇଆ-	
ବହ.	ଇୟା, ଇଇ'ଡ'	ଇୟା-	
ଏକ	ଏଇଟା 'ଏଇଟୋ'	ଏଇଟା-	
ବହ.	ଏଇଢ଼ଳା 'ଏଇବୋବ'	ଏଇଢ଼ଳା-	
ଏକ	ଇୟା 'ଏଡ଼, ଏଧେଡ'	ଇୟା-	
ବହ.	ଇୟାଢ଼ଳା 'ଏଡ଼ଲୋକ, ଏଧେଡ଼ସକଳ'	ଇୟାଢ଼ଳା-	
ଏକ	ଐଟା/ଓଟା 'ସେଇଟୋ'	ଐଟା/ଓଟା-	
ବହ.	ଐଢ଼ଳା/ଓଢ଼ଳା 'ସେଇବୋବ'	ଐଢ଼ଳା/ଓଢ଼ଳା-	
(ଗ) ସହଜରାଚକ :			
ଏକ	ଆ/ଞେ 'ସି,ସିହ'	ଆ-	
ବହ	ଞେଢ଼ଳା 'ସିସକଳ, ସିବୋବ'	ଞେଢ଼ଳା-	
(ଘ) ପ୍ରସ୍ତରାଚକ :			
ଏକ	କାହି 'କୋନ'	କା-	
ବହ.	କାହି କାହି 'କୋନ କୋନ'	କା-କା	
	କୁନଢ଼ଳା 'କୋନବୋବ'	କୁନଢ଼ଳା-	
ଏକ.	କି 'କି'		
ବହ.	କି କି 'କି କି'		
(ଙ) ଅନିର୍ଦ୍ଧିଷ୍ଟରାଚକ :			
ଏକ.	କାଓ 'କୋନୋ'		
ବହ.	କାଓ କାଓ 'କୋନୋ କୋନୋ'		
ଏକ.	କାହିବା 'କୋନୋବା'		
ବହ.	କାହିବା କାହିବା 'କୋନୋବା କୋନୋବା'		
ଏକ.	କାହିଓ 'କେଓ'		
	କିସ୍ 'ଏକୋ, କିହ୍'		

(৫) নিজস্বাচক :	
এক.	নিজ 'নিজ'
বহু	নিজ নিজ 'নিজ নিজ'

(৬) সৰ্বনামবোৰৰ ভলভদিয়াধৰণে সম্বন্ধ-পদ আৰু কাৰকৰ ৰূপ কৰিব পাৰি :

মুই 'মই'	এক-বচন	বহু বচন
কৰ্তা	মুই	আমৰা
কৰ্ম	মো-ক	আমা-ক
কৰণ	মো-ৰ দ্বাৰা মো-ক দ্বিভা	আমা-ৰ দ্বাৰা/ আমা-ক দ্বিভা আমা-ৰ বাদে/ জোহিমে
নিমিত্ত	মো-ৰ বাদে/জোহিমে	জোহিমে
অপাদান	মো-ৰ থাকি	আমা-ৰ থাকি
সম্বন্ধ-পদ	মো-ৰ	আমা-ৰ

(৭) ক্ৰিয়া-ৰূপ : দেশী ভাষাত বিভিন্ন পুৰুষ, কাল, আৰু ভাৱ অনুযায়ী ক্ৰিয়া-ৰূপৰ পৰিৱৰ্তন হয়। কোনো কোনো ক্ষেত্ৰত বচন অনুযায়ী হোৱা ক্ৰিয়া-ৰূপবোৰৰ পৰিৱৰ্তন অসমীয়া ভাষাৰ পিনৰ পৰা নতুন কথা। ভলভ ভালিকাই কথাখিনি স্পষ্ট কৰিব :

বা	
(ক) বৰ্তমান-কাল (নিৰ্দেশক ভাৱ) :	
১ম পু.	মুই খাও ; আমৰা খাও/খাই
২য় পু.	তুই খাইল, তুমৰা খান/খাও ভোমৰা খান ; ভোমৰাঙলা খান
৩য় পু.	উআই খাই ; উমৰা খাই
(অনুজ্ঞা ভাৱ)	
২য় পু.	তুই খা ; তুমৰা খা ভোমৰা খান ; ভোমৰাঙলা খান
৩য় পু.	উআই খাউক ; উমৰা খাউক

(খ) ভূত-কাল :

- ১ম মুই খালুঙ/খাইলুঙ/খাইলঙ ; আমবা খালুঙ/খাইলুঙ/খাইলঙ
২য় তুই খালু/খাইলি ; তুমবা খাইলেন
তোমবা খাইলেন ; তোমবাঙলা খাইলেন
৩য় উআই খাইল/খাইলেক ; উমবা খাইল/খাইলেক

(গ) ভৱিস্কৃত-কাল :

- ১ম মুই খাইম, আমবা খাইম
২য় তুই খাবু/খাবি, তুমবা খাইবেন
তোমবা খাইবেন, তোমবাঙলা খাইবেন
৩য় উআই খাইবে, উমবা খাইবে

(ঘ) পূর্ণ বর্তমান-কাল :

- ১ম মুই খাইসুঙ/খাইসঙ , আমবা খাইসি/খাসি
২য় তুই খাইসিখ/খাসিখ , তুমবা খাইসিখ/খাসিখ/খাইসেন
তোমবা খাইসেন , তোমবাঙলা খাইসেন
৩য় উআই খাইসে , উমবা খাইসে

(ঙ) পূর্ণ ভূত-কাল :

- ১ম মুই খাইসিলুঙ ; আমবা খাইসিলুঙ
২য় তুই খাইসিলু , তুমবা খাইসিলেন
তোমবা খাইসিলেন ; তোমবাঙলা খাইসিলেন
৩য় উআই খাইসিল , উমবা খাইসিল

ক

(ক) বর্তমান-কাল (নির্দেশক ভাব)

- ১ম পু. মুই কঙ ; আমবা কোই
২য় পু. তুই কোইখ ; তুমবা কন/কোইখ
তোমবা কন ; তোমবাঙলা কন
৩য় পু. উআই কই ; উমবা কই

(অনুজ্ঞা-ভাব ' :

- ২য় পু. তুই ক ; তুমবা ক
তোমবা কন ; তোমবাঙলা কন
৩য় পু. উআই কোউক ; উমবা কোউক

(খ) ভূত-কাল :

১ম মূই কোইলুঙ ; আমবা কোইলঙ

২য় তুই কোইলি ; তুমবা কোইলেন

ভোমবা কোইলেন ; ভোমবাঙলা কোইলেন

৩য় উআই কোইল ; উমবা কোইল

(গ) ভৱিষ্যত-কাল :

১ম মূই কোইম ; আমবা কোইম

২য় তুই কোইবু ; তুমবা কোইবেন

ভোমবা কোইবেন , ভোমবাঙলা কোইবেন

৩য় উআই কোইবে ; উমবা কোইবে

দে

(ক) বৰ্তমান-কাল (নিৰ্দেশক ভাৱ) :

১ম পু মূই দেঙ ; আমবা দেই

২য় পু তুই দিল ; তুমবা দেন

ভোমবা দেন ; ভোমবাঙলা দেন

৩য় পু উআই দেই ; উমবা দেই

(অনুজ্ঞা-ভাৱ) :

২য় পু তুই দে ; তুমবা দে

ভোমবা দেন ; ভোমবাঙলা দেন

৩য় পু. উআই দেউক ; উমবা দেউক

(খ) ভূত-কাল :

১ম মূই দিলুঙ ; আমবা দিলুঙ/দিলঙ

২য় তুই দিলু ; তুমবা দিলেন

ভোমবা দিলেন ; ভোমবাঙলা দিলেন

৩য় উআই দিল ; উমবা দিল

(গ) ভৱিষ্যত-কাল :

১ম মূই দিম ; আমবা দিম

২য় তুই দিবু/দিবি ; তুমবা দিবেন

ভোমবা দিবেন ; ভোমবাঙলা দিবেন

৩য় উআই দিবে ; উমবা দিবে

ধু

(ক) বর্তমান-কাল (নির্দেশক ভাবে) :

১ম পু. ধুই ধুঙ ; আমবা ধুই

২য় পু. তুই ধুইশ ; তুমবা ধোন

ভোমবা ধোন ; ভোমবাঙলা ধোন

৩য় পু. উআই ধোএ ; উমবা ধোএ

(অনুজ্ঞা-ভাব) :

২য় পু. তুই ধু ; তুমবা ধু

ভোমবা ধোন ; ভোমবাঙলা ধোন

৩য় পু. উআই ধোটুক ; উমবা ধোটুক

(খ) ভূত-কাল :

১ম মূই ধুলুঙ / ধুইলঙ ; আমবা ধুলুঙ / ধুইলঙ

২য় তুই ধুইলি ; তুমবা ধুইলেন

ভোমবা ধুইলেন ; ভোমবাঙলা ধুইলেন

৩য় উআই ধুইল ; উমবা ধুইল

(গ) ভবিষ্যৎ-কাল :

১ম মূই ধুইম ; আমবা ধুইম

২য় তুই ধুবু ; তুমবা ধুইবেন

ভোমবা ধুইবেন ; ভোমবাঙলা ধুইবেন

৩য় উআই ধুইবে ; উমবা ধুইবে

তুন্

(ক) বর্তমান-কাল (নির্দেশক ভাবে) :

১ম পু. মূই তুন্ড ; আমবা তুনি

২য় পু. তুই তুনিশ ; তুমবা শোনেন

ভোমবা শোনেন ; ভোমবাঙলা শোনেন

৩য় পু. উআই শোনে ; উমবা শোনে

(অনুজ্ঞা-ভাব) :

২য় পু. তুই তুন্ ; তুমবা তুন্

ভোমবা শোনেন ; ভোমবাঙলা শোনেন

৩য় পু. উআই তুন্ক ; উমবা তুন্ক

(খ) ভূত-কাল :

১ম মূই শুনলুঙ ; আমবা শুনলুঙ

২য় তুই শুনলি ; তুমবা শুনলেন

তোমবা শুনলেন ; তোমবাওলা শুনলেন

৩য় উআই শুনিল ; উমবা শুনিল

(গ) ভৱিষ্যত-কাল :

১ম মূই শুনিম ; আমবা শুনিম

২য় তুই শুনবু / শুনবি ; তুমবা শুনবেন

তোমবা শুনবেন ; তোমবাওলা শুনবেন

৩য় উআই শুনবে ; উমবা শুনবে

(চ) ক্ৰিয়াৰ ন্যাস্তাৰ্থক ৰূপ :

হই 'হয়', নাই 'নহয়'।

পাও 'পাওঁ' ; নাপাও 'নোৱাৰে'।

লাগে 'লাগে' ; নালাগে 'নালাগে'।

নাশুনুঙ 'নুশুনো', নাদেখুঙ 'নেদেখোঁ'।

(৯) তুমন্ত ক্ৰিয়া-ৰূপ :

খাবাৰ 'খাবলৈ', কৰাৰ 'ক'বলৈ', নিবাৰ 'নিবলৈ', শুনিব 'শুনিবলৈ', পোহিব 'পঢ়িবলৈ', দেখিব 'চাবলৈ'। (খালকোছা-অক্ষয় খাবা, দেখিবা আদি ৰূপ পোবা যায়)।

(১০) ভৱিষ্যতচক ৰূপত : কৰাৰ মতন 'কৰিবলগীয়া', কওজাৰ মতন 'ক'বলগীয়া' খাওজা খাই 'খাব লাগে', পৰা খাই 'পঢ়িব লাগে'। (খালকোছা-অক্ষয় কোবিলা লাগা, কৰা লাগা ; খাব লাগে, পোহিবা লাগে)।

(১১) ভুলকালিক ৰূপত : কওজা 'কোৱা', খাওজা 'খোৱা', জাওজা 'বোৱা', কৰা 'কৰা' ইত্যাদি।

(১২) অসমাপিকা ক্ৰিয়া ৰূপ : খাইআ, 'খাই', শুনিআ 'শুনি', দেখিআ 'দেখি', খুইআ 'খৈ', উঠিআ 'উঠি', বোনিআ 'বহি', হালিআ 'হাঁহি', কোইলে 'ক'লে', জাশিলে, জাইশলে, 'আহিলে', গেলিলে, গেলে 'গ'লে' ইত্যাদি।

৯২ লক্ষ-মালা : 'দেশী-ভাষা'ত সচৰাচৰ ব্যৱহাৰ হোৱা লক্ষ কিছুমান ভুলত উল্লেখ কৰা হ'ল।*

* ইয়াত বিভিন্ন অক্ষয়ৰ পৰা লোৱা লক্ষ সামগ্ৰ্য হৈছে।

(କ) ଜୀବ-ଜନ୍ତୁ :

କାମୁଆ 'କୈଚୁଆ'

କୁକୁର 'କୁକୁର'

ଗୈଡାବି 'ଜହାମାଲ'

ଗାଈ 'ଗାଈ'

ମୋକ 'ମୋକ'

ମେଢ଼ା 'ମେଢ଼ା'

ସୋଡ଼ା 'ସୋଡ଼ା'

ଚେଢ଼ି 'ଚେଢ଼ି'

ଚେଢ଼ି ହୋରାଲୀ'

ନାବିଆ 'ଲିଂ ନୋହୋରା ମକ'

ମାଢ଼ା 'ମାଢ଼ା ମ'ହ'

ମାଢ଼ି 'ମାଢ଼ି ମ'ହ'

ବାଗ 'ବାଗ'

ବିଲାଈ/ବିଲେଇ 'ବେକୁରୀ'

ବେଟା ମାଢ଼ିଆ 'ମାଢ଼ା ମାନ୍‌ହ'

ବେଟି ମାଢ଼ିଆ 'ମାଢ଼ି ମାନ୍‌ହ'

ଭେଡ଼ା 'ଭେଡ଼ା-ହାମାଲୀ'

ଭେଡ଼ା/ଭେଡ଼ା 'ମ'ହ'

ମାନ୍‌ହ/ମାନ୍‌ହ 'ମାନ୍‌ହ'

ମେ'ନା 'ଲିଂଲରା ମକ'

ମାଢ଼ି/ମାଢ଼ି 'ମାଢ଼ି'

ମିଆଲ/ମିଆଲ 'ମିଆଲ'

ମିଆଲ 'ଆଦହୀରା ମାନ୍‌ହ'

ଜାଆ/ଜାଆ 'ମାଢ଼ି'

ମେଲା 'ମେଲା-ମହ'

ମାମଲ 'ହାମାଲୀ'

ମେଲା/ମେଲା 'କେଟେଲା-ମହ'

(ଖ) ଚାହି-ଟିବିକାଟି, ମୋକ-ମକହା :

ଆଟାହି/ଆଟା 'ଟିକହା'

ইন্দুৰ/এন্দুৰ/ 'এন্দুৰ'
 উকুন/উকনি 'ওকনি'
 উৰি 'উ'ই-পকৰা'
 ওবোশ 'উবহ'
 কাউআ 'কাউৰী'
 কাকৰা 'কৈকোৰা'; তু. কাম. কাকৰা
 কোইতৰ 'পাৰ-চৰাই'
 কোনা বে'ঙ/ কোট্ৰা বে'ঙ 'চুক-ভেকুলী'
 খিৰকিতি 'ভেজপিন্না'
 ঘুঙ 'কপৌ-চৰাই'
 ঘুঙৰি 'কুমটী'
 চৰাই 'কুকুৰা'
 চামটিকা/চামটিল্কা 'সক বাদুলী'
 চিকা 'চিকা'
 জেঠি 'জেঠী'
 টিআ 'ভাটৌ'
 টিপটিপলাই 'ধূপুনী-চৰাই'
 ডাপকি/ডাউকি/ডাউক 'ডাউক'
 ডাশ 'ডা'হ'
 ঢৰেআ 'নিগনি' (ডাঙৰ বিধ)
 তু. কাম. ধৈৰা
 ঢোলা বে'ঙ 'বামুণ-ভেকোলা'
 ভেলচোৰা/ভেলমু 'পইতা-চোৰা'
 দৈঅল 'দহিকতৰা'
 নেউল 'কেৰ্কেটুৱা'
 পোখি/পাখি 'চৰাই'
 পোকা 'পোক', তু. কাম. পকা
 পিপ্ৰা 'পকৰা', তু. কাম. পিপ্ৰা
 প্ৰজাপোতি 'পখিলা'
 বগা 'বগলী'

বাইভান/বলেআ 'নিগনি', তু কাম দালসৈলা

বাঐ শুয়া-টোকোবা'

বাহুব 'বাহুলী'

বায়নের বাসুআ 'চাভক'

বিজি 'নেউল'

বে'ঙ 'ভেঁকুলী'

মশা 'মহ'

মাসি 'মাখী'

মাক্কা 'মককা', তু. কাম মাক্কা

শাপ 'সাপ'

শাবো 'শালিকা'

শুভাৰ / আসা 'বিহা'

সেকা 'এবিধ শালিকাৰ নিচিনা চৰাই'

হাড়গিলা 'বৰটোকোলা'

হাল 'হাঁহ'

হুহুম 'হুহু'

(গ) গহ-গহনি, ফল-মূল, শাক-পাচলি :

আভাকল 'আভলচ'; তু. কাম. আভেকল

আম্বা 'অম্বা'; তু. কাম আম্বা

আম্বি 'আম্বৰ শুঠ'

কলা 'কল'

কসাল 'মিলিখা'

কাঠাল / কাঠোল 'কাঁঠাল', তু. কাম. কাঠাল, কঠাল

কাম্বাঙা 'কদৈ'

কুম্বা 'কোম্বোবা' তু. কাম. কুম্বা

কুশাৰি / কুশে'ৰ 'কুঁহিয়াৰ'

কোখটা 'বৰাপাট'

গাপ 'কেন্দু-গহব ফল'

গাস 'গহ'

গুজা 'ভামোজ'

গেন্দু 'কেন্দু-গছ'

জলপাই 'জলফাই', তু. কাম. জলপে
জোমুৰা / জোম্বুৰা / জোউমুৰা 'ববাব-টেঙা'
ঝিঙা 'জিকা'

ঠোৰ / মোকোস / মোচা 'কল-ডিল'

ঢেৰি / ডেবস 'ভেন্দী'

ঢকুনা 'ঢকুৱা' তু. কাম. ধোকুনা

ঢোঙল 'কলৰ দোনা'

তুলিআ 'গোল-নেমু'; তু. কাম. তুইল্লা-টেঙা

ভোৰমূল 'অমিতা'

হুৰা 'দূবৰী' তু. কাম. হুৰা

নাগেশ্বৰ 'নাহৰ'; তু. কাম. নাগেচৰ

পাক্ৰি 'পাকৰী-গছ'; তু. কাম. পাক্ৰি

পাটা 'মৰাপাট'

পান 'পাণ'

পাসখোল 'ঙ-টেঙা'

পিৰ 'কলৰ থোক'

পোৰ 'বঁহৰ পাব'

বট 'বট'

বাইগল 'বেঙেনা'

বাধা 'তামোলৰ থোক'

বাশ 'বঁহ'

মকস 'জলকীয়া'

মাদাৰ 'মদাৰ'; তু. কাম. মাদাৰ

মিঠা কুম্বা / মিট কুম্বা 'বঙা লাও'

মোখুল 'অমিতা'

শম্বা / কম্বা 'কম্বা-টেঙা'; তু. কাম.

সম্বা / কম্বা

শাক 'শাক'

শিম্বা / শিম্বল 'শিমলু'

শুপ্‌বি / শুপাবি 'মধুরী-আহ' ; তু. কাম সোইক্‌শাহ
শে'মান 'ভিন্ন'হ'

শোনালু 'সোণাক' ; তু. কাম. 'সোনালু

সোভোর 'কল-চোঁচনি'

হাভা 'কলর আধি'

(ব) মাজ-কাছ :

আইব 'আবী'

ইস্‌লা-মাস 'মিছা-মাহ' ; তু. কাম মিছ্‌লা

কাভ্‌লা / কাভল, 'ভকুয়া'

কৈ 'কাঠে'

খাটা 'কোকিলা'

গভা 'ভূবী, ভোবা'

গবাই 'গঠে' ; তু. কাম. গবে

টে'বাই 'গেদগেদী'

পানিমাস 'কাছ'

পুঁইআ 'বটিয়া-মাহ'

কৈলা 'কান্দুলী'

মাস 'মাহ'

কই 'বো'

মৈল/মোল 'মোল'

(ঙ) অন্ন-প্রভাঙ্গ :

কোম্ব 'কঁকাল'

গলা 'ভিতি' ; তু. কাম. গল

চাপা 'দাঁড় পাবি'

চাল 'ভাল'

চোক 'উক'

চোক 'চকু'

ঠে'ঙ 'ভবি'

ভিঝালি 'ভবিব কলাফুল'

চুন্ধুবি/চোন্দোব 'কঠ'

থোটে/ওটে 'ওঁঠ'
 নাটা/লাটা চকুৰ মনি'
 নোঙল 'আঙুলি'
 পাথোৰি/পাথোৰ 'নথ'
 মাথা 'মূৰ'
 মাড়ি 'দাঁতৰ আলু'
 লোম 'নোম'; তু কাম লুম
 ভাল 'ভাত'
 হাটু/হাটুআ/হাটু 'জাঁটু'
 হোজালি 'খুজৰি'

(৫) সম্বন্ধবাচক শব্দ :

আজু/আভা 'মাৰ দেউতা'; তু. কাম আভা
 আৰো 'মাৰ মা'; তু. কাম. আবু
 কাকা 'খুৰা'
 দাদা 'ককাই'
 দিদি 'বাইদেউ'
 পিলা 'পেহা'
 পিলি 'পেহী'
 বাপ বাৰা 'দেউতা'
 বুৰা বাপ 'ককাদেউতা'
 বুৰা মাও 'আইতা'
 বেটা 'পোা'
 বেটি 'জী'
 বৈন/বৈনি 'ভনী'; তু. কাম. বৈনি
 বানু/ভিন্সি 'ভিনিহি'; তু. কাম. ভিহ্নি
 বোদি 'নবো'
 ভাগিনা 'ভাগিন'
 ভাভাৰ/খোজাৰি 'গিৰীয়েক'
 ভাতৰ 'ভাই-বহুৰ'
 মাতা/মাও 'মা'

মাইআ/বো 'মৈণীয়েক'

মাইখা 'মহা'

মালি 'মাহী'

মন্তৰ 'মন্ত্ৰ'

মাতুৰি 'মাত্ৰ'

(৩) কানি-কাপোৰ, বাচন-বৰ্তন :

কবাই 'কেবাহি' ; তু. কাম. কবে

কাপোৰ/কাপুৰ 'কাপোৰ' ; তু. কাম. কাপুৰ

কোলমি 'কলহ'

খোৰা, গাম্‌লা/চোৰিআ 'চৰিহা'

গাম্‌সা 'গামোচা' ; তু. কাম. গামচা

গিলাস 'গিলাহ'

ঘোটি 'ঘটী'

ভাৰৰ 'কলহতকৈ সৰু পাত্ৰ'

ধুতি 'ধুতী'

পাট-কু / মিল 'পটা-ভটি' ; তু. কাম. পাত্ৰ-কু

বাটি 'বাটী'

ভাৰা 'বাচন'

লোটা / নোটা 'লোটা'

লাৰি 'লাৰী'

মিল-পাটা 'মিল-পটা'

হাভা 'হেভা' ; তু. কাম. হাথা

(৪) বিবিধ বস্তু :

আইলা 'বাটি অহা নৰ'

আপাল 'আপ'

আঙন 'কুই'

আঙ্‌খা 'আঙঠা'

আঙ্‌ঠি 'আঙঠি'

আঙ্‌বা 'এঙাব' তু. কাম. আঙ্‌বা

আঙ্‌সা / জাৰা 'জোলা'

আচ 'আক', তু. কাম. আচ

আটকুৰা 'সাঁজী'

আডি 'বিধবা'

আদৰ 'মৰম'

আন্ধাৰ 'এন্ধাৰ', তু. কাম. আন্ধাৰ

আৰ 'আক', তু. কাম. আৰ

আলো 'পোহৰ'

আল সি 'ভাগৰ'

আলোআ 'মুখত খোৱা ধঁপাত'

আঙ / বিত্ৰি 'আহু-ধান'

ইতা 'শুকান চপৰা'

ইট / ইটা 'ইটা'

ইশ 'নাঙলৰ ডিলা'

ইন্দ ৰা / ইন্দিৰা 'পকা কুঁৰা', তু. কাম. ইন্দুৰা

উকন 'উৰল'

কইআ 'আমৰ গুটি'

কপাট 'কাঠৰ দুৱাৰ'

কাকৈ 'ফলি', তু. কাম. কাকৈ পু. অ. কাকৈ

কাগা 'এটা মাত্ৰ সন্তান থকা মতা মানুহ'

কাগি 'এটা মাত্ৰ সন্তান থকা মাইকী মানুহ'

কানো 'বোকা'

কাশা 'কাঁহ'

কুআ / কুআশা 'কুঁৱলী'

কুৰাল 'কুঠাৰ'

কুশি'ল 'দলিয়াৰি'

কোটা 'হাঁকুটি'

কোড়া 'হোলোঙা'

কোদাল 'কোৰ', তু. কাম. কদাল

খলাই 'খালৈ'

খুটা 'কাঠ'

ଝୁଟ 'ଝୁଟି'
 ଝୁଟି / ଝାମ 'ଝବର ଝୁଟା'
 ଝୁର୍ପା 'କୋବୋକା'
 ଖାଏନ 'ଓବର ଖାବି'
 ଖାଢ଼ା 'ଖାଉ' ଡୁ. କାୟ. ଖାବା
 ଖାଲାନୁଟି 'ଖଲ-ବିଚାରି'
 ଖେଡ଼ା-ଘେଷେର ଘାଟା 'ହାତୀଖାଟି'
 ଖେନ୍ଦା 'ନାଉଁ-ଫୁଲ' : ଡୁ. କାୟ. ଖେ'ନ୍ଦେ
 ଖୋଆଲ 'ଖୁଆଲ'
 ଖୋଇଲ 'ଖୋହାଲି'
 ଖୋଲା 'ଧାନର ଡିବାଲ'
 ଖୋସା 'ଅଭିଯାନ'
 ଘାଟା 'ବାନ୍ଧା, ବାଟ'
 ଘୋମୁଟା 'ଓବରି'
 ଘେ'ଟିଆ 'ଘୁକାନ ଘୋରବ'
 ଟାକା 'ଟକଲ'
 ଟାନ 'ଜୋନ'
 ଟୁନ 'ଟୁନ'
 ଡେ'ପ 'ଝୁଇ'
 ଟେଡ଼ 'ଟ'ଡ଼' ଡୁ. କାୟ. ଟେଡ଼
 ଡୋବା 'ଡବୋରାଲ'
 ଡୋସା 'ଡାମୋଲ ଆଦିର ବାକାଲି'
 ଡାପ 'ଡବିର ଡୋକ'
 ଜଲ 'ପାନୀ'
 ଜାଉଲ/ଜାଉଡ଼ି 'ଜାଉ ଆଦିର ବାବେ ନିଆ ଟାକା'
 ଜାଆ 'ବ'ଜା'
 ଜୁଇଶାଲି 'ଜୁହାଲ'
 ଜୋକାବ 'ଓକାଲି' ; ଡୁ. କାୟ. ଜୋକାବ
 ଝାପା 'ଜାପ' (ଝାବ)
 କାଲି 'ଜାଲି'

কোৰি 'ববৰুণ'
 টাককৰ 'বেগেভ'
 হুঁম 'গছৰ ডাঙৰ টুকুৰা'
 ঠে'ঙা 'টাঙোন'
 ঠেঙু আ/জাখ'লা 'এডাল বাঁহৰ জখলা ; তু কাম জাখ'লা
 ডাঙা নদীৰ বাম-অংশ'
 ডাপ 'ডাব নাথিকল'
 ডাৰা নৰ্দমা'
 ডিকেলি 'মুন্দনা-খাৰি'
 ডিমা 'কনী' , তু কাম দিমা
 ডে'আটি 'দুৱাবডলি'
 ডেৰা/ডাৰি 'নাল'
 ডোৰি 'বছী'
 ঢাক ঢাক'
 'ঢাকুআ 'ঢাক বজোৱাজন
 ঢাৰা 'ঢাৰি' . তু কাম ধাৰা
 ঢেকুৰ উপাৰ'
 ঢেউ 'ঢো'
 ঢেল 'ফুমু' 'টি'
 ডানা 'ডাঁড-খাল'
 ডাৰা 'ডৰা' ; তু কাম ডাৰা
 ডালা 'হাডৰ ডলুৱা'
 দে'উআ 'বন্তৰ'
 দেউতা 'মেঘ'
 ধুঙা/ধুয়া 'ধোঁৱা'
 ধুলা 'ধূলি' ; তু. কাম. ধুলা
 নাউআ 'নাপিড'
 নিন/নিদ 'টোপনি'
 নুন 'নিমখ ; তু. কাম. নুন
 নোকা 'গছৰ পুজি'

ନୋମି 'ନୈ', ଡୁ କାୟ. ନୋମି
 ନୋଲି 'ମହୁବା'
 ନନ୍ଦ 'ନନ୍ଦ', ଡୁ. କାୟ. ନନ୍ଦ
 ନାଧା 'ଚବାଇବ ନାଧି', ଡୁ. କାୟ. ନାଧା
 ନାଗାବ 'ନ ଶାଳ'
 ନାଲିତ 'ବେଞ୍ଜିର ବଡ଼'
 ନାଟି 'ନାଟି'
 ନାନ୍ତନ ଶୁର୍ପା
 ନିମ୍ବି 'ନିମ୍ବ'
 ନୁକ୍ତା/ନିଧି 'ନୁଧୁବୀ'
 ନୁଳ 'ନୁହ-ସାହି'
 ନେନ୍ଟି 'ଏହାରି'
 ନୋଇ 'ନାହର ଗୁଡ଼ା'
 କାଟା କାଟ'
 କୁବ୍ତା/କୁଲ୍‌କା 'କିରିଡ଼ିତି'
 କୁଲ୍‌ତା 'ବବନୀଏ ପୁଡ଼ା'
 କେ'ନା 'କେନ'
 କୋଟ, କୋବା 'କୋହା'
 କୋଟା 'କୋଟ'
 କୋଳା/କୋଳ କା 'ନାନୀ-ଜୋଲା'
 ବବ 'ବବା'; ଡୁ. କାୟ. ବବ
 ବାଈନ 'ଖୁଲିଆ', ଡୁ. କାୟ. ବାଈନ
 ବାଡ଼ 'ବବମତେ ସକ ଲ'ବାବ ମହୋଦନ କବି ଯତା ଧକ'
 ବାଟା 'ବବାଇ', ଡୁ. କାୟ. ବାଡ଼ା
 ବାୟନ 'ବାୟନ'
 ବାଜା 'ବାଜି', ଡୁ. କାୟ. ବାଜା
 ବାଲ/ବାଲ ନା/ନକ 'ଗୋବ'
 ବାହେ 'ବାହିବା ବାୟୁକ ମହୋଦନ କବି ଯତା ଧକ'
 ବିସନ 'କଟିଆ, ବିଜିନି'
 ବିକର 'ବେଟବିନି'

বিসি 'জিট'

বিহান/শকাল 'ৰাতি-পুৱা'

বিস্তৃত 'বৃহস্পতি-বাৰ'

বে'লা 'বেলি'

বেকি 'জুজ্বল কটা দা'

বোটি 'মৈদা'; তু. কাম. বোথি

ভাশা 'চৰাইৰ বাহ'

ভিৰা 'দ'ম'

ভুই 'পথাৰ'

ভোগা 'মৰাপাটৰ ঠাৰিভ কপাহ মেৰিয়াই কঢ়ালী বিছৰ

দিনাখন ৰাতি খেতি-পথাৰত দিৱা চাকি-বিশেষ'

ভোটো/ভুটি 'খেবৰ ভূমুখি'

মশম 'মাংস'

মাও 'মৰমত ছোৱালীক সন্মোদন কৰি মতা লক'

মাটি 'মাটি'

মাশ 'মাহ'

মাসা 'ভঁৰাল'

মাহুত 'মাউত'

মুগ 'মগু'; তু. কাম. মুগ

মে'গ 'মেধ'

মৈ 'হুড়াল বাঁহৰ জখলা'

মৈশাল 'ম'হ-বখীয়া'

বাখাল/বাখোজাল 'গৰখীয়া', তু. বৰনীত : বাখোজাল

বাগ 'মং'; তু. কাম. বাগ

কপা 'কপ' তু. কাম. কপা

বোজা 'কঠীয়া, কোঁহ'

লাব ডা 'ভাজি', তু. কাম. লাব্ৰা

লেউজা লতা'

লেটু 'নেজ'

লোহা 'লো', তু. কাম. লহা

লব 'মাহৰ জাক'

লভমাও মাহী-আই', তু কাহ সৈভা মাই
 শাক 'আজা
 লাগাই 'আলহী'
 শামা 'উবলৰ মাৰিৰ মুখত লগোৱা লোৰ বেৰ'
 শাব 'সাব'
 শিএনি 'সেঙুন'
 শিটা 'শিটা'
 শিভ 'নিয়ৰ'
 শিল্লা 'মৰাপাটৰ ঠাৰি'
 শিদল 'শুকান মাছৰ গুৰি'
 শুকাতি 'শুকতি'
 শুটকা 'শুকান মাছ'
 শুই/বিলি 'যেজি'
 শেফালি শেৱালী-ফুল'
 শোনা 'সোণ'
 শোম 'সোম-বাৰ'
 শোলা 'কুঁহিলা'
 শাগৰপানা 'পূৰী'
 সাম 'খুবলি/উবল'
 সিগ্ৰ/কানা/ফুটা/শুন 'বিজা'
 সেকা 'স্বাৰ'
 সেন্দা/সিদ্দিৰ 'সক বিজা'
 হাবিকল 'লেপল'
 হাড়া/হাড়ি 'হাড়'
 হামু 'ধুন্দনা'
 হিস্কি 'হিকটি'
 ছব্কা 'ধুমুহা'
 ছলুঙ 'ডাঙৰ বিজা'
 হেমতি 'লালি-ধান'
 হোলা 'ভেঁট-ফুল'

(৮) সংখ্যাৰাচক শব্দ :

এ'ক 'এক'

দুই 'দুই'

তিনি 'তিনি'

চাৰি 'চাৰি'

পাঁচ 'পাঁচ'

ছই/সই 'ছয়'

ষাত 'সাত'

আট 'আঠ'

নই 'ন'

দশ 'দশ'

বিংশ 'বিশ'

শ শ'

হাজাৰ 'হাজাৰ'

লাখ 'লাখ'

কোটি 'কোটি'

(৯) বিশেষণাঙ্কক শব্দ :

অলপো 'অলপ'

আলসিআ 'এলেক্সা'

আটকুৰা 'নিঃসন্তান, বাঁজী' তু. বৰশীত : আটকুৰা

উচা 'ওখ'

এ'ভো 'ইমান'

এমন 'এনে, এনেকুৱা'

ওখাৰ 'বহল'

কভো 'কিমান'

কখ'টা 'কেঁহা'

কানা 'কণা', তু. কাম. কান্ধা

কান্ধা 'ক'ল'

কাসা 'কেঁচা', তু. কাম. কাচা

কে'মন 'কেনে, কেনেকুৱা'

କୋୟ୍ଲା / ନବୟ 'କୋୟ୍ଲା'
 ଖାଟୋ / ଖାଟା 'ଚୁଟି', ତୁ କାୟ ଖାତା
 ଚୋଟୋ 'ସକ'
 ଚେ'ପ୍ଟା 'ଚେପେଟା', ତୁ କାୟ ଚେପଡ଼ା
 ଜେ'ୟନ 'ସେନେ, ସେନେକୁହା'
 ଜତୋ 'ସିୟାନ'
 ଟମା କଲା'
 ଠାନ୍ତା 'ଚେ'ଟା'
 ଡକ 'ସୁଲ୍ଲୟ'
 ଡୋଟ୍ଟା / ଡୋଟ୍ଟା 'ସୋନା'
 ଡାନ୍ତୋ / ଡାନ୍ତୋ 'ସିୟାନ'
 ନାୟା 'ଚାପବ'
 ପାୟ ବା 'ପାୟବା' ତୁ କାୟ ପାୟ ବା
 ପାତ୍ଲା 'ପାଡ଼ଲ', ତୁ କାୟ ପାତ୍ଲା
 ପୁଲା 'ପୋହନିୟା'
 ବୋ 'ଡାଉବ'
 ବୋଆ / ବହିଆ 'ବୋଆ', ତୁ କାୟ, ବହିଆ
 ଡାଲ 'ଡାଲ'
 ଡାଢ଼ି 'ଗଧୁବ'
 ସିସମିସା 'ସିହି'
 ଯୋଟା 'ସକତ'
 ଲାଲ 'ବତା'
 ଲହା 'ଦୀୟଲ'
 ଲହଲ 'ସବଲ'
 ଲହ୍ତୋ 'ଡାଟି'
 ଲୟା 'ସବା'
 ଡକାନ 'ଡକାନ'
 ସେ'ୟନ / ସେ'ୟନ 'ସେନେ, ସେନେକୁହା'
 ସୋକ 'କୌ'

(ট) জিৱ্যাবিশেষণাত্মক শব্দ :

আৰ 'আক', তু কাম. আৰ
আজি 'আজি'

এ'মনে / এ'মনকোৰি 'এনেকৈ'

এ'লাই / এ'লা 'এতিয়া'

এটি / এইঠে / এ'টাই 'ইয়াত'

ওটি / ওইঠে / ওটাই 'তাত'

কম 'কম'

কুট / কোটাই 'ক'ত, ক'লৈ'

কালি 'কাইলৈ'

কে'নে 'কিয়', তু. কীৰ্তন : 'কেনে মাটি খাইলি ...'

কে'ম্নে / কে'মনকোৰি 'কেনেকৈ', তু বৰগীত : 'কেম্নে
পাইবো হৰি'

কোনবেলা 'কেতিয়া'

জউআ কালি 'কালি'

জে'ম্নে / জে'মনকোৰি 'যেনেকৈ'

জে'লা / জে'লাই 'যেতিয়া'

জেটি / জেটাই / জেইঠে 'য'ত, য'লৈ'

ভাৰাভাৰি 'সোনকালে'

তে'ম্নে / তে'মনকোৰি 'তেনেকৈ'

দেৰিকোৰি 'পলমকৈ'

পৰন্ত 'পৰতি'

বিকালে / বে'লাভাটি 'আবেলিকৈ'

বেলি 'বেছি'

ভালকোৰি / কোৰিআ 'ভালদৰে'

শকালে 'বাতিপুৰাত', তু: বৰগীত : 'সকালে যেনিও বসে..

শদাই 'সদায়'

শে'ম্নে / শে'মনকোৰি 'শেনেকৈ'

শে'লা / শে'লাই 'জেতিয়া'

(ঠ) ষাডুঃ

ক 'ক'

কৰ্ 'কৰ্'

কান্ 'কান্', তু. মিলেই কান্ 'মেকুৰীয়ে মাতে', পোখি কান্ 'চবানে মাতে' হাল কান্ 'হাঁহে মাতে'

খা 'খা'

গেন্দা 'মুৰ আঁচোৰ্'

গোঙা 'গোজ্', তু. বাগ গোঙাট 'বাঘে গোজবে'

ঘন্ 'ঘহ্'

জা 'জা'

জান্ 'জান্'

ডাক্ 'মাড্', তু. কোইডৰ ডাকে 'পাবই মাতে', বৰগীত: 'দাম
সুদামে ডাকে...'

ডিক্ 'ধুন্'

থ, থু 'থ'

দে 'দি'

নে 'ল'

পৰ্ 'পৰ্'

পৰ্ 'পৰ্'

পা 'পা'

পুন্ 'সোধ্'

বন্ 'বহ্'

বিবা 'ভলা'

ভক্তি দে 'প্ৰণাম কৰ্'

লেণ্ 'লেণ্'

ভুত্ 'ভুত্'

ভুন্ 'ভুন্'

খোন্ 'সোমা'

সিবা 'হিহ্'

হ 'হ'

হাট্ 'খোজ কাহ্', তু. কাম. হাথ্

হাথ্ 'হাঁহ্'

৯৩. 'দেশী-ভাষা'ত পল-গঠন প্ৰণালীৰ আভাস তলত দিয়া উদাহৰণবোৰৰ পৰা পোৱা হ'ব :

- (ক) —আ: গাওঁ-আ > গাওঁজা, গাঁইজা 'গঞা'
 (খ) ইআ: ঢোল > ঢুল-ইআ > ঢুলিয়া 'ঢুলীয়া'
 খোল > খুল-ইআ > খুলিয়া 'খুলীয়া'
 মাশ-ইআ > মাশিয়া 'মহীয়া'
 (গ) —ইল : বঙ-ইল > বোঙিল 'বঙীল'
 (ঘ) —উআ : কাজ উআ > কাজুৱা 'কামিলা'
 গাস-উআ > গাসুআ 'গছুৱৈ'
 ঘৰ উআ > ঘোকআ 'ঘৰুৱা'
 জাল-উআ > জালুআ 'জালুৱৈ'
 ঢাক-উআ > ঢাকুআ 'ঢাক-ৰজোৱাজন'
 বুন-উআ > বুনুআ 'বনৰীয়া'
 মাস-উআ > মাসুআ 'মাছুৱৈ'
 শাৰ-উআ > শাকুৱা 'সাকুৱা'
 হাল-উআ > হালুৱা 'হালুৱৈ'
 (ঙ) —বাড়ি : ধান-বাড়ি 'ধাননি'
 বাশ-বাড়ি 'বাহনি'
 বাশ-বাড়ি 'বাহনি'
 (চ) —বি : কাশা-বি 'কাঁহাৰ'
 খোনা-বি 'খোণাৰী'
 পুজা-বি 'পুজাৰী'
 (ছ) —লি : শোনা-লি 'শোণালী'
 কপা-লি 'কপালী'

৯৪. চানেকিহিছাপে তলত 'দেশী-ভাষা'ৰ বাক্যকেইটাবান দিয়া হ'ল :

- ১। ভোৰ নাম কি 'ভোমাৰ নাম কি?'
- ২। মোৰ নাম নগেন 'মোৰ নাম নগেন'
- ৩। তুই কুটি থাকিল 'তুমি ক'ত থাকি?'
- ৪। মূই গৌৰিপুৰত থাকুঙ 'মই গৌৰীপুৰত থাকোঁ'।
- ৫। ভোৰ বাড়ি কুটি 'ভোমাৰ ঘৰ ক'ত?'

- ৬। ভোৰ বাঙিত কাই আসে 'তোমাৰ ঘৰত কোন আছে?'
- ৭। তুই পোবিশ নাকি 'তুমি পঢ়া নে?'
- ৮। না মুই নাপোকও 'নাই, মই নপঢ়োঁ'
- ৯। তুই আৰ মুই জাইম 'তুমি আক মই বায়'
- ১০। উজাই আৰ তুই জাইম 'সি আক তুমি বাবা'
- ১১। উজাই আৰ মুই জাইম 'সি আক মই বায়'
- ১২। তুই কালি আসিশ তুমি কাইলৈ আহিবা'
- ১৩। তুই কালি আসিশতো 'তুমি কাইলৈ আহিবা তোম'
- ১৪। কোৰি পোৰিব লাইগুসে 'বৰদুগ দিছে'
- ১৫। বাটৰা মাজাইল 'বাহিৰলৈ মাখাৰা'

১৫. 'দেশী-কাষা'ত পোৱা প্ৰবচন আৰু মীথৰ কিছুমান ভুলভ উল্লেখ কৰা হ'ল :

(ক) প্ৰবচন :

- (১) খাবাৰ জাইনুলে চাউলে চিৰা
বোলিৰ জাইনুলে মাটিএ পিৰা
- (২) বাটাঙ পালু কামাৰ
দাঙ পৰে দে জাৰাৰ।
- (৩) চোৰ পালাইলে বুদ্ধি বাৰে।
- (৪) আইসলও মাগুৰ হোইলও কৈ
দিনে দিনে বা কিবা হৈ।
(মাগুৰ আহিলোঁ, কাঠৈ হ'লোঁ। অৰ্থাৎ আবহা বেয়া হ'ল)
- (৫) পৰেৰ শোনা নাদাও কানড
কাটকে নিবে একে টানড।
(পৰেৰ বস্ত লৈ লাভ নাই)।
- (৬) বান বাইজা জাই ভবানন্দ
জৱেৰ পালাত ভোৰি।
- (৭) জে একটা গাছি পোকা
ভাঙ হৈসে মোৰ বাপেৰ জোকা।
(বকিত এটা বৰা পালোঁ সিও মোৰ দেউতাক কতক হ'ল)।

- (৮) আসে গোক নাবোজাই হাল
শেই গোক থাকোৰ থাকি নাথাকাই ভাল।
- (৯) মাও নাই জাৰ ভাও নাই তাৰ।
- (১০) ঘৰেৰ কথা নাকউ পৰোক
কৈলে জাই শান্ত খৰত।

(খ) সাধৰণ :

- (১) এক ঠেঙিআ বগা, নাচে শকাল শোইন্থা। (বিচনি)
- (২) ওখু ওখু ওখু, গোটেই গাওতে চোকু। (আনাৰস)।
- (৩) এ'ক গাসেৰ এ'ক ফল, পাকি আসে টলমল। (আনাৰস)।
- (৪) এতি গেলুঙ ওতি গেলুঙ, গেলুঙ হাব্বা হাট
এমন একটা জিনিস দেখলুঙ, ফলেৰ উপৰ পাত। (আনাৰস)।
- (৫) জলত জম্মো জলত বাশ, জলত দিলে সৰ্বোনাশ। (নিমখ)।
- (৬) পানি আসে ঢেউ নাই। (নাৰিকল)
- (৭) ঢেউ আসে পানী নাই। (টিনৰ চাল)।
- (৮) এ'ক আসোৰিত কথা, গাস আসে নাই মূল না পাত।
(আকাশী লতা)
- (৯) ঘৰ আসে দুঅৰ নাই, মানুহ আসে কথা নাই। (কবৰ)।
- (১০) তুকত তুকত নাচে, তোমাৰ বাড়িত আসে। (বাঢ়নী)।
- (১১) এ'ক হাতিৰ দুই মাথা, চল হাতি কোলিকাতা। (নাও)।
- (১২) গাও ধুম ধুম এ'কটা হাড়া। (খেৰৰ পুঁজি)।
- (১৩) জড়ই কাইটবেন মোক লহা হইআ জাইম,
কও ভো মোৰ কি নাম। (সূতা)।
- (১৪) উপৰতো হাড়া, তলতো হাড়া, মোইকত যাত্ৰ হাল
হাতো নাই ঠেঙো নাই, মাথাটো দেখিব ভাল। (জাপি)
- (১৫) উত্তৰ হাতে আইল বামন, থাইতে দিলঙ কালা হাইলন
বামন থাইআ তুহু হোইল, জেমন হাইলন তে'মলে বোইল। (হোকা)
- (১৬) এম্ এম্ এম্ ঘোৰিঘাৰ নাই ঠেহু। (কনী)।
চিল চিল উষক বিল বিল পাত
বাৰে উষক আঠবো হাড। (বেঙ-গছ)।

- (১৮) জন্মের ঢোলা কব্জের কালা, গলাই চিক চিক হাব
বাগ দিআ আহাব কবে চৈদ্দ হাভ নেটু কাবু। (জাল)।
- (১৯) বাজাব বেটাই দুধ বাই, এ'কবার বাত্‌সা দিএ মোবি জাই।
(কল-গছ)।
- (২০) একি আচোভিত কথা, পাখা নাই উবি জাই, মুখ নাই কথা কই, বুক
যেলি আলো দেই, কান্দিআ ধবনি ডিজাই। (মেঘ)।

৯৬. ওপৰত আলোচনা কৰা ভাষাটোৱে গোৱালপৰীয়া 'দেশী-ভাষা'টোৰ মূল
প্ৰৱাহ। গোৱালপৰীয়া ভাষাটো প্ৰাচীন আৰু আধুনিক অসমীয়াৰে
সৈতে সহজিত প্ৰাচীন কামৰূপী ভাষাৰে উত্তৰাধিকাৰী আৰু প্ৰতিনিধি।
পশ্চিম গোৱালপৰীয়া ভাষাৰ পশ্চিম-পশ্চিমীয়া ভাষাটোৰ কিছুমান বৈশিষ্ট্য
দেখা যায়। সেইবোৰৰ কেইটামান উল্লিখ কৰা হ'ল:

- (ক) অন্ত্য—আ>—এ'; যেনে, শুআ>শুএ'
(খ) ঠ আৰু থ>ট আৰু ত; যেনে, পাঠা>পাটা; বাথান>বাতান
(গ) কোনো কোনো লোকৰ মুখত চ>স, যেনে, চে'ঙ>সে'ঙ
(ঘ) আৰম্ভণিৰ 'ৰ' ধ্বনিৰ লোপ আৰু আৰম্ভণিত 'ৰ' ধ্বনিৰ আগম,
যেনে, বাম>আম, বাতি>আতি, বক্ত>অক্ত, আম>বাম
(ঙ) কেতিয়াবা ঞ>ক; যেনে, দুখ>দুক; শুখ>শুক
(চ) কেতিয়াবা ল>ন, লেবা>নেবা

৯৭. বগবীবাৰীলৈকে বিস্তৃত গোৰীপুৰ-অজলৰ ভাষাটো ধ্বনি-তত্ত্বৰ পিনৰ পৰা
একে। কিন্তু শব্দ হালৰ ক্ষেত্ৰত বগবীবাৰী অজলত কিছুমান নতুন শব্দ পোৱা
যায়। উদাহৰণ:

গোৰীপুৰ-অজল	বগবীবাৰী-অজল
মোখুফল/ভোৰমূল	পাপিজা
শিৰ 'কলৰ থোক'	ঠোৰ
পানিহাস 'কাহ'	কাস
খাটা 'কোকিলা-হাছ'	খাকিলা
বুখা বাপ 'ককাদেউতা'	আতা
বুখা হাও 'আইতা'	আথো
শোক 'কীথ'	চিকন
খিসৰ 'কিদি'	পাখা

অৰ 'ধুমুহা'	তুফান
কানা / ফুটা / শুন 'বিদ্ধা'	কোৰ্কা
খুৰ্পা 'কোৰোকা'	টকো
বাশ / বাশ্‌না 'গোন্ধ'	গন্ধ
নে সৰা 'ফটা কানি'	ভে'না
ডে'আটি 'দুৱাৰ-ডলি'	গোৰিআ

৯৭.১ দুয়ো অঞ্চলৰ কপাতাত্ত্বিক পাৰ্থক্য কিছুমানো আছে। উদাহৰণ :

গোবীপুৰ-অঞ্চল	বগবীবাৰী-অঞ্চল
এই পাকে 'এইপিনে'	এদিআ
ও পাকে 'সেইপিনে'	উদিআ
ওই পাকে 'সেইপিনে'	ওইদিআ
এটি 'টল্লাত'	এ'টে
ওটি 'তাত'	ওটে
কুটি ক'ত'	কুন্টে, কুন্ঠে
আজি 'আজি'	আইজ্কা
কালি 'কাইলৈ'	কাইল্কা
জউআ কালি 'কালি'	গেল কালি
ভাত-তাত 'ভাত-চাত'	ভাত-থাত
ধান-তান 'ধান-চান'	ধান-থান
চিনি-ভিনি 'চেনি-ভেনি'	চিনি-থিনি

৯৮. গোৱালপৰীয়াৰ পূব-গোৱালপৰীয়া বিভাগটোত বিলাসীপাৰাৰ পৰা ধ্বনি-ভাট্টিক পৰিৱৰ্তন কিছুমানে দেখা দিছে। এই অঞ্চলৰ পৰা ক্ৰমান্বয়ে শব্দ মালাৰো পাৰ্থক্য কিছুমান দৃষ্টি-গোচৰ হয়। কপ-ভট্টৰ ক্ষেত্ৰত বিলাসীপাৰাৰ পৰা অঞ্চল বিশেষ্য শব্দই নহয়, সৰ্বনাম শব্দৰো পাৰ্থক্য দেখা যায়। বগবীবাৰী-অঞ্চলত পোৱা প্ৰতিধ্বন্যাত্মক শব্দৰ পাৰ্থক্যখিনি এই অঞ্চলতো বৰ্জিত হৈছে। বিলাসীপাৰা-অঞ্চলৰ বৈশিষ্ট্যবোৰ শালকোছা, চাপৰ, আৰু মুখীগাওঁ-অঞ্চলতো পোৱা যায়। চাপৰ আৰু মুখীগাওঁ-অঞ্চললৈকে ক্ৰিয়া-শব্দৰ পূৰ্ণ ভূত কালৰ ৰূপবোৰ পোৱা যায়। বিলাসীপাৰাৰ পৰা 'আপুনি'ৰ ব্যৱহাৰ নাইকিয়া হৈছে। উল্লেখ আটাইকেইটা অঞ্চলৰ ধ্বনি, কপ, আৰু শব্দমালাৰ বৈশিষ্ট্যসূচক নিৰ্ণয় দাঙি ধৰা হ'ল :

(କ)

ଶୌରୀପୁର	ବିଜ୍ଞାନୀମାବା	ନାମକୋଞ୍ଚା	ଟାମର	ସୂଚୀମାତ୍ର
ହାନ୍ସ/ହାନ୍ସି 'ହାନ୍ସ'	ହାନ୍ସି	ହାନ୍ସି	ହାନ୍ସି	ହାନ୍ସି
ବେଠା ମାଉଜା 'ହଜା ହାନ୍ସ'	ଆମା ମାଉଜା	ଆମା ହାନ୍ସି	ଆମା ମାଉଜା/ଆମା ହାନ୍ସି	ଆମା ହାନ୍ସି
ବେଠି ମାଉଜା 'ହାଉକି ହାନ୍ସ'	ଆମି ମାଉଜା	ଆମି ହାନ୍ସି	ଆମି ମାଉଜା/ଆମି ହାନ୍ସି	ଆମି ହାନ୍ସି
ଡେ଼ବା 'ଜ'ବା	ଆମା	ଆମା ମାଉଜା	ଆମା	ଆମା
ଡେ଼ବି 'ହୋରାଣୀ'	ଆମି	ଆମି ମାଉଜା	ଆମି	ଆମି
ଆଟ୍ଟି-ହୁବା 'ହାଉ'	ବାଞ୍ଜି	ବୋଇଲା	ବୋଇଲା/ବାଞ୍ଜି	ବୋଇଲା
କୋଇଡ଼ର 'ମାବ-ଚବାଇ'	ମାବ	ମାବ	କୋଇଡ଼ର/ମାବ	ମାବ
ବୋକା 'ହଜା ମାବ'	ମାବା	ମାଉଠା	ମାଉଠା, କୋଇଡ଼ର, ମାବା	ମାବା
ବୁକି 'ହାଉକି ମାବ'	ମାବି	ମାଉଠି	ମାଉଠି, କୋଇଡ଼ର, ମାବି	ମାବି
ମିବ 'କଲର ଖୋକ'	ଡୋବା	ଡୋବା	ସୋବା	ଡୋବା
ହୋକୋନ/ବୋଟା 'କଜାଞ୍ଜ'	କଜାଞ୍ଜ	କଜାଞ୍ଜ	ଡୋବା/ଜିଜା	ଡୋବା
ଡେ଼ବାଇ 'କେବେନୀ'	ହାନ୍ସି	ହାନ୍ସି	ହାନ୍ସି	ହାନ୍ସି
ଲୋର 'ଲୋର'	ବଡ଼ା	ବଡ଼ା	ବଡ଼ା/ଡୋରା	ଲୋରା
ଆଡ଼ନ 'ଜୁଇ'	ଜୁଇ	ଜୁଇ	ଜୁଇ	ଜୁଇ
ଜଲ 'ମ'ନୀ'	ମାନି	ମାନି	ମାନି	ମାନି

(খ)

সৌম্য	বিশ্বাসীপাৰ	শাককোছা	চাপৰ	স্বামীপাঠ
জানো 'গোহৰ'	গোহৰ	গোহৰ	গোহৰ	গোহৰ
বিসন 'হুইয়া'	বিধান	বিধান	বিধান	বিধান
স্বপ্ন 'কোবোকা'	টকা	টোকা	টোকা	টোকা
'খিলাই 'সেই	খিলাই	খিলাই	নাকাব	নাকাব
বান, বাশনা 'গোহ'	গজ, বাশ, বাশনা	গজ, বাশ/বাশন	গজ বাশনা	গজ
খোকা 'হুইয়া'	-খোক্তা, বাতোলা	বোতোলা	বোতোলা	বোতোলা
হে 'স্বাষ্টি' 'হুইয়াতলি'	সোবিজা	সোবিজা	সোবিজা পৈবা	পৈবা
সে 'স্বাষ্টি' 'কলি কলি'	ভে'না	ভে'না	ভে'না	ভে'না
স : চ : সাগল 'হাঙ্গলী'	চাপল, সাগল	সাগল	সাগল	সাগল
চ : স : চাইব 'চাবি'	চাইব/সাইব	চাইব, সাইব	সাইব	চাইব
চবাই 'কুকুৰা'	চবাই	চবাই	সবাই	চবাই
হ : স : চ : হাতি ছাভা 'হাতি'	হাতি, সাতি, সাতা, চাতা	সাতা, চাতা	সাতা	সাতা
হই, 'সই' 'হুই'	হই চই/সই	হই/সই	সই	সই
মানসি-টা 'মানসহটা'	মানসি-টা	মানসি-টা	মানসি টা	মানসি-টা
গাস-টা 'দহ-আজ'	গাস-টা	গাস-ডাল	গাস-ডাল	গাস-ডাল
মানসি ওলা/ওলাস মানসহবোৰ-	মানসি ওলা/ওলাস	মানসি ওলা/বিলা	মানসি-পিতা	মানসি-পিতা

গৌড়পূৰ	বিশ্বাসীপাৰা	শাককোছা	চাপৰ	মুখীপাৰ
গোক-জনা/জান 'গজবাব'	গোক-জনা/জান	গোক-জনা	গোক জনা	গোক নিজান
এ'ম্নে,এ'মনকোবি 'এ'নৈ'ক'	এ'নৈ'ক'	এ'নৈ'ক'	এ'নৈ'ক'	এ'নৈ'ক'
শে'ম্নে,শে'মনকোবি 'ভেনে'ক'	ভেনে'ক'	ভেনে'ক'	ভেনে'ক'	ভেনে'ক'
কে'ম্নে,কে'মনকোবি 'কে'নৈ'ক'	কে'নৈ'ক'	কে'নৈ'ক'	কে'নৈ'ক'	কে'নৈ'ক'
কে'নে 'কিন্ন'	কে'ন	কে'নে/কিন	কে'নে কিন	কিন
ভাত-ভাত 'ভাত-চাত'	ভাত-ভাত	ভাত-ভাত	ভাত ভাত	ভাত ভাত
খান-জান 'খান চান'	খান-খান	খান-খান	খান খান	খান-খান
চিনি থিনি তেনি তেনে	চিনি-খিনি	চিনি-খিনি	চিনি খিনি	চিনি খিনি
মুই 'মই'	মুই	মুই	মুই	মুই
আম্বা 'আমি'	আম্বা, 'আমিবা/আম'	আম্বা, আম্বিবা, আমি	আম্বা/আম্বিবা/আমি	আম্বা
তুই জই	তুই	তুই	তুই	তুই
তুম্বা 'তুইত'	তুম্বা তুম্বিবা, তুমা	তুম্বা/তুম্বিবা, তুমা	তুম্বিবা	তুমা
তোম্বা আপুনি	×	×	×	×
উআই 'সি'	ভে'	জব'	ভে'	ভে'
উম্বা 'সিহিত'	উম্বা/উম্বিবা	উম্বা, উম্বিবা/উমা	উম্বিবা	উমা

৯৯. গোৱালপৰীয়া দেশী-ভাষাটোৱে বাসুগাওঁ, বজাইগাওঁ, বিজনী, আৰু অভ-
য়াপুৰী-অঞ্চলত কিছুমান সুকীয়া ৰূপ লৈছে। ধনি-ভৰ, ৰূপ-ভৰ, আৰু লক-
মালা এই আটাইকেইটা বিভাগতে এই পৰিৱৰ্তন লক্ষ্য কৰা যায়। বিজনী-
অঞ্চলত বহুতো কামৰূপী ৰূপ সংৰক্ষিত হৈছে। তলৰ তালিকাকেইধৰনে কথা-
খিনিৰ প্ৰমাণ দাঙি ধৰিব:

(ক

গৌৰীপুৰ	বাসুগাওঁ	বজাইগাওঁ	বিজনী	অভয়াপুৰী
মানুহ, মানুহি 'মানুহ'	মানু	মানু	মানু	মানু
বে'টা সাউজা 'যজা মানুহ'	আপা মানু	আপা মানু	আপা মানু	আপা মানু
সোঁট সাউজা 'মাইকী মাতৃহ'	আপি মানু	আপি মানু	আপি মানু	আপি মানু
চে'ঙা 'ল'ৰা'	আপা	আপা	আপা	আপা
কেঁচুৰি 'ছোৱালী'	আপি	আপি	আপি	আপি
জাই কুৰা 'বীজী'	—	বৈজা	বজি	বজি
বেইউৰ 'পাক-চৰাই'	পাৰ	পাৰ	পাৰা কোবিভৰ	পাৰ
মোকা 'যজা পাৰ'	মাউখা	পাৰা	মাউখা	পাৰা
মুকি 'মাইকী পাৰ'	মাউখি	পাৰি	মাউখি	পাৰি
শিৰ 'কলৰ খোক'	খোৰা	খোৰা	সোৰা	সোৰ'
মোকোস/মোচা 'কলভিলা'	দিলা	দিলা	দিলা	ভিলা
চে'ৰাই 'লকলী'	হাগ্গ'সি	হাগ্গ'সি	হাগ্গ'সি	হাগ্গ'সি
ভোম 'মোম'	ভোম	ভোম	ভোম	ভোম
জাউন 'জুই'	জুই	জুই	জুই	জুই
জা 'পানী'	পানি	পানি	পানি	পানি
জালো 'পোহৰ'	পোহৰ	পোহৰ	পোহৰ	পোহৰ

(খ)

গৌরীপুর	বাসুগাওঁ	বজাইগাওঁ	বিজনী	অভয়াপুরী
শিলন 'ককীয়া'	বিধান	জাউজা	বিধান	বিধান
বুড়পা 'কোবোকা'	টোকো	টোকো	টোকো	টোকো
ঝিলাই 'মেকুই'	নাকাব	নাকাব	নাকাব	নাকাব
বাখ/ব.শ'না 'গোছ'	গোছ	গোছ	গোছ	গোছ
তেজাটি 'দুয়াবভলি'	পৈরা	—	গোবিজা	গোবিজা
বে'সবা 'কটা কানি'	ঝোটা	ফাড়া কাপুর	ফাড়া কাপুর	ফাড়া কাপুর
শোলা 'কুঁহিলা'	বোতোলা	বোতোলা	বোতোলা	বোতোলা
শ : স :	সাত	সাত	সাত	সাত
শাও 'বাড়'	সিঙ	সিঙ	সিঙ	সিঙ
শিঙ শিং	সিআল	সিআল	সিআল	সিআল
শিআল শিআল				
শ : হ :	মাহা	মাহা	মাহা	মাহা
বাউলা মাহা				
শ : স :	হাস	হাস	হাস	হাস
হাল 'হাঁহ'				
চ : স :	মুকু	সোকু	সোকু	মুকু
জোক 'চুই'				

(৭)

গোঁসীপূৰ	বামুগাওঁ	বজাইগাওঁ	বিজনী	অভয়াপুৰী
মানু-টা 'মানুহটা'	মানু-গো	মানু-ল'	মানু-গো	মানু-টা
গাস-টা 'গহ ডাল'	গাস-ডাল	গাস ডাল	গাস-ডাল	গাস ডাল
মানু-গুলা ওলান 'মানুহবোৰ'	মানু গিলা	মানু-গিলা	মানু গিলা	মানু-গিলা
গোক-ওলা / ওলান 'গকবোৰ'	গোক গিলা	গোক-গিতি	গোক গিলা	গোক গিলা
এ'বনে / এ'বনকোৰি 'এনেকৈ'	এ'ঙ'কৰেজা	এ'ঙ-কে	এ'ঙ-কে	এ'ঙ-কে
শেহ'নে / শে'বনকোৰি 'ভেনেকৈ'	সে'ঙ'কেৰেজা	সে'ঙ-কে	সে'ঙ-কে	সে'ঙ-কে
কে'বনে / কে'বনকোৰি 'কেনেকৈ'	কে'ঙ'কেৰেজা	কে'ঙ-কে	কে'ঙ-কে	কে'ঙ-কে
কে'নে শিহু	কিঅ	কিঅ	কিঅ	কিঅ
ভাঙ-ভাঙ 'ভাত চাভ'	ভাঙ-খাত	ভাত সাত	ভাত খাত	ভাত খাত
গান-ডান 'ধান চান'	ধান থান	ধান মান	ধান-থান	ধান-থান
চিনি-ভিনি 'চেনি-ভেনি'	চেনি থেনি	চিনি থিনি	চেনি থেনি	চেনি থেনি
মই 'মই'	মই	মই	মই	মই
আমি 'আমি'	আমি	আমি	আমি	আমি
তই 'তই'	তই	তুমি	তই	তই
তুমি 'তইত'	তুমি	তুমি	তুমি	তুমি
তোমৰা 'আপুনি'	×	×	×	×
উজাই 'সি'	ওএ	ওএ	তাই	তাই
উজা 'সিঙৈ'	উনি / উনিবা	তামি	তামি	তামি

১০০. বৈজ্ঞানিক-প্ৰযুক্তিৰ ভাষাতাত্ত্বিক পদ্ধতিৰ বৈজ্ঞানিকভাৱে প্ৰস্তুতকৰণ কৰা ভাষাৰ সমন্বিত ব্যৱহাৰ কৰাৰ প্ৰাৰ্থনা। বৈজ্ঞানিকভাৱে প্ৰস্তুতকৰণ কৰা ভাষাৰ ব্যৱহাৰৰ ভাৱনাকোঁচৰে পঢ়ি গৱেষণা:

(ক)

সৌরীপূৰ	মানিকা চৰ	লক্ষীপুৰ	কুফাই	দুৰ্গৈন
হানুশ/হানিশি 'হানুহ'	হানুশ	হানিশি	হানু	হানু/হানু হ)
বেটা সাউআ 'মতা হানুহ'	বেটা সাউআ	বেটা সাউআ	আপা সাউআ	আপা সাউআ/
বেটা সাউআ 'হাইকী হানুহ'	বেটা সাউআ	বেটা সাউআ	আপি সাউআ	আপি সাউআ/
চেঙ'ৰা 'লৰা'	চেঙ'ৰা	চেঙ'ৰা/আপা	আপা	আপি সাউআ/
চেঙ'বি হোৱালী	চেঙ'বি	চেঙ'বি/আপি	আপি	আপি
আই'কুৰা 'ধাঁজী'	আই'কুৰা	আই'কুৰা, বাজি, হানুজি	বাজি	বাজি/ভাজি
কোইতৰ 'পাৰ চৰাই'	কৈতৰ	কৈতৰ/কোইতৰ	পাৰে	পাৰ, পাউৰা
বোকা 'মতা পাৰ'	পাইৰা	×	×	মতা পাৰ, মতা পাউৰা
হুকি 'হাইকী পাৰ'	পাইৰি	×	×	মত্ৰি পাৰ, মত্ৰি পাউৰা
পিৰ 'কলৰ থোক'	চোৰি	চোৰা	মোৰা	মোৰা
মোকোম, মোচা 'কজিড'	চোৰ	চোৰ	চোৰ	কলকুল
চে'বাই 'মোকোমী'	চে'বা	মোকোম/হানিশি	চে'ভকেসি	নিমপাৰি
'মোম 'মোম'	মোম	মোম/মোম	মুতা/মুত	মুতা/মুত
'জাঙন 'জুই'	জাঙন	জুই	জুই	জুই
'কল 'পাৰী'	কল	পানি	পানি	পানি

(৪)

মৌৰীপূৰ	মাকী-চৰ	লক্ষীপূৰ	কুকাই	দুধনি
আলো 'গোহৰ'	আলো	গোহৰ	পাহৰ	গোহৰ, গহৰ
বিসন 'কটীয়া'	বিসন	বিধান	বিধান	বিধান
খুৰ পা 'কোবোকা'	খালাই, আত সা	খুৰ পা, আত চ'	খুৰ পা	খোলা টা
কিলাই/বিলেই 'মেকুৰী'	বিলেই	বিলেই	বিলেই	নাকৰ 'মেকুৰি'
বান/বান্‌না 'গোহ'	বান না, গন্ধ	গন্ধ	বাসনা	বাসনা 'গোহ'
ডে'জাটি দুৱাৰতলি	x	গৈবা	দুৱাৰগোৰ	মোখ
নে'সৰা 'ফটা কানি'	নেকৰা ভে'না	ভেন, ফাভা	ফাভা কাপুৰ	ফাভা কাপুৰ
শোলা 'কুহিলা'	শোলা	বত্‌লা	x	বোখোলা 'বোত্‌লা'
শ : স :				
শৌল শৈল 'শ'ল-মাছ'	শৈল	শৌল/শৈল	শৌল	শৌল
চ : স :				
চান 'জোন'	চান	চান, সান	সান জোন	জোন, জন
ছ : স :				
ছই 'ভয়'	ছই, সই	ছই, সই	সই	সই
মানুশ-টা 'মানুহটো'	মানুশটা টে'	মানুশ-টা	মানু টা	মানু-টা
গাস-টা 'গহজাল'	গাস-টা/টে'	গাস-টা	গাস টা	গাস ডাল

(ଗ)

କୋଶୀପୁର	ସାମିକା ଚବ	ଲକ୍ଷ୍ମୀପୁର	ବୃକ୍ଷାହି	ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ
ସାମୁଦ୍ର-ଶୁଣା, ଶୁଣାନ 'ସାମୁଦ୍ରବୋର'	ସାମୁଦ୍ର ଶୁଣେ	ସାମାନି ଶୁଣା/ଶୁଣେ	ସାମୁ-ଗିଳା	ସାମୁ-ଗିଳା, ଗିଳାନ
ଗୋକ ଶୁଣା, ଶୁଣାନ 'ଗକବୋର'	ଗୋକ-ଶୁଣେ	ଗୋକ-ଶୁଣା, ଶୁଣେ	ଗୋକ-ଗିଳା	ଗୋକ ଗିଳା, ଗିଳାନ
ଏ'ସୁନେ, ଏ'ସନକୋରି 'ଜନକେ'	ଏ'ସନକୋରି	ଏ'ସନକୋ:ରି 'ଏ'ନଡେ	ଏ'ନଡେ	ଏ'ନକାହି ଏ'ନକେ
ସେ'ସୁନେ ସେ'ସନ:କୋରି 'ଜେନେ'କ'	ଓ'ସନକୋରି	ସେ'ସନକୋରି, ଓ'ନଡେ	ଓ'ନଡେ	ଡେ'ନକାହି ଡେ'ନକେ
କେ'ସୁନେ/କେ'ସନକୋରି 'କେନେ'କ'	କେ'ସନକୋରି	କେ'ସନକୋରି/କେ'ନଡେ	କେ'ନଡେ	କେ'ନକାହି କେ'ନକେ
କେ'ନେ 'କିସ'	କେ'ନେ	କେ'ନେ	କିଅ	କିଅ
ଭାତ-ଭାତ 'ଭାତ-ଚାତ'	ହାତ-ସାତ	ଭାତ-ଧା'ତ'ଭାତ	ହାତ-ଧାତ	ଭାତ-ଧାତ, ଡାତ
ସାନ-ଡାନ 'ସାନ-ଡାନ'	ସାନ-ସାନ	ସାନ-ସାନ 'ସାନ	ସାନ-ସାନ	ସାନ-ଧାନ ସାନ-ସାନ
ଚିନି-ଡିନି 'ଚିନି-ଡେନି'	ଚିନି-ଡିନି	ଚିନି ସିନି, ଡେନି-ଡେନି	ସିନି-ସିନି	ସେନି-ସେନି
ସୁଇ 'ସୁଇ'	ସୁଇ	ସୁଇ	ସୁଇ	ସୋଇ
ଆସବା 'ଆସି'	ଆସବା	ଆସିବା ଆସି	ଆସି	ଆସି
ଡୁଇ 'ଡୁଇ'	ଡୁଇ	ଡୁଇ	ଡୁଇ	ଡୁଇ'ଡୋଇ
ଡୁସବା 'ଡୁଇତ'	ଡୋସବା	ଡୁସବା, ଡୁସିବା	ଡୁସି	ଡୁସି, ଡୁହନ
ଡୋସବା 'ଆସୁନି'	ଆସୁନି	ଡୋସବା, ଆସୁନି	ଆସୁନି	ଆସୁନି
ଡକାହି 'ସି'	ଡକି	ଅଇ, ଡିଈ	ଡକି	ଡାଏ'ସି
ଡୁସବା 'ସିହିତ'	ଡୁସବା	ଡୁସବା/ଡୁସିବା	ଡାସି	ଡାସି/ଡାହନ

১০১. গোৱালপৰীয়া ভাষাটোৰ অনুসন্ধানৰ পৰা দেখা যায় যে কোনো কোনো অঞ্চলত কিছুমান নতুন নতুন শব্দৰ ব্যৱহাৰ চলি আছে। উল্লভ সেইবোৰৰ কেইটামান উল্লেখ কৰা হ'ল:

জুজব 'গাহৰি' (গোবীপুৰ), বাবা (বজাইগাওঁ)

মৈদাল 'ম'হবখীয়া (গোবীপুৰ), লাখোলিআ (বজাইগাওঁ)

ডেলচোৰা 'পঁইতাচোৰা' (গোবীপুৰ), কুলুঙা (বজাইগাওঁ)

হাতা 'কলৰ আৰি' (গোবীপুৰ), আখা (বিজনী)

ডেবস 'ভেন্দী' (গোবীপুৰ), ভেন্দি (বজাইগাওঁ, বৈটামাৰী)

ঢে'ৰাই 'গেলগেলী' (গোবীপুৰ), ঝাগ্‌গি (বজাইগাওঁ), নিনপাৰি (বৈটামাৰী)

লোম 'নোম' (গোবীপুৰ), ভোমা (বজাইগাওঁ, বাসুগাওঁ, বিজনী, অভয়াপুৰী),

জুঙ (হুথনৈ)

চান 'জোন' গোবীপুৰ, জোনাক . বজাইগাওঁ. বাসুগাওঁ, বৈটামাৰী,

বিজনী, অভয়াপুৰী), জোন/জন (হুথনৈ)

এন্দুৰ/ইন্দুৰ 'এন্দুৰ' (গোবীপুৰ), নিশুভ (শালকোছা, চাপৰ)

চোক 'উক' (গোবীপুৰ), উৰাত (মাণিকা-চৰ)

খুটি 'মাটিৰ সৰু পাৰ' (গোবীপুৰ), ভুবকা (কুফাই)

ডে'ৰ 'বোকা' (গোবীপুৰ), চহ লা (কুফাই)

নাটা 'চকুৰমণি' (গোবীপুৰ) ভাইজা/মোনি (শালকোছা)

শাগাই 'আলহী' (গোবীপুৰ). গুন্তি (বজাইগাওঁ, বাসুগাওঁ, বিজনী, অভয়াপুৰী, হুথনৈ), পৰবাসি (মাণিকা-চৰ)

১০২. গোৱালপৰীয়া ভাষাটো গোৱালপাৰা-জিলাত (অবিভক্ত) বাস কৰা বিভিন্ন জাতি আৰু সম্প্ৰদায়ৰ লোকসকলে কৰে। এইটো কোনো এক বিশেষ সম্প্ৰদায়ৰ ভাষা নহয়। যুহলমান লোকসকলেও একে ভাষাটোৱে কৰে; মাত্ৰ ভেতলোকৰ সম্বন্ধ-বুজোৱা শব্দ কিছুমান সুকীয়া; যেনে, বাবা>আব্বা; পিনা>ফুৰা/ফুৰে, পিপি>ফু; আবো>নানি, আতা>নানা। গোবীপুৰ-অঞ্চলৰ যুহলমান লোকসকলে 'জল'ৰ ঠাইত 'পানি' আৰু 'ডিমৰ' ঠাইত 'কল' শব্দ ব্যৱহাৰ কৰে। প্ৰত্যেক ঠাইতে জান ঠাইত ব্যৱহাৰ হোৱা শব্দ কিছুমানৰ মিশ্ৰণ ঘটা দেখা যায়; যেনে; দে'কা/খাৰ। ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ উত্তৰ পাৰৰ পশ্চিম-গোৱালপৰীয়াৰ পশ্চিম-পশ্চিমীয়া ভাগটোৰ মিচিলা মাণিকা-চৰ অঞ্চলতো শব্দৰ আৱৰ্তনিত থকা 'ব' ধ্বনিৰ সোণ

হোৱা দেখা যায়, যেনে, বাখোৱাল > আহোৱাল - আহল 'গৰখীয়া', বাতি > বাইত > আইত। তেনেদৰে অন্ত্য 'জা' ধ্বনি > এ', যেনে, ওতা > ওএ 'ভামোল'। মাদিকা-চৰৰ ওচৰৰে ঠাকুৰণবাৰীৰ এগৰাকী মহিলাৰ মূখত কেইটামান ধ্বনিৰ বিশেষ ধৰণৰ পৰিৱৰ্তন ঘটী দেখা গৈছিল, যেনে, পাটা > পাভা, পাঠা > পাভা, ভোটা > ভোভা।

১০৩. গোৱালপৰীয়া ভাষাটোৰ অনুসন্ধানে এইটোও স্পষ্টকৈ দেখুৱায় যে ভাষাটো পশ্চিম ফালৰ পৰা পূবৰপিনে গতি কৰিছে আৰু অৱশেষত কামৰূপী উপভাষাৰে সৈতে মিলি গৈছে। তলত উল্লেখ কৰা শব্দবোৰৰ বিকাশৰ ধাৰাটোৱে ডাক প্ৰমাণ কৰিব:

- (১) শেশা 'শহা-পহ' (গোবীপুৰ), শাশা (বিলাসীপাৰা, শালকোছা, চাপৰ), সাসা (বৈটামাৰী), সাহা (বজাইগাওঁ), সাহা (বিজনী), সিহা (অভয়াপুৰী), সহা (দুধনৈ), সহা (কামৰূপী)।
- (২) হাশি 'মাইকী হাঁহ' (গোবীপুৰ), হাশিনি (বিলাসীপাৰা, শালকোছা, চাপৰ), হাশিনি (বৈটামাৰী), হাসিনি (বাসুগাওঁ), হাহিনি (বিজনী), হাইহনি (কাম)।
- (৩) শিপা 'শিপা' (গোবীপুৰ, বৈটামাৰী), শিহা (বিলাসীপাৰা, শালকোছা, চাপৰ), সিহা (বজাইগাওঁ), সিহা/সিহা (দুধনৈ), সিহা (কাম)।
- (৪) চোক 'চকু' (গোবীপুৰ), সোক (বিলাসীপাৰা, শালকোছা, চাপৰ), সোক (বৈটামাৰী, বজাইগাওঁ, বিজনী), সোক/সোখু (দুধনৈ), সোখু (কাম)।
- (৫) হাভি 'হাড়' (গোবীপুৰ), হাভা (বিলাসীপাৰা, শালকোছা, চাপৰ), হাভা (বজাইগাওঁ, বিজনী, অভয়াপুৰী, দুধনৈ), হাবা (কাম)।
- (৬) কাশা 'কাঁহ' (গোবীপুৰ), কাশা (বিলাসীপাৰা, শালকোছা, চাপৰ), কাস (বজাইগাওঁ, বাসুগাওঁ, বিজনী, অভয়াপুৰী), কাহ (দুধনৈ), * কাহা, কাঁহা (কাম)।
- (৭) ছাভি 'ছাতি' (গোবীপুৰ), সাভা (বিলাসীপাৰা, শালকোছা, চাপৰ), সাভা (বজাইগাওঁ, বাসুগাওঁ, বিজনী, অভয়াপুৰী), সাভা (কাম)।
- (৮) জাপি 'জাপি' (গোবীপুৰ), জাপি (বিলাসীপাৰা, শালকোছা, চাপৰ), জাপি (বজাইগাওঁ, দুধনৈ) জাপি (কাম)।
- (৯) চাউল 'চাউল' (গোবীপুৰ), সাউল (বজাইগাওঁ, বাসুগাওঁ, বিজনী, অভয়াপুৰী, দুধনৈ), সাউল (কাম)।
- (১০) শাপ 'শাপ' (গোবীপুৰ, বৈটামাৰী), শাপ (বজাইগাওঁ, বাসুগাওঁ, অভয়াপুৰী, দুধনৈ), শাপ (কাম)।

১০৪. উত্তৰ-বজ্জৰ ভাষা আৰু কামৰূপী উপভাষাৰে সৈতে ঘনিষ্ঠভাৱে সম্পৰ্ক স্থাপনৰ দ্বাৰা গোৱালপৰীয়া ভাষাটোৱে প্ৰাচীন কামৰূপৰ ভাষাৰ প্ৰতিনিধিত্বৰূপে মৰ্যাদা বহন কৰিছে। এই ভাষাটোৱে লোক-সাহিত্য আৰু প্ৰাচীন অসমীয়া সাহিত্যত ব্যৱহাৰ হোৱা অনেক প্ৰয়োগ সংৰক্ষণ কৰিছে। গোৱালপৰীয়া ভাষাটোতে মাগৰী প্ৰাকৃতৰ বিশিষ্ট ধ্বনি (তালব্য শ)ৰ এতিয়াও ব্যৱহাৰ হৈ আছে। মূৰ্খন্য ট, ঠ, ড আদি ধ্বনিও সমগ্ৰ গোৱালপৰীয়া ভাষা কোৱা অঞ্চলত বৰ্তি আছে। এইদৰে গোৱালপৰীয়া উপভাষাটোৱে অসমীয়া ভাষাৰ বুৰঞ্জীত এক বিশেষ স্থান অধিকাৰ কৰিছে।

কাছাৰী উপভাষা

১০৫. কাছাৰ-জিলাত প্ৰধানকৈ তিব্বতবৰ্মীয় শাখা পৰিয়াল আৰু আৰ্য-শাখা-পৰিয়ালৰ ভাষা কোৱা হয়। তিব্বতবৰ্মীয় শাখা পৰিয়ালৰ ভাষাৰ ভিতৰত ডিমাছা আৰু মেইতেই প্ৰধান, আৰ্য-শাখা-পৰিয়ালৰ ভিতৰ অসমীয়া ভাষাই কাছাৰ জিলাত সুকীয়া স্থান লাভ কৰিছে। ঐতিহাসিক যুগৰ পৰা কাছাৰৰ লগত অসমৰ বিশেষকৈ পশ্চিম-অসমৰ ঘনিষ্ঠ সম্পৰ্ক সংঘটিত হয়। কাছাৰত কোচ বা দেৱান-জাতিৰ ৰাজত্বও চলিছিল। তাৰ ফলত পশ্চিম অসমৰ পৰা গৈ অনেক লোকে কাছাৰত বসবাস কৰাৰ সুবিধাও পায়। ইপিনে ইংৰাজ-ৰাজত্বৰ আগতে কাছাৰ আছিল স্বাধীন ৰাজ্য। স্বাধীন হ'লেও কাছাৰৰ ৰজাসকলে আহোম ৰজাসকলক সাৰ্বভৌম বুলি মানি লৈছিল। মোৰামৰীয়া-বিদ্ৰোহৰ কালছোৱাত বহুত অসমীয়া মানুহে কাছাৰত আশ্ৰয় লৈছিল। সেইবোৰ শৰণাৰ্থী আছিল সাধাৰণ স্তৰৰ অসমীয়া মানুহ, বিষয়া শ্ৰেণীৰ নহয়। সেইবোৰ অসমীয়া মানুহৰ উত্তৰপুৰুষসকলে কাছাৰত বসবাস কৰিছে। মধ্য-যুগত ব্ৰহ্মপুত্ৰ-উপত্যকা আৰু বৰাক-উপত্যকাৰ নাথ-মোণী-সকলৰ মাজত বৈৱাহিক সম্পৰ্ক আছিল।^{১৫} অসমৰ আন ঠাইৰ পৰা অহা লোক আৰু কাছাৰৰ স্থানীয় লোকসকলৰ বসবাসৰ ফলত কাছাৰত অসমীয়া ভাষাৰ সুকীয়া ৰূপ এটাই গঢ় লয়। এই ভাষাটোক কোনো কোনোৱে দেৱান ভাষা বুলিছে। এই ভাষাটোৰ লগত অসমীয়া মাগভাষা আৰু পশ্চিম অসমৰ উপভাষাৰ ঘনিষ্ঠ সম্পৰ্ক দেখা যায়।

৭৫ চম্ভোপাধ্যায় সুহাস : (১) অসমৰ বিভিন্ন জন গোষ্ঠীৰ অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰয়োজনীয়তা (প্ৰবন্ধ) : অসম বাণী : ১৩ ফেব্ৰুৱাৰী, ১৯৮৭

(২) কাছাৰ অসমৰ অবিচ্ছেদ্য অঙ্গ-সাংস্কৃতিক আৰু ঐতিহাসিক দিশ (প্ৰবন্ধ) : বহুবৰীয়া যুধ-পত্ৰ : অসম-সাহিত্য-সভা, শিলচৰ শাখা ১৯৮৬-৮৭।

ঐতিহাসিক দৃষ্টি-কোণৰ পৰা সি স্বাভাৱিকো। উলভ দেৱান ভাষা আৰু অসমীয়া ভাষাৰ সাদৃশ্যৰ আভাস দিয়া হ'ল :

দেৱান ভাষা	অসমীয়া ভাষা
আগত	আগত
আক	আক
আহ্	আহ্
উপবত	ওপবত, তু. কাম উপবোত
ওঠ	ওঠ
কুনি	কোন, তু. কাম কুনি
গা ৰো	গা ৰো
গহ	গহ
ঘৰা	ঘোঁৰা, তু. কাম. ঘৰা
চকু	চকু
চুলি	চুলি
জনাৰ	জোন, তু. কাম. জনাক 'জোনাৰ'
জিভা	জিভা
জুই	জুই
টেঙ্গা	টেঙা
ঠেঙ্গ	ঠেং
ভলভ	ভলভ
ভাক	ভাক
ভাৰ	ভাৰ
খিন্ন হ	খিন্ন হ
দিয়	দিয়
নহয়	নহয়
নাও	নাও
মুন	লোণ, তু. কাম. মুন
পানী	পানী
পুখি	পুখি

* মৰ্কব্য : (১) ওহ, উপেন্দ্ৰ চক্ৰ : কাহাঁকেৰ ইতিবৃত্ত

(২) লক্ষ্ম, মোঃ আকবুল কাহেব : অসমৰ বুকুত কাহাঁবে

দেৱান ভাষা	অসমীয়া ভাষা
পিঠি	পিঠি
বহ্	বহ্
বনী	ভনী, তু. কাম. বৈনী
বৱা	বেৱা, তু. কাম. বৱা
বাৰ চা	বাট চা
বেলি	বেলি
ভাই	ভাই
মাই	মা / মাই
মৱ	মই
মানু	মানুহ, তু. গোৱা মানু
মুড	মুৰ
মুই	ম'হ, তু. কাম. মুইহ
কপা	কপ, তু. কাম. কপা
লোৱা	লো, তু. কাম. লোৱা
সৰে	চৰাই, তু. কাম. চৰে
হৰগ	সৰগ
হকল	সকল
হান্	সান্
হাপ	সাপ
হি	সি
হিৱাল	শিৱাল

১০৬ বিভিন্ন ভাষা-ভাষী লোকৰ সংমিশ্ৰণৰ ফলত কাছাৰৰ থলুৱা ভাষাটো এটা সুকীয়া উপভাষাকৈ পৰিণত হৈছে। এই উপভাষাৰ গুৰুত দেৱান ভাষাৰ বৰঙনি উল্লেখযোগ্য। কাছাৰৰ থলুৱা ভাষাটোৰ বিষয়ে অধ্যয়ন কৰি ডঃ প্ৰমোদ চন্দ্ৰ ভট্টাচাৰ্যই এই বুলি মন্তব্য দিছে যে “কাছাৰীৰ উপভাষাটো কামৰূপী উপভাষা আৰু অসমীয়া মাতৃভাষাৰ ওচৰ চপা। ইয়াত প্ৰায় পঁয়ষষ্ঠিটা শব্দই সজাতীয় শব্দ।” ৭৬

‘বাক-উপভাষাকাত বসবাস কৰি থকা থলুৱা হিন্দু-বুহুজমান আৰু বিভিন্ন খিলঞ্জীয়া জন-গোষ্ঠীৰ ভাষাসমূহৰ সংমিশ্ৰণত এই উপভাষাৰ বৰ্তমান প্ৰচলিত ভাষাৰ সৃষ্টি হৈছে।’ ৭৭ কাছাৰত প্ৰচলিত বিষ্ণুপ্ৰিয়া ভাষাৰ লগতো অসমীয়া ভাষাৰ সম্পৰ্ক অতি গঢ়। দেৱান ভাষা আৰু বিষ্ণুপ্ৰিয়া ভাষাৰ নিদৰ্শনে কাছাৰত প্ৰচলিত অসমীয়া ভাষাৰ এটা সুকীয়া ৰূপ বা উপভাষাৰ কথাই মনলৈ আনে। উল্লভ বিষ্ণুপ্ৰিয়া ভাষাৰ এটি পৰিচয় দিয়া হ’ল।

বিষ্ণুপ্ৰিয়া

১০৭. এই ভাষাটো অসমৰ কাছাৰ-জিলাত প্ৰধানকৈ কোৱা হয়। গ্ৰিৱাহ’নৰ মত অনুসৰি মাৱং ভাষাই বিষ্ণুপুৰীয়া ভাষা। গ্ৰিৱাহ’নে মাৱংক অসমীয়া ভাষাৰ এটা বিশিষ্ট ৰূপহিছাপে দেখুৱাইছিল যদিও ইয়াৰ শব্দ-ভাণ্ডাৰ আৰু ৰূপ-ভিত্তিক ভিত্তবৰ্মীয় ভাষাৰ বিশেষ প্ৰভাৱ থকা বুলি মন্তব্য দিছিল। ‘মণিপুৰী জনসাধাৰণে বিষ্ণুপুৰীয়াক মাৱং বুলি কয়, কাৰণ তেওঁলোক মণিপুৰৰ বাহিৰৰ লোক। এই লোকসকলৰ ভাষা মেইতেইৰ বাহিৰে আন একো নহয়, ভাৰতীয় আৰ্য-ভাষাৰ বৈশিষ্ট্য ভেনেধৰণে নাই। এইবোৰ কাৰণত সদায়েই বিষ্ণুপুৰীয়াক মণিপুৰী বা মেইতেইৰূপে দেখুৱা হ’ল।’ ৭৮ বিষ্ণুপ্ৰিয়া মণিপুৰী ভাষাৰ বিষয়ে লেখা পুথিখনতঃ ডঃ কালিপ্ৰসাদ সিংহই এই ভাষাটো আৰ্য-ভাষাৰ ভাৰতৰ পূৰ্ব-ঋতুত বিকশিত ধাৰা বুলি অভিহিত কৰিছে। প্ৰায় ডেৰলাখ মানুহে কোৱা এই ভাষাটো মণিপুৰ কাছাৰ, ত্ৰিপুৰা, আৰু বাংলাদেশত কোৱা হয়। মণিপুৰী বা মেইতেই ভাষাৰ লগত ইয়াৰ পাৰ্থক্য যথেষ্ট, যদিও এই ভাষাটোৱে মেইতেইৰ শব্দ কিছুমানো সাধৰি লৈছে। বিষ্ণুপুৰীয়া মণিপুৰী ভাষাটো মূলতে মণিপুৰৰ লোকভাষা-ভাৱৰ আশে-পাশে থকা ঠাইত সীমাবদ্ধ হৈ আছিল। পিছত এই ভাষা-কোৱা বেছিভাগ লোক মণিপুৰৰ পৰা বান্ধাৰ ভিতৰত অশান্তি আৰু ব্ৰহ্মদেশৰ আক্ৰমণকাৰীৰ (১৮১২-২৬ লৈ হোৱা) আক্ৰমণত বিভিন্ন ঠাইলৈ পলাই যোৱাৰ ফলত তাত থকা কহসংখ্যক লোকৰ কাৰণে নিজৰ ভাষাটো চলাই ৰখাটো টান হৈ পৰে আৰু এই শক্তিকাৰ

৭৭ বাৰাৰ ভূঞা, নজকলহক : বাক-উপভাষাৰ জন-জীৱনত এতদ্ভূকি (প্ৰবন্ধ)ঃ
বহুবাকীয়া বুধ-পত্ৰ : অসম-সাহিত্য-সভা,
খিলচৰ শাখা, ১৯৮৬-৮৭

৭৮ Census of India, 1961, Vol. I
Sinha, K. P. Bishaupriya Manipuri Language, 1981

আবলুপিত এই ঠাইৰ পৰা ভাষাটো নিঃচিহ্ন হয়। এতিয়া এই ভাষাটো অসম, ত্ৰিপুৰা, আৰু বাংলাদেশত বাস কৰা বিষ্ণুপুৰীয়াসকলে সংৰক্ষণ কৰিছে। এই ভাষাটোৰ দুটা উপভাষাৰ কথা কোৱা হৈছে। সিহঁত হ'ল : ৰাজাৰ গাঙ আৰু মাদৈ-গাঙ। শৰ-ভাণ্ডাৰৰ পিনৰ পৰা চালে মাদৈ-গাঙত মেইতেইৰ প্ৰভাৱ বেছি। তলত দিয়া শব্দবোৰে দুয়োটা উপভাষাৰ স্বৰূপ বুজাত কিছু সহায় কৰিব :

মাদৈ গাঙ	ৰাজাৰ গাঙ
আমুনি	আঙুলি
হুমানি	হুমজানি
কেছা	কাছা, তু. কাম. কাণা
আঙুখি	আঙুঠি
জোখা	জোঠা
থাৰ	ঠাৰ 'ভাষা'
দৰ	ডৰ
দাক	ডাক 'মাত', তু. গোৱা. ডাক্
দাঙৰ	ডাঙৰ
দিগল	ডিগল 'দীঘল'
বেণি	বেলি

১৪৮. ডঃ সিংহই বিষ্ণুপুৰীয়া-মণিপুৰী ভাষাটো ভাৰতীয় আৰ্য-ভাষাৰ অন্তৰ্গত বুলি মন্তব্য দাঙি ধৰিছে। তাৰ প্ৰমাণস্বৰূপে ভাষাটোৰ গঠনৰ বিষয়ে উল্লেখ কৰি ডেউ লৈছে যে ভাষাটোৰ বেছিভাগ শব্দৰ মূল ভাৰতীয় আৰ্য-ভাষা। তাৰ উপৰিও সকলোবোৰ সৰ্বনাম-শব্দৰ ৰূপ শব্দ-বিভক্তি, ক্ৰিয়া-বিভক্তি আদিৰ মূল বিচাৰি ভাৰতীয় আৰ্য-ভাষাৰ ওচৰ চাপিব লাগিব। ভাষাটোত মাগধী প্ৰাকৃতৰ লক্ষণ-কেতবোৰো সংৰক্ষিত হৈছে। তলত বিষ্ণুপুৰীয়া ভাষাৰ জনি, শব্দ, আৰু ৰূপগঠন-পদ্ধতিৰ বৈশিষ্ট্য কেতবোৰেৰে সৈতে অসমীয়া ভাষাৰ দুয়োটা প্ৰভাৱৰ সাদৃশ্য দেখুৱা হ'ল :

- (ক) সং. ন, ব > ঞ : শেৰ > শেৰ, বহিব > বইব ; তু. গোৱা. মৈল
 (খ) সং. ব > ও, হ : সন্মুখ্য > সামুখ > মানু ; তু. গোৱা. মানু
 (গ) সং. ক > ক্খ : বুক > বুক্খ ; তু. জস. [বিক্খ]

১০৯. একে মূল হোৱা কাৰণে দুয়োটা ভাষাত পোৱা সাদৃশ্যমূলক শব্দ কিছুমান
ভুলভ দিয়া ধৰণে পোৱা হৈছে :

বিষ্ণুজিৱা

অসৰীয়া

আখৰ

আখৰ

আঙাৰা 'এঙাৰ'

কাম আঙাৰা/আঙ'ৰা

আৰ 'আক'

কাম, আৰ

আগুন 'জুই'

গোৱা, আগুন

আত

হাড

আৰ

হাড়

ইন্দাৰা 'পকা কুঁৱা'

কাম ইন্দাৰা

ইজু 'কজু'

উজু

উম

উম

কদাল 'কোৰ'

কাম, কদাল

কৰাত 'কৰত'

কাম, কৰাত

কুমাৰা 'কোমাৰা'

কাম, কুমাৰা

গাভিন 'গাভিনী'

কাম গাভিন

গুৱা 'ভাবোল'

গোৱা, গুৱা

ঘা

ঘা

ঘৰা 'ঘোঁৰা'

কাম, ঘৰা

জুনাক 'জোনাক'

কাম, জুনাক

জনম

জনম

দেহা

দেহা

হনা

হুনাই

হুৱাব

হুৱাব

নিৰিবিলি

নিৰিবিলি

পইখান

ভবি-পখান

পৰাণ

পৰাণ

পানি

পানী

বৰা 'বৰলী'

গোৱা বৰা

বিষ্ণুপ্ৰিয়া	অসমীয়া
ৰামন 'ৰামুণ'	গোৱা ৰামন
ভক 'ভোক'	কাম ভথ
ভিত্তৰ	ভিতৰ
মইনা (চবাই)	মইনা
বভল	বতন
লাজল 'নাঙল'	কাম লাঙাল / নাঙাল
লেজ 'নেজ'	কাম লেজ
খউ 'কেঁচুৰা'	গোৱা. শাউজা
সিন্দুৰ 'সেন্দুৰ'	কাম. সিন্দুৰ'
হাতুৰ 'সাঁতোৰ'	কাম সাথুৰ
হিৱাল	শিৱাল
হিং 'শিং'	কাম হিংকা 'শিঙেৰে বোঁচ্'

১১০. বিষ্ণুপ্ৰিয়া ভাষাত ৰূপ-ৰচনাৰ ক্ষেত্ৰত ব্যৱহাৰ হোৱা বহুতো প্ৰভাৱ
ছৰছ বা অলপ ভিন্ন ৰূপত অসমীয়া মাত্ৰ ভাষা বা উপভাষাতো পোৱা যায়। উদাহৰণ :

বিষ্ণুপ্ৰিয়া	অসমীয়া
আন : উজ্-আন > উজান	কাম. উজান
উৰা : কাদ্-উৰা > কাহুৰা কাহ্-উৰা > কাহুৰা	কান্দুৰা কাহুৰা
না : দে-না 'ধাব'	কাম. মেনা
জা : পানি-জা > পানিৱা	পানী-জা > পনীৱা
আই : মিঠা-আই > মিঠাই	মিঠাই
আমি : বান্দৰ-আমি > বান্দৰামি	বান্দৰামি
আল : পেচ-আল > পেচাল	কাম. পেচাল
ইলা : কাম-ইলা > কামিলা	কামিলা
উৰা : ঘৰ-উৰা > ঘৰুৱা	ঘৰুৱা
চা : পানি-চা > পানচা	কাম. পাইনচা 'পানীৰ মিচিলা,' 'পানীয়েন'
ধাব-চা > ধাকচা	কাম. ধাব-চা > ধাকচা 'ধাবয়েন'

১১১. বিষ্ণুপ্ৰিয়াৰ সৰ্বনাম-শব্দ আৰু সিহঁতৰ তিৰ্যক-ৰূপ কেতবোৰ এনে ধৰণৰ :
 যি 'মই', আমি, মো- ; তুমি, তুমা-, তু. কাম. তুমা-; কি, কা-। বিষ্ণুপ্ৰিয়াত বিশেষ্যস্বাচক
 পৰ-সৰ্গ কেইটামান এনে ধৰণৰ : তাৰ কাৰণে, তোৰ জনো, তু. গোৱা. জোইয়ে।
 নিৰ্দিষ্টতাচক প্ৰত্যয় হিছাপে বিষ্ণুপ্ৰিয়াত পোৱা যায় : তা : কুণ্ডতা 'কোনটো',
 গাহ : দৰিগাহ 'বহীগহ' ; চিলা : হাত-চিলা > হাচি-চিলা 'সাতভোৰ' ; তু কাম.
 পান-চিলা। বিষ্ণুপ্ৰিয়াত ক্ৰী-প্ৰত্যয়বোৰ এনেকুৱা : —ঈ, —নী, —আনী : খুড়া >
 খুড়ী, জেঠা > জেঠী, বুড়া > বুড়ী ; কুকুৰ > কুকুৰনী, বাৰ > বাৰিনী ; ঠাণ্ডৰ > ঠাণ্ডাবানী।
 ক্ৰীস্বাচক ৰূপ বুজাবলৈ ব্যৱহাৰ কৰা আন এটা পদ্ধতি হ'ল : মূল শব্দৰ আগত
 ৰোগ দিয়া মতা আৰু মাইকী-বুজোৱা য়ুনি 'মতা' আৰু জেলা 'মাইকী' শব্দ ;
 যেনে, য়ুনি মান্ 'মতা মানুহ', জেলা মান্ 'মাইকী মানুহ'। বিষ্ণুপ্ৰিয়া ভাষাত
 ব্যৱহাৰ হোৱা মুখ্য আৰু গৌণ ষাড়ু কিছুমান অসমীয়া ভাষাৰে সৈতে একে
 ৰূপৰ। উদাহৰণ : আহ্-, কহ্-, খা, গিল্-, জাগ্-, দি, ধব্-, নি, ভাৰ্-, জা (বা),
 হন্ (তন্), আহ্-, আন্, উজা, উঠ্-, থ, খুল্- (খোল্-), বুৰ্-, ভাহ্- খাট্-,
 ওহা ; উঠা, কিলা, বাম্-, ভাগ্-, থাম্-, কামা তু. কাম. কামা।

১১২. শ্ৰীধুমল মহিষেৰ সিংহই লেখা 'বিষ্ণুপ্ৰিয়া মণিপুৰী' নামৰ সৰু পুথিকা
 এখনত অসমীয়া ভাষাৰে সৈতে বিষ্ণুপ্ৰিয়াৰ কিছুমান একে ৰূপ আৰু একে অৰ্থৰ
 শব্দৰ উল্লেখ কৰা হৈছে। কিছুমান শব্দৰ অৰ্থ একে হ'লেও কিছুপ্ৰিয়াত ৰূপৰ
 অলপ সলনি খটাত দেখুৱা হৈছে। উদাহৰণ :

অসমীয়া	বিষ্ণুপ্ৰিয়া
ৰূপ, কাম. ৰূপা	ৰূপা
ভিনিহি	বিনি
জোপা, কাম হুপা / ছপা	হুপা
জুকু	জুকুৰ
মুনিহ	মুনি

১১২.১ কিছুমান শব্দৰ আকৌ অৰ্থ নাইবা ৰূপ আৰু অৰ্থ দুয়োটাই বিষ্ণুপ্ৰিয়াত
 বেলেগ হোৱা দেখা গৈছে। উদাহৰণ :

অসমীয়া	বিষ্ণুপ্ৰিয়া
বাম 'ভল নোবোৱা ঠাই'	কাম 'ঠাই'
কোৱা 'মতা কাউৰী'	কৱা 'কাউৰী'
মুগা 'এবিধ মতা'	মকা 'একী-মতা'

১১৩. অসমীয়া ভাষাৰ উপভাষাবিশয়ক ওপৰৰ আলোচনাৰ পৰা এইটো প্ৰতীক্ষমান হয় যে ৰাজনৈতিক, সামাজিক, আৰু সাংস্কৃতিক কাৰণত বিস্তৃত অসম-ভূমিৰ ভাষাটো কেইবাটাও উপভাষাত বিভক্ত হৈছে আৰু প্ৰত্যেকেই নিজৰ বৈশিষ্ট্য কেতবোৰ সংৰক্ষণ কৰিছে। অসমীয়া ভাষাৰ উপভাষাহিছাপে পূব অসমীয়া আৰু পশ্চিম-অসমীয়া এই দুটা প্ৰধান ভাগত বিভক্ত। ইহঁত অসমীয়া ভাষাৰ মূল প্ৰৱাহ দুটাৰো গুৰি। এই দুটা প্ৰৱাহেই অসম আৰু অসমৰ দাঁতিকাষৰীয়া অঞ্চলৰ ভাষা কিছুমানৰ ভেটৰূপে দেখা দিছে (তু. বিষ্ণুপ্ৰিয়। ভাষা, নাগামিজ ভাষা)। ইংৰাজ-সকলে অসম দেশ লোৱাৰ পাছত ৰাজনৈতিক আৰু সাংস্কৃতিক কাৰণত অসমৰ পূব অঞ্চলৰ উপভাষাটোৱে প্ৰাধান্য লাভ কৰি অসমৰ মান্যভাষাৰূপে পৰিগণিত হয়। ইংৰাজ-শাসনৰ অন্তত ভাৰতে স্বাধীনতা লাভ কৰাৰ পাছত অসমৰ সাংস্কৃতিক কেন্দ্ৰৰ সলনি হৈ গুৱাহাটীয়ে সাংস্কৃতিক কেন্দ্ৰত পৰিণত হোৱাত অসমৰ পশ্চিম-অঞ্চলৰ উপভাষাটোৱে কিছু প্ৰাধান্য পাবলৈ ধৰিছে। সমন্বত ইয়াৰ প্ৰাধান্য যে বাঢ়িব ভাঙ সন্দেহ নাই। ইপিনে শিক্ষা-দীক্ষাৰ অভূতপূৰ্বভাৱে প্ৰসাৰ, স্বাভাৱাত্মক সা-সুস্থিমাৰ বৃদ্ধি, আৰু বাতৰি-কাকত, আলোচনী, কিতাপ-পত্ৰ আদিৰ প্ৰকাশ, ৰেডিঅ', দূৰদৰ্শন আদিৰ ক্ৰমবৰ্ধমান ব্যৱহাৰ - এই আটাইবোৰে মান্যভাষাৰ ব্যৱহাৰ অভাৱনীয়ৰূপে বঢ়াই তুলিছে। এইবোৰৰ ফলস্বৰূপে উপভাষা-কোৱা লোকসকলৰ ভাষাত আগতে ব্যৱহাৰ হোৱা ৰূপ কিছুমানৰ সলনি হোৱাটো একো অস্বাভাৱিক কথা নহয়। তথাপি উপভাষা-বোৰৰ বিলুপ্তিৰ কোনো ধৰণৰ আশঙ্কাই দেখা দিছিল নাই; কাৰণ উপভাষাকোৱা লোকসকলে পৰম্পৰে ভাৱ-বিনিময়ৰ সময়ত নিজৰ উপভাষা ব্যৱহাৰ কৰি আছে। ভেঙেলোকৰ নিজৰ উপভাষাৰ প্ৰতি গোৰোৱা নথকা নহয়। ইপিনে অসমীয়া ভাষাৰ উপভাষাবোৰে প্ৰাচীন, মধ্যযুগীয় আৰু আধুনিক অসমীয়া সাহিত্যৰ লগত সংযোজিত হোৱাৰ ফলত উপভাষাৰ মৰ্যাদা বৰ্দ্ধিত হৈছে। বিভিন্ন অঞ্চলৰ উপভাষাত ৰচিত লোক-সাহিত্য, লোক-গীত আদিৰ উদ্ধাৰ, সংৰক্ষণ, আৰু প্ৰচাৰৰ কাৰ্যও চলি আছে। প্ৰাচীন কালৰে পৰা অসমীয়া সাহিত্যত, অসমৰ উপভাষাবোৰে বিবিধ শব্দ-সম্ভাৰ আৰু প্ৰয়োগৰ যোগান ধৰি অসমীয়া ভাষাটোক এটা সমন্বয়ৰ ভাষাৰূপে সৃষ্টি কৰিছে।

দ্বিতীয় অধ্যায়

প্ৰকৃত-অসমীয়া ভাষা

(সপ্তম শতিকাৰ পৰা দ্বাদশ শতিকালৈ)

১১৪ কোনো এটা ভাষাৰ জন্মক আমি মানুহৰ জন্মৰ নিচিনা কোনো এটা বিশেষ দিনত হোৱা বুলি ক'ব নোৱাৰোঁ। যেতিয়াবা কোনো এটা ভাষাই পূৰ্বৰ স্থানৰ পৰা আন ঠাইলৈ গতিও কৰে। সেই ঠাইৰ পূৰ্বৰে পৰা প্ৰচলিত ভাষা আৰু সময়ে সময়ে নানা কাৰণত আন ভাষাৰে সৈতে হোৱা সম্পৰ্কৰ ফলত এটা নূকীয়া ভাষাৰ উদ্ভৱ হয়। এনেদৰে গঢ় লওঁতে কোনো এটা ভাষাৰ একোটা পূৰ্ব-ৰূপৰ সৃষ্টি হয়। তাকেই ভাষা এটাৰ প্ৰকৃত-ৰূপ বুলি কোৱা হয়। অসমীয়া ভাষাৰ ক্ষেত্ৰত ভাষাৰ ফলিবোৰৰ ভাষাই এনে এটা স্তৰৰ ইংগিত দিয়ে। ভাষাৰ ফলিবোৰেই অসমৰ প্ৰাচীনতম সাহিত্যিক নিদৰ্শন। ইপিনে অসমৰ লেখন-কাৰ্যৰ প্ৰথম নিদৰ্শন হৈছে অসমৰ প্ৰাচীনতম শিলালিপিকপে পোৱা পঞ্চম শতিকাৰ উম্মাচল আৰু নগাজৰী-খনিকৰ গাঁৱৰ শিলা-লিপি। শিলা-লিপি আৰু ভাষাৰ ফলিবোৰৰ অৱস্থিতিয়ে প্ৰাচীন অসমত পঞ্চম শতিকাবে পৰা সংস্কৃত ভাষাৰ প্ৰচলন আৰু ইয়াৰ চৰ্চাৰ দিশটো স্পষ্ট কৰি তোলে। ইয়াৰ পৰা প্ৰাচীন অসমৰ ভাষা সংস্কৃত আছিল বুলি আমি সিদ্ধান্ত ল'ব নোৱাৰোঁ। সংস্কৃত ভাষাটো নিশ্চয় এক ভ্ৰেণী লোকৰ মাজত আৰম্ভ আছিল আৰু জন-সাধাৰণৰ মাজত আন ভাষা চলিছিল। সংস্কৃত ভাষাটোৰ প্ৰভাৱ জন-সাধাৰণৰ ভাষাৰ ওপৰতো নপৰাকৈ থকা নাছিল। বড়ো আৰু আন জনজাতীয় ভাষাতো ভেনে দৃষ্টান্ত যথেষ্ট পোৱা হৈছে। বড়ো ভাষাৰ কিছুমান শব্দৰ মূল সংস্কৃত শব্দ। এই শব্দবোৰত সংস্কৃত শব্দবোৰে বিশেষধৰণে বিকাল লাভ কৰিছে।

উদাহৰণ :

বড়ো	সংস্কৃত
আচ্চাৰ্	আচৰণ
উপান্ 'আয়'	উৎপন্ন
উহু	উৎসৱ
উহা	উৎসাহ, তু কাম। উয়াহ মা. অস. উয়াহ (উপাহ)
উচুৰ্গি 'উপহাৰ দি'	উৎসৰ্গ, তু কাম উচুৰ্গা

বড়ো	সংস্কৃত
ফুথলি 'কোঠা'	প্ৰতোলী
বৰ্চি	বৰ্জি
বান্দাৰ	ভাঙাৰ
বাঙ্গগ	ভাগ্য
মুদ্‌ফল	মধুফল
চম্	সময়
চুনম 'চুণ'	চূৰ্ণ
চুঙন 'শঙন'	শকুন
চেনা 'মৰম লগা'	স্নেহ
তু. অস চেনাই	
চেল্	শৃগাল

১১৪.১ বড়ো ভাষাৰ কিছুমান শব্দ মূল সংস্কৃত শব্দবোৰৰ বেছি ওচৰ চপা* ।

বড়ো	সংস্কৃত
আঙ্‌ৰাম 'অঁক্'	অঙ্কন
ঐবান 'হাবি'	অবণ্য
খাঙ্‌চি 'কাঁহী'	কাংস 'কাঁহ'
খাচ্যাব 'কাছ'	কচ্ছপ
গাছি 'গাঁথি'	ঔষি
গামি 'গাওঁ'	গ্রাম
গান্দা 'গড়'	গণ্ড
গান্দু 'গাঁক'	গতু
চাগৰ 'সাংগৰ'	সংগৰ
চাচ্‌থৰ 'কাহিনী'	শাস্ত্ৰ
চিঙ্‌হা 'সিংহ'	সিংহ
চেচা 'অহা-পছ'	লল
তু গোৱা দেশা	

* বড়ো ভাষাৰ পণ্ডিত ঐপ্ৰমোদ চন্দ্ৰ ব্ৰহ্ম তাম্বীয়াই বড়ো আৰু সংস্কৃত শব্দৰ মাজত বহুতো মিল থকাৰ কথা প্ৰথমতে আমাক কৈছিল।

বড়ো	সংস্কৃত
চুৰ্থি 'জ্ঞান'	জ্ঞানিত
হুমক 'ডিমক'	উড়ুয়ৰ
নাৰেখোল 'নাৰিকল'	নাৰিকেল
ফালবাৰ 'পাব-চবাই'	পাবাৰত
ফচাৰ 'হটিলা'	প্ৰসাৰ
বৈচাৰ্গা, বৈচাঙ ব'হাগ'	বৈশাখ
ভুম, বৃহম 'পৃথিৱী'	ভূমি
মলচৰ 'ম'হ', তু. নোৱা. মৈশ	মহিম
বাল্লখো 'বাক্স'	বাক্স
লানজাৰ 'নেজ'	লজ
হঙ্কা 'সম্মতিসূচক উত্তৰ', তু. কাম. হুকাৰ	হুকাৰ

১১৫ কিছুমান অসমীয়া শব্দক সংস্কৃতৰ শব্দতকৈ বড়ো ভাষাৰ শব্দৰ পৰা বেছি ভালদৰে বিকলিতৰূপে দেখুৱাবও পাৰি; যেনে, বড়ো গিছ>বিছ>কাম. দি'উ>মা অস বিউ; বড়ো হান্থ>গোৱা হাঠ>কাম জাঠ>মা. অস জাঁঠ; তু. পু. জ. জাঠ্ ।

১১৬ অসমীয়া ভাষাসম্পৰ্কীয় হিউয়েনচাঙৰ উক্তিৰে হঠাৎ কথা স্মৃতিৰূপে দেখুৱাইছে। প্ৰথম কথা : অসমীয়া ভাষাটোৰ মধ্য-ভাৰতৰ মগধ-বিদেহ-অকলৰ ভাষাৰে সৈতে সাদৃশ্য আছে। দ্বিতীয় কথা : অসমীয়া ভাষাটোৱে ইয়াৰ স্থানীয় অন্য ভাষাৰ প্ৰভাৱত কিছু সুকীয়া ৰূপ লৈছে। অন্ততঃ হিউয়েনচাঙৰ সময়ত প্ৰাচীন কামৰূপ বা অসমত যে এটা সুকীয়া ভাষাৰ প্ৰচলন আছিল তাৰ প্ৰমাণ তামৰ ফলিবোৰে দাঙি ধৰিছে। তামৰ ফলিবোৰৰ ভাষাৰ পাছত অসমীয়া ভাষাৰ নিদৰ্শন ক'ত পোৱা যায়? এইটো এটা জটিল প্ৰশ্ন। এইটো জনা কথা যে সকলো সাহিত্যৰ আৰম্ভণি লোক-সাহিত্য বা মৌখিক সাহিত্য। অসমীয়া লোক-সাহিত্য বৰ্ধেৰূপে চহকী। এই লোক-সাহিত্যৰ অন্তৰ্গত লোক-গীতবোৰৰ বিষয়-বস্তু, সামাজিক চিত্ৰ, আৰু ভাষা আদি সকলো দৃষ্টিৰে চাই কিছুমানক প্ৰাচীন স্তৰৰ বচনা বুলি কোৱাত বিধা অনুভৱ কৰিব নাপাৰে। (লোক-সাহিত্য 'দুগনিৰপেক্ষ' নহয়, দুগসাপেক্ষহে)। এনে দৃষ্টিৰে অসমীয়া 'দেহবিচাৰৰ গীত' আৰু 'টোকাৰী-গীত' কিছুমানক প্ৰাচীন বুলি ক'ব লাগিব। এই গীতবোৰত বৌদ্ধ সহজীয়া, নাথ

(দশম শতিকাৰ আশে-পাশে), আৰু ধৰ্ম বা নিবৰ্জন সম্প্ৰদায়ৰ প্ৰভাৱ সুস্পষ্ট। নাথ-সম্প্ৰদায়ত গুৰুক উচ্চ স্থান দিয়া হৈছে। ধৰ্ম বা নিবৰ্জন সম্প্ৰদায়ীসকলৰ উদ্দেশ্য হৈছে 'ইড়া আৰু পিজলাৰ মধ্যস্থিত সুযুগ্মাক জাগ্ৰত কৰি অনা'হদ নাদ ভনা, নিবৰ্জনৰ দৰ্শন লাভ কৰা।' মানসিক, পৱিত্ৰতা আৰু আত্ম-তত্ত্বৰ ওপৰত দুয়ো সম্প্ৰদায়ে বিশেষ জোৰ দিয়ে। আমাৰ 'টোকাৰী গীত'ত আছে : ইজলা পিজলা চিত্ৰা সুযুগ্মা এইনো চাৰিগছি গুণা।' আকৌ "দেহাতে বিচাৰি লোৱা মোৰ বান্ধৱ, দেহৰ ভিতৰে আছে নিজ গুৰু, মায়াত নপৰা আৰু।"

১১৭. অসমত প্ৰাচীন কালৰে পৰা নানা ধৰণৰ মন্ত্ৰৰ প্ৰচলনো আছে। কিছুমান মন্ত্ৰত নাথ আৰু নিবৰ্জন-সম্প্ৰদায়ৰ সাধনা-পদ্ধতিৰ স্পষ্ট উল্লেখ আছে : "সিন্ধ বন্দো শ্ৰীগুৰুৰ পায়। বোগীৰ বন্ধা কৰা কামকপৰ কামাখ্যা মায় ॥ আদি অনাদি ঈশ্বৰ দেৱ। ধৰ্মৰ চৰণে মই কৰোঁ সেৱ। ইজলা পিজলা সুযুগ্মাদি নাড়িত হত বিৰ ব্যাধি আছে। ঘোৰ পাণ্ডপাত মন্ত্ৰ হানো পাছে" (সৰ্বটাক মন্ত্ৰ)। মন্ত্ৰবোৰৰ ভাষাত এতিয়াও প্ৰাচীনতাৰ চিন বিদ্যমান : "ইহাত আমাৰ কোন মিত্ৰেয়তী নাই। কৰে লটি-ঘটি যেন শত্ৰুজন পাই। ..... বৈশানি ত্ৰিদেশ দেৱতাৰ বৰ পাইসি। অনেক লোকক তঞি মাৰি মাৰি থাইলি। .. এহি বুলি মাংস খাইতী এৰি গুচি গৈলা। আমুকাৰ গাৱৰ বিৰ পানী যেন ভৈলা। .. বিৰালী বোলে মই বিষমুখী। ভেজত হন্তে ভৈলোঁ উৎপত্তি" (বিৰালী মন্ত্ৰ)। অসমীয়া লোক-সাহিত্যত ডাকৰ বচনবোৰৰ গুৰুত্বও যথেষ্ট আছে। কিংবদন্তী অনুযায়ী ডাকৰ জন্ম কালৰ লগত ভাৰতৰ বিখ্যাত জ্যোতিৰ্বেত্তা বৰাহমিহিৰৰ সম্পৰ্ক স্থাপন কৰা হৈছে। এই কাহিনীটো সঁচা বুলি ল'লে ডাক-পুৰুষৰ সময় যষ্ঠ শতিকাল আগ বাঢ়ি যায়। কিংবদন্তীৰ উপৰি ভাস্কৰবৰ্মাই হৰ্ষবৰ্ধনলৈ পঠোৱা উপহাৰ-গ্ৰন্থবোৰৰ ভিতৰত এখন প্ৰবাদ-বচনৰ উল্লেখে যষ্ঠ-সপ্তম শতিকাত ডাকৰ বচনৰ বচনাৰ কথাটো বেছি উজ্জ্বল কৰি তোলে।^{৭৯} 'আমাৰ ডাকৰ বচন পুথিখন হিউয়েনচাঙৰ আগমনৰ পূৰ্বেই যষ্ঠ শতিকাত ৰচিত হৈছিল।'^{৮০} বৈষ্ণৱ-যুগৰ "প্ৰধান ধৰ্ম হৈছে ঈশ্বৰৰ নাম-কীৰ্তন। কিন্তু ডাকৰ মতে : যেনেবেসে ধৰ্মক কৰিব জানি। পুথুৰী খাণ্দিয়া ৰাখিবা পানী ॥ বন্ধ ৰোপণত অধিক ধৰ্ম। মঠ-মণ্ডপত গুৰুতৰ কৰ্ম ॥ ..... ইয়াৰ পৰা বুজা যায় যে এই বচনবিলাক প্ৰাক-বৈষ্ণৱ-যুগৰ। বৈষ্ণৱ-যুগৰ পাৰৱিক চিন্তাই বা ঐহিক সুখ-আনন্দলৈ আগু-হলাই এই বচনবোৰক পৰশা নাই। এইবিলাক প্ৰাকবৈষ্ণৱীৰ লক্ষণ।"^{৮১}

৭৯ : Bhuyan S. K, Studies in the Literature of Assam, 1956, p 3

৮০ আগৰৱালা, আনন্দচন্দ্ৰ : গোৱালপাৰাৰ পুৰণি বিহাৰ

৮১ ভৰালি, দেৱানন্দ : অসমীয়া ভাষাৰ মৌলিক বিচাৰ আৰু সাহিত্যৰ চানেকি, ১৯২২, পৃষ্ঠা ৯০-৯২

১১৮. 'দেহবিচাৰ গীত', 'টোকাৰী-গীত', বিষ্ণি মন্ত্ৰ, ডাকৰ বচন, আৰু আন লোক-গীত আদিয়ে অসমীয়া ভাষাৰ উদ্ভৱ আৰু বিকাশৰ ক্ষেত্ৰত কিছু পোহৰ পেলায় যদিও সেইবোৰৰ বেছিভাগেই মুখ বাগৰি অহা কাৰণে অসমীয়া ভাষাৰ বিস্তৃত প্ৰত্ন-ৰূপ সেইবোৰত পোতা নেযায়। এই ক্ষেত্ৰত চৰ্ঘা-পদৰ ভাষাইহে প্ৰত্ন-ৰূপে সহায় কৰে। 'প্ৰাকৃত-দুগৰ পাহত অৰ্থাৎ ৬০০-১০০০ খৃৰ মাজত ভাৰতীয় ভাষাবিলাক এটা 'অপভ্ৰংশ' অৱস্থাৰ মাজেদি দৰকি আহিছে। কিন্তু শৌৰসেনী প্ৰাকৃতৰ বাহিৰে বাকী প্ৰাকৃত বিলাকৰ 'অপভ্ৰংশ'ৰ নমুনা পাবলৈ নাই। এতেকে অসমীয়া বা বঙলা ভাষাৰ ঠিক 'অপভ্ৰংশ-অৱস্থা'ৰো আৰ্হি পাবলৈ নাই। তথাপি মহামহোপাধ্যায় হৰপ্ৰসাদ শাস্ত্ৰীয়ে নেপালত পোতা চৰ্ঘা-পদবিলাকেই সেই ভাষাৰ প্ৰতিনিধি বুলি আমি ধৰিব পাৰোঁ।" ১২ চৰ্ঘা-পদবোৰ মহাযানী বোদ্ধ-ধৰ্মৰ অন্তৰ্গত সহজযানমতাবলম্বী ডেইছজন সিদ্ধাচাৰ্যৰ দ্বাৰা বচনা কৰা পঞ্চাশটা গীতৰ সমষ্টি। চৰ্ঘা-পদৰ ৰচকসকলৰ ভিতৰত সবহপাদ, লুইপাদ, মীননাথ, জুসুকুপাদ, গোবৰুপাদ, শৰবপাদ আদি কেইবাজনকো প্ৰাচীন কামৰূপৰ লোক বুলি সিদ্ধান্ত কৰা হৈছে। সুকুমাৰ সেনে চৰ্ঘা-পদৰ ভাষাক 'প্ৰত্ন-বাঙ্গালা' বুলি অভিহিত কৰিছে। ইয়াত 'অপভ্ৰষ্টৰ ইঁও 'বেহ বনকৈ পৰিছে'; যেনে, জমু, অইসন জিম, ডিম, কইসে, জইসৌ, কিস, কঁহি, কিম্পি; ম', ন (নিষেবাৰ্থত); -উ-ইউ লগ লগাই অতীত -কালৰ ক্ৰিয়া-ৰূপৰ গঠন (তাড়িউ, গউ); -'মি' বিভক্তিযুক্ত প্ৰথম পুৰুষৰ ক্ৰিয়া (পীষমি, পুহমি); যুক্ত ব্যঞ্জনৰ অৱস্থিতি (অক্ৰন্তে) আদি। ১৩ চৰ্ঘা-পদেৰে সৈতে অসমীয়া ভাষাৰ সম্পৰ্ক অসমীয়া ভাষাৰ সকলো স্তৰতে ৰক্ষিত হৈছে। সেই কাৰণে আধুনিক অসমীয়াৰ মান্য ভাষা আৰু উপভাষা, প্ৰাচীন অসমীয়াৰ বৈষ্ণৱ আৰু অনাবৈষ্ণৱ সাহিত্যৰ ভাষা—এই আটাইবোৰতে চৰ্ঘা-পদৰ ভাষাৰ ঘনিষ্ঠ সম্পৰ্ক দৃষ্টিগোচৰ হয়। মান্য অসমীয়াৰ ধনিগত সাদৃশ্য কিছুমানো চৰ্ঘা-পদত পোতা যায় :

- (ক) কোনো শব্দত ওচৰাউচৰীক হুটা অক্ষৰত থকা 'আ' ধ্বনিৰ পূৰ্বৱৰ্তী অক্ষৰৰ আ' ধ্বনি 'অ' ধ্বনিত পৰিণত হয়; যেনে, চকা (চৰ্ঘা), চকা (মা. অস.); ৰপা, ৰাপা (চৰ্ঘা), ৰপা (পু অস) ৰোপা (মা. অস)।

৮২ ভবালি, দেৱানন্দ : অসমীয়া ভাষাৰ মৌলিক বিচাৰ আৰু সাহিত্যৰ চানেকি,
:১৩২, পৃষ্ঠা ৬১-৬২

৮৩ সেন, সুকুমাৰ : ভাষাৰ ইতিহাস, ১৯৭১, পৃষ্ঠা ১৭৩

- (ধ) প্ৰাচীন ভাৰতীয় আৰ্য-ভাষাৰ অমুখ্য উৎস ধৰ্ম্মি তিনিটা অসমীয়াত কঠা-উৎস ধৰ্ম্মিলৈ ৰূপান্তৰিত হৈছে। চৰ্য্যা-পদতো এই ধৰ্ম্মি তিনিটাৰ সুকীয়া ৰূপবোৰ নাইকিয়া হোৱা দেখা গৈছে; যেনে, শবৰ, সবৰ, যবৰাজী (চৰ্য্যা ৫০)।
- (গ) প্ৰাচীন ভাৰতীয় আৰ্য-ভাষাত থকা দন্ত্য-মূৰ্ধন্য ধৰ্ম্মিৰ মাজত পাৰ্থক্য লোপৰ আভাস চৰ্য্যা-পদত আছে; যেনে, মণ, মন (চৰ্য্যা ২০ আৰু ৩০)।
- (ঘ) আধুনিক অসমীয়াত আনকি প্ৰাচীন অসমীয়াতো স্বৰভক্তিৰ সহায়ত ভৎসম শব্দবোৰৰ অধ'ভৎসম ৰূপ লোৱাৰ নিদৰ্শন অনেক আছে; যেনে, পৰাগ (প্ৰাগ), যতন (যত্ৰ), পহুম (পদ্ম) ইত্যাদি। চৰ্য্যা-পদত পোৱা যায় ৪ জুগতি (যুক্তি), পৰাগ, গৰাহক (গ্ৰাহক) ইত্যাদি।

১১৯ অসমীয়া ভাষাৰ ধৰ্ম্মিগত বৈশিষ্ট্যৰ এটা স্পষ্টৰূপ কামৰূপী প্ৰাকৃততো আমি পাই আহিছোঁ। কামৰূপী প্ৰাকৃততে ৰূপভাস্বিক বৈশিষ্ট্যহিছাপে ভাস্কৰ-বৰ্ম্মাৰ ভাস্কৰ কলিৰ 'কালিয়া' আৰু বনমালৰ ভাস্কৰ কলিত পোৱা কুৱা (সৌকুৱা) শব্দই উদ্ভিত আৰু স্বাৰ্থিক 'আ' প্ৰত্যয়ৰ ব্যৱহাৰৰ সাক্ষী বহন কৰাৰ উপৰিও অসমীয়া শব্দ কিছুমানৰ বিকাশৰ স্তৰ সংৰক্ষণ কৰিছে। বড়ো ভাষায়ো প্ৰত্ন-অসমীয়াৰ ৰূপভাস্বিক বৈশিষ্ট্য কেতবোৰৰ ইংগিত দিছে। ইপিনে বিশেষ্য-শব্দ কিছুমান ভাস্কৰ কলিবোৰৰ ভাষাত পোৱা কথাটোও মন কৰিবলগীয়া। কিন্তু চৰ্য্যা-পদৰ ভাষাইহে প্ৰত্ন-অসমীয়াৰ ৰূপভাস্বিক বৈশিষ্ট্য বিভিন্ন ৰূপত সংৰক্ষণ কৰিছে। চৰ্য্যা-পদৰ ভাষাত অসমীয়া ভাষাৰ ৰূপ আৰু অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰত্ন ৰূপ এই দুয়োটাই সংৰক্ষিত হৈছে। কোনো এটা ভাষাৰ ৰূপ-ভঙ্গ বুলি ক'লে সেই ভাষাটোৰ শব্দ, শব্দৰ গঠন-পদ্ধতি, শব্দৰ শ্ৰেণী-বিভাগ, বিভিন্ন প্ৰত্যয়, শব্দ-বিভক্তি, ক্ৰিয়া-বিভক্তি আদি বহুতো কথাই সোমাই পৰে। চৰ্য্যা-পদৰ ভাষাত প্ৰথমতে শব্দৰ শ্ৰেণী-বিভাগ অনুসৰি বিশেষ্য-শব্দবোৰকে যদি চোৱা যায় তেনেহ'লে কিছুমান বিশেষ্য-শব্দ এনেধৰণে পোৱা যায় :

চৰ্য্যাৰ ৰূপ

অমিঅ

উহ

কুঠাৰ

কুড়ম্বা

খাট

অসমীয়া ৰূপ

অমিয়া

উহ 'উৎস'

কুঠাৰ

কুৰ্ম্মা (কাম.)

খাট

ଅନ୍ଧର ଶବ୍ଦ	ଅନ୍ଧରୀୟା ଶବ୍ଦ
ଧାଲ	ଧାଲ
ଧୁବ	ଧୁବା
ଧୁଳି	ଧୁଟି
ଧେଲା	ଧେଲା (କାମ), ଯା. ଅସ ଧେଲ
ମଲ	ମଲ 'ଡିଡି' (କାମ); ତୁ ଯା ଅସ. ମଲଧନ, ମଲମତା
ମାଣ୍ଡି	ମାଣ୍ଡା (କାମ) ଯା ଅସ ମାଣ୍ଡ
ଗୋହାଡ଼ା	ଗୋହାରି
ଗୋହାଣୀ	ଗୋହାଲି
ସବ	ସବ
ସବିନୀ	ସବନୀ (ଯା କ.)
ସାଟ	ସାଟ
ସିମ	ସିମ
ଟକା	ଟକା
ଟୋବ	ଟୋବ
ଝୋବନ	ଝୋବନ
ଠାକୁର	ଠାକୁର
ଡାଲ	ଡାଲ
ଡେଉଲି	ଡେଉଲି
ଦାଣ୍ଡି	ଦାଣ୍ଡି
ନାମା	ନାମୋନ
ହାଆ	ହାଆ
ଏଇ	ନୈ
ନମନ୍ଦ	ନମନ୍ଦ
ମହାମ	ମହାମ
ମାମଲ	ମାମଲ
ମାଡ	ମାଡ
ମାଧବ	ମାଧବ
ମାଣି	ମାଣି

চৰ্খাৰ ৰূপ	অসমীয়া ৰূপ
পোখী	পুখি
বড়িআ	বোৰি (কাম)
বলদ	বলদ
বাকলঅ	বাক্ল'/বাকাল (কাম), বাকলি (মা. অস.)
বাট	বাট
বান্ধ	বান্ধ
বাপুড়া	বপুৰা
বাপুড়ী	বপুৰী
বাম	বাম
বাহ	বাহ, বাঁহা (কাম)
বেজ	বেং (কাম.)
ভতাৰি	ভতাৰ, ভাতাৰ (গোৱা. কাম.)
ভাত	ভাত
ভেলা	ভেল (কাম)
মাব	মাজ
মাদলা	মাদ্‌লি (কাম.), মাদলী (মা. অস.)
মোলাণ	মোলাণ
ৰাতি	ৰাতি
ৰূপা	ৰূপা (কাম.), ৰূপ (মা. অস.)
লাউ	লাউ (কাম), লাও (মা. অস.)
লিআলী	লিয়ালী
লিআলা	লিয়াল
সঙণ	সঙন
সাল	সাল
সাসু	সাহ
সীখে	সাজ 'সন্ধ্যা' (কাম)
সুজ্‌জ	সুজ্‌জ (কাম), সুক্‌জ (মা. অস.)
সুভা	সুভা
হৰিণা	হৰিণা

চৰ্ঘাৰ ৰূপ

অসমীয়া ৰূপ,

হৰিণী

হৰিণী

হাঁক

হাঁক

হাড়ী

হাড়ী

১২০. চৰ্ঘা-পদৰ বহুতো শব্দই অসমীয়া বিশেষ্য, বিশেষণ, সৰ্বনাম, আৰু ক্ৰিয়া শব্দ কিছুমানৰ পূৰ্ব-ৰূপ সংৰক্ষণ কৰিছে। সেইবোৰে অসমীয়া শব্দবোৰৰ বিকাশৰ বিশ্লেষণত সহায় কৰিছে। তেনে শব্দ কিছুমান এনে ধৰণৰ :

আতুলি > আতুলি

আম্‌হে > * আম্‌হি > আমি। তু. বৈ. অশ্মে

উপাড়ী > * উভাড়ী > * উভাৰী > উভালি, উভালি

কবড়ী > * কঅড়ী > কড়ী

কৰই > কৰে

কান্দই > কান্দে

কাল > কাল—আ > কাল (কাম.) > কলা (মা. অস.)

কাহ্ন > কান্ন (পু. অস.)

খুটি > খুঁটি

খেগই > খেলে

গই > গৈ

গাজই > গাজে 'গৰ্জন কৰে'

ঘাটি > ঘাট

দুও > দুৰ্

দুৱই > দুমোই (কাম.)

জো, জে, জে > বি। তু. সং. বঃ

টুটই > টুটে

পই > নৈ

তুম্‌হে > * তুম্‌হি > তুমি

ভেঙলি > ভেঙলী

দাপণ > দাপোণ। তু. সং. বৰ্ণন > প্ৰা. বৰ্ণণ

হাইএ > হ (কাম)

পক, পাক > পীচ

পাস > পাহ 'দাঁতি'

বটুই > বস্ত্ৰে (কাম)

বন্ধ > বৈক্—আ > বৈকা । তু. সং. বন্ধ

বহুই > বহু 'বৈ হান্ন'

বহুড়ী > * বউৰী > বোৰী (কাম.), মা. অস. বোৱাবী

বাকল > বাকাল (কাম.), মা. অস. বাকলি ।

বাৰুই > বাৰু

বৰুৱে > বাৰু (কাম.), মা. অস. বৰু। তু. সং. বৰুয়া ।

বাঢ়ুই > বাঢ়ে

বাণা, বপা > বাণা (কাম.), মা. অস. বোণা । সং. বপ্ৰ

বুথুই > বুথে

বুলুই > বুলে

বোৰ > বোৰ্—আ > বোৰা

ভইল > ভৈল, ভেল (পু. অস.)

ভইলা > ভৈলা (পু. অস.)

ভথু > * ভাথ — বি > ভাথ্ৰি 'ভৈল' (কাম)

ভগুই > ভণে (পু. অস.)

মাণুই > মানে

মুকল > মুকাল (কাম.), মা. অস. মুকলি

লই > লৈ

লইআ লইয়া > লৈ

লাংগ, লাজা > লাঙা—ট > লাঙাট (কাম) > * নাঙাট > * নাঙট,
নাঙঠ ।

লামু > লাহ

মামাঅ > সোমায়

সকুই > সক

সহি > সহি সৈ (পু. অস.) । তু. সং. সবী

সাচ > সাচ্—আ > * সাঁচা > সচা (কাম) > সাঁচা (মা. অস.)

তু. সং. সডা > গ্ৰাফ্ৰ সড

সামু > সাস (কাম চাচ), তু. সং. সাস

সিকল > সিকল্—ই > সিকলি (সিকলি)

সিবই > সিছে

সীস > সিস্ > সিচ্ 'সিহ'। তু. সং. শিহ

সো, সে > সি। তু. সং. সঃ

সোন্ত > সৌন্ত। তু. সং. শ্ৰোত

হিঅ, হি > হি—আ > হিরা

১২১. ওপৰৰ আলোচনাত ক্ৰিয়া-ৰূপ কিছুমান দেখুৱাওঁতে ক্ৰিয়া-ৰূপবোৰৰ লগতে ধাতু কিছুমানৰ ৰূপবোৰ পোৱা গৈছে। সেইবোৰৰ উপৰিও চৰ্যা-পদত সংযুক্ত আন ধাতু কিছুমান তলত দিয়া ধৰণৰ। এইবোৰৰ লগত সংযুক্ত ধাতু কিছুমানৰ অৱস্থিতিও মন কৰিবলগীয়া :

অবল কৰ্ (চৰ্যা অবল কৰিয়া)

উজা (চৰ্যা উজাজ)

উঠ্ (চৰ্যা উঠি)

এব্ (চৰ্যা এফি)

কেলি কৰ্ (চৰ্যা কেলি কৰই)

খা (চৰ্যা খাজ)

গিল্ (চৰ্যা গিলেসি)

(যা) গ', (কাহ. গোৱা.) গেল (চৰ্যা গেল, গেলা)

ছাড়্ (চৰ্যা ছাড়ী)

যা (চৰ্যা জাজ)

জাগ্ (চৰ্যা জাগজ)

থিব কৰ্ (চৰ্যা থিব কৰি)

দৃঢ় কৰ্ (চৰ্যা দিঢ় কৰিঅ)

দেখ্ (চৰ্যা দেখি)

ধব্ (চৰ্যা ধবহ)

ধুন্ (চৰ্যা ধুনি)

নি (চৰ্যা নিল)

পড়িয়া (চৰ্যা পড়িয়াই)

পাব্ (চৰ্যা পাড়িয়া)

পাৰ কৰ্ (চৰ্যা পাৰ কৰেই)

পুৱা (চৰ্যা পোহাজ)

পোহ্ (চৰ্যা পুছ)
 ফাল্ (চৰ্যা ফাল)
 বখান্ (চৰ্যা বখানী)
 ব (চৰ্যা বহিআ)
 বাঙ্ (চৰ্যা বাঙ্অ)
 বিঙ্ (চৰ্যা বিঙ্অ)
 বুৰ্ (চৰ্যা বুড়ন্তে)
 মিল্ (চৰ্যা মিলিল)
 মেল্ (চৰ্যা মেলি)
 ল (চৰ্যা লোউ)
 লাগ্ (চৰ্যা লাগেলি)
 সৰি পৰ্ (চৰ্যা সড়ি পড়িআ)
 হ (চৰ্যা হোই, হোইব, হোহ)

১২২ চৰ্যা-পদন্ত সংযুক্ত-শব্দ কিছুমানো পোতা যায়, যেনে, কমল-বস, গঅণ-টাকলি, গঙ্-পবস-বস, গিবিবৰ সিহৰ-সক্তি, দেহ-নঅৰী, নলিনী-বন, বৰঙক-বঅন-কুঠাৰ, বাণ-চিহ্ন-কব, মেক-শিখৰ, মোহ-তক।

১২৩ চৰ্যা-পদন্ত পোতা সংখ্যাৱচক বিশেষ আৰু বিশেষণ শব্দ কেৱল উল্লেখ কৰিবলগীয়া শব্দ এইবোৰ : এক, এহু (কাম), চউণট/চৌৰঠঐ, হুই, নো, তিনি পক্ষ, পাক, দহ, বতিস/বতিণ, যেনি (হুই); লশমি, দ্বাদশ, পহিল ইত্যাদি।

১২৪ চৰ্যা-পদন্ত পোতা বিশেষণ-শব্দ কিছুমান হ'ল এনেকুৱা : আন (উপায়ে), উজু, খব (সোতে), খাণ্ট, গভীৰ, গহণ, জইসো/জইসৌ, দিচ্ 'দুচ্', বহল, ডব (নিদ), ভাল, বাতেল 'মাতাল', সকই, সহজ, সাচ 'সঁচা', মিচ্'হা 'মিহা' ইত্যাদি।

১২৫ ক্ৰিয়াবিশেষণহিছাপে চৰ্যা-পদৰ এই শব্দবোৰলৈ আঙুলিয়াব পাৰি : অইসন, আজি, একাকাৰে, এবা, একেলে, একেলী, কইসন, কইসৌ, কহি', জইসনে, জিম, ডিম, ডইসন, ডহু, পহিলৌ, 'প্ৰথমতে', মিহৌ 'মিহাই', সবভাৰে ইত্যাদি।

১২৬ চৰ্যা-পদন্ত সৰ্বনাম শব্দৰ অনেক ৰূপ পোতা যায়। সেইবোৰৰ কিছুমান আধুনিক অসমীয়াত সোমাই পৰিছে আৰু বহুতোকৈ সৰ্বনাম-শব্দ পুৰণি অসমীয়াত ৰক্ষিত হৈছে। চৰ্যা-পদন্ত পোতা সৰ্বনাম-শব্দ কিছুমান এনেকুৱা :

অপনা (চৰ্যা ৬ : অপনা ৰাংসে হুৰিা বৈবী)

অপনে (চৰ্যা ৩২ : অপনে অপা বুৰত নিজৰণ)

- জামুহে (চৰ্মা ১ : জামুহে বাণে মিঠা)
- এহ (চৰ্মা ২৬ : এহ জুগতি)
- কাহেৰি (চৰ্মা ৩৭ : কাহেৰি শকা)
- কাহেৰে (চৰ্মা ২৯ : কাহেৰে মই দিখি পিৰিচ্ছা)
- কেহো (চৰ্মা ১৮ : কেহো কেহো বোলই)
- কো (চৰ্মা ২৯ : কো পতিআই)
- জা (চৰ্মা ২০ : জা এখু চাহাম)
- জাসু (চৰ্মা ৪৩ : জাসু নাহি অপ্পা)
- জাহেব (চৰ্মা ২৯ : জাহেব বাণ-চিহ্ন-অব ৭ জাপী)
- জে"/জে (চৰ্মা ৭ : জে জে আইলা, চৰ্মা ৩ : জে" অজবামব হোই)
- জো (চৰ্মা ৭ : জো অনগোঅব)
- ভই/উই (চৰ্মা ৩৯ : ভই বুও কইসে, চৰ্মা ৪ : উই বিহু খনহি"
ন জীবমি)
- ভা (চৰ্মা ৭ : ভা দেখি)
- ভাসু (চৰ্মা ৪১ : ভাসু পবেলা কাহি)
- ভাহেব (চৰ্মা ২৯ : ভাহেব উহ ৭ দিস)
- ভু (চৰ্মা ১০ : ভু জোৰী)
- ভুমহে (চৰ্মা ২৩ : জই ভুমহে জাইবে)
- ভে (চৰ্মা ২২ : ভে ন হোন্তি)
- ভো (চৰ্মা ৪ : ভো মুহ চুৰী)
- ভোএ (চৰ্মা ১০ : ভোএ সম কবিব ম সাক)
- ভোৰা (চৰ্মা ৪১ : ভুটই বাৰণা ভোৰা)
- ভোহোৰ (চৰ্মা ১০ : ভোহোৰ অভবে মোএ বেদিলি)
- ভোহোৰি (চৰ্মা ১০ : ভোহোৰি কুড়িআ)
- মই (চৰ্মা ১৮ : মই বাহিম)
- মো (চৰ্মা ৩৫ : বাজুলে দিল মো)
- মোব (চৰ্মা ২০ : মোবন মোব ভইসেসি পুৰা)
- মোহোৰ (চৰ্মা ২০ : মোহোৰ অগোআ)
- সক (চৰ্মা ৪৪ : সক বিচুকিল)
- সে (চৰ্মা ৩ : এক সে বড়লী)
- সো (চৰ্মা ৭ : সো উয়াস)
- হাঁউ (চৰ্মা ১৮ : হাঁউ সূভেলি মহাসুহ লীলে')

১২৭ চৰ্যা-পদত অব্যয়-শব্দ দুই-চাৰিটা পোৱা যায়। উদাহৰণ : আলো (চৰ্যা. আলো ডোৱী), ন (চৰ্যা. ন জাই), ভো (চৰ্যা সুন ভো বিজাডী), মা (চৰ্যা. মা জাহৰে), বে (চৰ্যা. উজু বে উজু ছাড়ি), সম (চৰ্যা. তোএ সম), অন্তবে (চৰ্যা. ভোহোৰ অন্তবে 'ভোৰ কাৰণে')।

১২৮ চৰ্যা-পদত পুনৰুক্ত শব্দ কেইটামান এনেকুৱা : কেহো কেহো, জিম জিম, তিম তিম, জে জে।

১২৯ চৰ্যা-পদত হুটাৰ মাজত তুলনাৰ কাৰণে এনে ব্যৱহাৰ আছে : ভোৱীত আগলি নাহি চিহ্নালী (চৰ্যা ১৮)।

১৩০ চৰ্যা-পদৰ ভাষাত বিবিধ প্ৰত্যয়, শব্দ-বিভক্তি, ক্ৰিয়া-বিভক্তি আদিৰ ৰূপ আৰু প্ৰয়োগ মন কৰিবলগীয়া। সেইবোৰৰ কিছুমান আধুনিক অসমীয়াত আৰু কিছুমান পুৰণি অসমীয়াত সংৰক্ষিত হৈছে। তলত সেইবোৰৰ আলোচনা দাঙি ধৰা হ'ল :

১৩০.১ ৰচন : প্ৰত্যয়ৰ যোগত হোৱা বহু-ৰচনৰ উদাহৰণস্বৰূপে চৰ্যা-পদত পোৱা যায় : সঅল (সকল) সমাহিঅ কাহি কৰিঅই (চৰ্যা ১)। কেতিয়াবা একেটা শব্দক দুবাৰ ব্যৱহাৰ কৰিও বহু-ৰচনৰ ভাৱ প্ৰকাশ কৰা হয় ; যেনে, উচা উচা পাবত (চৰ্যা, ১৮) তু অস বৰ বৰ মানুহ।

১৩০.২ লিংগ : ঔৰীচক —'ঈ' আৰু —'নী' প্ৰত্যয়ৰ সহায়ত লিংগ-ভেদৰ ব্যৱহাৰ চৰ্যা-পদত আছে ; যেনে, জোই, জোইলী ; শবৰ, শবৰী ; বিজালা, শিআলী। তু. অস বাখিনী. শিৱালী। ভিন্ন শব্দৰ প্ৰয়োগৰ দ্বাৰা লিংগ ভেদৰ ব্যৱহাৰ চৰ্যা-পদত দেখা যায় ; হেনে, বলদ, গৰিআ।

১৩০.৩ নিৰ্দিষ্টভাৱেচক প্ৰত্যয় : জনা : পাকজন। তু. অস. পাঁচজন, পাঁচজন।

১৩০.৪ কাৰক আৰু শব্দ-বিভক্তি : চৰ্যা-পদত বিভিন্ন কাৰক আৰু সম্বন্ধ-পদ বুজাবলৈ কিছুমান শব্দ-বিভক্তি ব্যৱহাৰ কৰা হয়। এই শব্দ-বিভক্তিবোৰো কিছুমান আধুনিক অসমীয়াত আৰু কিছুমান পুৰণি অসমীয়াত ৰক্ষিত হৈছে। চৰ্যা-পদতো সৰোধনৰ অৰ্থত কোনো শব্দ-বিভক্তি যোগ নহয় ; যেনে, কাহু, কহি গই কৰিব নিবাস (চৰ্যা ৭) তু অস ভগৱান. তুমি ক'ত আছা ? অসমীয়াৰ নিচিনা চৰ্যা-পদতো কেতিয়াবা কৰ্তা-কাৰকত আৰু কেতিয়াবা কৰ্ম-কাৰকত কোনো শব্দ-বিভক্তি লগ নালাগে ; যেনে কাছা তকৰৰ পঞ্চ বি ভাল (চৰ্যা ১), কাহু, বিয়ন ভইলা (চৰ্যা. ৭), বাহুল ভোড়িউ (চৰ্যা. ৯), কৰ্তা-কাৰকত সাধাৰণতে

‘এ’ বিভক্তি লগ লাগে; যেনে, কুড়ীৰে খাজ (চৰ্মা. ২), চোৰে নিল (চৰ্মা. ২) তু অস. বাঘে খায়, চোৰে নিলে। কৰ্ম-কাৰকত ‘ক’ বিভক্তি বোণ হয়; ঠাকুৰক পৰিনিবিতা (চৰ্মা. ১২)। তু. অস. বাঘচল্লক বনলৈ পঠালে। কৰ্তা-কাৰকৰ ‘এ’ বিভক্তিৰ অধিকৃত কৰণ-কাৰক, কেতিয়াবা অপাদান-কাৰক, আৰু কেতিয়াবা অধিকৰণ-কাৰকৰ ভাৱ প্ৰকাশ কৰা হয়; যেনে, বৰগুৰু বজা-কুঠাৰে চিজঅ (চৰ্মা. ৪৫); জামে কাম কি কামে জাম (চৰ্মা. ২২); নেউৰ চৰণে (চৰ্মা. ১১)। তু. অস. হাতে কটা, তাৰ মুখে তুলিলে, ঘৰে ঘৰে অসুখ। নিমিত্ত-কাৰকৰ বাবে ‘-লাগি’, ‘-লই’ আদি শব্দবিভক্তিকৰূপে ব্যৱহাৰ কৰা হয়; যেনে, গঅণ-টাকলি লাগি (চৰ্মা. ১৬), মেক-শিখৰ লই (চৰ্মা. ৪৭)। তু. কাম ঘৰোক লেগি, ঘৰ লাগি কাঞ (লৱ-কুশৰ যুদ্ধ), মোক লাগি (ল. কু. যু.)। অপাদান-কাৰক বুজাবলৈ চৰ্মা-পদত ‘-ছ’ এই শব্দ-বিভক্তিটোৰ প্ৰয়োগ দেখা গৈছে; যেনে, নিঅ কখহ ডিহঅন ছাজ যিছাই (চৰ্মা. ২৪)। সম্বন্ধ-পদৰ কাৰণে চৰ্মা-পদত ‘-ব’, ‘এব’ আদি শব্দ-বিভক্তিৰ ব্যৱহাৰ পোৱা হৈছে; যেনে, হৰিপীৰ মিলজ (চৰ্মা. ৬), কখৰ ভেঙলি (চৰ্মা. ২)। তু. অস. গৰুৰ গাখীৰ, বাসেৰ জোইয়ে (গোৱা)। অধিকৰণ-কাৰকত চৰ্মা-পদত ‘-ত’ লগ লাগে, যেনে, টাঙীত ভাত নাহি (চৰ্মা. ২০)। তু. অস. ঘৰত বানুহ নাই।

১৩০৫ ক্ৰিয়া-বিভক্তি : অসমীয়া ভাষাৰ নিচিনা চৰ্মা-পদতো বিশেষ বা সৰ্বনাথ শব্দক এক-বচন বা বহু-বচন অনুসৰি ক্ৰিয়া-ৰূপৰ পৰিৱৰ্তন নঘটে। উদাহৰণ : জে জে উকু বাটে গেলা (চৰ্মা. ১৫), সবহ ভগই বাপা উকুবাট ভইলা (চৰ্মা. ৩২), চেঅণ ন বেঅণ শ্বৰ নিহ গেলা (চৰ্মা. ৩৬)। ক্ৰিয়া-বিভক্তিৰ ক্ষেত্ৰতো চৰ্মা-পদত পোৱা অল্পতো ক্ৰিয়া-বিভক্তি আধুনিক অসমীয়া আৰু পুৰণি অসমীয়াত সংৰক্ষিত হৈছে। ভলৰ আংলাচলাই কথাবোৰৰ প্ৰমাণ দিব :

(ক) কৰ্তমান-কালৰ তৃতীয় পুৰুষৰ-এ/-ই : উহ লাগে না (চৰ্মা. ২৯), আইস সংবোহে কো পতিআই (চৰ্মা. ২৯)। তু. অস. লাগে, পতিয়ায়।

(খ) কৰ্তমান-কালৰ তৃতীয় পুৰুষৰ অতি : জে সৰবাচৰ ভিঅস ভৱন্তি (চৰ্মা. ২২), তে অজবামৰ কিমপি ন হোন্তি (চৰ্মা. ২২)। তু. ভৱে অতি চমকতি, বাৰ বাৰ উভৱন্তি (মা. ক.)।

(গ) কৃত-কালৰ তৃতীয় পুৰুষৰ-ন/না : বাজুলে দিল (চৰ্মা. ৩৫), সুসুৰা দিল জে (চৰ্মা. ২), উকুবাট গেলা (চৰ্মা. ১৫)। তু. কৰ্তাসৰে পাখিল বাটত দেও পঠি (মা. ক.)। দিহুৱাৰে জাখিল বোলাই চিতে কি কাক (মসকৰ)। তু. গোৱা।

গেল, কাম. গেল, গে'ল; কল, কলা, কলাক; মা অস. গ'ল, ক'লে। ভূত-কালৰ প্ৰথম পুৰুষ-ইলৌ; অচ্ছিলৌ স্বমোহে (চৰ্মা ৩৫)। তু অস আছিলৌ।

(৬) ভৱিষ্যত কালৰ তৃতীয় পুৰুষ-ইব: কহি^২ গই কবিব নিবাস চৰ্মা ৭। তু অস কবিব।

(৫) ক্ৰিয়াৰ অসমাপিকা ৰূপ: ই, ইলে: কহি^২ গই কবিব নিবাস (চৰ্মা ৭) এড়ি এউ ছান্দক বাহ (চৰ্মা ১)। বাতি ভইলে কামক জাঅ (চৰ্মা ২)। তু. অস. কৈ গৈ শুনি কৰিলে, হ'লে।

১৩০.৬ চৰ্মা-পদত পোৱা কৃদন্ত-ৰূপ আৰু ক্ৰিয়াৰ নাস্ত্যৰ্থক ৰূপৰ চানেকি এনে ধৰণৰ:

(ক) বৰ্তমানকালিক কৃদন্ত ৰূপ: অন্তে: উজু বাট জাঅন্তে (চৰ্মা ১৫)। জু-ফুৰন্তে বজলী গৈল কল (শব্দবদেৱ)। তু অস যাওঁতে, ফুৰোঁতে।

(খ) ভূতকালিক কৃদন্ত-ৰূপ: আ: পূবা: জাণ জোঁবণ যোৰ ভইলেসি পূবা (চৰ্মা ২০)। তু. অস খোৱা 'বন্ত', কবা (কাম.)।

(গ) নাস্ত্যৰ্থক ৰূপাংশৰ ক্ৰিয়াৰ আগত প্ৰয়োগ: জান উপায়ে পাব ৭ জাই (চৰ্মা ৩৮); মা জাহবে লাভ (চৰ্মা ৩২)। তু. অস. নাযায়। নেযায়, নহয়।

১৩০.৭ চৰ্মা-পদত শব্দ-গঠনৰ বাবে প্ৰত্যয়ৰ ভেদে ব্যৱহাৰ দেখা নাযায়। তথাপি দুই এটা উদাহৰণ আছে। উদাহৰণ:

(ক) জালি (জালী): ববজালী (চৰ্মা ৫০)। তু. অস. পুৰজালি, ল'বালি।

(খ) জোব-বুজোৱা প্ৰত্যয়-বি: পক বি ভাল (চৰ্মা ১); এডবি সাবা (চৰ্মা ৩০)। তু অস ই < বি < অবি < অপি তু অস ইহানেই, পাঁচোটাই।

১৩১ বাক্য-কিন্যাসৰ পিনৰ পৰা অসমীয়া ভাষা আৰু চৰ্মা-পদৰ মিল দেখুৱা সহজ নহয়, কাৰণ চৰ্মা-পদবোৰ পদ্যত বচনা কৰা। তথাপি দুই-এটা শব্দ-ক্ৰমৰ সাদৃশ্য দ্ৰৱ্যে ঠাইৰ ভাষাত পৰিলক্ষিত হয়। তাৰ ভিতৰত এটা হৈছে নাস্ত্যৰ্থক ৰূপাংশৰ ক্ৰিয়াৰ আগত স্থান। আনটো হৈছে প্ৰত্যৰ্থক অক্যৰ নে, না (কাম), ন (চৰ্মা); বেনে, সচ ন বিজা (চৰ্মা ২১), সচা না বিহা (কাম.), পঁচা নে বিহা (বা অস)।

১৩২ চৰ্মা-পদৰ ভাষাৰে সৈতে অসমীয়া ভাষাৰ ৰূপ আৰু প্ৰত্য-ৰূপ দুয়োটাই কেনেদৰে জড়িত ওপৰৰ আলোচনাৰ পৰা কিছু স্পষ্ট হৈছে। চৰ্মা-পদৰ ৰূপৰ এক বৃহৎ অংশ সাক্ষৰি যৈছে অসমীয়া ক্ৰমবুলি ভাষাই (ঙাৱৰ)। চৰ্মা-পদৰে সৈতে কাকতালী উপলব্ধিৰ সম্পৰ্কও ঘনিষ্ঠ। ওপৰৰ আলোচনাত ভাৰ আভাৱ পোৱা হ'ল। চৰ্মা-পদৰ

কপতত্বমূলক বৈশিষ্ট্য কেতবোৰো কামৰূপী উপভাষাই সংৰক্ষণ কৰিছে। কামৰূপীত চতুৰ্থী বিভক্তিৰ কোনো সুকীয়া চিন নাই। দ্বিতীয়া বিভক্তিৰ ৰূপকে ব্যৱহাৰ কৰা হয় নাইবা তাৰ পাছত 'লেগি' বা 'গেলি' পৰ-সৰ্গ যোগ দিয়া হয়; যেনে, মোক লেগি বা মোক গেলি 'মোলৈ'; ঘৰোক লেগি 'ঘৰলৈ' ইত্যাদি। চৰ্মা-পদত 'লাগি' পোৱা যায়; যেনে, গগণ টাকলি লাগি (চৰ্মা ১৬); তু পৰ লাগি যাঞ (লৱ-কুশৰ হৃদ্ধ), মোক লাগি (ল. কু. হৃ.)। চৰ্মা-পদৰ কিছুমান শব্দ আৰু কপতাত্মিক বৈশিষ্ট্য প্ৰাক-বৈষ্ণৱ যুগৰ শ্ৰেষ্ঠ কৱি মাধৱ কন্দলী, অনা-বৈষ্ণৱ মনসা-কৱি মনকৰ, আৰু মহাভাৰতীয় কৱি বাম সবৰভী আদিৰ ৰচনাতো পোৱা গৈছে। উল্লত সেইবোৰৰ কিছুমান উল্লেখ কৰা হ'ল :

চৰ্মাৰ ৰূপ

উজাহ

এবেঁ

কাহাবী

কেহো

খেড়ি

গেল

গলপাস

ঘৰিণী

মুমই

ভোবা

ভোহোৰি

নাহা

পৰিআন

কাড়িয়া

বহুড়ি

ৰাপ

ৰাহুকাই

ভৈল

মোহোৰ

কপা

হাক

অসমীয়া ৰূপ

উজাহা (মা. কন্দলী)

এবে (মা. ক)

কাহাব (মা. ক.)

কেহো (মা. ক)

খেড়ি (মা. ক)

গেল (মনকৰ)

গলপান (মা. ক)

গল (মনকৰ)

ঘৰণী (মা. ক.)

মুমতি (মা. ক.)

ভোবা (বাম সবৰভী)

ভোহোৰ (মা. ক)

নাহা (মা. ক.)

পৰিআন (মা. ক)

কেড়িয়া (মা. ক)

বোহাৰি (মা. ক.)

বহাৰি (মনকৰ)

ৰাপ (মা. ক)

ৰাহুকায়া (মা. ক)

ৰাহুকা (মনকৰ)

ভৈল (মা. ক.; মনকৰ)

মোহোৰ (মা. ক.)

কপা (মা. ক.)

হাক (মা. ক.)

১৩৩ তলত উল্লেখ কৰা ৰূপতত্ত্বমূলক বৈশিষ্ট্যবোৰ প্ৰাচীন অসমীয়া আৰু চৰ্যা-পদৰ একেধৰণে পোৱা হৈছে :

(ক) ভূত-কালৰ তৃতীয় পুৰুষৰ ‘-ল’ বিভক্তি (কানেট চোৰে নিল) : কন্যাসৰে পাৰিল বাটত নেত পাট (মা. ক.), বিশ্বকৰ্মে জামিল গোসাই চিন্তে কি কাৰণ (মনকৰ)।

(খ) বৰ্তমান-কালৰ তৃতীয় পুৰুষৰ ‘-অন্তি’ বিভক্তি; যেনে, ভয়ন্তি, হোন্তি (চৰ্যা ২২) : ভয়ে অতি চমকন্তি, বাম বাম উচ্চবন্তি (মা. ক.)।

১৩৪ এতিয়া আমি এইখিনিকে ক’ব পাৰোঁ যে পূৰ্ব-ভাৰতত চৰ্যা-পদৰ পোতা ভাষাটোৰ নিচিনা এটা ভাষা প্ৰচলিত আছিল। তাত ‘বহু ভাষাৰ বহু ৰূপ’ সোমাই পৰিছিল। সেইবোৰে ভাষাটোৰ প্ৰকাশিকা শক্তি বঢ়াই ভাষাটোক শক্তি-শালী কৰি তুলিছিল। কথিত আৰু লিখিত দুয়োটা ৰূপতে সি চলি আছিল। সময়ত সি এটা আদৰ্শ সাহিত্যিক ভাষাকৈ পৰিগণিত হয় আৰু পূৰ্ব-ভাৰতৰ কবিসকলে তাকে ভেটলোকৰ বচনাৰ উপযুক্ত মাধ্যম হ’ব বুলি ভাবি নিজ নিজ বচনাত স্বীকৃতি দিয়ে। বোধ হয় “বোধক দোহাবোৰ যিটো ভাষাত লেখা হৈছিল সি গোটেই পূৰ্ব-ভাৰতত সহজে বুজি পোৱা আছিল।” ৮৭ কথিত ভাষা-হিছাপে চৰ্যা-পদৰ ভাষাটো শতাব্দীৰ বাগৰতে বাগৰি আজিলৈকে প্ৰচলিত হৈ আছে। চৰ্যা-পদৰ ভাষাই হৈছে প্ৰত্ন-অসমীয়া স্তৰৰ পৰা বৰ্তমানৰ স্তৰলৈকে থকা অসমীয়া ভাষাৰ যোগ-সূত্ৰ। ইয়াতে আন এখন গ্ৰন্থৰ কথাও বিশেষভাৱে উল্লেখযোগ্য। সেইখন হ’ল বড়ু চণ্ডীদাসে বচনা কৰা ‘শ্ৰীকৃষ্ণকীৰ্তন’।

১৩৫ অসমীয়া ভাষাৰ দুৰঞ্জীৰে সৈতে চৰ্যা-পদৰ ভাষাৰ সম্বন্ধ যেনেভাৱে সাঙোৰা হৈ আছে, চৰ্যা-পদৰ পৰৱৰ্তী বচনা ‘শ্ৰীকৃষ্ণকীৰ্তন’ৰ ভাষাৰে সৈতেও অসমীয়া ভাষাৰ নিগূঢ় সম্পৰ্ক ৰক্ষিত হৈছে। বঙালী পণ্ডিতসকলে ‘শ্ৰীকৃষ্ণকীৰ্তন’ৰ লেখক অনন্ত বড়ু চণ্ডীদাসক চৈধ্য শতিকাৰ লোক বুলি থিৰ কৰিছে। ভেটলোকে চৰ্যা-পদৰ পাছত বঙলা ভাষাৰ দ্বিতীয় নিদৰ্শনহিছাপে ‘শ্ৰীকৃষ্ণকীৰ্তন’ৰ ভাষালৈ আঙুলি়ায়। শ্ৰীবসন্তৰজন ৰায় বিশ্বম্ভৰ্য্যৰ দ্বাৰা সম্পাদিত ‘শ্ৰীকৃষ্ণকীৰ্তন’ৰ শ্ৰীৰামেন্দ্ৰ সুন্দৰ ত্ৰিবেদী-ৰচিত মুখ-বন্ধত এই বুলি কোৱা হৈছে যে চতুৰ্দশ শতাব্দীৰ পশ্চিম বঙাৰ ‘জাঁটী’ ভাষাৰ নহুন। এই গ্ৰন্থত পোৱা গ’ল। সেই ভাষা সম্পূৰ্ণ অৱিকৃতভাৱে ইয়াত বৰ্ণিত হৈছে। আকৌ এই গ্ৰন্থৰে ভূমিকাত ৰায় মহাশয়ে লিখিছে : “চৰ্য্যচৰ্য্য বিনিষ্কৰণ ভাষা বঙলা” ভাষাৰ প্ৰাচীনতম নিদৰ্শন বুলি গৃহীত হ’ব পাৰে। পদবোৰ যিসকল

লোকে লেখিছিল ভেঙলোক খৃষ্টিয় ১৫০-১২০০ ৰ মাজত জীৱিত আছিল। চৰ্যা-পদৰ পাছত আমি একেবাৰে 'ঐক্যকীৰ্তন'ৰ ভাষাৰ মেৰুত প্ৰৱেশ কৰিবলগীয়া হয়।" ৰায় মহাশয়ে সম্পূৰ্ণ নিৰপেক্ষভাৱে 'ঐক্যকীৰ্তন'ৰ ৰূপবোৰৰ যথাসম্ভৱ মাধৱ কন্দলী, বিদ্যাপতি, শঙ্কৰদেৱ, জগন্নাথ দাস প্ৰভৃতি পাৰিপাৰ্শ্বিক কবিসকলৰ ভাষাৰে সৈতে সাদৃশ্য দেখুৱাইছে। 'ঐক্যকীৰ্তন'ৰ ভাষাৰ লগত মাধৱ কন্দলীৰ ভাষাৰ মিল সম্পাদকে প্ৰচুৰ পৰিমাণে দেখুৱাবলৈ সক্ষম হৈছে। এই সাদৃশ্যই বহু চণ্ডীদাস আৰু মাধৱ কন্দলীক সমসাময়িককৰিকণে প্ৰতিষ্ঠা কৰাৰ পাৰে। ভদ্ৰপৰি সিয়ে অন্ততঃ চতুৰ্দশ শতিকাৰ পূৰ্ব-ভাৰতৰ ভাষাৰ স্পষ্ট চিত্ৰ এটা দাঙি ধৰাভাৱে সহায় কৰে।

১৩৫.১ চৰ্যা-পদৰ নিচিনা 'ঐক্যকীৰ্তন'ৰ ক্ষেত্ৰতো অসমীয়া ভাষাৰে সৈতে সৰহকৈ বিচাৰ কৰি উঃ কাকতিদেৱে কেইটামান কথালৈ মাত্ৰ আঙুলিয়াই দিয়া বিধ ভাষাতে নানা ভাষা আৰু নানা ৰূপৰ সংমিশ্ৰণৰ কথা স্পষ্টভাৱে ব্যক্ত কৰিছে। সুশ্ৰুতাৰে চালে 'ঐক্যকীৰ্তন'ৰ ভাষাৰে সৈতে অসমীয়া ভাষাৰ বুৰঞ্জীৰ বিৱিধ স্তৰত সাদৃশ্য পৰিলক্ষিত হয়। উলত এই বিষয়ে অলপ বহলভাৱে আলোচনা কৰা হৈছে। ঐক্যকীৰ্তনেৰে সৈতে অসমীয়া ভাষাৰ সৰহকৈ আমি এইধৰণে ভগাই চাব পাৰোঁ : (১) আধুনিক অসমীয়া : মাত্ৰ ভাষা আৰু উপ-ভাষাৰ মাজেদি (২) প্ৰাচীন অসমীয়া : বৈষ্ণৱ আৰু অনা-বৈষ্ণৱ সাহিত্যৰ মাজেদি।

১৩৬. আধুনিক অসমীয়া আৰু 'ঐক্যকীৰ্তন' : ধনি-ভৱৰ ক্ষেত্ৰত দুয়ো ঠাইত স্বৰভক্তিৰ জৰিয়তে তৎসম শব্দবোৰে অৰ্ধতৎসম ৰূপ লোৱা নিদৰ্শন আছে ;

ঐক্যকীৰ্তন	অসমীয়া
ভগত	ভগত
পৰাণ	পৰাণ
জতন	যতন
অলপ	অলপ

১৩৬.১. আধুনিক অসমীয়াৰে সৈতে ধনি-ভৱতকৈ ৰূপ-ভৱৰ ক্ষেত্ৰত দুয়ো ঠাইত মিলৰ সংখ্যা অধিক। প্ৰথমতে যদি শব্দ-বিভক্তিলৈ চোৱা যায়, তেনেহ'লে ভাৰ কেইবাটাও 'ঐক্যকীৰ্তন'ত পোৱা যায় ; উদাহৰণ :

(ক) প্ৰথমা -এ বিভক্তিৰ অপাদান, কৰণ, আৰু অধিকৰণত ব্যৱহাৰ : ভোৰ যুখে ; শৰ্ভক্তি, লবদে, ; যমুনা ভীৰে, বসুলেৰ ধৰে। অসমীয়াতো ভোৰ যুখে, হাতে (কটা), ঘৰে-ঘৰে আদি নিত্য ব্যৱহৃত ৰূপ।

(খ) চতুৰ্থীৰ-লৈ (—লাগি) : ভা লাগি ; অসমীয়া, ভালৈ।

(গ) ষষ্ঠীৰ-ৰ : সাধুৰ ; অস. সাউদৰ।

(ঘ) সপ্তমী-ত : হিআত, নানত, অস. হিয়াত, নানত।

১৩৬২ ‘ঐক্যকীৰ্তন’ আৰু অসমীয়াৰ মাজত থকা ৰূপভেদমূলক আন আন সাধুশাৰোৰৰ ভিতৰত ভুলত উল্লেখ কৰাকেইটাও মন কৰিবলগীয়া :

(ক) অসমাপিকা-ই : সুনি ; অস. সুনি।

(খ) দ্বীৱাচক—ঈ আৰু—নী : আজলী, বুঢ়ী, নাতিনী ; অসমীয়াতো একে ৰূপ।

(গ) ভূত-কালৰ ক্ৰিয়া-বিভক্তি-ইলোঁ : আহিলোঁ ; অস. আহিলোঁ।

(ঘ) বৰ্তমান-কালৰ-ওঁ : ধৰোঁ, জাওঁ ; অস. ধৰোঁ, যাওঁ।

(ঙ) বৰ্তমান-কালৰ অনুজ্ঞাৰ ‘দি’ ধাতুৰ ৰূপ দে ; অস. দে।

(চ) নাস্ত্যৰ্থক ৰূপাংশৰ ক্ৰিয়াৰ আগত প্ৰয়োগ : নাপাওঁ, নাজানো, নাছিল, নাহে ; অস. নাপাওঁ, নাজানো, নাছিল, নহওঁ।

(ছ) ষষ্ঠী বিভক্তিৰ-ৰৰ পাছত বিবিধ পৰ-সৰ্গ ব্যৱহাৰ কৰি বিবিধ ভাৱ প্ৰকাশ : ভোম্বাৰ কাৰণে ; অস. ভোম্বাৰ কাৰণে।

(জ) সৰ্বনামৰ ফোন, যোৰ, মোক, মোত, ভোৰ, ভোক, ভোত, ভাক, ভাব ভাত ইত্যাদি ৰূপ অসমীয়াতো একে।

(ঝ) সংখ্যাচক শব্দ দুই, চাৰি, সাত, ভেৰ ; অস. দুই, চাৰি, সাত, ভেৰ।

১৩৭. শব্দ-হালৰ কেন্দ্ৰত অসমীয়াত সচৰাচৰ ব্যৱহাৰ হোৱা অনেক শব্দ ‘ঐক্যকীৰ্তন’ত হুবহু ৰূপত পোৱা গৈছে। সেইবোৰৰ ভিতৰত বিশেষ, বিশেষণ, ক্ৰিয়া-বিশেষণ, ধাতু, ক্ৰিয়া, জড়বাৰ্তাচক শব্দাংশ আদি সকলো আছে। সেইবোৰৰ কেইটামান ভুলত দিয়া ধৰণৰ :

ঐক্যকীৰ্তনৰ ৰূপ	চৰ্চাৰ ৰূপ	অসমীয়াৰ ৰূপ
আজি	আজি	আজি
উজান	উজান	উজান
কদম		কদম
কমলা		কমলা
কবৰীৰ		কবৰীৰ
কুশিলাৰ		কুশিলাৰ
কাকুতি		কাকুতি
ক		ক

ক্ৰীড়াকীৰ্ত্তনৰ ৰূপ

চৰ্হাৰ ৰূপ

অসমীয়াৰ ৰূপ

গাই

গাই

গৰু

গৰু

গোআৰি

গোহাড়া

গোহাৰি

ঘৰ

ঘৰ

ঘৰ

ঘড়িআল

ঘৰিআল

ঠাই

ঠাই

ভেজপাত

ভেজপাত

দিন

দিন

দীঘল

দীঘল

দুআৰ

দুআৰ

দুআৰ

দুঙা

দুঙা

নই

নই

নৈ

পৰাণ

পৰাণ

পৰাণ

পানী

পানী

পানী

পাখৰ

পাখৰ

পাখৰ

বাঘ

বাঘ

বুঢ়া

বুঢ়া

বাৰে বাৰে

বাৰে বাৰে

কেজ

কেজ

কিচনী

কিচনি

ভাত

ভাত

ভাত

ভাল

ভাল

ভাল

ভালুক

ভালুক

ভিঙৰ

ভিঙৰ

ভাঙিলে

ভাঙিলে

হাৰী

হাৰী

হেলানী

হেলাপি

বহু ধাৰালী

বহু-ধাৰালি

বাতি

বাতি

বাতি

শ্ৰীকৃষ্ণকীৰ্তনৰ ৰূপ	চৰ্ঘাৰ ৰূপ	অসমীয়াৰ ৰূপ
শিঅাল	শিঅালী, যিঅালা	শিন্নাল
সকঅ	সকই	সক
সুকজ		সুকষ
সুন্নিলা		ভুলে
সেআলি		শেৱালী
সিঅান		সিন্নান
হিঅা		হিৱা
মঙ্গল চাহীঞা		মঙল চাই ইত্যাদি।

১৩৮ কামৰূপী উপভাষাৰ সুকীয়া ৰূপ কিছুমানো 'শ্ৰীকৃষ্ণকীৰ্তন'ত ৰক্ষিত হৈছে। মান্য অসমীয়াৰ তুলনাত উপভাষাৰ ৰূপৰ নিদৰ্শন 'শ্ৰীকৃষ্ণকীৰ্তন'ত বৰ বেছিহে বুলিব লাগিব। সেইবোৰে অসমীয়া ভাষাৰ পূৰ্বভাৰতীয় প্ৰাচীন ভাষাৰ লগত যোগ-সূত্ৰাংগি বেছি দৃঢ় কৰাৰ ফলত অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰসাৰতাৰ দিক-নিৰ্ণয়ৰ পথ সুচল হৈ উঠিছে। কামৰূপী উপভাষাৰ ৰূপবোৰৰ বেছিভাগ আকৌ প্ৰাচীন অসমীয়াতো সংৰক্ষিত হৈছে। ধ্বনি-তত্ত্বৰ ক্ষেত্ৰত 'শ্ৰীকৃষ্ণকীৰ্তন' আৰু কামৰূপী উপভাষাৰ সাদৃশ্যবোৰ এনে ধৰণৰ :

(ক) প্ৰাচীন ভাৰতীয় আৰ্য-ভাষাৰ ল, লত পৰিণত হৈছে ; যেনে, সং. আদেশ ; কৃষ্ণকীৰ্তন, আদেশ ; কামৰূপী, আদেশ ; প্ৰাচীন অসমীয়া. আদেশ (হেম সব্বভট্ট)।

(খ) প্ৰা. ভা. আ. ভাষাৰ ক, খত পৰিণত হৈছে, যেনে, সং. চক্ষু ; কৃ. কী চখু, কাম. চখু।

(গ) মধ্য ভাৰতীয় আৰ্য-ভাষাৰ -অই—, -ঐত পৰিণত হৈছে ; যেনে, সং. চৈত, কৃ. কী. চৈত ; কাম. চৈত ; প্ৰা. অস. চৈত (মাধৱ কন্দলী)।

(ঘ) 'শ্ৰীকৃষ্ণকীৰ্তন' আৰু কামৰূপী দুয়ো ঠাইতে মহাপ্ৰাণ-ধ্বনিৰ প্ৰচলন বেছি, যেনে, কৃ. কী. তোখ ; কাম. ভুখ ভখ, কৃ. কী. সুখান ; কাম. সুখান ; কৃ. কী. হাখী ; কাম. হাখী ; ইত্যাদি। প্ৰাচীন অসমীয়াতো এই নিয়ম প্ৰযোজ্য : শিখান, ভাটি, ঠোঠ (মা. ক)।

(ঙ) সমীভূত হোৱা শব্দৰ ৰূপ দুয়ো ঠাইত একেধৰণে পোৱা যায় ; যেনে, কৃ. কী. চতুখী ; কাম. চতুখী।

১৩৮ ১ ৰূপ-ভুক্তৰ ক্ষেত্ৰতো দুয়ো ঠাইৰ সাদৃশ্য নগণ্য নহয় :

(ক) কামৰূপীত চতুৰ্থী বিভক্তিৰ কোনো চিন নাই। দ্বিতীয়া বিভক্তিৰ ৰূপকে ব্যৱহাৰ কৰা হয় ; যেনে, ঘৰোক ঘাহ ; কৃ. কী ঘৰক ঘাহ' ; যাত্ৰ অসমীয়া. ঘৰলৈ যাত্ৰ। মাথৰ কন্দলীত আছে : 'মাথৰ থানক চাহিবাক গৈলা'। নিমিত্ত অৰ্থ প্ৰকাশ কৰিবলৈ এই দ্বিতীয়া বিভক্তিৰ চিন-'ক'ৰ সংযোগৰ পাছত 'লৈগি' যোগ দিয়া কামৰূপীৰ নিয়ম ; যেনে, ঘৰোক লৈগি, তাক লৈগি ; বা অ. ঘৰলৈ, তালৈ ; কৃ. কী তাক লাগি। প্ৰাচীন অসমীয়াত এনে ৰূপ আছে : কিঙ্কিঙ্কাক লাগি (বা ক.), ভোমাক লাগি ('বামৰিঙ্ক' -নাট)।

(খ) কামৰূপীৰ ভূতকালিক ক্লমন্ত আৰু তুম্ননন্ত -বাৰ, -ইবাৰ, -ইবাক আদি শ্ৰীকৃষ্ণকীৰ্ত্তনেৰে সৈতে একে ; যেনে, কৃ. কী. জীবাৰ উপাএ ; পানী আধিবাৰ হলে, ফুল তুলিবাৰ লাগিল, পৰাণ দিবাৰ পাৰ্হে।। প্ৰাচীন অসমীয়াৰ হেম সব্বতীত পাঠ : ভাস্ত মাৰিবাৰ লাগি। নাৰায়ণদেৱত আছে : সুবৰ্ণৰ ষাট দিলা লগাই ঘুমাবাৰ।

(গ) 'শ্ৰীকৃষ্ণকীৰ্ত্তন'ত অতীত-কালৰ তৃতীয় পুৰুষৰ পাছত ব্যৱহাৰ হোৱা ক্ৰিয়া-বিভক্তি হৈছে -লেক ; কামৰূপীত -লাক ; যেনে, কৃ. কী বাখিলেক ভোৰ মাজ বাপ ; কাম. বাইখলাক।

(ঘ) বৰ্তমান-কালৰ দ্বিতীয় পুৰুষৰ পাছত ব্যৱহাৰ হোৱা ক্ৰিয়া বিভক্তি—হব ব্যৱহাৰ দুয়ো ঠাইত একে ; যেনে, কৃ. কী জানাহ, যাহ, লিখাহ ; কাম. জানাহ, যাহ, লিখাহ ; প্ৰা. অ. কত নিদ্ৰা যাহ সুখে (নাৰায়ণদেৱ)।

(ঙ) সম্বন্ধসূচক নিৰ্দিষ্টতাৱাদক প্ৰত্যয়ৰ দুই এটা কামৰূপী আৰু 'শ্ৰীকৃষ্ণ-কীৰ্ত্তন'ত প্ৰায় একে ৰূপত পোৱা গৈছে ; যেনে, কৃ. কী. বাপেত ; কাম. বাইপেত।

১৩৯. শব্দ-মালাৰ দৃষ্টিৰে চালে 'শ্ৰীকৃষ্ণকীৰ্ত্তন'ত বহুতো কামৰূপী শব্দ প্ৰায় একে ৰূপত পোৱা যায়। উদাহৰণ :

শ্ৰীকৃষ্ণকীৰ্ত্তনৰ ৰূপ	চৰ্যাৰ ৰূপ	কামৰূপীৰ ৰূপ
আমড়া		আম্ৰা
আৰ		আৰ
খেয়া		খেয়া
গেল	গেল	গেল
গাহ		গাহ
চিৰী		চিহি, বা অস কালি

শ্ৰীকৃষ্ণকীৰ্তনৰ ৰূপ	চৰ্যাৰ ৰূপ	কামৰূপীৰ ৰূপ
ডেবহ		ডেইজা
নাভিতা		নাইতা
নাগেশ্বৰ		নাগেশ্বৰ
বাছা		বাছা
বাৰানে	বৰানী	বাৰান, বাৰ্হনে
ভোজপাত		ভোজপাত
ভেলা	ভেলা	ভেল, পু. অ ভেল (মা. ক.)
মাউসী		মাউহে
ৰূপা	ৰূপা	ৰূপা
লাউ	লাউ	লাউ
লাগ✓পা		লাগ✓পা
সকৈক		সোক্‌ৰাম, সোইক্‌ৰাম
সাঁব	সাঁব	সাঁব
সিন্দূৰ		সিন্দূৰ
✓হাঁঠ		হাঁঠ
পাঁচ সাতে		সাতে পাচে

১৪০. প্ৰাচীন অসমীয়া আৰু ‘শ্ৰীকৃষ্ণকীৰ্তন’ : প্ৰাচীন অসমীয়া বুলিলে ইয়াত প্ৰাক-শঙ্কৰী আৰু শঙ্কৰী যুগৰ বৈষ্ণৱ আৰু অনা-বৈষ্ণৱ সাহিত্যৰ ভাষাক বুজোৱা হৈছে। এইবোৰ সাহিত্যৰ ভাষাক অসমীয়া আৰু অসমীয়া ব্ৰজবুলি এই দুটা নামেৰেও বুজোৱা হয়। ‘শ্ৰীকৃষ্ণকীৰ্তন’ৰ ভাষাৰ লগত এই দুয়োবিধ ভাষাৰ সাদৃশ্য আছে। ওপৰত কামৰূপী উপভাষাৰে সৈতে ‘শ্ৰীকৃষ্ণকীৰ্তন’ৰ ভাষাৰ সাদৃশ্য দেখুৱাওঁতে কিছুমান প্ৰাচীন অসমীয়াৰ ৰূপৰো উল্লেখ কৰা হৈছে। সেইবোৰ পুনৰ উল্লেখ নকৰি আন আন কিছুমান বৈশিষ্ট্যলৈহে আঙুলিওৱা হ’ল :

(ক) ৰূপতৎসমুলক বৈশিষ্ট্যৰ ভিতৰত প্ৰাচীন অসমীয়াতো পঞ্চমী বিভক্তিৰ কোনো চিন নাই। লক্ষ্য পাহন্ত আন লব-সৰ্গ ব্যৱহাৰ কৰিলে অপানান-অৰ্থ প্ৰকাশিত হয়। ‘শ্ৰীকৃষ্ণকীৰ্তন’ত ইয়াৰ উদাহৰণ আছে; যেনে, আজি হওঁ : শৰ্যা হন্তে (মা. কামলী); ৰূপা হন্তে (কা. দ. নাট.)।

(খ) নিৰ্দিষ্টভাৱেচক প্ৰত্যয়—খানী, গুটি। প্ৰাচীন অসমীয়াত আছে—খানি, গুটি; যেনে, কৃ. কী. নাড়িনী খানী, বাঁনী গুটি; প্ৰা. অ. প্ৰাণ খানি (হে. স.) একখানি কাৰ্য্য, হুঙট সত্ততি (হ বিপ্ৰ); চৈৰ্য গুটি বপুৰা (মা. কন্দলী)।

(গ) বহু-বচনৰ প্ৰত্যয়—গণ; কৃ. কী. পিকগমে, ভাৰাগণ (মা. কন্দলী)।

(ঘ) ভূত-কালৰ তৃতীয় পুৰুষৰ 'ল' বিভক্তি : সভা পাতিল (কৃ. কী.), কানেট চোৰে নিল (চৰ্য্য),

জানকীক বকা দিল (মা. কন্দলী),

বিষ জল পানে প্ৰাণে ছাড়ি মৰল (কা. দ. নাট)

(ঙ) ভূত-কালৰ তৃতীয় পুৰুষৰ 'লান্ত' বিভক্তি :

কহিলান্ত (কৃ. কী.); কহিলন্ত, বহিলন্ত (মা. কন্দলী)

(চ) ভবিষ্যত-কালৰ প্ৰথম পুৰুষৰ 'বোঁ' বিভক্তি : খাইবোঁ (কৃ. কী.); খাইবোঁ (মা. কন্দলী), তোৰ মাথা খাইবোঁ ('কেলিগোপাল' নাট)।

(ছ) ভূতকালিক কৃদন্ত-বুজোৱা 'ইল' প্ৰত্যয় : কাটিল খাঅত (কৃ. কী.); জুখিল বাঘ (মনকৰ)

(জ) নাম্যৰ্থক ৰূপাংগৰ প্ৰয়োগ; যেনে, নাবোল নাবোল (কৃ. কী.); নাবোল নাবোল শুনা দলগ্ৰীৱ (দুৰ্গাবৰ)।

১৪০১ আন বিবিধ বহু অংক ৰূপ :

ত্ৰীকক্ষকীৰ্তনৰ ৰূপ

আহৰ

আচুক

এবে

উপেখিৰ্জা

কহিব

কঠোআল

কাটাৰন্ত

কাঢ়ে

কিক

খাহা

খজাখিৰে

খড়িপাড়

চৰ্য্য. এবে

অসমীয়াৰ ৰূপ

আহৰ (মা. কন্দলী)

আছোক (মা. কন্দলী)

এবে (মা. কন্দলী)

উপেখিৰ্জা "

কহিব "

কঠাল "

কাটাৰন্ত "

কাঢ়ে "

কিক "

খাহা "

খজাইল "

খৰি পাতি (দুৰ্গাবৰ)

শ্ৰীকৃষ্ণকীৰ্ত্তনৰ ৰূপ

গোআৰে

হাওৱাল

ঝাট

ঝিউ

জাহা

জুআএ

ডেঙলি

ডেজ

নাগেশ্বৰ

নহৌ

নেড বাস

পাঞ্জী

বাছড়িআঁ

বাখানে

ডৈল

ডৈলৌ

কপা

জবদেঁ

সাতেসৰী হাৰ

সাধু

হৰিষ

হিআ

চৰ্যা. ডেঙলি

চৰ্যা. বাছড়ই

চৰ্যা. বখানী

চৰ্যা. ডইল

চৰ্যা. কপা

চৰ্যা. হিআ

অসমীয়াৰ ৰূপ

গঞাৰে (দুৰ্গা)

হুতাল (মা. কন্দলী)

ঝাট "

ঝিউ (মনকৰ)

যাহা (মা. কন্দলী)

যুৱায় "

ডেঙলি "

ডেজিল "

নাগেশ্বৰ "

নহৌ "

শেঙেনেতে "

পাঁজি "

বাছড়িয়া, বাছবাৱা ,,

বখান ,,

ডৈল "

ডৈলৌ "

কপা "

জবদ "

সাতেসৰী হাৰ ,,

সাধু (দুৰ্গাবৰ)

হৰিৰ (মা. কন্দলী)

হিয়া

১৪১. অসমীয়া ব্ৰজবুলি-ভাষাৰ মাজতো 'শ্ৰীকৃষ্ণকীৰ্ত্তন'ত থকা বহুতো ৰূপ পোৱা যায় (§ ১৫৭)। এনে ধৰণৰ সাদৃশ্যই বৰ্তমানৰ পুৰণি নব্য ভাষাভীৰু আৰ্য-ভাষাৰোৰৰ মূলতঃ এটা ভাষাৰ প্ৰচলনৰ আভাস স্পষ্ট কৰি তোলে। সেই ভাষাটোত নানা ভাষা-উপভাষাৰ সংমিশ্ৰণ ঘটি ভাষাটোক এটা শক্তিশালী ৰূপ প্ৰদান কৰিছিল। সমস্ত সিলে সাহিত্যিকভাষাকৈ পূৰ্ব-ভাষাতঃ এটা আদৰ্শনীয় ভাষাহিছাপে পৰিণতি হৈছিল। যুগ-পৰিৱৰ্ত্তনৰ লগত স্থানবিশেষে বিবিধ ভাষা-উপভাষাৰ প্ৰভাৱতঃ সেই ভাষাটোৱে কেইবাটাও আকলিক ৰূপ ল'লে গৈ। এই দৃষ্টিৰে চালে 'চৰ্যাপদ' আৰু

‘ঐক্যকীৰ্তন’ক পূৰ্ব-ভাৰতৰ উমৈহতীয়া সম্পদ বুলি ক’লেহে বেছি সমীচীন হয় যেন লাগে। বিবিধ ভাষাৰ এনে মিশ্ৰণ ভাৰতীয় আৰ্য-ভাষাবোৰৰ কাৰণে একো নতুন কথা নহয়। প্ৰাচীন ভাৰতীয় আৰ্য-ভাষাৰ দিনৰে পৰা মধ্য ভাৰতীয় আৰ্য-ভাষাতো এনে মিশ্ৰণ ঘটি আহিছে। সেয়েহে কোৱা হৈছে: “একেটা শব্দ কেইবাটাও ৰূপে পালি ভাষাতোক মিশ্ৰিত উপভাষা বুলি গ্ৰহণ কৰে”।^{১৫} অসমীয়া ভাষাৰ ক্ষেত্ৰতো কোনো এক অঞ্চলৰ ভাষাক সেই অঞ্চলৰ একমাত্ৰ ৰূপ বুলি ক’ব নোৱাৰি; তাৰ মাজত আন অঞ্চলৰ ৰূপ সোমাই পৰিছে। এই বৈশিষ্ট্য ‘চৰ্মা-পদ’, ‘ঐক্যকীৰ্তন’, প্ৰাচীন অসমীয়া আদিৰ পৰম্পৰা অনুযায়ী স্বষ্টি উঠা।

---

৮৫. Gegier : Pali Literature and Language, 1956, Introduction, P. 1.

তৃতীয় অধ্যায় পুৰণি অসমীয়া ভাষা

(তেৰ শতিকাৰ পৰা ষোল শতিকাৰ শেষলৈ)

১৪২. চৰ্মা-পদৰ পাছত অসমীয়া ভাষাৰ বিস্তৃত নিদৰ্শন আছে পুৰণি অসমীয়া সাহিত্যত। লিখিত অসমীয়া সাহিত্যৰ প্ৰাচীনতম নিদৰ্শনৰূপে কমতাপুৰ-ৰাজ্যৰ ৰজা দুৰ্লভনাৰায়ণৰ পৃষ্ঠপোষকতাত ৰচনা কৰা তেৰ শতিকাৰ পৰ্য্যৰ কবিত্তি হেম সৰস্বতীৰ 'প্ৰহ্লাদচৰিত'খনৰ কথাকে বেছিভাগ সমালোচকে উল্লেখ কৰে। ইয়াৰ অলপ পাছত (চৈধ্য শতিকা) 'অপ্ৰমাদী কবিত্তি' মাধৱ কন্দলীৰ ৰামায়ণখনে (বৰাহী ৰজা মহামাণিকৰ পৃষ্ঠপোষকতাত ৰচনা কৰা) কিন্তু অসমীয়া সাহিত্যৰ এটা অতি উন্নত স্তৰৰ সাক্ষ্য বহন কৰে। সূৰ্যকুমাৰ ভূঞাই লেখিছে : কমতাপুৰৰ ৰজা দুৰ্লভনাৰায়ণ আৰু তেওঁৰ পুত্ৰ ইন্দ্ৰনাৰায়ণৰ পৃষ্ঠপোষকতাত হেমসৰস্বতী, হৰিধৰ বিপ্ৰ, আৰু কৱিবৰু সৰস্বতীয়ে ৰচনা কৰা পুথি চাৰিখনৰ নিখুঁত পদ-ৰচনা আৰু উপস্থাপন-পদ্ধতিয়ে ইয়াৰ পূৰ্বে অসমত কেইবা পুৰুষ ধৰি চলা কাব্যিক প্ৰচেষ্টাৰ কথাই মনলৈ আনে।^{১৬} মাধৱ কন্দলীৰ ৰামায়ণখন অকল সাহিত্যৰ দিনৰ পৰাই নহয় অসমীয়া ভাষাৰ ইতিহাসৰ দিনৰ পৰাও অতি মূল্যবান গ্ৰন্থ। কন্দলীয়ে মূল বাঙ্গালী ৰামায়ণখনক মহাকাব্যৰূপে অসমীয়া ভাষাত ৰচনা কৰা কথাই চৈধ্য-শতিকাত অসমীয়া ভাষাটোৱে যে স্বৰ্ণযুগ বিকাশ লাভ কৰিছিল তাৰ প্ৰমাণ দাঙি ধৰে। কন্দলীয়ে মহা-কাব্যখন অকল অসমীয়া ভাষাত ৰচনা কৰাই নহয়, অসমীয়া ভাষাৰ এটা পৰিপূৰ্ণ ৰূপত ৰচনা কৰিছে। সেয়েহে অসমীয়া ফকৰা-যোজনা, প্ৰবাদ-ৰচন, জতুৱা ঠাচ আদিৰে পুথিখন ভৰপূৰ।

১৪৩. মাধৱ কন্দলীৰ ৰামায়ণত অসমীয়া ভাষাটোৰ এটা পূৰ্ণ-ৰূপ সংৰক্ষিত হৈছে। ভাষাৰ পূৰ্ণ-ৰূপ বুলি ক'লে তাৰ প্ৰধানকৈ ৰূপ-গঠন-বীৰ্ত্তিৰ কথাই ক'বলগীয়া হয়। ৰূপ-গঠন-পদ্ধতিয়ে বিভিন্ন শব্দৰ লগতে সেইবোৰৰ পাছত যোগ হোৱা বিভিন্ন প্ৰত্যয়, শব্দ-বিভক্তি, ক্ৰিয়া-বিভক্তি, শব্দবোৰৰ জ্ঞেয়-বিভাগ (বিশেষ্য, বিশেষণ, সৰ্বনাম, ক্ৰিয়া, ক্ৰিয়া-বিশেষণ, অব্যয়), শব্দ-গঠন-পদ্ধতি আদি কথা সামৰি লয়। কন্দলী ৰামায়ণ খন মহাকাব্য যোজনা হেতুকে ইয়াত বিভিন্ন শব্দৰ শব্দৰ ব্যৱহাৰ হৈছে। সেইবোৰক ভুলভ দিয়া ধৰণে কিছুমান ভাৰত ভাগ কৰি দেখুৱাব পাৰি :

(ক) গছ-গছনি-বৃক্ষোত্তৰ শব্দ : সউৰা, সবল, পিৰাল, খৰ, নিখৰ, খৰ্জুৰ, শাল, ভাল, ডমাল, গম্বাৰি, বীজপুৰ, অন্নখ, কণিখ, বট, নাৰজ, বদৰ, ভেঙেলি, ওহা, কঁঠৈ।

(খ) ফল-ফুল-বৃক্ষোত্তৰ শব্দ : আম, জাম, জাৰ, লেটেকু, পনিৰাল, ভাঙ্গুল, কঠাল, নাৰিকল, মথুফল, কমলা, জীফল, জাই, মুত্তি, বকুল, বন্দুলি, কাঞ্চন টগৰ, কুম্ভ, ওটমালী, সেৱালী, অশোক, পলাশ, নাগেশ্বৰ, চম্পক, ওৰ, কমল, পদ্ম, জল-পদ্ম, ফুল-পদ্ম, কমৰ, মালতী।

(গ) চৰাই-চিৰিকটীসম্বন্ধীয় শব্দ : কহ, বহ, কাক, কোকিল, গুহ, শুকসাৰি, খঞ্জন, বাজহংস, চক্ৰবাক, শূৰ, মৈৰা, চোণা কাক, সাৰজ, ডাউক, সবালী, কোচা, ভেলা, ঘোণ; পাতি কাউৰ, পানী-কাউৰ, মংসবজ, মাহবজা, ময়না, ভাটো, চুটিয়া-শালিকা, কপৱতি, শগুন।

(ঘ) জীৱ-জন্তু-বৃক্ষোত্তৰ শব্দ : ব্যাভ, বাঘ, ঘোড়, বৰাহ, ভালুক, গণ্ড, গৰ্ভভ, নৃগাল, মহিৰ, সিংহ, কুজৰ, হস্তী, গজ, ঘোড়া, ঘোটক, উট।

(ঙ) অঙ্গ-প্রত্যঙ্গ-বৃক্ষোত্তৰ শব্দ : চকু, চকু, ময়ন, কৰ্ণ, নাক, নাসিকা, নাসা, জিহ্বা, গল, কৰ, হাত, মুখ, জঙ্ঘা, জঘন, উক, পাঠ, ভৰি, মণন, মাথা, কপাল, শির, লেজ, ঘাব, কঠ, চিবুক, শিৰ, গাল, পেট, ঐঠা, ভুজ, বাহ, কৰ-ভল, অঙ্গুলি, বক্ষ-হুল, কমৰ, নখ, কেশ, লোৰ, নস্ত, অধৰ, চৰণ, পদ-ভল, ওঠ, জন্ত, উদৰ, নাভি, কঙ্কাল, নিতম্ব।

(চ) জাতি-ব্যৱসায়সম্বন্ধীয় শব্দ : ব্ৰাহ্মণ, ক্ষত্ৰ, বৈশ্য, শূদ্ৰ, কায়স্থ, নট, ভাট, ভেলা, ভাঙী, সোণাৰি, কঁসাৰ, বনিয়া, চমাৰ, কমাৰ, সুতাৰ, ঘোৰা, কুন্তকাৰ।

(ছ) মান-বাহনসম্বন্ধীয় শব্দ : নাৰ, হস্তী, ঘোৰা, বথ, ভুৰ, ভেল।

(জ) মাংস-কিন-বৃক্ষোত্তৰ শব্দ : লাখি, ভুখু, চৰ, কীল, মুকুচা, ঘৰাকাটি।

ঝ) পালি-খপনি-বৃক্ষোত্তৰ শব্দ : তৰিণী, নাগিণি, নিকাকণী, সংহাৰিণী, নিৰ্দ্ধৱিণী, বাকসিণী, বামিণী, দাকণী, বজিণী, ডাইনী, শিলাচিণী, বগী, শিলাজী, বৈৰিণী, চাৰী, চণ্ডাল, পাণিঠ।

ঞ) জা-জসজ-বৃক্ষোত্তৰ শব্দ : মুকুট, কুণ্ডল, সাভেসবি হাৰ, নেপুৰ, ককণ, কাকি।

ট) বাল্য-বৃক্ষোত্তৰ শব্দ : শব্দ, লক, লোল, ভল, ভনৰ, ভেজ, কৈৰচ, কাবুৰ, বেৰি, বাহ-ভাল, কৰ-ভাল চৌকাৰি, কেন্দ্ৰা, কয়, বিপাকি, বোভা, বীণা, বীণী, বোহৰী, জিজিবি, কাহাজি, শিলা, ভেৰী, বৰ্জল, খুটি।

ঠ) খেলা-খুলাসংক্ৰান্ত শব্দ : ডাঙা, বৃষ্টি, ঢোপ, লুই-লুই, ওঠাল-ওঠালী, জুৰা, পাশা, দলিহুজ, মালহুজ।

ড) অস্ত-শস্ত-বুজোতা শব্দ : ধনু, শব, বাণ, খাণ্ডা, খাণ্ডি, যুৰল, গদা; মুদগৰ।

ঢ) ধনতাত্ত্বিক আৰু ঐতিহ্যতাত্ত্বিক শব্দ : ডকৰ-ডকৰ (কৰি), ঠাঙ-ঠিঙ, ধসমসি, চাটু-পাটু, ধসমস (গাৱ), টাব-টুব (কৰি), গিব-গিব, বাৱ-হাৱ, কান্দভে-কাভভে, কান্দি-কাতি, কোকা।

ণ) জ্ঞান শব্দ : গন্ধ, পুষ্প, ধূপ, জীৱন, মন, কাল, শৰীৰ, মন্ত্ৰ, বাক্য, বংশ, প্ৰসাদ, আনন্দ, উৎসাহ, হুখ, পাপ, সভ্য, কৃপা, দাস, চিন্তা, মতি, বিধি, পৰিকল্প (পৰীক্ষা) দৈব, আকাশ, তাৰা, পোকৰ, অঙ্কুশ, দিন, ৰাতি, বজনী, লক্ষ্যধৰ, বসন্ত, মমা, খুৰভে, ভাতিজে, আধাৰ, আধাৰত, আটীস, আউঠা, হুড়াহুড়ি, হাম্‌লা, কামৰ (পৰিল), তুহুল (বোল), পানৈ, পুঙা, জোক, ইন্দুৰ, গুণ্ডুৰি (পকুয়া), বেজ, ওকণী, লক, ছলি, হাঠু, বাপু, ঘুমটি, ডাঠি, ডিঠি, চোঠ, পাঙা, লেজ, বটালী, হাটুৰি, হুমনিয়াস, হান, সবজা, বাজা, খেৰ, পতান, ফৰবট, ভেল, তৰ, আজাৰ, জকা, জোকা, সিধান।

ভ) সংখ্যাৱ্যক্ত শব্দ : এক, দুই, তিনি, পঞ্চ, পাঞ্চ, আঠ, দশ, চৈৰা, কুৰি, পঞ্চাশ, সহস্ৰ, শতেক, হাজাৰ, প্ৰথম, দশম, দশগুণ, সাতে-পাঞ্চে, তিনিবাৰ।

থ) পুনৰুক্ত শব্দ : হাসো হাসো কৰে, থানে থানে, ঘৰে ঘৰে, বনে বনে, শতেক শতেক (হাত), পঞ্চাশ পঞ্চাশ (হাত), পাঞ্চ পাঞ্চ (আছুলি), কান্দো কান্দো (হুখ)।

দ) সংযুক্ত শব্দ : ত্ৰক্ষা-হৰ-পুৰন্দৰ, সৃষ্টি-স্থিতি-লয়, গল-পাশ, বাক্য-বহি, বাক্য-অমৃত, পোকৰ-অঙ্কুশ, হস্তী-মদ, বায়-শোক-বহি-জাল, আশান-শালী, অমোঘ্য-নদী, প্ৰজা-অৰণ্য, দশবধ-জল, বায় হিংসা-বাত, পাপ-মুগ।

ধ) পৰ-সৰ্গ আৰু জ্ঞান জৰায় শব্দ :

আউৰ : আউৰ বাৰা কিক

আতৰ : নখিলন্ত বাপক আতৰ নিজ হাৱ।

উপৰে : ফোৰ উপৰে

ওৰে : ওল হাবি ওৰে

কৰি : বয়সত বৰ হই ওমুভত কৰি

কাৰণে : কুৰীয়া কাৰণে

ভো : আখিতো ৰাইৰাক পাবো

ধৰি : আজি বৰি ভোমৰ খণ্ডাইবো বাক নীৰি

মুহি : কটাৰৰ ভৰ মুহি ভুজিবো গৰল

পৰে : মোড পৰে

প্ৰতি : বায়ক আনিবে প্ৰতি

মাই : খেদিয়া মাৰিবো মাই

মেন : মনুৰা ঘূৰল মেন কুমাৰৰ চাক

লাগি : ভৰত কাচক লাগি, মাৰিবাক লাগি

লাগিলা : মাৰিবাক লাগিলা গৰল বিহু মাইলি

সজে : কংহাল গোমৰ সজে

সহিতে : জটীয়া সহিতে

সৰ : সীতা ভোম মই সৰ

হন্তে : জ্ঞানত মাৰিলি হন্তে

হাতে : মাৰিবৰ হাতে শুই মাগি ললি বাজ

হাপুৰে : হাপুৰে পাগিচী

হেন : পেচা হেন গাল, বন্দবথ হেন বাজ

১৪৪. কন্দলী-বামানন্দ ভৎসয় শব্দৰ প্ৰাধান্যই বেছি যদিও বামানন্দৰ শব্দবোৰক ভৎসয়, অৰ্ধভৎসয়, উদ্ভৱ, বিদেশী (হিন্দী, আৰবী, পাৰছী) আদি ভাগতো ভাগ কৰিব পাৰি। উদাহৰণ :

ক) ভৎসয় : গৃহ, বৃক্ষ, তনয়, নন্দন, চুখন, নৃত্য, গীত, বান্ধ, জল, সূৰ্য, অগ্নি, বহি, ধূম, শব্দ, শ্ৰুতি, কীৰ্তি, কাৰ্তি, গতি, মতি, নৃপতি, পুত্ৰ, কাৰ্ঠ, সৰ্প, কচ্ছপ।

খ) অৰ্ধ-ভৎসয় শব্দ : বতন, দৰিশন, মৃগধ, অগনি, ভগত, বৰিষ, হৰিষ, উত্তপন, ভকত, মুকুতা, শৰণ, বেকত, মুকুত, তিৰিপিতি, শুকল, মুগুত, বকত, ভিৰী, পৰমাণ, উত্তপাত।

(গ) উদ্ভৱ শব্দ : বাকলি, বাঘ, হাত, চকু, লাজ, মাহ, মিহা, আতাব, বাতি, জুই, পানি, সুহান।

(ঘ) বিদেশী শব্দ : জাহিন, পৰদা, দোকান, হাজাব, বাজাব, কল, কয়ল, চোট।

১৪৫. কন্দলী-বামানন্দ পোহা বিশেষণাত্মক শব্দ কিছুমান এনেকুৱা : ভাল, সুন্দৰ, বন্দ, চক, উদ্ভৱ, মৰ্য্যদ, অবয়, জ্যেষ্ঠ, উন্নত, বৃদ্ধ, ভক্ত, গভীৰ, কৃপ, জ্ঞান, খোঁচন, কিয়ন, ভক্ত, কোকল, বাফুৰ, মনোহৰ, মনোবন, আত্মকিত, বিন, ভগবত,

ঈশ্বৰ, বুদ্ধিমত্তা, ৰূপৰত্তা, বলৰত্তা, বশৰত্তা, সঙ্গৰতা (পৃথিৱী), দুৰত্ত (কাল)। ইপিনে ক্ৰিয়াবিশেষণাত্মক শব্দ কেতবোৰ এনে ধৰণৰ : কেমনে, কেনে, কেনেকৰি, আধাক/আধাকে, ঝাট কৰি, ঝটাং কৰি, এহিবুলি, ছটকটাই, নম্ৰভাৱে, চপকৰে, এহিমতে, সফুটুৰে, পুত্ৰমতে, দিশাদিশি, আবে, বেবে, এবেসে, বৈশানি, তৈসানি, তৈসানিসি, কৈসানি, ঐত, তৈত, কৈত, তহিত, কহিত, কিক, যেনমত, যেনমতে, ভেনে, ভাহাতে, কেনমতে, বেগে এভো।

১৪৬ কন্দলী-বামায়ণৰ ভাষাৰ প্ৰকৃত স্বৰূপ বুজিবলৈ হ'লে শব্দবোৰৰ পাহত যোগ হোৱা বচন, লিঙ্গ আদি বিষয়ৰ প্ৰত্যয়, শব্দ-বিভক্তি, ক্ৰিয়া-বিভক্তি, ক্ৰিয়াৰ বিভিন্ন ৰূপ, কৃৎ-ভুক্তি-প্ৰত্যয়, পূৰ্ব-প্ৰত্যয় আদিৰ কথা চাব লাগিব। বহুবচনাত্মক প্ৰত্যয়বিহাৰে কন্দলী বামায়ণত উলভ দিয়া ধৰণৰ প্ৰত্যয়বোৰ পোৱা যায় :

(ক) আহা : সব-আহা > সবাহা, বপা-আহা > বপাহা (ত), বাপা-আহা > বাপাহা
(ব), ভা-আহা > ভাহা (ন)।

(খ) গণ : ভাবাগণ, যজ্ঞীগণ, ক্ষেণগণ, পক্ষীগণ।

(গ) চয় : মহাপাপীচয়

(ঘ) জাক : 'জানিৱা বিবৰ সুখ এবে সাধুজাক'

(ঙ) থে : জামাথেৰ

(চ) বৰ্গ : বানৰবৰ্গ, গিন্নাতিবৰ্গ

(ছ) যানে : 'নদনদীগণযানে পালাটীয়া বহে'

(জ) বা : জোৰা (দুইক)

(ঝ) সকল : স্বামীসকল

(ঞ) সব : মানিকসব, নটীসব, কতাসব, যক্ষসব, প্ৰজাসব, ভোমবাসব

(ট) সম্বা : ভাসম্বা

(ঠ) সা : ভোমাসা

১৪৭. থি-বচন বুজাবলৈ হ'লে যুগ, যুগল আদি শব্দ ব্যৱহাৰ কথা হয়; যেনে, জুবযুগ, নয়নযুগল, চক্ৰদুই, অনুত্তদুই, দুইহন্তৰো (আগে), দুইহানো (বুদ্ধত); ভেনেকৈ ডিনিহন্তে (কান্দিল)। জীৱাতক প্ৰত্যয়ৰ ভিতৰত বামায়ণত -ই আৰু -নীৰ ব্যৱহাৰ আছে; যেনে, পাপিষ্ঠী, প্ৰাণেশ্বৰী, ভকনী, সুকোমলী, খেনী, নিকাকনী, যুগী, বাখিনী, গোসালী, সৰ্গিনী, বাক্ষসিনী, পাপিনী, যক্ষিনী, পিষাচিনী, যিঙিনী। বামায়ণত দিৰ্ঘিভাতাতক প্ৰত্যয়বোৰ এনে ধৰণৰ :

(ক) কৃতা : কৃষিকৃতা

(খ) খল/খান : হিলাখান, যথখান, জিলাখান / জিলাকৰ, কুৰিখান

(গ) খানি : দুইখানি

(ঘ) গোট : পেটগোট, গ্ৰীবাগোট, খাদ্ৰিগোট, নাকগোট, জোৰ্তগোট, দুইগোট

(ঙ) গোটা : আঠগোটা, দুইগোটা, কুৰিগোটা

(চ) গুটি / গুটা : কুৰুগুটা, চৈৰ্যগুটি, দুইগুটা

(ছ) জন : দুয়োজন

(জ) টা : পাকুটা

(ঞ) টো : সাতোটা

(ট) পাট : মূলপাট

(ঠ) পাতি : দুইপাতি (দশন)

(ড) যুৰি : পানৈযুৰি, পাচুকাযুৰি

১৪৮ পুৰুষবাচক-নিৰ্দিষ্টভাৱেচক প্ৰত্যয়বিহাৰে কললী-বাহাৰপত এনেবোৰ প্ৰয়োগ দেখা যায় ; যেনে, ভাৱক, ভাৱেক, বাপেৰ, মাৰেৰ আদি। শব্দ-বিভক্তিৰ ক্ষেত্ৰত যাবত কললীয়ে প্ৰধানকৈ এইকেইটা শব্দ-বিভক্তি ব্যৱহাৰ কৰিছে :

প্ৰথম : এ : কতাসবে পাবিল বাটত নেউপট, দশবথে বোলন্ত।

দ্বিতীয়া : -ক/- ক্ত : বাথক বথন্ত ডুলি আনিও সত্তৰ। সানখিলা ভাত্ত বামে সহবিৰ মনে।

তৃতী : -ব/- ন : বাথ সীতা প্ৰবেশিলা বাজাৰ মন্দিৰি, তাহাৰ ভনয়, তোহোৰ বাপৰ। জেয়ৰ্ত্ত তাই বালি ভান ভাৰ্যা নিলা কাটি, নাৰন্ত ভনন্ত ভান ভনয়ক লাগি।

চতুৰ্থী : -ই/-ত : বাথ সীতা প্ৰবেশিলা বাজাৰ মন্দিৰি। চৰণত ধৰো ভোৰ কুপা কৰ মোক, ভণত খোলাত কৰে হাছ যেনবন্ত।

১৪৮.১ কেতিয়াবা প্ৰথমা বিভক্তি—এৰ দ্বাৰা তৃতীয়া আৰু চতুৰ্থী বিভক্তিৰ আৰু সপ্তমী বিভক্তিৰ দ্বাৰা দ্বিতীয়া আৰু চতুৰ্থীৰ কাৰ চলোৱা হয় ; যেনে,

(ক) কথকে বচিত ধৰজ. শেভেনেতে মতিত, কুন্দকবজালে, পোকৰ অকুমে

(খ) দশবথে গৃহে লীলাৰূপে অৱভবি।

(গ) বাজাত কহিয়া ওক গৃহত প্ৰবেশ, ভবন্তৰ ঠাইত কুৰীয়ে

পুহে কাজ, বাথ লক্ষণত পাছে পুহিলন্ত বজমনে।

(ঘ) শীত্ৰে বাজ্য লৈলোক দেশত নাহি যায়।

১৪৮.২ কললী-বাহাৰপত পঞ্চমী বিভক্তিৰ কোনো চিন নাই। অপাৰান-কাৰক বুজাবলৈ কেতিয়াবা তৃতী-ব বা সপ্তমী—ত বিভক্তি আৰু কেতিয়াবা অকল পদ-সৰ্গ 'হন্তে', নাইবা তৃতী-ৰ আৰু সপ্তমী 'ক'ৰ পাছত 'হন্তে' ব্যৱহাৰ কৰা হৈছে।

উদাহৰণ :

গাঁৱাৰ কাড়িয়া হাব দিলা ভেড়িকণে, শুচ ইথানৰ ; দ্ৰৱত মুকুতি কৰা পিৱাতি-
বৰ্গৰ। ভৱ হন্তে নৃপতিৰ শিহৰিল গাৱ। স্বৰ্গ হন্তে যোহেন আসিৰ সুৰধাজে।
সিথানৰ হন্তে মাথা থাকিল বিহৰি। যাত হন্তে ভৈলা তুমি দুৰ্গতি উদ্ধাৰ।

১৪৮-৩ নিমিত্ত-কাৰক বুজাবলৈ দ্বিতীয়া, 'ক' বিভক্তি নাইবা তাৰ পাহত পৰ-
সৰ্গ 'লাগি'ৰ ব্যৱহাৰ আছে। দ্বিতীয়া 'ক' বিভক্তিয়ে কেতিয়াবা বৰ্গীৰ কামো কৰা
দেখা যায়। কেতিয়াবা আকৌ দ্বিতীয়া বিভক্তিৰ ব্যৱহাৰ নোহোৱাকৈও থাকে :

(ক) কৈক গৈলি বাপু তই আমাক বিছুই।

(খ) সত্বেৰে চলিও এবে যাওঁ কিঙ্কিদ্ধাক।

(গ) কিঙ্কিদ্ধাক লাগি বেগে চলিলা দুন্দুভি।

(ঘ) ভৱত কাচক লাগি হবাওঁ ৰাম বড়।

(ঙ) হেমবন্তে বোলন্ত মই ভোক নোহোঁ সম।

(চ) সীতা খুজি ফুৰন্ত ৰামৰ সেনাগণ।

১৪৯ ৰামায়ণত পোৱা সৰ্বনাম শব্দবোৰ এনে ধৰণৰ :

আমি / আমিসৰ : পাত্ৰসৰে আসি আমি আলোচিলো কাম।

শুনিলো ভৱত আমিসৰৰ বচন।

আমি (নম্ৰ অৰ্ধন্ত মই) : কৈকেৱী নামত আমি চণ্ডালৰ মাৱ।

তথাপিভো আমি পিতৃ বাক্যক বেধিব।

ভোমাৰ আমাৰ (মোৰ) কপালত নাহি ৰোগ।

আপুনি (নিজে) : আপুনি সকলে জানা কি কহিবো আৰ।

মোৰ বনবাস সিটো আপুনি খাটিব।

আপন : আপন নাকৰ শোণিতৰ গন্ধে।

ই : ই লাজত কৰি মোৰ মৰণেসে ভাল।

ইটো : ইটো কনক আমি কেনে পতিস্বাৰ্থ।

ইসৰ : মাতৃসে দিৱাইল মোক ইসৰ সংসাৰ।

ইসৰ অৱস্থা দেখি কেনে জীও প্ৰাণে।

ইহান : ইহান প্ৰসাদে দুৰ্গতিত ভৈলো পাব।

ইহাঙ্ক : ইহাঙ্ক বোলন্ত ৰাম।

এই : কিনো দামী পাইলে এই কড়'ভগসাই

এই : এই দুটি ভেজি বীৰ ধীৰ্ব সিদ্ধাসক।'

এহো : কলহত পিৱা এহো প্ৰচণ্ড প্ৰভাৱ ।

কাহাকো/কাকো : কাহাকো মাৰিবো কাকো কমবন্ত ধৰি ।

কেহো : সীতাৰ ৰূপক কেহো নুহি সৰিবৰি ।

কেহো নৃত্য কৰে কেহো আনন্দ বধাৱ ।

কোন : ঐও আছে কোন কাজ ।

ভই : সীতাক ৰাখিবি ভই । ভই ঢাল বিৰ ।

ভযু : ভযু জাৱা সীতা দেৱী হন্ত মহামাতী ।

ভাই : ৰাৱণৰ মাতৃ ভাই বুলিৱা নৈকৰী ।

ভাহান/তান : ভাহান ৰচন ৰাখি । তান বোল হেলা কৰি ।

তাহাঙ্ক/তাক্ : তাহাঙ্ক খোজন্তে আমি কুক বনে বনে ।

ৰাজা যুদ্ধজিভে তাক্ ভালে সাদৰিল

তাক : সীতাৰ লিখিত তাক ৰাখিব কমনে ।

তাহাৰ/তাৰ : ৰাম ৰাজা ভৈলে পাচে তাহাৰ অনৱ ।

নুমৰিয়ো প্ৰভু তাৰ সময় মিলিল ।

তাসৱা : পাছে মই তাসৱাত পুহিলোঁ ৰাত্ৰাক ।

তুমি : তুমিও বুলিলা বৰ লৈবো আনখন ।

ভোমাব : ভোমাবেসে আজ্ঞা পাসি অন্ন পান কৰে ।

ভোমাসাৰ : ভোমাসাৰ দেখেঁ আজি প্ৰসন্ন বদন ।

ভোমবা : ভোমবা যে কোন দুই হৰে কিবা নাম ।

ভোমবাসৰ : ভোমবাসৰবো ৰেন ৰানী আদিদেৱ ।

ভোহোৰ/ভোৰ : ভোহোৰ ৰাপৰ ভাই অগন্ত বিদিত ।

ভোৰ কুজঙটী শুদ্ধ সুৰণে ৰাখিবো ।

ভোক : অস্ত্ৰৰপুৰত ভোক কৰিবো প্ৰমুখী ।

ভোভ : কোননো ৰাপেৰে ভোভ মাগিলেক ৰাজ ।

ভোৰা : ভোৰা দুইক মাৰি কণ্ঠা কৰো উপভোগ ।

ভেহো : ভেহো দুই সন্নে মই ভৈলোঁ দৰশন ।

মই : ৰাপৰ আদেশ মই কেনে পৰিহৰো ।

মোহোৰ/মোৰ : মোহোৰ আগন্ত আসি বোল নিকাকণ ।

বন্ত বহু ভণ্ডাৰ আহৱ এথা মোৰ ।

মোহোক/মোক : কেহো মোহে শকত মোহোক ৰাছৰলে ।

পূৰ্বত নৃপতি মোক দুই বৰ মিল ।

মোত : মোত নুৰুলিলা তুমি ভৱভৰ কান্ধ।
 যি : যি বোল বুলিলা গুহ উচিত তোমাৰ।
 যিটো : বামাৱল কথাক শুনয় যিটোজনে।
 বাহাৰ : বাহাৰ লীলাৰ কেহো নপাৱন্ত অন্ত।
 সকল : মোৰ হাতে সকল ডাৱনা হৈব চুৰ।
 সিটো : মোৰ বনবাস সিটো আপুনি খাটিব
 সেহি : সেহি নাৱে ভৈলা গুহ আপুনি কাণ্ডাৰ।

১৫০. কন্দলী বামাৱলত পোৱা ক্ৰিয়া-ৰূপবোৰক এনেধৰণে দেখুৱাব পাৰি :

(১) বৰ্তমান-কাল : আহন্তি : কৌশল্যা সুমিত্ৰা মাত্ৰ ভালে কি আহন্তি।

আহন্ত : সিংহাসনে বসিলা আহন্ত নন্দবধ।
 কৰোঁ : হেন বামপদে কৰোঁ কোটি নন্দকাৰ।
 কৰোহো : কৰোহো শপত গুৰু তোমাৰ আগত।
 কৰে : তোমাৰেমে আজ্ঞা পালি অন্নপান কৰে।
 ঘূৰয় : মন্থৰা ঘূৰয় বেন কুমাৰৰ চাক।
 চাস : পঢ়িবাক চাস বেদ।
 থৰে : কৈত লুকাই থৰে।
 দেউ : মেক গিৰি উপাৰি আগত দেউ আনি।
 দিয়ে : ভালেকক দিয়ে ৰাজ।
 নেই : দুই হাতে ধৰি নেই।
 নুবুজোহো : তথাপিভো নুবুজোহো কুমাৰ স্বভাৱ।
 ৰাওঁ : ভয় আজ্ঞা পালি ৰাওঁ অৰোধ্যাক লাগি।
 ৰাতি : কন্দন কবিল ৰাতি।
 শুনি : ভৈত শুনি নৃত্যগীত।
 হান্ধন্ত : হেন ৰামে কিমতে হান্ধন্ত তুমি পাৰে।

(অনুজ্ঞা) :

কহিয়ো : ভৱভৰ স্বত কথা কহিয়ো আমাত।
 চলা : অৰোধ্যাক লাগি চলা উভতি ভৱভ।
 চাহা : চকু মেলিলা চাহা।
 থাক : তই থাক ইথানত।
 বাহুবাৰ : বধ বাহুবাৰ।
 বাৰ : নাহি বাৰ।
 লৈয়োক : শীঘ্ৰে ৰাজ্য লৈয়োক।
 দেওক : ৰাজ্য দেওক।
 জনহ : যেন মোৰ জনহ।

(২) কুণ্ড-কাল : কবিল : আপোনাৰ জাচাৰ কবিল নাৰীপনে।

কবিলা : সবাহাক কবিলা প্রণতি।

কবিলো : কবিলো বাজাৰ উপভোগ।

গৈল : গগনে উৰাই গৈল।

যেলাইলুত : তুমিৰ লগাত বায়ে যেলাইলুত গার।

চালিলুত : বাজা চালিলুত গার।

দিলেক : দিলেক আটাস।

দিল : জানকীক বন্ধা দিল।

ধবিল : বায়ক আনিয়া বাজা আনিজি ধবিল।

পবিল : স্বৰ্গৰ বণ্ডেক যেন ভূমিত পবিল।

পাবিল : কতাসবে পাবিল বাটত নেতপট।

ভৈল : ভোয়াৰ আমাৰ এবৈ ভৈল পৰিচ্ছেল।

ভৈলা : সেই নাৰে ভৈলা গুহ আপুনি কাঙাৰ।

ভৈলো : বৃদ্ধ ভৈলো।

ভৈলি : ভাই ভৈলি সোণতাই।

ভৈলাহা : তুমি ভৈলাহা উদ্ধৰ।

ভৈলুত : ভৰজাৰ থানে গৈয়া প্রবেশ ভৈলুত।

লইল : জোববাইবে লইল।

লৈলেক : আঠগোটা শিল সিটো কপালে লৈলেক।

লনিলো : তাক লনিলো জ্বৰপে।

হবিলাহা : পবনাৰী হবিলাহা

(৩) ভবিষ্যত-কাল : এবিবোহো : আমি কেনে এবিবোহো বাপৰ বচন।

কহিবি : স্বৰূপ কহিবি কিছু নুদুলিবি মিহা।

দিবো : কালি শুভ দিনত ভোমাক দিবো বাজ।

নজাইবে : ওখাপিতো নজাইবে মোহোৰ অলীকাৰ।

পৰিব : সূৰ্য্য আদি গ্ৰহ খসি ভূমিত পৰিব।

পালিবি : ভালে হইকো পালিবি।

ভুজিবো : কটাবত ডৰ নুহি ভুজিবো পবল।

বাইব : ভবত যেন বাইব।

হৈবাহা : তুমি বাজা হৈবাহা।

হৈবোহো : কালি বাজা হৈবোহো।

- (৪) সংযুক্ত ক্ৰিয়া-ৰূপ : খুজি ফুৰ্, বাহৰ পৰ্, গা খেলা, পিঠি দি, আল ধৰ্, লাগ পা, উৰাই যা, সেক দি, আটাস পাৰ, বজ চা, সেৱলি কৰ্, চাপৰি বজা, কৰিবাক পাৰ্, পেলাইতে পাৰ্।
- (৫) নাম-ধাতুৰ পৰা হোৱা ক্ৰিয়া-ৰূপ : খজাইল, পুহাইল, ক্ৰোধিলা, প্ৰণামোহো, অৱতৰি, বিনাশি, পুৰিল, বেলেগাৱে, হুছিল।
- (৬) নাস্ত্যৰ্থক ক্ৰিয়া-ৰূপ : নলাগে, নজান, নজানোহো, নপাৰোঁ, নলখোহোঁ, নাৰ্জানস, নেদেখো, নেৰে, নেবয়, নুতনস, নুবুজস, নিদিবাহা, নোবোলোহো, নিমিল, নোশোভে।
- (৭) অসমাপিকা ক্ৰিয়া-ৰূপ : দেখিলা, বৰ্ণাই, কৰিলা, ধৰিলা, গৈলা, পায়লা, বাহুবালা, শুতি (আছে), বসি (আছে), আঁহাৰ ফেড়িলা, তিমিৰ ফাৰিলা, কহিলে।
- (৮) তুহুন্ত ক্ৰিয়া-ৰূপ : হাইবাক (নাই দিশ), দিবাক (ভৈলা মন), নিবাক লাগি, ধৰিবাক লাগিলা, জোৰবাইৰে (লইলা), আনিৰে প্ৰতি, বাৰিতে (নপাৰো), হাইতে (লুৱাই), বাৰিবাক (নুজুৱায়), জীবাৰ, পৰীক্ষিত (আদিলি ভৰত ভই মোক পৰীক্ষিত), দুলিতে (লৈল), খুজিত (হৈসানি খুজিত মোক আইলা হুম্মতে)।
- (৯) কৃদন্ত ৰূপ : পুজন্তে, যুজন্তে, ভৰন্তে, ফুৰন্তে, হাসন্তে, নাচন্তে, গাৱন্তে, বাখন্তা, আসিবাৰ (বাৰ্তা), ধৰিবাৰ (বেলা), যমে দিবা (শৰ), দেহবাৰে দিবাৰ (সন্মাহা), বাখৰে পঠাইলা জাহ্নবন্তক পাইলন্ত।

১৫১. কন্দলী বাহাৰণত লক্ষ্য কৰিবলগীয়া আন কিছুমান ৰূপভাটিক লক্ষণৰ নিৰ্ণয়ন ভলন্ত দিয়া হ ল :

- (১) তুলনা-বুজোৱা ৰূপ : (ক) বয়সত বৰ মই ভৰভন্ত কৰি।
 (খ) ই লাজন্ত কৰি মোৰ মৰণেসে ভাল।
 (গ) মোত কৰি বলন্ত অধিক বালী ধীৰ।
 (ঘ) মোত পৰে ভোৰ আৰ নাই শুকন্তৰ।
 (ঙ) আমাৰো বায়ন্ত পৰে আন নাই কেৱ।
- (২) জোৰ-বুজোৱা ৰূপ : (ক) ও : সূমন্তেৰো দুলিবাক লৈলা
 (খ) সি : ভৈসানিসি হৈৰ ভোৰ আপৰ উজাৰ
 (গ) সে : ভোৱাৰেসে আজা, পুত্ৰান্তেৰে বুদ্ধি।
 (ঘ) হি : লক্ষবদ্ধ পুত্ৰাবিত লক্ষহি মিলিল।

(৩) হৰ্ষসাপেক্ষতা : (ক) জানিলা মাথিলি মোৰ ডল্ল ডাপস।

গৈল হন্তে নবকে পুৰুষ চতুৰ্গণ।

(খ) হনুৰন্তে নকহিল হন্তে হেন কাৰ।

বিভীষণে কেনমতে পাইল হন্তে বাজ।

(গ) সীতাক হিহিলি হন্তে মোহোৰ আগন্ত।

ভোক খান দিলো হন্তে যম কৰণত।

(৪) বাৰ্ধিক প্রত্যয় : -হো,-হী : জানিলোহো, প্রণামোহো, নোবোলোহো, লুখুলোহো, নলখোহো, হৈবোহো, হৈবাহা, ফুৰাহা, শুনিলাহা, পাগিলাহা, দিলাহা, কৰাহা, বাহা।

(৫) কৃৎ-তুচ্ছ-প্রত্যয় : (ক) খোচনি, চিনল (নয়ল), কাটন (পৃথিৱী কাটন দেহ), লুমাইল (লুমাইল অগ্নি বেল জালিল হুমাই), বধন, যুজাৰ।

(খ) বিহতা (হাবী), দেহবী, নাৱাৰ, নাৱাৰা, সেৱলি (কৰিলা), সোণাৰি, ভেলী, কঁসাৰ, চোৰ।

(৬) পূৰ্ব-প্রত্যয় : স : সতুটুয়ে, সহবিষয়নে, সসৈত্বে, সখৰীবে, সসগৰা (পৃথিৱী) অ : অকষ্টকে।

(৭) বিশিষ্ট প্রয়োগ : (ক) ভাৱ-বাচ্য : চন্দ্ৰাবতী বজনী দেখিল বহুদূৰ।
বাৰুণৰ মাতৃ তাই বুলিলা নৈকৰী।

(খ) লুকাই এবো : বাম লক্ষণৰ নাম লুকাই এবো আজি।

থৈ এব : বাট কৰি হাতৰ থৈ এব ধনুখান।

ভুচাই এব : পিতৃবৰী ভুচাই এব শৈল্যক উদ্ধাৰি।

১৫২. ওপৰৰ আলোচনাৰ পৰা এইটো স্পষ্ট হয় যে কন্দলী বাহাৰলত অসমীয়া ভাষাটোৰ এটা পুৰুষ ৰূপ সংযুক্ত হৈছে। পৰৱৰ্তী কালত সেই ৰূপৰ কিছু পৰিৱৰ্তন ঘটিছে যদিও সেই পৰিৱৰ্তনৰ বাবে বিচাৰৰ লগত কন্দলী বাহাৰলৰ ভাষাৰ বিশেষণ আৰু আলোচনা অপৰিহাৰ্যৰূপে জড়িত হৈ আছে। বাহাৰ কন্দলীৰ পাহত বিশিষ্ট লেখক হ'ল শতাব্দেৰ (১৪৭২-১৪৯৮ খৃ. লৈ)। শতাব্দেৰ বচনাবাদি যথেষ্ট বিতৃত। এওঁৰ লক্ষ্যবস্তুৰ ভিতৰত বিশেষকৈ অসমীয়া নাট আৰু বৰদীপৰোৰত ব্যৱহাৰ কৰা ভাষাত্মক 'ব্ৰজবুলি' ভাষা বোলা হৈছে। শতাব্দেৰ প্ৰধান আৰু প্ৰিয় থিৰা বাহাৰলত এই দুই কেন্দ্ৰত ব্যৱহাৰ কৰা ভাষাটোকো একে নামেৰে বুজোৱা হয়। পাহৰ আন কেইবাখন কবিতো এই ভাষাত ৰীতি আৰু নাট বচনা কৰিছে। পণ্ডিতসকলে ব্ৰজবুলি-

ভাষাৰ উৎপত্তি আৰু ব্যৱহাৰ সম্পৰ্কে বিভিন্ন মত দাঙি ধৰিছে। অসমীয়া সাহিত্যৰ বিশেষকৈ এইদৃষ্টাভাৱত ব্যৱহাৰ কৰা ভাষাটোৰ ব্ৰজবুলি নাম প্ৰথমতে কোনে দিলে জনা নাযায়। কালিৰাম মেধিয়ে লেখিছে : “অসমীয়া নাটকে সাধাৰণ মানুহৰ মন আকৰ্ষণ কৰি ধৰ্মৰ ভাৱ আৰু অনুভূতি সজাগ কৰে। ই প্ৰধানকৈ কৃষ্ণ-কথাৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি ৰচা, উদ্দেশ্য দৰ্শকক কৃষ্ণ-ভক্তিৰ মহিমা আৰু আৱণ্ণকতা উপলব্ধি কৰোৱা। অশিক্ষিত পুৰুষ আৰু নাৰীসকলেও স্বাভাৱে নাটবোৰ বুজি পায় তাৰ বাবে নাটকত এটা সহজ ভাষা প্ৰয়োগ কৰা হৈছে। ইয়াৰ নাম ব্ৰজবুলি। ই কৃষ্ণ-ভক্তিৰ বাবে গোটেই উত্তৰপূব ভাৰতত ব্যৱহাৰ কৰা সাধাৰণ ভাষা”^{৮৭}, ৰাজমোহন নাথ ডেওৰ সম্পাদিত কালিদমন-নাটৰ ভূমিকাত প্ৰাচীন সাধু-সন্তৰ মুখত স্তনা পদ কেই কাকিমানৰ উল্লেখ দিছে।^{৮৮} এই পদ কেইকাকিত ব্ৰজবুলি ভাষাক সাধাৰণ গাৱলীয়া লোকে বুজিব পৰা বুলি ধৰা হৈছে :

“পণ্ডিতে বুজিবে শ্লোক কবিল ৰচন

গীত অৰ্থ বুজিবেক দ্বিজ সভাগণ ॥

ব্ৰজবাসী ভাষাক বুজিবে গ্ৰামী লোক

চো মুখা দেখিবেক অস্ত্ৰ যুগ লোক ॥”

১৫৩. ব্ৰজবুলি-ভাষাৰ উৎপত্তি সম্পৰ্কে বঙ্গ-দেশৰ পণ্ডিতসকলে সচৰাচৰ এই বুলি মত প্ৰকাশ কৰে যে তুৰ্কীসকলে বঙ্গ-দেশ জয় কৰাৰ পাছত বঙ্গ-দেশৰ সংস্কৃতৰ বিদ্যাৰ্থীসকল শিক্ষা সমাপ্ত কৰিবলৈ মিথিলালৈ গৈছিল। কাৰণ, সেই সময়ত সেই হিন্দু-ৰাজ্যত সংস্কৃতৰ বিখ্যাত পণ্ডিতসকলে বাস কৰিছিল। মিথিলাত সংস্কৃতৰ পণ্ডিতসকলে ভেওঁলোকৰ স্বাত্ব-ভাষাকো কথিত ভাষা হেতুকে অৱহেলাৰ চকুৰে চোৱা নাছিল। বিদ্যাপতি এজন নামজস্কা সংস্কৃতৰ পণ্ডিত। তেওঁ নিজ স্বাত্ব-ভাষাত বাধা-কৃষ্ণক আদৰ্শ প্ৰেমিক-প্ৰেমিকাৰূপ চিত্ৰিত কৰি বহুতো প্ৰেমৰ কবিতা ৰচনা কৰিছিল। শিৱ-পাৰ্বতী আনকি গজাক উপলক্ষ্য কৰিও ভেওঁ গীত ৰচিছিল। এইবোৰে বঙ্গদেশীয় ডেকা শিক্ষাৰ্থীসকলৰ মন আকৰ্ষণ কৰিছিল। ভেওঁ-লোকে নিজৰ দেশলৈ আহোঁতে সেইবোৰ লগত লৈ আহে। সেই গীতবোৰ জনৰ আৰু উকিটালৈও নিয়া হয়। গীতবোৰৰ বৈলী বঙ্গ-দেশত চলি থকা অপভ্ৰংশৰ বৈলীৰ মিচিনাই আহিল। সেই বাবে সি য় জনপ্ৰিয় হয়। বঙ্গ-দেশত প্ৰচলিত শিৱপণ্ডিতৰ বাধা-কৃষ্ণবিষয়ক কবিতাবোৰৰ উপৰিও বিদ্যাপতিৰ অনুকৰণ আৰম্ভ হয়।

৮৭. কালিৰাম মেধি : ‘অৰ্জুনা’ : পাতনি

৮৮. ৰাজমোহন নাথ : কালিদমন-নাট : ভূমিকা, পৃষ্ঠা ৫০

কলত পৰিৱৰ্ত্তিত মৈথিলী ৰূপ এটা দ্বিতীয় সাহিত্যিকভাষাৰূপে পৰিগণিত হয়। সিয়ে বঙলা, অসমীয়া, আৰু উড়িষ্যা ভাষাক যব-ধূগৰ বাখিৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি বচা অথচ সেই সময়ত এই ভাষাবোৰত প্ৰচলন নথকা কিছুমান পদ-লালিত্য-বান কৰে। ব্ৰজবুলি (ব্ৰজ বা হৃদ্যৱনত বাধা আৰু কৃষ্ণৰ প্ৰেম বৰ্ণনা কৰা উপভাষা) পদ বজ-দেশত পোন্ধৰ শতিকাৰ শেষৰ পৰা ৰচনা হ'বলৈ ধৰে।^{১০} আনহাতে “অসমীয়া ব্ৰজবুলিয়ে মিথিলাৰে সৈতে যোগাযোগৰ ফলস্বৰূপে স্বাধীনভাৱে বিকাশ লাভ কৰা যেন লাগে। কিন্তু উড়িষ্যাত হ'লে বঙলাৰ প্ৰভাৱৰ কথা স্মৰণতভাৱে আশা কৰিব পাৰি।”^{১১}

১৫৪. অসমৰ কেইজনমান পণ্ডিতৰ লেখনীতো এই মতবোৰৰ প্ৰতিফলন জনা যায়। “মধ্য-যুগত নৱ-বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ প্ৰধান কেন্দ্ৰ হুল মিথিলাত এটা সৰ্বমাত্ৰ ভাষাৰ সৃষ্টি হৈছিল। কায়কূপৰ পণ্ডিতসকলো মিথিলা বা বিহাৰলৈ গৈছিল আৰু সেই ভাষাটো শিকিছিল। যবলৈ উভতি আহি তেওঁলোকে বিদ্যাপতিৰ অনুকৰণত নিজৰ ভাষাত গীত লেখিবলৈ লয়। কিন্তু তাত মৈথিলী শব্দ-মালাৰ প্ৰাচুৰ্যই দেখা দিয়ে। এইদৰে এটা নতুন উপভাষাৰ সৃষ্টি হ'ল। ইয়াৰ নাম ব্ৰজবুলি, ব্ৰজৰ ভাষা। সাধাৰণতে বঙালী আৰু অসমীয়া বৈষ্ণৱ-কবিসকলে এই ভাষা ব্যৱহাৰ কৰিছিল।”^{১২} আকৌ গীত আৰু নাটবোৰ (শঙ্কৰ-মাধৱৰ) অসমীয়া আৰু ব্ৰজবুলি-উপভাষাক মিশ্ৰিত কৰি লেখা হৈছে। ভক্তিমূলক ৰচনাৰ বাবে বৈষ্ণৱীৰ ভাৰতত ব্ৰজবুলি-উপভাষাটোৱে একপ্ৰকাৰ সাৰ্বজনীন ভাষাৰ ৰূপ লয় আৰু স্থানীয়ভাৱে মাত্ৰ অসমীয়াৰে সৈতেও মিহলি হয়।^{১৩}

১৫৫. ওপৰত উল্লেখ কৰা পণ্ডিতসকলৰ মতবোৰৰ পৰা ইয়াকে বুজিব পাৰি যে ব্ৰজবুলি হৈছে মৈথিলীমিশ্ৰিত এটা কৃত্ৰিম সাহিত্যিক ভাষা। অসমীয়া, বঙলা, আৰু উড়িষ্যাৰ বৈষ্ণৱ-সাহিত্যত মৈথিলী ৰূপ কিছুমানৰ প্ৰয়োগ দেখি কিছুমান পণ্ডিতে এই বুলি ক'বলৈ বিচাৰে যে মধ্য-যুগৰ গোটেই পূৰ্ব-ভাৰতত মৈথিলী ভাষাই সাহিত্যিক ভাষা আছিল।^{১৪} ইপিনে আকৌ মৈথিলী ভাষাত ৰচনা কৰা প্ৰাচীনতম

১৯. S. K. Chatterji : *Languages and Literatures of Modern India*, p. 168

২০. S. Sen : *A History of Brajabuli Literature*, ch. I. p. I.

২১. Barua B. K. : *Ankitya Nat*. 1954. Introduction p 19

২২. Kakati B. : *Review of Typical Selections from Assamese Literature*, Vols. II and III in the *Cotton College Magazine*. 1925

২৩. Jha, S. : *The Formation of the Maithili Language*, 1958 p. 29

সাহিত্য হৈছে বোদ্ধ সিদ্ধাচাৰ্যসকলে বচনা কৰা গীতবোৰ। এইবোৰক চৰ্যা-পদ বোলে। চৰ্যাৰ ভাষাক মৈথিলী ভাষাৰ উত্তৰপূৰ্বীয় উপভাষা বুলি কোৱাটো যুক্তিসংগত। মৈথিলীৰ প্ৰখ্যাত কবি বিদ্যাপতি। তেওঁৰ ‘কীৰ্ত্তিলতা’ আৰু ‘কীৰ্ত্তি-পতাকা’ প্ৰাচীন মৈথিলী ভাষাত বৰ্ণিত। ইয়াক মৈথিলী অপভ্ৰংশ বুলিও ক’ব পাৰি। ‘চৰ্যাপদ’ৰ ভাষা, ‘প্ৰাকৃত-পিঙ্গল’ আৰু বিদ্যাপতিৰ ‘কীৰ্ত্তিলতা’ আৰু ‘কীৰ্ত্তিপতাকাই’ মৈথিলী ভাষাৰ প্ৰাচীনতম যুগৰ প্ৰতিনিধিত্ব কৰে। ইয়াৰ মাজত অপভ্ৰংশৰ বৈশিষ্ট্যবোৰ সংৰক্ষিত হৈছে।^{১৪} ড° সূৰ্য্যমাৰ সেনে কয়, “ব্ৰজবুলি-ভাষাৰ ভিত্তিহিছাপে অৱহুঁট ভাষাৰ পৰম্পৰা আছে। চৰ্যা-পদৰ ভাষাই অৱহুঁট ভাষাৰ কিছুমান ৰূপৰ নিৰ্দেশ দিয়ে। সেইটো অপভ্ৰাণ্যভিত্তিক নহয়। কাব্য, সংস্কৃতৰ উপৰি অৱহুঁট সাহিত্যিক ভাষা আছিল। চৰ্যা-গীতৰ ৪৮ক কিছুমানে অৱহুঁট আৰু সংস্কৃত দুয়োটা ভাষাত বচনা যুগুত কৰিছিল। চৰ্যা-পদৰ ভাষা মূলতঃ কথিত ভাষা; কিন্তু লগতে ই এক প্ৰকাৰ সাহিত্যিক ভাষাও।^{১৫} এই সন্দৰ্ভত জাহ্নৱীকুমাৰ চক্ৰৱৰ্তীয়ে দিয়া মন্তব্যটো বিশেষভাৱে উল্লেখযোগ্য : “বহুতে ভাবে যে বঙ্গদেশত বিদ্যাপতিৰ অনুকৰণত ব্ৰজবুলি ভাষাই প্ৰসাৰ লাভ কৰে। বিদ্যাপতিৰ মধ্যযুগৰ কথা এৰিও এই বুলি ক’ব পাৰি যে চৰ্যা-পদৰ ভাষাটো হিন্দবোৰ উত্তৰ-অঞ্চলত প্ৰচলিত অপভ্ৰংশৰ পৰা ক্ৰমবিকাশিত সেইদৰে ব্ৰজবুলি—ভাষাটোবোৰো জন্ম আৰু বিকাশ। চৰ্যা-পদৰ ভাষা আৰু ব্ৰজবুলি-ভাষাৰ মাজত সাদৃশ্য দুৰ্লভ্য নহয়”।^{১৬}

১৫৬. বঙ্গ-দেশৰ ব্ৰজ-বুলিৰ কথা এৰি অসমীয়া ব্ৰজ-বুলিৰ কথা চালেও চৰ্যা-পদৰ ভাষাবে সৈতে ইয়াৰ নিচেই ওচৰৰ সম্পৰ্ক দেখিবলৈ পোৱা যায়। এই সম্পৰ্কত বিশেষত, বিশেষণ, সৰ্বনাম, অব্যয়, ক্ৰিয়া আদি শব্দ-ৰূপ, শব্দ-বিভক্তি, ক্ৰিয়া-বিভক্তি আদিক দুয়োটা ভাষাৰ মাজেদি বিজাই চাব পাৰি।

১৫৬.১ শব্দ-বিভক্তি : (ক) বচী বিভক্তিৰ ক : ছান্দক বান্ধ (চৰ্যা ১) : ডুহ বাহক চকি কিছু জাননে নাহি (বা. বি. নাট) ; জয় জয় জনকক ভকতক ভীতি (কা. দ. নাট)।

১৪ Ibid : Ibid pp. 32. 36. 37. 42.

১৫ : S. Sen History of Bengali Literature, 1960, pp 5-6

১৬ চক্ৰৱৰ্তী, জাহ্নৱীকুমাৰ : ‘প্ৰাচীন জীবন্তীয়া সাহিত্য ৩ বাঙ্গালীৰ উদ্ভাৱিকাৰ’ (২য় খণ্ড), ১৮ ভাৰতবৰ্ষ, পৃষ্ঠা ৩৯৯

(খ) সপ্তমী বিভক্তিৰ -এ আৰু-হি : নেউৰ চৰণে (চৰ্মা ১১), চকল চীত্ৰ (চৰ্মা ১)
হিহুহি ন পইসই (চৰ্মা ৬); মেৰি ঘৰে (কা. দ. নাট), ছন্দৰ কৰনে (ব. গী—ম),
ঘৰহি ঘৰহি সব ফিৰল চকোৱা (ব. গী—ম)।

১৫৬.২ ক্ৰিয়া-বিভক্তি : (ক) বৰ্তমান-কালৰ প্ৰথম পুৰুষ-হ^২, দ্বিতীয় পুৰুষ-
সি, আৰু তৃতীয় পুৰুষ-এ, -অ : আমহে ভাল মান দেহ^২ (চৰ্মা ১২), আসি তোহি
কাহৰি নাহেঁ (চৰ্মা ১০), লৰএ যুক্তহাৰ (চৰ্মা ১১), হৰিণী বোলঅ (চৰ্মা ৬);
যিকি সেবহ^২ ৰাম চৰণ দুজা (ব. গী—ম), আছু কাহাঁ যাসি (ব. গী—ম), জীৱন
নাৰহে খোব (ব. গী—ম), কৃষ্ণ কিহৰ পদব কহ (ব. গী—ম)।

(খ) বৰ্তমান-কালৰ অনুজ্ঞাত ব্যৱহাৰ হোৱা দ্বিতীয় পুৰুষ-উ, -তু, -হ-হ : জাউ
এ আপে (চৰ্মা ৩৮), বাহতু কামলি (চৰ্মা ৮), বিহুহ পৰম দিবাণে (চৰ্মা ২৮),
মা লেহুৰে বহু (চৰ্মা ৩২); দেখু যাহিক হাতু প্ৰাণ ৰহে নাহি (কা. দ. নাট),
গোবিন্দ দুধ পিউ বোলবে যশোৱা (ব. গী—ম), ধবতু হৰি চৰণা (ব. গী—ম)
যুদ্ধ দেহ (ক. হ. নাট), তা দেহহ, তলহ (ক. হ. নাট), পামৰ ঘন ৰাম চৰণে
চিত্ত দেহ (ব. গী—ম)।

(গ) ভূত-কালৰ তৃতীয় পুৰুষ-জ-জা-জী : ৰাজুলে নিল (চৰ্মা ৩৫), কানেট
চোৰে নিল (চৰ্মা ২), জে জে আইলা জে জে গেলা (চৰ্মা ৭) চণ্ডালী লেলী
(চৰ্মা ৪১); উহি বিহ জল পানে প্ৰাণে ছাড়ি যবল, কৃষ্ণক প্ৰসাদে পুনৰ্ৰাৰ বৰ্তল
(কা. দ. নাট), কমল নৱন বুলি ঘনে ঘন যশোৱা ডাকিতে লৈলা (ব. গী—ম),
ভৈলা কীণ বুদ্ধি অৰ্থ কৰিতে বিচাৰ (ব. গী—ম), কি ভেলি আছু মেৰি কৃষ্ণ ৰাপ,
কাহাঁ, গেলি (কা. দ. নাট)।

(ঘ) ভৱিষ্যত-কালৰ প্ৰথম পুৰুষ-ব : মই নিবি পিৰিচ্ছা (চৰ্মা ২৯); এডিকণ
কুণ্ডিলক হাইবৌ (ক. হ. নাট), ভোব মাথা খাইবৌ (কে. গো. নাট), হাযু বুজা কৰব
(চোৰধৰা নাট)।

১৫৬.৩ বৰ্তমানকালিক কৃন্দত : -অন্তে : উলুবাট জাজতে (চৰ্মা ১৫); লাতক
চাহতে মূল বাটৰ (ক. হ. নাট)।

১৫৬.৪ সৰ্বসাধাৰণ :

৪ৰ্থাৰ অণ অসমীয়া ভাষা-বুজিব অণ

অপৰা : দেখো সো আপুন ঠাৱ (ব. গী—ম); আপনাৰে মই মাখিৰৌ
আপুনে (ব. গী—ম)।

আমূহে / আম্লে : আম্ৰাৰ চকল মন (ব. গী.—মা.)

এহ : এহৰ এহ অভিলাসি (ব. গী.—ম.)

কাহি : কাহেক গোবস পাণ কৰাহব (কা. দ. নাট)

কাহেৰি : কৰবো কাহেৰি সাৰ (ব. গী. ম.)। তু. কাহাৰ (মা. ক)

কেঁ : হামাৰ পুত্ৰক কে লিৱা ৰাই (কা. দ. নাট)।

কেহো : ৰামীক সঙ্গে সহায় কেহো নাহি. কেহো বোলল (ক. হ. নাট)

কোই : তাপ ভাৰক কোই (ব. গী.—ম.)

জাহেৰ : জাহাৰ মাহাৰ অন্ত (ব. গী.—মা.)।

জে : বে পৰম পুৰুষ পুৰুষোত্তম (কা. দ. নাট)।

জো : যো হৰি গুণ দায়ী (ব. গী.—ম.)

ভই : ভই দেখনা অন্তক আগু (ব. গী.—ম.)

উই : উজি ৰাম ভজ তেজি মায়া (ব. গী.—ম.)

ভা : ভা ভনহ (ক. হ. নাট)

তু : তুহু গতি যতি (ব. গী.—ম.)

তুমূহে / তুম্লে : অৰণে তোম্ৰাৰ নাথ তাকে (ব. গী.—মা.)

তো : কত ভলসাই তোহাক পুত্ৰ পায়লো (কা. দ. নাট)

তোহাৰি : তোহাৰি ভনয় বহুমানি (ব. গী. মা.) তোহাৰি চৰণে (কা. দ. নাট)

তু তোহাৰ (মা. ক)।

মই : মই হৰি পাপী পায়ক (ব. গী.—ম.)

মেৰি : জবা মৰণ মেৰি (ব. গী.—ম.)

মোৰ : মোৰ ভকতক ঐচন অৱস্থা (কা. দ. নাট)

সো : সো হৰি বনে ৰংস পায়লো (ব. গী.—মা.)

সব : সব লোক সুখে ৰহে (কে. মো. নাট)

সে : সে কৃষ্ণক দ্বাদী বকিত্ত ভেলি (ক. হ. নাট)

সোই : সোই সোই ঠাকুৰ মোই (ব. গী.—ম.)

হাঁউ : ডাঙে হামু হৰিণা বেকাই (ব. গী.—ম.)।

১৫৬.৫ আদ মজৰ ৰূপ :

চৰ্মাৰ ৰূপ অসমীয়া ব্ৰাহ্ম-মুন্দিৰ ৰূপ

অইসন : ঐসন পৰম সঁচাপে (কা. দ. নাট)

অমিৰা : ৰামি অমিৰা ৰস (ক. হ. নাট)

আলো :	আলো বজি কি কহবো হুখ (ব. গী—হা)
উপাড়ী :	হুখসৰ উজ্জি পৰে (কা. দ. নাট)
একু :	ভিল একু বহুৱে নপাবী (ব. গী—হা)
একেলে :	আহা ভুতিয়া একলে (ব. গী—হা)
কইসন :	সহবি কৈসন চিত্ত হামাবি (ব. গী—হা)
কেড়ুআল :	ওক কেৰুৱালি বাৰ অনুকুল বাৰ (ব. গী.—হা)
খাণ্ট :	যেন পায় খাট চোৰ (ব. গী—হা)
গহন গভীৰ :	গহন গভীৰ ধীৰ মতি (ওক ভুটিয়া-হা)
গেল :	নন্দ খেল বাখালে (ব. গী—হা) ডু গেল (বনকৰ)
গেলি :	কাহা গেলি (কা. দ. নাট)
গোহাড়া :	বায় গোহীই কবহ গোহাবি (ব. গী—হা)
গো :	আগো মাই গোহাবি ভল্ল বহুখি (ব. গী—হা)
ঘালি :	ঘালি ঘালি (ব. গী—হা)
চান্দ :	ভেনি চান্দ হুখ পেৰে (ব. গী.—হা)
ছাড়ি :	বায়ক ছাড়ি হামাক নিয়া যাব (বা-বি নাট)
জইসনে :	জৈচন গগন বিলাপী (ব. গী.—হা)
ঠাকুৰ :	দাৱাব ঠাকুৰ হৰি (ব. গী—হা)
নাহি :	নাসাত বাহু খেলে নাহি (কা. দ.—নাট)
নিন্দ :	ভেজবে কৰলাপতি পৰভাত নিন্দ (ব. গী—হা)
পনিয়া :	খোপি পনিয়ে দেখল (অ. ভ—নাট)
পহিল :	পহিলহি ঐকুকক প্রণাম কৰকহ (পা. হ. নাট)
পেথু :	পেথু পেথু দোহো বাকস আৱে (বা. বি. নাট)
কাড়িঅ :	তিমিৰ কাড়িঅ বাজ ববিৰ কিবল (ব. গী—হা)
	ডু ফেড়িঅ (মা. ক.)
বাম :	বাম কাখে সিলা বেত (ব. গী—হা)
বক :	হামাবি বক বিবি (ব. গী—হা)
বাপ :	আজু বেবি কুক বাপ (কা. দ. নাট)
	ডু বাপ (মা. ক.)
বাহুকাই :	বাহুকাই নাৱল (ক. হ. নাট)। ডু বাহুকাৱা (মা. ক.) ডু বাহুকা (বনকৰ)

বিনু :	গোখিল বিনে নাহি নাহি আন (ক হ নাট)
বিহণি :	হামু বিহানভ খেৰি খেলাৰভ (ব.পী.—হা)
ভইল :	সব লোক মহা ভীতি ভেল. হা হা বাখি কি ভেলি (কা. দ. নাট) । তু ভৈল (মা. ক., মনকৰ)
ভো :	ভো ভো সভাসদ (ক হ. নাট)
মুহ :	কোন মুহে কহব (বা. বি. নাট)
মেলি :	চাবৰ বিহানে কোন মেলি খেনু (কা. দ. নাট)
মেলো :	তুহা ভকভৰ মেলো (ব. পী.—হা)
বজনি :	দিবস নজাৰ সুখে নজাৰ বৰনী (ব. পী. . হা.)
বে :	বে মন বায় চৰণে বতি লাৱত (ব. পী.—হা)
লাগি :	ভোমাক লাগি বহৈছে (বা. বি. নাট)
সহি :	সই, দেখো দেখো দেখো মুল্লৰ কানু (ব.পী.—হা)
সাচ মিচ্ছা :	সাধা মিছা সমান কৰ ভাৰত (ব. পী.—হা)
সিঞ্চহ :	যন্ত্ৰ উপৰে সিঞ্চে হাতে লই (ব.পী.—হা.) দিয়ে জল সিঞ্চিল (ক হ.নাট)
হেৰি :	ভাহে না হেৰি বহি নাহি প্ৰাণে (বা. বি নাট)
হোই	হামাৰ সামৰ্থ্য কৈচন হোই (বা.বি.নাট)
পাৰ কৰেই :	পাৰ কক হুৰিকেশ (ব.পী.—হা)
কহু ন জাই :	হবি গুণ কহণ ন হাই (ক.হ.নাট)

১৫৪. ইয়াতে ‘ঐক্যকীৰ্তন’ গ্ৰন্থখনৰো উল্লেখ কৰিব লাগিব। ঐক্যকীৰ্তনৰ ভাষা আৰু অসমীয়া ব্ৰজবুলি ভাষাৰ সম্পৰ্কও ঘনিষ্ঠ :

(২) অক্ষয়জীৱ সম্পৰ্ক :

চৰ্মা-পদৰ ভাষা ঐক্যকীৰ্তনৰ ভাষা অসমীয়া ব্ৰজবুলি ভাষা

আমুহে	আমুহে	আমুহাৰ চকল মন (ব.পী.—হা.)
গেল	গেল	ভাট নিজ দেশে বেল (ক হ নাট)
গেলি	গেলি	কুক বাপ কাহা গেলি (কা. দ. নাট)
চান্দ	চান্দ	ভেৰি চান্দ মুখ পেখো (ব.পী.হা.)
জাড়ি	জাড়	বাৰক জাড়ি হামাক নিয়া হাৰ (বা.বি.নাট)
ভোহোৰি	ভোহোৰ	ভোহাবি চৰণে (কা. দ. নাট)
নিন্দ	নিন্দ	পৰভাঙ নিন্দ (ব. পী.—হা.)

পাব কৰেই	পাব কৰ	পাব কৰ. হুকুৰ (ব গী.—খ)
বাহুড়ই	বাহুড়িআ	বাহুৰি (ক হ, নাট, বাহুড় (মা ক)
ভইল	ভৈল	কুৰুৰ ভৈল ঘন (কে. গো. নাট)
বজনি	(দিবস) বজাণী	(দিবস) নহাৰ সূখে নহাৰ বহনী (ব গী.—খ)
লাগি	লাগি	ভোমাক লাগি ঝৈহে (বা. বি. নাট)
সে	সে	সে অনন্ত বীৰ্য কালি (কা. ব নাট)

(২) ৰূপভাটিক সম্পৰ্ক :

- (ক) ষষ্ঠী বিভক্তি—ক : হালক বাহ (চৰ্চা), বহুনা ক ভীৰে (কু. কী.), বামক চৰিত (অস. ব্ৰজ.)।
- (খ) সপ্তমীৰ বিভক্তি—এ : নেউৰ চৰণে (চৰ্চা), বসুন্ধৰ ঘৰে (কু. কী.), বেৰি ঘৰে (অস. ব্ৰজ.)।
- (গ) তৃত্ব-কালৰ তৃতীয় পুৰুষ—ল : কানেট চোৰে দিল (চৰ্চা), সভা পাড়িল (কু. কী.), জানকীক বন্ধা দিল (মা. ক.), বিৰ জল পানে প্ৰাণে ছাফি যবল (অস. ব্ৰজ.)।
- (ঘ) ভবিষ্যৎ-কালৰ প্ৰথম পুৰুষ—ব / —বোঁ : বই দিবি (চৰ্চা), বাইবোঁ (কু. কী.), বাইবোঁ। (মা. ক.), বাইবোঁ। (অস. ব্ৰজ.), হামু নৃত্য কৰব (অস. ব্ৰজ.)।
- (ঙ) ভূতকালিক ক্ৰম—ইল : দেলী জাৰ (চৰ্চা), কাটিল ঘাৰ (কু. কী.), তুণ কাটিল সব শবীৰ (অস. ব্ৰজ.)।
- (চ) নাস্ত্যৰ্থক ৰূপাংগৰ ক্ৰিয়া-ৰূপৰ আগত ব্যৱহাৰ : ৭ জাই (চৰ্চা), নাবোল নাবোল (কু. কী.), নাযায়ো নাযায়ো তুমি পোৱালীৰ পাৰা (অস. ব্ৰজ.)।

১৫৭১ ঐক্যকৰ্ত্তনৰে সৈতে অসমীয়া ব্ৰজ-মূলিৰ আন কিছুমান সাদৃশ্যৰ কথাও মন কৰিব পাৰি : (ক) পৰ-সৰ্গৰ ব্যৱহাৰত অপাদানৰ ভাৱ-প্ৰকাশ : জাতি হৈতে (কু. কী.), কণা হৈতে (অস. ব্ৰজ.), শব্দা হৈতে (বা. ক.)।

(খ) আন কিছুমান ৰূপ এনেদৰে :

ঐক্যকৰ্ত্তন	অসমীয়া ব্ৰজ-মূলি
আঙ	কুক আঙ (কা. ব. নাট)
আৰ	চৰণ আৰ নেদেখোঁ ভোহাৰি (কা. ব. নাট)
উপেখিয়া	পাতি শূভ উপেখিয়া (কে. গো. নাট)
	শু. উপেখিয়া (বা. ক.)

শ্ৰীকৃষ্ণকীৰ্তন

অসমীয়া ব্ৰজ-বুলি

হাব	কোন হাব পূৰ্বাতন (ব গী—মা)
বী	তুমি বৰ মানুহৰ বী (ব গী—মা)
জিনি	কোটি ইন্দু জিনি (ব গী—মা)
ধীৰ নহে	খিৰ নহে ডিল এক (ব গী.—খ)
নাঙ্কুআএ (চড়িতে নাঙ্কুআএ)	ঝুঠা কহিতে নাঙ্কুআএ (ব. গী.—মা)
পাঙী	নধচয় চান্দক পাঙি (ক. হ. নাট)
বাবেক	বাবেক মৰৰ গোসাঞি (কা. দ নাট)
ভৈলৌ	ভৈলৌহৌ দাসৰ দাস (ব গী.—মা)
মৰখিল	মৰৰ গোসাঞি (কা দ নাট)
বাতা	কবতল উতপল বাতা (ক হ. নাট)
লুগে	উৰে বনমালা লুগে (ব গী—খ)
হাতিবাক	হাতিতে (কে গো নাট)
	তু হাঠে (মা ক)

১৫৮ ইপিনে অসমীয়া ব্ৰজবুলিৰ বচক মাধৱদেৱৰ বচনা 'ভৈলৌহে কয়লাপতি' নামৰ বৰগীতটোত গোৱালপৰীয়া 'সেনী ভাষা'ৰ বৰ্তমানত প্ৰচলিত ৰূপ কিছুমান কেনেদৰে সোমাই আহে আগত উল্লেখ কৰা হৈছে (§ ৩০)। বহুবদেৱৰ নাটত স্থানীয় বকৰাটচহুস্ত প্ৰয়োগ কিছুমানো আছে, যেনে, চিড ছা (বা বি. নাট), ফোপ দিয়া তুলি (বা বি নাট), জোকাৰ পাৰল (কা. দ নাট , মাকে বুখে (কা দ নাট), গলে কানি বাছি (কা. দ. নাট) লাগ' ধবহ (ক. হ. নাট), উলট-পালট কৰি (কা. দ নাট), হাৰাসাখি ছা (কা. দ. নাট), লাড়িবাৰ নাপাৰি (বা বি নাট), জীউ. হাই (ক. হ. নাট) লাডক চাহতে মূল বাটৰ (ক হ. নাট)। এনে পৰিস্থিতিত অসমীয়া ব্ৰজ-বুলি ভাষাটো বিধিলাৰ পৰা অনা এটা সম্পূৰ্ণ কৃত্তিম ভাষা বুলি কোৱাটো সমীচীন নহয়। অসমীয়া ব্ৰজ-বুলি ভাষাটো বন্ধ দেখিব মাজেদিও অসমত প্ৰৱেশ কৰা নাই। ইয়াৰ ভিত্তি হৈছে চৰ্মা-পদৰ ভাষাই প্ৰতিনিধিত্ব কৰা পূৰ্ব প্ৰচলিত সাহিত্যিক ভাষাটোহে। অসমীয়া ব্ৰজ-বুলিৰ কাহি দিলাতাল অসমৰ, বাটিতে আছে। সেইকাৰণে ইয়াক 'সহজ ভাষা' বুলি কোৱাৰ উপৰিও 'গ্ৰামী লোকে'ও বুলি পাইছিল বুলি জন-জড়িত প্ৰচলন হৈছিল। আঘৰাৰীৰ খিলা-লিপি (ডেৰ শতিকা) আৰু বহু-ভঙ্গ 'ভক্ত-লিপি' (চৈধ্য শতিকা) পাত্ৰকোষে বহুবদেৱৰ আগতে ব্ৰজ-বুলিৰ প্ৰচলন আৰু ইয়াক প্ৰাক-বৰ্তমান কালত ব্যৱহাৰ কৰাৰ

সভেন দিয়ে। আৰম্ভণীৰ শিলা-লিপিৰে অসমীয়া প্ৰাচীনতম চানেকি দাঙি ধৰে। এই স্থান শিলা-লিপিৰ পাঠ ভলভ উল্লেখ কৰা ধৰণৰ :

ক) “আদিভা সম্বন্ধীসমুদ্ৰপাল বাহ্যে প্ৰবল সমাধিক সম্ভ সত্ত্ব কৃত্তা। সম্ভাসীণ বোলে দান পুইঞ সম্ভ। যোগীহাভী। সক ইষ বান চক্ৰ। মুখ ভণ্ডি।”
(আৰম্ভণীৰ শিলা লিপি)

খ) “সিমা এৰিলা মনন ভবাকন্ত গল্পত। (শক) ১২৮ (৪) বেদান্তবাসি গণন। ইতি শ্ৰীমদ্বাসৱৰ শৈলকাৰ। সকত স্নেহ ইথান উৰাসা। দেখছ সম্ভ-ত্ৰিষ বইবী বঙাল বহু কাৰ্য্য ভ) ইয়াত ক্ষণ্ড। বহাৰ জল। ভোসভ সাক্ষাত্ত হাসা। দি জলজী। পঞ কাৰ্য্য বান্য বোল। জলসেনাই বৈবীক ভাখি অন্ত কুল (জলন্তশেক) থকাৰি।’

(গহভলৰ শিলা-লিপি)

১৫৯. ইয়াতে স্বাভাৱিকভে এটা কথা মনলৈ আহে। সেইটো হৈছে এয়ে যে শঙ্কৰদেৱৰ আন বচনাৰ (কীৰ্তন, দশম, কল্পিতীহৰণ-কাব্য আদি) ভাষাটোনো কেনে ধৰণৰ? সেই ভাষাটোৰ লগত অসমীয়া নাট আৰু বৰগীতৰ ভাষা (ব্ৰজমুনি) ৰ মিল বা অমিল কিবা আছে নে নাই? শঙ্কৰদেৱে কীৰ্তন, দশম, কল্পিতীহৰণ কাব্য আদিত ব্যৱহাৰ কৰা ভাষাটো মাৰৰ কন্দলীয়ে ব্যৱহাৰ কৰা ভাষাটোৰ পৰস্পৰা অনুবাদী গঢ়ি উঠা ভাষা। ভলৰ আলোচনাৰ পৰা কথাখিনি স্পষ্ট হ’ব :

মাৰৰ কন্দলীৰ ভাষা

শঙ্কৰদেৱৰ অনাব্ৰজমুনি ভাষা

(ক) শব্দ বিভক্তি :

—এ : দশবথে বোলন্ত

শঙ্কৰে নিগদতি

—ক/-ত : বামক বথন্ত তুমি
সাদৰিলা ভাঙ্

হৰিক শ্ৰবণে, সমাহাৰে, আত, ভাত

—ব : তাহাৰ ভনয়

তুমিৰ ভাব

—ন : ভান ভাৰ্য্য

নাই সুখ লাভি ভান, ভাহান কোলাভ

—ভ : ব্যক্তিভ

মথুৰাত অৱ বি।

(খ) শব্দ-বিভক্তিৰ প্ৰয়োগ :

প্ৰথমৰ বাৰা ভূতীয়া আৰু সন্তমী.

মন পৱনৰ বেগে, প্ৰকাৰতে ভোজন খেলে
হানি,

সন্তমীৰ বাৰা ভিটীয়া, ভিটীয়াৰ
বাৰা বটী :

মলে বাহি, মুকত পুত, ভীৰক হুইতা,
সামিক হুইতি।

দোকৰ অন্ধৰে দশবথ কুহে,

খাঙ্কাত কহিলা, ফোক সম

হাৰৰ কন্দলীৰ ভাষা

শঙ্কৰদেৱৰ অমাত্যজয়ন্তী ভাষা

(গ) কাৰক :

অপাদান-কাৰক : ৰাতহন্তে,

ভীষকত হন্তে, অন্তেষপুৰষ হন্তে, বধৰ
নামিলা

সিথানৰ হন্তে, গ্ৰীবাৰ কাড়িয়া দিলা,
ভন্ন হন্তে

অসোদাত হন্তে, ঐৰ সত্তবে অন্তৰ।

নিষিষ্ট-কাৰক : কৈক গৈলি,
কিঙ্কিঙ্কাক লাগি

গৃহক গৈলা, পাক্কালক লাগি

(ঘ) ক্ৰিয়া-ৰূপ :

বৰ্তমান : কৰে, নুবুজোহো, বুৱয়,
আহন্ত, শুনৈ, যাওঁ

কৰে, শুনোহো, মবয়, ভুজন্ত, মাতন্ত, দোঁধে
হোৱৈ, কহৌ, কৱৈ, লৱৈ।

ভূত : ' কৰিলা, ভৈলা, ভৈল,
ভৈলো, চালিলন্ত, লৈলেক

সাহিলা, খণ্ডিলা, ভৈলা, ভৈল, আসিল,
দিলা, উঠিলন্ত, খৈলন্ত, সুনিলেক।

ভৱিষ্যন্ত : দিহো, যাইব, ভুজিবো

কহিবো, লুকাইব, পাইবো, খাইবো

অনুজ্ঞা : লৈলোক, কহিলো, চাৱা

শুনিলোক, কহিলো, চাৱা, কহা, সুলা।

অসমাপিকা : দেখিৱা, বসি

জিনিৱা, ডাকি, উপেখি, পলুৱাই

তুমুলন্ত : মাৰিবাক, ৰাইহন্তে,

শুনিবাক, আসিতে, চাহিব লাগি।

আনিবে প্ৰতি, খুজিত

সাধিবাক প্ৰতি, খণ্ডিবাক লাগি, আৰাধিত,
খণ্ডিত।

কৃদন্ত : পুজন্তে, ফুৰন্তে, আসিবাব

লিয়ন্তে, ফুৰন্তে, ফুজন্তে, আসিবাব

নাস্ত্যৰ্থক : নাজানস, নলাগে, নুশুনস
নোশোভে

নলাগয়, নুশচয়, নেদে, নোবোলে

(ঙ) নিৰ্দিষ্টভাৱাচক প্ৰভাৱ :

কুজগুটি, ৰাজিগোট, বখৰান,

ব্ৰাহ্মণগুটি, দিনগোট, নেত্ৰগুটি,

কুৰিকুণ্ডা, খুলপাট, আঠগোটা

কুৰিপাট, দোণগোটা, লক্ষকুণ্ডা

(চ) বাৰ্থিক প্ৰভাৱ :

হৈবোহো, নলোহো, হৈবাহা

খাকিবোহো, নেদেবোহো, খাপিবাহা,
ভৈলোহো

(ছ) সৰ্বভাৱাচক নিৰ্দিষ্টভাৱাচক প্ৰভাৱ :

ৰাপেৰ, ৰাত্ৰেৰ

ভাত্ৰেৰ

(জ) বহুবচনৰ প্ৰত্যয় :

মানিকসব, বৃক্ষসব, ভাৰাগণ, মহাবাৰ্জাসব, গৃহসব, বাৰ্জাগণ, বিষজলগণ,
মহাপাপীচৰ, স্বামীসকল, সৰাহা অঙ্গুলিচৰ, ব্ৰাহ্মণীসকলে, সৰাহা, দেহজাক
সাধুজাক, নন্দনদীপগমানে, আমাথেৰ পাপমানে, আমাঠেৰ, তোমাসা, আমাসাক,
তোমাসা, তাসহা তাসহাৰ।

(ঝ) সৰ্বনাম : তুমি, তদু, মোৰ, তুমি, তদু, মোৰ, তোজাৰ, আমাক (মোক)
তোমাৰ, আমাৰ (মোৰ), মোহোৰ, মোহোত, তোমৰা, আমি (মই), কেহো,
তোমৰা, আমি (মই), কেহো, কাহাকো, ইহাঙ্ক, হঞি, তোৰ, তোহোৰ, এহি, ভাঙ্ক,
আপুনি (নিজ), তোৰ, ইহাঙ্ক, মই এই, তোৰা, আপুনি (নিজ) কাহাবো,
তোহোৰ, ভোক, এহি, ভাঙ্ক, এই, ভঞি।
ভোৰা, ভই

(ঞ) তুলনা-বুজোৱা ৰূপ :

মোভ কৰি বলত অধিক বাগী বীৰ, নাহি ধৰ্ম কৃষ্ণ কথা জ্ঞপত পৰে,
মোভ পৰে তোৰ আৰ নাই গুৰুতৰ ভকতিত পৰে ধৰ্ম নাহি সংসাৰত।

(ট) আন প্ৰয়োগ :

জ্ঞপ্তদুগ, পা খেলা, ফৰখট, গুৱাৰি, জ্ঞপ্তদুগ, বাহুদুগ পাৰ খেলা, ফৰপত, গুৱাৰি;
কৈত, দুইহুত, চিনন, বধন, বৈসানি, দুইহুত, চিনন, চপান, বৈসানি, মন্দিৰ (ঘৰ)
মন্দিৰ (ঘৰ), কেনে, একুতি, ঐত, ভহিত, কেনে, একুতি, ঐত, ভহিত, হুমনিয়া দাস,
হুমনিয়াস, বি, হাঠ, মৈৰা, দুমটি, হুমনিয়াস, হাঠে, জিতো, মৈৰা, দুমটি, ভৈত
ভৈত, কৈত, বাস্ত-হাৰ কৈত, কাপোৰ-চোপৰ।

১৫৯১ শতাব্দীৰ অনাত্ৰজবুলি ভাষাৰ মাজত এই প্ৰয়োগবোৰো পোৱা যায় ;
কৃষ্ণেৰে (সুবসতি হোক), স্বপ্নে এৰে, তুমি এৰে (সপ্ণ), পাক্‌হিৰলা, খেৰনাহ,
এহিমতে, কেন কৰি, ঘৰাঘৰি, আতাইতাই, চাব (বাৰ্জাগণে) তু কোন হাৰ পূৰাভস
(বৰী), ফাৰিৰাক তু তিমিৰ ফাৰিৰা, ইঠাৰবগৰা, ইফনাৰ পৰা, ধাইব হাতে
(হতুৰাই), কোনসতে, হাতাহাতি, হামাধুৰি, কাউৰ, তোৰা কাক, চাগল, হুদ মাৰে,
নন্দেৰ কুমাৰ, নিঙ্গ, দুহুত, সুনৰে ৰংস নিঙল, কৈব, কৈক, গাহিহো, আহো, যিকৈক
লাহকাটা বাঘ।

১৬০. ৩পৰৰ আলোচনাই শতাব্দীৰ অনাত্ৰজবুলি ভাষাৰ আভাস এটা নিশ্চয়
দাঙি ধৰিছে। শতাব্দীৰ অনাত্ৰজবুলি ভাষাৰ মাজতো এই ভাষাটো ওতপ্ৰোতভাৱে
সোৱাই আছে। উদাহৰণস্বৰূপে অনাত্ৰজবুলি ভাষাৰ ক্ৰিয়া-ৰূপ কিছুমান অনাত্ৰজবুলি

ভাষাভেদে একেধৰণে পোৱা গৈছে। অনা-ব্ৰজবুলি : কৰোঁ, কৰে, কৰয়, কৰুৱা, বহ; ভৈল, আসিল, ভৈলা, খণ্ডিলা, নিলে, ধৰিলেক; লুকাইব, কহিবো, হৈবে; নাসয়; আসিতে, সাধিবাক প্ৰতি; আসি, জিনিয়া ইত্যাদি। ব্ৰজবুলি : কৰো, পৰে, দহয়, নপাত, বাধ; চলল, পৰল ভৈলা, গাইলা, ভৈলো, পাইলেক; কৰব, বাধবো, বজাইবে, নাজানি, নাৰহে; কৰিতে, দণ্ডিতে, নিবাক প্ৰতি; পেৰি, উপেৰিয়া ইত্যাদি। অনা-ব্ৰজবুলি ভাষাত ব্যৱহাৰ হোৱা বহু-বচনৰ প্ৰত্যয় সব, চয়, বা, সয়া আদি ব্ৰজবুলি ভাষাতো আছে; যেনে বৃক্ষসব, প্ৰাণীচয়, ভোবা, ভাসয়াব। শক-বিভক্তিৰ ক্ষেত্ৰত অনা-ব্ৰজবুলি ভাষাৰ প্ৰথমা -এ, দ্বিতীয়া -ক, তৃতীয়া -ব, সপ্তমী-ভব ব্যৱহাৰ ব্ৰজবুলিভাষা পোৱা যায়, যেনে, গোপীসবে, কালিসৰ্পক, ব্ৰহ্মজস, চক্ষুত। অনা-ব্ৰজবুলি ভাষাৰ নিচিনা ব্ৰজবুলি ভাষাতো প্ৰথমা এ-বিভক্তিয়ে তৃতীয়া আৰু সপ্তমীৰ আৰু দ্বিতীয়া ক-বিভক্তিয়ে তৃতীয়া কাম চলোৱা দেখা যায় : লাঞ্জে মেহ্ৰাল, কদম্ব বৃক্ষে চৰিকহ, কংসক প্ৰাণ। ব্ৰজবুলি ভাষাত কেতিয়াবা প্ৰথমা এ-বিভক্তিৰ ব্যৱহাৰ নহয়; যেনে, ক্ৰীড়ক বোলল। অনা-ব্ৰজবুলি ভাষাত কেতিয়াবা তৃতীয়া ব-বিভক্তিৰ ব্যৱহাৰ নহয়, যেনে, হৃদ মাঝে। অপাদান কাৰক বুজাবলৈ দুয়ো ঠাইত 'হন্তে' পৰ-সৰ্গৰ ব্যৱহাৰ আছে।

১৬১ উপৰত উল্লেখ কৰা ধৰণৰ সাদৃশ্য থাকিলেও পদ্যৰেখৰ ব্ৰজবুলি ভাষাত কিছুমান মুকীয়া প্ৰয়োগো হৈছে। ক্ৰিয়া-কৰণ ক্ষেত্ৰৰ প্ৰয়োগ কিছুমান এনে ধৰণৰ : পাৰত, কৰত, বাজত, কৰসি, হোই নোই, বাই, থিক, কহ, কহ, কহতু, দেখ, দেখহ, দেখ, লেহ চিঙহ, বোল, দেলহ, দেলহ, ভেলা, ছেলি, গলি, বহবি সহবি; বহয়ে নাহি নাৰহে শুনয়ে নাহি, কৰবি নাহি, নাহি কৰবি বাখয়ে নাহি পাবল; প্ৰবেশিকহ, ধৰিকহ, লডিকহ ইত্যাদি। ব্ৰজবুলি ভাষাৰ সৰ্বনাম-শক কিছুমান এনে ধৰণৰ : সে, যে, কে, সো, যো, উহি, সোহি, কি, তুহ, ভোহা, ভোহো, ভোহানি, ভোহে, হামু, হাহাক, হামবাসৰক, যেহি ইত্যাদি। শক বিভক্তিৰ ক্ষেত্ৰত ব্ৰজবুলি ভাষাত দ্বিতীয়া 'কু'বিভক্তিৰ প্ৰয়োগ হয়। ইয়াৰ বাবে কেতিয়াবা তৃতীয়া বিভক্তিৰ কামো সিদ্ধ হয়; যেনে, বাকু কবত সেৱ, হামাকু ভেজল, নন্দকু নন্দন। কোনো শক-বিভক্তি বোণ নিদিয়াকৈ চতুৰ্থী বিভক্তিৰ কাম কেতিয়াবা চলোৱা হয়, কেতিয়াবা দ্বিতীয়া ক/-কুৰ পাহত লাই' পৰ-সৰ্গ ব্যৱহাৰ কৰা হয়; যেনে, ব্ৰজ বাই, ভবি আগকু বাহয়ে নাহি, চললি কালি বহুৱক লাই। তৃতীয়া বিভক্তিৰ বাবে 'কব, কৰে, কৰি, হেৰি, কহব ব্যৱহাৰ লক্ষ্য কৰিবলগীয়া; যেনে, মাকৰ চাকৰ, মাকৰ ব্ৰজনা, বাহকেৰি নায়ে, বাহেৰি কিহায়ে, মাকৰ বাহা মাক। পৰ-সৰ্গৰ ব্যৱহাৰ

এইটো কথা স্পষ্টকৈ দেখা যায় যে শঙ্কৰদেৱই নাটকৰ ভাষাৰ এটা সুকীয়া ৰূপ বৰ্ণিত হৈছে। এই সুকীয়া ৰূপটোক শঙ্কৰদেৱৰ এটা বিশিষ্ট শৈলী বুলি ক'লে ভুল কৰা নহ'ব। যুঁঠৰ ওপৰত পূৰ্বৰ পৰা চলি অহা ভাষা, চৰ্ম-পদৰ ভাষা, শঙ্কৰদেৱৰ সমসাময়িক ভাষা, আৰু শঙ্কৰদেৱৰ প্ৰতিভা, আটাইবোৰ সংমিশ্ৰণত শঙ্কৰদেৱে ত্ৰাজুলি ভাষাৰ এটা সুকীয়া শৈলীৰ সৃষ্টি কৰিলে। এই শৈলীৰ অৱলম্বনৰ ফলস্বৰূপে তেওঁৰ প্ৰচাৰিত বৈষ্ণৱ-ধৰ্ম জন-সাধাৰণৰ বেছি হৃদয়স্পৰ্শী হৈ উঠিল। শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱে অসীম প্ৰতিভাৰ বলেৰে অসমীয়া ভাষাৰ বিভিন্ন শৈলীৰ সৃষ্টি কৰি অসমীয়া ভাষাক চিৰদিনৰ কাৰণে জিলিকাই ৰাখিলে।

১৬২ শঙ্কৰদেৱৰ পৰৱৰ্তী অতি উল্লেখযোগ্য লেখক হ'ল বৈকুণ্ঠনাথ ভাগৱত ভট্টাচাৰ্য, অৰ্থাৎ ভট্টদেৱ (১৫৫৮-১৬৩৮)। অসমীয়া গদ্যৰ জন্মদাতাৰূপে তেওঁ জনাজাত। আমবাৰীৰ শিলালিপিৰ পাঠোদ্ধাৰৰ দ্বাৰা অসমীয়া গদ্যৰ জন্ম-কথা ডেৰ শক্তিকালৈ পিছুৱাই গৈছে। শঙ্কৰদেৱে ৰচনা কৰা অঙ্কীয়া নাটতে সাহিত্যত অসমীয়া গদ্যৰ প্ৰথম প্ৰয়োগ দেখা গৈছে। অঙ্কীয়া নাটবোৰ কিন্তু সম্পূৰ্ণ গদ্যত ৰচনা কৰা নহয়। মাত্ৰ সূত্ৰধাৰ আৰু নাটকীয় চৰিত্ৰৰ কথাত গদ্য ব্যৱহাৰ কৰা হৈছে। ভট্টদেৱৰ ৰচনা হ'লে সম্পূৰ্ণৰূপে গদ্যত ৰচা। ভট্টদেৱে তেওঁৰ প্ৰসিদ্ধ 'কথা-ভাগৱত'খন দামোদৰদেৱৰ 'আজ্ঞা' অনুসৰি 'দ্বীশূদ্ৰ সৰ্বলোকে' বুজিব পৰাকৈ ভাঙনি কৰি উলিয়াইছিল। 'কথা-গীতা' পিছত লেখি উলিয়ায়। তেওঁৰ ৰচনাৰ ভাষা সম্বন্ধে আলোচকসকলে নানা ধৰণৰ মন্তব্য দিছে। বেছিভাগ সমালোচকে তেওঁৰ ভাষা 'সংস্কৃতীয়া', "তেওঁৰ গদ্যত ব্যৱহাৰ কৰা ভাষা সেই যুগৰ চলিত ভাষা নহয়", "দৈনন্দিন কথ্য ভাষাক ভট্টদেৱে গ্ৰহণ কৰা নাই", ভট্টদেৱত "বিভক্তি সম্বন্ধে বিশেষ লক্ষ্য কৰিবলগীয়া একো নাই" আদি বাক্য প্ৰয়োগ কৰিছে। ডঃ কাকতিৰ ভাষাত ক'বলৈ হ'লে "ভট্টদেৱৰ গদ্যত ভাষাবৈজ্ঞানিক দৃষ্টিৰে বিশেষ লক্ষ্য কৰিবলগীয়া একো নাই। তেওঁৰ গদ্য-বীতি সংস্কৃত শব্দৰ দ্বাৰা ভাৰাক্ৰান্ত। তেওঁৰ ভাষাতকৈ পদ্য-ৰচকসকলৰ ভাষা বেছি দৃক্ৰ আৰু কথ্য ভাষাৰ ওচৰ চপা। তেওঁৰ গদ্যই তেওঁৰ সময়ৰ কথিত ভাষাৰ কোনো বাৰণা দিব নোৱাৰে।" নিৰপেক্ষ দৃষ্টি-ভঙ্গীৰে চালে কিন্তু ভট্টদেৱৰ 'কথা গীতা' আৰু বিশেষকৈ 'কথা-ভাগৱত'ত তেওঁৰ সময়ত প্ৰচলিত ভাষাৰ স্নানৰ চানেকি পোৱা যায়। এইদুখন গ্ৰন্থত সংযুক্ত অনেক ৰূপ কাব্যৰূপী উপভাষাত এতিয়াও প্ৰায় স্বৰূপে ব্যৱহাৰ হৈ আছে। স্নানত সেইবোৰৰ কিছুমান উদাহৰণ প্ৰতি কৰা হ'ল :

ভট্টদেৱত পোতা ৰূপ

কাৰকণীত পোতা ৰূপ

আন্ধাৰ

আন্ধাৰ

আটাস পাৰ

আটাহ পাৰ

আত্মাণ

আত্মাণ

উপবত্ত

উপবোত্ত

একলাই

আকলাই

কুনে / কুন

কুনি

কাথ

কাথ

কক

কোক

গজ

গজ

গাহ

গাহ

গণ্

গণ্

চাব্

চাব্

চিৰি

চিৰি

জান দিলা

জান দিলাক

জৰি

জোৰি

জবা দিলা

জবা দিলা / দিলাক

টানি নেই

টানি নেই

ঠোথ

ঠোঠ

ভুমাৰ, ভুমাৰ, ভুমাভ

ভুমাৰ, ভুমাৰ, ভুমাভ

ধুলা

ধুলা

ফেলা

ফেলা

বেজ

বেং

বেজহটা

বেংহাভা

বেৰটি / বেৰপেটি

বেৰপেটি

ৰাউ

ৰাউ

ৰাৰি

ৰাৰি

ভাট্টি দি

ভাট্টি দি

ভিজ

ভিজ

(চক্ৰ) হুজ

চোহু হুজ

ভট্টদেৱত পোৱা ৰূপ

মঞ্জি
ৰথোদা
ৰাখিবে লাগি
লাগ পাইবা
লাগ নাপাইলে
লাজুল
লৈয়া আস
লগোত
তথা
তথান
নিধান
সাতটা
(পছৰ) হেন নাক
হাঠত
হাখী

কামৰূপীত পোৱা ৰূপ

মই
ৰাখাদা
ৰাইথবাক লেগি
লাগ পাৰা
লাগ নাপাৰি
লেঙুৰ
লৈ বাহ
লগোত
তথা
তথান
নিধান
সাতটা
হান
হাঠে
হাখী

১৬৩ প্রকৃতপক্ষে ভট্টদেৱে ‘কথা-বীড়া’ আৰু ‘কথা ভাগৱত’ত ব্যৱহাৰ কৰা ভাষাটো ভেঙৰ পূৰ্বৱৰ্তী মাধৱ কন্দলী, শঙ্কৰদেৱ আদিয়ে ব্যৱহাৰ কৰা ভাষাৰ পৰম্পৰাত গঢ়ি উঠা ভাষা। পূৰ্বৰ পৰম্পৰাৰ ভাষাৰ উপৰি ভট্টদেৱৰ সমস্ত গঢ় লোৱা ভাষাৰ আন ৰূপৰ চানেকিও এই গ্রন্থ দুখনত পোৱা যায়। পূৰ্বৱৰ্তী লেখক সকলৰ ভাষাৰ পৰম্পৰাৰ নিদৰ্শন ভট্টদেৱৰ ভাষাৰ শব্দ-বিতৰ্কিত, বহু বচনৰ প্ৰত্যয়, ক্ৰিয়া-বিভক্তি, সৰ্বনাম, ক্ৰিয়াৰ বিভিন্ন ৰূপ (ভূমুন্ড, কৃমন্ড, নাস্ত্যৰ্ক, অসৰাপিকা), ক্ৰিয়া-বিশেষণ, সংযুক্ত শব্দৰ ব্যৱহাৰ, ভুলনা প্ৰথা আদিত সংৰক্ষিত হৈছে। তলৰ আলোচনাই কথাখিনিৰ প্ৰমাণ দাঙি ধৰিব। শব্দবিভক্তিহিচাপে ভট্টদেৱৰ বচনত প্ৰথমা-এ, দ্বিতীয়া-ক, তৃতীয়া-ব/-ন, সপ্তমী-ত পোৱা যায়; যেদে, কংদে, থাক, বসুদেৱ, তান (প্ৰসাদে), গৃহত ইত্যাদি। কেতিয়াবা প্ৰথমা বিভক্তিয়ে তৃতীয়া আৰু সপ্তমীৰ, সপ্তমী বিভক্তিয়ে দ্বিতীয়া বিভক্তিব, দ্বিতীয়াই চতুৰ্থী আৰু তৃতীয়াৰ কাৰ কৰাত দেখা যায়; যেদে, মূৰ্ত্তিৱে (অমৰ্ণ্যৰ দ্বিতীয়া), বেজদে (ভিৰাই), একদে (সাধকিক দেৱিলা); গৰ্ভে; শুকত (পুতত), বোঁক (কহা), বোঁকলক (বৈলা), (বৈকলীৰ গৰ্ভ) বোহিবীক (মিলে), বৰ্গক (বৈলা), বহুতক (ভৱে), দানক (আদাই),

দুহক (ইহাই)। কেতিয়াবা কোনো লক্ষ বিভক্তি ব্যৱহাৰ নোহোৱাত চকুত পৰে ; যেনে, মহাপুৰুষ লক্ষণ, ভোৰ ঠাই আসিহো। ভট্টদেৱতো পক্ষী বিভিন্ন কোনো চিন নাই। অপাৰ্ণানৰ অৰ্থ এনেধৰণে বুজোৱা হয় : গৃহৰ পৰা, ঘূৰ-পন্থাৰ পৰা, হাত ব্ৰহ্মজ্ঞান অবত্ৰে হয়, পাণ্ডৱ নিহন্তি নকৈৰা, দৈৱকীত হন্তে, বধৰ নাথি, ধনু হ'ওঁৰ খসি পড়ে। বহু-বচনৰ প্ৰত্যয়বিহাণে সব, বা, গণ, ঠে আদিৰ ব্যৱহাৰ আছে ; যেনে, পুত্ৰসৰ পুৰুষীসৰ, ভোৰা, নটীগণে, ভাঠেৰ, আঠেক, ভোঠেৰ আদি। দ্বি-বচনৰ বাবে 'যুগল' শব্দৰ ব্যৱহাৰ পোৱা যায় ; যেনে, বাহুযুগল। নিৰ্দিষ্টভাৱতক 'গোট'ৰ ব্যৱহাৰ আছে ; যেনে, গদাগোট। ক্ৰিয়া-ৰূপৰ কেৱল বিভিন্ন কালৰ ৰূপবোৰ এনে ধৰণৰ :

(ক) বহু-মান-কাল : কৰোঁ, কক, কৰে, কহে, ধাৰে, পাৰে, কৰন্ত, কহন্ত, বোলন্ত আদি।

(খ) ভূত-কাল : কয়ল, গৈলা, হৈল উঠিল, ওঠিল, কবিল, নকহিল। বহিল, গৈল পাইলো, দেখিলো আদি।

(গ) ভৱিষ্যত-কাল : হৈব হৈবা, পাইবো, হৈবো আদি।

(ঘ) অমুখ্য : দেখ, কহা, দেখা, বোল, চাৱা, বহ, বাখিলো, কহিলোক আদি।

১৬৩.১ আন ক্ৰিয়া ৰূপৰ চালেকি ভুলত দিয়া ধৰণৰ :

(ক) তুমুন্ত : তুনিতে, কৰিতে, বুলিবে, বাখিবে, বাখিবে লাগি, অজিবাৰ লাগি দিবা (ইচ্ছা কবিল)।

(খ) কন্ত : নিবাৰ, বাইবাৰ, বুজন্তা, ভজন্তা, (যত্ন) কৰন্তে।

(গ) নাক্যৰ্থক : নকৰে, নেদেখে, নেবে, নাপাইলো, নাকাটে, নুদুলিল, নুতখাৰে, এবাণ নজাই, কৰণ নজাই, নভো কৰে।

(ঘ) অসমাপিকা : ডাকি (হৰি বোল), এবি, আনি, নেদেখি, কান্দিয়া, লৈয়া, থৈয়া, ছৰা।

১৬৩.২ ভট্টদেৱত ক্ৰিয়াবিধেৰণাত্মক ৰূপকেতবোৰ এনে ধৰণৰ : এখনে, ভেমনে, কখনে, কেনে, কৈত, ভেবে, এনন্ত, যোনে ইত্যাদি। সৰ্বনাৰ-লক্ষবিহাণে বি, ই, বকি, আখি, তুমি, এই আদি ৰূপ আছে। 'আপুনি' শব্দৰ 'নিজ' অৰ্থহে পোৱা যায়। সমুদায় শব্দ ক্ৰিয়ামান এনেকুৱা : কক-কথা, দিহ-দৰ্শন, পান পদ-বহ ; পুত্ৰ-চন্দ্ৰন-বহু-অসম্ভাৰ, ব্ৰজল-পালল-সাহোবণ, দত্ত-হত-সিংহাসনাধি, ইষ্ট-কৰোণ-খিৰোণাদি ; যুৰ-সেৱ-সাহ-বন্ত-ঈক-পানবৃত্ত। তুলনা দেখুৱাবৰ কাৰ্য্যল ততীয়ে এনে বচনৰ প্ৰয়োজন্যৰে দেখুৱাইছে : ব্ৰাহ্মণত কবি মোৰ চকুৰূৰ ৰূপা তিলকৰ নহৈ। ইতৰ জনৰ বচনতো কবি অকীৰ্ত্তি বক দেখি। বৃত্তিতে কবি আঁকা জেঠ।

১৬৪ ভট্টদেৱৰ ভাষাত নতুনত্ব একেধাৰে নোহোৱা নহয়। অকৰ্মক ক্ৰিয়াৰ লগত প্ৰথমা বিভক্তিৰ প্ৰয়োগ এওঁৰ বচনাত আছে; যেনে, কংসে নিৰ্বাণীয়া গৈল, অৰ্জুনে বহিলা। নিৰ্দিষ্টভাৱে 'টা'ৰ প্ৰয়োগ মন কৰিবলগীয়া; যেনে, সাতটা। ক্ৰিয়া-ৰূপৰ ক্ষেত্ৰত যুৱাই, শুখাই, সিহঁবে, কৰাৱে, জন্মাৱে, কৰিছি, কৰিছন্ত, লাগিছন্ত, আসিছে, হুৱাছিল, বহিলে, নাপাইলে (অসমাপিকা) আদি ৰূপ পোৱা যায়। আন এটা কথা মন কৰিবলগীয়া যে ভট্টদেৱৰ ভাষাত পোণ প্ৰথমবাৰৰ কাৰণে ক্ৰিয়াৰ ভৱিষ্যত কালত 'বো'ৰ লগতে 'ম' এই ক্ৰিয়া-বিভক্তিৰ প্ৰয়োগ পোৱা গৈছে, যেনে, হৈবো, হাইম, কহিম, যুধিম। পূৰ্বস্বৰ্ভী লেখকসকলৰ বচনাত পোৱা ক্ৰিয়া-ৰূপৰ নোবোলোহো, নিদিৰাহা আদিৰ শেষৰ হো, হা আদি স্বাৰ্থিক প্ৰত্যয়বোৰৰ বিলুপ্তি ঘটিছে। চতুৰ্থা বিভক্তি 'লৈ' (ভাললৈ বুলি হানিলা)ৰ ব্যৱহাৰো নতুন। ভট্টদেৱৰ বচনাত সংযুক্ত ণতু কিছুমানৰ ব্যৱহাৰ মন কৰিবলগীয়া; যেনে, বাদ্য কৰ্-, ধ্বনি কৰ্-, শব্দ কৰ্-, হৰা পাৰ্-, লঘু হ, পূজা কৰ্-, নমস্কাৰ কৰ্-, জোৰা দি, লাগ ৰব্-। ভট্টদেৱৰ বচনাত বহুবচনৰ প্ৰত্যয়হিছাপে গুলা আৰু সমূহৰ ব্যৱহাৰ পোৱা গৈছে; যেনে, কভোঙলাক পহুঙে এবিলা, প্ৰাণীসমূহ। বি-বচনৰ কাৰণে 'হুৱো' শব্দৰ প্ৰয়োগ হৈছে; যেনে, ভোৰা হুৱো। ভট্টদেৱৰ বচনাত পৰ-সৰ্গৰ অধিক স্বাত্ৰাত ব্যৱহাৰ হোৱাও দেখা যায়। তলত তেনেকেইটামানৰ উল্লেখ কৰা হ'ল :

আগত : ভাৰাৰ আগত

উপৰত : বথৰ উপৰতে

নিমিত্তে : কি নিমিত্তে

নিকি : গৈলা নিকি

নু : কুন্দু স্ত্ৰী আনক ভজিবে

দ্বাৰায়ে : জানৰ দ্বাৰায়ে

মধ্যত : বাক্সৰ মধ্যত

মধ্যে : পক্ষী মধ্যে

মতে : সাংখ্যৰ মতে

সৰে : কাৰ সৰে

সমুখত : বৃদ্ধৰ সমুখত

হতাই / হাতাই : বিন্ধকৰ্মাৰ হাতাই, ভাৰ হতাই।

১৬৫. ভট্টদেৱৰ বচনাত অব্যয়শব্দহিছাপে যদি, তথাপি, হে আদিৰ প্ৰয়োগো উল্লেখনীয়। তেওঁৰ বচনাত সৰ্বনাম শব্দৰ কিছুমান ৰূপ জলপ বেলেগ ধৰণে পোৱা যায়; যেনে, কুনে, কুল, কুন্, জুদি, জুৰাক, জুৰাত, কেৱো, আৰবা আদি। এইবোৰ পশ্চিম অসমৰ উপভাষাবোৰ ৰূপ। ক্ৰিয়াবিশেষণ-শব্দৰ ক্ষেত্ৰত ভট্টদেৱত একলাই, সদায়, আৰু নাইকা শব্দ (নাইকা নহে) প্ৰয়োগ হৈছে

১৬৬. ভট্টদেৱৰ বচনাই আধুনিক অসমীয়া বাক্যৰ চানেকিও দাঙি ধৰে। তলত এনে কিছুমান বাক্য দিয়া হ'ল :

- (১) তুমি বৰ অজ্ঞান কহিলা
- (২) তুমি কামদেব, মই বতি, তুমাব পতিব্ৰতা ভাৰ্যা
- (৩) কুন তুমি, কাব হুহিতা
- (৪) মই সূৰ্য্যৰ হুহিতা
- (৫) বি লাগে খোজা
- (৬) হে সুন্দৰী, তুমি ভৱ নকৰিবা
- (৭) মই আজিসে দেখিলো
- (৮) আত্মাৰ পুনু বিনাশ নাই
- (৯) এই আত্মাক অন্ত্ৰেয়ো নাকাটে, জলেয়ো কোষল নকৰে
- (১০) ভক্তিবিনে সকল জ্ঞান কেবলে শ্ৰয়
- (১১) বিহৱী লোকৰ সংসাৰ-সাগৰ-ভৰণ-উপাৰ কেবলে হৰি-কীৰ্তন
- (১২) তুমি আমাৰ পিতৃ, মুছল, গুৰু, দেৱতা
- (১৩) তুমি বৃষকপী ধৰ্ম
- (১৪) একদিনা পৰীক্ষিত বাজা ধনু-লব ধৰি যুগল কৰিতে বনক গৈলা

১৬৭. ভট্টদেৱৰ শব্দৰ ব্যৱহাৰৰ ক্ষেত্ৰত ইয়াকে ক'ব পাৰি যে ভেওঁ নামোদৰ দেৱৰ আজ্ঞাত সকলোৱে বুজিব পৰাকৈ গদ্যত ভাগৱতখন বচনা কৰোঁতে ভেওঁৰ সময়ত প্ৰচলিত কথিত ভাষাৰ বেছি আভাৱ ল'বলগীয়া হয়। সেই কাৰণে 'কথা-ভাগৱত'ত কথিত ভাষাৰ চানেকি প্ৰচুৰ পৰিমাণে আছে। গীতাৰ বিবৰণ-বস্ত আৰু ভাষা ভাগৱততকৈ সুকীয়া হোৱা কাৰণে আৰু বিশেষকৈ গীতাৰ মৰ্য্যৰ হৰণকৰ কৰি 'সংক্ষেপে' বৰ্ণনা কৰোঁতে 'কথা-গীতা'ৰ কোনো কোনো ঠাইত ভ্ৰমসম শব্দৰ প্ৰাচুৰ্য দেখা গৈছে, তথাপি আৱশ্যকতা অনুসৰি ভট্টদেৱে কথা ভাষাৰ ৰূপ আৰু সংক্ৰান্তীয়া ৰূপৰ সুন্দৰ মিলন ঘটাইছে। উপাহৰণৰূপে এইবোৰ বাক্য চাব পাৰি : "হৰণত আত্মাৰ জন্ম নাই, মৰণো নঘটে, আছে হেনো নোহে, টুটনো নাই, পৰিণামো নেদেখি, বুজিলো নহয়। ...—এই আত্মাক অন্ত্ৰেয়ো নাকাটে, জলিও নদহে, জলেয়ো কোষল নকৰে, বায়ুয়ো দুত্তৰাৱে। এতেকে অহেত, অদান্ত, অক্ৰোধ, অনোচা, বিদ্ভা, সৰ্বগত, অজল, সনাতন, অবাচ, অচিন্ত্য, অগ্ৰাপ্য কৰি কহে। হেন আত্মাক জঁপসি তুমি শোক কৰিতে বোধ্য নহৱা।" "শব্দবদেৰে ব্ৰহ্মমুখি ভাষাটো যিববে এটা বিশিষ্ট নৈলী, ভট্টদেৱৰ 'কথা-গীতা'ৰ ভাষাত এটা সুকীয়া নৈলী। ভট্টদেৱে

কথিত অসমীয়া ভাষাটোক গদ্যৰূপে ব্যৱহাৰ কৰি অসমীয়া ভাষাৰ সুদৃঢ় ভেটি স্থাপন কৰিলে। আন ভাষাত ক'বলৈ হ'লে “অসমীয়া কথা ভাষাই ভট্টদেৱৰ হাতত দ্বিজন্ত লভিলে”।

১৬৮. চৈধ্য-শতিকাৰ পৰা ষোল-শতিকাৰ মাজৰ অগ্ৰ কবিসকলৰ, বিশেষকৈ পাঁচালী কবি পীতাম্বৰ, মনসা-কবি মনকৰ, আৰু দুৰ্গাবৰে ব্যৱহাৰ কৰা ভাষাটোলৈ লক্ষ্য কৰিলেও মাধৱ কন্দলী, শঙ্কৰদেৱ, আৰু ভট্টদেৱে ব্যৱহাৰ কৰা ভাষাৰ পৰম্পৰাৰ ভাষাটোৱে বক্ষিত হোৱা দেখা যায়। ইয়াৰ দ্বাৰা প্ৰাচীন অসমীয়া ভাষাৰ কথিত স্পষ্ট ৰূপ এটা আমাৰ দৃষ্টি-গোচৰ হয়। পীতাম্বৰে ‘উষা-পৰিণয়’ত ‘বচিলো পাঞ্চালি জেন বুঝে সৰ্বলোককে’ বুলি লেখিছে। মনকৰ, দুৰ্গাবৰ, আৰু পীতাম্বৰৰ ভাষাৰ গঠনসম্পৰ্কীয় তলৰ বৈশিষ্ট্যখিনি এই ক্ষেত্ৰত মন কৰিবলগীয়া :

(১) ক্ৰিয়া-ৰূপ : (ক) নিগদতি, গাৰে, ভনে, বদতি, কৰোহো, কৰই, কৰন্ত, কৰয়, দন্ত, জোগায়, বোলে, জানাহ, হইস।

(খ) গেল, গৈলা, ভৈলা, কৰিল, বিৰচিল, ভৈল, বহিল, হইল, গৈল, লৈল, খৰিলা, পেলাইলন্ত, বচিলন্ত, বচিলেক।

(গ) পলাইব, গাইবো, কহিবো, কৰিবাহা।

(ঘ) দিয়োক, লৈয়োক, কহিয়ো, লউ, আনহ, দেহ, নাবুলিহ, ক্ষেমিহ, থাকিহ, ফুৰাহা, হোক, সুন, থাকোক।

(২) কৃদন্ত-ৰূপ : বসাইবাৰ, জিৰাৰাৰ (খান), পঢ়ন্তা, সুনন্তা।

(৩) ভূমূনন্ত ক্ৰিয়া-ৰূপ : (সৃষ্টি) কৰিবাক, দিভে, সাজিভে।

(৪) অসমাপিকা ক্ৰিয়া-ৰূপ : কৰিয়া, বসিয়া, উঠি, কৰাই, (তিমিৰ) খণ্ডিয়া, থুৱা (থে)।

(৫) নাস্ত্যৰ্থক ক্ৰিয়া-ৰূপ : নজানো, নাদেখিয়া, নুশুনোক, নাজানো, নুজুৰাই, কহিতে নাজুজাই, নবহে।

(৬) শব্দ-বিভক্তি : প্ৰথম—এ, দ্বিতীয়া—ক, তৃতীয়া—ব/ন (পোঞাৰ পাঞ্চালি, সুবৰ্ণৰ, বজনেৰ, চন্দনেৰ, তাহান), সপ্তমী—ও। প্ৰথমা বিভক্তিৰ দ্বাৰা তৃতীয়া আৰু সপ্তমীৰ, সপ্তমীৰ দ্বাৰা দ্বিতীয়া বিভক্তিৰ কামো চলোৱা হয়; যেনে, হাতে নাজানো, মুখে নাজানো; যাকৈ, চৰখে, যাক্ত কহে। কেতিয়াবা শব্দ-বিভক্তিৰ প্ৰয়োগো নহয়; যেনে, ভোঙলা চৰখে। অপাধান-কাৰক যুগ্মবলৈ এনে ধৰণৰ ব্যৱহাৰ আছে : কোখাইৰ পৰা, সাংঘৰেৰ পৰা, দৰ্ঘ হুহু, এঠা লুহু, ডাঙাকৰ হুহু, উত্তৰ হুহু, সিংহৰ লাখিয়া। নিমিত্ত-কাৰক যুগ্মবলৈ এনে প্ৰয়োগ হোৱা দেখা যায় : অক আইল, ক্ষেমিবাক লাগি, দুৰ্গাক লাগিয়া।

- (৭) বহুবচনাত্মক প্ৰত্যয় : -সৰ, -গল, -ৰা, -চল, -সৰা (এসৰ, নাৰীগল, আৰা, ভোৰা, ঘেৰুচল, ভেসৰা) ।
- (৮) নিৰ্দিষ্টতাৰাচক প্ৰত্যয় : গোট, খান, খানি, গাচি, পাত, জন (ডিমাগোট, লাক্‌গোট, চাকগোট, ডিনিগোট ; থলখান, মণ্ডপখানি ; বাৰগাচি, নাৰিকল, একপাত ফুল ; আনজন) ।
- (৯) ক্ৰিয়াবিশেষণাত্মক পদ : এলা, বাটে, কেমনে, কমনে, কেনে, হেনন ।
- (১০) স্বার্থিক প্ৰত্যয় : (বাসুন্না) কৰাইজেৰে, (হাবি ঘাটে) বৈজাৰে, খাৰেৰে ।
তু. উঠৰে উঠ বাপু (ব. গী.) ।
- (১১) তুলনা : পুৰুষত কবিন্দ্ৰা তিবিৰ বৰ বোৰ, ভোমাত আগল আছে বেছলিহ
সুন্দৰী ।
- (১২) পদ প্ৰয়োগ : অখিতি, অপ্ৰাজিতা, আটাল, আঠদুকুৰ, উকতি চা, কামা
'কাট', কতি, কথি (গেলা), কান 'বোকা', কাছাই 'কপি', কাউৰ,
কাছৰা, গল, 'ভিঙি', গুৱা 'গুৱা', চাগল, চিলান, চভক, ছাৰ,
জল, বাৰা, তৌঠ, তৌকনা, ডাক, ডাকিস, ডিমা, চাক, ডা
'বাম', দহ 'দ', দাক 'ঔষধ', নাউ 'নাম'. নাগেশ্বৰ, নিন্দ, বৰ
'দৰা', বাহিৰাইল, বৈনী, ভাড়ি 'ভাত', ভোৰ ভিঙ্, জুৰিল,
ভাৰ্শাকৰ, মমা/মামা, মহৰি 'আঠৰা', কপা, লাহুল, লাহল, শিখান,
সুতাৰ 'বাইট', সাৰি পা 'সাৰ পা', হাসিনি, হাঠ, 'খোজ কাট',
ইত্যাদি ।

১৩৯ মনকৰ, দুৰ্গাবৰ, আৰু পীতাম্বৰৰ ভাষাই পশ্চিম-অসমৰ উপভাষাবো
প্ৰতিনিধিত্ব কৰিছে ।

চতুৰ্থ অধ্যায়

মধ্যযুগীয় অসমীয়া

(সোভৰ শক্তিকাৰ পৰা ঊনৈশ শক্তিকাৰ প্ৰাবল্যলৈকে)

১৭০ প্ৰাচীন কালৰে পৰা কোচ-ৰাজত্বৰ শেষলৈকে (সোভৰ শক্তিকা) নাৰীয়া অসমতে সাহিত্যৰ কেন্দ্ৰ গঢ়ি উঠিছিল। তাৰ পাছত এই কেন্দ্ৰ উজনি অসমৰ আহোম-ৰাজধানীলৈ স্থানান্তৰিত হয়। আহোম বজাসকলৰ পৃষ্ঠপোষকতাত অসমীয়া ভাষাটোৱে নানা ধৰণৰ বুৰঞ্জী আৰু বিবিধ বিষয়ৰ কিডাপ-পত্ৰত ব্যৱহৃত হৈ নতুন জীপ পায়। আন সাহিত্য বচিত হ'লেও আহোম যুগৰ বুৰঞ্জী সাহিত্যৰ সংখ্যাই আটাইতকৈ বেছি বুলি কোৱা হৈছে। এই সাহিত্যত স.বৰ্দ্ধিত ভাষা হৈছে “আহোম ৰাজ্যৰ সাধাৰণ মানুহৰ মুখৰ মাত-কথা আৰু ৰাজ-চ'ৰাৰ শাসকীয় ভাষাৰ চানেকি”। ত্ৰয়োদশ শতিকাত ৰাজ্য প্ৰতিষ্ঠা কৰা আহোমসকলে নিজৰ ভাষাৰেই বুৰঞ্জী লেখিছিল, প্ৰশাসনীয় কাৰ্য পৰিচালনা কৰিছিল, আৰু কথা-বতৰা পাতিছিল। কিন্তু দুশ বছৰমানৰ ভিতৰতে ভেৰ্তলোক দিভাৰী হৈ পৰিছিল। ষোড়শ শতিকাৰ পৰাই আহোমসকলে আহোম ভাষাৰ উপৰিও সম্ভাৰলাভাৱে অসমীয়া ভাষাৰে বুৰঞ্জী লেখিবলৈ আৰম্ভ কৰে। বুৰঞ্জী-সাহিত্যৰ সময় ষোড়শ শতিকাৰ পৰা ঊনবিংশ শতিকালৈকে।^{১৭} আহোমসকলৰ ৰাজত্বকালত বচনা কৰা বুৰঞ্জীবোৰৰ ভাষাই অসমীয়া ভাষাৰ বিকাশৰ নতুন দিশটোৰ ইঙ্গিত দিয়ে। ভূপৰি বুৰঞ্জীৰ ভাষাই পুৰণি অসমীয়া ভাষাৰ ঐতিহ্য আৰু পৰম্পৰাগত বহন কৰে। পশ্চিম-অসমৰ ভাষাৰ যথেষ্ট-কোণে হোৱা প্ৰয়োগ বুৰঞ্জীবোৰৰ ভাষাৰ আন এটা লক্ষ্য কবিতলগীয়া কথা।

১৭১ ধ্বনি-ভঙ্গৰ দৃষ্টিৰে চালে বুৰঞ্জীৰ ভাষাত সংকুচিত আৰু অসমীয়া ভাষাত ভাষাৰ ধ্বনি কেতবোৰৰ বিশেষভাৱে পৰিৱৰ্ত্তন হোৱা দেখা যায়। উদাহৰণ :

(ক) ক>খ : পৰীক্ষিত/পৰীখিত, দখিন, খেমাখীল ; জু. কাৰ দখিল।

খ>গ : বৈদাখ/বৈদাগ/বৈহাগ ; জু. কাৰ বৈহাগ।

খ>ঘ : দখবখী, দখোদেখি ; জু. কাৰ দখবখ (দখবখ)।

ব>হ : দেহ (দেখ), বৰ্ণভববেহ (বৰ্ণভববেহু), হুহী (দোহী)।

স>ষ : প্ৰষন (প্ৰসন্ন), জু. কাৰ জুলেখী (জুলনী)।

ব>ল : খবীল (খৰীল), জু. কাৰ খবীল।

ব>ব : বহ (বন), বোহ (কোণ)।

ব>ব : বহ-ব (হ-ব), তু কান্. আৰা (আৰা)

স>হ : বহতি (বসতি), তু কান্. বহ (বস)।

ব>ব : নব (নব) বহব।

ব>ব : বিকো (বিক্), তু কান্. বিক্।

হ>ব : বাস (হাস), তু পু অস বাস।

অ>ব : বুৰ (বু'জ)।

(খ) বুৰঞ্জীৰ ভাষাত বান্ধা ভাষাত হোৱা নিম্ন বৰ-ধ্বনিৰ ঠাইত কোনো কোনো ক্ষেত্ৰত উচ্চ বৰ-ধ্বনিৰ প্ৰয়োগ হোৱা দেখা যায় (কামৰূপী উপভাষাৰো ই এটা বিশিষ্ট লক্ষণ)। কেউজিৱাৰা উচ্চ বৰ-ধ্বনিৰ নিম্ন বৰ-ধ্বনিলৈ পৰিৱৰ্তন হোৱা বশ্যে একেলগে পোৱা যায়। উদাহৰণ :

তিবতা/তিকতা/তিবোতা ; তু কান্. তাবুল, বা. অস. তামোল।

ভুৰ/ভোৰ।

সুৰা (সোৰা) গই।

বুৰ (বোৰ)।

উপজিৰ (ওপজিৰ)।

হাটখুৱা (হাটখোৱা)।

সাজিতি (সাজিহে) ইত্যাদি।

১৭২ বুৰঞ্জীৰ ভাষাত সংযুক্ত প্ৰাচীন অসমীয়া ভাষাৰ ৰূপ কিছুমান এনে বৰণ : (বুই) কুম্বে, (কন্যাৰ কাৰণে) কহিলন্ত, পাঙ্কি-পঠাই, কৈক, কৈভ, ভান (পুত্ৰ), পাঙ্ক, ভান্, আপোন বেনক গৈলা, ভৈবপবা, ভেবেসে, বগুৰ জাৰি, সিংহাসনৰ নাৰা, সেনাৰানে, কৌৰব সমে, বৰিবাৰ প্ৰতি, দিলোক, বক্ৰি, হাট্ৰিলা চলন্তে, জিন্দিতে (পানিব), দিল্লা, হুৱা, হইলা, হৈল, গৈল, জনমিল, বৈলা, থৈলা, আহিবাৰ/আসিবাৰ, মাখাত হন্তে, ভোহাত হন্তে, আৰ্হা'ৰ (বহত), পাঙিলেক, বিনৰোট, এইৰোট, ইগোট, এগোট। লোৰ, ভোৰ সম্ভতে বাৰোঁ, দানস নদীক লাৰি, কোঁক লাৰি, খোহাইলেক, বৈসানি, ভাৰবীয়াসব, বজাবৰ, বাজাবৰ, হৈবাক লাৰি, জামৰা, কেমলে, মেমনে, বে. সে. কে, কেহো, ভাৰা, কাহাকো, কহব নাহাৰ।

১৭৩ বুৰঞ্জীৰ ভাষাত পশ্চিম-অসমৰ ভাষাৰ ৰূপে প্ৰাচীন পৰিমাণে সংযুক্ত হৈছে। উল্লভ মেইবোৰৰ কিছুমান উদাহৰণ দাঙি ধৰা হ'ল : জলো, বিহোলাখ, জলো, জলো, বাহ, জলো (হ'ল), চপকৰে (জলকৰ), জৈব দান। পোৱাল ১টা, (এই

কথা কহিম) হাই, বাত-বাত্ৰা, লোৱা (লো), লোহা, (লোহৰা) হেন, (বুদ্ধ) চিবি, ওঠেৰ, এঠেৰ, ছাল (হেলাই), শেহ পথ, তৰ (বাম), গাহ, বয়া, নাও (নাথ), আহৌক, গাঞা, থাকৌক হবাল, গেল, আই (মা), বজো, আছাৰ, থলে নি, আত থাকি ইয়াতকৈ), গল (ভিঙি), হেন সমাই (এনে সময়), কাণ্ড-গুলি (গুলি), কি লাগে কক, (ভনীয়েক) এটা, ভামৰা (ভামচা) কৰোঁ। ভোমোৰা/ভোমুৰা/ভোজা, মানুহৰ (মানুশৰ) হস্তে, (খণী) হলু, লাক্ততা, আৱী (গাখীৰ), গিলিপ, ভোল, বৰা (গাহৰি), সুমাই, বাতি) খপ, বৈ নি, বৰিহনা (বৈহৰাণ), মেঘো, বৈহাঙ বৈহাঙ, মানুহ (মানুশ), জল, চাৱা, ৰীয়েক, মামোৰা (মাতৃহীন), চন্দ্ৰনাৰাণ, আমৰা (আমি), জানিহ, উমৰা, পাইহেন, দিছি, ভামাৰ (পূৰ্বো), গোসা কৰ, কুকৰা, হাংগল, দামাল দলং।

১৭৪ শব্দ-মালাৰ দৃষ্টিৰে চালে বুৰঞ্জীৰ ভাষাত নানা ধৰণৰ শব্দৰ মিশ্ৰণ ঘটা দেখা যায়। তৎসম, অৰ্থ তৎসম, উদ্ভৱ, দেশী, বিদেশী (আবৰী, পাবৰী, হিন্দী) শব্দৰ উপৰি আহোম আৰু আন জনজাতীয় ভাষাৰ শব্দও বুৰঞ্জীবোৰত ব্যৱহাৰ হোৱা দেখা গৈছে। ভলত বিৱিধ শব্দ-মালাৰ তালিকা দিয়া হ'ল :

(ক) তৎসমশব্দবিহাৰে এই শব্দবোৰ চাব পাৰি : দৰি, দৃষ্ট, দ্বত, দন্ত, দণ্ড-দ্বত, গো-ব্ৰাহ্মণ, দৈবজ্ঞ, বৈদ্য, কায়স্থ, স্বপ্ন, ক্ৰন্দন, ভয়-ভাতি, কজা, পুত্ৰ, বাতি, সৰ্প, শয্যা, ভাৰ্যা, অৰ্থ, ভীৰ্ষ, দান দক্ষিণা, মনুষ্য, দেৱতা, বাত-বৃষ্টি, ৰাজ্য, মধ্য, আবৃত, পূজা-সেৱা-মন্ত্ৰ, অস্তায়-অৰ্ঘ্য ইত্যাদি। তৎসম শব্দৰ ব্যৱহাৰৰ ক্ষেত্ৰত ভলৰ বাক্যকেইটাও মন কৰিবলগীয়া : ৰালকৰ লক্ষণ : আকৃষ্ট কেশ, সিংহবদ্ধ শ্ৰীৰা, হস্ত-পাদ-চক্ৰ বস্ত্ৰবৰ্ণ, দক্ষিণ হস্তত তিনিটা ভিল, শব্দ-পদ্ম, বাম হস্তত অঙ্কুশ, গদা। উদৰত তিনিটা বেধা, কাণ্ডি শ্ৰীমন্ত। এনয় চিহ্নযুক্ত ইন্দ্ৰপুত্ৰ ১০৭১ শকত স্বৰ্গাধি পৰ্বতত কিৰাতসকলৰ ৰাজ্য হ'ল। .. তেওঁৰ পুত্ৰ মহাতেজৱী ৰাজনীতি ভেদকো জানোতা প্ৰচণ্ড-চৰিত্ৰ, উদ্যমশীল, শুভন-বশীকৰণ এই সকলকো জানে, ভবিষ্যৎ কাৰ্যকো জানে, শিঠি, কোথ, গল, উপস্থত ৰাজ-চিহ্ন আছে ; দুই হস্তত বহু-অঙ্কুশ, অনাথিকা, কনিষ্ঠ অঙ্কুশ সমান, হস্ত-পদ-চক্ৰ বস্ত্ৰ, এনে পিচ্ছ স্বৰ্গী হ'লত ১৩১১ শকত ৰাজ্য হ'ল।

[দেখুৱাই অসম বুৰঞ্জী]। আকৌ ই আখ্যান সমাপ্ত (পাক্কাই বুৰঞ্জী)।

(খ) অৰ্থ তৎসম শব্দ কিছুমান এনেকুৱা : তুফিলা, তুমুলা, বুকুতা, কিবিবি, ববিষণ, ববিশী, পাভৰ (পাত্ৰ) আদি।

(গ) উদ্ভৱ আৰু আন শব্দ : হাতী, খৌৰা, ঠাণ্ড, বৃহ, বক, হ'হ, খেঁস, গাহৰি, বায়ু, কাথ, কলিঙা, হিঁসে, ৰাক, ৰুজা, ভিঙি, কুৰ, ৰুহাৰ, সোকাৰী,

ভেলী, মালী, খোৰা, বাঁচ, চমাব, কমাৰ, কুমাৰ, তাঁতী, কেওঁট, কোচ, চুটিয়া, গৰীয়া, মৰীয়া, হাবি : আঠুৱা, টেমী, কটাৰী, ধান, কোমোৰা, কচু আদা, কেবেলা, বেঙেনা, কপাহ ; হাঁহ, পাৰ, কুকুৰা, চাগ, পহু, মাছ, কাহ, চাউল, লোণ, ভেল, গুৰ, ধুঞ্জাপাত, ভামোল, পাণ, আঁৰৈ চাউল, মুণ্ডমাহ, মাটিমাহ, চিনি, হালধি-গুণ্ডি, ভোগজীৰা, হিজ, খৰি, ভোটমৰিচ, চুণ, চক-হাড়ী ; ডাল, আম, কঠাল, বেল, নাৰিকল, তাম পিভল, সোণা, কাঁহ ; জাঙিফল, কাপৰ, মোট, লাড়ু, কাঠি, কামি, চন্ধাৰ, ডৰ, আদমি, ফোজ, গোলাম, খুব, নাঁবাৰ, খাজানা, নগদ, দস্তৰ, ডিৱাৰ (তৈয়াৰ) নফৰ, কপীয়া, বিহান, খোদা, কোৰাণ, লাল, হফেল, খাতিৰ, থুটি, মালুম, জৰ্দ, ছবুজ, সলাহ, পন্নদা, চাগিৰ (চাগিৰ্দ্), মহিনা, দুসমন, নেমাছ, ওছু, ফাৰাক ইত্যাদি।

(ঘ) আহোম শব্দ আৰু অসমীয়া শব্দৰ লগত আহোম শব্দ : মহাবাজাৰ থকা ঘৰ হোলাং, লোচাম বুলি ভালুক, লোচাই বুলি বাঘ, লাছু বুলি সাপ, লাচিভ বুলি উৰ, লাপেত বুলি মেকুৰী, লাউ বুলি বান্দৰ ; চোখাম কৰি, খেম কৰ নৈ, খুনবাৰ, মাইহাং, চকলং, লাকনি কামুঙ, লাকনি কাপচান, লাকনি বাইমিঙ ইত্যাদি।

(ঙ) সম্বন্ধসূচক শব্দ : জেঁৱাই, শহুৰ, জেঠেৰি, বৈনাই, ভাগিনী, ভাৰ্যা, বৈলী, বাপেৰ, বাপেক, পুতেক, ভায়েৰ, ভায়েক, এনায়েক, পুথাতক, ভনী, জিন্নৰী, বৰপুতেক, বৰমাজু পুতেক, সৰু-মাজু পুতেক, সৰু পুতেক বুপা-ককা, পো, পুতিন পুথঙ, নাতি ককা, আজো ককা ইত্যাদি।

(চ) সৰ্বনাম আৰু সংখ্যাসূচক শব্দ : আপোনাৰ (নিজৰ), আপুনি (নিজে), ভাইভ (সিহঁত), ভেস্তা, ভঞি, মঞি, সিসকল, তান (তাৰ) ; পোন্ধৰটা, এঘেৰেটা, আঘাৰে (পুৰুষ) আদি।

(ছ) প্ৰতিশব্দসূচক শব্দ : কৰ-খুত, ঘাট-ফাঁট, বটা বাহন, মানুহ-হুহু, বং-চং, ডা-ডাঙৰীয়া, চা-চকী, ছা-ছোৱালী, ফা-ফুকন।

(জ) সংযুক্ত শব্দ : ভামোল-পাণ, বোল-বচন, গুৰ-বৰম, আনন্দ-উৎসৱ, ভূত-পিশাচ, ভূত-ভবিস্তত শাক-কচু, পাণ-গুৱা, অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ, মাছ-পহু, কোৱা-ছিলা, হাটী-হুঁজ, ম'হ-হুঁজ, খোৱা-পিছা, বাটি-লোটা, দ্ৰব্য-বস্তু, শৰ-ভাব, নক্ষত্ৰ-হুঁজ, সূৰ্য্য-গ্ৰহণ, সুবৰ্ণ-লো-কুৰি-বজত, জেঁৱাই বৰণ, কড়ি-টোপোলা, শিলিখা তুল, তলে-ওপৰে-বাৰে।

(ঝ) ক্ৰিয়াবিশেষণাত্মক শব্দ : যেনেকণে, এইকণে, ভালকণে, কিম্বণে, আন্ত (ইয়াত), আতে (ইয়াতে), আতপাতে (ভাব পাছত), একদিনাপ্ৰতি/এদিনাপ্ৰতি (এদিনাখন), একদিন (এদিন) নাইকিৱাকৈ (নোহোৱাকৈ), সপ্ৰপকে, ভেবেসে, বেমনে, কিকৈ, প্ৰভাতে, বাতিপুৱাতে, হিন্দুৰতে, এখেৰ (ইয়াৰ), এখেতে (ইয়াতে), এখেলৈ (ইয়ালৈ) অঁল (ভালৈ), ভত (ভাত)।

১৭৫ বুৰঞ্জীৰ ভাষাৰ ৰূপভাট্টিক বৈশিষ্ট্য কিছুমান উল্লেখ দিয়া ধৰণৰ :

(ক) বহুবচনাখ্যক প্ৰভাৱ :

জুৰ/ভোৰ/বোৰ : খোৱা বহা সকলোজুৰ ; ইভোৰ, আমাৰ ভোৰ ;

ইবোৰ, সেবোৰ, সিবোৰ/সিভোৰ ।

বোলাক/বিলাক : ইবোলাক, সি বোলাক, নেওগ বিলাক ।

ইঁত/হেঁত : তইঁত, বাপাইঁত, ইহেঁত ।

সকল : এইসকল, ৰাজ্যসকল, ভাঙ্গৰীয়াসকল,

বস্তুসকল, দুখসকল, বাদ্যসকল ।

(খ) নিৰ্দিষ্টতাৰাচক প্ৰভাৱ :

কেইটা : পৰিচাৰককেইটা

খন/খান : তিনিখন, ভামোৰখন, কথান, কোনখন

গহ : দ্বিবি গুগহ

চলু : পানীচলু

জন/জনা/জনী : দহজন, তিনিজনী, তিনিজনী

ট / টা / টি : একটা (কড়া), দহ অটা, লবাটি, টেকেলা অটা / এটা,

এইটক, মানুহটক

টো : দৰাটো, মৈদামটো

টুপলি : লোণ-এটুপলি

ভাল : একভাল গহ, খৰিকাভাল

জুখৰি : কানি এজুখৰি

ধাৰ : বিবিধধাৰ

পাট : তিনিপাট (কাড়)

ৰাটি : পঞ্চায়ত এৰাটি

মুখা : কচাৰী এমুখা

বোৰ/বুৰ/বুৰি : থাক এমোৰ, শিং বাবেবুৰ, চেংকুকুৰা এমুৰি

সাজ : কাপোৰ হুসাজ

সজা : চবাই এসজা

(গ) অনিৰ্দিষ্টতাৰাচক প্ৰভাৱ :

চাৰিয়েক (শিল চাৰিয়েক)

চাৰেক (খোৱাচাৰেক)

খান (এগৰাকীৰ খাতি), একহাতখান, এখোৱাখোৱাখান

দেক (অনেকে পকল-দুপল)

(ঘ) শব্দ-বিভক্তি :

প্রথমা—এ : পখীয়ে
 দ্বিতীয়া—ক : প্রজাক
 তৃতীয়া—বে : জখলাবে
 চতুর্থী—লৈ : স্বর্গলৈ
 পঞ্চমী—ব : সোমব
 সপ্তমী—ভ : অবণাত

ক্রিয়াটো সৰ্মক হ'লে সচৰাচৰ কৰ্তাৰ পাহত প্রথমা এ-বিভক্তি যোগ হয় ; যেনে, বজাদেৱে কটকী পঠালে। কেতিয়াবা কেতিয়াবা ক্রিয়াটো অৰ্মক হ'লেও প্রথমা বিভক্তি যোগ হোৱা দেখা যায় : যেনে, মহাবাজাই লম্বিয়া নগৰলৈ গ'ল। বজাদেৱে দিহিললৈ গ'ল। প্রথমা বিভক্তিয়ে কেতিয়াবা তৃতীয়া বিভক্তিৰ, কেতিয়াবা সপ্তমী বিভক্তিৰ, আৰু কেতিয়াবা পঞ্চমী বিভক্তিৰ কাম চলোৱা উদাহৰণ দুবছৰীৰ ভাষাত আছে : নাৱে গ'ল, যুদ্ধে বলে নোৱাৰি, কটকীৰ যুখে। দ্বিতীয়া বিভক্তিয়ে কেতিয়াবা চতুর্থীৰ কাৰো কৰে : চুফানকাৰ ঠাইক মানুহ পঠালে, অবণাক গ'ল। দ্বিতীয়া বিভক্তিৰ সলনি সপ্তমী বিভক্তিৰ প্ৰয়োগো নোহোৱা নহয় : যেনে, কিংলুকে বজাদেৱত কলে, চুকাৰা ৰাজ্যত কলেহি। কেতিয়াবা কোনো শব্দ-বিভক্তিৰ ব্যৱহাৰ নোহোৱা উদাহৰণো আছে : বজা যুত্ৰা হ'ল। তৃতীয়া বিভক্তি -বেৰ উপৰি -এৰে/-ৱেৰে আদিৰ ব্যৱহাৰ পোৱা যায় : পাৰিএৰে, তুমিলেৱে, আমিলেৱে, সুৰাএৰে (সুৰাবে) ইত্যাদি। অপাৰদান অৰ্হত ষষ্ঠী 'ব'ৰ পাহত পৰা পৰ-সৰ্গ ব্যৱহাৰ কৰা হয় : হুৰব পৰা।

(৩) ক্রিয়া-ৰূপ : (১) পাবে, সোমায়, ওলায়, খুৱায়, হয় মৰে, পাঠ, জিহাৰ্ত, আছে, থয়, কৰে, বহে, আনে।

(২) জন্মিলে, ব্ৰজিলে, দুগিলে, পঠাই দিলে, থব দিলে, বহুৱালে, ধবিলে, কলে।

(৩) কবিবি, ৰাবিব, নিম, ৰায়, পচিএ, ৰহিব, হব, ৰানিবা, কবিবা, থাকিবা।

(৪) অনিটো, আটো, পাইটো।

(৫) তুমুলন্ত ক্রিয়া-ৰূপ : হৰাক (ইচ্ছা), ৰাব দিলে, ৰবিব (দিলে), চাৰ (দিলে), চাৰলৈ ৰা।।

(৬) ক্ৰমত ৰূপ : জিকিবৰ জনি, ৰাবৰ দেখি, কিনিবৰ হলে, ওলাও-সোৱাও

(৭) নাক্ষৰ্যক ক্রিয়া-ৰূপ : নালাগে / নেলাগে, নাআগে, নেবাগে, নাখিলা, নাখাৰ, দুখুৱায়, দুওচে, নাপাহৰিবি, নিদিদি, দেখিলে, মোবোলে, মোলোবাই, নৈকছিল, বকায়।

(ঝ) ছৰ্ত্তসাপেক্ষতা : সত্ৰাজিভকো ধৰি দিব পাৰিলেইভে, মিত্ৰৰ কাৰণেহে
নিদিলে। ইল্লাক কাটিলোঁইভে, পণ্ডিতক নাকাটো।
মই যদি ৰাজা হ'লোঁইভেন, ম'হ খোৱাক ম'হ, ছাগ
খোৱাক ছাগ, মেঠন খোৱাক মেঠন, এইৰূপে দিলোঁইভেন।

(ঞ) তুলনা-বুজোৱা ৰূপ : ভোত কৰি মোৰ স্নেহৰ মানুহ আন নাই।

আমাত কৰি ঋণিক ছাৰ হ'ব।

(ট) পৰ-সৰ্গ : উপৰত : টেকেলাৰ উপৰত

ওপৰে : চৰাৰ ওপৰে

কাৰণে : বৰৰ কাৰণে

গৈ : থাকক গৈ

ভলত : মাটিৰ ভলত

ছাৰে : দেৱানৰ ছাৰে

নামে : ৰজাৰ নামে

নিমিত্তে : আৱজিবৰ নিমিত্তে

নিকি : এতিয়া নিকি (এনে কথা হ'ব)

মধ্যত : ৰাজ্যৰ মধ্যত, ভাটৰ মধ্যত

লগত : তাৰ লগত

সৈতে : বৰা-বুৰুকে সৈতে, মানুহে সৈতে

হতুৱাই : গোঁহাটৰ হতুৱাই

হি / আহি : ৰহিল হি, সোমাল হি, বল আহি

ছন্ : কলে ছন্

১৭৬ বুৰঞ্জীৰ ভাষাত কিছুমান বিশিষ্ট প্ৰয়োগ চকুত পৰে। ভলত ভেনে
প্ৰয়োগ কেতবোৰ দাঙি ধৰা হ'ল : সমন্তে (আটোৱে), গধূলি-বেলা, দুপৰ বাতি,
ৰজাদেৱ ভোপনতে আহিলে / ৰজাদেৱ শিলাগ্ৰামতে আহিল, এগৰমান বাতি আহোঁতে,
মধ্যবাতি, সকলো মূলি, সমালোচন হৈ (আলোচনা কৰি), নিৰ্ভৰ নিদ্ৰা (বোৰ নিদ্ৰা),
আনকাদিনা / আনদিনা। আন দিনাখন , আঘোণৰ একপক্ষ আহিভে, অকণোদয়
বেলা, তিনি বেজি (তিনিবাৰ), গভাৱাত / আৱাৰাত / গভাগত (অহা-যোৱা), সম্ভাৱ
হৈ, মই পুনৰ্ৰূপ স্বৰ্গক আসিম, কিহো ৰাইকিছিলে (নাছিল), নপৰিলা পৰ্ (নবীয়া
পৰ্), পৰিল (মৰিল), কভোমিহ আছি (থাকি), সৰোঁ মিলি, বি বন্ধ আহিলমানে,
পুহিলে (সুখিলে), ভাঞ্চি (ভেঙে), ধৈসময়ত, অলপবহীয়া মানুহ, বৰ আদৰি (ভাঙৰ
মানুহ), বৰ-বোটা (ভাঙৰ ব'ৰা), বৰচি (বৰচ কৰি), পোচখিলে (খোচ খিলে)।

১৭৭ বুৰঞ্জীত পোৱা বাক্য বীতিৰ নিদৰ্শনহিছাপে তলৰ বাক্যবোৰ মন কৰিবলগীয়া :

পাছে কিংলুজে এই কথা বজাদেৱত কলে।

মহাবাজাই বলিয়া নগৰলৈ গ'ল।

বজাদেৱ শিলাগ্ৰামতে আছিল।

একে হাৰিতে দুটা মতা বাঘ, হাতী নাথাকে।

একে পাটেতে দুটা বজাও নাথাকে।

যেতিয়া যি কথা হয়, যি মৰে, যাক পাঠ, সকলো কথা পণ্ডিতে লেখি ৰাখিব।

কাঠৰ গড় বান্ধিব পঢ়িব, যাটিৰ গড় বান্ধিব ৰখিব। মই কথাৰ গড় বান্ধি দিছোঁ, প্ৰাণ-পৰিত্ৰুণী হব।

লাউ তল ৰাব, দিল উপজিব, কোৱা বগা হব, বগ কলা হব আৰু ব্ৰহ্মপুত্ৰে উভতি গতি কৰিব, তেবে কি মোৰ কল্ল হাৰিবে?

স্বৰ্গদেৱক মৰম বেথা কৰিবা। অসুখ-অশ্ৰীতি নকৰিবা।

সিও বজা হ'ল। সি অপুত্ৰক। তাৰ মাক-বাপেক কেও নাই।

সোণৰ মেকুৰীটি মোক লে। মোৰ জীয়ে পৰপুত্ৰৰ মুখ দেখা নাই, লোকৰ ঘৰলৈকো যোৱা নাই, কিকৈ এনে হ'ল?

মোৰ ভাগৰ লাগিছে। মই জিহাৰ্ঠ। তাৰ ঘৰতে বজা গৈ।

মোৰ প্ৰসাদে ভঞ্জে মোক পাবিহি। মই লাফাৰৰ। মোৰ কেও নাই।

ৰতে পাও শুভে থাকোঁ। অগ্নি ভোক পুহিম। কিনো অৰোগ্য কাম কৰিলোঁ, পণ্ডিততা ধৰ্মকো এৰিলোঁ। গেলি পোক পৰিব, দিনে দিনে তাকে ভাঙি খাম। ভগ্নি মনে মনে থাক। ভগ্নি কোল ক। তোৰো নাই কেও, মোৰো নাই কেও, দুয়ো, ইয়াতে থাকিম।

ভোক মই এই দেশৰ ৰাজ্য পাজিলোঁ।

আমালৈ কণা দি ত্ৰিভু কৰক।

ভূমি দুখ নকৰিবা, মই সোণৰ বিড়ালী গঢ়াই দিম।

বাট-পথো দুৰ্গম, দেশো দুৰৈ।

আগন্তকৈ ভৈৰৱ শক্তিও বাস পৰিল।

যেতিয়া কখিৰ পৰা গছ জন্মিব, শুকান ডালত কুঁহিপাত ওলাব, আৰু কোৱা কথা হব তেতিয়াহে ভইত আপমুক্ত হবি।

ভেৰ্ত কলৈ গ'ল বা ভেৰ্ত কি হ'ল কোনেও কু দেখালে।

কক্কি কোৱাৰ কখিৰ পাৰোঁ চাৰ্ঠ।

মনস্কাহ মোৰ ভাই হয়।

তোৰ ভাৰ্যা চন্দ্ৰপ্ৰভাক মোক দি।

আজি মোলৈ ভাত কিয় নিনিলি?

বৰ গছৰ ডলতে মদ-ভাত খালি।

মই তোক হাক দিলোঁ।

মোৰ কথা তঞি নাযানিলি।

পান্ধাৰ ৰাজ্যৰ পৰা দিল্লীক লাগি তিনি মাহৰ বাট।

পুত্ৰ হলে পিড়ৰ বচন কৰিব লাগে।

এনে ঠাই এৰি কলৈ যাব?

দিল্লীৰ পৰাই সাত দিনৰ বাটত বগ লাগিল।

১৭৮. ওপৰত দেখুওৱা বিশ্লেষণৰ পৰা এইটোৱে ক'ব পৰা যায় যে আহোম যুগৰ অসমীয়া ভাষাটো এটা সমন্বয়ৰ ভাষা। ইয়াত পশ্চিম-অসমৰ ভাষা, পূব-অসমৰ ভাষা, পূবনি অসমীয়া, আহোম ভাষা, আন থলুৱা (জনজাতীয়) ভাষা, বিনেশী ভাষা, সংস্কৃত ভাষা আদি নানা ভাষাৰ উপাদান সন্নিবিষ্ট হৈছে। অথচ তাৰ মাজেদি পূব-অসমৰ ভাষাৰ সুকীয়া গঢ় এটাৰ স্পষ্ট ইন্দ্ৰিয় পোতা হৈছে। ডঃ সূৰ্যকুমাৰ কুঞাই লেখিছে : “আজি-কালি শিক্ষাৰ প্ৰচলন আৰু নানা জাতিৰ সংমিশ্ৰণৰ ফলত ‘পান্ধাহ বুৰঞ্জী’ত ব্যৱহৃত হোৱা ষাটনিক শব্দবোৰৰ অৰ্থ ধৰে ধৰে বৃদ্ধি পোতা হৈছে। কিন্তু ষ্টীলৰ সপ্তদশ শতাব্দীত যে অসমীয়া সাহিত্যত সেইবোৰ শব্দ অবাধে ব্যৱহাৰ হৈছিল তাৰ পৰা সেই কালৰ অসমীয়াৰ নিজৰ ভাষাৰ পৰিপূৰ্ণ সাধনৰ সম্ভাৱ্য চেষ্টাৰ প্ৰত্যেক অনুমান কৰিব পাৰি।”

১৭৯ আহোম-যুগৰ বুৰঞ্জীবোৰৰ উপৰি আন বিবিধ বিষয়ৰ পুথিৰ ভাষাও একে পৰম্পৰাতে ৰচিত হৈছে। উল্লভ এনে কেইখনমান পুথিৰ ভাষাৰ চানেকি দাঙি ধৰা হ'ল :

(ক) হস্তিবিদ্যাৰ্ণৱ : পৰ্বতৰ পৰা ওলাই আহি সোনৰ সম পহুৰ পানিৰ বৃষ্ণত কটালি খালেহি। সেই পহুৰে পৰা কতো দিন থাকি দিঙাল মাৰ্খুদি হুটা হাতি হৈ হাবিত বন পচলা খাই ফুৰে, সকল জুৰিও জুৰি ফুৰে। তাৰ পৰা অসক লাখ বিলাখ হাতি হ'ল। হাতৰা ৰাজ্যক ৰাতি অপূৰ্ণ বন ৰাজপতিতে দেখালেহি। বোলে ভোব কে হাতি ৰথে, তাকি জি কাকত জানিহ সেই কাকত প্ৰভাতে চোৱাবি। এভেকে ভাত জি আছে পাৰি। পাছে ৰাজ্যক প্ৰভাতে পতিত হতোৱাক দেখালে। পতিতে কাকত চাই পালে—সকলে দৈনিক হাসনি বিলে হুতি নহবে। পাছে ৰাজ্যক সুকলা সুকলা হাসজোব, সুকলা পাব সৰুজোব সুকলা হাহ পোৱাজোব সুকলা হাহতি

পাঁচোটা এইসকল দেৱসকলে মাননি দিলত হাতি নহ'ল, বহুত বহুত কৰি হাতি হ'ল। এই কাকতখন জি পণ্ডিতে পাই বাজাক দিব, জি বাজত থাকে, তেনেকৈ পেটে-দেৱতাক মাননি দিলে ভাল হয়। এই কাকতখন জি বাজত থাকে বন্ধা মূৰ্জিব।

(খ) ঘোৰা-মিলাপ : কুবকুৰিয়া ব্যাধি : লক্ষণ : পেটে মাতে, কেৰেৰাই, বুৰভাৰি কৰে, বাহ পানি নাখাই, উঠিলে ঢুকাই, তাকে বোলে কুবকুৰিয়া ব্যাধি। ঔষধ : সক মানিহুনি, বৰ মানিহুনি, জাৰেনেৰি, ভোটহুৰি, আৰা পঞ্চকলি হাখি পঞ্চটা, জাবৰাজ, বহুৰ, সবাকে বটি বজলা লোনেৰে খুৱাব। পানি ভপভাৱ খুৱাব। এডেকে ব্যাধি নাস। ... গৰ্ভহাৰা : লক্ষণ : পেট হাতি বলখলাৰ তাকে গৰ্ভহাৰা হুনি। ভসা ঔষধ : সিদ্ধুৰ আগ জিনিটা পুৰিৰ। বাহৰ পাচৰ ফটিভাৰা পিপৰাৰ বাহ পানীত খচিৰ। সিদ্ধুৰ বস ভাতে দিব। বজলা লোনেৰে খুৱাব। গৰ্ভহাৰা ৩৫।

(গ) কাৰ্যবদ্ধ-ভৱ : কৃষক : শ্ৰীকৃষ্ণ নম : অথ শিব পাৰ্শ্বতী সনাদ। একদিনা পাৰ্শ্বতীয়ে শৱভত সুখত—প্ৰভু কাৰ্যবদ্ধভৱ মোত কহ। শৱভে কহত—জান। পাৰ্শ্বতী বশ, আকৰ্ষণ, বিৰেণ, স্তম্ভন, দাৰণ, শান্তিপুষ্টি আদি কৰি এই কৰ্মসকল যে কালত যে নিয়মে কৰিব তাহাক কহো। বশ আকৰ্ষণ এই কৰ্ম বসন্ত কালত কৰিব। গ্ৰীষ্মত বিৰেণ, বৰ্ষাত স্তম্ভন, শিশিৰত দাৰণ, শৱভত শান্তিপুষ্টি, হেমন্তত উচ্চাটন এই ক্ৰমে কৰিব। ... অথ ঋতু নিৰ্ণয় : দিনগোটৰ প্ৰথম দশ দণ্ড বসন্ত, অপৰ দশ দণ্ড বৰ্ষা, অপৰ দশ দণ্ড শিশিৰ, ত্ৰয়াবাত্ৰে অপৰ দশ দণ্ড শৱভ, অপৰ দশ দণ্ড (উৰা) হেমন্ত এই নিয়মে ঋতু কাল। এইমতে কৰ্ম কৰিলে সিদ্ধি হৱে। ইতি ঋতু নিৰ্ণয়।

(ঘ) নীতিভাৱ : হই উপকাৰ কৰোঁ, বোকা উপকাৰ কৰিবা। এই দুটি মিত্ৰকৰণকে প্ৰতিকাৰ দুটি, বাৰমূগ্ৰীবয়োৰিব। ... আত্মা হই বাজাব প্ৰধান পুৰুষ এই কাৰ্য্যক সাধোক এই দুটি মিত্ৰকৰণকে পুৰুষান্তৰ দুটি। ... যদি পত্ৰক আপো-নাভকৈ হীন মেন দেখে সেইএৰে মিত্ৰ নকৰিব, বাভো তাৰ পৰা সংশয় নাই। ... বিশ্বাসৰ পৰাহে সকল কাৰ্য্য হয়। বুৰবাজাক লাগি এই নিয়মে পত্ৰ সিদ্ধি দিব।

১৮০ অকীৰ্ণ শক্তিকাৰ পৰাৰ্ণত বনো কৰা 'কথা-ভকতবিভ'খন অসবীয়া ভাষাৰ ইতিহাসৰ দৃষ্টিৰে এখন অতি উল্লেখযোগ্য গ্ৰন্থ। আহোম-যুগত কনো কৰা বুৰঞ্জী আৰু আন বিভিন্নবিধক পুৰিবোৰত সংযুক্ত ভাষাটোৰ পৰম্পৰা ইত্যাতো বৰ্ণিত হৈছে। কথা-ভকতবিভৰ ভাষা বুৰঞ্জীৰ ভাষাৰ দিচিনাই এটা সমন্বয়ৰ ভাষা। ইয়াৰ ভাষাতো পুৰণি অসবীয়া, পশ্চিম-অসমৰ অসবীয়া, আৰু পূব-অসমৰ অসবীয়াৰ মূল্যৰ বিশেষ গুৰুত্ব। ... ভাষা-আলোচনাৰ পৰা কথাখিনি প্ৰকাশিত হ'ব। কলাভিত্তিক দৃষ্টিৰে কথা-ভকতবিভৰ ভাষাৰ 'বৈশিষ্ট্য' কিমানদৰা 'এমে' বৰবৰ :

(ক) বহুবচনাত্মক প্রত্যয় : খে : ভোক্তাখ্যে

বোৰ : এইবোৰ

ভোৰ : সকলোৰ, এইভোৰ, খোলাভোৰ

ৰা : তাৰা, জাৰা

সৰ : আনোসৰ, বাপুসৰ

(খ) নির্দিষ্টভাষাচক প্রত্যয় : খান/খানি : আলীখান, কমলিখানি

গোটা : চৌধগোটা

চলা : শিল এচলা

ছৰা : দোছৰা

জনা : দুজনা, নজনা

জুৰি : জুনি পচৰা এজুৰি

জোৰ : পাঠা এজোৰ

টা : হাতী সাতোটা, মৈটা

টো : গাটো, জানটো

টি : একটি শিশু, ফুটি, টকাএটি

টে : মিটে, স্ত্রীটে

পাচি : চাউল এপাচি

পহা : চাউলপহা

ফেৰি : ধূলিকৈৰি

(গ) অনির্দিষ্টভাষাচক প্রত্যয় : চাবেক : হবিচাবেক মানুহ

(ঘ) সর্বনাম আৰু সংখ্যাচক শব্দ : তুমি, আমি (মই), মোৰ, তোৰ, জাহাৰ,

তেওঁ, আন্ত, আপুনি (নিজ), আপুন (নিজ),

নিজ ; পোছেৰ, ভাত্ৰ, চৈৰে ।

(ঙ) শব্দ-বিশুদ্ধি : প্রথমা—এ : ভগবন্তে

দ্বিতীয়া—ক : মাতৃক

তৃতীয়া—বে : চন্দ্রবে

চতুৰ্থী—লৈ : ঠাইলৈ

ষষ্ঠী—ব : দোভকৰ

সপ্তমী—ক : পুৰুষবীৰ

কেন্দ্ৰিয়ার প্রথমা বিভক্তিৰ জাৰা, দ্বিতীয়া, সপ্তমী, আৰু চতুৰ্থীৰ কাম চলোতা হয় আৰু কেন্দ্ৰিয়ার সপ্তমী বিভক্তিৰ জাৰা দ্বিতীয়াৰ কাম চলোতা দেখা যায় :

যেনে জনত হুৱিলে, ভাণীৰথী ভীৰে, উৰ্দ্ধে গ'ল, পিভাড কৰা। জ্ঞানদান কাৰক বুজাবলৈ কৰা। প্ৰহ্লাদগোবৰ এনেকুৱা : বৈকুণ্ঠৰ পৰা, ভৈৰৱ পৰা, মহেশ্বৰ হস্তে, উজানত হস্তে, কুণ্ডিলস্থে। পুৰণি অসমীয়াৰ বৰ্ণীৰ 'ন' আৰু 'কেৰি'ৰ ব্যৱহাৰো আছে : ভানে (বেটা), ভাকেৰি (জখ)। পুৰণি অসমীয়াৰ নিষিদ্ধ-অৰ্ধত হোৱা ব্যৱহাৰো পোৱা যায় ; যেনে, কাচক লাগি।

(চ) ক্ৰিয়া-ৰূপ :

(১) লয়, কৰে, কহে, ধৰে^১, পাৰে^১, দিএ, শ্ৰৱণ কৰে, কীৰ্ত্তন কৰে, হুজ, হ, বাহক, হক।

(২) গলন্ত, গৈচন্ত, আচন্ত, আচিলন্ত।

(৩) দিলে, থলে, কলে, কৰিলে, ধৰিলে, নিহিল।

(৪) দিঠো, দিছে।

(৫) কমিবা, কৰা, আনিবাহা।

(ছ) নাস্ত্যৰ্থক ক্ৰিয়া-ৰূপ : নকৰা, নাখাব, নালাগে, নহ'ল, নিচিনো, নেপেলাব।

(জ) কৃদন্ত-ৰূপ : হবৰ শুনি, আহিবৰ দেখি।

(ঝ) অসমাপিকা : শুনি, তুলি, ছয়।

(ঞ) হৰ্ত্তসাপেক্ষতা : আমিহে চালাহতে পাৰো কি চাৰো।

(ট) পৰ-সৰ্গকেতবোৰ : অন্তে : হাসেকৰ অন্তে

অৰ্থে : গুৰুজনৰ অৰ্থে

উপৰে : হাজোৰ উপৰে

একা : হাসে কৰিলে একা, পুৱে একা

গৈ : পালে গৈ

চো : খাগৈ চো

চোন : কচোন

দহো : বৰ বেগ দহো, মই দহো

দৰে : অৰ্জুন দৰে

নি : দিলে নি

হাল : জলাৰ হাল, কুতাৰ হাল

অব্যক্ত : দুয়োজন অব্যক্ত

সহে : উলুৰ সহে

সহে : বাবাসহে

হলু : তুলি হলু

১৮১ কথা-গুৰুচৰিত্তৰ ব্যৱহাৰ হোৱা শব্দ-মালালৈ চকু দিলে দেখা যায় যে ইয়াত প্ৰধানকৈ তৎসম শব্দৰ প্ৰয়োগ হৈছে। অৰ্ধতৎসম শব্দৰ সংখ্যা ডাকৰ; উদ্ভৱ শব্দৰ উপৰি বিদেশী শব্দ কিছুমানো আছে। পৃথিখনত পোৱা তৎসম শব্দ কেতবোৰ এনে ধৰণৰ : গো, বস্তু, বজ্জ, সুবৰ্ণ, সদা, সৰ্বদা, গুৰু, বহু, সুহৃদ, সোদৰ, পিতা, মাতা, আত্মা, প্ৰাণ, হৰন, হোম, ব্ৰত, পূজা, দান, দক্ষিণা, পুত্ৰ, হৃদিত্ৰী, পিতৃ, যিপ্ৰ, দৈবজ্ঞ, ব্ৰাহ্মণ, দধি, হৃদ, হৃদ, মধু, দিবা, সূন্দৰ, মহাৰীৰ, গভীৰ শান্ত, সুশীল আদি। কেতিয়াবা একোটা বাক্য সম্পূৰ্ণ তৎসম শব্দেৰে গঠিত হোৱা দেখা যায় : “হত্ৰাকৃতি মাথ, আকৃষ্ণিত কেশ, পূৰ্ণ চন্দ্ৰ বদন, কুন্দ কণ্ঠি দশন, নাশা ভিলফুল, আয়ত্তলোচন, বাহ বন্ধস্থল, উক বামকল, চৰণ-কমল দেখি মনোহৰ”। আকো : “পদ্মপাহীসদৃশ আয়ত্তলোচন, মদনচাপ ভ্ৰৱমুগ, নাশা ভিলফুল, অধৰ বক্তিম বাতুল, পূৰ্ণশৰী মুখ-পদ্ম, দশন কুন্দকবি পাণ্ডি দাবিহ, শ্বেত হাস্য, বাক্য গভীৰ, মধুৰ অমৃত বৰষে, চাক চিবুক শ্ৰাম, সিংহবহু বহু, বাহ বন্ধস্থল অশ্চৰ্য পত্ননয়, কুজ বাসুকীপ্ৰায় আজানুলম্বিত, বহুৰ মোলাণ আতুলি, নখ চন্দ্ৰসম জ্যোতি নিলম্ব কুম কটি পৌতলুনি, উক বামকল, জানু সূঠাম, নৱপল্লৱ পাদপদ্মকোষ পৃথিবীৰ সম সহন, বুদ্ধি বৃহস্পতি, ধৈৰ্য্যে মেক, গভীৰে বিষ্ণু, এনে দিবা ৰূপ দেখি চমৎকাৰ হৈ বামদাসে পৰি দণ্ডৱতে নমিলে”। অৰ্ধতৎসম শব্দ হিছাপে কহপা (কছপ), খীৰ, ঈৰিষা আদি ৰূপ পোৱা যায়। উদ্ভৱ আৰু আন শব্দ কিছুমান এনে ধৰণৰ : ধান, আঁধ, পিঠা, লাক, খেৰ, কাপ, মৈলায়, তুলাপাত, হাঁহ, পাৰ, মাহ, কাহ, গাখীৰ, কলা, ডামোল, পাণ, সোণা, ৰূপা, কাঁহ, পিতল, ডাম, লোণ, ডেল, জলকীয়া, জুই, মেজি, খৰি, হাত, ভৰি, আঠ, দহ, উডৰ, দখিন। বিদেশী শব্দ কিছুমানো আছে : বিহান টুপী, দোকান, গোলাম, চাকৰ, ধূপ (ব'প) চামনে, মৰণ ইত্যাদি। সংযুক্ত শব্দহিছাপে আখ-পাচ, বঢ়া-টুটা, ভ্ৰম-জাতি, হুৰ-দীৰ্ঘ আদি শব্দ পোৱা যায়। কথা-গুৰুচৰিত্তৰ ক্ৰিয়াবিষয়শাসক শব্দ কিছুমান এনেকুৱা : একদিনা, তত (ত'ত), আতে (ইলাতে), তৈতে, সেইমিতে, একোৰূপে, এখেত (ইলাত), কেতিয়া।

১৮২ কথা-গুৰুচৰিত্তৰ পশ্চিম-অসমৰ ভাষাৰ অনেক প্ৰয়োগ সোমাই আছে। উল্লভ সেইবোৰৰ উল্লেখ কৰা হ'ল : জাভা, জানু, জল, পনাই, আপী, দুদ্বাঞ, পিতাভ (কবা), লোম (লোম), ঈতিহাসকৰ, সোণে গাৰ, বাজা, বৰ্জা, লোহা, গুৱা, চোট, লহা, গুৱাল, চুৰা (জুৰীয়া মিঠৈ), কাতো (মকথি), ভোজা, মূলনাটী, বাজা (বালি), কু হব, জাল দি, বালাভাৰ, হৰা, জাৰখান, বান-বান, হাবি (খুচি), ডেহে, জোবা (জোব), বৰি দি, জাহ, জেব, হী এটা, ভিবি জৰাব, লাব (হো),

ভূনি, পাচৰা, আটাই পাৰ্, মহাপাল, ডাউবি, গেৰি দি, সাৰা (দুত), ঘচ, ইন্দুৰ, সিন্দুৰ, বাদি (ফাকি), মোকচ, টাকা (টকা), বয়া, পেটা কাচ, কুয়া (গেলা), ডাৰব (চৰিয়া), চাপল, লাগ পা, নৈবেদ নৈবেদ্য) আত্মসূক্তা, বন কৰা (কাম কৰা), লক (এছাবি), জুই পুৰা, পুৰা, মাথা, হলু, মৈ (জখলা), জুৰ (ঠাণ্ডা), সেল (কেৰ্কেটুয়া), চিলিহা, বান্ধা (চাকৰ), হাই-হিহনি, দীঘলা, কলা (মাহ), লাঙল, সিখান, ময়া, (মামা), কাণ্ডে (কাৰণে), চাৰা (গোটাই), লঘু কৰ, বেৰাই (দুৰি), আখ্যা (অধ্যায়), ধলা, আটাল, কমলি, সাজ কৰ, জেজা মাৰ, বাগ উঠ।

১৮৩. কথা-গুৰুচৰিত্ত ব্যৱহাৰ হোৱা বাক্যকেইটামানৰ চানেকি এনেকুৱা :

- (ক) শ্ৰীশ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱ জগন্ত-গুৰু।
- (খ) অনন্ত চৰিত্ৰ ব্ৰহ্মাসিদ্ধমুনিবৰেও অন্ত কৰিব পৰা নাই।
- (গ) তুমিও এটি গীত গোৱা।
- (ঘ) তেনেতে চতীৰ ভলাল গৈ।
- (ঙ) ভক্তি-হাট পাৰি বোকান মেলিলে।
- (চ) আমাৰ বংশত অপত্তি নাই।
- (ছ) দৈৱজ্ঞে চাই পণ্ডিত হব বুলি কলে সিও দেখো যিহা হ'ল।
- (জ) সপ্তদশ বৰ্ষত মনুকত্ৰা জন্মিল।
- (ঝ) এইটো ৰাজিৰ ঘৰ হয় নে।
- (ঞ) মই কণ্ঠ নপত্তিৱা।

১৮৪. কথা-গুৰুচৰিত্ত কিছুমান সুকীয়া প্ৰয়োগো আছে : আৱাহাত, খুইচে, খুইলে, কৈলে, শৈল (মৰিল), বিহীন হ'ল (মৰিল), সজ হ'ল (ভাল হ'ল), ধৰিছিলে, বেলা (সময়), নাইকাত (নোহোৱাত)। পুথিখনত অপাদান-অৰ্থ বুজাবলৈ ব্যৱহাৰ কৰা ৰূপ -ৰ ভে > ঠে < -ৰ হন্তে , যেনে, অগ্নি-হোমৰ্তে ওলাই, এইখিনিষ্ঠে, কুণ্ডিলৰ্তে এটা বিলিক প্ৰয়োগ। আন এটা মন কৰিবলগীয়া কথা হৈছে পৰোক্ষ উক্তিৰ বাক্যৰ ব্যৱহাৰ ; যেনে, কিয় অহা গ'ল ? কাইলৈ জনা হব। এতিফনে জনা বাৰ। পাত কাটিবলৈ কাটি দিওতে যুৰ দেখা গ'ল। এতিৱা আক পৰৰ গৃহ বোলা নাহাৰ।

১৮৫. গুৰুত কৰা আলোচনাই এইটো প্ৰমাণ কৰে যে কথা-গুৰুচৰিত্ত সংৰক্ষিত ভাষাটো বিকাশৰ পথত আগ বঢ়া পৰম্পৰাবাহিত অসমীয়া ভাষা। আহোৰ-মুগৰ বুৰঞ্জী আৰু আন পুথিৰ ভাষাৰে গৈতে বিজাই চালে ইয়াত মাত্ৰ ভৱসৰ লক্ষ্যৰ প্ৰাচুৰ্য কথাই প্ৰধানকৈ চকুত পৰে। বুৰঞ্জী আৰু আন পুথিৰ কথিত ৰূপো ইয়াত সোমাই আছে। ইয়াত “সমীয়া ৰাখিত বচন-ভঙ্গী প্ৰতিফলিত হৈছে।”

১৮৬. এইখিনিতে উল্লেখযোগ্য যে সপ্তম শতিকাৰ পৰা ঊঠৰ শতিকালৈকে বিভিন্ন ক্তবৰ মাজেদি বিকলিত আৰু সমৃদ্ধ অসমীয়া ভাষাটোৱে অষ্টাদশ শতিকাৰ শেষৰ পৰা উনবিংশ শতিকাৰ মাজ-ভাগলৈকে (১৮৪৬ খৃঃ) চৰম দূৰ্যোগৰ সন্মুখীন হ'বলগীয়াত পৰিল। অষ্টাদশ শতিকাৰ ভাটিহোৱা কালৰ পৰাই স্বৰূপতে অসমৰ স্বাধীনতা বেছি লহিহাবলৈ ধৰে আৰু তাৰ প্ৰত্যক্ষ প্ৰমাণৰূপে ৰাজ্যৰ ভিতৰত নানা গৃহ-কন্দল আৰু উৎপাত আৰম্ভ হয়। চন্দ্ৰকান্ত সিংহ প্ৰকৃততে নাজৰ বেৰিকা (১৮১০ খৃঃ) অসমৰ ৰাজপাটত উঠে আৰু তেওঁৰ ৰাজত্বৰ আগছোৱাতে মানৱ প্ৰথম আক্ৰমণ হয় (১৮১৬ খৃঃ)। ইয়াৰ পাছৰ দহ-বছৰ-কাল মানৱ-অত্যাচাৰৰ ৰাজত্ব বুলিব পাৰি। ১৮২৬ খৃষ্টাব্দৰ ২৪ ফেব্ৰুৱাৰীত ৰাণাবু সন্ধিৰ হৰ্তমতে অসম ইষ্টইণ্ডিয়া কোম্পানিৰ হাতলৈ অহাৰ পৰাহে তাৰ ওচৰ পৰে।^{১৮} “মোৱামৰীয়া বিদ্ৰোহ, গৃহ-কন্দল, আৰু মানৱ আক্ৰমণত নিশকতিয়া হোৱা অসম ১৮২৬ খৃষ্টাব্দত ইষ্টইণ্ডিয়া কোম্পানিৰ হাতলৈ যোৱাৰ পিছৰ দুটা দশক অসমীয়া ভাষাৰ বাবে মৰ-আঁউসী-স্বৰূপ।”^{১৯} ‘১৮২৬ খৃষ্টাব্দৰ পৰা .১৮৪৬ খৃষ্টাব্দলৈকে এই দুটা দশক অসমৰ জাতীয় জীৱনৰ বাবে অনিশ্চয়তাৰ দশক। এই দুটা দশক অসমৰ বাবে আশাহীনতাৰ আৰু ভাষাহীনতাৰ দশক।’^{২০} ভূতৰ ওপৰত দানহ ওলোৱাৰ দৰে ইষ্টইণ্ডিয়াকোম্পানিৰ আয়োজন দহ বছৰ পাৰ হ'বলৈ নোপাওঁতেই আন বিশ্বৰ এক বিশদ চালিল। ১৮৩৭ চনৰ আইন অনুসাৰে ভাৰতবৰ্ষৰ সকলো স্থানীয় স্বৰকাৰেই পঢ়াশালি আৰু আদালতত মাতৃ-ভাষা চলাবলগীয়া নিয়ম হ'ল যদিও অসমৰ বেৰিকা তাৰ ব্যতিক্ৰম ঘটিল। অসমত অসমীয়া ভাষাক শিক্ষা আৰু প্ৰশাসনৰ পৰা আঁতৰাই বঙলা ভাষা জাপি দিয়া হ'ল। ‘বৃটিছ-ৰাজত্বৰ প্ৰথম দুটা দশকৰ অন্ধকাৰ সময়ছোৱাত অসমত সাংস্কৃতিক সচেতনতা প্ৰায় নোহোৱাৰ দৰে হৈছিল। বৃটিছ-শাসনৰ হত্ব-হীয়াত মূৰ নাতি উঠা যুক্তিহেৰ অসমীয়া ডাঙৰীয়া সকলৰ মাজতো এহাতে নিজৰ ভাষিক আৰু সাংস্কৃতিক ঐতিহ্যক লৈ হীনভাৱোধ গঢ়ি উঠিবলৈ ধৰিলে আৰু আনহাতে ইংৰাজ-শাসনৰ হাত ধৰি সিজিৰী স্বৰূপে অহা বঙলা ভাষাৰ প্ৰতি ডেওঁৰিলাকৰ আকৰ্ষণ বাঢ়ি যাবলৈ ধৰিলে।’^{২১} ক'লা ভাৱৰৰ মাজতো পোহৰৰ একোটি বেধা বিবিধি উঠাৰ দৰে অসমৰ এই দুখ-দুৰ্ভাগ্যৰ মাজতো এটি সুখটো গটিছিল। সেয়ে হৈছে অসমলৈ আমেৰিকাৰ বেপাৰীক বিহু-সমাজৰ তড়াগমন। যি বছৰতে অসমীয়া ভাষাৰ লাজনা হৈছিল

১৮ নেতন, ডিচেম্বৰ : অসমীয়া-সাহিত্যৰ বুৰঞ্জীত কুসুমিক, প্ৰথম ভাঙন

১৯ আইকীয়া, নৱেম্বৰ : আশায় বন্ধু : কুমিকা, পৃষ্ঠা ১

১০০ আইকীয়া, নৱেম্বৰ : প্ৰকাশ : অক্সফোৰ্ড-সংখ্যা, ১৯৮৩

১০১ আইকীয়া, নৱেম্বৰ : এই এই এই

প্ৰায় সেই বছৰতে (১৮৩৬ খৃঃ) যেন তাৰ নিৰ্বাচন কৰিবলৈকে ভেৰ্তলোকক দৈৱী শক্তিয়ে ইয়ালৈ পঠিয়াইছিল।^{১০২} ১৮৩৬ চনত আমেৰিকাৰ বেপাৰী মিছনেৰী সকলৰ নেতৃত্ব বহন কৰি বেভাৰেণ্ড ব্ৰাউন আৰু কট্টৰ-মণ্ডলী অসমৰ শদিয়াত উপস্থিত হ'লহি। অসমলৈ মিছনেৰী সকলৰ আগমন 'এক বৈদ্যসংঘটিত ঘটনা'। ব্ৰাউনে যিহ আশা আৰু পৰিকল্পনা বুকুত বান্ধি প্ৰথমতে শদিয়াত উপস্থিত হৈছিল যদিও অৱশেষত অসমতে 'অসম মিছন' প্ৰতিষ্ঠা কৰি অসমৰ উন্নতিৰ হকে আত্মোৎসৰ্গ কৰিবলগীয়া হ'ল। অসমীয়া ভাষা-সাহিত্যলৈ আমেৰিকাৰ মিছনেৰীসকলৰ অৱদান চিহ্নস্বৰূপী। "মিছনেৰীসকল নহা হ'লে সেই সময়ৰ ইংৰাজ-বিষয়া আৰু বঙালী কৰ্মচাৰীসকলৰ অনুগ্ৰহত অসমীয়া ভাষা চিহ্নস্বৰূপী হ'লহেঁতেন।"^{১০৩} অসমীয়া "ভাষাও যে এটা ভিন্ন ভাষা, ইয়াৰো যে নিজৰ বৈশিষ্ট্য এটা আছে সেইটো আমেৰিকান বেপাৰী মিছনেৰী সকলেই প্ৰথমতে বাৰংবাৰে সদৰি কৰিলে। এক প্ৰকাৰ ই হ'ল অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰথম অন্তৰ্জাতীয় স্বীকৃতি।"^{১০৪}

১৮৭৭ ইপিনে অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰথম ব্যাকৰণ-ৰচোঁতা বৃটিছ বেপাৰী মিছনেৰী বৰিনছনৰ কাৰ্যকলাপৰ কথাও অসমীয়াই পাহৰিব নোৱাৰে। বৰিনছনে অসমলৈ বেপাৰ কৰিবলৈ অহা ইউৰোপীয় ব্যৱসায়ীসকলৰ সুবিধাৰ বাবেহে অসমীয়া ভাষাৰ ব্যাকৰণখন ৰচনা কৰিছিল (১৮৩৯ খৃঃ)। কিন্তু ভেৰ্ত অসমত বঙলা ভাষাৰ প্ৰচলনৰহে পৃষ্ঠপোষকতা কৰিছিল। কলিকতাত চৰকাৰৰ হাতত দিয়া প্ৰাৰম্ভিক পত্ৰ এখনত ভেৰ্ত অসমত অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰৱৰ্তন কৰিলে বঙলা ভাষাৰ সকলো সাহিত্যৰ দ্বাৰা অসমীয়াৰ বাবে কষ্ট হৈ পৰিব আৰু বঙলা ভাষাত লিপিবদ্ধ কৰা সকলো চৰকাৰী নিৰ্দেশ আৰু বিধি-ব্যৱস্থা অসমত অচল হৈ পৰিব বুলি মন্তব্য দাঙি ধৰিছিল। এই কথাৰ সত্ত্বেও পাই 'অসম মিছন' অসমীয়া ভাষাৰ সমৰ্থনকাৰী বেভাৰেণ্ড বাইলছ জনছনে' দুৰ্ধোৰ প্ৰতিবাদ কৰিছিল। জনছনে লেখিছিল : বঙলা অসমৰ মাতৃভাষা নহয়। সাধাৰণ মানুহে বঙলা ক'লে বুলি নাপায় আৰু লিখিত বঙলাও নুবুজে। আমি প্ৰায় প্ৰতিখন গাঁওত এনে মানুহ পাইছোঁ যি হাতত কিতাপ এখন দিলেই কয় : আপোনালোকৰ কিতাপ আমি পঢ়িব নোৱাৰোঁ। কিন্তু বেতিয়াই সেইবোৰ অসমীয়া ভাষাতেহে লিখা, বঙলাত লিখা নহয় বুলি কোৱা হয়, ভেটিয়াই সাগৰে সেইবোৰ গ্ৰহণ কৰে আৰু পঢ়ে। - কেল-পথাৰত, ঘৰত, মাথ-প্ৰসন্নত

১০২ নেওগ, ডিব্ৰুগড় : অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জীত ক্ষুদ্ৰকি, প্ৰথম ভাগ

১০৩ আইকীয়া, নগেন : প্ৰকাশ, অক্সফৰ্ড-সংখ্যা, ১৯৮০

১০৪ চমিয়া, সন্ধান : এ এ এ

যেতিয়া শাস্ত্ৰ ব্যাখ্যা কৰা হয়, নৱজাত শিশুটিয়ে যেতিয়া মাকৰ মূখৰ পৰা প্ৰথম শব্দটি শুনে আৰু নিজে যিটো প্ৰথমে ক'বলৈ ধৰে, নাতৰীয়াই ব'ঠাৰ চাবে চাবে যেতিয়া গীত গায়, খেতি চপোৱাৰ সময়ত দাবনীয়ে যিবোৰ গীত গায়—এই সকলোতে এটিমাত্ৰ ভাষাৰ ব্যৱহাৰ—সেইটো হৈছে অসমীয়া ভাষা, বঙলা ভাষা নহয়। গতিকে আমাৰ বিনম্ৰ মত এইটোৱে যে এই প্ৰদেশত কোনো জনপ্ৰিয় শিক্ষা-আঁচনি গ্ৰহণ কৰিবলৈ হ'লে তাক মাতৃ-ভাষাৰ মাধ্যমেৰে কৰিব লাগিব। ১০৫ অসম-উপত্যকাৰ ওচৰে-পাজৰে থকা পৰ্ব্বতীয়া জাতিবোৰেৰে সৈতে কথোপকথনৰ মাধ্যম যে একমাত্ৰ অসমীয়া ভাষা তাকো তেওঁ উল্লেখ কৰি গৈছে। আমেৰিকাৰ বেন্টিষ্ট মিছনেৰী-সকলৰ আগমনে অসমীয়াসকলক আশা দিলে, ভাষা দিলে, আৰু 'নিজৰ ভাষা, সাহিত্য, সংস্কৃতি তথা জাতীয়তাৰ প্ৰতি গঢ়ি উঠা হীনমন্যভাবোৰ আঁতৰাই অসমীয়া মানুহৰ মনত আত্ম-মৰ্যাদা প্ৰতিষ্ঠা কৰাত' প্ৰধান ভূমিকা গ্ৰহণ কৰিলে। তেওঁ-লোকৰ এই কাম-কাজৰ বাবে 'অৰুণোদই' মূখ-পত্ৰ আছিল।

---

১০৫ শৰ্মা, বাণীকান্ত : অসমীয়া ভাষা-সাহিত্যলৈ মিছনেৰীসকলৰ অৱদান, ১৯৮১

পঞ্চম অধ্যায়

আধুনিক অসমীয়া : আৰম্ভণী কাল : (১৮৪৬-১৮৮৮)

১৮৮. আধুনিক অসমীয়া ভাষাৰ আৰম্ভণী কালক দুটা ভাগত ভগাই চাব পাৰি : (ক) ১৮৪৬-৭০ চনলৈ হ'ল অসমীয়া ভাষাৰ আত্ম-প্ৰতিষ্ঠাৰ বণক কাল, (খ) ১৮৭০-১৮৮৮ চনলৈ আধুনিক অসমীয়া ভাষাৰ সাহিত্যিক প্ৰতিষ্ঠাৰ কাল। ১৮৪৬ ১৮৮০ চনলৈকে এই সময়চোৱাক অকণোদয়-কাল বুলিও কোৱা হয়। এই কাল বা যুগটো অসমীয়া ভাষা আৰু সাহিত্যৰ ইতিহাসৰ এটা স্মৰণীয় যুগ। ১৮৪৬ চনৰ জানুৱাৰি মাহৰ পৰা আমেৰিকাৰ ৰেণ্টষ্টে মিছনেৰীসকলৰ যত্নত শিশুশিক্ষাৰ পৰা ধৰ্ম, বিজ্ঞান, সাধাৰণ বা-বাতৰি, আৰু জ্ঞানবিষয়ক মাহেকীয়া আলোচনী 'অকণোদই' সম্বাদপত্ৰখন ওলাবলৈ আৰম্ভ কৰি ১৮৮০ চনলৈকে চলি থাকে। ১৮৪৯ চনৰ জানুৱাৰিৰ পৰা 'অকণোদই', 'অকণোদয়' হয়গৈ। ১৮৪৬ চনৰ পৰা ১৮৮০ চনলৈকে অকণোদয়-যুগৰ সময়তে উজনি-অসমৰ শিশুশিক্ষা-অঞ্চলৰ উপভাষাটোৰ কিচাৰ-বিলেপন আৰম্ভ হয়, সেই উপভাষাটোৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি বিধি নতুন বিষয়ৰ কিতাপ-পত্ৰ বচনা কৰা হয়, আৰু এইদৰে সি স্বাভাৱিকৰূপে প্ৰতিষ্ঠিত হৈ উঠে। পঢ়াশালি আৰু আদালতৰ পৰা অপসৰিত হোৱা অসমীয়া ভাষাৰ পুনৰ প্ৰতিষ্ঠাৰ (১৮৭০) বাবে ৭৭ইকৈ যু'জিছিল ৰেণ্টষ্টেইসকলে। তেওঁলোকৰ প্ৰধান সহায় হৈছিল আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকন। দৰাঙলতে অকণোদয়-যুগটো ভাষাৰ ক্ষেত্ৰত 'বাট-মিচৰা, বাট-কটাৰ যুগ'। ডঃ মহেশ্বৰ নেওগৰ ভাষাত ক'বলৈ হ'লে, 'ৰেণ্টষ্টেইসকলে অসমীয়া ব্যাকৰণ, অভিধান, পঢ়াশালি পুথি, জ্ঞান-বিজ্ঞানৰ পুথি লিখি আৰু প্ৰকাশ কৰি, আলোচনী তথা খবৰ-কাগজৰ উৎকৃষ্ট নিৰ্মাণ 'অকণোদই' চলাই পঢ়াশালি আদালতত অসমীয়া ভাষাৰ হেৰোৱা ঠাই পুনৰুদ্ধাৰৰ যু'ক্ত প্ৰথম আৰু শক্তিশালী যু'ক্তক হৈ, অসমীয়া লোকক নতুন অসমীয়া ভাষা লিখাত কলম ধৰাই, অসমীয়া পৰম্পৰাগত ইংৰাজী সন্তাৰ আৰু অসমীয়া বাক্য-বীতিত ইংৰাজী প্ৰভাৱ সূত্ৰাই অসমীয়া ভাষাক যুতলক্ষীদ্বাৰে নতুন জীৱন দিলে; আধুনিক সাহিত্য-সৃষ্টিৰ বাবে অসমীয়া ভাষাৰ পথাৰত প্ৰথম নাঙল চোঁচালে, আৰু আটাইতকৈ ডাঙৰ অসমীয়া দাসুন্ধ আত্ম-প্ৰকাশ দিলে।'

১৮৯. অকণোদয়-কালতৰ পৰা আৰু পৰ্যন্ত বচনা কৰা বিধি বচনাবাদি আৰু বিজ্ঞানবিসকলে উলিওৱা পৃথিৱোবত অকণোদয়-যুগৰ অসমীয়া ভাষাটোৰ নিৰ্দ্ধাৰণ সৰ্বক্ষিত হৈছে। অকণোদয়-কালতৰ লগত কেইজনমান প্ৰতিভাশালী অসমীয়া লোকে

অঙ্কিত আছিল। তেওঁলোক হ'ল : নিধি লিখাই কাৰোৱলে, আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকন, আৰু হেমচন্দ্ৰ বৰুৱা। অসমীয়া ভাষাটো শিকি লেখাৰ সময়ত তাক প্ৰয়োগ কৰিবলগীয়া হোৱাত মিহনেবিসকলে প্ৰথমতে যিধৰণে ভাষাটো কোৱা হৈছিল, তেনেধৰণে লেখিবলৈ যত্ন কৰিছিল। ১৮৫৪ চনৰ এপ্ৰিল-মাহৰ অকণোদয়ত ঠাইল এণ্ড য়োড অব্ স্পেলিং' নামৰ প্ৰবন্ধ এটাত এনে সিদ্ধান্তৰ সমৰ্থন কৰি এইদৰে লেখা হৈছিল : “ভাসাত ৰণ নো বোলে বন হে বোলে, পানী হলে পানি বোলে, পাপীৰ ঠাইত পাপি, কুলৰ ঠাইত কুল ; সূৰ্যৰ ঠাইত সূৰ্জ বা সুৰজ। আৰু বেকৰ পাচত এটা আখৰ দুটাকৈ নুফুটে ; পৰ্বত নো বোলে, পৰ্বতহে বোলে ; সৰ্ব, ধৰ্ম, কৰ্ম, মৰ্ম মুখত নোঁলাই ; সৰ্ব, ধৰ্ম, কৰ্ম, মৰ্ম, নাইবা ধৰম, কৰম, মৰম, এইকপে ওলাই। য়োক লিখিলে সংস্কৃতৰ ভাৱেৰে অৱশ্যে লিখিব লাগে। ভাষাত হলে আমাৰ দাই নধৰিবা।” উদ্ভৱ নেওগৰ উল্লেখমতে “বিনছনে ‘ৱ’ আখৰটো ব্যৱহাৰ কৰিছে আৰু পুৰণি পুথিৰ বৰ্ণ-বিশ্ৰাস বৰদাস্ত কৰিছে।” মিহনেবিসকলৰ অসমীয়া বৰ্ণ-বিশ্ৰাস-নীতিৰ অৱশ্যে সমালোচনাও হৈছিল আৰু বিশেষকৈ হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাই ভাব বিবোধিতা কৰিছিল। ১৮৫১ চনৰ পৰা ‘অকণোদয়’ত হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ দ্বাৰা নিৰ্দেশ দিয়া বৰ্ণ-বিশ্ৰাস গ্ৰহণ কৰা হ’ল। হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাই তেওঁৰ ‘আত্মজীৱন-চৰিত’ত এইদৰে লেখিছে : যেতিয়া মিহনেবি বিলাকৰ ওচৰলৈ নিতৌ যাবলৈ ধৰিলোঁ, ডেউলিৰ পৰা অকণোদয়ৰে সৈতে মোৰ সম্বন্ধ আৰু দৃঢ় হ’ল। তাতে মই তাৰ বৰ্ণ-বিশ্ৰাস সংশোধনৰ নিমিত্তে যত্ন কৰিবলৈ ধৰিলোঁ। মোৰ এই চেষ্টাত নিমিৰাম কেৱাৰোৱেল নামেৰে এটা দেশী খ্ৰীষ্টিয়ানৰ পৰা বৰ বাধা পাইছিলোঁ। সি তাৰ ওক ব্ৰাউন চাহাবৰ বৰ্ণ-বিশ্ৰাস প্ৰণালীৰ পৰা এক আত্মলো লৰচৰ হোৱাক মহাপাপ যেন ভাবিছিল। পৰিশেষত মোৰ যত্ন সফল হয়, তথাপি ‘ৱ’ আখৰটোৰ ব্যৱহাৰ চলোৱা অসম্ভৱ বেন বোধ হ’ল। .. পিচত পান্ধী উদ্ভৱ কম্পট চাহাবৰ সহায়তাব দ্বাৰা এই বিষয়ৰ সকলো আপত্তিৰ খণ্ডন হ’ল। আৰু ‘ৱ’ৰ ব্যৱহাৰ চলিল।”

১৯০. মিহনেবিসকলে অসমীয়া ভাষাটোক উচ্চাৰণ অনুযায়ী লেখিবলৈ যত্ন কৰাৰ ফলস্বৰূপে মাত্ৰ অসমীয়া ভাষাটোৰ ধ্বনিগত বৈশিষ্ট্যৰ দৃষ্টি এখন ‘অকণোদয়’ৰ বুকুত অঙ্কিত হৈ থাকিল। মিহনেবিসকল কিন্তু নিজৰ উদ্দেশ্যত সম্পূৰ্ণ সফল হ’ব নোৱাৰিলে। ১৯৬১ চনৰ আগলৈকে ওলোৱা ‘অকণোদয়’ৰ সংশোধনৰ চালেও ইয়াৰ সত্যতাৰ প্ৰমাণ পোৱা হয়। ১৮৫৬ চনৰ পৰা ১৮৬১ চনলৈকে ওলোৱা ‘অকণোদয়’ৰ সংশোধনৰত ব্যৱহাৰ হোৱা অসমীয়া আখৰবোৰলৈ লক্ষ্য কৰিলে অসমীয়া বৰ্ণ-মালাত থকা অথচ উচ্চাৰণত নথকা বহুতো আখৰৰ এই সম্বন্ধ ব্যৱহাৰ হোৱা দেখা যায়। স্ব-বৰ্ণৰ ভিতৰত ই, ঈ, ঋ, এইকেইটাৰ ব্যৱহাৰ পোৱা নাযায়।

ব্যঞ্জন-বৰ্ণৰ পাছত লগা 'ই' হ'লে পোতা যায়; যেনে, খীপ্ৰাননাথ। ব্যঞ্জন-বৰ্ণৰ 'উ'ৰ ঠাইত 'জ' পোতা যায়। হ, ঞ, ঙ, এই তিনিটা আখৰৰ ব্যৱহাৰ পোতা নাযায়। বাকী আখৰবোৰৰ ব্যৱহাৰ আছে; যেনে, অ, আ, ই, উ, এ, ও, ক, খ, গ, ঘ, চ, জ, ঞ; ট, ঠ, ড, ঢ, ঢ, ণ, ত, থ, দ, ধ, ন; প, ফ, ব, ভ, ম, য, ল, ব, ঙ; শ, ষ, স, হ, ং। উদাহৰণ: অনেক, আক, ইচা, উত্তম, এই, ওম; কথা, লিখি গচ, খনে, বচ, জন্ম, চিৰাজগৰ; টকা, উঠা, ভেৰ, গাড়ী, ঢাকি, স্ৰিচ, গবৰ্ণমেণ্ট, ভাৰিখ, পথাৰ, বিন, ঘন, নাই; পৰ, কৰিছ, যেদি, ভাটি, মেঘ, বজা, কাল সিহমাগৰ, এতিয়া, খী, স্ৰেষ্ঠ আকাশ, হানুহ, ঞ। ১৮৬১ হনৰ পৰা ওলোৱা 'অকণোদয়'ত, <, ড, ঞ, ষ, ক আদিৰ ব্যৱহাৰ হৈছে; যেনে, পূৰ ভাভৰ, হাভৰ, যোৱা, সংকেপ। আখৰবোৰৰ ব্যৱহাৰ থাকিলেও যি ঠাইত যিটো আখৰ লেখিব লাগিছিল সেইমতে লেখা নোহোৱা-টোৱে 'অকণোদয়'ৰ বৰ্ণ-বিকাসৰ বৈশিষ্ট্য। সেয়েহে 'অকণোদয়'ত আমি শব্দ কিছুমান এনেদৰে পাঠ: জানোআবি, নোআৰো, পোআকৈ, বকআ, অভিসই, সিহমাগৰ, স্ৰিচ, অৱশ্যেই, আচিলে কবিচৌ, জন্তন, সুভলৈ, হই, সেসে, দেস, চাভ, মিচুপ্ৰিষ্ট, ময়, যভাও, হাহ (চাহ ইত্যাদি)।

১৯১. অকণোদয়-যুগৰ ভাৰত আঁহাৰ-যুগৰ ভাৰাৰ আনকি তাৰ আগৰ যুগৰ ভাৰাৰো পৰম্পৰা কিছু সংৰক্ষিত হৈছে। উদাহৰণ:

ক) ধনি-ভন্ত: য>ৰ: বৰখিছিল, বৰখুল, তু কাম দোখ (দোখ)

ক>ৰ: নখেজ, পৰ, থেমা

ন>ৰ: মানিখা (মাজনিখা), দেশাধিকাৰ (দেশাধিকাৰ)

স>হ: সৰ্বগ্ৰাহ, তু কাম সৰ্বগ্ৰাহ

জ>ব: মাখ (মাজ), তু কাম কাল (কাল)

(খ) ৰূপ-ভন্ত আৰু বাক্য-ভন্ত। চকুএৰে, নাৱেৰে, আহিবৰ কালত, আপুনি (নিজে) জানিব। ল'বাসকল, এইসকল যাহচাবেক, কি ভৈলা, লোকে হনু, বন্ত-বিলাক, বৰনটো, হাইকিটো, গাটো, হানুহটে, যবাইব, পৰুলাটেক, সিবিলাকে আহিল, ভিৰভাৰিলাক, এইকপে, জাপোনাহত, আপুনি কি কাৰণে ইহানকৈ ভাৰিচা? বোলা যদি কেনেকৈ ইহান থিয়ানি হন, বাক কৰি মূলা, জিবোৰে, পালেহি, পবিলগৈ, জাব দব জাইকলভকৈ অধিক হই, এখেতে থাক, বজাত কলে, দেশত জাইল, হুইতে, হানুহ হাভৰ্তে, চলিনন, চাৰিপোট ববটোপ, বুপা, ককা, কবিজবোৰ উজাই গৈছিল, এটা কিভাল, হাইকিছিল।

১৯২. অকণোদয়-যুগৰ ভাৰত কিছুমান সুকীয়া প্ৰয়োগ পোতা যায়। উদাহৰণ: অনেক (কহজো), বক (ভাভৰ) গাঁত, পৰিয়াল (প্ৰয়ান), ভোমোলোকক (ভোমোলোকক),

অসম ভাষা (অসমীয়া ভাষা / ১৮৪৬ মাৰ্চ), বধ চো আ মানুহটো, পহু (পত) ভপত
 দেসত, খনে (বেগাই) জাই বাতিপুয়া বেলিত (বাতিপুৰাৰ সময়ত), চাৰিভিৰীয়া
 জন্ত, বেগিয়ে বেগিয়ে (সময়ে সময়ে), বেপাৰৰ দোআৰাই, অলপিয়া কৰি (সংক্ষেপে),
 সিমা নোহোৱা (অনেক), গস্তিৰ (গভীৰ) পানি, অতি (বৰ) সোআৰ সেস (বাকী),
 কেবামত (প্ৰভাৱ), আচৰিত দৰে (ধৰণে), খুৰসালি (খুলসালি), বিতুলি (বিজুলী),
 নাইকিয়া (নোহোৱা) দেখি মমত (মোহ), ইয়াকে বুলি (কৈ), চিকণ (ধুনীয়া),
 মানিথা / মানিসা (মাজনিশা), সোধ (বিচাৰ) কৰ, বুৰপা (দীক্ষিত হ), কতুৰাত
 (কৰবাত), আগত সন (অহা ছন , সূন্দৰে (ডালদৰে) প্ৰকাশিব নোআৰি, দেখিবলৈ
 (চাবলৈ), জাবৰ কাৰণে (যাবলৈ), ধৰিবৰ নিমিতে (ধৰিবলৈ), লোনা (লুনীয়া),
 নলনি (নল থকা ঠাই), কান্দি (কান্দোন), সবলে (হে সবলা), অধিনী চুৰিগানী,
 প্ৰচাৰকনী, গান্ধননী, হৰিণীয়া নয়ন, পোহন (পোষণ), সোধপোচ / অনুসন্ধান , পাঠ
 কৰ (পঢ়), বেগাই বেগাই (সোনকালে), অবন্তে অবন্তে (যেনেতেনে), আলোচনা
 (চৰ্চা), অসুখ (অসুবিধা), কিন্তু যদি সত্য আৰু সুখি হৰ খোজা, কিয়া যদি
 উপজিবৰ পৰা নহই, যুগুত (সাজু, যোৱন পুৰুষ (ডেকা), অসিমা (অশেষ)]

১৯৩. অকণোদয়-সুগৰ ভাষাত শব্দ-মাল্যৰ পিনৰ পৰা মন কৰিলে দেখা যায়
 যে ইয়াত ভৎসম, অৰ্ধভৎসম, উদ্ভৱ, হিন্দী, আৰবী, পাৰছী, পতুগীজ, ইংৰাজী আদি
 বিবিধ ধৰণৰ শব্দই ঠাই পাইছে। কোনো কোনো সময়ত আন ভাষাৰ পৰা শব্দ
 ধাৰ নকৰি নতুন অসমীয়া শব্দ কিছুমানৰ সৃষ্টি কৰা হৈছে; যেনে, দিলপানী
 (বৰফ), লভা-পনিয়ল (আঙুৰ), নাগমাটি (কল্লা), পৰ্হাসালি, পোভাসাল /
 বদিসাল, চাম-কাল (গ্ৰীষ্ম), মেঘৰ বিতুলি (বজ্জপাত), হুৰিগীয়া (ডবল এজেন্ড),
 বুৰ (বেষ্টিজম), ধৰম পুখি (বাইবেল), সোধৰ দিন (ডি ডে অফ জাজমেণ্ট);
 সুভ বাদা (গছপেল), মহাখাল (গাল্ফ), মাজুলি (আইলেণ্ড), বৰকটকি
 (এণ্ডাডেডৰ), সহাই (এছিষ্টেণ্ট), বেজ-সাল (ইম্পিটেণ্ট), মহাৱসন (একজিডিছন)
 পুখিসালি (লাইট্ৰেবি), বাজ মেল (পাৰ্লিয়ার্মেণ্ট), পহু-ঘৰ (জু), পেবেজনি
 (ক্ৰভ), প্ৰদীপ-দল (লাইট হাউচ), মহাগৰ (চীনৰ প্ৰাচীৰ), ভাপৰ নাও (ডিমবোট),
 ভাপৰ বথ / খুআৰ বথ (বেল-গাডী), কল-বথ ৰোআ জালি/লোৰ বাট (বেল-বোড),
 বেজ-ঘৰ (ডাক্তৰ-খানা), দেসাধিকাৰ (প্ৰেছিডেণ্ট), পাতল বায়ু (গেছ), বিতুলি
 ডাক (টেলিগ্ৰাম) ইত্যাদি। কেতিয়াবা ইংৰাজী শব্দ এটাক কেইবাটাও অসমীয়া
 শব্দ ব্যৱহাৰ কৰি ভাব অৰ্থটো বুজাবলৈ লোৱা হৈছে; যেনে, পটনৰ ইংৰাজী
 বাজনা (বেণ্ড), জুইৰ তাপেৰে গমি ৰোৱা বজ্জ (লাভা), ইহকক উজ্জ কৰা
 নাম-ঘৰ (গিৰ্জা)। ইংৰাজী শব্দকেউবোৰ এনেকুৱা : অকি, জাকিল, কলেজ,

কাপ্তান, গবৰ্ণমেণ্ট, প্ৰাইজ, ডিভি, বাৰাণ্ডা, কম, গিলাচ, ইকুল, কুল, কম্পাচ, গবৰ্ণৰ, হস্পিটাল, প্ৰেচিডেণ্ট, চেফ্ৰেটেবি, লাৱা, বলুন, গাচ (গেচ), থ্ৰিফিপাল, আচিষ্টেণ্ট কমিষ্ট্ৰনৰ, কম্পানি, কোকল কাউঞ্চিল)। পৰ্তুগীজ ভাষাৰ পাণ্ডুৰি আৰু খিৰ্জী শব্দও ব্যৱহাৰ কৰা হৈছে।

১৯৪. ইপিনে পশ্চিম-অসমৰ উপ-ভাষাৰ অনেক শব্দ অকণোদয়ৰ বুকুত জিলিকি আছে। সেইবোৰৰ উপস্থিতিয়ে প্ৰাচীন কামৰূপী ভাষাটোৰ বিস্তৃতিৰ কথাটোক সোঁৱৰাই দিয়ে। তেনে শব্দ কিছুমান এনে ধৰণৰ : বাত্ৰা, চলি, কাউৰ, ডিমা, বাস্তা ইঠি, বৰা (গাহৰি), পহৰ (গোহৰ), বেইতা, ডিঙ্গ, সিন্দুৰ, আভা, সৈ কাৰ, বলবন্তো, বাগি (খঙাল), লেণ্ড (লেপ), জল, বেজ, এটাহ (চিঞৰ), কৰোক, জানোক, দোকান কৰিবৰ জন্তে, থি'উ, ভেহে নামট, নামটো, নামটি (কাম, লেঙটি), লাউ কিঁকি, অখিতি, আকাল, তিনতা (তিনিটা), তলিলা (তলিনা), জিজিবি, ভিবি, গুনা (তাঁৰ), বানান, সকাম ইত্যাদি।

১৯৫. অকণোদয়-মুগৰ ভাষাত ভৎসম শব্দৰ ব্যৱহাৰো যথেষ্ট আছে। সেইবোৰৰ কিছুমানৰ উল্লেখ কৰা হ'ল : ইম্বৰ, জগত, অনুগ্ৰহ, মুখ, মগ, কৰ্তা, পৰম, আশ্বা, সভা, সুন্দৰ, গন্ধ, মধুৰ, মনোহৰ, সম্বন্ধে দেৱতা, সক্তি, প্ৰিতি, হিন্ন, প্ৰেম, খিৰাস, প্ৰাৰ্থনা, ভ্ৰম স্বামি, জোৰ, দণ্ড, ৰাজ্য, সম্ভান, সজ্জ, সাগৰ, সদি, জোক ইত্যাদি। অৰ্ধভৎসম শব্দ কিছুমান এনে ধৰণৰ : সিন্নান, সৰদ, মুকুতা, জন্তন, তিন্নাগ, উত্তপতি, অনিয়্যাই, অগিয়ানি, ধৰম কৰম, যুগুত, চাভৰ, খিয়্যটি, যুকুত, সৰাৰ, মিতিৰ, কেলেস, হুভিয় আদি। ভক্তৰ শব্দৰ ৰূপ কেতবোৰ এনেকুৱা : অখই (অক্ষয়), উত্তম (উত্তম), ইচা (ইচ্ছা), দখিন, পটিম, নিচই (নিষ্কয়), বিদয় (কনয়), পুআ, অখিব, আগ থান, স (মৰাশ), হুপৰ, সিল, চিন, দিন, ৰাতি, সোন, ৰূপ, ঘৰ দুজাৰ, জুখ (জুজ) ভৰি, হাভ, হুই, তিনি, মূৰ (মূৰ), খোঁৰা, বাঘ, গাঘ আদি। হিন্দী, আৰম্ভী, পাৰ্ছী ভাষাৰ শব্দৰ সংখ্যাও নিচেই কম নহয়। ভগত সেইবোৰৰ কেইটামান দিয়া হ'ল :

আন্দাজ (পাৰ অন্দাজ)

ইস্তাহাৰ (আৰ. ইষ্টাহাৰ)

কইদ (আৰ কৈদ)

কৰব (আৰ কৰ)

কমৰ (পাৰ কমৰ)

কাচাৰি (হি কচৰী)

কামৰ (আৰ. কামূন)

- কাৰীৰ (পাৰ. কাৰবাৰ)
 কিনাৰ (পাৰ. কিনাৰা)
 কেৰাৱা (পাৰ. কিৰাৱা)
 খবৰ (আৰ. খবৰ)
 খাজনা . আৰ. খজানা)
 খোৰাকি (পাৰ. খুৰাকী)
 গৰিপ / গৰিব (আৰ. গৰীৰ)
 চইতান (আৰ. শৈতান)
 চৰম (পাৰ. শৰ্ম)
 চহৰ (পাৰ. শহৰ)
 চফেদ (হি. সফেদ)
 চন্দুক (আৰ. সন্দুক)
 চাকৰ (পাৰ. চাকৰ)
 চাজা (পাৰ. সজা)
 চান্দা (হি. চন্দা)
 চাবাপ (আৰ. শাবাৰ)
 চিঁচা (পাৰ. শীশা)
 চিপাহি (পাৰ. চিপাহী)
 চৌকিদাৰ (হি. চৌকীদাৰ)
 চোভা (আৰ. শুবহা)
 জবই (আৰ. জবহ)
 জৰিমনা (পাৰ. জুৰমনা)
 জাণাজ (আৰ. জহাজ)
 ডকাইত (হি. ডকৈত)
 ডৰ (হি. ডৰ)
 ভাৰাখু (হি. ভৰাখু)
 ভাৰিখ (আৰ. ভৱাৰীখ)
 ভৰ্জমা (আৰ. ভৰজুমা)
 ভামোচা / ভামাচা (আৰ. ভামাখা)
 ভুজান (আৰ. ভুজান)
 খানা (হি. খানা)

দৰমহা (পাৰ দৰমহা)
 দয়কল (হি দয়কল)
 দস্তৰ (পাৰ দস্তৰ)
 দাবোণা (পাৰ দাবোণা)
 দেলান (পাৰ. দালান)
 দোকান (পাৰ দোকান)
 দৰম (পাৰ দৰম)
 নক্চা (আৰ, নক্শা)
 নেৰাৰ (আৰ নৰাৰ হি নৰাৰ)
 ফোজ. (আৰ ফোজ)
 বদনাম (পাৰ বদনাম)
 বন্দুক (আৰ বন্দুক)
 বাগিচা (হি বগীচা)
 বাগচা (পাৰ বাগচাহ)
 মনজুৰ (আৰ মমজুৰ)
 মিত্তাম (আৰ মীত্তাম)
 মোকাম (আৰ. মুকাম)
 বাস্তা (পাৰ বাস্তা)
 লতৰ (পাৰ লতৰ)
 সাহাব (আৰ সাহিব, হি সাহব)
 সালাম (আৰ সলাম)
 সত্তা / সাত্তা (হি. সত্তা)
 হাজাৰ / হেজাৰ (পাৰ. হজাৰ)
 হিচাপ (আৰ হিসাব)
 হুকুম (আৰ হকুম)
 হেৰা (আৰ হৰা)

১১৬. বিহুবেলিসকল ইংৰাজী-ভাষী আছিল। 'অকণোদন'ৰ এখন লেখকসকলেও ইংৰাজীত লিখা লাভ কৰিছিল। ইন্দিয়ে বঙলা ভাষাৰ ব্যৱহাৰো চলিছিল। হেৰচেন্স বৰুৱাই লেখিছে : "অসমত বঙালী ভাষাৰ বৰ আদৰ আছিল ; হাড়ু-ভাষাক সকলোৱে বিপাইছিল—ইকুলত বঙালী, কাছাবিত বঙালী, ডেকাফিলাকৰ আলাপত বঙালী আৰু ডেৰলোকৰ চিঠিহো বঙালী ভাষাহে চলিছিল। ... অৱশ্যে এইয়ে

এই নিয়মৰ বাহিৰা নাছিলোঁ”। এনে এটা পৰিৱেশত অকণোদয় যুগৰ লেখক-সকলৰ বচনাত স্বাভাৱিক অসমীয়া বাক্য-ৰীতিৰ সলনি এটা ইংৰাজী প্ৰভাৱযুক্ত কৃত্ৰিম বাক্য-ৰীতিৰ প্ৰচলন হ’ল। তলত এনে ধৰণৰ বাক্য কেইটামানৰ উল্লেখ কৰা হ’ল :

(ক) যদি দেখিব খোজা, তেন্তে মোৰ পুথি পঢ়ি চোৱা।

(খ) মই জাব নোআবোঁ, কিয়নো লাজলত মোৰ হাত দিয়া হল।

(গ) মই যদি তোমাক কিছু বুধি দিওঁ, তাক তুমি লবা নে? যদি ভাল হই লম।

(ঘ) যদি সকলে, এক বাক্য হৈ দেসৰ উপকাৰলৈ প্ৰতিগিয়া কৰে, তেন্তে কি হব নোআবে?

(ঙ) জিজন পৰাক্ৰমি জয়যুক্ত মানুহে প্ৰথমে ভাৰতবৰ্ষত আপোনাৰ ৰাজ্য থাপন কৰিলে, তেঁৱে গজনিৰ বাদস্যা মহম্মদ।

(চ) যিলোক তোমাতক কোনো কথাত শ্ৰেষ্ঠ, তেঁৱেই তোমাৰ মান্য।

(ছ) জেতিয়া তুমি কোনো পাৰ্গত মানুহক দেখা ভেটিয়া তুমি তেওঁনো কেনেকৈ কাল ব্যৱ কৰিছে তাকে সুধিবা, পাচে তুমি অৱসো জানিবা জে তেওঁৰ জীৱন প্ৰায় সময়তে গৈছে।

(জ) তাতে ভাই বেগাই বেগাই বেচকৈ লেখা-পঢ়া লিখিছিলে।

(ঝ) এইৰূপে কিছুমান দিন আৰু মাহো নিউৱা হল।

(ঞ) তুমি যে মোলৈ পত্ৰ লিখিবা, আৰু মই সেই পত্ৰ পাঠ কৰিম এই আশাৰ অতীত বোধ হৈছিল।

১৯৭. কৃত্ৰিমতাৰ মাজতো মাজে মাজে চুটী চুটী বাক্যেৰে স্পষ্টৰূপে ভাৱ প্ৰকাশ কৰা অসমীয়া বাক্য-ৰীতিৰ ব্যৱহাৰ অকণোদয়-যুগৰ কিছুমান লেখকৰ বচনাত ব্যক্ত হ’ল আৰু সিয়ে অসমীয়া ভাষাৰ নতুন ভৱিষ্যতৰ বাতৰি জনালে। তলত শুনে ধৰণৰ বাক্যযুক্ত উদ্ধৃতিকেউবোৰ দিয়া হ’ল :

(ক) “ঈশ্বৰে কি আজ্ঞা দিছিল তাক কেনেকৈ জানিম? কাক দিছিল, কেতিয়ালৈ দিছিল তাক দেখা কতা কেতিয়াও শুনা নাই ...। কোনেও কেতিয়াও তেওঁক দেখা নাই। আমি ফুল দি বা সিন্দুৰ দি বা নৈবেদ্য দি তেওঁৰ পূজা নকৰোঁ। আমি প্ৰেম, ভক্তিৰে বিশ্বাসৰ দ্বাৰায় তেওঁক পূজা কৰোঁ” (এ. কে. গাৰ্ণি : কামিনীকান্তৰ চৰিত্ৰ)।

(খ) “দিলি জিলা দীঘলে ১৬৫ আৰু বহলে ১৪০ ক্ৰোচ। ডাৰ মাজত গজা আৰু জমুনা এই দুই প্ৰধান নদি। দুই হেজাৰ এস বছৰৰ আগতে দিখু নামে এক বজাই সেই নগৰ পাতিছিলে বুলি, লোকমিলকে কোআকুই কৰে” (নিখি লিখাই ফাৰোৱেল : হিন্দুস্থানৰ সুবজি)।

(গ) “এক দেসৰ মানুহবোৰ অস্তি বধা, এক দেসৰ বা অস্তি কলা, আৰু এক

দেশৰ বা ভাষা বিনিময়। কোনো দেশক বজাই কোনো দেশক প্ৰজাই সানন কৰে। কোনো দেশত বৰ জাৰ, আৰু কোন কোন দেশ বৰ গৰমি, আৰু এঠাইত বা ইষৰক একেদৰে পূজা কৰে, এঠাইত বা আনদৰে পূজা কৰে” (আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকন : নানা সম্বাদ)।

(৫) “লোকৰ দুখ দেখি মন কোমল হোৱাৰ নাম দয়া। এই দয়া মানুহৰ মনৰ এটি কোমল আৰু মধুৰ ভাৱ। সি মানুহক দেৱতাৰ তুল্য কৰে আৰু তাৰ অভাৱত মানুহ পিৰাচৰ সদৃশ হয়। যাৰ দয়া নাই তাৰ মন শিল বা কাঠৰ দৰে টান, আৰু যাৰ হৃদয় কাঠ সি মানুহ নামৰ অযোগ্য” (চেমজন্ত বৰুৱা : পাঠমালা)।

(৬) “জি দেশত আমাৰ জনম হৈছে, জি দেশতে আমি আটো আৰু জাৰ কথা আমি উপজিবৰ দিনৰে পৰা মৰিবৰ দিনলৈকে নেপাহৰোঁ, সেই ভাষাৰ নাম মাত্ৰিভাষা, আৰু ইয়াকে অচমিৱা লোকসকলে প্ৰথমে সিকা উচিত। ... হুঁশিয়াক অৱহেলা কৰাই পাপ, কিন্তু দাৱা কৰিলে দাৱা পাই। গিৱানি লোকে বিবাদ নকৰে, অগিৱানি লোক বিবাদৰ ঘাই। চল কবি লোআ বস্তু প্ৰথমে সোআদ, কিন্তু পাচে তিতা হব” (অকনোদই : আগষ্ট আৰু অক্টোবৰ সংখ্যা : ১৮৫৩ ছন)।

১৯৮. আন এটা কথা। ‘অসম মিচনৰ অগ্ৰণী পণ্ডিত’ নাথান ব্ৰাউনে ৱচনা কৰা দ্বিতীয় অসমীয়া ব্যাকৰণখনত (১৮৪৮ খৃঃ) পূৰ্ব-অসমৰ কথিত অসমীয়া ভাষাটোৰ গঠন-পদ্ধতিৰ অতি পৰিষ্কাৰ ৰূপ এটা সংৰক্ষিত হ’ল। গ্ৰামাটিকেল নোটিশেজ অৱ ডি এছামিজ লেভুৱেজ’ ব্ৰাউনৰ এক মন্তব্য অৱদান। অসমৰ পূৰ্ব-অঞ্চলৰ সৰ্ব-সাধাৰণ মানুহৰ মাজত থাকি অসমীয়া ভাষাটো সূক্ষ্মভাৱে পৰ্যবেক্ষণ কৰি ভাষাটোৰ বৈশিষ্ট্যবোৰ বুজি পাই ভাষাটোৰ গঠন-পদ্ধতিৰ এটি সংক্ষিপ্ত অথচ অতি নিৰ্ভৰযোগ্য স্তম্ভ পৰিচয় দিবলৈ ব্ৰাউন সন্মত হৈছে। ব্ৰাউনে মান্য ভাষাটোৰ ধ্বনিতাত্ত্বিক আৰু ৰূপতাত্ত্বিক দুয়ো ক্ষেত্ৰৰ বৈশিষ্ট্য ভালমানৰ উল্লেখ কৰিছে। ধ্বনিতাত্ত্বিক দৃষ্টিৰে ‘অ’ আৰু ‘অ’ ধ্বনিতোৰ পাৰ্থক্য ব্ৰাউনে বৰাৰাৰে মত আৰু ম’হ শব্দ-দুটাৰ সহায়ত দেখুৱাব পাৰিছে। পৰৱৰ্তী অক্ষৰত থকা উচ্চ স্বৰ-ধ্বনিৰ প্ৰভাৱত পূৰৱৰ্তী অৰ অ’লৈ হোৱা পৰিৱৰ্তনৰ কথাটোও ব্ৰাউনৰ দৃষ্টিৰ পৰা সাৰি যাব পৰা নাই; বেনে : কৰি > ক’ৰি, ধৰি > ধ’ৰি, গৰু > গ’ৰু, মৰু > ম’ৰু, বোলে > বুলিছে, আপোনাৰ > আপুনি ইত্যাদি। আকৌ সংক্ৰান্ত উন্ন ধ্বনিকেইটাৰ ন, ব, স) আন ধ্বনিৰ লগত যুক্ত হ’লে ‘চ’ ৰূপে উচ্চাৰণ হয়, কিন্তু সিহঁতৰ লগত ‘বেহ’ যুক্ত হ’লে ‘স’ ৰূপে উচ্চাৰণ হয়। ইয়াৰ নিৰ্ণয়ন ব্ৰাউনে এনেদৰে দাঙি ধৰিছে; শাস্ত্ৰ, ব্ৰীহী, কিন্তু দৰ্শন। মান্য অসমীয়া ভাষাৰ ‘স’ ধ্বনিটোৰ এটিদৰে গ্ৰীক ‘X’ ধ্বনিৰে লৈছে বিজাইছে। সংক্ৰান্ত চ, জ ধ্বনি অসমীয়াত ‘S’ আৰু ‘Z’ ৰূপে

উচ্চাৰিত হোৱাৰ কথাও ব্ৰাউনে উল্লেখ কৰিছে। সংস্কৃতীয়া সন্ধি অসমীয়াত নাই বুলি ব্ৰাউনে কৈছে; যেনে, দক্ষিণ-উত্তৰ, দক্ষিণপ্ৰান্তৰ নহয়। কিন্তু অসমীয়া সন্ধিৰ প্ৰয়োগৰ উদাহৰণ ব্ৰাউনৰ পুথিত বিদ্যমান : ডেৰ, কিন্তু ডেৰেঁ, নাও, কিন্তু নাৱৰ।

১৯৯. অসমীয়া ভাষাৰ ৰূপতাত্ত্বিক বিশ্লেষণ নাথান ব্ৰাউনে ভলভ দিয়া ৰবণে কৰিছে :

(ক) বহুবচনাত্মক প্ৰত্যয় : বিলাক (মাত্ৰাৰ্থত), ইত, বোৰ : মানুহবিলাক, মানুহইত, মানুহবোৰ।

(খ) নিৰ্দিষ্টভাৱাকৈ প্ৰত্যয় : খন / খান : কটাৰী এখন, নৈ এখন

গছ : হাব এগছ

চপড়া : মাটি এচপড়া

জন : মানুহ দুজন

জোপা/জুপি : দোজোপা গছ, ফুল একুপি

টা : এটা মানুহ

টি/টী (সৰু বা মৰম বুকোৱা অৰ্থত) : লবাটি, চৰাইটি

টোপা/টুপি : গাম্বীৰ এটোপা, পানী এটুপি

ডৰা : ৰান এডৰা

ডাল/ডালি : লাখুটি এডাল, এডালি চুলি

ডোখৰ/ডুখৰি : এডোখৰ মাটি, কাঠ এডুখৰি

ডোঙ্গা : এডোঙ্গা পানী

পোলা : দোপোলা নল

মুঠা/মুঠি : ৰুটি একুঠা, চাউল তিনিমুঠি

লড়া : পিঠাভুড়ি এলড়া

সোপা : ফেন এসোপা

(গ) অনিৰ্দিষ্টভাৱাকৈ প্ৰত্যয় : গোটোচাবেক : মহ গোটোচাবেক

(ঘ) স্ত্ৰী-প্ৰত্যয়-স-নী : জনী, বৃদ্ধী, নাগিনী

(ঙ) পুৰুষবাচক-নিৰ্দিষ্টভাৱাকৈ প্ৰত্যয় : ০, এব/ব, এব-জা/ব-জা, এক/ক :

বোপাই (ভোৰ) বাপেৰ (ভোম্বাৰ) বাপেৰা (ভাৰ) বাপেক

জাই জাৰ জাৰা জাক

ককা ককাৰ ককাৰা ককাঁক

(চ) সৰ্বনাম-শব্দ : মই, আমি, তুমি, তই, তুমি, তোমালোক/তোমালোক ; ই, ইহঁত, সি, সিহঁত, তাই, তাইহঁত, এওঁ, তেওঁ ; যি, কোন, কি, কোনো, কোনোবা, কেও, সকলো, আপুনি।

(ছ) ক্ৰিয়া-ৰূপ :

১) ময়/আমি হওঁ	তয়/তইহঁত হব
তুমি/তোমালোক হোৱা	সি/সিহঁত সিহঁলাক হব
২) ময়/আমি হৈছোঁ	তয়/তইহঁত হৈছে
তুমি/তোমালোক হৈছা	সি/সিহঁত হৈছে
৩) ময়/আমি হলোঁ	তয়/তইহঁত হলি
তুমি/তোমালোক হল	সি, সিহঁত হ'ল
৪) ময়/আমি হৈছিলোঁ	তয়/তইহঁত হৈছিলি
তুমি/তোমালোক হৈছিল	সি/সিহঁত হৈছিল
৫) ময়/আমি হয়	তয়/তইহঁত হবি
তুমি/তোমালোক হবা	সি/সিহঁত হব
৬) অনুজ্ঞা : তয়/তইহঁত হ ; তুমি/তোমালোক হোৱা ; সি/সিহঁত হওক	

(জ) ক্ৰমশ : হওঁতা, হওঁতে, হোৱা

(ঝ) অসমাপিকা ক্ৰিয়া-ৰূপ : কৈ, লৈ, হলে, হলাত

(ঞ) চৰ্তসাপেক্ষতা : তইহঁত যোৱাহেঁতেন ...

(ট) তুমুন্ত ক্ৰিয়া-ৰূপ : বাবলৈ, আনিবলৈ

(ঠ) পাঁচনি-বাহু : বুৱা, জনা

(ড) বাচ্য : মোক বিয়া হৈছে, তাক পোৱা গ'ল

(ঢ) ক্ৰিয়াবিশেষণাৱক শব্দ : সদায়, নিভো, কেতিয়া, যেতিয়া, ভেতিয়া, নিশ্চয়, আজি, কালি, কাইলৈ, ইয়াতে, তাত, এনেতে, নিচেই, কিয়, কেনেই, এখেত (ইয়াত), মাজে মাজে, ঘনে ঘনে, এনেকৈ, কোনকৈ, যেনেকৈ, সবহকৈ, এইদৰে এইদৰে ইত্যাদি।

(ণ) ক্ৰিয়াচক পৰ-সৰ্গ : তো, নো

(ভ) বিশেষ্যচক পৰ-সৰ্গ : তলত, ওপৰত, পৰা, সৈতে, আগত, পাছত, কৈ, কাৰণে, নিমিত্তে, ইচ্ছাই, বাবায় ইত্যাদি

(খ) জ্ঞান অব্যয়-শব্দ : আক, বা, নাইবা, কিন্তু, তথাপি, তেও, যদি, তেওঁ, হে, বে, অহ, জাহা, চিহ. চি ইত্যাদি।

(গ) সম্বোধনবোধক-নিৰ্দিষ্টভাৱে চক প্ৰত্যয় : হে-ব, হে-বোঁ, হে-বা, হে-বি, হে-বৈ হে-বৈ

২০০. ওপৰৰ আলোচনাই এইটো স্পষ্টকৰণ দেখুৱালে যে দেশী আৰু বিদেশী বিভিন্ন লোকৰ প্ৰচেষ্টাত অকণোদয় যুগত অসমীয়া ভাষাটোৱে পঢ়াশালি আৰু আদালতৰ ভাষাকৈ প্ৰতিষ্ঠা লাভ কৰাৰ উপৰি পৃথিৱীৰ বিভিন্ন জ্ঞান-বিজ্ঞানৰ কথা প্ৰকাশ কৰিব পৰা শক্তিও অৰ্জন কৰিলে। অকণোদয়-যুগতে বিভিন্ন দেশী-বিদেশী ভাষাৰ শব্দ-গ্ৰহণ আৰু আৱণ্টক অনুযায়ী শব্দ-নিৰ্মাণ-বীতিৰ যি ব্যৱস্থা লোৱা হ'ল, সিয়ে ভৱিষ্যতৰ অসমীয়া ভাষাৰ সুপ্ৰতিষ্ঠাৰ বাট মুকলি কৰি তুলিলে। সংক্ষেপতে ক'বলৈ হ'লে অকণোদয়-যুগৰ অসমীয়া ভাষাই আধুনিক অসমীয়া ভাষাৰ সূত্ৰ ভেটি স্থাপন কৰিলে। ইপিনে নাথান ব্ৰাউনৰ অসমীয়া ভাষাৰ বিশ্লেষণে অসমীয়া ভাষাটোৰ অকণোদয় কালতে পোৱা পূৰ্ণ আৰু পৰিপূৰ্ণ ৰূপটো প্ৰকাশ কৰিলে। অকণোদয়-যুগৰ পাছত এই ৰূপটোৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি আৰু মিছনেবিসকলে দেখুওৱা পথ অনুসৰণ কৰি অসমীয়া ভাষাটো প্ৰগতিৰ পথত আগুৱাই গ'ল।

বৰ্ত্ত অধ্যায়

আধুনিক অসমীয়া : বৰ্য্য-কাল (১৮৮৯-১৯৩৯)

২০১. অকণোদয়-যুগৰ পৰা অসমীয়া সাহিত্যৰ প্ৰচেষ্টা ঘাইকৈ আলোচনীক আশ্ৰয় কৰি চলিবলৈ ধৰে। ১৮৭৩ চনৰ পৰা ১৮৮৮ চনলৈকে— এই সময়ছোৱাত কেইবাখনো আলোচনীৰ জন্ম আৰু বিলোপ ঘটে। সেইবোৰৰ কেইখনমান হ'ল : 'আসাম-বিলাসিনী' (১৮৭১-৮৩), 'আসাম-নিউচ' (১৮৮২-৮৫), 'আসাম-বন্ধু' (১৮৮৫-৮৬), 'মো' (১৮৮৬), 'ল'ৰা-বন্ধু' (১৮৮৮) আদি। এই কেইবছৰৰ ভিতৰতে আধুনিক 'অসমীয়া শৈলী প্ৰতিষ্ঠিত' হয় আৰু নতুন নতুন ক্ষেত্ৰত কথা-সাহিত্যৰ প্ৰতিষ্ঠাৰ লগতে অসমীয়া ভাষাৰো প্ৰতিষ্ঠা গঢ়ি উঠে। ভ্ৰমণ-সাহিত্য, প্ৰবন্ধ-সাহিত্য, উপন্যাসিকা, আধুনিক নাটক, জীৱনী, আধুনিক পদ্ধতিৰ বুৰঞ্জী, সংবাদ-সেৱা, সমাজ-সচেতন ব্যঙ্গ-বচনা আদিত অসমীয়া ভাষাৰ ব্যৱহাৰ হয়। কাব্যতো আধুনিক ভাৱৰ আধুনিক প্ৰকাশৰকালে দৃঢ় পদক্ষেপেৰে আগ বঢ়া হয়। অমিত্ৰাক্ষৰ চন্দ্ৰৰ প্ৰয়াগো আন এটা 'সাহসী-কাৰ্য'। গদ্য আৰু কবিতাত জাতীয় চিন্তাৰ উদ্বোধ, শিশু-সাহিত্য, শিশু-আলোচনীৰ প্ৰয়ত্ৰ আদিও এই সময়ছোৱাৰ বৈশিষ্ট্য। আনপিনে বহুলা সাহিত্যৰ প্ৰভাৱৰ কথাও মন কৰিবলগীয়া। অসমীয়া ভাষা আৰু অসমীয়াৰ আত্মবোধৰ চৈতন্য জগাবলৈ আনন্দবাহু ঢেকিয়াল ফুকনে বহু কৰিলে। ফুকনৰ পাহত জগাতিবাহু বৰুৱা আৰু হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাই আধুনিক বুৰঞ্জী, জীৱনী, কোড়ুক-সাহিত্য, প্ৰবন্ধ, সাহাজিক সমালোচনা, আৰু লক্ষ-কোষেৰে অসমীয়া ভাষাৰ ভেটি স্থাপন কৰে। বিশেষকৈ হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাই খৃষ্টিয়ান লেখকসকলৰ 'আচহুৱা বচনা-বীভিক হেচুকি অসমীয়া ভাষাক এটি নিৰ্দিষ্ট গঢ় দিলে'।

২০২. ইপিনে কলিকতাত থকা অসমীয়া ছাত্ৰসকলৰ 'টি পাৰ্টি' নামৰ এখন সন্মিলনেই হ'ল 'অসমীয়া ভাষাৰ উন্নতিসামিহী সভা' (অ. ভা. উ. সা)ৰ সূচীৰ ওহি। এই সভাই (১৮৮৮) হ'ল এক প্ৰবল সাহিত্যিক আন্দোলনৰ মূল। "কৈদুগা বাহু-ভাষা কেনেকৈ ডাঙৰ-বীঘল হ'ব, কেনেকৈ সি পৃথিৱীৰ আন এনী আৰু উন্নতিশীল ভাষাৰ সৰান হৈ আপোন পোহৰ-বেলিৰ পোহৰ চাৰিওফালে পেলাই, দুখীয়া আৰু এছাৰ অসমৰ মূৰ পোহৰাৰ পাবিব, কেনেকৈ সি দুৰ্বল, কণীয়া, আৰু জীৰ্ণ অৱস্থাৰ পৰা সলল, সুস্থ আৰু শক্ত অৱস্থা পাব, তাৰ উপায় সাধনাই এই সভাৰ উদ্দেশ্য"। সভাৰ কাৰ্য-পদ্ধতিৰ ভিতৰত দুবিধ ভাষা পৰিচোষন কৰা, অসমৰ সকলো পঢ়াশালিতে অসমীয়া ভাষা প্ৰচলন কৰিবলৈ আন্দোলন কৰা, অসমৰ

সকলো ঠাইতে এটা মাথোন লিখিত ভাষা প্ৰচলন কৰা আদি নীতিৰূপে ঘোষণা কৰা হ'ল। এইবোৰ উদ্দেশ্য সাধনৰ বাবেই মাহেকীয়া আলোচনী 'জোনাকী'ৰ (১৮৮৯) জন্ম হ'ল। অ. ভা. উ. সা. সভাৰ দৰে চন্দ্ৰকুমাৰ আগৰৱালাই 'জোনাকী'ৰ 'আত্ম-কথা'ত নিজৰ উদ্দেশ্য এইদৰে ব্যাখ্যা কৰিলে : এই পাছ পৰি থকা আত্মাৰ দেশলৈ অলপ 'জোনাক' সুমুৱাব নোৱাৰিলেও যদি নিজে নিজেও যত্ন কৰিবিঙতিৰ পোহৰত বাট পাওঁ তেনে আমাৰ শক্তিৰ মিহা ব্যৱ হোৱা নাই বুলি ভাবিম। আমি জানো আমাৰ দেশ শিক্ষাত পাছ, জ্ঞানত ডিঙাৰী, ধনত দুখীয়া, সংখ্যা-বলত শক্তিহীন, স্বাভাৱত কণীয়া, কামত এলেছবা, আৰু পৰাধীন—কিন্তু আমি নিজ শক্তি হাইহে কামত হাত দিব পাৰোঁ। আমি যুঁজিবলৈ ওলাইছোঁ আত্মাৰ বিপক্ষে। উদ্দেশ্য দেশৰ উন্নতি, 'জোনাক'।

২০৩. 'জোনাকী'য়ে সচেতনভাৱে এক সাহিত্যিক আন্দোলন গঢ় দি তুলিলে। ভাষাৰ নিৰ্ভুল আৰু সম্ভৱপৰ উচ্চতম আধুনিক মান-নিৰ্ণয়ৰ যত্নত সাহিত্যিক শৈলী সমৃদ্ধ হৈ উঠিল। 'পাশ্চাত্যৰ প্ৰভাৱ যুক্তভাৱে গ্ৰহণ কৰি বঙলা সাহিত্যৰ বৰণ্য-সকলৰ আদৰ্শও আগত ৰাখি আধুনিক সাহিত্যৰ ভাৱ-ৰাৱা আৰু সাহিত্যিক ৰূপ অসমীয়াত সমাৱেশ কৰিলে। লিখিক বা গীতি-কৱিতাৰ সকলো বৈশিষ্ট্য বহল-ভাৱে গৃহীত হ'ল। উপহাস ছেক্সপিয়েৰৰ অনুবাদৰ লগতে আধুনিক বা ৰোমাণ্টিক নাটক, প্ৰহসন, আধুনিক চুটিগল্প, বুৰঞ্জীমূলক আৰু সমালোচনামূলক প্ৰবন্ধ, পাতল প্ৰবন্ধ গোৰুৱমন্ডলভাৱে অসমীয়া সাহিত্যত প্ৰৱেশ কৰি নিজৰ স্থান অধিকাৰ কৰিলে। এইভাৱে সাহিত্যৰ সম্পূৰ্ণ আধুনিকীকৰণ 'জোনাকী' আৰু 'জোনাকী'ৰ চাৰিওকাষে গোটখোৱাসকলৰ মহৎ কীৰ্তি হ'ল" (মহেশ্বৰ নেওগ ২)। অসমীয়া সাহিত্যত নতুন নতুন দিশত চিন্তা-চৰ্চা হোৱাৰ ফলত অসমীয়া ভাষাটোও সমৃদ্ধিৰ পথত আগ বাঢ়িল। 'জোনাকী'ৰ দলটোৰ ভিতৰতো লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱাৰ "চেষ্ঠা আৰু ব্যক্তিগত চুড়া সৰাতো ওখ হৈ 'জিলিকি উঠা কাৰণে তেওঁলৈকে সকলো সাহিত্যিকে অনু-প্ৰেৰণা আৰু অনুশাসনৰ বাবে যুৰ তুলি চাইছিল। যদি কোনোবাই সেই অনুশাসন অমান্য কৰিবৰ যত্ন কৰিছিল, তেওঁৰ ওপৰত সেই অনুশাসন কিবা নহয় কিবা প্ৰকাৰে কঠোৰভাৱে বৰ্তিছিল।" ১৮৮৯ খৃস্টাব্দৰ পৰা ১৯৪০ খৃস্টাব্দলৈকে এই অৰ্থ শতাব্দী কালক সেইদৰেই বেজবৰুৱা-বুগ নাম দিয়া হৈছে।

২০৪. বেজবৰুৱা তেওঁৰ পূৰ্বৱৰ্তী লেখকসকলৰ ওচৰত বিশেষকৈ হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ সাপ্তাহিক কাকত 'আসাম নিউচ' আৰু গুণাভিৰাম বৰুৱাৰ 'আসাম বন্ধু'ৰ ওচৰত থকা আছিল। তেওঁ সিয়েই লিখিছে : "কেতিয়া 'আসাম নিউচ' আহিব বই বাটলৈ চাই থাকোঁ আৰু এটাইবে আগলৈ বই কাকতখন খেলি পঢ়োঁ। বুলিলে ঠিক কোৱা

নহয়, মিলে নুজিলেহে ঠিক হ'ব। বাস্তবিকতে 'আসাম নিউট' পঢ়ি তাৰ অসমীয়া লিখাৰ গঢ়ৰ ফালে ভালকৈ মন দিহে প্ৰথমতে মই অসমীয়া ভাষাত বচনা লিখিবলৈ শিকোঁ। ..... এইটো ক'বই লাগিব যে অসমীয়া ভাষাৰ মহাৰখীভৱ 'আসাম নিউট' আৰু 'আসাম বন্ধু'ৱেই আধুনিক আৰ্হিত অসমীয়া গদ্য আৰু গদ্যসাহিত্য-সৃষ্টিৰ অৰ্থে 'pad-work' কোৱাৰ কাম কৰে, অৰ্থাৎ মাটি কুৰি চহাই দিয়ে," (যোৰ জীৱন-সৌন্দৰ্য)।

২০৫. অকল আধুনিক যুগৰ সাহিত্যিকসকলৰ দ্বাৰায়ে বেজবকৰা প্ৰভাৱান্বিত হোৱা নাছিল। প্ৰাচীন আৰু মধ্যযুগীয় অসমীয়া সাহিত্যতো বেজবকৰাৰ গদ্য-বচনাত সহায় কৰিছিল। বেজবকৰা সকলো ধৰণৰ অসমীয়া সাহিত্যেৰে সৈতে পৰিচিত আছিল। তেওঁ সেইবোৰ অকল পঢ়াই নাছিল, গিলিছিলো, হজমো কৰিছিল। অসমীয়া সংস্কৃতিৰ লগত তেওঁৰ নিবিড় সম্পৰ্ক আছিল। পাশ্চাত্য সভ্যতাৰে সৈতে, ইংৰাজী ভাষা-সাহিত্যেৰে সৈতে, আৰু লগতে বঙলা ভাষা-সাহিত্যেৰে সৈতে ভালদৰে পৰিচিত হোৱাৰ সুযোগো তেওঁ পাইছিল। বেজবকৰাৰ সময়ত অসমীয়া ভাষাই প্ৰকৃততে যেনে স্থান পাব লাগিছিল, তেনে স্থান নোপোৱা কাৰণে অন্তৰত গভীৰ দুখ অনুভৱ কৰিছিল। এই আটাইবোৰ কথাই বেজবকৰাৰ মনটো অসমৰ প্ৰতি, অসমীয়া ভাষা-সাহিত্যৰ প্ৰতি সম্পূৰ্ণৰূপে নিৰ্ভীৰ কৰোৱাত সহায় হৈছিল। বেজবকৰাৰ ক্ষেত্ৰত তেওঁৰ অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰতি ভালপোৱাটোৱে মুখ্য কথা। অসমৰ বাহিৰতে তেওঁ জীৱন কটাবলগীয়াত পৰিছিল। এই ঘটনাতো তেওঁক অসমীয়া ভাষাৰ আত্মীয় প্ৰেমী আৰু সেৱকৰূপে প্ৰতিষ্ঠিত কৰাত সহায় কৰিছিল। তেওঁৰ নিজৰ ভাষাত : "এটা কথা আছে, 'দাঁত নসবিলে দাঁতৰ মৌল নুজি।' অসমৰ পৰা আমি সৰি নপৰিলে বা অসম আমা' পৰা সৰি নপৰিলে অৰ্থাৎ অসমৰ পৰা আমি বিদেশলৈ ওলাই নাহিলে, অসম, অসমীয়া আৰু অসমীয়া ভাষাৰ আমি মৌল নুজিব নোৱাৰোঁ।" আকৌ "অসমীয়া ভাষাৰ উন্নতি অসমীয়া সাহিত্যৰ উন্নতিৰ প্ৰথম চাপ।" সেইকাৰণে বেজবকৰাৰ প্ৰচেষ্টা আছিল জীৱন জুৰি অসমীয়া ভাষাক চহকী কৰা প্ৰচেষ্টা হাতে অসমীয়া ভাষাই বঙলা ভাষাৰ লগত সন্মানে স্থান অধিকাৰ কৰিব পাৰে।

২০৬. এটা চহকী ভাষাই সকলো ধৰণৰ জ্ঞান প্ৰকাশ কৰা ক্ষতি ৰাখিব নহয়। সময়ৰ লগে লগে ভাষা বিকাশ আৰু পৰিৱৰ্তন ঘটে। পাশ্চাত্য সভ্যতাৰ সূচনাই অসমত নতুন জ্ঞানৰ সূত্ৰহালে। সেইবোৰ অসমীয়া ভাষাত প্ৰকাশ কৰাটো এটা সমস্যা হ'ল। এনে সমস্যাতে বেজবকৰাই স্বেচ্ছা বহন কৰিলে। সেয়েহে তেওঁ ক'লে : "ভাষাত সৈতে ভাষাই সন্মানে ভাল থাবি হাব সোৱাবিলে সি বিকাশ। ইংৰাজী

ভাষাৰ দুৱাৰ আমালৈ মুকলি হৈ পৰিলত আমি বাস্তৱতে পৃথিৱীৰ জ্ঞান-ভঁৰালৰ নানান ভাৱ, অসংখ্য চিন্তা, অলেখ নতুন গৱেষণা ঢুকি পোৱা হ'লোঁ। আমি সেইবোৰ আমাৰ ভাষাত নিজৰ কৰি লৈ প্ৰকাশ কৰি অসমীয়া সৰ্ব-সাধাৰণেও হাতে ঢুকি পোৱা কৰি দিব লাগিব, নতুবা আমাৰ কৰ্তব্যৰ ত্ৰুটি হ'ব। ..... কোনোটো ভাৱ, কোনোটো চিন্তা আমাৰ ভাষাৰ শব্দেৰে প্ৰকাশ কৰিব নোৱাৰিলে সহজে বুজা বিদেশী ভাষাৰ শব্দ ধাৰকৈ আনি সেই কাৰ্যৰ নিমিত্তে তাৰ সহায় ল'লে ভাষাৰ মজলৰ বাহিৰে অমজল নহয় আৰু ভাষাৰ জাতো নেহায়।" এজন ভাষাবিজ্ঞানীৰ দৰে বেজবকৰাই স্পষ্টভাৱে ধাৰণা কৰিব পাৰিছিল যে কোনো এজন ঠাইৰ ভাষাত কোনো এক অকলৰ শব্দকে অকল ব্যৱহাৰ নকৰি উপভাষাৰ উপযুক্ত শব্দও গ্ৰহণ কৰা উচিত। সেই কাৰণে তেওঁ এটা আদৰ্শ মান্ত ভাষাৰ চিত্ৰ দাঙি ধৰিবলৈ সক্ষম হৈছিল : "অসমীয়া ভাষা উজনিৰো অকলশৰীয়া ভাষা নহয়, ভাটিৰো অকলশৰীয়া ভাষা নহয়। সি গোটেই অসমৰ ভাষা। ...উজনিৰ প্ৰাধান্য থকা ভাষায়ো ভাটিৰ পৰা শব্দ-সম্পদ ল'বই লাগিব।"।

২০৭. আকৌ "উজনি ভাটি একেটা হৈ অসমীয়া জাতি আৰু অসমীয়া ভাষা যাক লৈ অসমীয়া ভাষাৰ সোৱৰ যাব অমৃতময়ী লেখনীয়ে অসমীয়া ভাষাক অমৰ কৰিলে, সেই শত্ৰুদেৱ-মাধৱদেৱৰ প্ৰধান কৰ্ম-স্থান ভাটিহে আছিল। উজনি-বৰদোৱাৰ শত্ৰুদেৱৰ প্ৰধান প্ৰিয় শিষ্য মাধৱদেৱে ভাটিত বৰপেটাঙহে অসমীয়া ভাষাৰ অধিতীয় পুথি বোৰা-বহাৱলী ৰচি ভক্তি-প্ৰেমৰ অমৃত নৈৰ পাৰ ভাটি সি অসম বুৰাই দিছিল। সেই দেখিহে কওঁ যে এতিয়া এনে দিনত অসমৰ উজনি-ভাটি বিচাৰি ভিন্ন ভাৱ খুচৰিথলৈ যোৱাটো বৰ অশোভন কাৰ্য আৰু খোচৰাসকল কেতিয়াও কৃতকাৰ্য নহয়।..... এতিয়া পৃথিৱীৰ সকলো জাতিৰ ভিতৰত চলি থকা হুঁজুৰ চাকনৈৱাত্ত আমি পৰিহোঁ। সেই দেখি এতিয়া নিজক আৰু নিজৰ ভাষাক সন্মানৰে সৈতে যিকলৈ থ'ব লাগিলে আমাৰ ভিতৰত অসাৰ্থক বক্তৱাদ দন্দ আৰু বাক-বিতণ্ডাবোৰ পৰিহৃত কৰি আমি সামান্য বিভিন্নতা আৰু অমিলবোৰলৈ চকু মিদি একতাৰ জোঁকোৰে নিজক বান্ধি শব্দত হৈ আঙুৱাৰ লাগিব নতুবা আমাৰ ধ্বংস অনিৱাৰ্য। .. দৈনিক জীৱনত মানুহে নিজৰ বিভিন্নতা ৰাখি চলিলেও জাতীয় ভাষাত সেই বিভিন্নতা বিসৰ্জন দি জাতীয় ভাষাক বলৱন্ত কৰাটো উচিত"। এনে উদাৰ দৃষ্টিৰে বেজবকৰাই অসমীয়া ভাষাৰ চিত্ৰ যনত আঁকি লৈ নানা উপায়েৰে তাক চহকী কৰিবলৈ আজিও বদ্ধ কৰে।

২০৮. আধুনিক অসমীয়া ভাষাৰ ব্যৱহাৰত ইয়াৰে বেজবকৰাই নিজৰ প্ৰতিভাৰ পৰিচয় তেওঁৰ বচনাৰ ব্যৱহাৰি পোৱা যায়। বেজবকৰাই বাটক, উপভাস, হুঁজুৰ,

গ্ৰন্থ, জীৱন-চৰিত্ৰ, আত্মজীৱন-চৰিত্ৰ, সাধু-কথা, ধৰ্ম-বচন, আৰু বিবিধ ঘটনাত অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰয়োগ দেখুৱাইছে। এইবোৰত বেজবৰুৱাই শব্দ-চয়নৰ সম্পৰ্কত আচৰিতধৰণে উদাৰ পন্থা অনুসৰণ কৰে। শুভ মুকলিতাৱে সকলো ধৰণৰ শব্দ গ্ৰহণ কৰিছে। একেবাৰে ঘৰুৱা অসমীয়া শব্দৰ দৰা আৱণ্ট কৰি, উপভাষাৰ শব্দ, বিদেশী শব্দ সকলোকে লৈ ব'ত্ৰ বিটো উপযুক্ত বুলি ভাবিছিল তাকে বহুৱাইছিল। তলত সেইবোৰৰ কেইটামান উদাহৰণ দিয়া হ'ল :

(ক) কাপ, মৈলাৰ, কাকত, ভূলাপাত, মহী, বিতচকু, বাতুলীসঁচাৰ, সঁচাৰ কাঠি দিয়াহলান্ধ, জিৱাচলি, জুইখালি, চেলেউ মাচিয়া, জলপানি, জহ, বামকাঙ্গি, ডাক-হৰকৰা, ডাকোৱাল, চৰভীয়া, নাগ-মাটি, সমাজিক।

(খ) মলি জাহাজ, মখল, মদং, জুমুৰাজ, জুম, জাহিৰ, মানা, খামাখা, মেজ, নাবাজ, বকা, গোছাক, মাফ, ফয়দা, ঘোৱাত, কলম, খালাছ, ছলাম।

(গ) পিতৃ-দেৱতা, দেউতা; মাড়-দেৱী, আই; ক্ষুদ্ৰ, সৰু; শক্তি, শকতি; ছাত্ৰ, ছাত্ৰৰ; শয্যা শোৱা-পাটী; বিসুচিকা, জহনি; কটকিল, কিপিণ।

(ঘ) কাখি, শিৰালি; বৰা, গাহৰি; ধুমটি, টোপনি; বোকা-চাউল, কোমল-চাউল; আপী, হোৱালী; লেজ, নেজ; ফুটা, সুকণ্ডা, বিদ্ধা; আটাই পাব, কল ছেলা, চকখাই উঠ জুই পুৱা।

(ঙ) বাট-পথ ডকাহুকা, চাকৰ-নাকৰ, লগুৱা-লিকচৌ, বন্দী-ৰেটী, হাৰ্ভী-ঘোঁৰা, ধন-বিত, শো-পোৱালি, কালিয়া-কোণ্ডা, দাল-চৰ্চৰী টক-অৰল।

(চ) গ্ৰেভ, কবৰ, মৈলম; ছীৰী, খটখটী, লিফ্ট; ইজি চেয়াৰ, আবাম চকী; বেগ, মোনা, থুপাক; ফটকা, লাঙপানী, মদ; গুডমনিং, সুপ্ৰভাত।

২০৯. বেজবৰুৱাই নিজৰ পিনৰ পৰাও কিছুমান শব্দ সজাইছিল; যেনে, নিপনীয়া গাৰীৰ, লগৰীয়াণী, শিৰ্য-শিৰ্যানী, চয়তানীজনী, ডাঙৰতা, বুদ্ধিয়ে বিজুলীয়ালে, নিৰীয়ালাওঁ। কেতিয়াবা এটা শব্দৰ সাদৃশ্যত আন এটা শব্দ গঢ়িছিল; যেনে, নেভনেলিওঁ, কিন্তু সনাতনিলিওঁ, আৰ্য্য সনাজিলিওঁ। তদুপৰি ইংৰাজী ভাষাৰ শব্দ কিছুমানৰ প্ৰতিশব্দৰূপে অনেক শব্দ ব্যৱহাৰ কৰিছিল। সেইবোৰৰ কিছুমান এনে ধৰণৰ: অজ্ঞানতা—Mathematics; অৰৈখ্যশীল nervous; অমিষ্ট—rude; অপ্ৰীতিকৰ—unpleasant; অনাৱীয়াবকৰে—privately; আদৰকাৱল, বত্বৰ—etiquette; উপলুতা নাম—nick name; উত্তম শক্তি—energy; উত্তৰাৰ্দ্ধ—better half; কল্পিত supposed; কাৰিকৰী—finish; কল-কাৰখানা—workshop; কণ—effect; গাৰ্ভী-বখা টাই—stand; গলাগোলা—ragged; টুক—alliance; হৈ—hood; জয়লভ টিচ trophy; ভাবিৰ কাকত—date

calendar ; দোহাবি—repeating ; বাৰা—section ; নিজঘৰ-কাভকৰা—home-sick ; নিষেধ—taboo ; নিয়মপ্ৰিয়—disciplinarian ; নিৰ্ণায়ী—permanent ; প্ৰজা—generation ; প্ৰত্যগ্নি—counter fire ; পথপ্ৰদৰ্শক—pioneer ; প্ৰতি-প্ৰভাৱশালী—influential ; প্ৰাচীনমতাবলম্বী—orthodox ; পুনৰ্বিচাৰ—revision ; কৰ্পজতা—trash ; বচন—dictum ; বাট—outlet ; বায়ু-পৰিৱৰ্তন—change ; বিমোহ—puzzled ; বিদ্ৰূপাত্মক পদ—lampoon ; বেপৰোৱা—reckless ; বেজিনী—midwife ; বিজুলী ডাক—telegram ; ব্যৱ-সংকোচ—economy ; ভক্ত—admirer ; ভাপ কল—steam engine ; বইমতীয়া—arbitrary ; মাজা-মাজি—golden mean ; মূৰ-গধুৰ—top heavy ; বদ—veto ; শাস্ত্ৰীয়ৰূপে—officially ; সহজ অৱস্থা—normal condition ; সংগীন—bayonet ; সংজ্ঞা—definition ; সন্দিগ্ধ চিন্তক—sceptic ; সাঙ্কেতিক চিহ্ন—signal ; স্থগিত—suspend ; ক্ষেত্ৰ-ভূমি—geometry ; হাতনি-পেৰা—cash-box ।

২১০. কোনো শব্দৰ একোটা শব্দতে প্ৰতিশব্দ ৰিচাৰি নাপালে এটাটকৈ অধিক শব্দ প্ৰয়োগৰ দ্বাৰা তাক বুজোৱা হৈছিল ; উদাহৰণ : ডিমি ভাগৰ দুভাগ পানী দিয়া adulterated, মজলীয়া বিধৰ of mediocre ability, অনিয়মিতভাৱে হাৱবানি-যুদ্ধ guerrilla warfare, কম বয়সত বিয়া কৰোৱা early marriage, হাতে কলমে হোৱা অভিজ্ঞতা practical knowledge, কু পথখি নিয়োজিত misdirected, বিৰুদ্ধক আৰু বিৰুদ্ধী conscientious, বিকৃত ভাৱপ্ৰৱণতা morbid sentimentality, নৱনৱোন্মেষশালিনী বুদ্ধিপ্ৰসঙ্গ ব্যক্তি genius, ধান খেৰৰ জুখুৰিৰে সজা মূৰ্তি effigy, বিয়াৰ উমেদাৰি courtship, ঘৰুৱা চিকিৎসক family physician, জীৱন কাৰ্যৰ দৈনিক সংক্ষিপ্ত বিৱৰণ diary ।

২১১. কেতিয়াবা আকৌ প্ৰতিশব্দৰ আৱশ্যকতা অনুভৱ নকৰি ইংৰাজী শব্দটোকে বৰা হৈছিল ; যেনে : club, witty, romantic (ৰোমাণ্টিক) tax (টেক্স); idea, cheque (চেক), fashion (ফেশ্যন) tank (টেঙ্ক), plot (প্লট), প্লেট, ক্লপ, বোৰ্ট, কাৰি, কটলেট, ৱেইছ, হেট, পাইপ, নাইট-কেপ ইত্যাদি । এইবোৰ উপায় অৱলম্বন কৰি বেজবকৰাই অসমীয়া ভাষাৰ শব্দ-সম্ভাৰ যথেষ্ট-ধৰমে চহকী কৰিলে ।

২১২. আনহাতে বেজবকৰাই আৰ্হি পাঠ অসমৰ পৰ্ব্বত-পাহাৰ, গঠ-সন্নিব : অশ্বকান্ত, কামাখ্যা, হাজো, উমানন্দ, পৰ্ব্বতমাৰ-কুণ্ড, বৰিষ্ঠাক্ষয়, ভূমসেন্ধৱী ; অসমৰ গছ-গছনি, শাক-পাচলি : আম, কঠাল, ডামোল, ডেউলী, নেৰু, জামু, বৰাব, সুৰখিলা, মদাব, জাঁহুত, জৰী, নল-খাপৰী, মাহুৰী, ধাৰ, মাহ, মৰিহু, কাই,

লকা, ডেকৰা, পালেং, বাব্বী, কচু ডেঁকীয়া ; অসমৰ চবাই-চিৰিকটি, মাছ-অগৰ ; গজাচিলনী, কুকৰা, হাইঠা, কাউৰী, কেচুলুকা, ধঁবিয়াল, কাছ, হুবা-কাছ, বো, চিহ্ল, কাঠৈ, পাভ, পুঠি ; অসমৰ নদ-নদী : সন্ধ্যা, লজিতা, কান্ধা, সোৱণশিৰী, দিখৌ, ব্ৰহ্মপুত্ৰ, দিহিং, দিমৌ ; অসমৰ বন-বনু, কানি-কাপোৰ, আ-অলকাৰ : পাঠৈ, হোলোং, টুলুঙা-নাও, নাম-ঘৰ, বৰ-ঘৰ, বুলনি-ঘৰ, গজাল, বটালি, কৰঙ হাডুৰী, চাঁচ, বেন্দা, পাক-ভৌহৰ, দৈ, গুড়, চিৰা, সান্দহ, ভিলৰ লাড়ু, মোহা-আলু, কাঠ-আলু, চিৰা-আলু, ঘিলা-পিঠা, চুঙা-পিঠা, লাও-পিঠা, কেনি-পিঠা, কাছদি, খাবলি, খৰিচা, আমৰ গুৰি, বগৰীৰ গুৰি ধঁপাভ, কানি, ভাং, ফটিকা, লাওপানী, এঙাচোলা চেলেং, চুৰিলা, গামোচা, 'কাপৰ লংকেক, হাতৰ গাম খাক, আঙুলিৰ বাধৰ পতোৱা আঙঠি, ডিঙিৰ কোটমণি, গলগতা, সাতলৰী হাৰ' ; অসমীয়াৰ খেলা-ধুলা : টাং-গুটি, পচি, লুকাভাকু, হৈ-গুহ, কচু-গুটি, বাঘ গক, ম'হ-যুঁজ, কলী-যুঁজ, ; অসমীয়াৰ মাৰ-কিল, গালি-শপনি : চকা, ডুকু, চৰ, গোৰ, হাৰামজাদী বদজাত, পাজী, পোটগক, এলাবাহু, নাকৰীৰী, গেবেলী, জাপৰী, কেনেলী ; বেকেডামুদ, পেঙী, ওফোন্দাগালী, বেঙী ; অসমৰ পূজা-পাৰ্বণ, উৎসৱ-পৰ্ব : ব্ৰহ্মায়ন, শান্তি-কৰম গ্ৰহ-মন্ত্ৰ, ভিল-হোম, কাজীপূজা, বটুক-পাঠ, চ'ভৰ বিহু মাঘ বিহু, কান্তি-বিহু, বিন্ধাই-গোৱা বিন্ধা-নাম ওজা-গোৱা, পাল-নাম ; অসমৰ অভীড-গোৱৰ : বংঘৰ, কাৰেং-ঘৰ, ভলাভল-ঘৰ, জন্ন-সাগৰ, শিৱ-দ'ল, বিহু-দ'ল দেৱী দ'ল, বকৰা, ফুকন, কুঞা, বৰবকৰা, নৰকাসুৰ, ভগদত্ত, নবনাৰায়ণ ; আৰু অসমীয়াৰ বাবে লাগতিয়াল গুণসমূহ : ভেজ, বল, সহিষ্ণুতা, একতা স্থিৰতা, গাভীৰ্য, ধৰ্ম-নিষ্ঠা । এনেকৈ মাধৱ কন্দলীৰ বামাশয়ণ পিছত অসমীয়া শব্দ-মালা বেজবকৰাৰ বচনাত সংৰক্ষিত হৈ থাকিল ।

২১৩. বাক্য-বচনাৰ ক্ষেত্ৰতো বেজবকৰাই অসামান্য ক্ষমতা দেখুৱাইছে । তেওঁ বিশিষ্ট ধৰণৰ বাক্য বচনা কৰিছে । কেতিয়াবা কোনো এটা বাক্য সম্পূৰ্ণ উদ্ভৱ শব্দেৰে গঢ়া আৰু কেতিয়াবা ভংগম শব্দেৰে বচা । কেতিয়াবা একোটা সংক্ৰান্ত বাক্য লৈছে নতুবা এটা বাক্যৰ একাংশত সংক্ৰান্ত বাক্য ব্যৱহাৰ কৰিছে । কেতিয়াবা আকৌ ইংৰাজী বা আন ভাষাৰ বাক্যৰ অনুবাদৰূপে একোটা বাক্য বচনা কৰিছে । ভলন্ত আটাইবোৰৰ উদাহৰণ দিয়া হ'ল : উজনি-ভাটী একোটা হৈ অসমীয়া জাতি । পবৰ ব্ৰহ্ম পৰমেশ্বৰ স্বৰাট, বিত্তত, বিনুত । জননী জন্মভূমিৰ বৰ্ণাদপি গৰীয়েনী । বাকীবোৰ 'সৌভাগ্য পৰমবোহু পৰমাবোহু হাড়ব' ভাষি পৰিভাগ কৰিবি । মেহনত কৰি কোনো কৰি হ'ব নোৱাৰে (poet is horn not made), সৰু কাষ নকৰাভাকৈ পলমকৈ কৰাও ভাল (Better late than never), সিদ্ধিয়ে সিদ্ধিৰ লগ লগ (Nothing succeeds like success), পূব পূবত, পশ্চিম পশ্চিমত, দুয়ো বিপৰীত কালে (east is east and west is west and never the twin shall meet) ।

২১৪. কেতিয়াবা শব্দব্দেৰে, মাধৱদেৱৰ পৰা বাক্য বা বাক্যাংশ একোটা লৈহে, কেতিয়াবা লোক-সাহিত্যৰ পৰা বা কোনো কবিতাৰ পৰা একোশাবী লৈ সেই-বোৰক গদ্যৰ আকাৰ দিহে। ভট্টদেৱৰ গদ্যৰ অনুকৰণতো দুই-এটা বাক্য সজা হৈছে। উদাহৰণ : তুমি এই বয়সতে আপোন হাতে আপোনাক মাৰি আপোনাৰ মহামাৰি আপুনি চিহ্নিবা এনে কথা হ'ব নোৱাৰে। (তু. মাধৱদেৱ : আপুনি আপোন বন্ধু আপুনি আপোন শত্ৰু আপুনি আপোন বাৰে মাৰে)। টেকেলা বোল (তু. শব্দব্দেৱ : অকীয়া নাট : ৰাজ্য কৰমোৰে বোল)। টেকেলা বদতি 'ইটো কথা পৰম গুপ্ত' (তু. দশম : সুকমুনি বদতি মুনিয়ে পৰিক্ৰিত) ; নাবদত হন্তে মোৰ কৰ্ণগোচৰ হ'ল (তু. ভট্টদেৱ : তুমাত হন্তেমে জগত্তৰ সৃষ্টি স্থিতি সংহাৰ হয়)। যদি কোৱা, অকল বিহাৰৰ ওপৰতে মাৰখাত পৰিল কিয় ? (তু. ভট্টদেৱ : যদি বোলা বিষয়ত তুষ্টি নহৈলে, কেমনে ভোগ কৰে)। মই কাবো কৰি কলৌ, ককা "প্ৰসন্ন হোৱা, এইটো সুভলি" (তু. ভট্টদেৱ : হে জগন্নিবাস, প্ৰসন্ন হুৱা)।

২১৫. বন-গীত হুশাৰীকো কেতিয়াবা গদ্যৰ ৰূপ দিয়া হৈছে : সম্পূৰ্ণ এবছৰ নপঢ়া-মুন্ডনা নামৰ ৰূপহী মদাৰজোপা জকমকীয়া হৈ ফুলিল; ডল ডৰি সৰিল আৰু শুক-শুকত ক'তো তাৰ ফুল এপাহি নালাগিল (তু. কেলেই ফুলিলি ৰূপহী মদাৰ এ .)। ৰূপ-সাংগত বুৰ মাৰি অৰূপ বতনক তুলি চকুৰ আগত ৰবা। (তু. বৰীজনাথ : ৰূপ সাংগবে তুৰ দিলেহি অৰূপ বতন আলা কৰি)।

২১৬. বেজবৰুৱাই য'তেই সুৱিৰা পাইছে ত'তেই অসমীয়া ককৰা-মোজনা, প্ৰৱাদ বচন, জড়ুৱা ঠাচ আদি পৰ্যাপ্তৰূপে ব্যৱহাৰ নকৰাকৈ থকা নাই। তেওঁৰ বচনাত পাওঁ : কথাতে কটা ঘাৱ, কথাতে বঁটা পায়; শাছৰে গৰকা বোৱাৰী বাবা; শাকত নাখায় লোণ শিটিকাত ঘাৱ ডিনিঙণ; সাত পুৰুষত নহ'ল গাই কবিতা লই বীৰাবলৈ যায়; আইৰ ঘৰলৈ ৰাম হুইহাতে ৰাম বিধাতাই বোলে মই পিছে পিছে ৰাম; গৰগঞা স্থিতিৰৰ ভাও মুখে বোলে থাক থাক ভৰিবে হেটোকে নাও; হাছহে পাতে ইন্ধৰে ভাঙে; নল মৰে গঁজালি উঠে; অসমীয়া চিৰকাল পৰৰ ওপৰত খোৱা ভটিয়া পানীত বোৱা; মোৰ ধাতু তুলিৰ আগ যদিও পালেগৈ তথাপি মৰৌজীওঁসৌ-আখিকৈ বুকুখন ভাঠ কৰি ক'লো; তেওঁ বগা হাৰাবসকলৰ ডবিত 'ভালকৈ ভেল-টেঙা বঁহিব জানিছিল।

২১৭. বেজবৰুৱাৰ বহুতো বাক্য প্ৰৱাদ-বাক্যত পৰিণত হৈছে; যেনে, "জাতীয় সাহিত্য জাতীয় জীৱনৰ প্ৰতিবিম্ব। অসমীয়া ভাষাৰ উন্নতি অসমৰ উন্নতিৰ প্ৰথম চাপ। সদায় জাঁউনী দেখাংকৈ। কামৰ সৰু ৰব নাই।" বাক্যবোৰো একে বৈৰাম নহয়। এই ক্ষেত্ৰতো বেজবৰুৱাই বৈৰামৰ সবাৱেশ নটাইছে। তেওঁৰ জাঁউনীতকৈ

দীঘল বাক্যটো ৫৩৪ টা শব্দেৰে গঠিত। অসম-সাহিত্যসভাৰ সভাপতিৰ ভাষণত সেই বাক্য সংৰক্ষিত হৈছে। ভেৰ্ডৰ আটাইতকৈ চুটি বাক্য এটা শব্দেৰে সজা। বেজবৰুৱাৰ বাক্যৰ বৈচিত্ৰ্যৰ আভাসস্বৰূপে এটাৰ পৰা দহোটা শব্দেৰে গঠিত দহোটা বাক্য উল্লেখ দিয়া হ'ল :

(ক) লখীমপুৰ

(খ) মনেই সকলো

(গ) মানুহ ঈশ্বৰৰ সন্তান

(ঘ) হ'ল আহল বস্তু নহয়

(ঙ) তুমি যেনে ভাবা তেনেকুৱাই হ'ব

(চ) একুশ আনন্দ হৈছে স্বপ্নানন্দ, ভগৱন্ত, পৰমেশ্বৰ

(ছ) অথও, অব্যয়, ভূমানন্দ ঈশ্বৰৰ বাক্যত নিবানন্দ ক'ন্ত

(জ) মন শৰীৰৰ যেনে সহায়ক, শৰীৰো মনৰ ভেনে সহায়ক

ঝ) আঁটলীৰ পিছত প্ৰতিপদ যিটীয়া আৰু শেহত পূৰ্ণিমা আছেই

(ঞ) লেখত সবহ হ'লেই যে মনুষ্যত্বৰ যোগ-কল সবহ হয় এনে নহয়।

২১৭১ হাত আৰু ব্যঞ্জনসাম্যক বচনাত বেজবৰুৱাই কোনো কোনো সমস্ত বীজ-গণিতৰ সূত্ৰৰ আৰ্হিত বাক্য গঢ়িছে ; যেনে,

ভোজ^১—মন^২—সুকুৰা=০ ; অৰাধ—দক্ষিণা - ০ ইত্যাদি।

বেজবৰুৱাৰ

আনকেইটামান বাক্য এনে ধৰণৰ : মতিবাস যেনেৰে ধনী, ভগেৰে ভনী, বোলত বায়ল, গীতত গায়ল কাঠৰ কামত বাঢ়ে, সৰোহলত আঁঠে। ইয়াত ভৈৰৱৰ পচা শোক নাই, দুখ নাই, হিংসা নাই, খিয়াল নাই। বিপিনেই চাওঁ সেইপিনেই পুৰীকৃত সৌন্দৰ্য, তৃপীকৃত মাদুৰ্য, বাশীকৃত আনন্দ। জলত মধু, থলত মধু, মানুহত মধু, ফলত মধু।

২১৮. তাওৰ লেখকৰ বচনা স্বাভাৱিকভাৱে অলংকাৰযুক্ত হয়। বেজবৰুৱাৰ বচনাকো বিবিধ অলংকাৰে শোভিত কৰিছে। অলংকাৰৰ ভিতৰত তেওঁ 'সাব' বা 'আবোহ' অলংকাৰ সঘনে প্ৰয়োগ কৰা দেখা যায়। উল্লেখ কৰা হ'ল :

উপমা : কাপ দুখনি যেন দুটি হালধীয়া চিকুণ পখিলা। আত্মজ্ঞা-কলৰ ডিল যেন জবিসুৰি। দুখখনিত এনে এটা মধুৰ হাঁহি যেন সেইটি কলুী-কলৰ সোপাকমিছে।

স্বৰূপ : ভাৰা-উৰালত লোণ-ডেল, ধান-চাউল আছে, ভাৰা-দাক্ষিণ্য দাক্ষ-পাচলি আছে, ভাৰা-কিলত নাহ আছে। সেই বাহুব পাল দোব মন-সাত্ত ভালকৈ জ্বি দিব পাখি।

কল্পক : ইয়াৰ চালচলন কেনে ?

মিঠা

মিঠা-ভিতাৰ কথা মই কোৱা নাই

অজ্ঞান : এথোজ হুথোজকৈ আহি সংসাৰভাগী সন্ন্যাসীৰ শৰীৰত শিল্পৰ বিৰাগী বৰাগীৰ গাত হুট কলি প্ৰৱেশ কৰিলে, বৰাগীৰ মনত বিকাৰ উপস্থিত হ'ল।

অভিময়োজি : বাস্তৱিকতে তেওঁৰ দাঢ়ীকোছা ইমান দীঘল আছিল যে এহেজাৰৰ ভিতৰত ন-শ নিৰামলকৈটো মানুহৰ মুখত তেনে দাঢ়ীৰ হাবি সন্ধান পোৱা নাযায়।

জাৰোহ ৰা সাৰ : আমি দেখিছোঁ, আমি পাইছোঁ, আমি বুজিছোঁ অসমীয়া এটা ভিন্ন ভাষা। পঢ়ি চোৱা, মিলাই চোৱা - দেখিবা। হে অসমীয়া! ভৱ কি? সংশয় কি? আৰু আমনজিমনকৈ থাকি কিয়? বুকুত সাহ লৈ; ইশ্বৰৰ আশীৰ্বাদ শীৰত লৈ, ভক্তি, বিনয়, নম্ৰতা অথচ মন্তব্যত্বৰ দাবীৰ কৰচেৰে আহুত হৈ, ধৰ্মৰ সুবিমল জ্যোতিৰে বিমণ্ডিত হৈ আগ বাঢ়। গাভৰুৰ কি লাহৰী হাতখনি! কি চকুৰ ঠাৰ! কি খামোচে পোৱা কঁকালটো! কি আঠীয়া-কলৰ ভিল যেন ভৰিযুৰি! নাহে, নেপাওঁ, গ'ল, জনমলৈ গ'ল।

জাৰোহ : এতেকে হে জগতবাসী! হে ভাৰতবাসী! হে অসমবাসী! তাত প্লেট নাছিল, কাঁটা নাছিল, চামুচ নাছিল, ছুপ নাছিল, বোষ্ট নাছিল, কাৰি নাছিল, কট্লেট নাছিল, আছিল মাথোন পইতা ভাত আৰু পোৰা মাছ।

হুতাষণ : চুক-ভেকুলীবোৰে ক্ষুদ্ৰবিধ কাৰ্য সমাপ্তি লব মাৰিছে। তইভৰ চাপত ভিতালাও গজাম, ভেটিত মেখেলাৰ হতুৱাই সি কথা কৰাম।

ব্যাকজ্জি : একতা,-একতাৰ বিষয়ে অসমীয়া জাতি পৃথিৱীত অধিতীয়। একতা মানে একেতা; অৰ্থাৎ গাইপতি এটা এটা, গোট গোট।

লক্ষণ : 'বগা-ছাল'ৰ উন্নতি শীঘ্ৰে হয়। সেই মহাপাপীৰ তেওঁ কপিন কালেও বদন, বৰ্ণন নকৰে।

সমাসোজি : গুৱাহাটীৰ গাত লুইতৰ বিহা-মেখেলা, ভিত্তিত পৰ্বতৰ সাতশৰী-হাৰ, মূৰত ভুৱনেশ্বৰীৰ ধৱল কিৰীট, বুকুত উমানন্দ আৰু উৰ্বশী। কেতিয়া কোনটো ছেগত ক'ব নোৱাৰে? মনে মনে টোপনিহে আহি মোৰ মূৰৰ পৰা ভৰিলৈকে ঢাকি কলা কাপোৰ এখন মোৰ গাৰ ওপৰত পেলাই দিলে। আৰু .. বাহিৰৰ বনুৱা-লগুৱা ইন্দ্ৰিয়বোৰে মোহ পাতি ধৰ্ম-ঘট কৰি নিজৰ কাম বহু কৰি দিলে। মই হাঁহিলে পৰ্বভেঙে হাঁহে।

পুৰকজি : বৰ বকৱাৰ নিচিনা মানুহৰ পকে খৰচ আপদ, খৰচ বিপদ, খৰচ, শনি, আৰু দুঃখৰ জগনি। তেওঁ সবিলেও খৰচ, নমবিলেও খৰচ, এৰাজীৱা হৈ থাকিলেও খৰচ।

কৰ্মব্যাকৰতা : ঘৰৰ ভিতৰত চিডৰা-পখৰা বোন্দা য়হে কোনকোনলি লগাইছে, সৰু সৰু ল'ৰাবিলাকৰ কোনোটোৱে পেনপেনাইছে কোনোটোৱে কেনকেনাইছে।

বিষয় : সি যেনে ডেকী তেনে কোমল, যেনে ওপঙ তেনে চোঁচা যেনে কটু তেনে মধুৰ।

জ্ঞানমান : তই আকাশত উৰি ফুৰা মইনা চবাই নে, পৰ্বতৰ গাভ ফুলা বনৰীয়া ফুল ? তই পৰ্বতৰ জীৱনী নোৱী নে, লুইতৰ জীৱনী কোনোবা জলকুঁৱৰী ?

২১৯. বেজবৰুৱাৰ শক্তিশালী ব্যক্তিত্ব, সজ্ঞান কাব্যিকৰি, অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰতি থকা তেওঁৰ স্বাভাৱিক ঢাল, আৰু অসমীয়া ভাষাৰ ওপৰত থকা দখলৰ দ্বাৰা তেওঁ এটা নিজস্ব বীতি গঢ়ি তুলিবলৈ সক্ষম হ'ল। সেই হেতুকে বাণীকান্ত কাকতিয়ে কৈছিল : “বেজবৰুৱাৰ বচনা-পদ্ধতিৰ প্ৰতি সৰ্বিশেষ মন নিদিয়াকৈ অসমীয়া লিখিবলৈ যোৱাটো ভাষাৰ প্ৰতি অবিচাৰ কৰা হয়”। আনভাৱে ক'বলৈ গ'লে বেজবৰুৱা আধুনিক অসমীয়া ভাষাৰ এজন প্ৰধান গঢ় দিওঁতা। তেওঁৰ বিবিধ বচনাই অসমীয়া ভাষাক যথেষ্টৰূপে সমৃদ্ধ কৰি, তুলিলে।

২২০. “এজন বজাৰ শাসনৰ অধীনত থাকি সেই বজাৰ হকে যুঁজিবলৈ হ'লে সকলোৱে এক মনৰ হৈ লগলাগি এজন প্ৰধান সেনাপতিৰ আদেশ মানি যুঁজিব লাগিব। তেহে আমাৰ জয় হ'ব। কাৰো শাসন আৰু আদেশ নেমানি আমি গাইপতি মইমতভাৱে যুগযুগান্তৰ ব্যাপি যুঁজি শৰীৰ পাত কৰিলেও যুঁজত জয়লাভ কৰিব নোৱাৰোঁ— (বেজবৰুৱা)। অসমীয়া ভাষা-সাহিত্যক “বজাৰ বকাসুৰৰ পেটত সুমাই ল'বলৈ আৰু গোটেই অসম-দেশখনকে গিলি পেলাবলৈ বঙালী পণ্ডিতসকলে ক্ৰমাগতভাৱে ওপৰাউপৰিকৈ যিবোৰ আক্ৰমণ চলাইছিল সাহিত্যৰথী লক্ষ্মীনাথে সেই সকলোবোৰ আক্ৰমণ সিংহবিক্ৰমেৰে ওকৰাই পেলাইছিল—অসমীয়াৰ ন্যায্য দাবী দৃঢ়ভাবে সাব্যস্ত কৰি ডেওঁ জয়লাভ কৰিছিল। সমসাময়িক আন সকলোবিলাক সাহিত্যিক নেতাই বৰসেনাপতি লক্ষ্মীনাথৰ বলিষ্ঠ নেতৃত্ব মানি লৈছিল। ভাষা-সাহিত্যৰ বণত দিখিজৰী হোৱাৰ বাবেই বেজবৰুৱাক আজি আমি সাহিত্যৰথী আখ্যাৰে বিভূষিত কৰিছোঁ।”— (অতুল চন্দ্ৰ হাজৰিকা)। বেজবৰুৱাই এনে এজন প্ৰধান সেনাপতিৰ স্থান অধিকাৰ কৰাৰ ফলত আন কেইবাগৰাকী লোকে সাহিত্য-সেৱাৰ জৰিয়তে বেজবৰুৱাই নেতৃত্বতা বাটলৈ আগবাঢ়ি অসমীয়া আধুনিক মান্য ভাষাটোৰ সুপ্ৰতিষ্ঠাতা অধিষ্ঠা বোলালে। এই ক্ষেত্ৰত বেণুদত্ত শৰ্মা, অতুল চন্দ্ৰ হাজৰিকা, অধিকাংশ বিদ্বান-চৌধুৰী, সভ্যনাথ বৰা আদিৰ নাম বিশেষভাৱে উল্লেখ কৰিব লাগিব। বেণুদত্ত শৰ্মাৰ ভাষাভোক্তা নানা ধৰণৰ শব্দৰ প্ৰয়োগ দেখা যায়। সেইবোৰৰ কিছুমান কবিতা ভাষাৰ শব্দ, কিছুমান সংস্কৃতীয়া, কিছুমান পুৰণি অসমীয়াৰ শব্দ, কিছুমান

বিশেষণী শব্দ, আৰু কিছুমান নিজেই সজাই লোৱা শব্দ। তলত আটাইবোৰৰে উদাহৰণ দিয়া হ'ল: বজাদেৱে বাৰীখনৰ ঠগ দেখি তন্নান খাই লগৰ মানুহক সেই বাৰীলীয়া মানুহটোক তেওঁৰ আগত ধোঁৱালৈ ক'লে।... স্বৰ্গদেৱৰ ৰাজ্য যদি বুঢ়াগোহাঞি লখিম্ভাৰ মেঘবৰকে কবিত্ব খুজিছিল, ভাব নো আকৌ শিজোৱে চিঠি সবকাৰ পৰা কুস্তাক কিয় থৈছিল?... শস্য শ্যামলা অসম ধৰিত্ৰীৰ বুকুত বিপুল অৰ্ধ-সম্পদৰ অনন্ত আকৰ উল্কাৱহাত তল পৰি আছে।... এঠাইৰ পৰা আন এঠাইলৈ যাবলৈ হ'লে হাঁহ-পাৰ মাৰি এদনীয়া হৈ ওলাই যাব লাগে।... বজিলী সঁচাসচিকৈয়ে বজিলী আছিল—আজুলী পাৰ্জীসেৱী, গা কেতেকী-কঁকাল। হাড-ভৰি, পুৰঠ গাল, আৰু সাগৰ নেগৰ যেন চুলিটোৰে বজিলীক তুলি ধৰিছিল।

২২১. অজুতা ঠাচ, প্ৰহাণ-বচন আদিৰ উপযুক্ত স্থানত প্ৰয়োগ বেণুধৰ শৰ্মাৰ ভাষাৰ এটা চকুত লগা বিশেষত্ব। তেখেতৰ ভাষাত “মানুহজন কথা-বতৰাত পাগত উঠা। ছল্লোমৰ শিৰফুটা। মানুহৰ নিদানে বিৰ দিও বাট পাবলৈ নোহোৱা হয়। বোলে, বেবৰো কাণ আছে। এতিয়া সেই ঝাৰো নাই অসোহাও নাই। সঁচা কথা যি লাই বাঢ়িব হুপতীয়াতেই চিন। মাটিৰে উটিলে গুড়ি পকুৱাবো যে মৰণ নাই, এয়ে ভাব প্ৰমাণ। গছ লোহোৱা ঠাইত এৰা গছেই বৰ গছ। উঠোঁতেই কুকুৱে ধান বানিবলৈ ধৰিলে। পদূলীওঁতাৰ শাৰীত নাম লগাই এনেয়ে বহি আছে। ছল-ঘৰটো কাঁহ পৰি জীণ গ'ল। শিককসকলো বেঙে-মুতা গৰুৰ দৰে কঁপি থাকিল। বাটত পালে। কমাৰ না গঢ়ি দিয়া আমাৰ।” বেণুধৰ শৰ্মাৰ ভাষাত ঠায়ে ঠায়ে আলম্ব্যিক হৈ পৰিছে: “ৰাজ-বংল আছে, ৰাজ্য-বৰ্ণনৰ ক্ষতি নাই। সমৃদ্ধি-সমল আছে, হুঙতাৰ সান্ন্য নাই। অস্তিত্ব আছে সিও জড়”—(বিশ্লেষোক্তি)। “চাওঁতাৰ চন্দৰ খইকীয়াৰ চকু কাটিলে, বলোবামক ধূমৰে খুন্দিলে, গুৰুত চাংকাকতিৰ বাওঁ-কাণ কাটিলে, ধনাইক শালত চেপিলে, লুতুৰ কবভেৰে কটোৱালে”—(আবোহণ)। “অসমৰ এনে শুকাকুলীয়া ঘোঁৱন-কালত অসম-সুৰঙ্গী লেখকে সমাজিকভাৱে ভাবিব পাৰিছিল নে যে সেই আশ-প্ৰতিষ্ঠাৰ শিকলিভাল ছিপি-ভাপি থানবান হ'ব, বণচালি দি ফুৰা জাতি এটাৰ দেশ এখন শ্ৰমশালী হ'ব, ইন্দ্ৰজিত হেন্সলত মামৰে বৰিব, বিশেষণী বজালে টিবিলাবিলাৰ, আৰু জীৱন্ত গড়পাওঁ নগৰখনি বাহুবৰ প্ৰতিসুৰ্ত্তিৰূপে ‘নিৰ্ভাত নিঃস্প ভকতিৰ’ জঁতৰ লালি পৰি থাকিব” (অবোহণ)। শৰ্মাদেৱৰ ভাষাত শব্দপ্ৰয়োগৰ স্বকীয় স্বৰূপ কিছুমানো আছে: ভাগ-কৈফি, নিম্বনী নেওৰ, আউলীয়া সমতা, গুপৰীয়া কথা, সুৰ্গৰ সুৰোপ ইত্যাদি। সংস্কৃত শব্দ হিচাপে বেণুধৰ শৰ্মাৰ ভাষাত পৰ্যট: কীন-দখিল, ভেম-অহকাৰ, ব্ৰহ্ম-বন্ত, জেজা-জজাল, লাখ-কিলাৰ আদি। শৰ্মাদেৱে ব্যৱহাৰ কৰা শব্দবোৰৰ কিছুমান

নামনি-অসমৰ কথিত ভাষাৰ শব্দ : ধান-খিভ, বন-বাৰি, সাজ লাগ, গল (তিতি), নানান, ডেহে, কিকি, ঠগ আদি। বেণুৰ শৰ্মাৰ বচনাৰ আন এটি চানেকি এনেকুৱা : ১৯২৮ চনৰ ২ মে তাৰিখে, হুপৰীয়া এথাবমান বজাত ঠক ফুটিল- হেম গোসাঁই চুকল। গুৱাহাটী নগৰত উসমিস্ লাগিল। উজান-বজাৰ জয় পৰিল। ফুল-কাচাবী বড় হ'ল। অফিছ দুটি হ'ল। আখীৰ-বজনেৰে গোসাঁইৰ টোল ভৰি পৰিলহি। ছাত্ৰ-কৰ্মচাৰীও ঠাহ খালেহি।... সকলোটি নিৰাক, নিস্পন্দ—কাৰো মুখত মাত নাই ; বিবাদে সকলোৰে মন ওলোলাই থৈছে।

২২২. বেজবৰুৱাৰ পাছত অসমীয়া ভাষাৰ সোঁতৰ-বৰ্ণনত বিশিষ্ট অবিহণা আগ বঢ়োৱা আন এজন লেখক হ'ল অজলচন্দ্ৰ হাজৰিকা। বেজবৰুৱাৰ নিচিনাই অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰতি ভাল পোৱাটোৱে হাজৰিকাৰ ক্ষেত্ৰতো মুখ্য কথা। তেওঁৰ ভাষাত অসমীয়া ভাষা “অসমৰ ৰাইজৰ প্ৰাণৰ ভাষা, মাতৃভাষাৰ আৰ্হোলৰ ভাষা ; ই একেদিনে পাবত গজা নাই। অসমৰ মাজ বুকুৱেদি বৈ যোৱা বৰ লুইতখনৰ সমান গভীৰ, প্ৰশান্ত, আৰু প্ৰাচীন এই অসমীয়া ভাষা” ; আৰু এই অসমত “ৰদি অসমী ভাষাই নেপায় আগত স্থান, স্বাধীনতা হ'ব ভেকো ভাঙনা, বাৰ্ঘ সাধনা-ধ্যান। বনুৱা, পমুৱা, সবাবে মুখত দিলে অসমীয়া মাত, ডেউকাহে মাথো হ'ব জয়মুক্ত বাণ-চুকাফাৰ জাত।” হাজৰিকাৰ বচনাত প্ৰথমতে চকুত পৰে শব্দ-চয়ন-সম্পৰ্কত আচৰিত ধৰণে অৱলম্বন কৰা তেওঁৰ উদাৰ পছ। তেওঁ মুকলিতাৰে সকলো ধৰণৰ শব্দ গ্ৰহণ কৰিছে। বৰুৱা অসমীয়া শব্দৰ পৰা আৰম্ভ কৰি উপভাষাৰ শব্দ, বিদেশী শব্দ, সংযুক্ত শব্দ, প্ৰতিধ্বন্যাত্মক শব্দ, জনজাতীয় ভাষাৰ শব্দ, সৃষ্ট শব্দ আদি সকলোবোৰকে উপযুক্ত স্থানত ব্যৱহাৰ কৰিছে। তলত দিয়া উদাহৰণবোৰৰ পৰা এই বিষয়ে এটা স্পষ্ট ধাৰণা পোৱা যাব :

(ক) ঘোঁৱা চাং, নাগমাটি, তুলাপাত, লাঙপানী, এলাপেচা, কৰাইচ, পেনুকনা, দীপলিপ, আটোমটোমাৰী, মূদৈ।

(খ) দুনিয়া, জাহাপনা, হাহজাহা, ভফাং, লড়াই, কাজিৱা, কিকিৰ, দগাবাজ, জাহিব, ভালাক, আপীল, পন্নগৰ।

(গ) ব্ৰহ্ম-বৰ, সিঙ-বৰ, সুৰা-পান, সুৰ্গ-হৰণ, মিঞা-দোহ, পুত্ৰ-পুত্ৰী, বপু।

(ঘ) জুই-জগনি, ডুগ-কুটা, বাকলি-বসন।

(ঙ) ফুটহাই, আটাহ, ভালাপি, নাগেশ্বৰ, মকুৱা, বাউণৰ নাকী, সাধন, ছাড়া, বাপাহাৰা, আতা, আবু, বৰপুৱা, চান্দপীৰা, পেডেলী, ছোটোকা, হৈছো-নেছো, হাউকিৱা, পেহা-বেতা, ভাৰাকীহা, উকা, বেঙ, মিহ, লাপুং।

(চ) চৌপনি, দুখট, তিতি, গল, চিহুং, বাঁহী, বৃশ্চিক, ককা, উকলি, জোকৰ, হুটি-খাতি, কলিৱা।

(হ) দেও-মনিৰ, সাতৈ-সোতৰে, কাউধ-কুকুৰ, বিচাৰ-খোচাৰ, মাভ-বোল, চাকি-বস্তি, হাজাৰ-বিজাৰ, সহায়-সহযোগ, মৰম-চেনেহ, বাৰিষা-খৰালি, ডকা-চাকনৈয়া, বেল-নগৰ, তেল-নগৰ, প্ৰলয়-বোমা।

(জ) জনম, লগন, লখিমী, ভহম, অধৰম, পুইন, মেলেছ, শুকুলা, বিয়াধ, শকতি, হৰিষ, বাইকহ, বহইছ।

(ঝ) অক্সিজেন, বোমাটিক-ইলিয়টী (কবিতা), মিছনেৰী (ছাহাব), সূচনা-চিত্ৰ (documentary), এটমৰ (দস্ত), বজা-চেক্টা, যুটীয়া প্ৰচেষ্টা।

২২৩. আনফালে হাজৰিকাৰ বচনাৰ পাতে পাতে জিলিকি আছে অসমীয়া সমাজ আৰু সংস্কৃতিৰ বাৰ্তাবহনকাৰী অলেখ শব্দবাণী : বিহু, ডঠেলি, জেং-বিহু, মাৰৈ-পূজা, দেওধা-নাচ, ডিনি-কীৰ্তন, চান্দোৰ ডিঙা, ঢুলীয়া, খুলীয়া, গায়ন, সূত্ৰধাৰ, ভেলী, মালী, শিলাকুটী, বগিয়া, সূতাৰ, চৰ্মকাৰ, কুস্তকাৰ, চিত্ৰকাৰ, কঁহাৰ, বিপ্ৰ, কাইথ, নট, ভাট, দেৱদাসী, হাজোৰ নটী, মাৰৈপূজাৰ দেওধনী, বিয়াহৰ ওজা, চাংমাই, জিগিৰা-জিগিৰী, ছিপাহী-হস্তাৰী : হাতী-শাল, ঘোঁৰা-শাল, চাংমাই-শাল, মইনা, ভাটৌ, চকোৱা, ঢোল, মাদল, নৰণী, খুৰ, কেঁচী, আঙঠি, গলপতা, কেকমনি, থুৰিয়া, চিৰিপাতি, বিহা-মেখেলা, শৰাই, পিকান, ভোগজৰা, দোলা, পালকী, পচলাৰ খাৰ, মাটিমাহৰ আঁজা, কাছদি-খাৰলি, শোঁকোতা-খৰিচা, কলডিল, ও টেঙা-লফা-শাক, চিভল-মাছৰ কোলটি, মুহুদি।

২২৪. অসমীয়া ভাষাৰ বৈশিষ্ট্যসূচক নিৰ্দিষ্টভাৱে চক প্ৰত্যয়ৰ বহুল ব্যৱহাৰ হাজৰিকাৰ ভাষাৰ আন এটা বৈশিষ্ট্য। উদাহৰণ : পোনাকণ, চুলিকোছা, জুইকুৰা, কেৰাখিলাও পাত, বস্তিগছ, ভাতগাল, হাহ এচকল, এচপৰা মাটি, এচাৰ কোৰ, লিখক এচাম, এহালিচা পাতনি, পানী এচলু, এচেলেকা অমৃত, গুৰুজন, গাভৰুজনী, লাওজোঁপা, তুলসীজুপি, গালি এজাউৰি, এটুপি চকুলো, এডৰা মাহুৰী-বন, আপদভাল, পানী এডোতা, এধাৰ সোণৰ হাৰ, এধাৰি বনমালা, মজা এপালি, ফুলপাহ, পুখাৰোবা, পুজাভাগ, এভাগি-পুজা, পানৈধুৰি, চকুধুৰি, এষোৰ চাকৈ চকোৱা, কেকমোৰ, এই সোপা, এহাল বুঢ়া-বুঢ়ী।

২২৫. শব্দ-বচনাৰ পাছত বাক্য-বচনা। হাজৰিকাই বিবিধ ধৰণৰ বাক্য বচনা কৰিছে। কোনো এটা বাক্য সম্পূৰ্ণ উদ্ভৱ শব্দেৰে বচা, কোনো এটা ভংগন শব্দেৰে ভৰপূৰ, কোনো এটা বাক্যৰ একাংশত যদি সংস্কৃত বা আন ভাষাৰ বাক্যৰ অংশ ব্যৱহাৰ কৰিছে, কোনো এটা আকৌ ইংৰাজী ভাষাৰ অনুবাদৰূপে বচনা কৰিছে। কেতিয়াবা পুৰণি অসমীয়া সাহিত্যৰ পদ্য শাৰী কিছুমানকো পদ্যৰ ৰূপ দি লেখা হৈছে। কোনো কোনো ক্ষেত্ৰত আন কবি-সাহিত্যিকৰ বচনাকো নিজৰ বাক্যৰ

লগত সাত্ৰুৰি সুকীয়া বাক্যৰ প্ৰচলন কৰিছে। কেতিয়াবা ভাৰতীয় মহা-কাব্যৰ কাহিনীৰ আলমত বাক্য সজোৱা হৈছে। ভট্টদেৱৰ ৰচনাৰ নিচিনা বিশেষণৰ ক্ষেত্ৰত সংক্ৰান্তীয়া প্ৰয়োগো হৈছে। কোনো ভাৱ-দৃষ্টক প্ৰকাশ কৰিবলৈ কেতিয়াবা অল্প বিদ্যাবো আশ্ৰয় লোৱা হৈছে। তলত আটাইবোৰৰ উদাহৰণ দিয়া হ'ল :

২২৫.১ পূবে বগাৰ দিলে। বাতি পুৱাল; হাওঁ এতিয়া, প্ৰকৃতি-সন্তান
বিহগ-বিহগীসকলৰ লগত সন্ধ্যা-ললিতা-কান্তাৰ ভক্তিবিমিশ্ৰিত সুবস্ত সুব মিলাই
দি সন্ধ্যাচলত সেই শুভ দিনলৈ প্ৰভীকা কৰোঁ গৈ। সন্ধ্যাসীয়ে ক'লে-মহাৰাজ,
পুত্ৰ দেখি। ইমানতে আমি ঠাইৰ দেৱতা ঠাইলৈ উলটি যোৱাই ভাল। 'হঃ পলায়তি
সংজীৱতি। মেকুৰী জোলাওতাৰ পৰা ওলাল। মেকুৰীৰ ডিঙিত টিলিঙা পিছায় কোনে ?
বেছি লিখা অনাৱদ্ধক। ফলাফল ফলদাতা বিজুৰ হাতত। মহাপাপৰ কাৰবোৰকো
মন্দগতি পাপখণ্ড অজামিলে ল'ৰাৰ ধেমালিৰ নিচিনাহে হুলি ভাবিছিল। সেই
পলোৱা নাওবোৰক আমাৰ সেনাই পাছে পাছে শিতপাল খেলা দি থকাটুটি হেৰুৱালে।
নিলাজী ধৰিছাৰ দাবা। বয়নাক পাগলিনী কৰি। আমাৰ কেবাখনো শাখা-সন্তাৰ
অৱস্থা জ্যামিতিৰ বিন্দুৰ নিচিনা; স্থিতি আছে, কিন্তু দীঘ-পুঙল নাই।

২২৫.২ হাজৰিকাই ব'তেই সুৱিধা পাইছে ভ'তেই অসমীয়া ফকৰা-মোজনা, প্ৰহাৰ,
বচন, জতুৱা ঠাচ আদি পৰ্যাপ্তৰূপে ব্যৱহাৰ কৰিছে। উদাহৰণ : আই মানুহে পাতে,
ঈদৰে ভাঙে। বালীলৈ যিগাট নৰ সুগ্ৰীৱলৈও সেইগাট নৰ। আমাৰ এবাৰ কথা
আছে-বজাক নাটে বজাক নাটে। জ্বৰুৰ যাত্ৰা যি কৰে যিধাভা। আলচ' কথা
নহয় সিদ্ধি, বাটত আছে কণা বিধি। বাৰে হৰি বাৰে কোনে, বাৰে হৰি বাৰে
কোনে। অল্প-বিদ্যা ভৱুৰী। এন্দুৰে সেন্দুৰৰ মৌল কি বুজে? এক বৰাই হান
খায়, এক বৰাই হান খায়। কাকো পৰিল ভালো সবিল। গাভ নাই ছাল-বাকসি,
মদ খায় ডিন-টেকেলি। আছে পক নাৰায় হাল, হোৱাতকৈ নোহোৱাই ভাল। সভাত
থাকি নেমাতে উচিত, দোৰে পাৱ কিফিং কিফিং। লাঠিৰ নাজানে চোভালখন
হেৰেমগৰীয়া। চুটিলে মাভিলে বান্দৰীও সুন্দৰী হয়। বাই পাত ফলাৰ ফল।
ভেওঁ সুখিলে মহাদেউৰ কথা, পুতেকে ক'লে শুভা লাওৰ কথা। ডেউৱাৰ পৰা
নাৰায়ণ দেৱতা তেওঁৰ চকুৰ কুঠা দাঁতৰ খাল হ'ল। সিহঁতে আমাৰ কামত এনেদৰে
বিবিধপথালি দিয়াটো উচিত হ'ল নে? দৈত্যসাজে দেখিলে, কথা দেখোন বিষম,
কালিৰ ছৰালে পৰহিৰ গীত গায়। বজাৰ খণ্ডে চুটিৰ আগ পালে গৈ। এইদৰে
কাল চোৰোতে বাহৰ বস্তৰ গ'লে লাভ একো নহয়।

২২৫.৩ হাজৰিকাৰ বাক্যবোৰৰ কিছুমান হুহ আৰু কিছুমান দীৰ্ঘ কণৰ : ভাব
বাই। বাতি পুৱাল। আজি নিৱেৰন সংকেল। এক আহিল বজা। আহিল

এজনী বুঢ়ী। কলিঙ্গী, বেউলা, উম্বাৰ দেশৰ ডিহোতা মই। আমি যিখন সমাজত বাস কৰোঁ, চলন-ফুৰণ কৰি জীৱাই থাকোঁ, সেই সমাজৰ জীৱা সমস্তাই যদি আমাক টলাব নোৱাৰে; আমি যি দেশৰ নদ-নদী, চৰাই-চিৰিকটি, ধূলি-মাকড়িৰ দ্বাৰা ডাঙৰ দীঘল হৈছে, সেই দেশৰ সৌষ্ঠৱ, সৌন্দৰ্যই যদি আমাৰ সাহিত্যত প্ৰেৰণা যোগাব নোৱাৰে, যি আদৰ্শৰ পৰম্পৰাত আমাৰ মনোজগতৰ বিকাশ সাধন হৈছে সেই আদৰ্শত যদি আমি উৎকৃষ্ট নহওঁ আৰু সাহিত্যত তাৰ প্ৰতিফলন নহয়; তেন্তে সেই সাহিত্যক আমাৰ নিজা সাহিত্য বুলি ক'বলৈ মন কোঁচ খাই যায়। হাজৰিকাৰ অলঙ্কাৰযুক্ত বাক্য দুটামান এনে ধৰণৰ: কি সুন্দৰ প্ৰাগজ্যোতিষপুৰ নৰগ। প্ৰকৃতিৰ উপহাস, পৃথিৱীৰ নন্দন কানন। প্ৰত্যেক পৰ্বতৰ টিঙত, জুইতৰ বুকুত, পূবে-পশ্চিমে, উত্তৰে-দক্ষিণে একোখনি একোখনি তীৰ্থ-স্থান। প্ৰত্যেকেই যেন একোখনি স্বৰ্গৰ দুৱাৰ। সোৱা নীলাচল, আই ভৱানী কামাখ্যা পোলামীৰ মহাপীঠ। ওচৰত জুৱেনেশ্বৰী মাতৃৰ আকাশলজ্জা মণিৰ (স্বভাৱোক্তি)। তুমিনো কাক ফাকি দিয়া নাই? নন্দ-বশোদাক ফাকি দিলা, গোপ-গোপিনীক ফাকি দিলা, গোকুলক ফাকি দিলা, বধূনাক ফাকি দিলা, আৰু যে কতক ফাকি দি কন্দুৱালা কিমান লেখ দিয়? (পুনৰুক্তি)।

২২৩. ইপিনে অধিকাংশীয়া বাৰচৌধুৰীয়ে অসমীয়া জাতিক উৎকৃষ্ট আৰু চিৰ-জাগ্ৰতকৈ বাধিবলৈ যি ভাষাৰ গঢ় দিলে সিহঁত অসমীয়া ভাষাৰ পুষ্টিত বিশিষ্ট অবিহণা যোগালে। বাৰচৌধুৰীৰ ভাষা 'ভীৰ-ভেজালৰ উপৰিও সৈগ্ৰৱ পদ বিক্ষেপৰ দৰে কঠিন, নিৰ্ভীক, আৰু অতি সঞ্চালনশীল। তেখেতৰ ভাষা প্ৰাণৰ, তেখেতৰ ভাষা স্পষ্টবাদীতাৰ আদৰ্শ।' বাৰচৌধুৰীৰ ভাষা তেওঁৰ উপলক্ষিৰ পোণপটীয়া প্ৰকাশৰ চানেকি। তেওঁৰ ভাষা বিশ্লেষণ কৰি চালে ডলত উল্লেখ কৰা ধৰণৰ বৈশিষ্ট্যবোৰ দেখা যায়:

(ক) শব্দ-প্ৰয়োগৰ ক্ষেত্ৰত বাৰচৌধুৰীৰ ভাষাত প্ৰথমে চকুত পৰে তেওঁৰ সংযুক্ত শব্দৰ ব্যৱহাৰৰ প্ৰাচুৰ্য। সাধাৰণতে পোৱা সংযুক্ত শব্দ কিছুমানৰ উপৰিও তেওঁ নিজৰ ধৰণেৰে অলেখ সংযুক্ত শব্দৰ সৃষ্টি কৰিছে। সেইবোৰৰ কিছুমান এনেদৰে: সমাজ-দেহ, শাসন-হেঁচা, বসতি-স্থল, বিশ্লেষণ-বস্তু, ঘাছা-চেভনা, বুটলি-কোচাই, সজাই-গোছাই, কাম-হাড়ুৱী, শত্ৰু-কেঁটী, জয়-সোৰভ, একা-বল, বগ-লো-ভেল-চুপ-কল্লা, দেশ-মাতি-জাতি-ধৰ্ম-কৰ্ম-ধৰ্ম-ধৰ্ম, দাদী-পদ-কল-বিল-কমতা-মন্তোদ-বক, সাহিত্য-বৰ্ণন-ব্যঞ্জী-কবিতা-নীত-উদ্ভৱ-বাক্যবীতি।

(খ) তৎসম শব্দৰ প্ৰাচুৰ্য বাৰচৌধুৰীৰ ভাষাৰ আন এটা বিশেষত্ব। তৎসম শব্দ কিছুমান এনে ধৰণৰ: জ্ঞান, চৈতন্য, বিদ্যান, বুদ্ধ, প্ৰজ্ঞা, উদ্ভৱ, কৰ্মকিত,

নিম্প্রভ, সচেতন, উন্মিলিত, প্রযুক্তিভ, চেতনদীপ্ত, লোমহৰ্ষক, আত্ম-চেতনা, আত্ম-মৰ্যাদা, আত্ম-শ্রদ্ধা, আত্ম-বিশ্বাস, উৎসেগ, ভগ্নবস্তা, । অৰ্ধভংসম শব্দৰ সংখ্যা থাকিব ; যেনে, ভিন্নাগ। পুৰণি অসমীয়াৰ শব্দও যাকে যাকে পোৱা যায় ; যেনে, সন্নল ভয়, তেৰা। ইবোকাৰী, আবৰী পাবৰী আদি আৰু আন ভাষাৰ শব্দৰ ব্যৱহাৰো তেওঁ কৰিছে ; যেনে, আৱাজ, হজম, হাৱা, মহগল, চুৰত, মোগান ইত্যাদি। এপিনে পাঠ পাৰ্লামেণ্ট, এচেমব্লি, কাউন্সিল, কমিটি, লোকেলবোৰ্ড, মিউনিচিপালিটি, আৰু আনপিনে পাঠ ৱায়ন্ত শাসন (Provincial Autonomy), শান্তিপূৰ্ণ (non-violent), বৈধ (legitimate), দোজ পোতা স্বার্থ (vested interest), একজাতীয়তা (homogeneity)। ব্যৱচৌধুৰীয়ে নিজাতাকৈ কিছুমান শব্দৰ সৃষ্টি কৰিছে ; যেনে, আলাহ (এলেহৰা), প্রার্থৰ্ণ, মেডা-নেভিনী, জৈৱনিক (জীৱনসম্বন্ধীয়), ব্যৱসিক (ব্যৱস সম্বন্ধীয়)।

(গ) ব্যৱচৌধুৰীৰ ভাষাত নামনি অসমৰ ভাষাৰ শব্দৰ ব্যৱহাৰ আন এটা দ্ৰৱ্য কৰিবলগীয়া কথা। এই শব্দবোৰৰ প্ৰয়োগে তেওঁৰ ভাৱৰ পতি-বাবাৰ্ত্ত কিছু বাধাৰ সৃষ্টি নকৰি তাক তীব্ৰভাৱে কৰি তুলিছে। উপভাষাৰ শব্দ আৰু বক্তৃতা-বাক্য কিছুমানৰ নিৰ্ণয় এইবোৰ : বেডেলী, ভেলাল (ভেল থকা), ফেতা (চেপেটা লাই ওৰি হৈ যোৱা), খোখা (খকুৱা), টনা-ফোঁহা (টনা-আজোৰা), জিত কৰ্ণ (শান্ত কৰ্ণ), লক (অস্ত), খোপ দি (খোপনি পুতি), খুয় (যোগ্যতা), লেক (বোকা), খেডেলা (খুন্নি চেপেটা কৰ্ণ), ডাক দি (আহ্বান জনা), হেলান দি (আউজ), হিহি টান (কঠোৰে উত্থাৰ ল), হানু (বোঁচ) বা, বৈলা চুই (বলিৰাৰ নিচিনা হ)।

(ঘ) বিশেষণ শব্দৰ ব্যৱহাৰত ব্যৱচৌধুৰীৰ ভাষাত নিজৰ ভনী পৰিলক্ষিত হয় : জীৱন-সম্ভৱ আকাশলজী (চুকা), সাগৰৰ ভলিহীন (দ), তুইফুটা (অধিকাৰী), চৌপনিবহীয়া (জাতি), আনন্দভাতী (ৰূপ), বাৰাসাৰ (আজন্মণ), খুয়-হেকৰা (জীৱত), ভীৱ-ভেলাল (প্ৰকৃত), আচাভুৱা (জীৱ), কলুষজ্বেলী (পিচাচ), দাবৰী (পেৰালী), হেডুলী (হাত), পলানী (ওঁঠ), সাংজী (কপাল), সুৰী (হেৰ), মেওৰুৱীয়া (খাল-পানী)।

(ঙ) সংক্ৰান্ত শব্দৰ ব্যৱহাৰত সন্ধি-প্ৰৱণতা ব্যৱচৌধুৰীৰ ভাষাৰ আন এটা বিন্দু ; যেনে, পৰ্য্যায়, পৰ্য্যায়মান, আত্মাভিমান, শোষণাভিমান, স্পষ্টোক্ত, তেজস্বীভ, হৰ্যোদ্ধাৰী, সহ্যভিমান, আত্মানন্দ, মহাদাহ্ৰান, একজ্ঞানাবিশিষ্ট। কেতিয়াবা প্ৰত্যেক শব্দ এটাৰ আকৃতিত আন এটা শব্দৰ সৃষ্টিৰ তেওঁৰ অসমত পোৱা যায় ; যেনে, ভগ্নাৰ্থি, কৰ্ম্মাৰ্থি ; কিন্তু চুতিৰ্থি, ওতাৰ্থি ; দুৰ্গাৰ্থি, কিন্তু কাৰিকৰাৰ্থি ; তেওঁৰ কবিতাত বিনয়ীক আৰ্দ্ৰ

ধৰ্মৰ ব্যৱহাৰত পোৱা ধৰ্ম কিছুমান এনেকুৱা : সকল, আহল ; অচল, সচল ; বধু, কটুৰ ; চতুৰ, ফটুৰ ।

(৫) বাক্য-ৰচনাৰ ক্ষেত্ৰত দেখা যায় যে ব্যৱচৌধুৰীয়ে বিভিন্ন ধৰণৰ বাক্য ব্যৱহাৰ কৰিছে । তলত সেইবোৰৰ কেইটামান উদাহৰণ দাঙি ধৰা হ'ল :

(১) সবল আৰু বৰ্ণনাত্মক বাক্য : সকলো আছে । মানুহ এটা জ্ঞান চৈতন্যমুক্ত জীৱ ।

(২) মিশ্ৰ বাক্য : (ব্যৱচৌধুৰীৰ ৰচনাত মিশ্ৰ বাক্যৰ ব্যৱহাৰ বেছি) : এইদৰে যুগে যুগে আদান-প্ৰদানৰ কৰ্ম-স্থলীত যোগ-বিয়োগ, পূৰণ-হৰণৰ ভিতৰেদি সংস্কৃত হৈ হৈ শান্তি-শৃংখলাৰ আনন্দৰ স্থানস্থিত দি যি এটা সৌন্দৰ্যবোধৰ সমষ্টিগত সামাজিকতা গঢ়ি উঠিল, সেয়ে ঠাইডোখৰৰ লোক-সমষ্টিৰ সংস্কৃতি হ'ল ।

(৩) সম্বোধনাত্মক বাক্য : হেৰ জড়তাপিক, চিন্তা-বুদ্ধি-তত্ত্ব-বিশ্লেচনাহীন, হুৰ্ভাগা, অসুন্দৰী অসমীয়া ।

(৪) প্ৰশ্নসূচক বাক্য : যি ভগদত্ত, নৰক, কৰ্ণ, বলি, ভাস্কৰ, বক্ৰবাহন, ঘটোৎকচ, ভাস্কৰাৰ্য, গদাপাণি, লাচিত, নৰনাৰায়ণ, চিলাৰায়, জয়মতী, বাৰিকা, বাৰমবাণ, বাৰা-কলিণী, আদি বীৰ-সন্তান আৰু বীৰ-হুহিভাসকলৰ অপূৰ্ব বীৰত্ব-গাথাবলীয়ে অসমৰ গাওঁ-ভূমি পৰিপ্লাৱিত, সেই অসমীয়াৰ নাই কি ?

(৫) অনুজ্ঞাসূচক বাক্য : শুনা, শুনা মোৰ সন্তানসকল, প্ৰাণ দি, হিৱা দি শুনা ।

(৬) ইচ্ছাসূচক বাক্য : দেশ আৰু জাতিৰ মজলৰ সলনি মোৰ জীৱন যেন লেশমাত্ৰত শকত-আৱত ধূলন্তৰ হৈ মুঠে ।

(৭) ক্ৰিয়াযুক্ত বাক্য : অসমীয়াৰ আলি আত্ম-বিস্মৃতি ঘটিছে ।

(৮) ক্ৰিয়াবিহীন বাক্য : সেইসকলেই সমাজৰ নেতা ।

(৯) ব্যৱচৌধুৰীৰ ভাষা বহুক্ষেত্ৰত অলঙ্কাৰযুক্ত হৈছে :

(১) বুৰ আছে, বগঙ্ক নাই ; বগঙ্ক আছে, বুদ্ধি নাই ; বুদ্ধি আছে, কিটপ নাই ; ... জীৱন আছে, জেতি নাই ; স্থিতি আছে, গতি নাই ; জিত আছে, সুকটি নাই ; জয় আছে, মহত্ব নাই ; ... আকাৰকণী বাহু আছে, আত্মকণী কালোক নাই (বিশেষোক্তি) ।

(২) নাই আত্ম-চেতনা, নাই আত্ম-বিশ্বাস, নাই আত্ম-জ্ঞান, নাই আত্ম-জ্ঞানো-জ্ঞান (একাৰ্ণক পুনৰুক্তি) ।

২২৭. 'সচেতনভাৱে বহুবিধ সামুদিক অসমীয়া গল্প-বীতি' সৃষ্টি কৰিবলৈ সৰ্ব্ব আৱশ্যকসমৰ ভিতৰত অধিক গুৰুত্বাৰ্থতা লাভ কৰিলে সত্যসত্য কথাই । 'প্ৰবন্ধ'ক কথাই "খিনিত আঁঠুৰে কৰ্ম কৰিবৰ বাবে সজ কৰিছিল । বেকমৰ আঁঠু

জ্ঞানদায়ক শ্রবণ আৰু বেকনৰ দৰেই প্ৰৱন্ধ-বাক্যৰ ভূম্য সূক্ষ্ম বাক্যই 'সাৰথি'ক খুলোৱান সম্পন্ন কৰি তুলিলে। সত্ত্বে নিৰ্ভীক অসমীয়া ভাষা লিখিবৰ প্ৰযত্নও বৰাৰ এটি কীৰ্তি" (মহেশ্বৰ নেওগ)। সত্যনাথ বৰাৰ বচনাৰ চানেকি অঙ্গল ভলন্ত দিয়া হ'ল : "সংসাৰ বৰ একাচেকা ঠাই। ই এটা যুদ্ধৰ বেছ। ইয়াত সপায় দলদোপ-হেন্দোলদোপ লাগি আছে। ইয়াৰ ভিতৰত বাট, আওবাট, সব, সুকল্লা ভৰি আছে। তাৰ কোনোটোৱে গ'লে ক'ত ওলাব পাৰি ঠাৱৰাবলৈ টান। সেইদেখি সবহতাৰ মানুহে উৱাদিহ নাপাই সংসাৰ-সৌভত গা এৰা দি উটি যায়, আৰু সৌভে ব'ভে নি তোলে ত'ভে উঠে। .. সংসাৰখন কেৱল এটা জীৱৰ সৌভ। ...ইয়াত জীৱ-বিলাক জাকে জাকে, চামে চামে আহি আছে গৈ অ'হে; পত-পতী, গহ-লতা সকলো এচাম বৰিহে, এচাম ওলাইছে। . পুথিৰ বিচা খুপাই থোৱা ধনৰ নিচিনা। প্ৰত্যেক পুথি একোজন মানুহৰ খুপাইথোৱা বিচাৰ উৰাল। ...পঢ়িব পৰা দুবৈৰ মানিক হাততে পোৱা যায়। ...পুথিৰ প্ৰধান বিশ্ব। ...চৰিত্ৰৱান মানুহ পঢ়িব, জলৰ নিচিনা। . সৌণৰ জেউতি অমান্ত কৰিলে নকমে। নন্ততা সজ ব্যৱহাৰ অনুপান। ...মিঠা হাত ব্যৱহাৰৰ কল্প বা বহনৰ নিচিনা (সাৰথি)। শাহুৰ বিৱেচনাত বোৱাবী শিলৰ মানুহ। তাইৰ বনতো ভাগৰ নাই, গালিতো বেজাৰ নাই, পেটতো ভোক নাই। মাছে গচকা আঙা খাবা, শাহুৱে গচকা বোৱাবী খাবা। . আইটিলে কথা ক'লে নন্দন-কাননত বীণ বাজে, বোৱাবীলে কথা ক'লে ভগা ঢোলত কোব মাৰে। ...আপোন ভালে জগত ভাল, শাহু ভালে বোৱাবী ভাল। জীৱনৰ প্ৰতি মানুহৰ বৰ মৰম আৰু মৰণলৈ মানুহৰ বৰ ভয়। ...নতুন বছৰ কেৱল এটা মনৰ সংকাৰ। ..নতুন বছৰ এটি কল্পনা, কিন্তু এই কল্পনা চিৰকাল আছে আৰু চিৰকাল থাকিব (কেলসভা)।

২২৮. এই যুগৰে অসমীয়া ভাষাৰ সুপ্ৰতিষ্ঠাত অবিহণা ৰোগোৱা আন এগৰাকী লোক পদ্মনাথ গোহাঞিবৰুৱাৰ (১৮৭১-১৯৪৬) নামো উল্লেখ কৰিবলগীয়া। গোহাঞিবৰুৱাই "অসমীয়া ভাষাত বিদেশীৰ ভাঁজ নপৰা এটি গঢ় দিবলৈ প্ৰচেষ্টা কৰিছিল আৰু ডেওঁৰ 'নীতি-শিক্ষা' আদি পঢ়াশলিয়া পুথিৰে সেই বিষয়ে আনকো অনুপ্ৰেৰণা যোগাইছিল। ডেওঁৰ জীৱনৰ লক্ষ্য আছিল অসমীয়া ভাষা আৰু সাহিত্য পৰিপূৰ্ণ কৰা, অসমীয়া সমাজক কিভাপ কিনি পঢ়িবলৈ শিকোৱা, বৰঙণি সোধাই বাঙালি-কাকত পঢ়া অভ্যাস জৰ'ন কৰোৱা, আৰু নিৰক্ষৰক অক্ষৰী কৰোৱা। একাধিকৰে ক-ৰ পুথিৰ পৰা আৰম্ভ কৰি নানা ভৱৰ ভূমীয়া পুথি বচলা কৰি গোহাঞিবৰুৱাই 'বঙালী সাহিত্যৰ হেঁচাত ইঁকাল ভাতি পৰা অসমীয়া ভাষা আৰু সাহিত্যত জীপ বিহে'। গোহাঞিবৰুৱাৰ কলাত ডেওঁ ব্যৱহাৰ কৰা দুকীয়া অসমীয়া

শব্দ কিছুমানৰ সৃষ্টি আৰু ব্যৱহাৰ লক্ষ্য কৰিবলগীয়া। ভুলভেদে সেইবোৰৰ কিছুমানৰ উল্লেখ কৰা হ'ল : অনতিপলমে, ইতিক্ষণত 'এনেতে', তৎক্ষণাত, উল্লেখ্যকৈ, কলিতাৰ্থত 'প্ৰকৃতপক্ষে', স্বৰূপকৈ 'স্বার্থাৰ্থতে', শেহান্তত 'অৱশেষত', উপজিপুরাত্তে, ইতিসময়ত 'সেই সময়ত', বাজে বাজে 'বাহিৰে বাহিৰে', জ্বলন্তীয়া বন্ধ summer vacation, মুখিয়াল সমজুৱা spokesman, হাতজোকাৰণি handshake, আগ-ভেটোৱা চিঠি forwarding letter, ভিতৰবিশ্বাসৰ পত্ৰ confidential letter, পিৰালি-পিৰালিয়ে লগা চুবুৰীয়া next door neighbour, বাইজীয়া মত public opinion, নৰিলা-বিদায় sick leave, দৰ্শক-আজনি visitor's gallery, সৰ্বশ্ৰেষ্ঠ বৃদ্ধ সুজন grand old man, অভিযন্ত-ছন্দুক ballot-box, গোপ-প্ৰথম বক্তৃতা maiden speech.

২২৯. এইদৰে বেজবকৰাৰ যুগত পূৰ্বৰ পৰম্পৰা বন্ধা কৰি, পাশ্চাত্য সভ্যতাবে সৈতে সংযোগ ঘটাব ফলত সৃষ্টি হোৱা নতুন ভাৱৰ লগত ভাল মিলাই, উজনী-ভাটি সকলো একেলগে সামৰি, প্ৰবাদ-বচন, ফকৰা-ৰোজনা, জুয়া ঠাচ, অলঙ্কাৰ, সকলোকে আকোৱালি লৈ বিবিধ ধৰণৰ বচনাৰ মাজেদি অসমীয়া ভাষাটো যান্ত্ৰ অসমীয়া ভাষাকৈ সুপ্ৰতিষ্ঠিত হৈ উঠিল।

সপ্তম অধ্যায়

আধুনিক অসমীয়া : বুদ্ধোদ্ধৰ কাল (১৯৪০—)

২৩০. ১৯৪০ চনৰ পাছৰ পৰা অসমীয়া জাতীয় জীৱনলৈ পুনৰ নানা দূৰ্যোগ আৰু বিপৰ্যয় নামি আহিল। ১৯৩১-৪৫ চনৰ দ্বিতীয় মহাযুদ্ধই পৃথিৱীজুৰি ধ্বংস-লীলাৰ সৃষ্টি কৰিলে আৰু লগতে ৰাজনৈতিক আৰু সামাজিক পৰিৱৰ্তন আনি দিলে। দ্বিতীয় মহাযুদ্ধৰ অসমলৈ বিজয়িতাৰ ফলত “শ্ৰীমন্ত অসম-ভূমিৰ গছ-বাঁহ কাটি সৈন্যৰ ছাউনী পতা হ’ল। সকলো নগৰকেইখন নিশা হ’লে গাঁৱৰ দৰে নিঃশব্দ হৈ পৰিল, এটিএটাৰকোঁট হিলৈবোৰ ওপৰলৈ যুঁজি কৰি ব’ল। আহিল আৰ্থিক দুৰৱস্থা, খাদ্য বস্তুৰ অভাৱ, মহাৰ্ঘতা, চোৰাং-বজাৰ। স্কুল, কলেজ, সাংস্কৃতিক অনুষ্ঠানবোৰ হ’ল সৈন্তাৱাস। শিক্ষা-সংস্কৃতিতকৈ ডাঙৰ বস্তু হ’ল টকা আৰু প্ৰতিৰক্ষা-বিভাগৰ টিকা। এই সকলোবোৰে নৈতিক মূল্যবোধক ধ্বংসোদ্ভূত কৰি তুলিলে। ১৯৪২ চনৰ স্বাধীনতা-আন্দোলনেও সাংস্কৃতিক ক্ষয়তাৰ ভাঙিৰ নোহাবিলে” (মহেশ্বৰ নেওগ)। জ্যোতিপ্ৰসাদৰ ভাৱত “কংগ্ৰেছ-আন্দোলন আৰু বিপ্লৱবিপ্লৱ আৰু লগে লগে বুদ্ধৰ ভুল-গুণে অসমীয়া মানুহক সলাই পেলালে”। ১৯৪৭ চনত “ভাৰতৰ স্বাধীনতা আহিল, কিন্তু সুখ নাছিল। আহিল ভাৰত-বিভাজন, আহিল পাকিস্থানৰ পৰা হাজাৰ হাজাৰ উৰাভাঙ, আৰু আহিল ঘোৰ অৰ্থনৈতিক কষ্ট”। ১৯৪৭ চনৰ শেষত আহিল গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়, কলেজ আৰু স্কুলৰ সংখ্যা দ্ৰুত গতিৰে বাঢ়িল। গুৱাহাটীত ১৯৪৮ চনত অল ইণ্ডিয়া বেডিন’ৰ কেন্দ্ৰ স্থাপিত হ’ল। ১৯৫০ চনত অসমীয়া ভাষাক ৰাজ্যিক ভাষাৰ স্থান দিয়া সম্পৰ্কত গঢ়ি উঠিল এক আন্দোলন। ১৯৭২ চনত বিশ্ববিদ্যালয়ৰ শিক্ষাৰ শাখাৰ অসমীয়া ভাষা কৰা সম্পৰ্কতো অসম আন এটা আন্দোলনৰ সজ্জাবীন হ’লগীয়াত পৰিল। তাৰ ফলত ডেল-শোৰণাগাৰ-স্থাপন সম্পৰ্কেও আন্দোলন হ’ল। অৱশেষত আহিল (১৯৭২) জসমৰ পৰা বিশেষী বহিষ্কৰণৰ আন্দোলন।

২৩১. এই সকলোবোৰ দূৰ্যোগ আৰু দুৰ্যোগৰ ফলত বিশেষকৈ অসমীয়া ভাষা আৰু সাহিত্যৰ ক্ষতি নহ’ল পথেৰে খোজ দিলে। সাহিত্যৰ ক্ষেত্ৰত বিশেষকৈ কবিতাই নতুন সাজ লিখিলে। ‘অসমত উন্নত বায়ু লগাকৈ যেনে সকলো দূৰাণ-বিকিকী বুলি ক’লা সাংস্কৃতিক কৰিব কৰাই হৈ পৰিল। “বুদ্ধৰ টিক খেদৰ পৰাই অসমীয়া কবিতাৰ ক্ষেত্ৰত নতুন সাজ আহিল। .. এতিয়া উপন্যাস লিখিবলৈ হ’ল। মহাকাব্য, উপন্যাস, উপন্যাস লিখিবলৈ নতুন সাজ আহিল। উপন্যাস লিখিবলৈ নতুন সাজ আহিল।

চুটিগল্পৰ ক্ষেত্ৰতো লোকসকলে “নতুন মানসিক পিগন্ত বিচাৰি বিশেষকৈ মনোবিকলন আৰু জীৱনৰ নগ্ন চিত্ৰৰ ওপৰত ভিৰ” দিলে। প্ৰবন্ধ, তত্ত্বমূলক আলোচনা, গবেষণা আদিৰ ক্ষেত্ৰতো বহুখিনি আগ বঢ়া হ’ল। সাহিত্য-আলোচনাৰ ক্ষেত্ৰতো ‘বিকৃতি’ ঘটিল। সাহিত্যৰ দিশত হোৱা বিকৃতিৰ লগত জড়িত অসমীয়া ভাষাটোৰো পূৰ্বৱৰ্তী যুগৰ তুলনাত নানা ধৰণৰ পৰিৱৰ্তনে দেখা দিলে। ১৯৪০ ছনৰ পাছৰ বাৰ্জনৈতিক আৰু সামাজিক পৰিস্থিতিয়ে অসমীয়া লোকৰ মনত নতুন মূল্যবোধৰ সঞ্চার কৰিলে আৰু সেইবোৰৰ প্ৰকাশৰ বাবে নতুন প্ৰকাশ-ভাৱীৰ উদ্ভৱ হ’ল। যুদ্ধোত্তৰ যুগৰ অসমীয়া সাহিত্যৰ মাজেদি প্ৰতিফলিত হোৱা অসমীয়া ভাষাটোত মনোভাৱক সংক্ষিপ্ত ৰূপত প্ৰকাশ কৰাৰ চেষ্টা পৰিলক্ষিত হ’ল। এই ক্ষেত্ৰত নতুন নতুন সংযুক্ত শব্দৰ প্ৰয়োগৰ বৃদ্ধিৰ কথা মন কৰিবলগীয়া। সংযুক্ত শব্দৰ কিছুমান এনে ধৰণৰ : অশনি-গৰ্ভ, আত্ম-বঁঠ, আপেল-গাল, কলি-শগুন, কেঁচা-পোহৰ, কেঁচা-গাভৰু, কুৰি-কাণ্ডন, কুঁৱলী-সনা, কামনা-বঙীণ জতু-ভৱন, জুই-পোহৰ, জীৱন-মহী, ৰাউ-আম-নিম-বন, দেহ-গজা, দুমুখ-খোলা, তুহিন-স্পৰ্শ, ধোৱা-ৰাতিপুৱা, নিয়ল-আলোক, পানী-দাপোণ, ফুটছাই-বৰণ, বিহু-পথাৰ, বন-দেঙাই, মৃত্যু-শান্ত, মৃত্যু-মলিন, মৰম-মুকুতা, বামথেনু-ছেগ, ব’দাগি-উম, সমুদ্ৰ-দৈত্য, সাপ-চেঁচা, হিৱা-হালধী ইত্যাদি। বিশেষণাত্মক নতুন প্ৰয়োগ কিছুমানলৈও দেখা দিলে : আবেলি আবেলি (গোছ), কাজলবুলীয়া (চকু), অশান্ত (কান্দোন), কোমল (পুৱা), চিনাকী (গোছ), ভেজ-বঙা (ব্লাউজ), তিৰ্যক (চকু), ভায়বঙী (আকাশ), ভীষ্ম (মেঘ), দূৰভ (দূৰ), পনীয়া (পোহৰ), পৰ্বতৰ টিং চুমা (তো), পুৰালি (বতাহ), তল্লালু, বোবা (বেদনা), বজ্জা (বাসনা), ভীষ্ম (পৃথিৱী), বাৰীজিক (হাৰ্ড), কটিনীয়া (শ্ৰম), সবীসূপ (কামনা), সৰ্পিল, মগ্নিল, কেনিল, বৰালু। ই.বাকী বিশেষণ-শব্দকো অসমীয়া বিশেষণৰূপে ব্যৱহাৰ কৰা হ’ল : ব্লাউন চকু। কিছুমান আলঙ্কাৰিক আৰু নতুন প্ৰয়োগো ঘটিল : এমুঠি হাঁহি, অশ্বখল, (ভেঙৰ) অজ্ঞাতে, ভোমৰ আঙুলিৰ শিখা বেন বঙা, চকুৰ চকুৰ, ৰাজিচৰ (পৰী), ফৰ্ত ভবিৰ (শব্দ), বিকুলিৰ জিলিক, মেঘৰ মোহনা, জাগৰ ৰাতি, ব’দৰ নিমজ আঙুলি ইত্যাদি।

২৬২. যুদ্ধোত্তৰ যুগত অসমৰ ভৌতিক আৰু বৌদ্ধিক দিশত হোৱা পৰিৱৰ্তনৰ ফলত অসমীয়াত দেশী-বিদেশী বানান শব্দৰ ব্যৱহাৰ হ’বলৈ আৰম্ভ কৰিলে। উপস্থাপন : কমৰেঙ, কাৰাভাগ, কেবল, ভাৰ্ভিন, ভাৰ্ভেলিটেল, কহিল, বেহুইছ, হাবখন, টোটেম, অজিষ্টা ভাৱোভেচ, বেজোৰী, লেন-পোই, ফুট পাৰ, আঙুঠি-শিখা, নেভনেল হাইৱে, বেজন-কাৰ্ড, পে-কেল, চোখাহা, পৰ্জা-আৰ্হা, বিজ্ঞান-বাহিনী

প্ৰমত্তা, প্ৰোচা, প্ৰাণময়, বন্ধা, বিহু, বিনিম্ব, বিদীৰ্ণ, বিম্ব, বিক্ৰিপ্ত, বিম্ব, বিভীষিকা, বিস্তাৰণ, ভগ্ন, অকুটি, মূঢ়, মুখবিত, মোহময়, শ্ৰান্ত, সন্ধ্যা, স্মৃতিভাৱণা, সদ্যোদ্যত, স্থানু ইত্যাদি। কিছুমান কবিতা কবিতাত তৎসম শব্দৰ প্ৰাচুৰ্যৰ চানেকি-ৰূপে ভলভ দুটা কবিতাৰ কেইশাৰীমানৰ উদ্ধৃতি দিয়া হ'ল।

(ক) “কোনো এক মৃত্যুৱাত আশ্চৰ্য বাতিৰ

নীৰব নিখৰ মগ্ন ধৰিত্ৰীৰ

কুমাৰী কামনা তুমি—হে স্বপ্নসন্তৰা

কল্প দাৰ প্ৰভাতৰ

মোৰ চেতনাত ..

ধূলি আৰু চটে আৰু দিলহাৰা অন্ধ বিশ্বমূৰ্তিৰ

আনা উন্মাদনা”—(হোমেন বৰগোহাঞি : অৰণ্য)

(খ) “নিৰিষ্ট অন্ধকাৰৰ গৰ্ভৰ পৰা

আৱিৰ্ভূত বক্তিম প্ৰভাতে

চতুৰ্দিকে বিস্তৃত সূৰ্যৰ প্ৰোভৰ পৰা

প্ৰাচীন অগ্নি আহৰণ কৰি

নিলগত নীলিম বৃক্ষৰ

ৰূপময় স্নিগ্ধ অৱসৰ গঢ়ি তোলে”—(মিনেশ গোস্বামী : উদ্ভৱৰ বতাহ)

২৩৪. আনহাতে উপভাস-লেখক আৰু চুটী-গল্প-লেখকসকলে পৰ্যাপ্তৰূপে ইংৰাজী আৰু আন বিদেশী ভাষাৰ শব্দ ব্যৱহাৰ কৰিবলৈ ল'লে। এনে শব্দ কিছুমানৰ ভালিকা ভলভ দিয়া হ'ল : অপাৰেছন, অক, আণ্ডাৰপেণ্ট, এয়াৰবেগ, ইঞ্জিনিয়াৰ, এথলেটিক্‌ছ, এলাৰ্জি এক্সমা, ক্লাছ, কমপ্লেক্স, কৰিডৰ, ক্ৰিছ্‌চ, ক্ৰিকেট, কেবৰ, গ্ৰাছ, গেলন, চেজ, ছেকছন, চিট, হাইভিট, ছোকা, ছেণ্ডল, ছেভিং-ছেট, ছুট, হিগনেল, টিম, ট্ৰেইন, ট্ৰাক, টিউব-লাইট, ডিষ্টেণ্ট, ডিপ্ৰেছন, চৰ্চ, টেবুল-লাইট, ট্ৰেজিষ্টৰ, ট্ৰেজ-লাইছাৰ টেবলেট, টেনহ'আইন, ডিছকাছ থ্ৰু, প্লেটফৰ্ম, পুলভাৰ, প্লেন, পেকেট, পেইণ্ট, পিল, পাইপ, ফেভআপ, ক্ৰিজ, ভিকটিম, বেকআপ, লুপহ'ল, দ্ৰিপিন্‌টুট, হেড, হটপুট, হাকছাট, হাকপেণ্ট, হবলিজ ; বেবী, হাজা, কামেলা, খাভা, কফি। কোনো কোনো লোকে আৱশ্যকতা অনুসৰি বিদেশী শব্দৰ ব্যৱহাৰ কৰিবলৈ যদিহে আৰু কোনো কোনো লোকে আৱশ্যকতান বকা ঠাইতো বিদেশী শব্দৰ আৰাধ প্ৰয়োগ কৰিবলৈ ল'লে। ভলভ সেইবোৰৰ চানেকি দিয়া হ'ল :

(ক) আমাৰ বেহাটো অৰ্ধৰাস হৈছে। 'ভাৰ ঠাইত নিয়া হৈ আছে এই সুখীয়া আৰু-বিহি দেখ। গ্লিমছৰ পকী প্ৰায়মান।' ডিকচনৰ সুখৰি, এককণ্ড পোহাৰ পিচি

পোনে পোনে গাড়ী, বাৰাণ্ডা, ভাঙে লাইটৰ ভলভ এখনী গাভৰু হোৱালী থিয় হৈ আছে—ভেঁৰৰ পাছলৈ সুসজ্জিত ডুইং-কমৰ লামী আহৰাব টিউব-লাইটৰ ভলভ জ্বলি থকা খিৰিকীয়েদি ধৰিব পাৰি”। — (হোমেন দাস : গদাধৰ টি-উল)।

(খ) “অভৱৰ ডেকা বেঙলাৰ মানুহ আছে। মোকনো ফেমিপি থকা দুজি জানিও এই বাতি দুই বজাত ডিউটি দিব লাগে নে? টোপনিৱেই গৈছিলোঁ। এলার্ম-ক্লকটোও বেয়া হৈছে। ৱাইফক জগাই দিবলৈ কৈছিলোঁ। ৱাইফেও দুই বজাৰ দহ মিনিট পিছতহে সাৰ পালে।” (সৌৰভকুমাৰ চলিহা : গৰখীয়া)

(গ) “ক্লাছটোৰ দহ-মিনিট বোল কলত খৰচ কৰি সুবাবে বিশ মিনিট সময় লোকচান দি বাকী পোন্ধৰ-মিনিট সময় নোট দিয়ে।” (নীলিমা ধৰ্মা : বড়ৰৰ বং)

(ঘ) “নিয়মমতে দহ-বিন আগেয়ে সিহঁতে নোটিছ দিব। ইতিমধ্যে হেড-অফিছৰ পৰা দাবী আহিছে। ‘ডেইলীপেইড’ অফিছৰ ‘কেজুৱেল’বোৰক ঔষধকাৰ লাগে—ভাৰ পাছতহে আহিব ‘বেণ্ডলাৰ’ আৰু শেহত ‘মানুখলি’। বৰ সাহসেৰে ইজিনিয়াৰ ইনচাৰ্জ এই নোটিছ ‘পুটআপ’ কৰিব লাগিব।” (মামনি বৰুৱা : গোহাৰী : মাথৰে ধৰা তৰোৱাল)

২৬৫. আৱশ্যক অনুযায়ী বিদেশী শব্দ ব্যৱহাৰ কৰি বিদেশী শব্দকো নিজৰ ভাষাৰ বৈশিষ্ট্যৰে সৈতে জীপ নিয়াই ব্যৱহাৰ কৰিব পাৰিলেহে ভাষা এটাৰ সৌষ্ঠৱ বৃদ্ধি পায়। দুহোতৰ দুগৰা বৃদ্ধিয়েৰ প্ৰতিভাৱান লোকৰ বচনাত এনে জীপ যোৱা অসমীয়া ভাষাৰ ব্যৱহাৰ নোহোৱাকৈ থকা নাই। ভলভ তাৰ এটা চালেকি নিয়া হ’ল : “এনেকুৱা এটা অৱস্থিকৰ অসম গৰা উঠিছিল যে নিজকে জীয়াই জীয়াই ভাপত সিদ্ধ হোৱা বেন লাগিছিল। ঘামত গোট্টেই দেহ লুটুৰি-পুটুৰি হৈ পৰিছিল। সেই সময়ত বিজুলী-পাখাৰ বতাহ লৈ বিহনাত দীঘল দি এমুখটি শোৱাতকৈ বেছি ভাল লগা কাৰ আন একোৱেই নিশ্চয় হ’ব নোৱাৰিলে হৈতেন। কিন্তু সেই প্ৰলোভন উপেক্ষা কৰি মই কিবা হিংস্ৰ জেনত নিহাৱন্ত হৈ ঘৰটোৰ পিছত ঘট। ধৰি লিখিয়েই থাকিবলৈ ধৰিলোঁ। এবাৰ হঠাৎ এজাক বতাহে খিৰিকীৰ পৰ্দাখন ঠেলি দিলে। খিৰিকীৰ পৰ্দাৰ ফাকেৰে চকিত এক মুহূৰ্তৰ কাৰণে দেখা পালোঁ, গৌৰৱ এটা ঘৰিৰ আৰু মধুৰ আবেলি লাহে লাহে পুখিৰীলৈ নাথি আহিছে, গৰ-বনবোৰৰ ভগবত আবেলিৰ সোণালী ব’ৰৰ এটা অপকণ আভা লাগিছে, শুকৰ সেউজীয়া পাহাৰটোৰ অলপ ভগৱতি কেইটামান চৰায়ে শেৰ-সূৰ্যৰ সোণালী পোহৰবোৰ ডেউকাত সানি লৈ পশ্চিমবঙ্গলৈ উৰি গৈছে। বাহিৰৰ বতাহে কোবোৱা দুকলি-পৰ্যাবৰ্তৰ তুলনাত ঘোঁৰা সিঁহা-পঢ়া কৰা অৱকাৰ, অপৰিচ্ছন্ন আৰু অসংকলিত কোটাটো কাটেকৰ সীৰ্গৰ হেন এটা কেনেহে অনুভৱ হ’ল।” (হোমেন অৱহাৰিক : অৱহাৰিক : জীৱন)।

২৩৬. এখন সমাজক বুজিবলৈ হ'লে “আমি বুজিব লাগিব সেই সমাজৰ মানসিক জগতখনৰ ৰূপটোক। এই ৰূপটো আমি দেখিব সেই সমাজৰ সংস্কৃতিৰ মাজত, সেই সমাজৰ স্বীকৃত লক্ষপ্ৰতিষ্ঠ সংস্কৃতিসেবীসকলৰ চিন্তাত, কচি-বোৰত, ভাষা-জ্ঞানত, নৈতিক সাহসত, তেওঁলোকৰ সৃষ্টিৰ মাজত”। (ভাৱেন বৰুৱা)। ভাষা-জ্ঞানৰ পৰিচয় গদ্য-বচনৰ মাজেদিহে ভালদৰে বুজা যায়। “উৎকৃষ্ট গদ্য-বচনা অতিশয় পৰিশ্ৰমসাপেক্ষ কাম। দীৰ্ঘদিনৰ অনুশীলন ব্যতিৰেকে কোনেও ভাল গদ্য লিখিব নোৱাৰে। আনহাতে এটা উৎকৃষ্ট গদ্য-শৈলীয়েই এখন সমাজৰ মানসিক উন্নতিৰ মাপ-কাঠি বুলি ক'ব পাৰি। যোৱা তিনিশ বছৰৰ অভূতপূৰ্ব বৈজ্ঞানিক সাধনৰ ফলস্বৰূপে আমি বিশ্ব-জগত সম্পৰ্কে যি বিপুল পৰিমাণৰ জ্ঞান অৰ্জন কৰিছোঁ, সেই জ্ঞান সমাজৰ প্ৰতিজন মানুহৰ মাজত বিতৰণ কৰি দিবলৈ এটা সৰল, যুক্তি-ধৰ্মী, আৰু সঠিক অৰ্থপ্ৰকাশক গদ্য ৰীতিৰ প্ৰয়োজন। .. আদৰ্শ গদ্য-ৰীতি হোৱা উচিত এখন সুনিৰ্মিত পকী বেৰৰ নিচিনা। ঘৰৰ এখন বেৰত যেনেকৈ এচটা ইটা বেছি লা কৰা হ'বৰ উপায় নাই বা এঠাইৰ পৰা আন ঠাইলৈ লবচৰ হ'বৰ উপায় নাই, সুলিখিত গদ্যতো তেনেকৈ এটা শব্দ কম বা ভুলভাৱে স্থাপিত হ'বৰ কোনো উপায় নাই”। (হোমেন বৰগোহাঞি)।

২৩৭. যুদ্ধোত্তৰ যুগত অসমীয়া বাতৰি কাকত, আলোচনী আৰু কিতাপ-পত্ৰ যথেষ্টৰূপে ওলাবলৈ ধৰিলে। লেখক-লেখিকাৰ সংখ্যাও যথেষ্ট বাঢ়িল। অসমীয়া ভাষাই বিস্তৃত ঠাই অধিকাৰ কৰিলে। কিন্তু অসমীয়া ভাষাৰ ঐতিহ্য আৰু অসমীয়া ভাষাৰ সামগ্ৰিক ৰূপটোৰ প্ৰকৃত পৰিচয়ৰ অভাৱত পূৰ্বৱৰ্তী বেজবৰুৱা-যুগত যাত্ৰা অসমীয়া ভাষাটোৱে যি গঢ় লৈ উঠিছিল তাৰ পৰিপূৰ্ত্তি বিশেষ বৰঙনি হৈ নুঠিল। বেজবৰুৱা-যুগৰ আগলৈকে সমগ্ৰ অসম দেশকে সামৰি লোৱা অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰধান প্ৰৱাহ দুটাই সাহিত্যৰ মাজেদি প্ৰকাশিত হৈ অকণোদগ্ন-যুগলৈকে অসমবাসীক এক ভাৱাপন্ন কৰিবলৈ সমৰ্থ হৈছিল। অকণোদগ্ন-যুগৰ পাহত অসমৰ পশ্চিম-অঞ্চলৰ ভাষাটোৱে প্ৰতিনিধিত্ব কৰা প্ৰৱাহটোৰ শক্তি যেন কৰীপ হৈ আহিবলৈ ধৰিলে। সেয়েহে কোনোবা গ. চ ইয়ে ‘আসাম-বন্ধু’ নৱম সংখ্যাত প্ৰকাশিত ‘কামৰূপীৰ পত্ৰ’ নামৰ এটি লেখত এনেদৰে মনোভাৱ ব্যক্ত কৰিছিল : কাকা ; খজ নকৰিবি। কাকাহে বুৰ্জো। তুহনা অসমীয়া। হৰ্ষতে আমাৰ কামৰূপ একধনি সকলোদিকি জঙ্ঘৰ আহিল। আমাৰ নাম ভাবভৰ চাৰিও দিশি আহিল। তুহনাৰ বজপুৰ, গড়গাওঁ, আদাৰেই আহিল। এখান যেনবা আমাৰ নাঙ লুৰুবা ধৰিহি। .. কাকা, আমাৰ হৰ্ষিত হুজুৱাৰ একাসাৰ কথা কৰি। ককাই বেজবৰুৱাৰ মোখে লুৰক”। বেজবৰুৱাই এনে পৰিস্থিতিৰ পৰিচয়ৰ কথা-বতৰি ধৰিছিল।

বিভিন্ন অঞ্চলৰ ভাষাৰ পৰা সমল গোটাই এটা পৰিপূৰ্ণ মাৰা ভাষাৰ প্ৰতিষ্ঠাৰ বাবে যত্ন কৰিলে। মুছোত্তৰ যুগত অসমীয়া লেখক-লেখিকাসকলে প্ৰচুৰ পৰিমাণে বিদেশী শব্দৰ ব্যৱহাৰ কৰিবলৈ ল'লে। কিন্তু অসমৰে বিভিন্ন অঞ্চলৰ উপভাষা আৰু অসমৰ থলুৱা জনজাতীয় ভাষাবোৰৰ পৰা সমল লোৱাৰ পৰিচয় তেনেদৰে পোৱা নগ'ল। দুই-এজনে অৱশ্যে মাজে-সময়ে উপভাষাৰ সমলৰ সহায়ত গল্প আদি ৰচনা কৰাও দেখা গৈছে। এই ক্ষেত্ৰত সম্পূৰ্ণ উপভাষাত ৰচনা কৰা সোণকুমাৰ চলিহাৰ 'হাঁহিচম্পা' নামৰ গল্পটোৰ কথা মনলৈ আহে। 'হাঁহিচম্পা'ৰ কেইটামান লাৰী এনে ধৰণৰ : "এনুকে এনুকে হাঁহিচম্পা পঢ়াশালিক বাবা পাবা হল। আমাৰ দুই বুঢ়ীৰ এডাল এডালকে চুলি বগা হ'বা ধইবলাক ; দুটা-এটা দাঁত ঢিলা হ'বা ধইবলাক, গাৰ ছাল সোভালোভৰি হ'বা ধইবলাক। মাজে মাজে মোৰ মূৰটো বিহাই আৰু ইপিনি হাঁহিচম্পাৰ হাও-কৰি পূৰ হৈ আইহ'বা ধইবলাক, চকুইমুখে আপীৰ গঢ় ল'বা ধইবলাক, গামুছা পিন্ধু'বা এইবলাক, নামহাগিলান চিকাই ভাবে সৰু সৰু মেৰুলা কইব'বা লামাত পৰিল। শুনা গ'য়ে আৰ নাথ'কে, বেলাউজ দিবা লাগা হ'ল"।

২৩৮. কোনো এটা ৰচনাক সম্পূৰ্ণৰূপে উপভাষাত ৰচনা কৰাওকৈ বিদেশী শব্দবোৰ যিদৰে আৱশ্যক অনুযায়ী ব্যৱহাৰ কৰা হয়, অসমৰ স্থানীয় উপভাষাবোৰৰ আৰু থলুৱা জনজাতীয় ভাষাবোৰৰ পৰাও উপযুক্ত শব্দ বা জুৰুৱা ঠাচ আদি ব্যৱহাৰ কৰি অসমীয়া ভাষাটোক পৰিপূৰ্ণ কৰিব পাৰি। এই ক্ষেত্ৰতো দুই-এটা ভাল প্ৰচেষ্টা হোৱা দেখা গৈছে। ভলভ ভাৰ অলপ নমুনা দাঙি ধৰা হ'ল, 'দৈতাল হাতীৰ উল্লৈ খোৱা হাওলা'ৰ পৰা :

"সিহঁতৰ কাৰে কাৰে দীঘল ঠোঁটৰ হাড়গিলাজাক ঘূৰি ফুৰিছে।"

"সোটাে গৰুৰ গাড়ী পাৰ হোৱা লিক।"

"মাইহানাইড, ভইত এটা এটাকৈ পাবত উঠ।"

"পেটত ডিমা থকা কুপ্তী (ক'পো) চৰাইৰ দৰে উলবল উলবল কৰে।"

"ইল্লনাথে ভাট্টী-খোলা হাতীৰ আটাই শুনা যেন পালে।"

"মই ৰৰ দিছোঁ বাপু।"

"বামুণে কুৰ্মা খাবলৈ আহি একেৰাৰে দুটি পুতিয়েই বহিছে :

"নাই ক'তো একো সাধি-সৰু নাই।"

"কৰিটৰ হ'বগাউ' দুটাৱো কাথিৰ কাঠৰ বেতিত ৰহি যিড়ি হাপি আহিল

"নাইলৈ ডাক চাইকি খেমখেনীয়া কৰি পেনাৰল হৈডেন।"

২৩৯. অসমীয়া ভাষাটোক, অসমীয়া শব্দ-ভাষাটোক প্ৰকৃত ধৰণে, ইয়াৰ পৰিচয়

পদ্ধতি আদিৰ বিষয়ে সৰাক দৃষ্টি নৰখাকৈয়ে সাহিত্য-বচনাত প্ৰবৃত্ত হোৱাৰ ফলত যুদ্ধোত্তৰ যুগৰ অসমীয়া ভাষাত একপ্ৰকাৰ অনুশাসনহীনতাই দেখা দিলে, অনেক অন্তৰ্গত প্ৰয়োগ চলিবলৈ ধৰিলে। তলত সেইবোৰৰ কিছুমান উল্লেখ কৰা হ'ল : ধোৱাৰ মাছেৰে, স্বপ্নৰে (উত্তলা), 'সাব নাপায়নে বাক সিহঁত?' 'সাব নাপায়নে শুই থকা মানুহবোৰ?' জগন্নাথে চহৰলৈ যাবলৈ ওলাইছিল। সুৰত আকাশ ভাঙি পৰিল। মহানন্দক দীঘলীয়া চিকিৎসা কৰা আৰম্ভক। বৰষুণ এৰিব ধৰিছে। ইমান সোনকালে দমি গ'লে কেনেকৈ হ'ব? গিলাচৰ কিনাৰটো। হাউজফিপাৰৰ অফিচটো। এটা বাছষ্টপেজত আখি ব'লোঁ। ঠগি দিবৰ মন যায়। কিবা এটা অস্তাৱ কৰি দিবৰ মন যায়। ঘূৰ্ণামান ফেনখন। ফেন সত্ত্বেও। চাৰিটি ঘৰ্মাক্ত কলেবৰ প্ৰাণী। তাৰ স্পৰ্শৰ পৰা বাদ পৰি থাকিব নোৱাৰিলে। কোঠাখিলাকত শব্দ-খিলাকে ধূন্দা যায় ইত্যাদি। কিছুমান শব্দ গঠন পদ্ধতিৰ দৃষ্টিৰে ভুল যদিও কাগজে-পত্ৰই আনকি খ্যাত লেখক কিছুমানৰ বচনাতো সেইবোৰ চলি আছে, যেনে, তাৰোপৰি, গুপৰোক্ত, উল্লেখিত, নোৱাৰা (কাম), ওতঃপ্ৰোত আদি। কিছুমান শব্দ মূলগতভাৱে অন্তৰ্গত হোৱা সত্ত্বেও সেইবোৰ বহুতেই ব্যৱহাৰ কৰে; যেনে, মহন্ত, সত্ত্বেও, নামাকৰণ, উনৈশ আদি। বহুতো ক্ষেত্ৰত অসমীয়া শব্দ থকা সত্ত্বেও আন ভাষাৰ শব্দ ব্যৱহাৰ কৰা দেখা যায়; যেনে, 'ভেটিয়াৰ কালৰ', 'বৰ্গীয়া' আদি শব্দৰ ঠাইত ব্যৱহাৰ কৰা হয় 'তদানীন্তন', 'প্ৰস্ৰাত' আদি। প্ৰতি শব্দৰ ব্যৱহাৰৰ ক্ষেত্ৰতো অসমীয়া ভাষা আৰু সংস্কৃত ভাষাৰ সাধাৰণ জ্ঞানৰ অভাৱ বহুতো ক্ষেত্ৰত পৰিলক্ষিত হয়; যেনে, 'গেফ্‌হাউচ'ৰ প্ৰতিশব্দ কৰা হৈছে 'অতিথি-গৃহ'। তাতকৈ 'অতিথি-শালা'টো বেছি ভাল, তাতোকৈ বৰুৱা অসমীয়া শব্দ 'আলহী ঘৰ' বহা হৈতেন একো বেয়া নহ'ল হৈতেন। তেনেদৰে 'কাইনেল ইয়াৰ'ৰ প্ৰতিশব্দ 'সেহাঙ বৰ্হকপে দেখা গৈছে। 'শেৰ-বৰ' বুলি ক'লেই কাৰ চলিল হৈতেন। এনে ধৰণৰ আৰু অনেক প্ৰয়োগৰ উল্লেখ কৰিব পাৰি। এই সংক্ৰান্তত অসমীয়া লিখিত লোকসকলে অযথাভাৱে ইংৰাজী শব্দৰ ব্যৱহাৰ কৰাও দেখা যায়; যেনে, 'আজি বতৰটো ভাল নহয়', 'আজি বৰষুণ হ'ব' আদি লাহাৰণ বাক্যক 'আজি ওৱেডাৰটো ভাল নহয়', 'আজি বেইন হ'ব', 'সেইটো বাইদো' এনেদৰে কোৱা লোকে আছে।

২৪০. আটাইতকৈ গুৰুত্বপূৰ্ণ কথা হৈছে অসমীয়াত ব্যৱহাৰ হোৱা শব্দবোৰৰ লেখন-পদ্ধতিত হোৱা বিতৰ্কণা। এটা উদাহৰণ ভাষাৰ লেখন-পদ্ধতিৰ সুলভাৰিহীনতা ভাৰতীয় বিকাশৰ এটা প্ৰধান অংকণ। এই ক্ষেত্ৰত অসমীয়া লিখন-পদ্ধতিৰ বৰ্ষাৰ প্ৰায়োচনা-চৰ পৰা হৈছে, চৰকাৰ-লিখন আৰু প্ৰকাশকৰ ভাৱ হৈছে।

কিন্তু নামাজনে ভাষাটোৰ সামগ্ৰিক ৰূপ আৰু লক্ষণসমূহৰ প্ৰতি উদাসীন হৈ নিজৰ নিজৰ ধৰণে বাণ-পদ্ধতি উলিয়াই ভাষাটোৰ লেখন-পদ্ধতিৰ মূল্য-হানিৰ কাৰণ সৃষ্টি কৰিছে। লেখন-পদ্ধতিৰ লগত উৰ্দ্ধ ক'মা আৰু যোগ-বন্ধৰ ব্যৱহাৰো জড়িত হৈ আছে। দীৰ্ঘ মনোভাৱক চুটীক প্ৰকাশ কৰাৰ প্ৰচেষ্টা চলাব সময়ত যোগ-বন্ধৰ দুপ্ৰয়োগ হোৱাটো নিতান্ত বাঞ্ছনীয়। অসমীয়া ভাষাৰ লেখন-পদ্ধতিৰ মূল্য হানি লেখকসকলৰ উপৰিও বিশেষকৈ বাতৰি-কাকত, আলোচনী আদিৰ সম্পাদক আৰু গুৰিখোঁৱাৰসকলে যথেষ্ট বৰঙনি আগ বঢ়াব পাৰে। কিন্তু ডেনে পৰিৱেশ এটাৰ সৃষ্টি হোৱা গৈ নাই। “আমি প্ৰত্যেকেই একো একোজন অৰ্জুন। কিন্তু আমাৰ কাষে কোনো ঐক্য নাই। ঐক্যৰ কেৱল দুখৰ কথাতে অৰ্জুন সন্তুষ্ট হোৱা নাছিল। অৰ্জুনক পতিয়ন নিয়াবলৈ ঐক্যই দেখুৱাব লগা হৈছিল তেওঁৰ বিশ্বাস। আমি অভ্যন্তৰীণ বন্ধনৰ প্ৰতীকিত আছোঁ আমাৰ প্ৰত্যেকেই নিজৰ নিজৰ ঐক্যৰ, তেওঁৰ সৰ্বপ্ৰস্তুতকাৰী বিশ্বাস-দৰ্শনৰ। কিন্তু সেই মুহূৰ্ত নাহে হে'নাহে।” আমাৰ এই ঐক্য হ'ব যুক্তিবাদী ঐক্য। আমাৰ সাহিত্যিকসকলে, অসমীয়া ভাষাৰ চিন্তা চৰ্চা কৰাসকলে যুক্তিক আশ্ৰয় কৰি আগ বাঢ়িলে অসমীয়া ভাষাৰ বৰ্তমান সময়ত দেখা দিয়া আপোঁৱাহাৰৰ শীঘ্ৰে আঁতৰি যাব বুলি বিশ্বাস কৰিব পাৰি।

২৪১. এইখিনিতে লক্ষ্যনাথ বেজবৰুৱাই অসমীয়া ভাষাৰ উন্নতিকল্পে ল'বলগীয়া উপায় কেতবোৰৰ কথা মনত পেলাব পাৰি। বেজবৰুৱাই লেখিছিল :

(ক) ভাৱৰ উন্নতি নকৰিলে ভাষাৰ উন্নতি কেনেকৈ হ'ব পাৰে? মানব লগে লগে ভাৱৰ উন্নতি, ভাৱৰ লগে লগে ভাষাৰ উন্নতি।

(খ) বিদেশী গ্ৰন্থৰ ভাল ভাৱবিলাক গ্ৰহণ কৰি সেইবিলাক জীণ নিয়াই নিজৰ ভাৱ-মন্ত্ৰেৰে সৈতে মিলাই নিজৰ ভাষাত সেইবিলাক ব্যৱহাৰ কৰিব পাৰিলেই ভাষাৰ প্ৰকৃত উন্নতি হয়।

(গ) অনাহকতে গোটাগোটে বিদেশী শব্দ গিলিবলৈ বোৱা কথাটো ভাল নহয়। বি বন্ধটো গিলি তুমি জীণ নিয়াব নোৱাৰা সেইটো গিলিলে তুমিয়েই বিপদত পৰিবা।

(ঘ) আমি বাইপতি আমাৰ গাত বাঢ়-ভাৱৰ উন্নতি কৰিবৰ ভাব পৰিলে বুলি ভবা আহতক।

(ঙ) আমি বাঢ়-ভাৱৰ উন্নতি কৰিবলৈ স'চাসচীকৈ লাগো বুলি ভবা লাই। আমি দুখৰে কৰি, কাৰ্যত নকৰোঁ বা কৰিবলৈ হেলা কৰোঁ।

(চ) অসমীয়া ভাষাৰ উন্নতি কৰিবলৈ হ'লে আমাৰ ভাষাত বাতৰি-কাকত আৰু পত্ৰকাৰ প্ৰভৃতিৰ পূৰ্ণ মাহেকীয়া আলোচনী-কাকতৰ বহু প্ৰকাৰ আহতক।

(ছ) সৰ্ব-সাধাৰণ দুখিৰ-কল আৰু বস পোৱা মাটিক, সতেল, আৰু পাত্ৰ-কিচাৰে ভাষাৰ বৰ উন্নতি কৰে।

(৭) অসমীয়া ভাষাত বক্তৃতা কৰিবলৈকো আমাৰ ভাষাৰ বহুসকলে অভ্যাস কৰিব লাগে। অসমীয়া ভাষাত ভাল বক্তৃতা কৰিবলৈ, প্ৰবন্ধ লেখিবলৈ, পঢ়িবলৈ আৰু ভৰ্ক কৰিবলৈ আমি নৰাবিলে আমি আমাৰ ভাষাৰ উন্নতি কৰে নহ'ব।

২৪২. এই প্ৰসঙ্গতে উক্ত মহোদয় বৰাই উল্লেখ কৰা কথা কেইটামানো ৰথেউ শুকত্বপূৰ্ণ :

(১) অসমীয়া ভাষাৰ অগ্ৰ-গতিৰ পথত আটাইতকৈ ডাঙৰ হেঁচাবন্ধন পুতি লৈছে। আমি নিজে। আমাৰ এচাম মানুহৰ মনত বিশেষকৈ নগৰ কেইখনৰ মানুহৰ মনত নিজৰ ল'ৰা-ছোৱালীক হাফ হাৰাৰ নাইবা হাফ-মেম কৰাৰ অসুস্থ আকাঙ্ক্ষা এটাই বাহ লৈছে হি। ল'ৰা-ছোৱালীক ইংৰাজী মাধ্যমৰ স্কুলত পঢ়ুৱাই দিয়াটো ভালো আশুৱাৰ পৰা কৰিব পাৰিলেই যেন জীৱনৰ স্বপ্নবিলাসী কিবা এটা ছোৱাৰ বাসনাই পাৰ হৈ যাব।

(২) আমাৰ বহুতেই (অসমীয়া লেখক) যেনে তেনে লেখক হৈ যোৱাৰ পাৰ-পজ সংগ্ৰহ কৰাত ব্যস্ত হৈ পৰিছে। তেওঁলোকৰ সবহভাগেই দলৰ বিত্ৰাস্ত ক্ৰমৰ বেমেজালি সৃষ্টি কৰিয়েই কৰি হৈ পৰাৰ সহজ বাট বিচাৰি ফুৰিছে। ... কৰি ছোৱাৰ অথবা অগ্ৰ যিকোনো এটা সাহিত্য-ৰূপৰ সাধক হৈ পৰাৰ বাবে আটাইতকৈ আৱশ্যকীয় বস্তুটো হ'ল, আপোন প্ৰতিভাক সঠিকভাৱে চিহ্নিত কৰিব পৰাৰ সামৰ্থ্য। ভাব পাছত লাগিব, কাৰ্ভিহীন অনলস সাধনা"। (অসম-সাহিত্য-সভাৰ সভাপতিৰ অভিভাষণ)।

২৪৩. যুগোত্তৰ যুগৰ অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰগতি আৰু ভৱিষ্যতৰ বিকাশত বাধা আদিৰ বিষয়ে এটি মূলৰ চিন্তা আগ বঢ়াইছে জীৱিতাবৰণ বৰাই। ৩ ভলত তাৰ কিছু অংশ দিয়া হ'ল : "আজি অসমীয়া ভাষা, সাহিত্য, কলা, সংস্কৃতিৰ ভেটি সুদৃঢ়। স্কুল, কলেজ, বিশ্ববিদ্যালয়, বাতৰি-কাকত, আলোচনী, বোলছবি, মঞ্চাভিনয়, চিত্ৰাঙ্কন, নৰতাসৰ ৰূপত বিহু, গৱেষণা-পত্ৰকে ধৰি বিভিন্ন গ্ৰন্থসমূহ, গল্প-সাহিত্য, উপন্যাস, কবিতা আদিৰে আজি আমি পূৰ্ণ। কিন্তু তথাপিও যে কিছু কঁসোৱাই বৈ যোৱা নাই এনে নহয়। কমিত ভাষাৰ গঢ় দিছে জনসাধাৰণেই। লিখিত ভাষাৰ গঢ় দিছে পণ্ডিত-প্ৰজাসকলে। 'অকণোফই'-মুগৰ বৰা অসমীয়া ভাষাই কেইবা সন্মানে সন্মোহ বিদ্যুৎ হ'ল। বড়ো, কাৰ্বি, মিটিঙেই বহু। পৰ্ৱতৰ ননা বাইজে, আদি বাইজে, অসমীয়া শিকি বিৱৰ্কে প্ৰকাশ কৰে, জমিৰে যেন আমি কোৱাতকৈও

জন্ম। বিটিংজনে যেতিয়া সোধে ‘গাভৰু আনিলেনে নাই?’ বাক্যটো ‘খিৰা কৰালেনে নাই’ বাক্যটোতকৈ অধিক ভাৱাৰ্থব্যঞ্জক, তেনিবলৈ শুৱলা ভাষা। উদ্ভূত ‘নাগামিজ’ আৰু ‘নেকামিজ’। বীৰেন ভট্টাচাৰ্যৰ উপন্যাস ‘ইৱাকদৈজম’ স্বার্থভেদেই এখন মূল্যবান পুস্তক—সম্পূৰ্ণ নগা-ভূমিৰ পটভূমিত লিখা। কিন্তু ‘নাগামিজ’ক সম্মান দিয়া নহ’ল। হৈয়দ আব্দুল হালিকে চাহ-বাগিচাৰ পটভূমিত লিখা উপন্যাসত চাহ-বনুৱাৰ ভাষা সন্নিবিষ্ট নহ’ল। তেনেদৰেই বীৰেন ভট্টাচাৰ্যৰ আনখন উপন্যাস ‘প্ৰতিপদ’ ডিগবৈৰ ধৰ্মঘটৰ ওপৰত লিখা। কিন্তু ডিগবৈৰ হিন্দীমিশ্ৰিত অসমীয়া ভাষাৰ আভাস ভাত নাই। আজিৰ কিছু কিছু ডেকা লিখকে চাহ বনুৱাৰ মাতৃ-কথা গল্প-নাটকত ঠাই দিছে। ভেওঁলোকক ধন্যবাদ। কিন্তু কামৰূপীয়া ভাষা আৰু গোৱালপৰীয়া ভাষাই এতিয়াও অসমীয়া সাহিত্যৰ মজিয়া-প্ৰৱেশৰ বাবে অপেক্ষাবত। আমি যেন ভাষাটোক কঠিনৰ পৰা কঠিন কৰি আনিছোঁ। ‘বৰ্ণাৱ’ লেখিছিলোঁ, আজিকালি ‘প্ৰৱাত’ লেখোঁ। আগতে বৰ্ণদেউজন ‘প্ৰৱাত’ হ’লে ‘হানি হ’ল’ বুলিছিলোঁ। প্ৰিয়জনৰ বিয়োগত ‘চকুৰ আঁৰ হ’ল’ বুলিছিল। আজিও বোলে গ্ৰাম্য সমাজত। আমি নোবোলো। অসমীয়া ভাষা অকল নগৰমুখীয়েই হোৱা নাই, পশ্চিমমুখীও হৈছে; অথচ অসমৰ শতকৰা ৯০ জন বাস কৰে গ্ৰামাঞ্চলত আৰু অসমীয়াভাষীৰ শতকৰা ৯৭ জনেই ত’ত। ‘টিউব-ৱেল’ৰ অসমীয়া শব্দ ‘নলী-নাদ’। চাহ-বাগিচাৰ বনুৱাই বোলে ‘পাতাল-কুঁৱা’। কিমান ওচৰ চাপি আহিছে চাহ-সমাজখন। আমি আৰু অকণমান ওচৰ চাপি গ’লে কি অনুবিধা? অসমীয়া ভাষা চাহ-বাগিচাৰ বনুৱাৰ ল’ৰা-ছোৱালীয়ে পঢ়িব যদি চাহ-বাগিচাৰ পটভূমিত চাহ-বনুৱাৰ মুখৰ কথাৰ সানমিহলি ভাষাত উপন্যাস-গল্প আদি লিখা হয়। ন-অসমীয়া সমাজখনৰ বাস্তৱ পৰিস্থিতিৰ পটভূমিত ভেওঁলোকৰ কথা ন-অসমীয়া ভাষাৰ সানমিহলি অসমীয়া ভাষাত লেখা হ’ব লাগে। সাহিত্যিকসকলে সেই দাবী পূৰণ কৰিব পৰা নাই। ...আহোমৰ বাজ-কুল, ভা-ভাঙৰীয়াৰ সমাজখনৰ বচন-ভঙ্গী, সহোদনৰ ধৰণ পৃথক, কিন্তু অসমীয়া। ‘জয়মতী’ কথা ভৱিৰ কথোপকথনত ‘ৰূপ-কোঁৱৰ’ সেইকোঁৱৰ কিছু সন্নিবিষ্ট কৰিছিল। আজি আৰু দৰং, শোণিতপুৰ, নগাওঁ, কামৰূপত তেনেকল নোলাব। কথিত ভাষাৰ এনাঞ্চৰীভালেৰে অসমীয়া সমাজখন নকৈ ৰাখিব লাগিব গল্প, উপন্যাস, বাতৰি-কাকত, আলোচনীক বাধ্যৰূপে লৈ।

২৪৪. সুছোভৰ মূৰ অসমীয়া ভাষাৰ যিক্ৰমণে অসমীয়া ভাষাটোৰ প্ৰকাশিকা পত্ৰি-কৰণউন্নয়ন বৃদ্ধি পোৱা কথা সম্পৰ্কত গাতি কৰে। এই সময়ছোৱাত কনোভাৱক চমুকৈ প্ৰকাশ কৰাৰ ক্ষমতা ভাষাটোৱে অৰ্জন কৰিলে। অসমীয়া ভাষাটোলে এই সময়তে বিশেষী শব্দৰ ফল আকলি হয়। তেনে শব্দৰ ফল ব্যৱহাৰে

বিশেষভাৱে মন কৰিবলগীয়া। যুদ্ধোত্তৰ যুগৰ ভাষাটোত পূৰ্বৰ যুগৰ নিচিনা পৰম্পৰা ভেনেধৰণে বক্ষিত হোৱা দেখা নাযায়। পূৰ্বৱৰ্তী যুগত অসমীয়া ভাষাত ব্যৱহাৰ হোৱা ককৰা-মোজনা, প্ৰৱাদ-বচন আদিৰ ব্যৱহাৰো কম। অসমীয়া ভাষাত এক-প্ৰকাৰ অনুশাসনহীনতা বৃদ্ধি পায়। তাৰ মাজতো কিছুমান প্ৰতিভাশালী লেখকৰ হাতত অসমীয়া গদ্যই পৰিপূৰ্ণ ৰূপ ল'বলৈ সক্ষম হয়। মূঠৰ ওপৰত যুদ্ধোত্তৰ যুগৰ অসমীয়া ভাষাই ভবিষ্যতৰ অসমীয়া ভাষাৰ এক উজ্জ্বল ৰূপৰ প্ৰতিষ্ঠাৰ আগ-জাননি দিয়ে।*

---

* এই অধ্যায়টোৰ তথ্য-পাতি যুদ্ধোত্তৰ যুগৰ ব্যাক্তিগত কেবলকৈ আধাৰ
পৰা সংগ্ৰহ কৰা হৈছে।

অষ্টম অধ্যায়

উপসংহাৰ

২৪৫. ওপৰৰ সাতোটা অধ্যায়ত অসমীয়া ভাষাৰ আঁঠি-ওঁবিৰ বিচাৰ, ইয়াৰ বিকাশ, আৰু বিভিন্ন ভবত নানা উপাদানেৰে হোৱা সমৃদ্ধিৰ বিষয়ে আলোচনা দাঙি ধৰা হৈছে। এই অধ্যায়ত সেই আটাইখিনিয়ে মূল কথাখিনি জুৰিয়াই চাবলৈ যত্ন কৰা হৈছে। অসমীয়া ভাষাৰ আঁঠি-ওঁবিৰ ক্ষেত্ৰে এইটো প্ৰমাণ কৰে যে অসমীয়া ভাষাটো এটা প্ৰাচীন ভাষা। দৃষ্টিৰ সপ্তৰ শতিকাৰ আগ-ভাগত হিউয়েনচাঙে কৰা উক্তিৰে ইয়াৰ সাক্ষী। কাকতালী প্ৰাকৃত হিউয়েনচাঙৰ উক্তিৰ প্ৰমাণ দাঙি ধৰে। জনাবৈদিক ভাষা, বৈদিক ভাষা, কাকতালী, মাপনী আদি প্ৰাকৃত ভাষা, আৰু অসমৰ থলুৱা ভাষাৰ সংক্ষিপ্ত অসমীয়া ভাষাই মুকীয়া গঢ় লৈছে। অসমীয়া ভাষাটো মধ্যবীৰ ভাষা। পশ্চিম পিঙ্গব পৰাই ই অসমত প্ৰৱেশ কৰে। অসমীয়া ভাষাটো প্ৰধানকৈ দুটা প্ৰৱাহৰ সজ্জী। অসমীয়া ভাষাটো ক্ৰমবিকাশিত ভাষা আৰু ইয়াৰ বিকাশৰ বিভিন্ন ভবত বিবিধ উপাদানেৰে সমৃদ্ধ ভাষা। আলোচনাৰ সুবিধাৰ্থে অসমীয়া ভাষাটোক কেইটামান মূলত ভগাই ল'ব পাৰি :

- (১) প্ৰাচ-অসমীয়া ভাষা (সপ্তৰ শতিকাৰ পৰা দ্বাদশ শতিকালৈ)
- (২) পুৰণি অসমীয়া ভাষা (ত্ৰৈশ শতিকাৰ পৰা বোল শতিকাৰ শেষলৈ)
- (৩) মধ্যযুগীয় অসমীয়া ভাষা (সোতৰ শতিকাৰ পৰা ঊনৈশ শতিকাৰ আৰম্ভলৈ)
- (৪) আধুনিক অসমীয়া ভাষা : (ক) আৰম্ভণী কাল (১৮৪৬-১৮৮৮)
(খ) মধ্য-কাল (১৮৮৯-১৯০৯)
(গ) মুছোত্তৰ কাল (১৯১০-)

২৪৬. চৰ্চা-পদৰ ভাষাই হৈছে প্ৰাচ-অসমীয়া ভাষাৰ পৰা বৰ্তমানৰ ভাষালৈকে থকা অসমীয়া ভাষাৰ বোম-মূত্ৰ। চৰ্চা-পদৰ ভাষাৰে সৈতে অসমীয়া ভাষাৰ ৰূপ আৰু প্ৰাচ-ৰূপ দুয়োটাই জড়িত। অসমীয়া ভাষাটোৰ প্ৰত্যেক মূলত কিছুমান মুকীয়া বৈশিষ্ট্যই দেখা দিয়ে। প্ৰত্যেক মূলত কিছুমান বৈশিষ্ট্য পৰস্পৰী মূলতকৈ চমুকৈ আছে। এইবোৰ ভাষাটোৰ এক পৰম্পৰা সজ্জী হৈছে। আনভাৱে ক'বলৈ হ'লে অসমীয়া ভাষাটো পৰম্পৰাগত ভাষা। পুৰণিৰে বিভিন্ন অধ্যায়ত ইয়াৰ ইতিহাস আছে। মুকীয়া ভাষাটো ক্ৰমবিকাশিত ভাষাৰ প্ৰকাশবিধানে পৰিষ্কাৰ হৈছে অসমীয়া পৰা কিছুমানৰ বিকাশৰ বাবে। সেয়েহে হৈছে। বিভিন্ন অধ্যায় চৰ্চা-

পৰবৰ্তী ভাষাৰ আলোচনাৰ লগত বহুতো অসমীয়া শব্দ, প্ৰত্যয়, বাঁহু, আৰু ক্ৰিয়া-কৰণ বিকাশৰ সিন্ধলৈ আঙুলিয়াই দিয়া হৈছে। গোৱালপাৰীয়া 'মেনী ভাৰা'ৰ আলোচনাৰ অন্ততো বহুতো শব্দৰ ক্ৰমবিকাশৰ বাৰাটো দেখুওৱা হৈছে। পৰিচিষ্ট একত প্ৰা. ভা. আৰ্য-ভাষাৰ স্বৰ-ধ্বনিৰ অসমীয়ালৈ হোৱা পৰিৱৰ্তনৰ দিশো সন্ধান হৈছে। উল্লভ অসমীয়া ৰূপভাত্তিক বৈশিষ্ট্যকেউবোৰৰ অসমীয়া ভাষাৰ বিভিন্ন মূৰৰ 'আজি'কি কেমেদৰে বিকাশ ঘটিছে তাৰ এটা সাধাৰণ পৰিৱৰ্তন দাঙি ধৰা হ'ল :

(১) বহুচলনাত্মক প্ৰত্যয়-ইত : পু. অস. (বিকলনাত্মক) হত>ইত :

হত>হন্ন>হান>হানা (কাৰ.)

হত>হন্ন>হাত, হাঁত (তু. কাৰ, সে-হাঁত)

হত>হন্ন>হান>হন্ন>আ-হন্ন (কাৰ.)

(২) নিৰ্দিষ্টভাৱাকৈ প্ৰত্যয়:-টো : পু. অস. গোট>ওট>ওট্>টো ;

ওট>ওট্>ই (কাৰ.)

-টা : পু. অস. গোট>ওটা>টা (তু. হটা)

-টি : পু. অস. ওট>ওটি>টি (তু. হটি)

-কুৰা : পু. অস. কুটা>কুৰা (কুইকুৰা)

-পাৰি : পু. অস. পাতি>পাতি>পাতি>পাৰি
(দাঁতপাৰি)

(৩) পৰবৰ্তী বিভক্তি : চৰ্ঘা-পদত অপাদান-কাৰক কৃকাৰ্হলৈ পৰৱৰ্তী বিভক্তি 'হ'ৰ প্ৰয়োগ কেবা গৈছে। তাৰ পাহত ক'তো পৰৱৰ্তী বিভক্তিৰ চিন পোৱা নাযায়। অপাদান-কাৰক কৃকাৰ্হলৈ বিভিন্ন উপাৰ লোৱা হৈছে। তাৰ ভিতৰত -ৰ হতেৰ ব্যৱহাৰ বৰ্তমানলৈকে চলি আছে; তু. কান. বাৰ হতে কান-কিনুৰ। -ৰ হতেৰ পৰা তৰকৰিতৰ ভাৱত -ৰ তে>তে হৈছে নৈ।

(৪) নিৰ্দিষ্ট-কাৰকৰ শব্দ-বিভক্তি নৈ : চৰ্ঘা-পদত জাৰি/জাই লোৱা কৰি। জাই>জৈ। পুৰণি অসমীয়াত-ক জাৰি আছে; 'জৈল, উল্লভ কাটক জাৰি' (মা. ক.), 'তু. কাৰ. জাৰি/জৈল। 'তু. কাৰি' কৰক জৈল/জৈল।

(৫) কৃকাৰ্হ বিভক্তি নৈ : পুৰণি অসমীয়া কৰে (কৃকাৰ্হ, কানকৰ)
কৰে>জ।

निदेश : प्रश्नसंख्या : रोल-नंबर : सू-बन्ध, बांधवा, कुमरत । सू-बा. धन. वांछिनी,
कुर्वीरत ।

(১০)২. প্রকৃতিচক্রের সূত্রটি। গণ-স্বাধীন-বৈজ্ঞানিক : পৃ. ৩৮. বহু-ম. বিদ্যা
 (বৈজ্ঞানিক) বৈজ্ঞানিক :

一 (終命) 也人命之 (終止) 也人常
△終命 (終命) 終命也 終命也 終命也

কিনাক : $\langle \text{বোব} + \text{কিনাক} \rangle$ $\langle \text{বু. বোবাক} \rangle$ $\langle \text{কিনাক} \rangle$

(2) : निम्नलिखित तालिका में : क.क. : क. क. क. क. क. क. क. क. क. क.
क.क. : क. क. क. क. क. क. क. क. क. क.
क.क. : क. क. क. क. क. क. क. क. क. क.

(35) : জাতকোত্তর : কল ৪ পৃ. অং. সেখির (প্রাকৃতী রূপী সেখির বহুব-
—বা. ক.) সেখির > সেখি (বতাই উত্তর সেখি)।

(১২৬). জলবায়নিক পরিবর্তন : দু' অঙ্গ. বসিরা, বসি। জা. জল. বাই, কাব.
স্বই ; দোরা বোশিকা।

(১৩): কেতিয়াক কোনো এটা কুৰ কিম্বাদান প্ৰশ্নো কোনো এক বা দুজন লোককৰ ভাষাত ব্যৱহাৰ হোৱা দেখা যায়, কিন্তু পাহৰ কুৰত বা সেই কুৰে পৰৱৰ্তী লোকক বচনাত নাইকিয়া হোৱা চকুত পৰে। উদাহৰণ : বাৰে কন্দলীৰ ভাষাত এটা কুৰীয়া প্ৰশ্নো হৈছে অসৰীয়া কিতা-কপৰ পাহত ব্যৱহাৰ হোৱা 'এব, এবো' আদি পৰ-সৰ্গসকল কপৰ ব্যৱহাৰ। বাৰে কন্দলীৰ পাহত ইয়াৰ ব্যৱহাৰ নাইকিয়া হৈছে। পুনৰি অসৰীয়া ভাষাৰ সময়তে ভট্টদেৱ ভাষাত কিতাৰ ভৱিত্ত-কালৰ কপ 'বো'ৰ লগতে 'ব'ৰ ব্যৱহাৰ হৈছে আৰু পূৰ্বৱৰ্তী লোকসকলৰ বচনাত পোৱা কিতা-কপৰ সময়ত যেন হোৱা 'বাৰিক কপ' 'হো, হা' আদিৰ কিছুই নাই।

[illegible]

‘কবিতা’। এই ক্ষেত্ৰত পৃথিবীৰ ভিন ভিন অধ্যায়ত উল্লেখ কৰা মুখ্যতঃ প্ৰাক-ঐতিহাসিক কথাত মন কৰিবলগীয়া। ইপিনে অকণোদৰ-মুগ্ধ আৰু পিছলৈ বিভিন্ন সৈন্যক সৃষ্টি কৰা নতুন শব্দ বহুভাৱে বিজুষ্টি বটাত দেখা গৈছে; যেনে, ‘অজ-পৰিহাস, নাগ-বাটি, চুতা-চাকি, খড়ি-বাটি আদি।

২৪৮. অসমীয়া ভাষাটো মূলতঃ আৰ্য-ভাষা। কিন্তু প্ৰাক-ঐতিহাসিক পৰা অসমীয়া ভাষাটো অসম আৰু অসমৰ আশে-পাশে থকা বিভিন্ন জনজাতীয় বা ধনুৰা ভাষাৰ বিভিন্ন উপভাষাসেবে গুৰু। অসমীয়া আৰু সংকুত ভাষাৰ প্ৰত্যেকো জনজাতীয় ভাষাবোৰৰ ওপৰত গুণবাকৈ থকা নাই। ইপিনে চৰ্যা-পদৰ সমন্বয়ে পৰা অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰধান প্ৰৱাহ হ’লোৱা বুদ্ধোত্তৰ যুগৰ আগলৈকে (প্ৰাক-ঐতিহাসিক) লব্ধ সমানভাৱে সম্ভৱ বুলি ক’ব আছিলে। মহাযুগীয় অসমীয়া ভাষাৰ সমন্বয় পৰা অসমীয়া ভাষাৰ সৃষ্টি কাইলৈ প্ৰধানকৈ আবহা-পৰাহী-ভূকী-হিন্দী আদি ভাষাৰ লক্ষ্যভাৱে হোৱানে। আধুনিক অসমীয়াৰ আৰম্ভণি-কালত পৰা অসমীয়া ভাষাৰ পৰিপূৰ্ণিত বিশেষভাৱে অবিহণা হোৱাটো ইংৰাজী আৰু আন ইউৰোপীয় ভাষাৰ লক্ষ্যভাৱে। অসমীয়া ভাষাটো অসমৰ উজনি, নাহনি, বাক, অৰুণ-ভৈৰৱৰ সকলো অঞ্চলৰে সমন্বয়ৰ এটা ভাষা। এই ভাষাটোৱে প্ৰাচীন কালৰ পৰা অসমৰ সামূহিক কাৰ্য-পৰিচালনাৰ বাহনৰূপে থাকি অসমৰ অৰুণ-ভৈৰৱ আৰু সংহতি বন্ধ কৰি আহিছে। প্ৰাচীন কালৰে পৰা অসমীয়া ভাষাটোৱে বৰাহী-কহাৰী-কমতা-কোচ-জাহোম আদি বজাসকলৰ পৃষ্ঠপোষকভাৱে বিকশিত আৰু পৰিপূৰ্ণ হৈছে। এই ভাষাটো পৰ্বত আৰু ভৈৰৱৰ সকলো লোকৰে আদৰৰ উল্লেখীয় সম্পত্তি। অসম আৰু অসমৰ ওচৰে-পাচৰে থকা ধনুৰা ভাষাবোৰৰ বৈজ্ঞানিক প্ৰমাণ আৰু সেইবোৰৰে সৈতে প্ৰত্যেকোপ্ৰসূত যোগ-মুখ হাপন কৰি সৃষ্টি-সৃষ্টিভাৱে অসমীয়া ভাষাত বৰ্তমানে বিৰাজ কৰা আঁসোৱাহসমূহ আঁতৰালে অসমীয়া ভাষাটোৱে পূৰ্ব-ভাৱতঃ বাহ্যিকভাৱে মাজত একমাত্ৰ সাক্ষাৎজনীন ভাষাৰূপে সুপ্ৰতিষ্ঠিত হোৱাৰ বিশাল সম্ভাৱনা বহন কৰিছে। ইতিহাসৰ বিভিন্ন যুগত সৰুৰীলৈ হোৱা নতুন পৰিস্থিতিবোৰে, সৈতে ভাষা মিলাই আৰু সময়ে সময়ে নতুন নতুন উপভাষাক সৃষ্টি কৰিছে। আন দিশটো অসমীয়া ভাষাটোৱে বিকাশৰ পথত আগ বঢ়া এটা সম্ভাৱ্যৰূপে প্ৰতিষ্ঠিত হৈছে। অসমীয়া ভাষাটো বিভিন্ন ধনুৰা ভাষাৰ উপভাষাসেবে সিন্ধুৰ পৰা হৈছে বৰ্তমান অসমৰ অসমীয়া ভাষাটোৱে প্ৰত্যেকোপ্ৰসূত যোগ-মুখ হাপন কৰি সৃষ্টি-সৃষ্টিভাৱে অসমীয়া ভাষাত বৰ্তমানে বিৰাজ কৰা আঁসোৱাহসমূহ আঁতৰালে অসমীয়া ভাষাটোৱে পূৰ্ব-ভাৱতঃ বাহ্যিকভাৱে মাজত একমাত্ৰ সাক্ষাৎজনীন ভাষাৰূপে সুপ্ৰতিষ্ঠিত হোৱাৰ বিশাল সম্ভাৱনা বহন কৰিছে। ইতিহাসৰ বিভিন্ন যুগত সৰুৰীলৈ হোৱা নতুন পৰিস্থিতিবোৰে, সৈতে ভাষা মিলাই আৰু সময়ে সময়ে নতুন নতুন উপভাষাক সৃষ্টি কৰিছে। আন দিশটো অসমীয়া ভাষাটোৱে বিকাশৰ পথত আগ বঢ়া এটা সম্ভাৱ্যৰূপে প্ৰতিষ্ঠিত হৈছে। অসমীয়া ভাষাটো বিভিন্ন ধনুৰা ভাষাৰ উপভাষাসেবে সিন্ধুৰ পৰা হৈছে বৰ্তমান অসমৰ অসমীয়া ভাষাটোৱে প্ৰত্যেকোপ্ৰসূত যোগ-মুখ হাপন কৰি সৃষ্টি-সৃষ্টিভাৱে অসমীয়া ভাষাত বৰ্তমানে বিৰাজ কৰা আঁসোৱাহসমূহ আঁতৰালে অসমীয়া ভাষাটোৱে পূৰ্ব-ভাৱতঃ বাহ্যিকভাৱে মাজত একমাত্ৰ সাক্ষাৎজনীন ভাষাৰূপে সুপ্ৰতিষ্ঠিত হোৱাৰ বিশাল সম্ভাৱনা বহন কৰিছে।

ভাষাৰ লক্ষণ'। অসমীয়া ভাষাটো "কোনো এখন 'নব' বা এখন বা দুখন
বিখ্যাত; একোজন; কায়স্থ; বৈদ্য"। অসমীয়া ভাষা "নদিয়াৰ পৰা-বলোহ, অসীলৈ"।
"অসম, সুখৰ কায়স্থ, অসম জননী বৰিচী-দুহিতা, কায়স্থ কায়স্থ"।

পৰিশিষ্ট : ১. এক

অসমীয়া জন-ভাষাৰ ঐতিহাসিক বিকাশ

প্ৰাচীন আৰু মধ্যযুগীয় আৰ্য-ভাষাৰ স্বৰ আৰু ব্যঞ্জন-ধ্বনিসমূহৰ অসমীয়া
ভাষালৈ কেনেদৰে বিকাশ ঘটিছে তাৰ বিস্তৃত আলোচনা ডঃ কাকতিয়ে 'এছাখিছ
ইটচ্ ফৰমেছন এণ্ড ডেভেলপমেণ্ট' গ্ৰন্থত দিছে। সেই আলোচনাৰ ওপৰত ভিত্তি
কৰিয়ে চমুভাৱে অসমীয়া ভাষাত দেখা দিয়া প্ৰাচীনভাষীয় আৰু মধ্যযুগীয়
আৰ্য-ভাষাৰ স্বৰ আৰু ব্যঞ্জন-ধ্বনিবোৰৰ বিকাশৰ নিৰ্দেশ ভঙ্গি দিয়া হ'ল :

স্বৰ-ধ্বনিৰ বিকাশ :

(১) অসমীয়া স্বৰ-ধ্বনি :

(ক) প্ৰাচীন ভাষীয় আৰ্য-ভাষাৰ অসমীয়া স্বৰ-ধ্বনিবোৰ সাধাৰণভাৱে ক'বলৈ
হ'লে অসমীয়াত লোপ পাইছে : উদাহৰণ :

-অ : অঁচল (অকল)

উলাহ (উলাস)

খেব (খেট)

ভেল 'ভুব' (ভেল)

দোল 'দাহ-বিশেষ' (দুল)

-আ : মিল (মুলা)

মিল (মিলা)

লাল (লালা)

লাজ (লাজা)

লাজ (লাজা)

-ই : আত্ম (অত্ম)

অত্ম (অত্ম)

সত্ব (সত্ব)

সত্ব (সত্ব)

মুঠ (মুঠি)

কিছু বাতি (বাতি), গাঁথি (গাঁথি), ডিদি (ডিদি), জাখি (জাখি)

-উ : জীহ (জীহ)

জাব (জাব)

হিঙ (হিঙ)

পেঙ-জা > পেঙা (পেঙ)

(খ) বৰাতাবৰীয়া জাৰ-ভাৰাৰ অন্য সংস্কৃত আৰু অসংস্কৃত দ্ব-কবিকত-
ভাৰাৰ বিকল্প ভাৱে দিয়াৰ্থে হোৱা দেখা যায় :

-জাজ > জা : জৰা (জৰাক)

জৰা (উপাধাৰ)

জা (জাত > জাজ)

জা (জাত > জাত > জাজ)

-জাজা > জা : জলা (জলাকা > জলাজা)

জা (জালা > জাজা > জা)

-জজ/-জজ > জ/-জ : জাতি (জাতিক > জজিক)

জবী (জবনীত > জজবী)

-জজা < জজা > জ : জুজী (জুজিকা)

জোজী (জোজিকা)

জবী (জজিকা)

-জজ/-জজ > জ-জ : জিহ (জিহক)

জিহ (জিহিক > জজিক)

জিহ (জিহ)

-জজ > জজ : জেত (জেত > জেজ)

জেত (জেত > জেজ)

-জজ > জ : জো (জোত)

জো (জোতক পু. জ. জোহ > জোজ)

জো (জোহ)

-জ > জ : জি (জ > জে > জে)

জি (জ > জে)

জিহ (জজ < জজিক > জজিক)

তুহি (তুহে > তুহে > তুহি)

আহি (অহ > আহে > আহে > আহি)

কাহি (কহো > কহিব > কাহি)

পহি (পহ > পহে > পহে > পহি)

(৭) প্রাচীনভাষ্যৰ আৰ্য-ভাষাৰ জন্ম 'অ' স্বৰ-অসি কোমো কোমো
কেৱল লোপ নহয়। উদাহৰণ :

(১) জন্ম অৰ আশুত হুটা বা অধিক সংযুক্ত ব্যঞ্জন-অসি থাকিলে সেই
'অ'ৰ লোপ নহয় ; বেনে, চন্দ্ৰ, দুৰ্ঘ, বৰ্ঘ, কৃষ্ণ, মুৰ্ঘ, বাক্য।

(২) আন কিছুমান শব্দতো জন্ম 'অ'ৰ লোপ নঘটে ; বেনে, বৃহ (বৃহ), বাহ
(বাহ), পেৰ, দেৱ, খিৰে, বৃন, বোম, ভৈল বৈল ইত্যাদি।

(৮) প্রাচীনভাষ্যৰ আৰ্য-ভাষাৰ শব্দৰ বেবত থকা-অপ, -অৰ আৰু অৰ্য-
ভাষ্যৰ আৰ্য-ভাষাৰ শব্দৰ বেবত থকা-অৰ, -অহ অসৰীয়াত 'অ'লৈ বৰ্ণান্তবিত
হোৱাও দেখা যায়। উদাহৰণ :

কাহ (কহপ)

পহ (পহৰ)

ব (বৰ)

পাহ (পাহৰত > পাহৰত > পাহৰ)

ভাহ (ভাহৰণ > ভাহৰণ > ভাহৰ)

বাহ (বাহৰ > বাহৰ)

পাহ (পৰত > পহৰ > পাহ)

এবাহ (একাৰণ > একাৰণ, একাৰ)

(২) জন্ম স্ব-অসি : প্রাচীনভাষ্যৰ আৰ্য-ভাষাৰ জন্ম স্ব-অসিবোৰ সৰ্বাচৰ
অসৰীয়াত বৰ্ণিত হৈছে। যাকে যাকে হুই-এটা পৰিৱৰ্ত্তনো হৈছে। কেতিয়াবা
জন্ম স্ব-অসিৰ লোপ হোৱাও দেখা যায়। তলত আটাইবোৰৰ উদাহৰণ দাখি
কৰা হ'ল।

(ক) স্ব-অসিৰ লোপ : জিহ্ 'জিহ্' (জিহ-জহ)

জিহ (জিহ + জহ)

জিহী (জহী > জহী)

(খ) পৰম অসি অৰন্ত থকা 'অ'ৰ পাহৰ অসংযুক্ত অৰম-অসি অসৰীয়া
সেই 'অ'ৰ পৰিৱৰ্ত্তন হয়। উদাহৰণ : কহ (কহ), পহ (পহ), কহ
(কহ), পহ (পহ), কহ (কহ)।

(গ) যুলৰ হুটা বা অধিক অক্ষৰযুক্ত শব্দৰ আদি বা আদি-অক্ষৰত থকা 'জ'ৰ পাহত যদি যুক্ত ব্যঞ্জন থাকে আৰু সেই 'জ'ৰ ওপৰত যদি বলাঘাত পৰে, ভেড়িয়া-হ'লে সেই 'জ' 'জা'লৈ ৰূপান্তৰিত হয় আৰু পিছত থকা যুক্ত ব্যঞ্জনৰ এটা লোপ পায়। 'জ'ৰ পাহত যুক্ত ব্যঞ্জন হুটাৰ প্ৰথমটো যদি নাসিক্য ধ্বনি হয়, ভেড়িয়া-হ'লে পূৰ্বৰ 'জ' ধ্বনিটো অনুনাসিক হয় আৰু পিছৰ ব্যঞ্জন বঞ্চিত হয়। কেড়িয়াৰ ব্যঞ্জন ধ্বনিটোৰ আন এটা ব্যঞ্জনলৈ পৰিৱৰ্তনো ঘটিব পাৰে। উদাহৰণ :

জাঁত (অন্ত)

জাঁহ (অংগ)

গাল (গও>গল্প)

গাম (ঘৰ্ম>ঘম্ব)

দাপোণ (দুৰ্পণ)

নাক (নক্ৰ)

সাঁচ (সক)

(ঘ) হুটাভকৈ অধিক অক্ষৰৰ শব্দৰ আৰম্ভণিৰ 'জ'ৰ পাহত যুক্ত ব্যঞ্জন থাকিলে মাত্ৰ অসমীয়াত প্ৰথমৰ 'জ' ধ্বনি 'জা'লৈ ৰূপান্তৰিত নহয়, যদি পিছৰ অক্ষৰত বলাঘাত পৰে; কিন্তু উপভাষাত হ'লে হয়। উদাহৰণ :

কঁকাল (কঙ্কাল) তু. কাম. ককাল, কাকাল

কপাহ (কৰ্পাস) তু. কাম. ৰূপাহ, কাপাহ

পথাৰ (প্ৰস্তাৰ) তু. কাম. পথাৰ, পাথাৰ

মঁদাৰ (মন্দাৰ) তু. কাম. মদাৰ, মাদাৰ

কটাৰী (কটাবিকা) তু. কাম. কটুৰী, কাটুৰী

কমাৰ (কৰ্মকাৰ>কৰ্মাৰ) তু. কাম. কমাৰ, কামাৰ

চমাৰ (চৰ্মকাৰ>চৰ্মাৰ) তু. কাম. চমাৰ, চামাৰ

কোনো কোনো ক্ষেত্ৰত অন্য অসমীয়া শব্দ উপভাষা হৱে। ঠাইতে 'জ'টো 'জা' নহয়; যেনে, স্বৰ (সক), পৰ (পক), সমল (সবল), স্বল (সবল)। কেড়িয়াৰ-জ->-জ-বা-ও-; যেনে, পুৰা<প্ৰভাত, গোহ<গহ।

(ঙ) শব্দৰ আদি বা আদি-অক্ষৰত থকা 'জা, হ, ঙ, ঞ, ত' ধ্বনিবোৰ অসমীয়াত সচাচৰ বঞ্চিত হৈছে। উদাহৰণ :

জা—: জালি (জালি), জালি-বাট

জাবী 'জাহ-বিবেৰ' (জাটক)

কাহ (কাস)

বাওঁ (বায়)

ভাওঁ (ভায়)

ই—/ঈ— : নিহাব (নীহাব) ডু. কাম. নিহাব

গিল্ (গিলডি)

বীণ (কীণ)

বীলা (কীলক)

জীণ (জীৰ্ণ)

ডীৰা (ডীক)

উ—/উ— : ওয়া, (ওয়াক)

হুৰী (হুৰিকা > হুৰিকা > হুৰিআ)

তুই (তুয়ি)

উকা (উত্তা)

উগুল (উদ্‌গুৰ্ণ)

উদ (উদ্ৰ)

তলা (তল)

তৰ (তৰ)

সূতা (সূত)

এ— : এবা 'গহ-বিশেষ' (একত)

কেৰা (কেৰব)

খেৰ (খেট)

লেও (লেপ)

বেত (বেত)

ভেড়া (ভেত্ৰ > ভেত্ৰ > ভেত > ভেত)

ও— : ওল (ওল)

কোঁহ (কোণ)

মোট (মোত)

মোৰা (মোৰ)

(৫) নকৰ আদি বা আদি-নকৰত থকা 'ক'ৰ-অনিবোধৰ আন কিছুমান পৰিভাষিক হোৱা দেখা যায় : তলৰ উদাহৰণবোৰে তাৰ প্ৰমাণ দাঙি ধৰিব :

কৈ > কৈ > কৈ (কৈ > কৈ)

ডেল (ডৈল > ডেল)

জেষ্ট (জৈষ্ঠ > জেষ্ট)

ই-/ই->এ : বেল (বিহ > বেল)

হেঙুল (হিংগল)

এম্বু (ইম্বু) কু. কাৰ ইম্বু

পেৰে (পীড়তে)

মেঙুল (মিংগল)

নেম্বু (নিম্বু) কু. কাৰ নিম্বু

উ-/উ->ও : কোদাল (কুদাল) কু. কাৰ. কদাল

বোঁগা (বুগু-) কু. কাৰ বগা

গৌক (গুক)

বোল (বুলা)

ঔ->ও : সোণ (সৌৰ্ণ)

সোন্দা (সৌগন্ধ-)

অপ-/অৰ->ও : ওহাৰ (অপসাৰ > ওহাৰ)

থোক (ত্তক > থক)

লোণ (লত্ণ)

ওৰ 'পেৰ' (অৰ)

- (৩) অৰ্য-ব্যৱহাৰি : অকৰ মাজত থকা প্র. ভা. আৰ্হ-ভাষাৰ অৰ-অনিকোৰ সচৰাচৰ মান্য অসমীয়াত বৰ্জিত হৈছে। কেতিয়াবা সিহঁতৰ আন অৰ-অনিলৈ অপভ্রংশ হোৱাও দেখা যায়। উদাহৰণ :

-অ- : অীহত (অম্বত)

অীত্ব (অম্বত)

বাগল (পৰ্গত > পদ্বল)

-আ- : কীকাল (ককাল)

কপাহ (কৰ্ণাল)

পদাবী (পদাবী-)

পদবিলাস (পদবিলাস > পদবিলাস)

কেতিয়াবা -অ->ক : কীকাল (কীকাল), কু. কাৰ. কীকাল

পূৰ্ণি (পূৰ্ণি) কু. কাৰ. পূৰ্ণি

কৌকাল (কুকাৰ) কু. কাৰ. কৌকাল

-३- : **अभिय (अभिय)**

भाषिका (भाषिका)

কলিকাতা - ৬-৮-৬৬

मिथुन (मिथुन)

विद्युत्कण्टकी (विद्युत्कण्टिकी)

बजान (बजिबार्द)

-४- : कृदन्ता (कृदन्तकृत > कृदन्तकृत > कृदन्तकृत > कृदन्ता)

मायूक (मयूक)

मैकुवा (मन्नुटे->मन्नुक->मन्नुव->मैन्नुव->मैकुव-)

কেন্দ্রাধা -উ/-উ->-অ- : উভল (উদ্বল)

ਭਾਗ (ਭਾਗ)

-३- > -३- : बुद्धि (बुद्ध > बुद्धि > बुद्धि)

६-७-८ : सुंजी (कृषिजिज्ञा)

চব (চপেঠে > চপেঠে > চপেঠে)

(৪) পরিহিত স্ব-জানি : কেউকিবা কোনো ক্ষত গুহের ব্যঙ্গ-জানি দোশ হোতা কারণে হুঁ। স্ব-জানি গুহ চাপে আক ভেদে ক্ষত হুঁ। গুহাউচরীক একা স্ব-জানি অস্বীকারে ডিনিকবে পরিহিত হোতা দেখা যায় :

(১) কেতিরাবা দুয়েটা স্বপ-কানি লপলাসি একোটা বি-স্বপকানিত পখিনত হয়।

(২) কেউজানো স্বয়ং-কল্পিত দুটোব সংকোচন বাট এটা নতুন স্বয়ং-কল্পিত সৃষ্টি হয়।

(৩) কেউইনাথ। দুই-একটি চুটাব মাজলৈ অগতি কামিও আগব হব।

ডলভ আৰ্টাইবোৰৰ উদাহৰণ দাঙি ধৰা হ'ল :

(२) $\bar{A}$ ($\bar{A}B$ > $\bar{A}\bar{B}$), $\bar{B}$ ($\bar{A}\bar{B}$ > $\bar{A}B$), $\bar{C}$ ($\bar{A}\bar{B}\bar{C}$ > $\bar{A}\bar{B}C$), $\bar{D}$ ($\bar{A}\bar{B}\bar{C}\bar{D}$ > $\bar{A}\bar{B}\bar{C}D$), $\bar{E}$ ($\bar{A}\bar{B}\bar{C}\bar{D}\bar{E}$ > $\bar{A}\bar{B}\bar{C}\bar{D}E$), $\bar{F}$ ($\bar{A}\bar{B}\bar{C}\bar{D}\bar{E}\bar{F}$ > $\bar{A}\bar{B}\bar{C}\bar{D}\bar{E}F$), $\bar{G}$ ($\bar{A}\bar{B}\bar{C}\bar{D}\bar{E}\bar{F}\bar{G}$ > $\bar{A}\bar{B}\bar{C}\bar{D}\bar{E}\bar{F}G$).

[illegible]

1. 實數 $\rightarrow$ 複數 (1.1) 實數 $\rightarrow$ 複數 (1.1)
 2. 實數 $\rightarrow$ 複數 (1.1) 實數 $\rightarrow$ 複數 (1.1)
 3. 實數 $\rightarrow$ 複數 (1.1) 實數 $\rightarrow$ 複數 (1.1)
 4. 實數 $\rightarrow$ 複數 (1.1) 實數 $\rightarrow$ 複數 (1.1)
 5. 實數 $\rightarrow$ 複數 (1.1) 實數 $\rightarrow$ 複數 (1.1)

(৫) স্বৰ-ধ্বনিৰ আৰু পৰিৱৰ্ত্তন : অভিভক্তি, স্বৰ-সজ্জা, আৰু স্বৰ-সমীভৱন
 প্ৰক্ৰিয়াৰ দ্বাৰাও প্ৰাচীন ভাৰতীয় আৰ্য-ভাষাৰ দ্বাৰা স্বৰ-ধ্বনিৰ অসমীয়ালৈ
 পৰিৱৰ্ত্তন ঘটিছে। তলত প্ৰত্যেকৰে উদাহৰণ দাঙি ধৰা হ'ল :

(ক) অভিভক্তি : ম'হ (মহিৰ > মইহ > ম'হ) তু কাম মূইহ (মহিৰ > মইহ >
 মূইস > মূইহ) ; তু, পোৱা. মইৰ > মইল > মৈল।

ব'ণ (বোন্ > বউদ্ণ)

গ'ৰা (গোৰ > গউৰ—)

ম'ল (মুল > মউল)

চ'ক (চতু > চউক)

কোৱাৰি (কপাট— > কআৰ—)

দেৱালী (দীপালিকা)

নেজ (নজ > নেজ > নেজ) তু. কাম নেজ

ঠেজ (টজ)

পেঙা (পকু)

(খ) স্বৰ-সজ্জা : পুঠী (প্ৰোষ্ঠী > পোচঠী > পোষ্ঠী)

ক'হি (কোৰ)

ঙই (গোৰিকা)

পুণী (পৰ্ণিকা)

ধেনু (ধমু)

নেউল (নকুল)

লেজু (বজ্জু)

(গ) স্বৰ-সমীভৱন : বিবিণা (বিবণ)

বিবিঙ (বিভজ)

কুকৰা (কুৱৰ)

মুকলী (মুৱলী)

মেখেলা (মেখলা)

(৬) ক-ধ্বনিৰ পৰিৱৰ্ত্তন : প্ৰাচীন ভাৰতীয় আৰ্য-ভাষাৰ ক-ধ্বনিৰ পৰিৱৰ্ত্তনৰ
 প্ৰাচীন ভাৰতীয় দ্বাৰাও প্ৰাচীন ভাৰতীয় আৰ্য-ভাষাৰ ক-ধ্বনিৰ পৰিৱৰ্ত্তনৰ

ক > খ > গ : 'ক'দু. কানাই (ক'ক > ক'হ)

নাট (নুডা > নুড)

ঘাট (ঘাটিকা > ঘাটিকা)

- ক>ক : অবিদ্যা (অবিদ>অবিজ-)
 পিঠি (পৃষ্ঠ>পিঠ-ঠ-)
 পি (পৃষ্ঠ>পিঠ)
 পিঠাল (পৃষ্ঠাল>পিঠাল)
 ব>উ : বহু>উহু
 বহু>বুহু
 বৃণোতি>জনে
 ব>এ : বৃহত্তি>পুঃ জন. বেনে
 ব>ও : বৃহত্তি>পোহে
 ব>বি : বহি>বিসি
 বহু>বিতু
 পিত্ত>পিত্তবি
 বাতু>বাত্তবি
 বহু>বিত্ত

(৭) ব্যঞ্জন-ধ্বনিৰ পৰিৱৰ্তন : লেখোঁতে সংক্ৰান্তৰ বৰ্ণ-মাল্যৰ অক্ষৰবৰ্ণৰ সং-
 ক্ৰান্তৰ ব্যঞ্জন-ধ্বনিবোৰ ব্যৱহাৰ কৰিলেও অসমীয়াত সেইবোৰৰ ধ্বনি-গুণ বৰ্ণিত
 হোৱা নাই। চমুকৈ ক'বলৈ হ'লে প্ৰাচীনভাষাতীৰ আৰ্য-ভাষাৰ ব্যঞ্জন-ধ্বনিবোৰৰ
 কিছুমান অসমীয়া বান্য-ভাষাত একেৰেপে আৰু উপভাষাত আনধৰণে পৰিৱৰ্তন
 হোৱা দেখা যায়। উদাহৰণৰূপে সংক্ৰান্তৰ কঠা ক, খ, গ, ঘ, ঙ আৰু হ ধ্বনি
 অসমীয়া ভাষাৰ বান্য ৰূপ আৰু উপভাষাৰ ৰূপ সকলোতে একেৰেপে উচ্চাৰিত
 হৈছে। সংক্ৰান্তৰ তালব্য ধ্বনি চ, ছ, জ, ঝ, ঞ, ব, ন ধ্বনিৰ চ, ছ, জ, ঝ, ন ধ্বনি
 বাত ভাষা আৰু কামৰূপী উপভাষাত নাইকিয়া হৈছে, কিন্তু গোৱালপাৰীয়া 'দেবী-
 ভাষা'ত সেইবোৰৰ উচ্চাৰণ তালব্যৰূপে বৰ্ণিত হৈছে। সংক্ৰান্তৰ তালব্য চ, ছ, জ, ঝ
 ধ্বনিৰ বাতভাষা আৰু কামৰূপী উপভাষাত নতুনলৈ চ জ আৰু 'ব'ত পৰিণত হৈছে।
 'দেবী-ভাষা'তো 'ঞ' আৰু 'ব'ৰ বান্য ভাষা আৰু কামৰূপী উপভাষাৰ 'মিঠিনাই
 পৰিৱৰ্তন পাইছে। (বহু>বহুত, বহি>বহি, পুত্ৰি>পুত্ৰি, পুত্ৰি । "সংক্ৰান্ত
 বৃহদ্য" ঠ, ঠ, ত, ত ধ্বনিৰ বান্য অসমীয়া আৰু কামৰূপী উপভাষাত নতুনলৈ ঠ ধ্বনি-
 ৰূপে উচ্চাৰিত হয়; কিন্তু 'দেবী-ভাষা'ত শিহঁতৰ বৃহদ্য উচ্চাৰণ বৰ্ণিত হৈছে।
 কৰি ব্যঞ্জন-ধ্বনিৰ অৱস্থা নাই। অসমীয়া বান্যভাষা আৰু উপভাষাত খ>
 নতুনলৈ স। 'দেবী-ভাষা'ত 'খ'ৰ ব্যৱহাৰ বান্য অসমীয়া আৰু কামৰূপী উপ-
 ভাষাৰে সৈতে একে। ইয়াতো 'খ'ৰ ব্যৱহাৰ নোহোৱা হৈছে। কোনো কোনো

學。界。之。聲。勢。與。學。界。之。聲。望。

कृष्णः भूः, कृष्ण-कृष्ण-कृष्ण (कृष्ण.) > कृष्ण

काँठा : ज. कटोरा > कटो (मजदूर) > कटो, काँठा (काव.)

उत्तर: अ. सुसुप्तिका > सुसुप्तिका > सुसुप्तिका > सुसुप्ति (सुसुप्ति) > सुप्ति (सुप्ति)

कृति : म. कृष्णकृत > कृष्णकृत > कृष्ण (कृष्णकृत) > कृष्णकृत > कृष्ण

কাপোব : নং. ~~৯৯৯~~ > ককক > কানব (নং. ৯৯৯) > কাপোব

कैठाज : मर. कठेककज > कठोवज (डा. कजि) > कठान (दा. क.) > कैठाज, कठान

कौह : गर कारु > कारव (वा. क.) > काह > कौह

क'य : कहिय (क. क. Δ क'य Δ क'य, क'य

सूचकांक : मर. दुःखनिका > सुखनिका > सुखी (०. उत्तिष्ठ) > सुखनी > सुखी

काष्ठिनी : प्र. काठ > काष्ठ > का-काष्ठ > काष्ठ > का > का > का > काष्ठ (काठ.)

काठमाडौं-२ > काठमाडौं

ଦୈନିକ : ନ. କର୍ତ୍ତା > କର୍ତ୍ତା > କର୍ତ୍ତା > କର୍ତ୍ତା, କର୍ତ୍ତା-ନ. > କର୍ତ୍ତା > କର୍ତ୍ତା

सूत्र : अ. सुख > सुख > सुख > सुख

সৌদার : গাউঁ'আব > গাউ'আব > গাউ'আব > গৌদার । তু. গজার 'খু' (দুর্গাখর)

जहः नः, नहः > जाह (आ. क.) > जाह (म. जम.); जह (आ. जम.)

গৌড় : সং. ভূক>গৌড় (স, কখন), গৌড়, গৌড়

गङ्गा : म०. गङ्ग > गङ्गा > गङ्गा-प्र > गङ्गा-प्र > गङ्गा-प्र > गङ्गा

ধক : সং. গো-বল > গো-ব > বক

ग्राहक : म०, गर्ड > गर्ड > ग्राहक-म० > ग्राहक-म० > ग्राहक

गौड : अ. गड > गड < गड > गौड

जाँझा : मर. नक- > नक- > नक- > जाँझा (काव.)

जीवा : ज०, जल > जल > जी > जाते > जादू-जा > जादू-जा > जीवा

[illegible][illegible]

ক বোতল > কবোত, কু > কবোত > কোঁড়া.

附註：凡 屬△標記之藥物，( )內者，均係(常用)劑。

時間/空間：東・西>南>北；南・北>東・西

此項遺失之票，除由本局聲明作廢外，如有冒領，一經查出，定予嚴懲，此布。

চ'ত : সং. চৈত্ৰ>চৈত্ৰ>ক. কী. চৈত্ৰ, বা. ক. চৈত্ৰ ; কাৰ. চৈত্ৰ, বা. অস. চ'ত
চাক : সং. চক্ৰ>চাক>চাক (মৌ-চাক) ; চাক-জা>চাকা (কাৰ.)>চকা
(বা. অস.)

চাইখালে : চাকিখলাই (ক. হ. কা.)>চাকিখলাই>চাকিখলাই>চাইখলাই>
চাইখালে (কাৰ.) 'কাপড' শিদ্ধা অলভাৰ-বিবেৰ'

চিলান : সং. স্নান>সনান>চিলান (হৰ্ণাবৰ), ছিলান (মনকৰ)>চিলান
(কাৰ.)

চৰ : সং. চপেট>চপেট>চৰ (বা. ক.)>চৰ

চুলি : সং. চুতা>চুতা>চুত>চুব>(হি. চুল) চুল-ই>চুলি

চাৰি : সং. চত্ৰাৰি>চত্ৰাৰি>চআৰি

চৈধ্য : সং. চতুৰ্দশ>চতুৰ্দহ>চৈদ্য>চৈৰ>চৈধ্য

জীয়াবী, জীয়াবী : সং. হুহিতা>প্রা.বীতা>জীয়া>জী>জী-জাবী<জাকাব-ইকা

ঠোঁট : সং. জোটি>জোতি>ঠোঁট (বা. ক.), ঠোঁট (মনকৰ), ঠোঁট (কাৰ.)

ঠোঁট (ম. দশম)>ঠোঁট>ঠোঁট

জামোল : সং. জাম্বল>জাম্বল (মনকৰ)>জাম্বল (কাৰ.)>জামোল

জুম্বোল : জাম্বলোল (বা. ক.)>জুম্বোল>জুম্বোল 'হাহাকাৰ-জনি'

ভেঁঙেলী : চৰ্ঘা. ভেঙলি, ক. কী. ভেঙলি, বা. ক. ভেঙলি>ভেঙেলি (ভেঙেলী)

ভাটৈ : সং. ভাড>ভাড>ভা-ঐ>ভাটৈ

ভিনি : সং. জীণি>জিণি>ভিনি

ভেৰ : সং. জয়োলম>জৈবল>ভেৰহ>ভেৰ

দাঁত : সং. দন্ত>দাঁত (বা. ক.), দাঁত (ক. হ. কা.) দাঁত, দাঁত

দাপোণ : সং. দৰ্পণ>দগ্ধণ>চৰ্ঘা. দাপণ>দাপোণ ; দাপণ-ই>দাপণি (কাৰ.)

ধঁতুৰা : সং. ধৃত্ব>ধনৃত্ব, ধনৃত্ব (মনকৰ)>ধঁতুৰা>ধঁতুৰা ; ধোউতুৰা (কাৰ.)

দাঙঠ : সং. দগ্ধ>দগ্ধ>সদগ্ধ>দাঙ-ঠ<অদগ্ধ

দাঙল : সং. দাঙল>কাৰ. দাঙাল, দাঙাল>দাঙল

দাচোন : সং. দূতা>দত>দাচ, দাচ-অস>দাচন (মনকৰ)>দাচান (কাৰ.),

দাচোন (বা. অস.)

দেহাঙ : সং. দেহ>দেহ (বা. ক.)>দেহ (কাৰ.)>দেহ

দ : সং. দৰ>দৰ>দৰ>দ

১. দ : সং. দৰ>দৰ>দৰ (কাৰ.)

পাঁচালি : পাশাসাৰি (মনকৰ) > *পাসাসাৰি, *পাসাৰি > পাচাৰি > পাচালি,
পাঁচালি

পাঁচ : সং. পঞ্চ > পাঞ্চ (মা. ক.), পাঞ্চ (মনকৰ) > পাচ, পাঁচ

পথান : পদস্থান > পদ্থান (দুৰ্গাৰ) > পথান (ভবি-পথান)

কৰ্ম্মটি : কৰবট (মা. ক.), কৰপত্ত (ক. হ. কা.) ; কৰবট (কাম.) > *কৰবট-
ই > কৰমুটি

কৈচা : সং. পেচক > *পেচক > *পেচক > কৈচা

বোপা, বোপাই : সং. বপ্ৰ > প্রা. বপ্ৰ > চৰ্মা. বাপ, পু. অস. বাপ ; বাপ-আ >
বাপা (চৰ্মা, কাম) > বোপা, বোপাই

বৈকা : সং. বক্ক > প্রা. বক্ক > বেক্ক (ভা. কলি) > বেক্-আ > বেকা (কাম.) >
বৈকা (মা. অস.)

: সং. বক্ক > চৰ্মা. বক্ক > বেক্কা (মা. ক.), বেক্কা (মো. নিদান) > বৈকা

বাতৰি : সং. বাৰ্তা > বাত্ৰা (মা. ক.), বাত্ৰা (কাম.) > *বাতৰা > বতৰা (কথা-
বতৰা) ; *বাতৰা > বাতৰ-ই > বাতৰি

বাঁহ : সং. বাংস > বাঁস (ক. হ. কা.) > বাঁস > বাঁহ

বিহা : সং. বিহাহ > *বিজাহ > বিহা (মনকৰ) > বিজা (বিহা)

বাহব : বাসব > বাসাহব, বাসহব (মনকৰ) > *বাহহব > বাহব

বৌ : সং. বধু > বহু (দুৰ্গাৰ) > বউ > বৌ

বঠা : সং. বহিষ্ঠক > বহিষ্ঠা (দুৰ্গাৰ), বৈঠা (কাম.), ব'ঠা (মা. অস.)

বাবা, ববা : সং. ববাহ > বাবাহ (ম. দশম) > বাবা, ববা (কাম.)

বৈনে : বহিনাই (ম. দশম) > বইনাই > বৈনাই > বৈনে 'ভনীজো'বাই'

বোথৰপ : বোধৰপ (মনকৰ) > বোধৰপ (কাম.) 'নৰতা-নোবোলাকৈ থকা অৱস্থা'

বোৱাবী : সং. বধু > বহু > বউ > বৌ > বো-জাবী < জাকাৰ-ইকা

বকলী : সং. বক > বক-ল-ই > বকলী

বান্ধব : সং. বাংস > বাহ > বাহ-বপ > বাজ > বা > ক > কৰ > বাহুব

বক্তি : সং. বক্তিকা > বক্তিআ > *বক্তিআ > বক্তি

বকতি : সং. বৰ্ণ > *ববৰ্ণ > *ববজ > ববক্-জনি > ববকতি

বেয়াৰ/বেহৰ : সং. বেহৰাৰ > বেহৰ (মোৱা.) > বেহৰ > বেহৰ, বেহাৰ

জোক : সং. জুজুকা > প্রা. জুজু > জোজ. জুৰ, কাম. জুৰ/ভুৰ, জোৰ (ক. কী),
জোৰ (মনকৰ), জোৰ (মনকৰ) > জোক (মা. অস.)

ভোমোৰা : সং. ভ্ৰমৰক > ভ্ৰমৰা (মনকৰ) > ভমৰা > ভমুৰা (কাম.), ভোমোৰা
(মা. অস.)

ম'ৰা : সং. মম্বৰ > মইব, মইব্-আ > মৈৰা (মা. ক.), মৈৰা (ক. হ. কা.),
মৈৰা (কাম.), ম'ৰা (মা. অস.)

মুছদি : মুখ-তুছি > মুখমুখি (খ. দশম) > মুহুখি > মুহুখি > মুছদি

মিছা : সং. মিথ্যা > প্রা. মিছা > মিছা (মনকৰ) > মিচা (মিছা)

মানুহ : সং. মনুষ্য > মানুৰ (মা. ক.) > মানুখ (গোৱা.) > মানুল > মানুহ

মুনিহ : সং. মনুষ্য > মুনিষ (মা. ক.) > মুনিহ

মাদে : সং. মহাদেৱী > মহাদই (মা. ক.) > মাদই > মাদে (কাম.)

মাদৈ : সং. মহাদেৱী > মহাদই > মাদাই (বুৰঞ্জী) > মাদৈ

মহঙা : সং. মহাৰ্থ > মহগ্-ব > মহঙ-ব > মহঙ-আ > মহঙা

ম'জা : সং. মজ > মজা (মা. ক.) > মজা, ম'জা

ম'জাক : মজাৰ (মা. ক.) > মজাব্-উ > মজাক, ম'জাক

বজা : সং. বাজা > পু. অস. বাজা > কাম. বাজা > বজা

লগ : সং. লগ > প্রা. লগ্-ল > লাগ, লগ

লোম : সং. লোমন > লোম (মা. ক.) > লোম্ > লুম (কাম.), লোম (মা. অস.)

ল'ৰা : হি. লোডা, বু. লোৰা > লোৰা > ল'ৰা

তঙ : সং. তুঙ্গ > তুঙ্গ > তঙ (ক. হ. কা.) > তঙ (ধানৰ)

মিভান : শিবস্থান > মিথান (মা. ক.), মিথান (দুৰ্গাবৰ), মিথান (কাম.) > মিভান

সোপা : সং. সৰ্ব > সৰ্ব > সপ্প > চপ্-আ > চপা, ছপা (কাম.)

" " " > সপ-আ > সপা (কাম.) > সোপা (মা. অস.)

সেকা, শেকা : সং. শিকা > শিক্ৰা > শিক্কা > সেক (মা. ক.), সেক (ক. হ. কা.) >

সেকা, শেকা (কাম.)

সঁচা : সং. সভা > সত (প্রা.) > *সত > সকা (খ. দশম), সোকা (মনকৰ), সচা, সঁচা

সঁকুৰা : সং. সঙ্কুট > সঙ্কুৰ > সঙ্কুৰা (মনকৰ) > সঙ্কুৰা, সঁকুৰা

সোঁত : সং. স্রোত > সোত (ভা. কলি), সোঁত (দুৰ্গাবৰ) > সোত, সোঁত

সপোন : সং. স্বপ্ন > স্বপ্ন (দুৰ্গাবৰ) > সপ্প, সপান (কাম.) > সপোন

সাহ : সং. সাহস > সাহিব > সাহা (মা. ক.) > সাহ

সৈতে : বু. সহিত > সহিত > সৈতে

সুঁতি : সং. স্রোত > সোত (ভা. কলি) > *সোতি > সুতি (কাম. ও. চহিত) > সুঁতি

সাত : সং. সত্ত > সত > সাত

- সোভৰ : সং. সপ্তম>সত্তম>*সত্তব>সত্ত্ব কাম), সোভৰ (মা. অস.)
 হাতী : সং. হতী>হতী (তা. কলি), হতী (প্রা.), হাতী (ক. কী), হাতী
 (ক হ কা), হাতী (কাম) হাতী (মা. অস.)
 হমুনিয়াহ : হমনিয়াস (মা. ক), হমনিয়াস (ম. বশৰ) *হমনিআহ>হমুনিয়াহ
 হাতি : সং. হাত>*হাত>হাত্-ই>হাতি (মা. ক) হাতি
 হেতি : *সহিতি>সইতি>সেতি>হেতি (কাম.)

গ্ৰন্থ-পত্ৰী

- Barua, B. and Deodhai Phukan, N N (ed):
 Ahom Lexicons, 1964
 Barua, K. L : Early History of Kamarupa, 1932
 Barua, Rai Sahib Golap Chandra : Ahom Assamese-English
 Dictionary, 1920
 Baugh, A C. : A History of the English Language, 1982
 Bhuyan, S. K. : Studies in the Literature of Assam, 1956
 Chaudhury, B N : Some Cultural and Linguistic Aspects
 of the Garos, 1969
 Davis, A I : Basic Colloquial Maithili, 1984
 Geiger, W : Pali Literature and Language, 1956
 Goswami, U : An Introduction to Assamese, 1978
 „ : A Study on Kamrupi, a Dialect of Assamese,
 1970
 Hazarika, B : Assamese Language : Origin and Develop-
 ment, 1985
 Jha, S : The Formation of the Maithili Language, 1958
 Kakati, B : Assamese, its Formation and Development, 1941
 Neog, D : The Origin and Growth of the Asamiya Language, 1964
 Neog, M. (ed) : Lakshminath Bezbaroa, the Sahityarathi of
 Assam
 Nigam, R. C. (compiler) : Grammatical Sketches of Indian
 Languages with Comparative Voca-
 bulary and Texts, 1973
 Pal (Karapunkar), Pushpa : Kokborok Grammar, 1976

Sen, S : A Comparative Grammar of Middle Indo-Aryan, 1960

Sen, S. K : Proto Indo-Aryan, 1973

Sinha, N. K : Mundari Grammar, 1975

Sinha, K. P : Bishnupriya Manipuri Language, 1981

Shama, M. M : Inscriptions of Ancient Assam, 1978

Tripathi, K. B. : The Evolution of Oriya Language and Script, 1962

Tagare, G. V : Historical Grammar of Apabhramsa, 1948

Woolner, A. C : Introduction to Prakrit, 1928

অসম প্ৰকাশন পৰিষদ : অধিকাংশীয়া বান্ধুচৌধুৰী, ১৯৮৬

অসমীয়া সাহিত্যৰ চানেকি : খণ্ড ৩, ভাগ ১

আগৰৱালা, চন্দ্ৰকুমাৰ : চন্দ্ৰাশ্বত, ১৯৬৭

কোঁহৰ, ৰামেশ্বৰ : ভিত্তা শব্দ-সম্ভাৰ, ১৯৮১

গগৈ, লীলা (সম্পা.) : শৰাইঘাটৰ যুদ্ধৰ কথা, ১৯৭৭

„ : টাই সংস্কৃতিৰ ৰূপ-ৰেখা, ১৯৮৫

গোস্বামী, উপেন্দ্ৰনাথ : দেউৰী শব্দ-মালা, ১৯৮১

গোস্বামী, প্ৰফুল্লদত্ত : কামিনীকান্তৰ চৰিত্ৰ, ১৯৬০

গোস্বামী, শৰৎচন্দ্ৰ (সম্পা.) : নীতি-লতাফুৰ, ১৯৪১

গোস্বামী, হেমচন্দ্ৰ (সম্পা.) : কথা-গীতা

„ „ „ : কামৰূপ-উল্লেখ, ১৯২৮

গোহাঞি বৰুৱা, পদ্মনাথ : মোৰ সোঁতৰবী, ১৯৮৭

চণ্ডীদাস, বৰ : শ্ৰীকৃষ্ণকীৰ্ত্তন

টেমণ, লংকাম : কাব্যি জনগোষ্ঠী, ১৯৭৪

„ „ : কাব্যি ভাষাৰ চমু পৰিচয়, ১৯৬৪

তালুকদাৰ, নন্দ (সম্পা.) : এলাকেন্দী বেক্তাৰ বিহাৰ আৰু কনিৰেহেকদাৰ
বিহাৰ, ১৯৪০

ভিহাৰী, তোলানাথ : ভাষা-বিজ্ঞান, ১৯৮৫

„ „ : হিন্দী ভাষা, ১৯৪৬

ভিহাৰী, উপেন্দ্ৰনাথ : ভোজপুৰী ভাষাৰ সাহিত্য, ১৯৫৪

ভোৰাং, কৰ্ম্ম : কাব্যি-অসমীয়া পৰিচয়, ১৯৮০

„ „ : কাব্যি লিপি-বিহাৰ, ১৯৭৪

দত্তবন্ধা, হৰিনাবাৰণ (সম্পা) : সপ্তকোষ বাহাৰণ

” ” ” : কীৰ্ত্তন

” ” ” : দল্ল

” ” ” : কল্পিত-হৰণ কাব্য

” ” ” : বৰগীত

নেওগ মহেশ্বৰ (সম্পা.) : উষা-পৰিণয়

” ” ” : ভক্তচৰিত-কথা, ১৯৮৭

” ” ” : অকণোদই, ১৯৮৩

” ” ” : অসমীয়া সাহিত্যৰ ৰূপ-বেশা, ১৯৮৩

পাটন. নাহেল : মিচিং-অসমীয়া পাঠ, ১৯৮১

পূৰ্বোত্তৰ ভাষা-সমিতি : অসমীয়া ডিৱাছা শব্দ-কোষ, ১৯৮৫

” ” : অসমীয়া মিচিং শব্দ-কোষ, ১৯৮২

” ” : অসমীয়া বড়ো শব্দ-কোষ, ১৯৮৩

” ” : মিচিং ভাষাৰ চমু পৰিচয়, ১৯৮৮

বৰকটকী, উপেন্দ্ৰ (সম্পা) : বেণুধৰ শৰ্মা, ১৯৬৯

বৰকাঠ, সুকুমাৰ : হস্তিবিদ্যার্ণৱ, ১৯৭৬

বৰা, সত্যনাথ : কেন্দ্ৰসভা, ১৮৪৬ শক

” ” : সাৰথি, ১৯৭৪

বৰুৱা, নগেন্দ্ৰনাথ : ডিৱাছা শিকোঁ আহক, ১৯৭১

বৰুৱা, বিমলাকান্ত : টাই ভাষা, ১৯৭৪

বৰুৱা, বিৰিক্ৰিমাৰ (সম্পা) : অসমীয়া নাট

” ” : কথা-সাহিত্য (পূৰ্বপ-ভাগ)

” ” : আৰু শৰ্মা, সত্যেন্দ্ৰনাথ (সম্পা.) : বনসা-কাব্য

” ” : অসমীয়া ভাষা আৰু সংস্কৃতি, ১৯৫৭

” ” (সম্পা) : অকণোদইৰ বনকাঠ, ১৯৬৫

বৰুৱা, বাৰেন্দ্ৰচন্দ্ৰ : গাল ভাষা, ১৯৭০

বৰ্মা, বীৰেন্দ্ৰ : হিন্দী ভাষা কা ইতিহাস, ১৯৫৩

” ” (সম্পা.) : হিন্দী সাহিত্যকা বহু ইতিহাস, দ্বিতীয় ভাগ

বৰ্মা, বীৰেন্দ্ৰ : চৰ্মা-পদ

বাহুবী, হৰেন্দ্ৰ : হিন্দী, উত্তৰ, বিকাশ উৰ ৰূপ, ১৯৭২

ভট্টাচাৰ্য, তাৰিণীচৰণ (সম্পা.) : বোৰা-নিদান, ১৯৩২

ভট্টাচাৰ্য, বিধুশেখৰ : পালি প্ৰকাশ (দ্বিতীয় মুদ্ৰণ)

ভৰালি, দেৱানন্দ : অসমীয়া ভাষাৰ মৌলিক বিচাৰ আৰু সাহিত্যৰ চাৰিত্ৰিক,

১৯৩২

ভূঞা, সূৰ্যকুমাৰ (সম্পা.) : পাদিন্দ্ৰাহ বুৰঞ্জী, ১৯৩৫

„ „ : দেওঘাই অসম বুৰঞ্জী, ১৯৩২

„ „ : কামৰূপ বুৰঞ্জী, ১৯৫৮

„ „ : কছাৰী বুৰঞ্জী, ১৯৮৪

„ „ : জয়ন্তীয়া বুৰঞ্জী, ১৯৬৪

„ „ : ত্ৰিপুৰা বুৰঞ্জী, ১৯৬২

মজুমদাৰ, ধীৰেন্দ্ৰনাৰায়ণ : গাৰো সংস্কৃতিৰ ৰূপ-ৰেখা, ১৯৭৪

মেধি, কালিৰাম : অসমীয়া ব্যাকৰণ আৰু ভাষা-ভাৰ, ১৯৩৬

ৰাভা, ৰাজেন : ৰাভা শব্দ সম্ভাৰ, ১৯৮২

„ „ : ৰাভা জনজাতি ১৯৭৪

লেখক, উপেন্দ্ৰচন্দ্ৰ (সম্পা.) : কথা-গুৰুচৰিত (প্ৰথম খণ্ড), ১৯৪৯

শৰ্মা, বাণীকান্ত : অসমীয়া ভাষা সাহিত্যলৈ মিছনেৰীসকলৰ অৱদান, ১৯৮১

শৰ্মা দলৈ, হৰিনাথ (সম্পা.) : কথা-ভাগৱত

শৰ্মা, পদ্মনাথদেৱ : কামৰূপ শাসনাৱলী

সন্নিভা-সভা : বেজবৰুৱাৰ সাহিত্য প্ৰতিভা ১৯৫৩

„ „ : হাজৰিকাৰ সাহিত্য-প্ৰতিভা, ১৯৭৪

সেন, সুকুমাৰ : ভাষাৰ ইতিহাস ১৯৭৯

„ „ : চৰ্যাগীতি পদাৱলী, ১৯৫৬

হাজৰিকা, অতুলচন্দ্ৰ (সম্পা.) : বেজবৰুৱাৰ ৰচনাৱলী

হাজৰিকা, পৰীক্ষিত : চৰ্যাপদ, ১৯৭৩

হাজৰিকা, হামছিং : কাৰ্ব্বি জাৰ্মা ১৯৭৩